

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΔΙΑΔΟΧΗ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ*

ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΤΕΩΣ ΠΡΟΕΔΡΟΥ

A. X. ΒΟΥΡΝΑΖΟΥ

Κύριοι Συνάδελφοι, συμφώνως πρὸς τὴν ἐν τῇ ᾽Ακαδημίᾳ ᾽Αθηνῶν καθιερωμένην τάξιν ὁ πρόεδρος τοῦ λήξαντος ἔτους ἔχει εἰσέτι τὴν εὐχάριστον ὑποχρέωσιν νὰ καλέσῃ τὰς νέας ᾽Ακαδημαϊκὰς ἀρχάς, ὅπως ἀναλάβωσι καὶ ἐπισήμως τὰ καθήκοντά των. Τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην θὰ ἐκτελέσω σήμερον μετὰ μεγίστης χαρᾶς, ἀφοῦ προηγουμένως μοὶ ἐπιτραπῇ νὰ εἶπω ὀλίγας εἰσέτι λέξεις.

Ἐπιθυμῶ πρὸ παντὸς νὰ ἐπανεκφράσω πρὸς Ὑμᾶς ἅπαντας τὰς θερμοτάτας εὐχαριστίας μου ἐπὶ τῇ τιμῇ, ἧς μὲ ἡξιώσατε κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1930 ἐμπιστευόμενοι μοι τὴν προεδρίαν τῆς ᾽Ακαδημίας ᾽Αθηνῶν. Τὸ βάρος τοῦ ἀξιώματος τούτου ἐβάστασα προθύμως κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην διετίαν ἐρειδόμενος πάντοτε ἐπὶ τῆς εὐμενοῦς ὑποστηρίξεως, δι' ἧς ἡθελήσατε νὰ μὲ περιβάλητε.

Τὸ διαρρεῦσαν ἔτους 1932 ὑπῆρξε καὶ τοῦτο μεστὸν σπουδαίων γεγονότων διὰ τὴν ᾽Ακαδημίαν, τῆς ὁποίας ἡ εὐφημία ἐξηκολούθησεν ὥς ἀρχῇθεν προαγομένη. Λεπτομερῇ εἰκόνα τοῦ συντελεσθέντος ἔργου παρέσχεν ἤδη πρὸς ὑμᾶς διὰ τῆς ἐτησίας λογοδοσίας του ὁ προσφιλὴς συνεργάτης καὶ εὐγενὴς φίλος μου κ. Σῆμος Μενάρδος, ἀναλύσας κατὰ τὴν Πανηγυρικὴν Συνεδρίαν τοῦ Δεκεμβρίου μετὰ τῆς διακρινότητος αὐτὸν ἀκριβείας καὶ ἐξιστορήσας μετ' ἴσης εὐγλωττίας καὶ σαφηνείας τὰ τοῦ ἔτους πεπραγμένα.

Δὲν λησμονῶ ὅτι ἀναλαμβάνων τὴν προεδρίαν κατειχόμεν ὑπὸ ἀνησυχίας τινὸς ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐπιζητουμένην τότε μεταβολὴν τοῦ καταστατικοῦ τῆς ᾽Ακαδημίας. Εὐτυχῶς ὁμως ἡ ὁρθὴ καὶ εὐστοργος ἀντίληψις τῆς Πολιτείας νιοθετοῦσα πάσας ἀνεξαίρετως τὰς ἀπόψεις τοῦ σοφοῦ τούτου Συνεδρίου, ἐπέτρεπεν ἡμῖν ὅπως νομιμοποιήσωμεν τὰς ἀποφάσεις, δι' ὧν θέλει πληρέστερον ἐξυπηρετηθῇ ἐν τῷ μέλλοντι ὁ μεγάλος σκοπὸς τῆς ᾽Ακαδημίας ᾽Αθηνῶν.

* Συνεδρία τῆς 19 Ἰανουαρίου 1933.

Οὕτω δυνάμεθα νῦν μετὰ πλείονος ἐλευθερίας νὰ προβῶμεν εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἡμετέρων τάξεων καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐπιστημονικῶν ἡμῶν ἐπιχειρήσεων. Λέγω ἀνάπτυξιν, διότι ἡ δημιουργία νέων καὶ σπουδαίων τοιούτων ἐγένετο μὲν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ λήξαντος ἔτους, ἀπαιτεῖ ὅμως ἐπιμελῆ καὶ συνεχῆ ἐργασίαν, ὅπως ἀχθῇ εἰς τὴν ἐπιδιωκομένην περιοπὴν. Ὅντως δὲ σπουδαῖος εἶναι ὁ προορισμὸς τοῦ συσταθέντος παρ' ἡμῖν Νομικοῦ Ἀρχείου τῶν μεσαιωνικῶν ἐθίμων, σπουδαία ἐπίσης ἡ ἐκδοσις τοῦ ἐνετικοῦ ἀρχείου τῆς Κρήτης καὶ ὅλως ἰδιαίτερας σημασίας διὰ τε τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν καὶ τὴν Ἑλλάδα ἐν γένει ἡ ἀνεύρεσις τῆς ἀρχαίας Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνος, δι' ἣν δαπανᾷ πλουσίως εἰς εὐγενῆς Ἑλληνὴν πλήρης ἐνθουσιασμοῦ καὶ πίστεως, ὁ κ. Ἀριστόφρων, ἀληθῶς ὀνόματι καὶ πράγματι τοιοῦτος.

Ὁφείλω ἰδιαίτερος νὰ ἐξάρω τὴν δαπάναις τοῦ Κράτους ὁργανωθείσαν ἥδη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ὑπηρεσίαν πρὸς μεταγραφὴν ἔργων ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων εἰς τὴν σύγχρονον ἐλληνικὴν γλῶσσαν. Τὴν ιδέαν ταύτην εἶχον πρὸ καιροῦ ὑποστηρίζει ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ, ὁρμηθεὶς ἀπὸ τοῦ γεγονότος ὅτι θελήσας ἐπανειλημμένως καὶ ἐγώ, ὅπως καὶ τόσοι ἄλλοι συνάδελφοι καὶ πάμπολλοι Ἕλληνες πεπαιδευμένοι, νὰ ἐρευνήσω δυσεύρετα κείμενα ἀρχαίων συγγραφέων καὶ συγκεκριμένως τοῦ Ἀρχιμήδους καὶ τοῦ Παρμενίδου ἠναγκάσθην νὰ προσφύγω διὰ μὲν τὸν πρῶτον εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ostwald ἰδρυθεῖσαν γερμανικὴν συλλογὴν «*Klassiker der exakten Wissenschaften*» καὶ διὰ τὸν δεύτερον εἰς τὴν γαλλικὴν μετάφρασιν τοῦ *Riaux*.

Ἐπίστευσα πάντοτε ὅτι ἔργον ἀλλὰ καὶ καθήκον τῆς Ἑλληνικῆς Ἀκαδημίας θὰ ἦτο νὰ ἀναλάβῃ τὴν μεταγραφὴν τῶν συγγραμμάτων τῶν σοφῶν ἡμῶν προγόνων καὶ καταστήσῃ οὕτω προσιτοὺς εἰς ὅλους τοὺς πάσης φύσεως θησαυροὺς τῆς ἀθανάτου διανοίας ἐκείνων.

Θὰ κατορθοῦτο οὕτως ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ἡ κατάρτισις Βιβλιοθήκης, δι' ἣν ἡ Ἀκαδημία θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι ὑπερήφανος. Εὐτυχῶς ἡ ἀντίληψις τῆς Πολιτείας ἐπιτρέπει νῦν διὰ τε τῆς ὕλικῆς καὶ ἠθικῆς αὐτῆς ἐνισχύσεως τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ μεγάλου τούτου ἔργου καὶ θεωροῦμαι εὐτυχῆς ὅτι ἡ ἀπαρχὴ ταύτης ἐγένετο ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μου.

Ὡς πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἐγχειρήματος εἶμαι ἀπολύτως βέβαιος, διότι πρὸς διεξαγωγὴν τούτου ἐτάχθησαν σοφοὶ ἡμῶν συνάδελφοι, τῶν ὁποίων ἡ ἀξία, ἡ πεῖρα καὶ ἡ θέλησις ἀποτελοῦσι τὴν μεγαλειτέραν διὰ τὸ ἔργον ἐγγύησιν.

Διὰ τῆς ἐκδόσεως μιᾶς τοιαύτης ἐπιμεμελημένης συλλογῆς ἡ Ἀκαδημία θὰ δυνηθῇ ἐξ ἄλλου νὰ ὑποδείξῃ τύπον συγχρόνου Ἑλληνικῆς γλώσσης σεμνῆς, ἀρεστῆς εἰς ὅλους, ἀπηλλαγμένης οἰωνδῆποτε ὑπερβασίων ἀλλὰ καὶ βαρβαρισμῶν καὶ χυδαϊσμῶν. Διὰ δὲ τῆς δημοσιεύσεως εἰς ἀπλοῦν καὶ εὐληπτον ὕφος καὶ σελίδων

κατ' ἐκλογὴν λ.χ. ἐκ τοῦ Ἡροδότου, τοῦ Θουκυδίδου, τοῦ Πανσανίου, τοῦ Ἰσοκράτους, τοῦ Πλουτάρχου, τοῦ Λουκιανοῦ, τοῦ Διοδώρου καὶ τῶν ἄλλων διδακτικῶν πεζογράφων τε καὶ ποιητῶν θὰ παρείχετο γνωστικὸν ἀπάνθισμα πρὸς χρῆσιν τῶν σχολικῶν βιβλιοθηκῶν τῆς Χώρας, ἀλλὰ καὶ χρηστὸν καὶ ὠφέλιμον ἀνάγνωσμα πρὸς τὴν κατωτέραν ἐκπαίδευσιν, ἐν τῇ ὁποίᾳ τὰ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰσαχθέντα καὶ ἐπιλεγόμενα ἀναγνωστικὰ βιβλία ὠδήγησαν εἰς τὸν θλιβερὸν κατήφορον, ὃν ὅλοι γνωρίζομεν.

Μία τοιαύτης σημασίας οὐ μόνον ἐπιστημονικὴ ἀλλὰ καὶ ἐθνωφελὴς προσπάθεια θὰ ὄφειλεν ἀληθῶς νὰ τύχῃ καὶ ὕλικῃ ἐνισχύσεως ἐκ μέρους τῆς Ἀκαδημίας. Ἀτυχῶς ὅμως ἡ ἀπὸ ἐνὸς καὶ ἡμίσεος ἔτους ἐνταθεῖσα παγκόσμιος οἰκονομικὴ κρίσις ἡ σοβαρῶς πλήξασα καὶ τὴν ἡμετέραν χώραν, ἄρα καὶ τὴν οἰκονομικὴν τῆς Ἀκαδημίας εὐεξίαν, δὲν ἐπιτρέπει νὰ δαπανήσωμεν, πρὸς τὸ παρὸν τοῦλάχιστον, οὔτε χάριν τοῦ σκοποῦ τούτου οὔτε καὶ πρὸς πραγμάτων ἐτέρων ἀναλόγον ἀξίας σχεδίων. Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν διαχειριζομένη πάντοτε μετὰ περισκέψεως καὶ φειδοῦς τὴν περιουσίαν αὐτῆς ἠδυνήθη κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτὴν διετίαν νὰ κεφαλαιοποιήσῃ περὶ τὰ δύο ἑκατομύρια ἐκ τῶν εἰσοδημάτων αὐτῆς, τὸ δὲ ποσὸν τοῦτο διετέθη τότε κατ' ἀπόφασιν τῆς Ἀκαδημαϊκῆς Συγκλήτου πρὸς ἀγορὰν Ἐθνικῶν εἰς χρυσὸν χρεωγράφων συμφώνως πρὸς τὸ σύστημα, ὅπερ ἐφήρμοσαν διὰ τὰ περισσεύματα αὐτῶν αἱ μεγάλαι τῆς Χώρας Τράπεζαι καὶ τὰ ἀνάλογα πρὸς ἡμᾶς σπονδαῖα καὶ μεγάλα δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ ἰδρύματα. Ἡ ἐπακολουθήσασα σοβαρὰ μείωσις τοῦ ὑπὸ τῶν χρεωγράφων τούτων ἀποδιδομένου τόκου ἠλάττωσε τὰ τακτικὰ εἰσοδήματα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι βαθμοῦ, ὥστε νὰ ἐπιβάλληται σήμερον ἡ μερίστη δυνατὴ οἰκονομία, ἐν τῇ ἀναμονῇ τῆς ἐπανόδου τῶν καλῶν διὰ τὴν Πατρίδα μας ἡμερῶν, ὑπὲρ ἧς πάντες εὐχόμεθα καὶ πεποιθήμεν.

Ἀλλ' ὥς ἐπανέλθωμεν εἰς τὰ ἔργα τῆς πρώτης ταύτης συνεδρίας τοῦ ὀργάνου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἔτους. Παρακαλῶ τοὺς δι' αὐτὸ ἐκλεκτοὺς τῆς ὀλομελείας νὰ καταλάβωσι τὰς ἑδρας τῶν τὸν ἐφετεινὸν ἡμῶν πρόεδρον κ. Κωνσταντῖνον Ρακτιβάν, τὸν σοφὸν νομομαθῆ, συγγραφέα καὶ πολιτικόν, ὅστις καίπερ ἔργοις πολλοῖς βεβαρημένος οὐδέποτε ἠρνήθη τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ πρὸς τε τὴν Πολιτείαν καὶ τὴν Ἐπιστήμην. Ὁργανωτὴς καὶ πρῶτος πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας παρὰ τὰς ἐν αὐτῷ μεγάλας καὶ πολυμόρφους ἀσχολίας του δὲν στερεῖ ὅμως καὶ τὴν Ἀκαδημίαν τῆς πολυτίμου αὐτῇ συνεργασίας του· εἶναι δ' ἐξ ἄλλου τόσον ἱκανὸς καὶ ἀκάματος, ὥστε νὰ δύναται μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιτυχίας νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ὑποχρεώσεις καὶ τῶν δύο κορυφαίων ἀξιωματιῶν, ἅτινα σήμερον κατέχει. Προσθέτω ὅτι πρὸς τὴν μεγάλην τοῦ προέδρου ἡμῶν ἱκανότητα, εὐθύτητα καὶ δικαιοσύνην ἀμιλλᾷται εἰσέτι ἡ εὐγένεια τῆς ψυχῆς καὶ ἡ ἀγαθωσύνη τῆς εὐαισθήτου καρδίας.

Ἐξ ἴσου εὐχαρίστως χαιρετίζω τὸν ἀντιπρόεδρον τῆς Ἀκαδημίας κ. Δημήτριον Γρ. Καμπούρογλον τὸν σεβαστὸν καὶ πατροπαράδοτον φίλον μου, τὸν ἀναπαύδητον διφήτορα τῶν Ἀθηναίων, τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ ἰδιαίτερος προσφιλὲς ὅσω καὶ γνήσιον γέννημα καὶ θρέμμα.

Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ἡ Ἀκαδημία Ἀθηναίων θέλει πολλὰ καρπωθῇ ἐκ τῆς ἐν τῷ Προεδρείῳ παρουσίας τοῦ πολυμήτιος ἡμῶν συναδέλφου, ὅστις παρὰ τὸν ἐπίμορον ἰσχυρισμὸν τοῦ ὅτι εἰσῆλθεν εἰς τὰ ὀγδοήκοντα ἔχει τὸ πνεῦμα τόσοσιν δροσερὸν καὶ παρ' ὅλον τὸ ἐπώνυμόν του ἔχει τὸ σῶμα τόσοσιν εὐθυτενές.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΡΑΚΤΙΒΑΝ

Παρ' ὅλα τὰ καλὰ λόγια, ἀγαπητοὶ συνάδελφοι, τὰς ὑπὲρ πᾶν μέτρον εὐμενεῖς κρίσεις καὶ τὰ ἄφθονα φιλοφρονήματα, δι' ὧν εὐηρεστήθη νὰ συνοδεύσῃ, πρὸς ἐνθάρρυνσίν μου βεβαίως, ὁ ἀγαπητός μου προκατόχος τὴν εἰς ἐμὲ μεταβίβασιν τῶν προεδρικῶν τῆς Ἀκαδημίας καθηκόντων, ἡ διαδοχὴ αὐτοῦ δὲν παύει νὰ ἀποτελῇ δι' ἐμὲ ἄθλον βαρύν.

Διότι δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ δειχθῇ τις ἐφάμιλλος, οὐδὲ νὰ προσεγγίσῃ ἔτι, πρὸς τὴν δρᾶσιν ὑποδειγματικῶς ἀληθῶς προέδρου τῆς Ἀκαδημίας, δρᾶσιν διὰ τῆς ὁποίας δυνάμεθα εἰπεῖν, ὅτι ὁ κ. Βουρνάζος ὠλοκλήρωσε τὴν ἐπαξίως κεκτημένην ἤδη ἐν τῇ Πολιτείᾳ θέσιν καὶ τὴν δικαίως ἀνεγνωρισμένην παρὰ τῇ κοινωνίᾳ φήμην αὐτοῦ ὡς κρατίστου ἐπιστήμονος.

Βεβαίως καὶ πάντες οἱ πρὸ αὐτοῦ πρόεδροι διεκρίθησαν διὰ τὴν ἀριωτάτην μεθ' ὑπερβάλλοντος ζήλου καὶ ἴσης ἐπιτυχίας διαχείρισιν τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ. Ἀλλὰ διὰ τὸν κ. Βουρνάζον συντρέχει καὶ τὸ ἐξαιρετικὸν γεγονὸς τῆς διπλασίας διαρκείας τῆς προεδρείας του. Ὡς καὶ ὁ ἴδιος ἀνέφερε, ἐκλεγείς ἀπὸ τοῦ προπαρελθόντος ἔτους Ἀντιπρόεδρος ἀνέλαβεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν ὀλοσχερῇ ἄσκησιν τῶν προεδρικῶν καθηκόντων, λόγῳ τῆς ἀσθενείας τοῦ Προέδρου κ. Στρέϊτ, ὃν πάντες εὐχόμεθα καὶ ἐλπίζομεν ὅτι θὰ ἔχωμεν τὴν εὐτυχίαν νὰ ἐπανίδωμεν συντόμως ἐν μέσῳ ἡμῶν, παρέχοντα τὴν πολύτιμον αὐτοῦ συμβολήν, τὰ φῶτα καὶ τὴν στοργήν του εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἀκαδημίας.

Μοναδικὸς οὕτω πρόεδρος καὶ ἄνευ τοῦ κανονικῶς ἀμέσου ἀναπληρωτοῦ, ἐπ' ἐλάχιστον ἀπασχολῶν τὸν ἀείποτε πρόθυμον ἔγκριτον συνάδελφον κ. Παλαμιᾶν, ὡς πρῶγην Πρόεδρον, ὁ κ. Βουρνάζος διεξήγαγεν ἀκάματος τὴν ὅλην διεύθυνσιν τῶν τε Γραφείων καὶ τῶν Συνεδριῶν τῆς Ἀκαδημίας. Μὲ τὴν κεκτημένην δὲ ταχύτητα

ἐξηκολούθησε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἄνευ οὐδεμιᾶς χαλαρώσεως, ἐπὶ συναπτήν διετίαν. Διότι καὶ κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, ὡς ἐξ ἰδίας πλέον πείρας δύναμαι νὰ βεβαιώσω, ἐφιλοτιμήθη νὰ παρᾶσχη ἔμπρακτον ἀπόδειξιν τῆς πλήρους αὐτοῦ ἐπαρκείας, ἀγνοήσας τελείως τὸν ἀντιπρόεδρον ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ ἐνδεχομένου ἀναπληρωτοῦ αὐτοῦ.

Ὁ ἀπολογισμὸς τῶν κατὰ τὴν διετὴ ταύτην προεδρίαν πεπραγμένων ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ πρόκειται εἰς τὰς σχετικὰς ἐκθέσεις τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως, ἔναυλος δὲ ἔτι διατελεῖ εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ἰδίου γενομένη μερικὴ λογοδοσία. Ἐκεῖνο ὅμως, ὅπερ μέσφ τῶν γραμμῶν μόνον διαφαίνεται, ἡ δικαιοσύνη δ' ἀπαιτεῖ νὰ ἐξαρθῇ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο, εἶναι ἡ προσωπικὴ ἀπανταχοῦ ἐμφάνισις τοῦ Προέδρου, ἐνδεδειγμένη παρακολούθησις καὶ ἄμεσος συμμετοχὴ ἐν πολλοῖς δὲ καὶ ἰδίᾳ αὐτοῦ πρωτοβουλία. Δεξιὸς δὲ χειριστὴς τοῦ τε λόγου καὶ τῆς γραφίδος, εὐρέθη ἀείποτε πάντοτε, ὡς ἀπαιτεῖτο παρηγηρικὴ ἢ ἄλλη ἐπίσημος ἐκπροσώπησις τῆς Ἀκαδημίας.

Ἀλλὰ καὶ ἐπέκεινα τοῦ πλαισίου τῆς ἀνελλιποῦς διεξαγωγῆς τῆς τρεχούσης ὑπηρεσίας καὶ τῶν τακτικῶν τε καὶ ἐκτάκτων καθηκόντων τοῦ Προέδρου, πλὴν τῶν καὶ παρ' αὐτοῦ ἤδη μνημονευθέντων, ὁ κ. Βουρνάζος ἐξέτεινε τὴν μέριμναν αὐτοῦ καὶ εἰς πᾶν ἄλλο θέμα, πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν σχετιζόμενον, οἷα ἐπισκευὰς τοῦ κυρίου, εὐτρεπισμὸν τοῦ κήπου διὰ τοῦ μαρμαρίνου διαζώματος, μερικὴν ἀνακαίνισιν καὶ συμπλήρωσιν τῆς ἐπιπλώσεως, τὴν καλυτέραν διαρρύθμισιν τῶν Γραφείων δι' ἐγκαταστάσεως τῶν ἐξηρητημένων ἀπὸ τῆς Ἀκαδημίας ὑπηρεσιῶν εἰς τὸ ἰσόγειον διαμέρισμα τοῦ Μεγάρου κλπ.

Σημαντικωτάτην δ' ἀναντιρρήτως συμβολὴν εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἀκαδημίας ἀπετέλεσεν ἡ ἐπὶ τῆς προεδρίας τοῦ κ. Βουρνάζου ἐπιπήφισις τῶν τροποποιήσεων τοῦ Ὁργανισμοῦ, ἐγκριθεῖσιν νομίμως διὰ τοῦ ἀπὸ 26 Ἀπριλίου 1932 Διατάγματος, δι' ὧν, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κτηθείσης πείρας, ὁρρυθμίζονται ἐπὶ τὰ βελτίω τὰ τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας τῆς Ἀκαδημίας.

Πάντες οἱ τὰς ἐργασίας τῆς Ἀκαδημίας παρακολουθοῦντες δύνανται νὰ ἐπιμαρτυρήσωσι, ὅτι ὁ ἀγαπητὸς συνάδελφος ὑπῆρξεν ἀνυπέρβλητος εἰς τὴν ἀριωτάτην ἐπιτέλειαν τῶν πάσης φύσεως προεδρικῶν αὐτοῦ καθηκόντων.

Εὐτυχῶς δὲ διὰ τὴν Ἀκαδημίαν, χάρις εἰς μίαν λίαν εὐστοχον προσθήκην τοῦ νέου Ὁργανισμοῦ, ὁ τέως Πρόεδρος παραμένει συμμετέχων τῆς διοικήσεως καὶ κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, ὡς Συγκλητικός. Εἰς τρόπον ὥστε δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀκριβὲς τὸ λεχθέν, ὅτι μοὶ παραδίδει σήμερον τὴν ὑπηρεσίαν, διότι καλεῖται νομίμως νὰ συνεχίσῃ τὰς παραδόσεις του καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς προεδρίας μου πρὸς ἅμετρον ἀνακούφισίν μου.

Ἐνθέρμος ἄλλωστε ζηλωτὴς τοῦ ἔργου τῆς Ἀκαδημίας, εἶναι προφανὲς ὅτι

οὐδέποτε θέλει ἀπολείψει παρέχων τὴν πολύτιμον αὐτοῦ ἀρωγὴν ἐν ἐκάστη δεδομένη περιστάσει.

Δὲν γνωρίζω, ἐὰν ἐκράτησε παρὰ τῇ Ἀκαδημίᾳ, ὥς εἰς τὰ Κοινοβουλευτικά καὶ ἄλλα αὐτοδιοικούμενα σώματα, ἢ δι' ἀποφάσεως τῆς Συνελεύσεως ἔκφρασις τῶν εὐχαριστιῶν τοῦ σώματος πρὸς τὸν ἀπερχόμενον Πρόεδρον. Φρονῶ δέ, ἀδιστάκτως ἐρμηνεύων τὰ αἰσθήματα πάντων τῶν μελῶν, ὅτι εἴ περ τις καὶ ἄλλος, ὁ κ. Βουργάζος δικαιоῦται τοιαύτης τιμητικῆς ἐκδηλώσεως.

Ὑπὸ τὰς ἐνεσιτώσας, τὸ κατ' ἐμέ, συνθήκας ἐπιλαμβανόμενος τῆς ἐνεργοῦ ἀσκήσεως τῶν Προεδρικῶν τῆς Ἀκαδημίας καθηκόντων, καθ' ὃν χρόνον φέρω πλὴν τῶν ἐτῶν μου καὶ τὸ δυσβάσκατον φορτίον ἐτέρας δημοσίας λειτουργίας, τοῦτο μόνον δύναμαι νὰ ὑποσχεθῶ, ὅτι θέλω καταβάλει πᾶσαν ἐφικτὴν μοι προσπάθειαν, ἵνα προσηκόντως συνεχίσω τὴν δρᾶσιν τοῦ τε ἀμέσου καὶ τῶν ἀπωτέρων προκατόχων μου, οἵτινες ἀνήγαγον τὴν Ἀκαδημίαν εἰς τὴν σημερινὴν αὐτῆς περιωπὴν. Ὑπολογίζω, ὥς εἰκός, τὰ μάλιστα ἐπὶ τὴν πεφωτισμένην συνδρομὴν τῶν ἀπαρτιζόντων τὴν Σύγκλητον διακεκριμένων συναδέλφων, καὶ ἰδιαίτερος ἀποβλέπω εἰς τὸν ἐκλεγέντα φίλον θαλερὸν Ἀντιπρόεδρον καὶ νόμιμον ἀντικαταστάτην μου. Ἐπικαλοῦμαι δὲ γενικῶς τὴν συγκατάβασιν καὶ ὑποστήριξιν πάντων τῶν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ ἐταίρων.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 25ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1933

—♦♦♦—

Κατὰ τὴν συνεδρίᾳσιν ταύτην παρέστησαν ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ἀντιπροσωπεύων Αὐτόν, πλοίαρχος κ. Κιβωτός, ὁ Πρόεδρος τῆς Γερουσίας κ. Στ. Γονατᾶς, καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως κ. Π. Τσαλδάρης μετὰ τῶν ὑπουργῶν κκ. Λοβέρδου, Μαξίμου, Ταλιαδούρου καὶ Τουρκοβασίλη.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΡΑΚΤΙΒΑΝ

Ἐορτάζομεν σήμερον μεθ' ἅπαντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὴν ἐπέτειον τῆς Ἑθνικῆς ἡμῶν παλιγγενεσίας, τῆς ἀφετηρίας τῶν ἡρωϊκῶν ἀγώνων, δι' ὧν κατορθώθη ἡ ἀποκατάστασις τῆς Ἑλλάδος εἰς ἐλεύθερον κράτος, ὅπερ ἀπ' ἀρχῆς, ἐν μικρῷ τμήματι τῆς χώρας ἰδρυθέν, ἀπετέλεσε τὴν μητέρα Πατριδα ὅλων τῶν Ἑλλήνων, διὰ συντόνων δὲ αὐθις τοῦ Ἑθνους προσπαθειῶν ἔφθασε τὴν ἐνεσιτῶσαν ἀνάπτυξιν.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἡ Ἀκαδημία ἡμῶν ἄγει τὴν ἐβδόμην ἤδη ἐπέτειον τῆς συστάσεώς της, ἀφ' ἧς ἀνεβίωσε καὶ ἐν τῇ κοιτίδι αὐτοῦ ὁ φερώνυμος τοῦ Πλάτωνος θεσμός, ὑπὸ τὴν εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐξελιχθεῖσαν μορφήν.

Πρὸς τε τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν καὶ τὸ ἔργον τῆς Ἀκαδημίας δὲν εἶναι βεβαίως ξένον τὸ ὄνομα τοῦ Διδασκάλου τοῦ Γένους Ἀδαμαντίου Κοραῆ. Ἐπὶ τῇ συμπληρώσει δὲ ἑκατονταετίας ἀπὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ὥρισθη ἐπίσης διὰ σήμερον ἡ ὑπὸ τὴν στέγην τῆς Ἀκαδημίας ἐγκαινίας τῆς ἀποφασισθείσης σειρᾶς τελετῶν πρὸς τιμὴν τοῦ μεγάλου Πατριώτου καὶ πρωτοεργάτου τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων.

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Κ. Ἀμαντος, κατ' ἐξοχὴν ἐνδεδειγμένος, θέλει ἐκφωνήσῃ ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Ἀκαδημίας, τὸν πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας, μὲ θέμα «Ὁ Κοραῆς ὡς σοφὸς καὶ ὡς Ἕλλην».

ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΑΗ

ΥΠΟ ΚΩΝΣΤ. ΑΜΑΝΤΟΥ

Ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς εἶναι ἡ σοφωτέρα καὶ πολυμερεστέρα διάνοια τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος καὶ πρέπει νὰ ἐξετασθῇ ἀπὸ πολλῶν ἀπόψεων διὰ τὰ κριτῇ δικαίως καὶ ἀσκή καὶ περαιτέρω εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν. Ὑπῆρξαν καὶ ἄλλοι Ἕλληνες πολυμαθεῖς εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους, ἀλλ' οὐδεὶς ἄλλος εἰργάσθη μὲ τόσῃν ἐπιστημονικότητι καὶ σκοπιμότητι καὶ τόσῃν ἐπίδρασιν.

Ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην τὸ 1748 ἀπὸ χιακὴν οἰκογένειαν, ἣτις ἀνέδειξε πολλοὺς λογίους καὶ καλοὺς ἐμπόρους. Ὁ πάππος τοῦ Ἀντώνιος Κοραῆς ἦτο ἀξιόλογος ἱατροφιλόσοφος τῆς ἐποχῆς, ὅστις εἶχε κάμει γνωριμίας διαπρεπῶν πολιτικῶν εἰς τὴν Γαλίαν καὶ ἀφιέρωσεν εἰς αὐτοὺς πινδαρικὰς ᾠδὰς. Ὁ ἐκ μητρὸς πάππος Ἀδαμάντιος Ρύσιος ἦτο ἐπίσης γνωστὸς λόγιος καὶ πλούσιος ἔμπορος καὶ ἠδυνήθη νὰ δώσῃ μεγάλην μόρφωσιν εἰς τὴν κόρην του, τὴν μητέρα τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ. Ὁ θεῖός του Σωφρόνιος Κοραῆς ἔγινε μητροπολίτης Βελιγραδίου καὶ φαίνεται ὅτι ἦτο ἐπίσης ἀξιόλογος ἄνθρωπος. Εἷς ἐξάδελφός του διδάσκαλος, ὁ Κύριλλος, διεκρίθη διὰ τοὺς ἀγῶνάς του κατὰ τοῦ γνωστοῦ λογίου ἀσκητοῦ Νεοφύτου Κausοκαλυβίτου. Ὁ πατήρ τοῦ Κοραῆ καὶ συγγενεῖς του ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν Πετρίτζη διεκρίθησαν ὥς δημογέροντες φρόνιμοι εἰς τὴν Σμύρνην καὶ τοῦτο ἔκαμνε τὸν Κοραῆν νὰ ὁμιλῇ μὲ εὐχαρίστησιν περὶ αὐτῶν¹.

Ἀπὸ τοιοῦτον λαμπρὸν διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἰκογενειακὸν περιβάλλον προῆλθεν ὁ Κοραῆς, ὅστις ἐκκληρονόμησε καὶ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ ὁμωνύμου πάππου τοῦ Ἀδαμαντίου καὶ ἔλαβεν ἀφορμὴν ἐνωρὶς νὰ προσέχῃ εἰς τὰ βιβλία. Οἱ Ἕλληνες διδάσκαλοι τῆς ἐποχῆς του δὲν φαίνεται ὅτι ἥσκησαν καμμίαν ἐπίδρασιν εἰς αὐτόν, διότι τοὺς ἀναφέρει ἀορίστως καὶ χωρὶς ὄνομα, ὅταν ἀγωνίζεται νὰ ἐμποδίσῃ τὸ τόσον συνηθισμένον τότε παιδαγωγικὸν μέσον τοῦ ξυλοκοπήματος τῶν μαθητῶν.

Ἀντὶ τῶν Ἑλλήνων διδασκάλων μνημονεύει καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν καὶ μὲ θερμὴν ἐγγνωμοσύνην τὸν Ὁλλανδὸν ἱερέα τῆς Σμύρνης Βερνάρδον Κεῦνον (*Bernard Keun*), ὁ ὁποῖος ἐδίδαξε λατινικὰ τὸν Κοραῆν καὶ ὑπῆρξε δι' αὐτὸν πολὺτιμος σύμβουλος καὶ εὐεργέτης. Ὁ Κεῦνος παρακολοῦθεῖ τὸν Κοραῆν καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην, τὸν βοηθεῖ μὲ χρήματα πρὸ πάντων κατὰ τὴν δύσκολον ἐποχὴν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ὁ δὲ Κοραῆς γράφει εἰς αὐτόν, ὥς εἰς πατέρα, τὰ εὐχάριστα καὶ δυσάρεστα γεγονότα τοῦ βίου του. Διὰ τὸν Κοραῆν εἶναι χαρακτηριστικὸν τὸ γεγονός ὅτι μὲ τόσῃν ἐγγνωμοσύνην ἐδέχθη καὶ ὑπέστη πάντοτε τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Κεῦνου². Χωρὶς ἄλλο συνετέλεσεν οὗτος εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ Κοραῆ ὥς ἀνωτέρου ἀνθρώπου.

Μαζὶ μὲ τὴν δύψαν τῆς μαθήσεως ἐνωρὶς χαρακτηρίζει τὸν Κοραῆν καὶ ὁ πόθος

τῆς ἐλευθερίας. Τὰ καθημερινὰ βιάσανα τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τὴν τότε τυραννίαν, τὰ καθημερινὰ ξυλοκοπήματα ποὺ ἔβλεπε γεννοῦν εἰς τὸν Κοραῖν τὴν συναίσθησιν ὅτι δὲν ἤμπορεῖ νὰ ζήσει εἰς τὴν Σμύρνην. Πρέπει νὰ φύγῃ καὶ ὁ Κοραῖς ἀπὸ τὴν πατρίδα του, ὅπως ἀργότερα θὰ φύγῃ ὁ Ρήγας, ὅπως ἔφυγαν τότε μυριάδες καὶ μυριάδες Ἑλλήνων εἰς τὴν ξένην.

Εὐτυχῶς διὰ τὸν Κοραῖν οἱ Χιοὶ εἶχαν δημιουργήσει ἐμπορικὰς σχέσεις μὲ τὴν Ὑλλανδίαν καὶ οὕτω ἡδυνήθη νὰ σταλῇ ὑπὸ τοῦ πατρὸς του εἰς ἐμπορικὸν κατὰστημα τοῦ Ἀμστερδαμ. Τὸ ταξίδι αὐτὸ ἔμελλε νὰ καθορίσῃ τὸ μέλλον τοῦ Κοραῖ. Ὡς ἔμπορος ὁ Κοραῖς δὲν ἔμελλε νὰ εὐδοκιμήσῃ, ἀλλ' ἡ ἐξαιτίας διαμονή του (1772-1778) εἰς τὴν πολιτισμένην Ὑλλανδίαν καὶ ἡ συναναστροφή λογίων καὶ φιλανθρωπῶν Ὑλλανδῶν, εἰς τοὺς ὁποίους τὸν ἐγνώρισεν ὁ Κεῦνος, παρεσκεύασαν τὸν μέλλοντα μεγάλον σοφόν. Μὲ ὅλην τὴν νεανικὴν ὁρμὴν προσπαθεῖ νὰ πληρῶσῃ τὴν δίψαν τῆς μαθήσεώς του. Ὁ συνυπάλληλός του Σταμάτης καταγγέλλων τὸν Κοραῖν εἰς τὸ Κατάστημα Σμύρνης γράφει περὶ αὐτοῦ: «Ἐχει τέσσαρας δασκάλους καὶ μαθαίνει ὀλλανδέζικα, ἐβραϊκὰ, σπανιώλικά καὶ φραντζέζικα, μαθαίνει γεωμετρίαν καὶ κιθάραν Κάθε Σάββατον βράδυ ἀντὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν πηγαίνει εἰς τὴν Ὑπεραν τώρα ἐπῆρεν ἄνθρωπον νὰ τὸν μάθῃ τὸ σπαθί³». Ἡ Ὑλλανδία λοιπὸν ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸν Κοραῖν νὰ ἀποκτήσῃ μοναδικὴν γλωσσομάθειαν, ἀφοῦ πλὴν τῶν συνήθων εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν ἔμαθε καὶ ἐβραϊκὰ καὶ ὀλλανδικὰ καὶ ἰσπανικά, ἐγνώριζε δὲ ἀπὸ τὴν Σμύρνην χωρὶς ἄλλο καὶ τουρκικά, διότι ἀναφέρει συχνὰ παροιμίας καὶ φράσεις εἰς τὰς ἐπιστολάς του. Ὁ Κοραῖς ἔγινε κάτοχος δέκα γλωσσῶν καὶ ἡ μεγάλη αὐτὴ γλωσσομάθεια ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν εὐρύτητα, τὴν ὁποίαν βλέπομεν ἀργότερα εἰς τὰς γλωσσικάς του μελέτας, τὸν ἐβοήθησε νὰ συγκρίνῃ τὰς γλώσσας καὶ νὰ φθάνῃ οὕτω εἰς ἀσφαλέστερα ἐπιστημονικὰ συμπεράσματα.

Ἀλλ' ἡ καταγγελία τοῦ ἀγαθοῦ Σταμάτη μᾶς γνωρίζει τὸν Κοραῖν καὶ ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως. Εἰς τὴν Ὑλλανδίαν ἔμαθε καὶ μουσικὴν καὶ ἐπομένως ἐννοοῦμεν εὐκόλως τὸν ἐνθουσιασμόν του δι' αὐτήν. Περὶ τῆς Ὑπερας τῶν Παρισίων γράφει: «Ἐνθουμοῦμαι καὶ ποθῶ πολλάκις τὴν Ὑπεραν τῶν Παρισίων . . . ὠραιότερον παρὰ τὴν Ὑπεραν δὲν εἶδα τίποτ' ἄλλο εἰς τὸν κόσμον»⁴. Αὐτὸς ὁ ἐνθουσιασμός τοῦ Κοραῖ, τὸν ὁποῖον φανταζόμεθα ὡς ξηρὸν καὶ ἄκαρδον ἄνθρωπον, πρέπει νὰ μᾶς βοηθήσῃ νὰ ἐννοήσωμεν καλύτερα τὴν εὐαισθησίαν τῆς ψυχῆς του.

Ὅπως ὁ Κοραῖς ἦτο ἀφωσιωμένος εἰς μελέτας, δὲν ἡδύνατο νὰ παρακολουθῇ καὶ τὰς ἐμπορικὰς ἐργασίας καὶ διεφώνησε μὲ τοὺς διευθύνοντας τὸ κεντρικὸν Κατάστημα Σμύρνης καὶ ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὸ Ἀμστερδαμ. Ἐπανήλθεν εἰς τὴν Σμύρνην καὶ ἔμεινε περὶ τοὺς τέσσαρα ἔτη, ἀλλ' ἐπέσθη ὅτι τώρα ἦτο ἀκόμη δυσκολώτερον νὰ ζήσῃ ὑπὸ τὴν τυραννίαν, ἀφοῦ ἐγνώρισε τὴν ἐλευθερίαν καὶ εὐνομίαν τῆς πολιτισμέ-

νης Ὀλλανδίας. Παρὰ τὰς ἐπιμόνους προσπάθειάς τῶν γονέων καὶ συγγενῶν ἀπεφάσισε νὰ φύγῃ μακρὰν καὶ νὰ δημιουργήσῃ ἄλλο περιβάλλον κατ'ἀλλήλον διὰ τοὺς εὐρύτερους σκοποὺς ποὺ διηνοίγοντο ὁσημέραι σαφέστεροι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του.

Εἰς τὸ *Montpellier*, ὅπου ἦλθε νὰ σπουδάσῃ ἱατρικὴν, δὲν εἶχε πάντοτε τὰ ἀναγκαῖα χρηματικὰ μέσα καὶ δι' αὐτὸ μετέφρασεν ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ τὸ 1782 τὴν Κατήχησιν τοῦ Ρώσσου συγγραφέως καὶ μητροπολίτου Πλάτωνος, ἡ ὁποία δεικνύει πολὺ σαφῶς τὴν μέλλουσαν ἐξέλιξιν τοῦ Κοραῖ. Εἰς τὴν Κατήχησιν τοῦ Πλάτωνος ὁ Κοραῖς ἐπρόσθεσε πλῆθος σημειώσεων, εἰς τὰς ὁποίας καταπολεμεῖ τὴν ἀπαιδευσίαν καὶ ζητεῖ ἔκτοτε τὴν ἐξάπλωσιν τῆς ὀρθῆς παιδείας, διὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἐργασθῇ καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν. Ἀλλὰ καὶ αἱ φιλελεύθεραι καὶ ἀνθρωπιστικαὶ ἀντιλήψεις τοῦ Κοραῖ φαίνονται πολὺ σαφῶς εἰς τὴν μετάφρασιν τῆς Κατήχσεως καὶ τοῦτο δεικνύει ὅτι πολὺ πρὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ διὰ τῆς μελέτης τῆς συγχρόνου Γαλλικῆς καὶ Ἀγγλικῆς φιλοσοφίας, ἀλλὰ πρὸ πάντων διὰ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν γραμμάτων ἔφθασεν εἰς τὴν ἀνωτέραν ἀντίληψιν ποὺ εἶχε περὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν λαῶν.

Εἰς τὴν Κατήχησίν του ἤδη ὡς ἀληθὲς φιλελεύθερος κατακρίνει τοὺς μισοῦντας τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἀργότερα προσπαθεῖ νὰ τοὺς δικαιολογήσῃ καὶ γράφει: «Ἀφοῦ ἀπεκλείσαμεν ὡς εἴλωτας ἀπὸ τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν τοὺς Ἑβραίους καὶ τοὺς ἐστερήσαμεν ὅλα τὰ μέσα τοῦ πορισμοῦ τῶν εἰς τὴν ζωὴν ἀναγκαίων τί ἤθελες νὰ κάμωσι; πῶς νὰ ζήσωσι; Μὴν ἔχοντες νὰ μᾶς πολεμήσωσιν ὡς τυράννους, κατέφυγαν εἰς τὴν ἀπάτην καὶ τὸν δόλον»⁵. Μετὰ τὰς ἀντιλήψεις του περὶ τῶν μισουμένων Ἰουδαίων ἀναμένομεν πλέον ὅτι ὁ Κοραῖς θὰ κατακρίνῃ ἀργότερα ὡς ἄτιμον προᾶξιν τὴν διανομὴν τῆς Πολωνίας⁶ καὶ τὸ ἐμπόριον τῶν Μαύρων τῆς Ἀφρικῆς ἀπὸ τοὺς «ψυχεμπόρους» Εὐρωπαίους⁷, ὡς τοὺς ὀνομάζει. Καὶ δὲν εἶναι καθόλου ἀνακόλουθος ὁ Κοραῖς, ὅταν ἀργότερα κατακρίνῃ καὶ τοὺς Ἑλληνας Φαναριώτας, διότι ἐτρέφοντο, ὅπως λέγει, μὲ τὸ αἷμα τῶν «Βλαχομολδαύων»⁸. Τὸν Τσάρον τὸν ὀνομάζει δεσπότην λουσμένον μὲ τὸ πολωνικὸν αἷμα⁹ καὶ ἡ διανομὴ τῆς Πολωνίας γεννᾷ εἰς τὸν Κοραῖν δυοπιστίαν περὶ τῆς διαγωγῆς τῶν Ρώσων ἀπέναντι τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀργότερα καὶ ἐπὶ Καποδίστρια ἀκόμη.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνον αἱ ἀνθρωπιστικαὶ ἀντιλήψεις τοῦ Κοραῖ διαμορφωμέναι ἤδη εἰς τὴν Κατήχησιν τοῦ 1782. Ἐκτοτε καταπολεμεῖ τὴν δεισδαιμονίαν, τὴν ὀκνηρίαν τῶν μοναχῶν, τὸ πλῆθος τῶν ἐκκλησιῶν καὶ διατυπώνει τὴν ὀρθὴν γνώμην ὅτι ἡ οὐσία τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔγκειται εἰς τὴν ἀγάπην καὶ φιλανθρωπίαν. Τὰς γνώμας αὐτὰς θὰ τὰς ἐπαναλάβῃ σαφέστερον εἰς τὰς ἐπιστολάς του καὶ εἰς τὰ συγγράμματά του ὁ Κοραῖς, τὰ ὁποῖα τὸν ἀποδεικνύουν καὶ πολυμαθέστατον θεολόγον. Εἶναι εὐνόητον ὅτι αἱ γνώμαί του, ὅσον δικαιολογημέναι καὶ ἂν ἦσαν, ἐπροκάλεσαν

θύελλαν κατακραυγῆς τῶν ἀντιπάλων του, οἱ ὅποιοι καὶ ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος¹⁰ τῶν ἐκκλησιῶν παρίστων τὸν Κοραῖν ὡς ἄθεον, ὡς διαφθορέα, ὡς λαοπλάνον κλπ. καὶ ἐζήτουν τὸν ἀναθεματισμὸν του. Ἡ συκοφαντικὴ αὐτῇ ἐκστρατεία ἐπίκρανε πολὺ τὸν Κοραῖν, ἀλλ' εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι δὲν ἐσταμάτησε τὴν προσπάθειάν του καὶ δὲν ἐτροποποίησε τὴν τακτικὴν του. Ἀὐτὸς ἦτο ἀνόητος ὁ Κοραῖς νὰ ἀναστατώσῃ τὸ ἔθνος του κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους μὲ θρησκευτικὰ ζητήματα καὶ εἶναι ἄξιοι τῆς μεγαλτέρας καταδίκης οἱ μικροὶ ἀντίπαλοί του, οἱ ὅποιοι ἐκόντες ἢ ἄκοντες παρηργμῆνεον ἢ ἐσυκοφάντουν τὴν ἡρωϊκὴν προσπάθειαν τοῦ Κοραῖ. Οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Κοραῖ εἶναι ἴσως ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν ἑκατὸν ἔτη μετ' αὐτὸν δυσκολευόμεθα νὰ λύσωμεν ἐπιστημονικὸν ζήτημα, ὅπως εἶναι τὸ τοῦ ἡμερολογίου. Πόσῃ σημασίαν ὁ Κοραῖς ἀπέδιδεν εἰς τὴν δύναμιν τῆς θρησκείας δεικνύει ἀκριβῶς ὁ τύπος τοῦ ἱερέως Παπατρέχα, τὸν ὁποῖον ἐδημιούργησε κατὰ χαρακτηριστικὸν τρόπον εἰς τὰ Προλεγόμενα τῆς Ἰλιάδος τοῦ Ὀμήρου καὶ διὰ τοῦ ὁποίου ζητεῖ νὰ ἀναμορφώσῃ τὸν ταπεινωμένον ἀπὸ τὴν δουλείαν πληθυσμὸν τοῦ χωρίου Βολισσὸς τῆς Χίου. Ὁ Παπατρέχας ἐνθουσιᾷ διὰ τὰ γράμματα, διὰ τὰς ἀρχαιότητας ἀκόμη, διὰ κάθε καλόν.

Ἄν ἡ μόρφωσις, τὴν ὁποίαν συνεπλήρωσεν ὁ Κοραῖς εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, φαίνεται τόσον χαρακτηριστικὰ εἰς τὴν Κατήχησιν τοῦ 1872, ἀλλ' αἱ σπουδαὶ εἰς τὸ *Montpellier* καὶ αἱ ἰδέαι τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ἔμελλον νὰ δεξύνουν καὶ ἐνισχύσουν ἔτι μᾶλλον τὰς φιλελευθέρους καὶ ἀνθρωπιστικὰς ἀντιλήψεις τοῦ Κοραῖ.

Αἱ σπουδαὶ τοῦ *Montpellier* ἐπροκάλεσαν τὴν μεγάλην ἐκτίμησιν τῶν Γάλλων Καθηγητῶν τοῦ Κοραῖ, οἱ ὅποιοι τὸν ἐνθαρρύνουν καὶ τὸν βοηθοῦν νὰ ἔλθῃ εἰς τοὺς Παρισίους τὸ 1788. Ὁ Κοραῖς ἔχει πλέον καθορίσει τοὺς σκοποὺς τοῦ μέλλοντός του. Γνωρίζει ὅτι εἰς τὸ περιβάλλον τῆς Ἀνατολῆς δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ἐργασθῇ καὶ θὰ ἀντισταθῇ δι' αὐτὸ εἰς τὴν πρόσκλησιν τῶν Δημογερόντων τῆς Σμύρνης νὰ ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τοῦ σχολείου των¹¹. Ἄν ὁ Κοραῖς εἶχε τὴν ματαιοδοξίαν νὰ γίνῃ Διευθυντὴς Σχολῆς εἰς τὴν Σμύρνην, δὲν θὰ κατώρθωνε τίποτε εἰς τὸ ψυχρὸν καὶ σκοτεινὸν τότε περιβάλλον ἐκεῖ. Εὐτυχῶς ὁ ἴδιος ἀναζητεῖ καὶ εὕρισκει τὸ θερμὸν περιβάλλον τὸ χρήσιμον εἰς τοὺς σκοποὺς του. Οἱ Ἕλληνες δὲν ἠδύναντο ἀκόμη νὰ ἐκτιμήσουν τὸν Κοραῖν, ὅπως τὸν ἐκτιμοῦν οἱ Γάλλοι καθηγηταὶ του καὶ οἱ λοιποὶ φίλοι του.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ὁ Κοραῖς ὑποφέρει πολὺ, πολὺ ἀνάγκάζεται ἀπὸ πενίαν νὰ τρώγῃ ἐλάχιστον μόνον, ὅσον διὰ νὰ ζῇ, καὶ ὑφίσταται δι' αὐτὸ χειροτέρευσιν τῆς υγείας του, ἡ ὁποία τοῦ ἔφερεν αἱμοπτυσίαν, νευρικὰς ταραχὰς καὶ ἀρθρῶν ἐπὶ δεκάδας ἔτων. Οἱ Γάλλοι ὅμως φίλοι, ὁ *Chardon de la Rochette*, ὁ *Clavier*, ὁ *Thurot* καὶ πολλοὶ ἄλλοι τὸν προσέχουν καὶ τὸν περιποιῶνται μὲ συγκινητικὴν στοργήν. Ὁ *Clavier* ἐπῆρε τὸν Κοραῖν δύο φορὰς εἰς

τὸ κτῆμά του εἰς τὸ *Nozaye* πλησίον τοῦ *Nemours*, διὰ τὰ βοηθήσῃ τὴν στερέωσιν τῆς υγείας του.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἔπειτα ὁ Κοραῆς ἀναγκάζεται νὰ κάμνῃ μεταφράσεις ἱατρικὰς διὰ τὰ ζῆ. Ἐπὶ μίαν περίπου δεκαετίαν ἡσχολεῖτο μὲ τὰς μεταφράσεις αὐτὰς καὶ κατέστησε γνωστὰ εἰς τὴν Γαλλίαν ὀνομαστὰ ἀγγλικά καὶ γερμανικά συγγράμματα, ἐνῶ ὁ ἴδιος ἐστερέωνε τὴν φιλογολογικὴν του μόρφωσιν. Δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι προσέφερεν ὑπηρεσίας καὶ εἰς τὸ γαλλικὸν κοινὸν διὰ μεταφράσεως κλασσικῶν ἱατρικῶν ἔργων εἰς τὴν γαλλικὴν¹².

Κατὰ τὴν περίοδον τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ὁ Κοραῆς ἔγραφε γράμματα πρὸς τὸν πρωτοψάλτην τῆς Σμύρνης Δημήτριον Λῶτον καὶ τὰ γράμματα αὐτά, τὰ ὅποια μετεφράσθησαν εἰς τὴν γαλλικὴν ὑπὸ τοῦ μαρκησίου *St. Hilaire*, κατέστησαν πηγὴ πολὺτιμος καὶ ἀμερόληπτος διὰ τὴν Γαλλικὴν Ἱστορίαν. Πολλὰ τῶν ἐπιστολῶν τούτων εἶναι κλασσικὰ ὑποδείγματα ἀρχαίας ἐλληνικῆς λιτότητος, διανυγείας καὶ χάριτος καὶ καθιστοῦν τὸν Κοραῆν ἓνα τῶν μεγαλυτέρων ἐπιστολογράφων τοῦ Κόσμου.

Αἱ ἱατρικαὶ μελέται τοῦ Κοραῆ τὸν ἔφεραν εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἑλλήνας ἱατροὺς καὶ δι' αὐτῶν εἰς τὴν ἐλληνικὴν φιλογολογίαν. Αἱ προτροπαὶ τῶν φίλων του τὸν ἔκαμαν νὰ ἐκδώσῃ τὸ 1800 μετὰ ἐργασίαν πολλῶν ἐτῶν τὸ «περὶ ἀέρων, ὑδάτων, τόπων» σύγγραμμα τοῦ Ἱπποκράτους μὲ γαλλικὴν μετάφρασιν καὶ μακρὰ ὑπομνήματα. Ἡ ἔκδοσις αὕτη ἀπέβη ὀνομαστή, ἐβραβεύθη¹³ ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τὸ 1810 καὶ κατέστησεν ἀμέσως τὸν Κοραῆν γνωστὸν ὡς μέγαν φιλόλογον εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην. Εἰς τὸ ἐξῆς αἱ φιλογολογικαὶ γνῶμαι τοῦ Κοραῆ εἶναι πανταχοῦ σεβασταὶ καὶ ζητοῦνται ἀπὸ διαφόρους μεγάλους φιλόλογους, οἱ ὅποιοι, ὅταν ἔρχονται εἰς Παρισίους, φροντίζουσιν πάντοτε νὰ ἴδουν τὸν Κοραῆν¹⁴.

Ἄλλ' ὁ Κοραῆς θέλει νὰ ἐργασθῇ διὰ τὸ ἔθνος του πρὸ πάντων καὶ παρακολουθεῖ ὅλα τὰ ζητήματα, δὲν ἀσχολεῖται μόνον μὲ φιλογολογικὰς ἐκδόσεις. Τὸ 1798 ἐξεδόθη μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ἀνθίμου ἡ περιφημὸς «Πατρικὴ Διδασκαλία», ἡ ὅποια ἐκήρυξε τὴν ἐθελοδοουλείαν, κατέκρινε τὰ περὶ ἐλευθερίας διδάγματα τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ὡς «ἐνέδραν τοῦ πονηροῦ διαβόλου» καὶ ἐδίδασκε κατὰ παράδοξον σύγχυσιν φρενῶν ὅτι ἡ Ὀθωμανικὴ βασιλεία ἐστάλη ἀπὸ τὸν θεὸν διὰ νὰ σώσῃ τοὺς Χριστιανούς! Εἰς τὰ ἐπικίνδυνα καὶ μωρὰ ταῦτα διδάγματα ἔσπευσε ν' ἀπαντήσῃ ὁ Κοραῆς ἀμέσως διὰ τῆς «Ἀδελφικῆς Διδασκαλίας» διὰ νὰ ἀντικρούσῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν ἐξ Εὐρώπης ἐρχομένων κηρυγμάτων τῆς ἐλευθερίας καὶ ἰσότητος. Καὶ ἀργότερα ἐπανειλημμένως θὰ ἀναλάβῃ ἀγῶνα ὁ Κοραῆς κατὰ τοῦ κηρύγματος τῆς ἐθελοδοουλείας ὀρισμένων ὀπισθοδρομικῶν κύκλων, οἱ ὅποιοι ἐφοβοῦντο τάχα ὅτι τὰ νέα ἐξ Εὐρώπης κηρύγματα φέρουν τὴν ἀθεΐαν¹⁵, ἐνῶ ἡ Ὀθωμανικὴ βασιλεία ἐξασφαλίζει τὴν χριστιανικὴν εὐσέβειαν! Εἶναι χαρακτηρι-

σικὸν διὰ τὸν Κοραῖν ὅτι, ἐνῶ πολεμούμενος κατὰ χυδαῖον τρόπον ὑπὸ μικρῶν ἀντιπάλων πικραίνεται καὶ παραπονεῖται συχνά, δὲν σταματᾷ εἰς τοὺς ἀγῶνας, ἀλλ' ἐπαναλαμβάνει αὐτοὺς δοριμύτερον ἐκάστοτε μέχρι τῶν τελευταίων του ἡμερῶν.

Ὁ Κοραῖς δὲν ἀσχολεῖται μόνον ν' ἀντικρούσῃ τὰ κηρύγματα τῆς ἐθελοδοουλείας, ἀλλὰ προσπαθεῖ νὰ κατευθύνῃ καὶ τὴν ἀναγκαίαν εἰς τοὺς Ἕλληνας πολιτικὴν. Πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους Ρώσους δυσπιστεῖ, ὅπως καὶ πρὸς τοὺς «ὀλιγαρχικούς», ὅπως τοὺς λέγει, Ἄγγλους. Πρὸς τοὺς Γάλλους δημοκρατικούς ἔχει περισσότεραν ἐμπιστοσύνην καὶ τὴν κατάληψιν τῆς Ἑπτανήσου ὑπὸ τῶν Γάλλων τὸ 1797 θεωρεῖ ἰσοδύναμον πρὸς ἀπελευθέρωσιν. Δι' αὐτό, ὅταν ὁ Ναπολέων ἐπῆγεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὁ Κοραῖς ἐδημοσίευσεν ἀγωνύμως τὸ 1801 τὸ «πολεμιστήριοι σάλπισμα», διὰ νὰ προτρέψῃ τοὺς Ἕλληνας νὰ πολεμήσουν μὲ τὸν Ναπολέοντα κατὰ τῶν Τούρκων. Εὐλόγως ὁ Κοραῖς ἠδύνατο τότε νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ὁ Ναπολέων καὶ ἂν δὲν διαλύσῃ τὴν Τουρκίαν, θὰ συντελέσῃ πάντως εἰς τὴν ταπείνωσίν της καὶ θὰ βοηθήσῃ ἐπομένως τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλλήνων. Ἀναφέρονται τότε καὶ σχέδια περὶ «Γραικογαλλικοῦ» Κράτους¹⁶ καὶ φαίνεται ὅτι ὁ Κοραῖς εἰργάζετο πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην. Δυστυχῶς δὲν γνωρίζομεν καλῶς τὰς λεπτομερείας τῶν σχεδίων τούτων.

Αἱ ἐλπίδες τοῦ Κοραῖ ὅτι ὁ Ναπολέων θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος δὲν ἐπραγματοποιήθησαν καὶ δι' αὐτὸ γράφει οὗτος: «Ὁ Ναπολέων ἀντὶ νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς καταπονουμένους τῆς Εὐρώπης λαοὺς ἀπὸ τοὺς δεσπότας τῶν ἐπρόκρινε νὰ γινῇ αὐτὸς δεσποτῶν δεσπότης»¹⁷. Καὶ ἀλλαχοῦ¹⁸: «ὁ δυστυχὴς οὗτος (ὁ Ναπολέων!) μέγας ἄνθρωπος, ἀλλ' ὄχι μέγας ἀνὴρ, εἶχε πολὺ πλεότερα τοῦ Τιμολέοντος μέσα καὶ βοηθήματα νὰ τρέξῃ τὸ στάδιόν του λαμπρῶς· ἀλλὰ τὸν ἔλειπε νὸ θεϊότατος ἔξως τῆς κοινῆς εὐδαιμονίας, ἣτις ἐπύρωνα τὴν γενναίαν ψυχὴν τοῦ Τιμολέοντος».

Ἄλλο ζήτημα τὸ ὁποῖον ἀπασχόλησε τότε τὸν Κοραῖν εἶναι ἡ συγγραφὴ γαλλικοῦ ὑπομνήματος, διὰ τοῦ ὁποίου ἐζήτησε νὰ ἀναιρέσῃ τὰς ἐπικρατούσας τότε εἰς τὴν Εὐρώπην γνώμας περὶ τῆς κακῆς καταστάσεως τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι κατ' αὐτὰς δὲν ἦσαν ἄξιοι ἐλευθερίας καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ ἐλευθερωθῶν. Ὁ Κοραῖς ἀνέγνωσε τὸ 1803 τὸ περίφημον ὑπόμνημά του γαλλιστὶ εἰς γαλλικὴν ἐπιστημονικὴν Ἑταιρείαν καὶ ἐξέλεξε μερικὰ χαρακτηριστικὰ γεγονότα, διὰ νὰ δείξῃ εἰς τοὺς Γάλλους ὅτι αἱ γνώμαι τῶν ξένων περὶ καταπτώσεως τῶν Ἑλλήνων δὲν ἦσαν ἀληθεῖς. Ἐτόνισεν εἰς τὸ ὑπόμνημά του τὰ παραδείγματα γενναιότητος τῶν Σουλιωτῶν, τὴν ἀκμὴν τοῦ ναυτικοῦ τῶν Ὑδραίων καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς προνομιακῆς διοικήσεως τῶν Χίων καὶ κατώρθωσε μὲ τὴν δεξιότητά ποτὸν ἀνέλυε τὰ τρία ταῦτα στοιχεῖα νὰ πείσῃ πολλοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὴν Ἑλλάδα ὅτι αὕτη δὲν παρήκμασε, ἀλλ' ἔχει ζωτικότητα, ἡ ὁποία ταχέως θὰ οδηγήσῃ πάλιν εἰς ἀκμὴν τοὺς Ἕλληνας¹⁹.

Ἄφ' οὗτον τὸ 1798 ἀνέλαβε τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ κηρύγματος τῆς ἐθελοδοουλείας τῆς «Πατρικῆς Διδασκαλίας», ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ ἴδῃ καλύτερα τὴν σκοτεινὴν κατάστασιν τοῦ ἔθνους καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἀφιερῶσιν εἰς αὐτὸ ὅλας τὰς δυνάμεις του. Κύριον μέσον πρὸς τοῦτο θεωρεῖ τὴν καλυτέραν ἐκλογὴν καὶ διδασκαλίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων. Δις ἐπροτάθη εἰς τὸν Κοραῖν νὰ δεχθῇ θέσιν καθηγητοῦ εἰς τὸ *Collège de France* τὸ 1805 καὶ τὸ 1814 καὶ τὴν θέσιν αὐτὴν ὅπως καὶ τὴν προσφερομένην ἔδραν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ἀπέρριψε, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ συγκεντρώσῃ τὰς δυνάμεις του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ²⁰. Μόνον ἡ ἀποστολικὴ αὐτοθυσία τοῦ Κοραῖ, ἡ ἔλλειψις οἰασθήποτε ματαιοδοξίας ἢ προσωπικοῦ ὑπολογισμοῦ ἡδύνατο νὰ προκαλέσῃ τὴν ἀπόρριψιν τόσων θέσεων ὑπὸ τοῦ πενομένου μεγάλου Ἑλλήνου σοφοῦ.

Αἱ ἐκδόσεις τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων ὑπὸ τοῦ Κοραῖ εἶναι μεγάλη ὑπηρεσία εἰς τοὺς Ἑλληνας, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς Εὐρωπαίους ἐπιστήμονας. Ὁ Κοραῖς εἰσάγει πρῶτος ἐξ ὅλων τῶν φιλολόγων ξένων καὶ Ἑλλήνων τὴν συγκριτικὴν μέθοδον τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ διδάσκει ὅτι μόνον δι' αὐτῆς δύνανται νὰ ἐρμηνευθοῦν καλύτερα ἀρχαῖοι συγγραφεῖς. Πράγματι ἡ μέθοδος ἡ συγκριτικὴ ὁμοῦ μὲ τὴν κριτικὴν δεινότητα καὶ εὐρυμάθειαν τοῦ Κοραῖ ἐβοήθησεν αὐτὸν νὰ ἐρμηνεύσῃ καλύτερον τόσα δύσκολα καὶ σκοτεινὰ χωρία ἀρχαίων συγγραφέων καὶ νὰ τὸν καταστήσῃ ἓνα τῶν μεγαλυτέρων φιλολόγων ὅλων τῶν αἰώνων. Πολλὰ διορθώσεις καὶ ἐρμηνεῖαι τοῦ Κοραῖ ἐπεκυρώθησαν ἔπειτα ὑπὸ τῆς μελέτης τῶν χειρογράφων. Αἱ ἐκδόσεις τοῦ Κοραῖ εἶναι αἱ καλύτεραι μέχρι τότε ἔχουν δὲ μέχρι σήμερον μεγάλην ἀξίαν. Ἄλλ' εἶναι ὁ Κοραῖς καὶ ἐκ τῶν πρώτων γλωσσολόγων, οἱ ὅποιοι μετεχειρίσθησαν τὴν συγκριτικὴν μέθοδον εἰς τὰς γλωσσικὰς μελέτας, ἥτις τὸν κατέστησεν ἓνα ἐκ τῶν μεγαλυτέρων λεξικογράφων²¹. Τὰ περίφημα Ἀτακτα, τὰ ὅποια μὲ τὴν ἀπίστευτον μετριοφροσύνην του ὁ Κοραῖς ὠνόμαζε τὰ «σκουπίδια» τῆς βιβλιοθήκης του, ἔθηκαν τὰς βάσεις τῆς ἐπιστήμης τῆς νέας Ἑλληνικῆς, τὴν ὁποίαν ἔμελλε βραδύτερον νὰ συμπληρώσῃ ὁ Γεώργιος Χατζιδάκις.

Ἡ γνῶσις τῆς νέας Ἑλληνικῆς ὠδήγησε τὸν Κοραῖν καὶ εἰς τὴν καλυτέραν ἐκτίμησιν αὐτῆς. Πρὸς τοὺς περιφρονοῦντας καὶ ὀνομάζοντας αὐτὴν βάρβαρον ἀπήντα ὁ Κοραῖς διὰ τῶν ἐξῆς πολυτίμων παρατηρήσεων²²: «Ἡ σημερινὴ λαλουμένη δὲν εἶναι βάρβαρος!... ἀλλὰ... θυγάτηρ καὶ κληρονόμος παλαιᾶς πλουσιωτάτης γλώσσης, τῆς Ἑλληνικῆς». Προσπαθῶν νὰ πείσῃ τοὺς γράφοντας τότε τὴν ἀρχαίαν νὰ γράφουν ἀπλούστερον παρετήρει ἐπίσης ὀρθότατα²³: «γράφομεν ὅχι διὰ τοὺς πρὸ πολλῶν ἑκατονταετηρίδων ἀποθανόντας προπάτορας, ἀλλὰ διὰ τοὺς σημερινοὺς ὁμογενεῖς καὶ συγχρόνους ἡμῶν Ἑλληνας». Θέλων νὰ συστήσῃ εἰς τοὺς περιφρονητὰς τῆς νέας γλώσσης τὴν ἀξίαν αὐτῆς παρετήρει ἐπίσης ὀρθότατα ὅτι «ἀπὸ τὰ σημερινὰ πολι-

τισμένα τῆς Εὐρώπης ἔθνη κανὲν ἴσως δὲν ἐφύλαξε τόσην ὕλην τῆς προγονικῆς του γλώσσης, ὅσην ἐκληρονομήσαμεν κατ' εὐτυχίαν ἡμεῖς ἀπὸ τοὺς παλαιούς οἱ νέοι «Ἕλληνες»²⁴.

Ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀδιάσειστοι ἐπιστημονικαὶ γνῶμαι τοῦ Κοραῆ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ κατανοηθῶν ἀπὸ ἀντιπάλους, ὅπως ἦτο ὁ Κοδρικᾶς, ὁ Νεόφυτος Δούκας καὶ ἄλλοι, οἱ ὅποιοι ἀνέλαβον ἀγῶνα σφοδρότατον κατὰ τοῦ Κοραῆ, ἀνάλογον μὲ τὸν διεξαγόμενον κατ' αὐτοῦ ὑπ' ἄλλων ἀντιπάλων διὰ τὴν προσπάθειαν μορφώσεως τοῦ κλήρου. Μόνον ὁ ἀγαθὸς Δούκας ζητεῖ συγγνώμην ἀπὸ τὸν Κοραῆν μετὰ τὸν θάνατόν του κατὰ τὸν σχολαστικὸν τρόπον ποὺ ἔγραφε²⁵: «ἐμοὶ δὲ παρὰ σοῦ (τοῦ Κοραῆ) εὐχὴ καὶ συγχώρησις, εἴ τι μοι ἐλλειπῶς εἴρηται πρὸς τὸ μέτρον τῆς ἀρετῆς καὶ ἀξίας σου».

Οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Κοραῆ ἂν καὶ διδάσκαλοι δὲν ἔβλεπαν τὴν πρακτικὴν χρησιμότητα τῆς ἀπλοποιήσεως τῆς γλώσσης διὰ τὰ σχολεῖα, τὴν παιδαγωγικὴν ἀξίαν τῆς νέας γλώσσης. Μέχρι τοῦ Κοραῆ ἔδαπανᾶτο ὅλος σχεδὸν ὁ χρόνος τοῦ σχολείου εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς γραμματικῆς, διότι ἔπρεπε οἱ μαθηταὶ νὰ μάθουν νὰ γράφουν ἀρχαῖα. Τὸ μοναδικὸν σχεδὸν μάθημα ἦσαν τὰ καλὰ γραμματικὰ λεγόμενα, περὶ τῶν ὁποίων γράφει ὁ Κοραῆς: «εἰξεύρεις τάχα ποῖα εἶναι τῶν κακοδαιμόνων τούτων τὰ καλὰ γραμματικά; Εἶναι τὰ ὁποῖα ἐδιδάσκετο τὸ γένος ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς δουλώσεως αὐτοῦ μέχρι τῆς σήμερον καὶ διὰ τὰ ὁποῖα εἰς ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο ἔζησεν εἰς ἐπονείδιστον βαρβαρότητα· εἶναι τὰ ὁποῖα διὰ νὰ μάθῃ ὁ νιός σου ἔπρεπε νὰ δαπανᾷ τὸ περισσότερον μέρος τῆς νεότητος καὶ νὰ μένῃ τὸν ἐπίλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ εἰς τὴν αὐτὴν ἄγνοιαν ὅλων τῶν βιωφελῶν μαθήσεων, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναστενάζεις εὐρισκόμενος καὶ σύ»²⁶.

Καὶ ἄλλοτε γράφει πάλιν: «πρέπει νὰ εἰσαχθῶσιν εἰς τὰ κοινὰ σχολεῖα βιβλία γραμμένα εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, ἥγουν τὴν γλῶσσαν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν λαλοῦσι καθ' ἡμέραν ἀναμεταξύ των τὰ παιδάρια (=μαθηταὶ) εἰς τὰ σχολεῖα καὶ ἀκούουσι λαλοῦντας εἰς τοὺς οἴκους τοὺς ἰδίους των γονεῖς. Μεγάλης γνώσεως χρεῖαν δὲν ἔχει νὰ καταλάβῃ τις ὅτι εὐκολώτερον θέλει μάθῃ τὸ Γραικὸν παιδάριον τὸν συλλαβισμὸν τῆς λέξεως νερὸν παρὰ τῆς λέξεως ὕδωρ»²⁷.

Καταπολεμῶν τὴν λεξιθηρικὴν διδασκαλίαν ἐπιμένει εἰς τὴν γνώμην ὅτι ἡ γνῶσις τῶν λέξεων δὲν ἔχει ἄλλον σκοπὸν παρὰ τὴν κατανόησιν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἐννοιῶν: «Ὅταν λέγω διδασκάλους, ἐννοῶ τοὺς φρονίμους διδασκάλους. Καὶ φρονίμους ὀνομάζω καὶ νομίζω, ὅσοι εἶναι πληροφορημένοι ὅτι τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης ἡ παρὰδοσις σκοπὸν ἔχει προηγούμενον τὰ πράγματα καὶ δὲν καταγίνεται εἰς τὰς λέξεις πλὴν τόσον μόνον ὅσον συμβάλλουσιν εἰς τὴν κρίσιν τῶν πραγμάτων»²⁸. Ἀλλαχοῦ παρατηρεῖ: «Καθὼς τὴν σήμερον παραδίδονται εἰς πολλὰ σχολεῖα οἱ συγγραφεῖς, εἶναι

ἀπορίας ἄξιον, ὅτι ἐξέρχονται καμμίαν φορὰν νέοι στολισμένοι μὲ χρηστὰ ἤθη ἀπ' αὐτά»²⁹.

Ἡ προσπάθεια τοῦ Κοραῆ περὶ ἀπλοποιήσεως τῆς γλώσσης καὶ τῶν διδακτικῶν βιβλίων, περὶ βελτιώσεως τῆς μεθόδου καὶ τῶν παιδαγωγικῶν μέσων τῶν σχολείων ἀποτελεῖ τὸν κυριώτατον ἴσως σταθμὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ σχολείου. Τὰ προλεγόμενα τοῦ Κοραῆ εἰς τὸν Πρόδρομον τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης τοῦ 1805 περὶ παιδείας καὶ διδακτικῶν βιβλίων δύνανται νὰ εἶναι καὶ μέχρι σήμερον πολὺτιμα εἰς τοὺς παιδαγωγούς μας. Ὁ Κοραῆς μὲ τὰς γνώμας του καὶ μὲ τὴν προσωπικὴν του χειραγωγίαν εἰσήγαγεν ἀσυγκρίτως καλότερα διδακτικά βιβλία ἀπὸ τὰ πρὸ αὐτοῦ, οὕτως ὥστε νὰ γράψῃ ὁ ἴδιος ἀργότερα ὅτι τὴν γραμματικὴν τοῦ Νεοφύτου Κανσοκαλυβίτου οὐδὲ οἱ μωροὶ πλέον δὲν τὴν ἀναγινώσκουν³⁰.

Ἀλλ' ὁ Κοραῆς παρηκολούθει ἐκ τοῦ σύνεγγυς ὅλα τὰ σπουδαιότερα σχολεῖα τῆς ἐποχῆς του, τῶν Ἰωαννίνων, τῆς Σμύρνης, τῆς Χίου, τῶν Κυθωνιῶν, ἐνίσχυε τοὺς καλοὺς διδασκάλους, τὸν Κούμαν, τὸν Βάμβαν, τὸν Ψαλίδαν, τὸν Κάϊρην κλπ., καὶ κατεπολέμει τοὺς ὀπισθοδρομικοὺς, ὅπως ἦτο ὁ Ἀθανάσιος Πάριος τῆς Χίου. Κατορθώνει νὰ ἐμπνεύσῃ ἐνθουσιασμὸν ὑπὲρ τῆς παιδείας εἰς τοὺς πλουσίους τῆς ἐποχῆς Ζωσιμάδας, εἰς τὸν Καπλάνην, τὸν Ριζάρην, τὸν Βαρβάκην, οἱ ὅποιοι διαθέτουν μεγάλα ποσὰ ὑπὲρ τῆς παιδείας. Ὅλοι αὐτοὶ στέλλουν χρήματα εἰς τὸν Κοραῆν, ὅστις ἀγοράζει βιβλία καὶ ὄργανα χημείας καὶ φυσικῆς καὶ στέλλει εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Ἀνατολῆς. Εἰς τὴν Χίον διὰ τοῦ Βάμβα κατήρτισε τὸ τελειότερον γυμνασιακὸν πρόγραμμα πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἐδιδάσκοντο ἐκεῖ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἡ χημεία καὶ ἡ ζωγραφικὴ καὶ ἡ μουσικὴ καὶ ἐγένετο σκέψις νὰ εἰσαχθοῦν καὶ γεωργικὰ μαθήματα. Κατήρτισε πλουσίαν βιβλιοθήκην καὶ τυπογραφεῖον καὶ ἐπέβαλε καὶ τὴν ἀποστολὴν ὑποτρόφων εἰς τὴν Εὐρώπην πρὸς τελειοποίησιν. Ἀκόμη καὶ περὶ δημιουργίας πόρων ἔδωκε λεπτομερεστάτας ὁδηγίας ὁ Κοραῆς³¹.

Πρῶτος ἐκ τῶν Ἑλλήνων ὁ Κοραῆς ἐζήτησε καὶ ἐπληροφορήθη περὶ τῆς μεθόδου τοῦ Πεσταλότζη, ἡ ὁποία ἤρρεσεν εἰς αὐτὸν ἰδιαίτερως, διότι, ὡς γράφει, ἐπρόσεχε πολὺ καὶ τὸ μάθημα τῶν μαθηματικῶν, τὸ ὁποῖον ἐθεώρει πολὺτιμον διὰ τοὺς μαθητάς ὁ Κοραῆς³². Ζητεῖ λοιπὸν νὰ σταλοῦν ὑπότροφοι διὰ νὰ γνωρίσουν τὸ νέον παιδαγωγικὸν σύστημα. «Ἐπειτα, γράφει, ἡ συνήθης ἡμῶν μέθοδος τῆς παραδόσεως καὶ τῶν λεγομένων κοινῶν γραμμάτων καὶ τῶν Ἑλληνικῶν καὶ ἀπλῶς ἡ παιδαγωγία εἶναι τόσον διεστραμμένη, ὥστε χειροτέραν αὐτῆς νὰ δεχθῶμεν κίνδυνον κανένα δὲν διατρέχομεν. Ἀπὸ τὸν νεωτερισμὸν τοῦ Πεσταλότζη, ἐὰν ἄλλο δὲν κερδίσωσιν οἱ διδάσκαλοι, θέλουσι καὶ μάθῃ νὰ προσφέρωνται μὲ πατρικὴν ἡμερότητα πρὸς τὰ παιδία, καὶ νὰ ἐξορίσωσιν ἀπὸ τὰ σχολεῖα τὴν σκυθικὴν ἀγριότητα καὶ βίαν, εἰς τὴν ὁποίαν πολλὰ δυστυχεστάτα ἀνθρωπάκια χρεωστοῦν καὶ τὴν ἀπαιδευσίαν καὶ τὰ δουλοπρεπῆ των φρονήματα»³³.

Καὶ μὲ τὰς ἐκδόσεις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων ἀπέβλεπε μόνον εἰς τὸν σκοπὸν τῆς μορφώσεως τοῦ λαοῦ καὶ δι' αὐτὸ ἐκλέγει τοὺς καταλληλοτέρους πρὸς τοῦτο συγγραφεῖς καὶ προτάσσει πάντοτε προλεγόμενα ἢ διαλόγους ποὺ ἀναφέρονται εἰς διάφορα ζητήματα ἀπασχολοῦντα τότε τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος. Εἰς τὰ προλεγόμενα τοῦ *Αυκούργου* κατὰ *Λεωκράτους* ἐν τῶν διαλεγομένων προσώπων βλέπει κατ' ὄναρ τὸν *Μάρκον Βότσαρη*ν, ὅστις εἰς τὸν Ἕλληνα συναντᾶται μὲ τὸν *Μάρκον Αὐρηλίον*, μὲ τὸν *Βάσιγκτον* καὶ τὸν *Φραγκλῖνον*, τὸν *Σωκράτη* καὶ τὸν *Lafayette* καὶ συζητοῦν περὶ τῶν διαφόρων ζητημάτων τῆς Ἑλλάδος³⁴.

Ὁ *Κοραῖς* ἂν καὶ εἶχε τὴν γνώμην ὅτι ἡ Ἐπανάστασις ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἀργότερα³⁵, ἐν τούτοις δὲν ἀμφέβαλε ποτὲ περὶ τῆς ἐπιτυχίας της καὶ δι' αὐτὸ ἤρchiεν ἀπὸ τοῦ 1822 νὰ συζητῇ εἰς τὰ προλεγόμενα τῶν *Πολιτικῶν* καὶ Ἑθικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἀλλαχοῦ περὶ τοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς νομοθεσίας τῆς χώρας. Ὁ *Κοραῖς* εἶναι δημοκρατικός, δὲν θέλει οὔτε τὸν *Σωκράτη*, οὔτε τὸν *Μάρκον Αὐρηλίον* βασιλέα: «βασιλεῖς βέβαια δὲν θέλει πλέον λάβειν ἡ Ἑλλάς, ὅτι οὐδὲ συμφέρει εἰς αὐτὴν νὰ βασιλεύεται οὐδὲ ἀπὸ ὁμοίων τοῦ αἰοιδίμου *Μάρκον Αὐρηλίου* βασιλέα»³⁶. Θεωρεῖ ὡς τὸ τελειότερον τότε πολίτευμα τὸ δημοκρατικὸν τῆς Ἀμερικῆς καὶ γράφει σχετικῶς: «ἡ ἐκλογὴ ἄλλου εἶδους πολιτείας παρὰ τὴν ἀγγλοαμερικανικὴν πολιτείαν εἶναι ἐκλογὴ βαλανιδίων μετὰ τὴν εὐρεσιν τοῦ ἄρτου»³⁷. Ὅλοι του οἱ ἀγῶνες ἀποβλέπουν πῶς νὰ ἐπικρατήσῃ εὐνομία καὶ δικαιοσύνη εἰς τὴν νέαν Ἑλλάδα. Ἦδη τὸ 1792 ἔγραφεν εἰς τὸν *Πρωτοψάλτην* μετὰ τὴν θανάτωσιν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας δεκάτου ἔκτου: «ἔγω ὁ ἴδιος ὅστις δὲν ἀγάπησα ποτὲ βασιλεῖς (καθὼς οὔτε οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι) ἐλυπήθην τὸν *Λουδοβίκον* ἐκ καρδίας καὶ τὸν ἐθαύμασα εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν διὰ τὴν γενναιότητα, τὴν ὁποίαν ἔδειξεν εἰς τὴν τρομερὰν ἡμέραν τῆς 20 Ἀπριλίου 1792. Εἴμαι ἐρωτομανὴς τῆς ἐλευθερίας, ἀλλ' ἀγαπῶ φίλε μου, καὶ τὴν δικαιοσύνην. Ἐλευθερία χωρὶς δικαιοσύνην εἶναι καθαρὰ ληστεία»³⁸. Καὶ ἀργότερα ἐπανέρχεται κατὰ διαφόρους τρόπους εἰς τὸ ζήτημα τῆς δικαιοσύνης, τὸ ὁποῖον τὸν ἀπασχολεῖ τόσο πολὺ. «Μία εἶναι, κατὰ τὸν *Κοραῖν*, ἡ μήτηρ καὶ πηγὴ τῶν κακιῶν, ἡ ἀδικία, ὡς μία τῶν ἀρετῶν ὅλων ἡ δικαιοσύνη»³⁹. Εἰς τὰ σχολεῖα θέλει ὁ *Κοραῖς* ὅπως γράφει: «ἓνα οἰκίσκον μὲ μίαν εἰκόνα μόνον τοῦ Ἀριστείδου· τίς ἀπὸ τοὺς νέους μας βλέπων τοῦ δικαίου Ἀριστείδου τὸ ἄγαλμα δὲν θέλει ἐναγκαλισθεῖν ὡς προγονικὴν ἀρετὴν τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀποστραφεῖν τὴν ἀδικίαν ὡς βαρβάρων καὶ σολοίκων ἐθνῶν χαρακτηριστικῆρα;»⁴⁰ Μόνον ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ εὐνομία δύναται νὰ δημιουργήσῃ καλοὺς πολίτας: «ὅταν βλέπῃς κακοὺς πολίτας, μὴν ἀμφιβάλλῃς ὅτι κυβερνῶνται ἀπὸ νόμους ἀδίκους· ὅπου βλέπεις νόμους ἀδίκους, μὴ διστάζῃς ὅτι οἱ πολῖται, ἂν δὲν ἐφθάρησαν, δὲν θέλουν ἀργήσει νὰ μιμηθῶσι τὴν ἀδικίαν τῶν νόμων»⁴¹.

Μετὰ τὰς ἀντιλήψεις αὐτὰς τοῦ *Κοραῖ* περὶ δικαιοσύνης καὶ φιλελευθέρου δημο-

κρατικοῦ πολιτεύματος εὐκόλον εἶναι νὰ ἐννοήσωμεν πῶς συνεκρούσθη μὲ τὸν Καποδίστριαν. Ὁ Κοραῆς ἐξετίμα πολὺ τὸν Καποδίστριαν καὶ ὠνόμασέ ποτε αὐτὸν καὶ «καύχημα τῆς Ἑλλάδος»⁴². Πάντοτε ὅμως ὑπώπτενε τοὺς Ρώσσους, τοὺς Κοζάκους, ὅπως λέγει, καὶ δι' αὐτό, ὅταν ὁ Καποδίστριας ἐκλήθη ὡς κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος, ὁ Κοραῆς εἰς ἓνα διάλογόν του παριστᾷ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀρχαίου Τιμολέοντος νὰ συνιστᾷ εἰς τὸν Καποδίστριαν πῶς νὰ κυβερνήσῃ τὴν Ἑλλάδα. Ζητεῖ νὰ ὑποβάλῃ εἰς αὐτὸν τὴν ἰδέαν ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ Τιμολέων⁴³. Ὅταν ἀργότερα οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Καποδίστρια ἐγραφον κατ' αὐτοῦ εἰς τὸν Κοραῆν, δὲν ἐδίστασεν οὗτος νὰ δημοσιεύσῃ κατὰ τοῦ παλαιοῦ του φίλου τὸν διάλογον ὑπὸ τὸν τίτλον: «τί συμφέρει εἰς τὴν ἐλευθερουμένην ἀπὸ Τούρκους Ἑλλάδα νὰ πράξῃ εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις διὰ νὰ μὴ δουλωθῇ εἰς Χριστιανοὺς Τουρκίζοντας» (1830). Ἐπειδὴ ὁ διάλογος οὗτος ἐδημεύθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ Κοραῆς συνέγραψε καὶ δεύτερον, ὅστις ἐδημοσιεύθη μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδίστρια. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ Κοραῆς παρεσύρθη ἀπὸ τὰς ἐπιστολάς τῶν ἀντιπάλων τοῦ Καποδίστρια καὶ ἐφάνη ὑπερβολικὸς, ἀλλ' ἐπίσης εἶναι ἀναντίρρητον ὅτι προέβη εἰς τὴν δημοσίευσιν τῶν διαλόγων του, διότι εἰλικρινῶς ἐπίστευσεν ὅτι ὁ Καποδίστριας ἔγινε τύραννος.

Ἡ κυρία ἐργασία τοῦ Κοραῆ, χάριν τῆς ὁποίας ἀπέρριψε τόσας θέσεις, εἶναι ἡ ἔκδοσις τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, διὰ τῶν ὁποίων ἠθέλε καὶ ἠλπιζε νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀναμόρφωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Οἱ ἀείμνηστοι ἀδελφοὶ Ζωσιμάδαι καὶ ἔπειτα (1819) οἱ Χῖοι⁴⁴ ἠνέκλυναν διὰ χρηματικῶν μέσων τὰς ἐκδόσεις τοῦ Κοραῆ. Ἡ αὕτη ἐργασία, ἡ ὁποία εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶχε τόσῃν ἐπίδρασιν ἀλλὰ καὶ τόσῃν ἀντίδρασιν εἰς τὰ γλωσσικὰ σημεῖα, κατέστησεν εἰς τὴν Εὐρώπῃν ὀνομαστὸν τὸν Κοραῆν καὶ ἓνα τῶν μεγαλυτέρων φιλολόγων τοῦ Κόσμου. Οὐδεὶς Ἕλλην οὔτε πρὸ τοῦ Κοραῆ οὔτε μετ' αὐτὸν ἀπέκτησε τόσον κῦρος καὶ τόσῃν φήμῃν ἐν Εὐρώπῃ.

Τὸ ὄνομα τοῦ Κοραῆ ἀπέβη δι' αὐτὸ χρησιμώτατον κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν. Ὁ Κοραῆς παρακολοῦνθεῖ ὅλα τὰ γεγονότα καὶ συμπιάσχει ἢ χαίρει ἢ ἐνεργεῖ, ὅπως ἡμπορεῖ περὶ τῆς Ἑλλάδος. Τὸ ἐξῆς παράδειγμα εἶναι χαρακτηριστικόν. Ὁ Βαυβάρκης γνωρίζων τὴν πενίαν τοῦ Κοραῆ προσέφερεν εἰς αὐτὸν δις χρήματα χάριν τῶν ἐκδόσεών του. Ὁ Κοραῆς τὰ ἀπέρριψε ὅπως ἔκαμνε συνήθως. Ὅταν ὅμως ἔγινεν ἡ καταστροφὴ τῆς Χίου τὸ 1822 καὶ χιλιάδες Χίων αἰχμαλώτων ἐσκορπίσθησαν εἰς τὴν Ἀνατολήν, ὁ Κοραῆς ὑπενθύμισεν εἰς τὸν Βαυβάρκην τὴν πρόθεσίν του περὶ τῶν δύο δωρεῶν καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ χρησιμοποίησῃ τώρα τὰ χρήματα ἐκεῖνα πρὸς ἀπολύτρωσιν αἰχμαλώτων⁴⁵.

Ἡ ἀλληλογραφία του μὲ τόσους ἀγωνιστὰς καὶ πολιτικοὺς τῆς Ἐπανάστασεως δεικνύει πόσον παρηκολούθει τὰ πράγματα καὶ πόσον προσεῖχον εἰς αὐτὸν οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι. Οὔτω π.χ. ὁ Α. Μανροκορδάτος γράφει πρὸς τὸν Κοραῆν⁴⁶: «σιμὰ τῶν πολλῶν

σου ἀσχολιῶν πρόσθετες καὶ ταύτην, τὸ νὰ γράφῃς ἅποτε πρὸς τὴν Διοίκησιν ἐδῶ ὁδηγῶν καὶ συμβουλευὼν αὐτὴν εἰς ὅσα τὴν διαφεύγουσιν, ἔσο δὲ βέβαιος ὅτι θέλει ἀποδέχεσθαι ἀσμένως τὰς σοφὰς συμβουλὰς σου».

Πόσῃν ἐπίδρασιν ἤσκει εἰς τοὺς πολιτικούς καὶ στρατιωτικούς ἄνδρας τῆς Ἐπαστάσεως ὁ Κοραῖς, δεικνύει ἡ ἀπόφασις τῆς ἐν Τροιζῆνι Ἐθνικῆς συνελεύσεως τοῦ 1827 νὰ ἐκφράσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸν Κοραῖν: «Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος συνηγμένον εἰς Γ' ἔθνηκὴν συνέλευσιν διὰ τὰ μεγάλα του συμφέροντα, σὲ προσφέρει τὸ σέβας καὶ τὴν ἐκ μέσης καρδίας ἀγάπην του. Ἀλγεῖ αἰσθανόμενον ὅτι δὲν ἔμπορεῖ νὰ κατασπασθῇ τὴν ἱεράν σου κορυφήν, καταφιλεῖ ὅμως τὰ χρυσὰ σου λόγια, τὰ σοφὰ σου παραγγέλματα, συνομιλεῖ μὲ τὰ βιβλία σου καὶ φωτίζει τὸ πνεῦμα καὶ τὴν καρδίαν του εὐχόμενον νὰ μὴ παύσῃς νὰ κοινοποιῇς τ' ἀγαθὰ σου φρονήματα εἰς τοὺς συμπολίτας σου»⁴⁷. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Εὐρώπῃν τὸ ὄνομα τοῦ Κοραῖ ἠϋξήσε τὸν φιλελληνισμόν, τὸν ὁποῖον ἐπροκάλεσεν ἡ γενναιότης καὶ ἡ ἐθελουσία τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821. Ὁ Κοραῖς ἐπεξήτει κάθε εὐκαιρίαν νὰ γράφῃ πρὸς ἰσχυροὺς πολιτικούς καὶ σοφοὺς καὶ τὰ γράμματά του εὐρίσκουν πάντοτε ἀπήχησιν. Ἀκόμῃ καὶ πρὸς τὴν δημοκρατίαν τῆς Χαΐτης ἔγραψεν ὁ Κοραῖς καὶ ἐζήτη βοήθειαν διὰ τὴν Ἑλλάδα. Τὸ ἐν Παρισίοις φιλελληνικὸν Κομιτᾶτον, ἴσως δὲ καὶ τὸ τοῦ Ἀμστερδαμ, ιδρύθησαν δι' ἐνεργειῶν τοῦ Κοραῖ. Πολλοὶ φιελλήνες στέλλουν δι' αὐτοῦ χρήματα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἢ τὰ καταθέτουν δι' αὐτοῦ εἰς τὸ φιλελληνικὸν Κομιτᾶτον τῶν Παρισίων⁴⁸.

Τὸ 1826 γράφει ὅτι τοῦ ἔστειλαν καθηγηταὶ ἀπὸ τὴν Βρεσλαύαν 20.000 φρ. διὰ τὸ φιλελληνικὸν Κομιτᾶτον καὶ θὰ στείλουν καὶ ἄλλα προσεχῶς⁴⁹. Οἱ μεγάλοι Ἀμερικανοὶ φιελλήνες *Everett* καὶ *Jefferson* μὲ τὸν Κοραῖν ἀλληλογραφοῦν καὶ μὲ αὐτὸν συνεννοοῦνται περὶ τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων⁵⁰. Ὁ Κοραῖς γράφει περὶ τῶν Ἀμερικανῶν: «Ἄν εἶχαν σήμερον δεκαπέντε ἢ εἴκοσι πολεμικὰ οἱ Ἀγγλοαμερικανοὶ εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, νομίζεις ὅτι ἤθελαν ὑποφέρειν νὰ κολοβωθῇ τῆς Ἑλλάδος ἡ ἐλευθερία;»⁵¹ Ὅταν μελετηθῇ καλύτερον τὸ ἔργον τῶν φιελλήνων, θὰ ἴδωμεν ἴσως μὲ ἐκπληξιν πόσον συνετέλεσεν εἰς αὐτὸ καὶ ὁ Κοραῖς.

Ὅταν ἀναγνώσκῃ κανεὶς τὴν αὐτοβιογραφίαν τοῦ Κοραῖ, ἔνα ἀπὸ τὰ κλασσικὰ ἔργα ὅλης τῆς Ἑλληνικῆς λογοτεχνίας, ὅχι μόνον τῆς νεοελληνικῆς, δὲν δύναται νὰ φαντασθῇ τὸ τεράστιον ἔργον τοῦ μετριόφρονος ἀνδρός. Εἶχεν οὗτος τόσους πολλοὺς καὶ εὐρεῖς σκοποὺς καὶ πόθους περὶ τῆς Ἑλλάδος, ὥστε δὲν ἔμενε ποτὲ εὐχαριστήμενος μὲ ὅ,τι εἶχε κατορθώσει. Πάντοτε βλέπετ' ἐκείνην ὑπολείπεται καὶ δὲν ἤμπορεῖ νὰ καυχῇθῇ, ἔχει ἀληθινὴν μετριοφροσύνην. Καὶ ὅταν ὁμιλῇ συχνὰ περὶ τῆς ἀσθενείας του καὶ τῶν ἀγρυπνιῶν του στενοχωρεῖται κυρίως, διότι μὲ αὐτὰς δυσκολεύεται νὰ ἐκπληρώσῃ τοὺς μεγάλους σκοποὺς, πού ἔταξεν εἰς ἑαυτόν.

Βεβαίως ὁ Κοραῖς ἔκαμε καὶ λάθη, φιλολογικὰ καὶ ἄλλα. Ὁ ἴδιος τὸ ὁμολογεῖ⁵² κατὰ θαυμάσιον τρόπον. «Οὐτ' ὁ Κοραῖς, γράφει, ἔφθασεν εἰς τόσῃν ἀναισθησίᾳ, ὥστε νὰ φαντασθῇ ἑαυτὸν ἀναμάρτητον, οὔτε οἱ φίλοι του εἰς τόσῃν ἀκρισίᾳ, ὥστε νὰ ἐπαινῶσι καὶ τὰ ἁμαρτήματά του ὡς κατορθώματα». Χωρὶς λοιπὸν νὰ ἀκολουθήσωμεν δουλικῶς τὸν Κοραῖν καὶ εἰς τὰ σφάλματά του, δυνάμεθα νὰ διδαχθῶμεν παρ' αὐτοῦ εἰς πολλὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα καὶ ἑκατὸν ἔτη μετὰ τὸν Κοραῖν δὲν ἐλύσαμεν ὀριστικῶς. Οὐδεὶς ἄλλος Ἕλλην σοφὸς ἀπὸ πολλῶν αἰώνων εἰργάσθη μὲ τόσῃν σκοπιμότητι καὶ ἀποτελεσματικότητι ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦ ὀνόματος τῆς Ἑλλάδος.

Αἱ ἐπιστημονικαὶ ἐκδόσεις τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, ἐκ τῶν ὁποίων μερικαὶ ὅπως ἡ τοῦ Ἱπποκράτους, ἡ τοῦ Στράβωνος κλπ. εἶναι σήμερον ἀκόμη ἀπαραίτητοι, δὲν κατέστησαν μόνον τὸν Κοραῖν μέγαν φιλόλογον εἰς τὸν διεθνή κόσμον, ἀλλ' ὠφέλησαν τὸ ὄνομα καὶ τὴν ὑπόθεσιν τῆς Ἑλλάδος εἰς δυσκολωτάτην στιγμήν τῆς ἱστορίας. Ὁ Κοραῖς μὲ τὸν Σωκρατικὸν βίον του καὶ τὸν μέγαν ἐπιστημονικὸν νοῦν του ἐδείκνυε καὶ εἰς τοὺς ξένους καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας τι ἡμπορεῖ νὰ κατορθώσῃ ἡ νέα Ἑλλάς, ὅταν ἐλευθερωθῇ καὶ ἀκολουθήσῃ τὰ μεγάλα παραδείγματα τῶν προγόνων, καθ' ὃν τρόπον μὲ τὰ περίφημα προλεγόμενά του ἐδείκνυνε ὁ μέγας οὗτος σοφός. Πόσον οἱ ξένοι ἐνωρίτατα ἐξετίμησαν τὴν ἐπιστήμην τοῦ Κοραῖ διεικνύει τὸ γεγονός ὅτι ὁ Ναπολέων ἀνέθηκε τὸ 1805 εἰς τὸν Κοραῖν καὶ δύο Γάλλους σοφοὺς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Στράβωνος, ἡ ὁποία ἀπέφερεν εἰς τὸν Κοραῖν καὶ ἐτησίαν τινα σύνταξιν μέχρι τῶν τελευταίων του ἔτων. Διὰ τὴν ἀγάπην τῶν Γάλλων φίλων του καὶ τὴν ὑποστήριξιν, τὴν ὁποίαν εὔρεν ὁ Κοραῖς εἰς τὴν Γαλλίαν δικαίως ὠνόμασεν αὐτὴν ἐπὶ τοῦ τάφου του «Ἰσα τῇ Ἑλλάδι πεφιλημένην».

Ἀλλ' αἱ φιλολογικαὶ καὶ λοιπαὶ ἐργασίαι τοῦ Κοραῖ δὲν ἔχουν ἀξίαν μόνον διότι εἶναι χαρακτηριστικαὶ διὰ τὴν κριτικὴν δεινότητα, διὰ τὴν εὐρύτητα τῆς ἀντιλήψεως, ἡ ὁποία περιλαμβάνει πρῶτην φορὰν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ γλώσσης ὅλας τὰς ἐποχὰς εἰς μίαν ἐνότητα, καὶ τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν βυζαντινὴν καὶ τὴν νεωτέραν. Δὲν θαυμάζομεν τὸν Κοραῖν μόνον, διότι ἦτο μέγας φιλόλογος καὶ λεξιλογγράφος καὶ ἱστορικός καὶ θεολόγος καὶ πολιτειολόγος καὶ ἰατρός. Τὸν θαυμάζομεν περισσότερον ὡς ἄνθρωπον καὶ ὡς Ἕλληνα. Ἀγωνιζόμενος καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν πρὸς τὸν θάνατον καὶ πρὸς τὴν πενίαν διετήρησε πάντοτε τὴν ἀνθρωπίνην καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ὑπερηφάνειαν εἰς βαθμὸν ἀπίστευτον, καὶ ὑπερῆρξε μὲ ἀλτρουϊσμὸν ἀνώτερον ὅλους ὅσοι ἐζήτησαν τὰς ὑπηρεσίας του, Ἕλληνες ἢ ξένοι, ὅπως δεικνύει ἡ ἐπιστολογραφία του μὲ τὸν τεράστιον ὄγκον της. Ἐδίδαξε δωρεάν⁵³, ἰάτρυνε δωρεάν, ἐκοπίασε ὑπὲρ ἀτόμων φίλων του ἢ ἀγνώστων δωρεάν, ἐνῶ ἡ ἀπειλή τῆς πείνης συχνὰ τὸν ἐπλησίασε. Ἐκήρυξε τὰ δικαιώματα τῆς ἐλευθερίας ὅλων τῶν λαῶν ὡς μέγας ἀνθρωπι-

σῆς καὶ φιλελεύθερος, ἀλλ' ἀφιέρωσεν ὅλας τὰς δυνάμεις του μέχρι τῆς τελευταίας του προῆς εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ μόρφωσιν τῆς πατρίδος του, ἡ ὁποία ἐνῶ προσέφερεν εἰς τὸν κόσμον μεγαλτέρας ἀπὸ κάθε ἄλλην ὑπηρεσίας, ἐδεινοπάθει περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην. Καὶ εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι ὅσον πλησιέστερα ὁ Κοραῆς ἔρχεται πρὸς τὸν θάνατον, τόσον ἐργάζεται περισσότερον καὶ δημοσιεύει κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του περισσότερα ἔργα του. Σπεύδει νὰ συμπληρώσῃ τὴν διακονίαν του εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς τὴν ὁποίαν προσέφερεν ἑαυτὸν ὀλοκαύτωμα. Εἰς ἐπιστολὴν του γράφει ὁ Κοραῆς τὸ 1827: «Δὲν με λυπεῖ, πιστεύσατέ με, φίλοι, ἡ ἀναγκρὺς, ὅσον μὲ θλίβει τοῦ σκοποῦ μου ἢ ἀποτυχία. Ὁ σκοπὸς μου ἦτο νὰ μὴ παύσω νὰ ἐκδίδω ἕως τελευταίας μου ἀναπνοῆς· καὶ τὰ λοίσθια πνέων ἐπεθύμουν καὶ ἡλιζα νὰ διορθῶνω τυπογραφικὰ δοκίμια, ὅσον ἦτο δυνατόν νὰ κάμῃ ψυχομαχῶν ἄνθρωπος»⁵⁴.

Ὁ Κοραῆς δὲν εἶναι μόνον ὁ μεγαλύτερος σοφὸς τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ὁ νέος Πλούταρχος αὐτῆς, εἶναι ἐθνομάρτυς καὶ ἄνθρωπος τέλειος κατὰ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν σημασίαν τῆς λέξεως. Θὰ ἔχουν πάντοτε νὰ διδαχθοῦν παρ' αὐτοῦ πολλὰ οἱ νέοι Ἕλληνες, ὅπως ἔχουν νὰ διδαχθοῦν παρὰ τῶν ἀρχαίων προγόνων, τῶν ὁποίων ὁ Κοραῆς ὑπῆρξεν ὁ καλύτερος ἐρμηνευτής.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Κατωτέρω σημειῶνω πόθεν παρέλαβον τὰς ἀναφερομένας ἀνωτέρω γνώμας τοῦ Κοραῆ. Τὴν σχετικὴν πρὸς τὸν Κοραῆν βιβλιογραφίαν θὰ εὑρῇ ὁ βουλόμενος εἰς ἄρθρον περὶ Κοραῆ δημοσιευόμενον ὑπ' ἐμοῦ εἰς τὸ περιοδικὸν Ἑλληνικά, 6.

¹ Ἐπιστολαὶ Ἀδαμαντίου Κοραῆ, ἔκδ. Ν. Δαμαλᾶ 1 (1885) σ. 56. Αὐτοβιογραφία Κοραῆ παρὰ Ι. ΡΩΤΑ, Ἀπάνθισμα δεύτερον ἐπιστολῶν Ἀδαμαντίου Κοραῆ, σ. 3.

² Πλὴν ἄλλων γράφει περὶ τοῦ Κεύνου: «Ὅταν τὸν Δόμινον δὲν γράφω, κανένα εἰς τὸν κόσμον δὲν δύναται νὰ παραπεσεθῇ, διότι κανένα εἰς τὸν κόσμον δὲν δύναται νὰ ἀγαπήσῃ περισσότερον αὐτοῦ» (ΑΔ. ΚΟΡΑΗ, Ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν Σμύρνης πρωτογράφην, 1838 σ. 98).

³ Θ. ΒΕΝΕΤΖΑΝΟΥ, Ὁ Κοραῆς ὡς ἔμπορος. Παναθήναια, 23, 1912, σ. 228.

⁴ Πβ. ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ, Πολιτικά, ἔκδ. Κοραῆ σ. ρισι' — ΟΜΗΡΟΥ, Ἰλιάδος ραψωδία Β' σ. ια' — Περὶ τῆς Ὀπερας βλ. ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ, Πολιτικά, σ. 111.

⁵ ΟΜΗΡΟΥ, Ἰλιάδος ραψωδία Δ' (1820) σ. λη'. ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ, Πολιτικά, σ. 167.

⁶ Lettres inédites de Coray à Chardon de la Rochette σ. 90: «L'infâme partage de la Pologne».

⁷ Συνέκδημος Ἱερατικός, 1831, σ. 393.

⁸ Ἐπιστολαί, ἔκδ. Ν. Δαμαλᾶ, 3, 538.

⁹ Αὐτόθι, 3, 540.

¹⁰ Ἐπιστολαί, ἔκδ. Ν. Δαμαλᾶ 2, 322: «Δὲν ἤθελεν ἴσως εἰσθαι ἀσύμφορον γράφων πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους ἢ τοὺς ἐν Χίφ νὰ τοὺς δώσῃς ... συμβουλήν ... ὅτι εἶναι ἐντροπὴ των ν' ἀφῆναι αὐτοὶ νὰ στηλιτεύεται ἐπ' ἄμβωνος ὁμογενῆς εὐδοκίμων ὅπωςδήποτε καὶ ἐπαινούμενος ἀπὸ τοὺς

άλλογενείς και πρὸς τούτοις εὐρισκόμενος εἰς δούλευσιν (=ὑπηρεσίαν) τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γαλλίας». Αὐτόθι, 2, 372, λέγεται ὅτι οἱ Χῖοι ἐσταμάτησαν τὰς κατὰ τοῦ Κοραῆ ὁμιλίας τῶν ἀντιπάλων του (τὰς ὁποίας πιθανῶς ὠργάνωσεν ὁ Ἀθανάσιος Πάριος) ἀναφέρεται δὲ καὶ κάποιος Παπαγιακουμῆς ὡς στηλιτευτὴς αὐτοῦ. Καὶ ὁ Κοραῆς προσθέτει : «ἀπὸ τὸν Δημοσθένην εἰς τὸν Παπαγιακουμῆν. Ταῦτα εἶναι «ἀφ' ἑπὼν ἐπ' ὄνους».

¹¹ Ἐπιστολαί, ἔκδ. Ν. Λαμαλά, 1, 422 : «εἰς τὰς 18 Νοεμβρίου (1803) λαμβάνω ἐπιστολὴν ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας (δημογέροντας) τῆς Σμύρνης Ἰωάννην Μαυρογορδάτον καὶ Δημήτριον Βαχατόρην, οἱ ὅποιοι μὲ προσκαλοῦν καὶ αὐτοὶ νὰ ὑπάγω νὰ σχολαρχήσω εἰς τὸ φροντιστήριον τῆς Σμύρνης». Πβ. αὐτόθι, 2, 418 ὅσα γράφει ὁ Κοραῆς : «τοῦ ὀλίγου τούτου (ποὺ κάμνει) μηδὲ τὸ δεκατημόριον δὲν ἤθελ' εἶσθαι καλὸς νὰ κατορθώσω ἐὰν ἤμην εἰς τὴν Χίον ἢ εἰς τὴν Σμύρνην ἢ εἰς τὸ μέγα Πατριαρχεῖον τῆς μεγάλης πόλεως τοῦ Κωνσταντινίου. Ὅσakis λάβω χρεῖαν βιβλίον, πέμπω εἰς τὴν Βασιλικὴν Βιβλιοθήκην τὴν θεράπαιναν καὶ τὸ φέρει πάραντα...». Ὁ Κοραῆς ἀπέκρουσε καὶ πρόσκλησιν Ἀγγλοῦ λόρδου, ὅστις ἤθελεν αὐτὸν διδάσκαλον τοῦ υἱοῦ του (ΡΩΤΑ, Ἀπάνθ., 1839, σ. 85). Τὸ 1795 γράφει ὁ Κοραῆς (*Lettres inédites de Coray à Chardon de la Rochette*, σ. 218) ὅτι τοῦ ἦτο εὐκόλον νὰ ἔχῃ θέσιν καθηγητοῦ ἀντὶ 5000 φρ. μισθοῦ. Ἦσως ἐπρόκειτο καὶ τότε περὶ θέσεως εἰς τὸ Collège de France, ἡ ὁποία τοῦ ἐπροτάθη καὶ τὸ 1805 καὶ τὸ 1814.

¹² *Lettres inédites de Coray à Chardon de la Rochette*, σ. 307 : *La médecine clinique de Selle «est devenu un livre classique en France comme en Allemagne, et je viens d'en recevoir la septième édition allemande».*

¹³ Ἐναντίον τῆς Ἐπιτροπῆς (Jury) τοῦ Institut, ἡ ὁποία ἐβράβευσε τὸν Κοραῆν ἐδημοσίευσεν διαμαρτυρίαν ὁ J. Gail, ὅστις προηγουμένως ἦτο φίλος τοῦ Κοραῆ. Εἰς τὸ φυλλάδιον τῆς διαμαρτυρίας γράφει ὁ GAIL (*Lettres inédites* . . . σ. 347) τὰ ἐξῆς τιμητικὰ περὶ Κοραῆ : *J'en ai donné la preuve à m. Coray, lorsque, voyant en lui un homme laborieux et d'un grand mérite, je fis tout pour obtenir son amitié et même ses conseils. A-t-il oublié les démarches qui m'ont inspiré son amitié pour lui, et la lettre amicale que je lui écrivis dans une importante occasion? Quelle fut votre réponse, monsieur Coray? Je la copie textuellement en entier, à l'exception d'un mot dur que je ne puis me décider à transcrire :*

«Ce n'est pas sans surprise, Monsieur, que j'apprends que vous avez des places à donner : » c'est l'état pour lequel je ne me suis jamais senti la moindre vocation. En vous remerciant de » vos bontés, je vous prie de ne point vous occuper de moi Coray.

Pourquoi, monsieur Coray, vous qu'on appelle philosophe éminemment pratique, vous qu'on surnomme l'Aristide des Grecs modernes, qu'on proclame modèle de modestie et d'urbanité attique, répondîtes-vous par une lettre ironique et dure à des offres obligeantes, à des, soins empressés? »

¹⁴ Ἐπιστολαί, ἔκδ. Ν. Λαμαλά, 2, 573 : «Καὶ εἰς ἀντεπίσκεψιν πολλάκις ὑπάγω τῶν ἡμετέρων μ' ὅλον ὅτι δὲν τὸ κάμνω εἰς πολλοὺς τῶν ἄλλογενῶν. Κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἐπισήμους λογίους τούτων δὲν ἔρχεται εἰς τοὺς Παρισίους χωρὶς νὰ με ἐπισκεφθῇ. Ἀλλ' οὗτοι ἔχουσι παιδείαν εὐρωπαϊκὴν καὶ πολλάκις δὲν μ' ἀφίνουν, ἂν δὲν λάβωσι πρῶτον τὴν ὑπόσχεσίν μου νὰ μὴν ὑπάγω εἰς ἀντεπίσκεψιν», Αὐτόθι, 2, 446 ἀναφέρεται ἐπίσκεψις τοῦ οὐαβολόγου Κορίταρ πρὸς τὸν Κοραῆν.

¹⁵ Πβ. ΓΕΡΟΚΛΕΟΥΣ, Ἀστεῖα, 1812, σ. λζ' : «κατὰ τὴν λογικὴν τῶν Φαρισαίων, καθὼς ὅστις

ὑπάγει εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ γίνεται χαριστῆς, οὕτως ἀντιστρόφως ὅστις διατρύγη εἰς τὴν Εὐρώπην γίνεται ἄθεος».

¹⁶ Ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν Σμύρνης πρωτοψάλτην, 1838, σ. 120.

¹⁷ Αὐτοβιογραφία παρὰ ΡΩΤΑ, Ἀπάνθ. Δεύτερ., 1841, σ. 16.

¹⁸ Ἰ ΡΩΤΑ. Ἀπάνθισμα, 1839, σ. 268.

¹⁹ Τὸ ὑπόμνημα τοῦτο (*Mémoire sur l'état actuel de la civilisation dans la Grèce*) ἀνετύπωσε καὶ ἀργότερα μὲ τὴν αὐτὴν χρονολογίαν 1803 «διὰ τὰ νομίζεται ἐκ τῆς πρώτης τυπώσεως καὶ ὄχι μετατύπωσις» (Ἐπιστολαί, ἐκδ. Ν. Δαμαλά, 3, 89). Ἀλλ' ὁ Κοραῆς καὶ εἰς τὰ συγγράμματά του καὶ εἰς ἐπιστολάς, αἱ ὁποῖαι βέβαια δὲν ἔγιναν ὅλαι γνωσταί, ἀναιρεῖ ἢ διορθώνει ἐσφαλμένους γνώμας ξένων περιηγητῶν ἢ ἱστορικῶν περὶ Ἑλλάδος. Οὕτω π.χ. εἰς ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν *Barbié du Bocage* κάμνει διορθώσεις εἰς τοῦ *Pouqueville* τὸ *Voyage en Morée, à Constantinople*, κλπ. 1805 (*Lettres inédites*, σ. 391). Καὶ ἡ μεγάλη αὐτῇ διορθωτικὴ καὶ προπαγανδικὴ ἐργασία τοῦ Κοραῆ δὲν ἔχει ἀκόμη καλῶς ἐξετασθῇ.

²⁰ *Lettres inédites*, σ. 348 (καὶ ΡΩΤΑ, Ἀπάνθ. δεύτερον, 1841, σ. 184) καὶ σ. 350. Τὸ 1805 ἀπέθανεν ὁ *Villoison*, ὅστις ἐδίδασκε καὶ τινα στοιχεῖα τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς καὶ ὁ Κοραῆς ἀναγνωρίζει ὅτι ἂν τὸν διεδέχετο, ἡ διδασκομένη εἰς τὸ *Collège de France* εἰσαγωγή εἰς τὴν *langue vulgaire* «doit sans doute contribuer à ce que je publie peu à peu les diverses observations que j'ai faites sur cette langue, bonnes ou mauvaises, je ne sais, mais cependant de nature à donner à d'autres l'occasion d'en faire de meilleures». Ἀλλ' ὁ Κοραῆς θέλει πρὸ πάντων τὰ συγκεντρώσῃ τὰς δυνάμεις του εἰς τὴν ἔκδοσιν Ἑλλήνων συγγραφέων: «Si j'accepte cette charge professorale, il faut que j'abandonne l'édition des anciens écrivains Grecs, que je regarde comme une chose... indispensable pour nous» (Αὐτόθι, σ. 351-352).

²¹ Ἦδη τὸ 1804 γράφει ὁ Κοραῆς εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν Αἰθιοπικῶν τοῦ Ἡλιοδώρου (σ. μη') «ὥφελιμώτερον εἶναι ὅτι ἐσπούδασα τὰ κάμω εἰς τὸν παραλληλισμὸν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς νέας... τὴν ὁποῖαν λαλοῦμεν σήμερον». Καὶ περαιτέρω (σ. νά'): «ἔν ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ νὰ εὐκολύνῃ τις τὴν μάθησιν αὐτῆς (τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς) εἶναι καὶ τὸ νὰ τὴν παραβάλλῃ, ὅταν τὴν παραδίδῃ, μὲ τὴν κοινὴν ταύτην γλῶσσαν, τὴν ὁποῖαν ἐθιλάσαμεν μὲ τὸ μητρικὸν γάλα». Εἰς δὲ τὴν ἔκδοσιν τῆς Α' ραφιδίας τῆς Ἰλιάδος (1811, σ. λβ') παριστᾷ τὸν Παπατρέχαν λέγοντα: «εἰς τὰς ἐπικρίσεις (=σημειώσεις) βλέπεις ὅτι ἐμμύθηον πολλάκις τὴν μέθοδον τοῦ Κοραῆ ἐρευνῶν ὥς ἐκεῖνος τὰς λέξεις καὶ παραβάλλων αὐτὰς μὲ ἄλλων γλωσσῶν λέξεις... ὥς γεωμετρικὸν ἀξίωμα πιστεύω, ὅτι περιπαίζεται καὶ περιπαίζει ὅστις ἢ τὴν ἑλληνικὴν χωρὶς τῆς λατινικῆς ἢ ταύτην χωρὶς ἐκείνης ἐντελῶς τὰ διδάξῃ ἐπαγγέλλεται».

²² Ἀτακτα, 4, 1 (1832), σ. η'.

²³ Αὐτόθι, σ. η'.

²⁴ Αὐτόθι, σ. ζ'.

²⁵ Ν. ΔΟΥΚΑ, Ξυνοῤῥις ἤτοι φρυγικὴ καὶ μεταφρυγικὴ, 1834, σ. στ'.

²⁶ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ, Βίοι παράλληλοι, 1 (1809), σ. ε'.

²⁷ Αὐτόθι, σ. μβ'.

²⁸ Μύθων Αἰσωπέων συναγωγή, σ. ρβ'.

²⁹ ΚΛΑΥΔΙΟΥ ΑΙΔΙΑΝΟΥ, Ποικίλη Ἱστορία, 1805, σ. ρδ'.

³⁰ Ἐπιστολαί, ἐκδ. Ν. Δαμαλά, 2, 240. Ὁ Κοραῆς συνένετησεν ἐπιμόνως καὶ κατώρθωσε τὰ

μεταφρασθῇ ἢ ἀπλουστέρα καὶ καλυτέρα τότε γραμματικὴ τοῦ Buttman (αὐτ. σ. 2,89 κ.α.), ἢ ὅποια τέλος ἐξετόπισε τὰς μωρὰς καὶ ὀγκώδεις γραμματικὰς τῶν ἡμετέρων.

³¹ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ, *Βίοι παράλληλοι*, 1 (1809), σ. λοι'. Αὐτόθι, σ. λη, συνιστᾷ καὶ τὴν δωρεὰν διατροφὴν ἱκανοῦ ἀριθμοῦ καλῶν καὶ πτωχῶν μαθητῶν εἰς ἕκαστον γυμνάσιον.

³² ΡΩΤΑ, *Ἀπάνθισμα δεύτερον*, σ. 217.

³³ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ, *Βίοι παράλληλοι*, 1 (1809), σ. μ'.

³⁴ ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ, *Λόγος κατὰ Λεωκράτους*, 1826, σ. ιβ'.

³⁵ Τὴν γνώμην αὐτὴν εἶχεν ὁ Κοραῖς καὶ μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς Ἐπαναστάσεως, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν αὐτοβιογραφίαν του (παρὰ ΡΩΤΑ, *Ἀπάνθισμα δεύτερον*, 1841, σ. 19): «Ἄν τὸ Γένος εἶχε καὶ κυβερνήτας στολισμένους μὲ παιδείαν (κ' ἤθελε τοὺς ἔχειν ἐξάπαντος, ἂν ἡ ἐπανάστασις συνέβαινε τριάκοντα χρόνους ἀργότερα) ἔμελλε καὶ τὴν ἐπανάστασιν νὰ κάμῃ μὲ πλειοτέραν πρόνοιαν, καὶ εἰς τοὺς ἀλλογενεῖς νὰ ἐμπνεύσῃ τόσον σέβας, ὥστε νὰ ἀποφύγῃ ὅσα ἔπαθε κακὰ ἀπὸ τὴν ἀντίχριστον Ἀγίαν συμμαχίαν». Ἡ γνώμη αὕτη τοῦ Κοραῖ κατεδικάσθη, μὲ πολλὴν εἰρωνεῖαν μάλιστα, καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἑκατονταετηρίδος αὐτοῦ. Ὁ Καθηγητὴς Σ. Κονγέας εἰς τὴν ἐν τῷ Παρνασσῷ (5 Ἀπριλίου 1933) ὁμιλίαν του συνέστησε νὰ προσέξωμεν περισσότερον τὴν γνώμην τοῦ Κοραῖ: ἂν ἡ Ἐπανάστασις ἐγίνετο ἀργότερα θὰ εἶχε περισσοτέρους καὶ καλυτέρους πνευματικὸς ὁδηγοὺς καὶ πολιτικούς, τοὺς ὁποίους δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ καὶ δὲν εἶχε κατὰ τὸ 1821, διότι τὸ πλῆθος τῶν σχολείων τῶν ἰδρυθέντων πρὸ τοῦ 1821 δὲν εἶχεν ἀποδώσει ἀκόμη ὅλους τοὺς καρπούς του.

³⁶ Ἀτακτα, 1, (1828), σ. λθ'.

³⁷ Π. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ, *Ἐπιστολαὶ ἀνέκδοτοι Κοραῖ καὶ πρὸς Κοραῖν*, 1923, σ. 85.

³⁸ Ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν Σμύρνης πρωτογράφτην, 1838, σ. 95.

³⁹ ΡΩΤΑ, *Ἀπάνθισμα*. . . 1839, σ. 106.

⁴⁰ ΟΜΗΡΟΥ, *Ἰλιάδος ραψωδία Δ'*, (1820), σ. νγ'.

⁴¹ Διατριβὴ αὐτοσχέδιος περὶ τοῦ περιβοήτου δόγματος. . . νόμος καλόν, νόμος κακόν, (1819), σ. 96.

⁴² Ἐπιστολαί, ἔκδ. Ν. Δαμαλά, 3, 2 σ. 749. Καὶ εἰς ἄλλην ἐπιστολήν του γράφει: «ἀπ' ὅσα ἔπραξεν ἕως τῶρα (ὁ Καποδίστριας δηλ.) ἔδειξεν ὅτι εἶναι καὶ τίμιος ἀνὴρ καὶ πολίτης φιλόπατρις» (Ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ Ἀδ. Κοραῖ πρὸς τὴν οἰκογένειαν Πρασσακάκη, 1885, σ. 88). Ἀλλ' ὁ Κοραῖς ἐφοβεῖτο μήπως ὁ Καποδίστριας δὲν ἠμπορέσῃ νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς Ρωσικῆς ἐπιδράσεως: «Τώρα σπλ-λαμβάνω καὶ δεύτερον φόβον μὴ καὶ αὐτὸς ὁ χρηστὸς (ὡς δικαίως τὸν ἐπωνόμασες) Καποδίστριας ἀναγκασθῇ νὰ κυβερνᾷ τὴν Ἑλλάδα, ὡς θέλουν οἱ ἐμμαντεῖς τοὺς σόλους κραταιοὶ ἡγεμόνες, καθὼς ἄλλοτε ἠναγκάσθη ὁ ἀναντιρρήτως χρηστὸς Φωκίων νὰ κυβερνᾷ τοὺς Ἀθηναίους κατὰ τὸ θέλειν τῶν Μακεδόνων» (Ἀρριανοῦ, Τῶν Ἐπικτήτου διατριβῶν βιβλία τέσσαρα. Μέρος πρῶτον, 1827, σ. λγ').

⁴³ ΑΡΡΙΑΝΟΥ, *ἐνθ. ἀνωτ.*, σ. νζ'.

⁴⁴ Οἱ Χῖοι ἔδιδαν εἰς τὸν Κοραῖν ἐτησίαν συνδρομὴν 1500 φρ. χάριν τῆς ἐκδόσεως Ἑλλήνων συγγραφέων (Ἐπιστολαί, ἔκδ. Ν. Δαμαλά, 3, 133. Πβ. αὐτόθι, 3, 382).

⁴⁵ Πανδώρα, 19, (1869), σ. 239.

⁴⁶ Π. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ, *Ἐπιστολαὶ ἀνέκδοτοι Κοραῖ καὶ πρὸς Κοραῖν*, 1923, σ. 64.

⁴⁷ Α. ΜΑΜΟΥΚΑ, Τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, 8, (1840), σ. 61.

⁴⁸ Ἐπιστολαί, ἔκδ. Ν. Δαμαλά, 3, 667. Π. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ, *ἐνθ. ἀνωτ.*, σ. 87, 174, 211 κ. ἀ.

⁴⁹ Ἐπιστολαί, ἔκδ. Ν. Δαμαλά, 3, 421.

⁵⁰ Π. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ, *ἐνθ. ἀνωτ.*, σ. 148, 163 καὶ 167.

⁵¹ Ἀτακτα, 2, (1829), σ. οη'.

⁵² Διατριβὴ αὐτοσχέδιος περὶ τοῦ περιβοήτου δόγματος. . . νόμος καλόν, νόμος κακόν, 1819, σ. 22.

⁵³ Ἐπιστολαί, ἔκδ. Ν. Λαμαλά, 3, 215: «ὁ νέος Διδότος, τὸν ὅποιον ἐδίδαξα ἀμισθὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, δείχνει τώρα τὴν ἐγγνωμοσύνην του πρὸς ἐμέ».

⁵⁴ Ἐπιστολαί, ἔκδ. Ν. Λαμαλά, 3, 336.

ΛΟΓΟΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΑΙΓΙΝΗΤΟΥ

ΑΝΑΚΗΡΥΞΙΣ ΞΕΝΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ — ΑΠΟΝΟΜΗ ΒΡΑΒΕΙΩΝ

Κατὰ τὴν σημερινὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐορτάζομεν τὴν ἐπέτειον τῆς ἀναστάσεως τῆς Ἀκαδημίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν ἐπίσημον αὐτὴν ἐορτὴν τῶν ἐπιστημῶν, τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος, κατὰ τὴν πνευματικὴν αὐτὴν λειτουργίαν, καθ' ἣν βραβεύομεν τοὺς ἀγωνιστὰς τῶν πνευματικῶν ἀγώνων τῆς Ἀκαδημίας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἥρωας καὶ μάρτυρας τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος τῆς ἀνεξαρτησίας, ἀοράτους, ἀλλὰ παρόντας τώρα ἐδῶ μεταξὺ ἡμῶν, ἃς στρέψωμεν, πρὸς στιγμὴν, εὐλαβῶς τὸν νοῦν, διὰ τὰ προσφέρωμεν θυμιάμα ἐγγνωμοσύνης, ἀγάπης, λατρείας, πρὸς τὴν μνήμην, πρὸς τὸ ἔργον, πρὸς τὰ ὑψηλὰ ἰδανικὰ ὅλων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἔδωσαν τὴν ζωὴν των διὰ τὰ ζήσωμεν ἡμεῖς ἐλευθέροι, οἱ ὅποιοι, γνωστοὶ ἢ ἄγνωστοι στρατιῶται τοῦ ξίφους ἢ τοῦ καλὰμου, τοῦ βραχίονος ἢ τοῦ πνεύματος, ἠγωνίσθησαν διὰ τὰ μᾶς δώσουν ὅ,τι πολυτιμότερον ἔχει ὁ ἄνθρωπος, ὅ,τι προσφιλέστερον πατρός τε καὶ μητρὸς καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων: Πατρίδα ἐλευθέραν. Ἡ μνήμη των μᾶς ὑπενθυμίζει τὴν μετ' αὐταπαρνήσεως ἐκπλήρωσιν τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος, τὸ μέγα ἔργον των μᾶς ἐπιβάλλει τὴν δι' ἔργων ἐπίσης μίμησιν τοῦ ὑπερόχου παραδείγματος των, ἣ δὲ πρὸς τὴν σοφίαν καὶ τὰ ἰδεώδη ἐν γένει λατρεία των μᾶς ἐμπνέει τὴν καλλιέργειαν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἐργάτου τῆς πνευματικῆς καὶ πολιτικῆς συνειδήσεως τοῦ κόσμου, δημιουργοῦ τοῦ ὠραίου, τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἐν γένει τῆς ἀνθρωπότητος.

Πρὸς τοῦτο, παραλλήλως πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν ζωὴν καὶ τὴν λοιπὴν πολυσχιδῇ αὐτῆς λειτουργίαν, εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ἀνετέθη ὑπὸ τῆς Πολιτείας καὶ ἡ ἀπονομὴ βραβείων καὶ ἐπάθλων ἀφ' ἑνός, μεταλλίου καὶ ἀριστείου ἀφ' ἑτέρου. Διὰ τῶν πρώτων, διεγείρουσα ἡ Ἀκαδημία τὴν σκέψιν εἰς ἔργα, ἀνακαλύπτει καὶ βραβεύει τὴν ἰδιοφυΐαν διὰ δὲ τῶν δευτέρων, χρησιμοποιοῦσα τὸ ἐπίσημον αὐτῆς κῶρος, ἐπισφραγίζει τὴν ἀξίαν καὶ στέφει τὸ ἔργον τῶν ἐπιλέκτων λειτουργῶν τοῦ πνεύματος.

Καὶ τὰ πράγματα μαρτυροῦν, ὅτι ἡ Ἀκαδημία δὲν ἀπέτυχε μέχρι τοῦδε τοῦ

ἐθνικοῦ τούτου σκοποῦ. Τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα, κεντριζόμενον καὶ ποδηγετούμενον, διὰ τῶν βραβείων της, ἀπήντησεν ἐκθύμως εἰς τὸ ἀκαδημαϊκὸν σάλπισμα, διὰ πλήθους ἀξιολόγων ἔργων. Ἐντὸς ἐπὶ εἰσὶν, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἀκαδημίας, ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὰ Πρακτικά αὐτῆς καὶ ἐβραβεύθησαν εἰς τοὺς ἀγῶνας της ἐπιστημονικά, λογοτεχνικά καὶ καλλιτεχνικά ἔργα, πολὺ περισσότερα ἐκείνων, τὰ ὅποια εἶδον τὸ φῶς ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν παρελθοῦσαν πενηκονταετίαν.

Εὐχαρίστως δὲ βλέπομεν, ὅτι καὶ ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία, ὅπως καὶ ὁ διεθνὴς ἐπιστημονικὸς κόσμος, παρακολοῦνθαι μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος τὸ ἔργον ἐν γένει τῆς Ἀκαδημίας μας· φύσει εὐνοοῦσα πᾶν ὅ,τι ἐνθαρρύνει τὸ πνεῦμα καὶ ὑψώνει τὰς καρδίας, ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία παρίσταται ἀθρόα καὶ ἐπικροτεῖ, μετ' ἐνθουσιασμοῦ, τὴν βράβευσιν τῶν ὠραίων παραδειγμάτων, χειροκροτοῦσα τοὺς στεφομένους νικητὰς τῶν ἀκαδημαϊκῶν ἀγώνων.

Ἀλλὰ, πλὴν τῆς ἡθικῆς αὐτῆς ὑποστηρίξεως, ἡ κοινωνία ἡμῶν παρέσχε καὶ γενναίαν τὴν ὑλικὴν αὐτῆς συνδρομὴν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, βοηθοῦσα προθύμως αὐτὴν τὸ μὲν, ὅπως συντηρήσῃ καὶ ἀναπτύξῃ τὰς ἐθνικὰς ἀρετὰς καὶ τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα, συμφώνως πρὸς τὸ δαιμόνιον καὶ τὰς παραδόσεις τῆς φυλῆς, τὸ δέ, ὅπως ἐνισχύσῃ τὴν ἐπίδρασιν καὶ τὴν συμβολὴν τῆς Ἐπιστήμης, τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Τεχνῶν εἰς τὴν ἡθικὴν καὶ ὑλικὴν πρόοδον τοῦ ἔθνους.

Καὶ δὲν εἶναι ὀλίγοι οἱ Μακῆναι, τῶν ὁποίων ἡ γενναιοδωρία καὶ ἡ πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν ἐμπιστοσύνη ἤλθεν ἀρωγὸς εἰς τὸ ἐθνικὸν τοῦτο ἔργον. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἀκαδημία ἀφ' ἐτέρου καταβάλλει πᾶσαν προσπάθειαν, διὰ νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν χορηγῶν της. Καὶ ἔχει βεβαίως ἐπιτακτικὸν καθήκον πρὸς τοῦτο, ὅχι μόνον διότι θὰ ἦτο ζημία ἐθνικὴ σπουδαία, ἐὰν ἤθελεν ἀστοχήσῃ τοῦ διὰ τῶν βραβείων ἐπιδιωκόμενου ἐθνικοῦ σκοποῦ, ἀλλὰ καὶ διότι ὀφείλει νὰ καλλιεργήσῃ καὶ διαφυλάξῃ, μετὰ τοῦ ἰδίου κύρους, μετὰ τοῦ ἰδίου γοήτρου, καὶ τὴν φήμην καὶ τὴν δόξαν τῶν ἀθλοθετῶν τῶν ἀγώνων της.

Καὶ ἀποτελεῖ, πράγματι, τιμὴν καὶ δόξαν διὰ τοὺς ἀγωνοθέτας, ἡ ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ τῶν βραβείων των· ἂν καὶ αὐτοὶ οὔτε ἐκλέγουν, οὔτε κρίνουν, οὔτε κἂν γνωρίζουν ὅλους ἐκείνους, τοὺς ὁποίους στεφανώνουν ἐκάστοτε διὰ τῶν ἐπάθλων των. Πολλάκις μάλιστα οἱ ἀθλοθέται κατοικοῦν εἰς ἄλλας χώρας, καὶ ἐνίοτε ἀνήκουν εἰς ξένα ἔθνη. Ἀλλ' ἡ γενναιοδωρία των δὲν ἔχει οὔτε τόπου, οὔτε χρόνου ὅρια. Ἐξακολουθεῖ καὶ θὰ ἐξακολουθῇ ἐπ' ἄπειρον, καὶ ὅταν αὐτοὶ ἀκόμη ἐκλείπουν, νὰ προστατεῖ καὶ νὰ εὐεργετῇ τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐντεῦθεν ἡ ἀθανασία των εἶναι αἰωνία, ὅσον, τοῦλάχιστον, καὶ τῶν Ἀκαδημιῶν. Τὸ ὄνομα τοῦ Nobel, ὡς ἐπιστήμονος ἢ ἐφευρέτου, μόλις εἶναι γνωστὸν εἰς ὀλίγους εἰδικούς· ἐνῶ ἡ φήμη καὶ ἡ δόξα του· ὡς ἀθλοθέτου, εἶναι καὶ θὰ παραμείνῃ αἰωνία καὶ παγκόσμιος. Καὶ παρ' ἡμῶν δὲ

τὰ ὀνόματα τοῦ Ῥιζάρη, τοῦ Ἀρσάκη, τοῦ Χατζηκώστα, τῶν δύο Σίνα, τοῦ Τσοῦφλη, τοῦ Βαρβάκη, τοῦ Στουρνάρα, τοῦ Τσοίτσα, τοῦ Βαλλιάνου, τοῦ Ἀβέρωφ, τοῦ Μπενάκη καὶ τῶν τόσων ἄλλων ἐθνικῶν εὐεργετῶν οὐδέποτε, ἐν ὅσῳ ὑπάρχει Ἑλλάς, θὰ παύσουν νὰ τιμῶνται καὶ νὰ δοξάζονται.

Ὁ Μέγας Δουδοβίκος, ἰδρύων τὴν καλουμένην «Μικρὰν Ἀκαδημίαν», εἰς τὴν ὁποίαν ἀνέθεσε τὴν ἀπονομὴν βραβείων, φερόντων τὸ ὄνομά του, ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς ἀκαδημαϊκοὺς αὐτῆς, ἔλεγε: «Βλέπετε πόσῃ ἐκτίμῃσι τρέφω πρὸς ὑμᾶς, ἀφοῦ σᾶς ἐμπιστεύομαι ὅτι πολυτιμότερον ἔχω: τὴν δόξαν μου». Καὶ ὁρθῶς ἐθεώρει ὡς ἀληθῆ δόξαν τὴν ἐπιτυχὴ ἀπονομὴν τῶν βραβείων του καὶ αὐτὸς ὁ μέγας καὶ τόσον ἔνδοξος Βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, γνωρίζων καλῶς πόσον μεγάλην ἐπίδρασιν ἔχουν ἐπὶ τὴν ἠθικὴν καὶ ὕλικὴν πρόοδον παντὸς Ἑθνους τὰ ἔπαθλα τῶν πνευματικῶν ἀγώνων τῶν Ἀκαδημιῶν. Ἡ εὐεργετικὴ προσοσια τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Τεχνῶν ὑπὸ τοῦ περιωνύμου Ῥωμαίου Μαικήνα περιορίσθη εἰς δύο ἢ τρεῖς μόνον ποιητάς· ἄλλ' ἢ ὑστεροφημία του καὶ ἡ δόξα του παραμένει ἀθάνατος. Δὲν ἐχαράχθη βεβαίως ἐπὶ τῆς μαρμαρίνης μετόπης κανενὸς μνημείου, φέρεται ὅμως καὶ θὰ φέρεται αἰωνίως, ἐφ' ὅσον τοὐλάχιστον ὑπάρχει ὁ κόσμος, ἐπὶ τοῦ δαφροστεφοῦς μετώπου τοῦ Βιργιλίου καὶ τοῦ Ὀρατίου.

Οὐδέποτε ἡ πνευματικὴ ἐργασία συνήντησε παρ' ἡμῶν τόσον γενναίαν καὶ σκόπιμον ὑποστήριξιν, ὅσον ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἀκαδημίας· τὰ ὑπ' αὐτῆς ἀπονεμόμενα ἐτήσια βραβεῖα ἀνέρχονται εἰς ἑκατοντάδας χιλιάδων δραχμῶν. Πρὸς τοῦτοις, σπουδαῖα ποσὰ καταβάλλονται ὑπ' αὐτῆς πρὸς ἐκτέλεσιν ἢ ἐνίσχυσιν καὶ ἄλλων ἐπιστημονικῶν, φιλολογικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ἔργων, καθὼς καὶ δι' ὑποτροφίας, ἀποστολὰς καὶ λοιποὺς τοιοῦτους σκοποὺς.

Καὶ εἶναι φυσικὴ ἡ ἐπιτυχία αὐτῆς τῆς Ἀκαδημίας· διότι καὶ ἡ γενναιοδωρία, διὰ νὰ κινηθῇ, καὶ ἰδίως διὰ νὰ ἀποβῇ σκόπιμος καὶ χρήσιμος, ἔχει ἀνάγκην ἐγκύρου καὶ ἀρμοδίας ἐμπνεύσεως. Κατὰ γνωστὸν δὲ ῥητόν, ὁ τρόπος τοῦ δίδειν ἀξίζει περισσότερο ἀπὸ τὸ διδόμενον. Ὁρθῶς δὲ λέγεται, ὅτι συνήθως δίδονται πολλά, σπανίως ἀρκετά, ἐνίοτε ὑπερβολικά, ἀλλ' ὅχι πάντοτε ὅπως καὶ ὅπου πρέπει. Ἀλλ' αἱ πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν δωρεαὶ ἐμφανίζουσιν μίαν τῶν ὑψηλοτέρων, ἀλλὰ καὶ πρακτικωτέρων συγχρόνως, μορφῶν τῆς γενναιοδωρίας· ἀποτελοῦν ἐθνικὴν εὐεργεσίαν, ἡ ὁποία, προκαλοῦσα καὶ αὐτῶν τῶν ξένων τὸν θαυμασμόν, συντελεῖ ὅχι μόνον εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ ὕλικὴν προαγωγὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν δόξαν τῆς πατρίδος.

Καὶ ἡ τοιαύτη εὐεργεσία πρὸς τὸ Ἑθνος, ἐνῶ θεραπεύει σπουδαίας ἀνάγκας τοῦ τόπου, ἀνυψώνει συγχρόνως καὶ τὰς ψυχὰς τῶν χορηγῶν πρὸς τὰς ὑψηλότερας καὶ εὐγενεστέρας ἠθικὰς ἀπολαύσεις. Διότι ἡ εὐεργεσία, καὶ ὅταν ἀκόμη ὀρίπτεται ἀσκόπως, ἦτοι, κατὰ τὸ σοφὸν λαϊκὸν ῥητόν, καὶ ὅταν ἀκόμη ὀρίπτεται εἰς τὴν θάλασ-

σαν, οὐδέποτε χάνεται καὶ ἂν τυχὸν ἀστοχίῃ εἰς ἀποτέλεσμα, πάντως ἐπιτυγχάνει ὡς ἐνέργεια. Διότι ἐπιστρέφει, πάντοτε, ὑπὸ ἄλλην βεβαίως μορφήν, ἀλλ' ἀσφαλῶς ἐπιστρέφει, ὡς θεία ἐξ οὐρανοῦ εὐλογία καὶ εὐχάριστος ψυχικὴ ἀπόλαυσις εἰς τὸν εὐεργέτην, ὅπως τὰ νέφη ἐπιστρέφουν πάλιν, ὡς εὐεργετικὴ ἐξ οὐρανοῦ βροχή, διὰ τὰ δροσίουν καὶ ζωογονήσουν τὴν διψαλέαν Γῆν. Κατὰ δὲ τὸν φιλόσοφον *Joubert* : ἡ εὐχαρίστησις τοῦ δίδειν εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τὴν εὐτυχίαν τοῦ ἀνθρώπου· τὴν εὐτυχίαν δὲ αὐτὴν καὶ ὁ πτωχότερος δύναται νὰ ἀπολαύσῃ.

Ἡ Ἀκαδημία διαθέτει ἤδη ἱκανοὺς πόρους πρὸς ἀπονομὴν ποικίλων καὶ χρησίμων βραβείων, ὑπὸ ὅρους ὅμως ὅλως ὠρισμένους. Τοὺς ὅρους αὐτοὺς ἡ Ἀκαδημία, κατὰ καθήκον, ἐκτελεῖ μετ' ἄκρας ἀκριβείας, σεβομένη τὸν γράμμα, ὅσον καὶ τὸ πνεῦμα τῶν ἐντολῶν. Ἀλλ' ἀκριβῶς, διότι σέβεται πλήρως τὰς θελήσεις τῶν χορηγῶν, θὰ ἦτο χρήσιμον νὰ διαθέτῃ καὶ δωρεάς, αἱ ὁποῖαι νὰ τῆς ἀφίρουν λυτὰς τὰς χεῖρας καὶ πλήρῃ ἐλευθερίαν ἐνεργείας. Διὰ τῶν βραβείων τῆς, ἡ Ἀκαδημία βεβαίως δημιουργεῖ πρωτοβουλίας καὶ προκαλεῖ ἐρεῦνας καὶ ἄλλα ἔργα, πρὸς ὄφελος τῶν Γραμμάτων, τῶν Τεχνῶν, τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῶν ἐφαρμογῶν αὐτῆς εἰς τὴν Γεωργίαν, τὴν Βιομηχανίαν καὶ τὰς λοιπὰς πραγματικὰς ἀνάγκας τοῦ τόπου. Ἀλλ' ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ δοθοῦν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν καὶ τὰ μέσα νὰ ὑποστηρίξῃ καὶ ἄλλας μελέτας, ἡ καὶ ἀποστολάς, καὶ ἐκτάκτους δημοσιεύσεις ἡ καὶ ἀπαραιτήτους ὑποτροφίας, καθ' ὃν τρόπον αὐτὴ κρίνει ἐκάστοτε ἀναγκασιότερον. Οὕτως, ἐπεκτείνονσα δεόντως τὴν δαΐσιν αὐτῆς πρὸς ὄφελος τοῦ Ἑθνους, θὰ δυνηθῇ ὅχι μόνον νὰ πληρῶσῃ σπουδαῖα κενὰ καὶ σκοποὺς εὐρύτερου καὶ γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος, ἀλλὰ καὶ πολλαπλασιάζουσα τὰς πνευματικὰς κορυφὰς τοῦ τόπου, θὰ κατορθώσῃ νὰ εὐρύνη τὸν πνευματικὸν ὀρίζοντα τοῦ Ἑθνους. Διότι καὶ ἡ μόρφωσις ἐπιλέκτων λειτουργῶν τοῦ πνεύματος, ἡ χρησιμοποίησις τῆς ἐλληνικῆς εὐφυΐας καὶ ἰδιοφυΐας, τοῦ ἀληθοῦς αὐτοῦ ἔθνικοῦ κεφαλαίου καὶ θησαυροῦ, εἶναι ἀνάγκη τοσούτω μᾶλλον ἐπιτακτικὴ, ὅσῳ ἡ ποιότης πρέπει νὰ ἀναπληρώσῃ παρ' ἡμῶν τὴν ἀνεπάρκειαν τῆς ποσότητος. Ἡ ἠθικὴ δὲ δύναμις ἐκάστου Ἑθνους ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τοῦ ποιοῦ καὶ τοῦ ποσοῦ τῶν ἀνωτέρων ἀνθρώπων του.

Ἡ Ἀκαδημία ἐπικαλουμένη τὴν συνδρομὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου, τείνει τὴν χεῖρα, χωρὶς νὰ ἐρυθρίῃ· διότι, ζητοῦσα τὴν ὑποστήριξιν τοῦ ἔργου τῆς, καλεῖ εἰς βοήθειαν ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς Ἑλλάδος, ὑπὲρ τῆς ἀννύσεως τῆς ἠθικῆς βαθμίδος αὐτῆς μεταξὺ τῶν πολιτισμένων ἐθνῶν. Διότι καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Διεθνῇ ζωὴν, ἡ συμπάθεια καὶ ἡ ἐκτίμησις δὲν στρέφονται πρὸς τοὺς ἀνικάνους λαοὺς, οἱ ὁποῖοι, ἀσθενεῖς καὶ ἀδρανεῖς, θρηνοῦν μόνον καὶ ὀδύρονται ἐπὶ τῶν ἐρειπίων των· ἀλλὰ πρὸς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δύνανται καὶ θέλουν νὰ ἐργάζονται, ἀνθιστάμενοι νικηφόρως εἰς τὰς δοκιμασίας τοῦ πεπρωμένου.

Διερχόμεθα ἤδη περίοδον τοῦ ἐθνικοῦ βίου δύσκολον· ἀλλ' ἔχομεν διέλθει πλείστας ἄλλας πολὺ δυσκολωτέρας. Παρὰ τὴν αἰσθητὴν δὲ βεβαίως ἐπίδρασιν τῶν καταστροφῶν ἡμῶν διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐπὶ τῆς ἠθικῆς ἀντοχῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν τῆς φυλῆς, αἱ ὁποῖαι τοσάκις μᾶς ἔσωσαν, αἱ ἀρεταὶ αὐταὶ ὑφίστανται, εὐτυχῶς, ἀκόμῃ ἀρκετὰ ἀκμαῖαι. Καὶ οὕτως ἐξηγεῖται πῶς ὁ Ἑλληνισμός, μετὰ τόσας συμφοράς, διατηρεῖται ἀκόμῃ· σώζεται ἐκάστοτε διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ δυνάμεων, χάρις εἰς τὴν ἐξαιρετικὴν ζωτικότητα τοῦ Ἑθνους.

Ἀλλὰ διὰ τὰ ἀνακύνωμεν τώρα ἐκ τῆς παρουσίας δυσπραγίας, ἔχομεν πρὸ πάντων ἀνάγκην τοῦ φωτὸς τῆς Ἐπιστήμης, πρὸς ἐπιτυχὴ ἐκμετάλλευσιν τῶν φυσικῶν πόρων τοῦ τόπου. Διότι, οἷανδήποτε σύγχρονον πρόοδον καὶ ἂν ἐξετάσωμεν, εἰς τὴν βάσιν αὐτῆς θὰ εὗρωμεν μίαν ἐπιστημονικὴν ἀνακάλυψιν. Ἡ Ἀκαδημία, ἔχουσα καθῆκον νὰ μὴ παραμένῃ ἀδιάφορος πρὸ τῶν μεγάλων γεωργικῶν, βιομηχανικῶν καὶ οἰκονομικῶν ἐν γένει προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν πρὸ πολλοῦ τὸν τόπον, ἐτέθη, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς σχετικῆς κινήσεως, διὰ τῶν σχετικῶν βραβείων της.

Ἡ ἀπονομὴ ὅμως τῶν βραβείων ἀποτελεῖ βεβαίως διὰ τὴν Ἀκαδημίαν καθῆκον, ἀλλὰ καθῆκον λεπτὸν καὶ δύσκολον. Τὰ ὑποβαλλόμενα ἔργα πρέπει νὰ διακρίνῃται ὅχι μόνον διὰ τὴν ὁρθότητα καὶ μεθοδικότητα τῆς ἐρεῦνης, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἀποτελέσματος καὶ ἰδίως διὰ τὴν ἀσφαλῆ πρωτοτυπίαν των. Ἀπαιτοῦντες ὅμως πρωτοτυπίαν, κινδυνεύομεν νὰ ἀκούσωμεν τὸ περίφημον ἐρώτημα : *Qui pourrais-je imiter, pour être original?* καὶ ζητοῦντες νέα καὶ σπουδαῖα συγχρόνως ἀποτελέσματα ἐκτιθέμεθα εἰς τὸν κίνδυνον νὰ θεωρηθῶμεν, ὅτι ἔχομεν ὑπερβολικὰς ἢ ὑπερμέτρους ἀξιώσεις. Ἀλλ' εὐτυχῶς, ἂν καὶ ἡ ἱκανοποίησις ὅλων τῶν φιλοδόξων ἀπαιτήσεων εἶναι φύσει ἀδύνατος, ἐν τούτοις οὐδεὶς ποτὲ μέχρι τοῦδε ἠμφεσβήτησεν οὔτε τὴν εὐθυκρισίαν, οὔτε τὴν ἀμεροληψίαν οὔτε τὴν ἀρμοδιότητα τῆς Ἀκαδημίας μας. Οἱ ὑποψήφιοι προσέρχονται ἄνευ δισταγμοῦ εἰς τοὺς διαγωνισμοὺς αὐτῆς ἄνθρωποι, μετὰ πεποιθήσεως ἐμπιστευόμενοι καὶ αὐτὰς τὰς μυστικὰς ἐρεῦνας των. Ἀποδέχονται δέ, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιρρήσεως, τὰς ἀποφάσεις τῆς Ἀκαδημίας, διὰ τὰς ὁποίας ἄλλως οὔτε εἶναι ὑπόχρεως, οὔτε καὶ εἶναι δυνατόν νὰ δίδῃ αὕτη πάντοτε καὶ πρὸς πάντας τοὺς λόγους.

Αἱ Ἀκαδημαῖαι ἄλλως οὐδέποτε λογοδοτοῦν διὰ τὰς κρίσεις των καὶ οὐδέποτε συζητοῦν ἢ καὶ συνομιλοῦν μὲ τοὺς μνηστῆρας τῶν βραβείων των. Μόνον τῶν βραβενομένων ἔργων ἀνακοινοῦν σύντομον ἀνάλυσιν καὶ κρίσιν, καὶ αὐτῶν μόνον τοὺς συγγραφεῖς καλοῦν, διὰ νὰ τοὺς χαιρετίσουν κατὰ τὴν ἀπονομὴν τῶν ἐπάθλων. Ἡ Ἀκαδημαϊκὴ αὕτη ἀρχὴ ὑπενθυμίζει τὸ περίφημον ἀνέκδοτον τοῦ *De Baufrui*, ὅστις, ἂν καὶ μὴ πιστεύων εἰς τὸν Θεόν, συναντήσας ὅμως καθ' ὁδὸν λιτανείαν, τῆς

ὁποίας προηγεῖτο ὁ ἐσταυρωμένος, ἐσταμάτησε καὶ ἀποκαλυφθεὶς εὐλαβῶς, ἔχαιρέτισε τὸν Χριστόν. "Α! "Α! τοῦ εἶπε τότε παρατυχῶν φίλος του, βλέπω κ. *De Bautru*, ὅτι τώρα τὰ ἔχετε καλὰ μὲ τὸν Θεόν. Ναί! Ναί! ἀπήντησεν ὁ *De Bautru*: *nous nous saluons, mais nous ne nous parlons pas.*

Ἄλλ' ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἡ ἀνακάλυψις νέου καὶ μάλιστα σπουδαίου ἐπιστημονικοῦ ἀποτελέσματος, δὲν εἶναι συνήθης καὶ εὐκολος· πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται ὄχι μόνον πολλὴ καὶ μακρὰ ἔρευνα, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ὕλικά μέσα καί, ὅπερ σπουδαιότερον καὶ σπανιώτερον, ἱκανὴ ἰδιοφυΐα. Διότι ἡ Φύσις, ὡς γυνὴ δύστροπος, κρύπτει ζηλοτύπως τὰ θέλητρά της. Χρειάζεται πειραματικὴ δεξιότης μεγάλη, μακροὶ καὶ ἐπίπονοι παρατηρήσεις μεταβλητῶν φαινομένων, ποικίλη παραλλαγή τῶν ὄρων τῶν πειραμάτων, διὰ νὰ ἀποκαλύψωμεν τὰ μυστικά της. Ἐντεῦθεν ἡ ζωὴ τοῦ ἐπιστήμονος εἶναι συνήθως πλήρης ἀγωνίας, οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ πλήρης σκληρῶν ἀπογοητεύσεων. Εἰς τὴν ἐπίπονον καὶ ἐπίμονον προσπάθειαν αὐτοῦ πρὸς ἀπόσπασιν τῆς ἀληθείας, ἡ ἀπάντησις τοῦ μαντείου, καὶ ὅταν δὲν εἶναι ἀρνητικὴ, βραδύνει πολὺ. Ἄλλοίμονον εἰς τὸν ἐπιστήμονα, ὁ ὁποῖος δὲν γνωρίζει νὰ ἐπιμένῃ καὶ νὰ περιμένῃ! Ὁ *Képler*ος ἐχρειάσθη 13 ὅλα ἔτη, διὰ νὰ ἀνακαλύψῃ τοὺς περιφήμους νόμους του, ὁ δὲ *Schwabe* 40, διὰ νὰ εὔρῃ τὴν ἑνδεκαετῇ περίοδον τῶν κηλίδων τοῦ Ἥλιου. Ἄγνωστος καὶ ἀκάματος, μακρὰν τῆς τύρβης τοῦ κόσμου, ὁ ἐπιστήμων ἐμμένει καὶ ἀγωνίζεται πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας· καὶ ἐὰν πέσῃ, πρὶν φθάσῃ μέχρις αὐτῆς, ἡ Ἀλήθεια, ἀνάλητος καὶ ἀδιάφορος, στρατολογεῖ, ὅπως εἶπεν ὁ *Renan*, ἄλλους ἱερεῖς διὰ νὰ τὴν ὑπηρετήσουν.

Εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ἀνετέθη καὶ ἡ βράβευσις τῆς Ἀρετῆς διὰ νὰ ἐνθαρρύνεται, ὅπως εἶπεν εἰρωνικῶς ὁ *Renan*, καὶ αὐτὴ ἅπαξ, τοῦλάχιστον, τοῦ ἔτους. Διότι αἱ Ἀκαδημαῖαι, διενθύνουσαι τὸ ἐθνικὸν πνεῦμα καὶ καλλιεργοῦσαι τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα, αὐταὶ πρέπει καὶ νὰ εὐρίσκουν καὶ νὰ βραβεύουν τὰς ἐναρέτους πράξεις, συντηροῦσαι οὕτω τὰς ἐθνικὰς παραδόσεις. Καὶ αἱ παραδόσεις αὗται δὲν εἶναι μόνον ἐπιστημονικαί, καλλιτεχνικαὶ καὶ φιλολογικαί, ἀλλὰ καὶ ἠθικαί· ἀντιπροσωπεύουν τὸ σύνολον τῶν ἠθικῶν ιδεῶν καὶ αἰσθημάτων, τὸ σύνολον τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τοῦ ἔθνους. Εἶναι τὰ πολυτιμότερα στοιχεῖα τοῦ ἐθνικοῦ βίου, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἠθικὸν θησαυρὸν τῆς φυλῆς. Ὅθεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ἀνήκει ἀναμφιβόλως ἡ ἀνεύρεσις καὶ ἡ ἐνθάρρυνσις τῶν ἐναρέτων πράξεων, αἱ ὁποῖαι εἴτε ἐκ τῆς καρδίας, εἴτε ἐκ τοῦ πνεύματος προερχόμεναι, ἀποτελοῦν παράδοσιν καὶ κληρονομίαν τοῦ παρελθόντος, πηγὴν καὶ δύναμιν τοῦ παρόντος, ἐγγύησιν καὶ ἐλπίδα τοῦ μέλλοντος τοῦ ἔθνους.

Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, διὰ τοῦ Νόμου 5.058, ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ἀκαδημίας 350.000 δραχμῶν ἑτησίως: «ὅπως ἐπιμελῆται αὕτη: α') τὴν μετάφρασιν εἰς μίαν ἢ πλείονας ξένας γλώσσας ἐκδεδομένων ἔργων συγχρόνων ἐλλήνων

λογοτεχνῶν, ζώντων ἢ ἐκλιπόντων. β') τὴν μετάφρασιν εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀρχαίων κλασσικῶν ἢ ἐξόχων λογοτεχνημάτων τῆς ξένης φιλολογίας. γ') τὴν ἀνατύπωσιν δοκίμων ἔργων, ἐκλιπόντων λογοτεχνῶν καὶ δ') τὴν ἔκδοσιν ἀξιολόγων πρωτοτύπων μουσικῶν συνθέσεων». Ἡ Ἀκαδημία, ὑπεύθυνος φύλαξ καὶ ἀρμόδιος ἐπιμελητὴς τῆς ἀνεκτιμήτου πνευματικῆς περιουσίας τοῦ Ἑθνους, εὐγνωμόνως ἀπεδέχθη καὶ ἀνέλαβε τὸ ἔργον τοῦτο. Καὶ δὲν θὰ ἦτο βεβαίως ἀξία τοῦ ὀνόματος αὐτῆς ἡ Ἑλληνικὴ Ἀκαδημία εἴαν, ὅταν ὅλαι σχεδὸν αἱ ξέναι Ἀκαδημίαι ἡσυχολήθησαν καὶ ἀσχολοῦνται ἀπαύστως καὶ μετὰ ζήλου εἰς τοιαύτας ἐκδόσεις, μόνῃ αὐτῇ, ἡ ἀρμοδιωτέρα πασῶν νὰ καλλιερῇ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐν ὅλῃ τῇ εὐγενείᾳ, νὰ διατηρῇ τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν ἐν ὅλῃ τῇ γνησιότητι, νὰ σπουδάξῃ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην ἐν ὅλῃ τῇ ἀριότητι αὐτῆς, μόνῃ αὐτῇ ἴστατο ἀδρανής, ὡς ξένη καὶ ἀδιάφορος, ἐνώπιον τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ζήτημα τιμῆς καὶ ἐν τῶν κυριωτέρων καθηκόντων τῆς. Καὶ τὸ καθήκον αὐτὸ ἐπιβάλλεται ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ἡμῶν, ἀφοῦ αὐτῇ δύναται νὰ παράσῃ, ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην, τὴν γνησιωτέρα ἔκδοσιν καὶ τὴν πιστοτέραν ἐρμηνείαν τῶν ἀρχαίων κειμένων· διότι, ὑπὲρ πάντα ἄλλον λαόν, εἶναι φυσικὸν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες νὰ ἔχωμεν, ἐκ κληρονομίας, καὶ ἔχομεν πράγματι, βαθύτερον καὶ μᾶλλον ἀνεπτυγμένον τὸ αἶσθημα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης· πρὸς τοῦτοις, ἡμεῖς βοηθούμεθα ἰσχυρῶς ἐκ τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης τῆς πλουσίας αὐτῆς πηγῆς ἀκριβῶν λύσεων πολλῶν ἀρχαίων καὶ ἀλύτων ἄλλως γλωσσικῶν προβλημάτων. Ἡ Ἀκαδημία ἔχει, ἀφ' ἐτέρου, ἐπιτακτικὸν καθήκον νὰ καταστήσῃ, διὰ πιστῆς μεταφράσεως, κοινωνὸν τῶν ἀρχαίων ἀριστοτεχνημάτων τὸν Ἑλληνικὸν λαόν· ὀφείλομεν νὰ δώσωμεν καὶ εἰς αὐτὸν σοφὸν διδάσκαλον καὶ ἐμνευσμένον ἠθικὸν ὁδηγόν· τὴν πλουσίαν πνευματικὴν κληρονομίαν τῶν μεγάλων προγόνων του, ἐκ τῆς ὁποίας ἐπήγαγεν ὁ νεώτερος πολιτισμὸς καὶ ἡ νεωτέρα σκέψις. Διότι τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἔχουν αὐτὴν τὴν ἐξαιρετικὴν ἀξίαν, ὅτι, ἂν καὶ φύσει ἀνήκουν εἰς τὸ ἑλληνικὸν Ἑθνος, εἶναι συγχρόνως καὶ ὁ ἠθικὸς ὁδηγὸς ὅλου τοῦ κόσμου· εἶναι ἡ πνευματικὴ δύναμις, ἡ ὁποία ἐμόρφωσε τὸ πνεῦμα καὶ ἐξακολουνθεῖ πάντοτε νὰ ἐξευγενίζῃ καὶ νὰ ἐξωραΐζῃ τὴν ψυχὴν ὁλοκλήρου τῆς πολιτισμένης ἀνθρωπότητος.

Ἡ Ἀκαδημία προέβη ἤδη εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν πρακτικὴν ὁργάνωσιν τοῦ ἔργου. Ἡ ἔκδοσις θὰ γείνη εἰς σειράν, ἐν ὀνόματι αὐτῆς, ὑπὸ τὸν τίτλον Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη, ὡς συνέχεια τῆς ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Κοραῆ, ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον, ἐκδοθείσης σειρᾶς. Ὡς πρῶτον ἔργον αὐτῆς ἐξελέγη τὸ Συμπόσιον τοῦ Πλάτωνος, διότι ἐθεωρήθη ἐπιβεβλημένον νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῇ τῆς σειρᾶς ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἡμετέρας καὶ ἀρχηγέτης ὅλων τῶν Ἀκαδημιῶν τοῦ κόσμου. Αἱ ἐκδόσεις θὰ περιέχουν τὸ κείμενον, μετὰ εἰσαγωγῆς, συντόμων σχολίων καὶ μεταφράσεως εἰς γλῶσσαν ἀπλὴν, ἀλλὰ γλαφυρὰν καὶ ζωντανήν.

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, διὰ τῆς ἐπὶ τούτῳ συσταθείσης Ἐπιτροπῆς αὐτῆς, ἀπηύθυνεν ἑκκλησίαν πρὸς συλλογὴν ἐράνων: α') πρὸς περισυλλογὴν καὶ διάσωσιν τῶν τῇδε κἀκεῖσε διεσπαρμένων πολυτίμων αὐτογράφων τοῦ Κοραῆ· β') πρὸς κοπὴν ἀναμνηστικοῦ μεταλλίου τοῦ Κοραῆ καὶ γ') πρὸς σχηματισμὸν Κεφαλαίου ὑπὸ τὸ ὄνομα: «Ἀθλον Κοραῆ», οἱ τόκοι τοῦ ὁποῖου θὰ διατίθενται ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας πρὸς ἐπιβράβευσιν ἢ ἐνίσχυσιν ἔργων, σχετικῶν πρὸς τὰ ἐπασχολήσαντα τὸν Κοραῆν ζητήματα. Καὶ ἀνευρέθη ἤδη καὶ ἐξετυπώθη τὸ ὡς ἀπολεσθὲν θεωρούμενον πολυτίμον ἔργον τοῦ Κοραῆ: Σημειώσεις εἰς τὸ προσωρινὸν πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος τοῦ 1822. Πρὸς τούτοις, ἀνευρέθησαν ἑννέα ὁλόκληροι τόμοι αὐτογράφων ἐπιστολῶν του, αἱ ὁποῖαι ἐπίσης πρόκειται νὰ ἀγορασθοῦν καὶ νὰ δημοσιευθοῦν αἱ ἐξ αὐτῶν ἀνέκδοτοι.

Ὁ Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων, ὁ ὁποῖος καὶ ὑπέβαλε τὴν πρότασιν τοῦ εἰρημένου Ἀθλου, προσέφερεν ἤδη 70.000 δραχμῶν ὡς πυρρῆνα τοῦ σχετικοῦ Κεφαλαίου. Ἡ Ἀκαδημία πέποιθεν, ὅτι ὁ ἔρανος αὐτὸς θὰ εἶναι πανελλήνιος· διότι πανελλήνιος εἶναι καὶ ἡ πρὸς τὸν Κοραῆν ὀφειλομένη ἐγγνωμοσύνη. Ἡ Ἀκαδημία εὐελπιστεῖ, ὅτι ὅλοι οἱ Ἕλληνες θὰ εἰσφέρουν τὸν ὀβολὸν των, φόρον ἐγγνωμοσύνης καὶ τιμῆς τελοῦντες πρὸς τὸν μεγαλύτερον σοφὸν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ὅστις, ἐκούσιος πένης καὶ ἀναχωρητής, ἀπέρριψε καὶ τίτλους, καὶ θέσεις σπουδαίας καὶ ὑλικὰς ἀμοιβάς, καίπερ στερούμενος καὶ αὐτῶν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, διὰ νὰ προσφέρῃ ὁλόκληρον τὸν πλούσιον πνευματικὸν θησαυρόν του, ὅπως καὶ ὁλόκληρον τὴν ζωὴν καὶ τὴν σκέψιν του, ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας, ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης. Ἡ Ἀκαδημία ἐλπίζει, ὅτι οὐδεὶς Ἕλλην θὰ ἀρνηθῇ νὰ συντελέσῃ ὅπως ἀντηχῇ τὸ ὄνομα καὶ εὐλογῇται ἡ μνήμη ἑσαεὶ τοῦ μεγάλου Ἑλλήνος σοφοῦ, ὡς εἰς ἐλαβὲς μνημόσυνον, ἐντὸς τοῦ Ναοῦ τούτου τῆς Ἀθηνᾶς, δι' ἐκτελέσεως ἔργων προόδου τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος, τὰς ὁποίας τόσον βαθέως ἠγάπησε καὶ τόσον ἀποτελεσματικῶς καὶ ἀφιλοκερδῶς ἐξυπηρέτησεν.

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, μετὰ ἐπταετῇ ἐσωτερικὸν βίον, καθ' ὃν ἐλειτούργησε καὶ ἐργάσθη διὰ μόνων τῶν ἰδίων αὐτῆς δυνάμεων, σχετισθεῖσα καὶ ἐπικοινωνήσασα καὶ μετὰ τοῦ ξένου ἐπιστημονικοῦ κόσμου, δι' ἀντιπροσώπων της εἰς διεθνή συνέδρια καὶ ἰδίᾳ διὰ τῶν δημοσιευμάτων της, ἐθεώρησεν, ὅτι ἦτο καιρὸς πλέον, ἐπὶ τῇ ἐβδόμῃ ἐπετείῳ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς, ἥτις κατ' εὐτυχίαν συγκυρίαν, συμπίπτει μετὰ τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς ἑκατονταετηρίδος τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἑκατονταετηρίδος τοῦ μεγαλυτέρου σοφοῦ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, νὰ ἐγκαίνισῃ τὸν προσεταιρισμὸν καὶ ξένων μελῶν. Οὕτω, τιμῶσα, διὰ τῆς ἀπονομῆς τοῦ ὑψίστου ἀκαδημαϊκοῦ τίτλου: τοῦ ξένου

ἑταίρου, ὅτι μέγα καὶ ἔνδοξον ὑπάρχει εἰς τὸν διεθνῇ ἐπιστημονικόν, λογοτεχνικόν καὶ καλλιτεχνικόν κόσμον, ὃχι μόνον ἐκτελεῖ καθήκον, ἐπιβεβλημένον ὑπὸ τοῦ Ὁργανισμοῦ αὐτῆς καὶ τῶν διεθνῶν ἀκαδημαϊκῶν ἐθίμων, ἀλλὰ καὶ προσεταιρίζεται τὴν μεγάλην δύναμιν τῶν συγχρόνων κορυφῶν τῆς Ἐπιστήμης, τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Τεχνῶν, φιλοδοξοῦσα, νὰ φθάσῃ βαθμηδὸν καὶ αὐτή, σὺν τῷ χρόνῳ, τὰ ἡθικὰ ἐκεῖνα ὅρια, τὰ ὁποῖα ἐπιβάλλει ἡ ἐξαιρετικὴ ἱστορία καὶ ἀπαιτεῖ ἡ ὑπέροχος ἐν τῷ κόσμῳ θέσις τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος.

Ἄλλως, ἡ Ἑλλάς, ὡς πνευματικὴ ἐστία, εἶναι παγκόσμιος, τὸ δὲ ἐπιστημονικόν καὶ τὸ καλλιτεχνικόν δαιμόνιον δὲν ἔχει πατρίδα· ἀνήκει εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἐὰν δὲ ποταμοί, θάλασσαί καὶ ὄρη ἔθυσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὕλικά ὅρια στενά, τὸ πνεῦμά της κατέκτησεν ἄλλα, ἀπέραντα, ἀόρατα, φθάνοντα πανταχοῦ, ὅπου καλλιιεργεῖται ἡ Ἐπιστήμη, ὅπου λατρεύεται ἡ Τέχνη, ὅπου ἀνθοῦν τὰ Γράμματα, ὅπου ἐπικρατεῖ ὁ Πολιτισμός.

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ὡς μήτηρ ὅλων τῶν ἄλλων, δικαιούται καὶ ὀφείλει νὰ διεκδικήσῃ καὶ συγκεντρώσῃ ἐν ἑαυτῇ ὁλόκληρον τὸν διανοούμενον κόσμον καὶ νὰ καταστή ὅπως ὁ σύνδεσμος καὶ ἡ ἐστία τῶν παγκοσμίων ἐνεργειῶν τῶν παγκοσμίων ἀγώνων, ἐν τῷ πεδίῳ τῆς σκέψεως.

Οἱ πρῶτοι τῶν ξένων σοφῶν, τοὺς ὁποίους ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν συμφώνως πρὸς τὸν Ὁργανισμόν της, δημοσίᾳ ἀναγορεύει σήμερον ὡς ξένους ἑταίρους αὐτῆς, ἐξελέγησαν, κατὰ τὸ πλεῖστον, μεταξὺ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι συνδέονται δι' ἔργων ἢ ἄλλως πρὸς τὴν Ἑλλάδα, καὶ εἶναι οἱ ἑξῆς :

1. Ὁ Γάλλος μαθηματικός, μέλος πολλῶν Ἀκαδημιῶν καὶ πρόην πρωθυπουργὸς τῆς Γαλλίας, κ. *Paul Painlevé*.
2. Ὁ Γάλλος φιλόσοφος καὶ πρόην πρωθυπουργὸς τῆς Γαλλίας, κ. *Edouard Herriot*.
3. Ὁ Ρουμάνος καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας, μέλος πολλῶν Ἀκαδημιῶν καὶ πρόην πρωθυπουργὸς τῆς Ρουμανίας, κ. *Νικόλαος Jorga*.
4. Ὁ Γάλλος μαθηματικός, ἰσόβιος Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων καὶ μέλος πολλῶν ἄλλων Ἀκαδημιῶν, κ. *Emile Picard*.
5. Ὁ Γάλλος γεωλόγος, ἰσόβιος Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων καὶ μέλος πολλῶν ἄλλων Ἀκαδημιῶν κ. *Alfred Lacroix*.
6. Ὁ Γερμανὸς γεωγράφος καὶ πρόην καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς *Bonn*, κ. *Alfred Philippson*.
7. Ὁ Ἀγγλος φυσικός, μέλος τῆς *Royal Society* τοῦ Λονδίνου καὶ πολλῶν ἄλλων Ἀκαδημιῶν, Λόρδος *E. Rutherford*.

8. Ὁ Γερμανὸς φυσικός, μέλος τῆς Πρωσικῆς Ἀκαδημίας καὶ πολλῶν ἄλλων Ἀκαδημιῶν, κ. *Albert Einstein*.
9. Ὁ Γερμανὸς φυσικός, μέλος τῆς Πρωσικῆς Ἀκαδημίας καὶ πολλῶν ἄλλων Ἀκαδημιῶν, κ. *Max Planck*.
10. Ὁ Ἰταλὸς μαθηματικός, μέλος τῆς Ἰταλικῆς Ἀκαδημίας καὶ πολλῶν ἄλλων Ἀκαδημιῶν, κ. *Vito Volterra*.
11. Ὁ Ἀμερικανὸς ἀστρονόμος, μέλος τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν καὶ πολλῶν ἄλλων Ἀκαδημιῶν, κ. *E. Hale*.
12. Ὁ Ολλανδὸς φυσιόφις καὶ μέλος πολλῶν Ἀκαδημιῶν κ. *Hugo de Vries*.
13. Ὁ Ἰταλὸς καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος, μέλος τῆς Ἀκαδημίας *Die Lincei* καὶ πολλῶν ἄλλων Ἀκαδημιῶν, κ. *Gaetano de Sanctis*.
14. Ὁ Γερμανὸς καθηγητὴς τῆς Ἀρχαίας Ἱστορίας καὶ μέλος πολλῶν Γερμανικῶν καὶ ξένων Ἀκαδημιῶν κ. *Oskar Wilcken*.
15. Ὁ Αὐστριακὸς καθηγητὴς τῆς Ἀρχαίας Ἱστορίας καὶ ἐπιγραφικός, μέλος τῆς Αὐστριακῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν, κ. Ἀδόλφος *Wilhelm*.
16. Ὁ Ἀγγλὸς Ἀρχαιολόγος *Sir Arthur Evans*.
17. Ὁ Γάλλος φιλόλογος καὶ Ἀκαδημαϊκὸς κ. *Maurice Croiset*.
18. Ὁ Γερμανὸς Ἀρχαιολόγος κ. *Wilhelm Dörpfeld*.
19. Ὁ Γάλλος καθηγητὴς τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας καὶ μέλος πολλῶν Ἀκαδημιῶν, κ. *Charles Diehl*.
20. Ὁ Γάλλος καθηγητὴς τῆς Ἀρχαιολογίας καὶ μέλος πολλῶν Ἀκαδημιῶν, κ. *Edmond Pottier*.
21. Ὁ Γερμανὸς καθηγητὴς τῆς Ἀρχαιολογίας καὶ μέλος τῆς Βαβαρικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν, κ. *Paul Wolters*.

Καὶ ἤδη προβαίνομεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ἀπονεμηθέντων μεταλλίων καὶ βραβείων:

1ον Ἀργυροῦν μετάλλιον τῆς Ἀκαδημίας.—Ἡ Σύγκλητος τῆς Ἀκαδημίας προτείνει νὰ ἀπονεμηθῇ τὸ ἀργυροῦν μετάλλιον τῆς Ἀκαδημίας εἰς τὴν Ἱστορικὴν καὶ Ἐθνολογικὴν Ἑταιρείαν, ἐπὶ τῷ ἰωβιλαίῳ τῆς πεντηκονταετηρίδος αὐτῆς.

Ἡ Ἱστορικὴ καὶ Ἐθνολογικὴ Ἑταιρεία τῆς Ἑλλάδος, συμπληροῦσα ἐφέτος πεντηκονταετίαν ἀπὸ τῆς ιδρύσεως καὶ λειτουργίας αὐτῆς, καὶ ἐμφανίζουσα δρᾶσιν ἐθνικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν ἀξιολογωτάτην, δικαιούται νὰ τύχῃ ἐκ μέρους τῆς Ἀκαδημίας

ιδιαιτέρας τιμητικῆς ἀναγνωρίσεως. Ἀφορμηθεῖσα ἀπὸ πενιχρῶν μέσων καὶ ἐφοδίων καὶ ἐνεργοῦσα μόνον μὲ τὴν ἀγαθὴν πρόθεσιν τῶν μελῶν αὐτῆς, περισυνέλεξεν ἔγγραφα καὶ ποικίλα ἄλλα μνημεῖα τοῦ βίου τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, κατήρτισε τὸ Ἱστορικὸν αὐτῆς Μουσεῖον, τὸ ὁποῖον ἀπέκτησε μεγάλην ἐθνικὴν ἀξίαν, καὶ ἀπετέλεσε μέγα καὶ ἀξιόλογον ἐθνικὸν ἔργον. Πλὴν δὲ τοῦ Μουσείου καὶ τοῦ Ἱστορικοῦ Ἀρχείου, ἡ Ἱστορικὴ Ἐταιρεία ἐδημοσίευσεν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν καὶ «Δελτίον», τὸ ὁποῖον περιλαβόν, εἰς τοὺς πρώτους ἰδίᾳ τόμους, σοβαρωτάτας πραγματείας καὶ μνημεῖα ἱστορικῶν πηγῶν σπουδαιότατα, ἐπλούτισε τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπιστήμην καὶ διεφώτισε πλεῖστα ζητήματα ἀναγόμενα εἰς τὴν Μεσαιωνικὴν καὶ Νεωτέραν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν καὶ Λαογραφίαν.

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ἐκτιμῶσα τὸ μέγα καὶ πολυμερὲς τοῦτο ἔργον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας, ἀπονέμει εἰς αὐτήν, ἐπὶ τῷ ἰωβυλαίῳ τῆς πεντηκονταετηρίδος της, τὸ Ἀργυροῦν μετάλλιον αὐτῆς.

2^{ον} Ἀργυροῦν μετάλλιον τῆς Ἀκαδημίας.—Ἡ Σύγκλητος προτείνει νὰ ἀπονεμηθῇ τὸ ἀργυροῦν μετάλλιον τῆς Ἀκαδημίας εἰς τὴν Χριστιανικὴν Ἀδελφότητα τῶν Νέων, διὰ τε τὴν ἐν γένει δρᾶσιν καὶ ἰδίως διὰ τὰς πρὸς τὴν Ἑλλάδα μεγάλας ὑπηρεσίας αὐτῆς.

Ἡ πρώτη ἐμφάνισις τῆς Χ.Α.Ν. τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ἐν Ἑλλάδι ἐγένετο τὸ 1918, δι' ἀποστολῆς 30 περίπου εἰδικῶν ἀνδρῶν, οἵτινες παραμείναντες ἐπὶ ἔτη παρ' ἡμῖν, προσέφεραν τὰς πολυτίμους αὐτῶν ὑπηρεσίας πρὸς τοὺς μαχομένους Ἕλληνας καὶ ἐδίδαξαν εἰς τοὺς νέους τὰ τοῦ Ὄργανισμοῦ καὶ τῆς σπουδαίας ἀποστολῆς τοῦ εὐγενοῦς τούτου Σωματείου.

Οὕτως ἰδρῦθη πρῶτον τὸ «Σπίτι τοῦ Στρατιώτου» εἰς τὸ στρατόπεδον Τούμπας ἐν Θεσσαλονίκῃ, καὶ εἶτα σειρὰ ὅλη 49 σπιτιῶν εἰς διαφόρους Ἑλληνικὰς πόλεις, κυρίως ὁμως εἰς τὸ Μικρασιατικὸν μέτωπον. Εἰς τὰ σπίτια αὐτὰ εὗρον οἱ Ἕλληνες μαχηταὶ θερμὴν οἰκογενειακὴν περίθαλψιν καὶ ψυχαγωγίαν, καθὼς καὶ παρακολούθησιν ποικίλην καὶ ὠφέλιμον διδασκαλίαν.

Τῷ 1923 ἡ στρατιωτικὴ ὁργάνωσις τῆς Χ.Α.Ν. μετεβλήθη εἰς κοινωνικὴν, καὶ δὴ Ἑλληνικὴν πλέον, ἔχουσαν ἔδρας ἀρχικῶς μὲν ἐν Ἀθήναις καὶ Θεσσαλονίκῃ, εἶτα δὲ ἐν Σύρῳ. Ἡ Ἑλληνικὴ Χ.Α.Ν. ἤρξατο κατὰ πρῶτον λειτουργοῦσα δι' ὕλικῶν μέσων, ἀποκλειστικῶς ἐξ Ἀμερικῆς στελλομένων. Τῇ βοηθείᾳ, δέ, κατὰ τὸ μέγιστον, τῆς Χ.Α.Ν. τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, ἀπέκτησεν ἤδη ἐν Ἑλλάδι μεγαλοπρεπὲς μέγαρον ἐν Θεσσαλονίκῃ, διὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ὁποῖου ἐδαπανήθησαν ὑπὸ τῆς ἐν Ἀμερικῇ Χ.Α.Ν. 18.000.000 δραχμῶν.

Ἡ Ἀκαδημία ἀποδέχεται τὴν πρότασιν τῆς Συγκλήτου καὶ ἀπονέμει τὸ Ἀργυροῦν μετάλλιον αὐτῆς πρὸς τὴν ἐν Ἀμερικῇ Χ.Α.Ν.

3ον Ἐπαθλον 13.500 δραχ. τῆς Τραπεζῆς Ἀθηνῶν. — Εἰς ἔργα σχετικὰ πρὸς τὴν ἀπὸ τοῦ 1453 μέχρι τοῦ 1821 ἑλληνικὴν ἱστορίαν καὶ μνημονεύοντα τὰς πηγάς.

Ἡ Β' Τάξις προτείνει, ὅπως ἀπονεμηθῇ τὸ ἔπαθλον τοῦτο εἰς τὸ περιοδικὸν «Θεσσαλικά Χρονικά» Δελτίον τῆς ἐν Ἀθήναις Ἱστορικῆς καὶ Λαογραφικῆς Ἑταιρείας τῶν Θεσσαλῶν. Τοῦ Δελτίου τούτου ἔχομεν πρὸ ἡμῶν ἐκδοθέντας τοὺς δύο πρώτους τόμους, τῶν ὁποίων τὸ περιεχόμενον καὶ εἰς λόγον ποσοῦ καὶ εἰς λόγον ποιοῦ εἶναι ἀξιόλογον. Ἀποτελεῖται ἐκ πραγματειῶν λαογραφικῶν καὶ ἱστορικῶν, ἐξ ὧν αἱ τελευταῖαι ἄπτονται ὅλων σχεδὸν τῶν περιόδων τῆς Θεσσαλικῆς ἱστορίας, ἰδίᾳ δὲ τῆς ἱστορίας τοῦ Ἀγῶνος καὶ τῆς εἰς αὐτὸν συμβολῆς τῶν Θεσσαλῶν, ὅπου παρέχονται νέαι καὶ λίαν ἐνδιαφέρουσαι εἰδήσεις μεθοδικῶς ἐκτιθέμεναι. Τὸ περιεχόμενον τῶν δύο πρώτων τόμων τῶν «Θεσσαλικῶν Χρονικῶν» δεικνύει τὸν καλὸν δρόμον, τὸν ὁποῖον ἐχάραξεν ἡ ἀριστεύστατος Θεσσαλικὴ Ἑταιρεία, καὶ τὰς ἀγαθὰς προσδοκίας, τὰς ὁποίας ἡμπορεῖ νὰ στηρίξῃ εἰς αὐτήν· ἡ ἔρευνα τῆς πατρίου ἱστορίας. Εἰς τὴν ἐνίσχυσιν δὲ τῆς Ἑταιρείας καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ αὐτῆς σκοποῦ ἀποβλέπουσα κυρίως ἡ Β' Τάξις προτείνει τὴν ἐπιβράβευσιν τοῦ Ἐπιστημονικοῦ αὐτῆς Δελτίου διὰ τοῦ ἑπάθλου τῆς Τραπεζῆς Ἀθηνῶν.

Ἡ Ἀκαδημία ἀποδέχεται τὴν πρότασιν τῆς Β' Τάξεως καὶ ἀπονέμει τὸ βραβεῖον εἰς τὸ Περιοδικὸν «Θεσσαλικά Χρονικά».

4ον Λαμπάκειον βραβεῖον 4.500 δραχ. — εἰς τὴν ἀρίστην συλλογὴν λυρικῶν ποιημάτων τὴν εἰς βιβλίον τὸ πρῶτον ἐκδοθεῖσαν ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1931 μέχρι 31ης Δεκεμβρίου 1932.

Ἡ Β' Τάξις προτείνει, ὅπως ἀπονεμηθῇ τοῦτο εἰς τὰ «Δῶρα τῆς Ἀγάπης» τῆς Μυρτιώτισσας (Κ^ας Θεώνης Δρακοπούλου). Ἡ Μυρτιώτισσα εἶναι γνωστὴ ποιήτρια μὲ ἐνδιαφέροντα τάλαντον, κατέχουσα ἤδη ἐξαιρετικὴν θέσιν μεταξὺ τῶν Μουσῶν τοῦ Νεοελληνικοῦ Ἑλικῶνος καὶ τῶν ἀρρένων συναδέλφων τῆς. Τὴν νέαν σειρὰν τῶν ποιημάτων τῆς, τὰ ὁποῖα ἔχει ὑπ' ὄψει ἡ Β' Τάξις, διακρίνει τὸ αὐτὸ εἰλικρινές, μελαγχολικὸν αἶσθημα, ἡ αὐτὴ ἐρασμὶα ἀπλότης καὶ ἡ αὐτὴ λιτότης καὶ ἀγνότης τῶν ἐκφραστικῶν μέσων, τὰ ὁποῖα διακρίνουν καὶ τὰ προγενέστερα ἔργα τῆς ποιητικῆς. Εἴτε ἐκφράζει τὸν ἀτομικόν τῆς πόνον ἢ ποιήτρια, ὅπως εἰς τὸ «Μνημα τῆς μάννας τῆς», τὸ «Κοιμητήρι τοῦ χωριοῦ» κ. ἄ., εἴτε ἐκφεύγει ἀπ' αὐτόν, διὰ νὰ πονέσῃ τὸν ξένον πόνον («Ὁ Ἔφηβος τοῦ Μαρθῶνος», «Ὁ νέος ποὺ πέθανε - Μαυρομιχάλης κ. ἄ.») ὁ πόνος τῆς εἶναι εὐγενῶς συγκρατημένος, διακριτικὸς, ἀρηγόρευτος, ἥτοι ποιητικὸς, ἐκφραζόμενος εἰς εὐδιακρίτους εἰκόνας, τὰς ὁποίας ζωντανεῖ γλαφυρὸς καὶ μελωδικὸς στίχος. Μὲ μίαν λέξιν τὰ «Δῶρα τῆς Ἀγάπης» θὰ ἠδύναντο νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς λυρικαὶ ἐξομολογήσεις, μὴ ἐπιδεχόμεναι βεβαίως ἀνάλυσιν, τὰς ὁποίας ὁμως διακρίνει μία ἐπανθοῦσα μυστικὴ χάρις, ἀχώριστος ἀπὸ οἰανδήποτε ἔμπνευσίν τῆς.

Ἡ Ἀκαδημία ἀποδέχεται τὴν πρότασιν τῆς Β' Τάξεως καὶ ἀπονέμει τὸ βραβεῖον εἰς τὰ «Δῶρα τῆς Ἀγάπης» τῆς Μυρτιώτισσας (Κ^ας Θεώνης Δρακοπούλου).

5ον Ἐπαθλον 9.000 δρχ. Α. Βικέλα. — Ἀπονεμόμενον ὁλόκληρον εἰς πρωτότυπον Ἑλληνικὸν μυθιστόρημα — ἢ σειρὰν διηγημάτων ἀποτελούντων τόμον — ὅπερ ἤθελε κριθῆ ὑποέχον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ὡς λογοτεχνικὸν ἔργον μεταξὺ τῶν ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1931 μέχρι 31ης Δεκεμβρίου 1932, εἰς βιβλίον τὸ πρῶτον ἐκδοθέντων.

Ἡ Β' τάξις προτείνει, ὅπως ἀπονεμηθῇ τὸ ἔπαθλον τοῦτο εἰς τὸν κ. Γ. Ἀθάναν, διὰ τὰ διηγήματά του : «Ἀπλοῖκὲς ψυχές».

Ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ἀπλοῖκων ψυχῶν» εἰς τὰς συντόμους καὶ περιεκτικὰς ζωγραφίας του, ἔγνω νὰ ἐγγίσῃ καὶ νὰ κινήσῃ, καταλλήλως χρησιμοποιῶν, συμβάντα καὶ περιπετείας, αἱ ὁποῖαι, ἀπλαῖ καὶ συνήθεις, ζωογονοῦνται καὶ συγκρατοῦνται ἐνδιὰ φέρουσαι. Εἰς τὸν συγγραφέα τῶν δὲν εἶναι οἰκεῖα τὰ πράγματα μόνον, ἀτινα ἀφηγεῖται, ἀλλὰ καὶ μὲ ποιητικὴν χάριν, τῆς ὁποίας ἔδωκε μέχρι τοῦδε ἱκανὰ δείγματα εἰς ἄλλα βιβλία του, τὰ ἐρμηνεύει ἀνέτως.

Ἡ Ἀκαδημία ἀποδέχεται τὴν πρότασιν τῆς Β' Τάξεως καὶ ἀπονέμει τὸ βραβεῖον εἰς τὰς «Ἀπλοῖκὰς Ψυχὰς» τοῦ κ. Γ. Ἀθάναν.

6ον Βραβεῖον 8.000 δρχ. τῆς Ἀκαδημίας. — Εἰς τὴν καλυτέραν πραγματείαν, τὴν ἀναφερομένην εἰς οἰανδήποτε περίοδον τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, ἡντλημένην δὲ ἐκ τῶν πηγῶν.

Ἡ Β' Τάξις προτείνει τὴν ἀπονομὴν τοῦ βραβείου τούτου εἰς τὸν Ὑποναύαρχον κ. Ἰωάννην Θεοφανίδην, διὰ τὴν «Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ναυτικοῦ», (Σεπτέμβριος 1824 — Ἀπρίλιος 1826). Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ἐκτίθενται τὰ ναυτικὰ γεγονότα τοῦ Ἀγῶνος ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1824 μέχρι τῆς ἀνοίξεως τοῦ 1826, δηλαδὴ τὰ περὶ τὸ Νεόκαστρον, τὸν Καφηρέα, τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ τὸ Μεσολόγγιον, μετὰ σαφηνείας, ἀκριβείας καὶ ἐμβριθείας, εἰς τὴν ὁποίαν προσδίδει ἰδιαίτερον ἀξίαν καὶ ἡ εἰδικότης τοῦ συγγραφέως. Πρὸς καταρτισμὸν τῆς μελέτης αὐτῶν δὲν ὤκνησεν ὁ συγγραφεὺς νὰ ἐρευνήσῃ πηγὰς ἐκδεδομένας καὶ ἀνεκδότους, καὶ νὰ συμβουλευθῇ σπανιώτατα βοηθήματα, τὰ ὁποῖα εὐσυνειδήτως ἀναφέρει καὶ παραπέμπει εἰς αὐτά. Τὴν ἱστορικὴν ἐκθεσιν τῶν γεγονότων ποικίλλει καὶ συμπληρῶνει ἡ παράθεσις σχεδίων, χαρτῶν καὶ εἰκόνων, φιλοτίμως ὑπὸ τοῦ συγγραφέως συλλεγεῖσθαι καὶ φιλοκάλως εἰς τὸ βιβλίον παρεντεθεισῶν.

Ἡ Β' τάξις καὶ καθ' ἑαυτὸ κρίνουσα τὸ ἔργον σπουδαῖον καὶ ἀξιόλογον, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἡθικὴν ἐνθάρρυνσιν τοῦ συγγραφέως πρὸς ἐξακολούθησιν καὶ συμπλήρωσιν τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἐξιστορήσεως τῶν κατὰ θάλασσαν συμβάντων τοῦ ὅλου Ἰεροῦ Ἀγῶνος, εἰς τὴν ἐκπόνησιν τῆς ὁποίας, ὡς δηλώνει ἐν τῷ προ-

λόγω, πρόκειται νὰ ἀσχοληθῇ, προτείνει τὴν ἀπονομὴν εἰς αὐτὸν τοῦ ἐπάθλου τούτου τῆς Ἀκαδημίας.

Ἡ Ἀκαδημία ἀποδέχεται τὴν πρότασιν τῆς Β' Τάξεως καὶ ἀπονέμει τὸ βραβεῖον εἰς τὸν Ὑποναύαρχον κ. Ἰωάννην Θεοφανίδην διὰ τὸ ἔργον του: «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ναυτικοῦ, Σεπτέμβριος 1824 — Ἀπρίλιος 1826».

7^{ον} Βραβεῖον 25.000 δραχ. τῆς Κυρίας Ἑλενας Βενιζέλου. — Εἰς τὸ ἄριστον τῶν παντὸς εἶδους λογοτεχνικῶν ἔργων, τῶν ἐκδοθέντων ἐντὸς τοῦ ἔτους 1932.

Ἡ Β' Τάξις προτείνει τὴν ἀπονομὴν τοῦ βραβεῖου τούτου εἰς τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Δομήνικος Θεοτοκόπουλος Κρής» ἔργον τοῦ κ. Ἀχιλλέως Κύρου: Περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ περὶ τὰ τέλη τοῦ 16^{ου} καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 17^{ου} αἰῶνος ἀκμάσαντος διασήμεου Κρητὸς ζωγράφου.

Εἰς τὸν διεξερχόμενον τὰς σελίδας τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Κύρου, αἰσθητὴ καθίσταται ἡ προσπάθεια τοῦ συγγραφέως, ὅπως μὴ παραλίπη καμμίαν τῶν λεπτομερειῶν, τῶν πληροφοριῶν καὶ τῶν πηγῶν, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν προσωπικότητα τοῦ ἥρωός του. Ἀλλ' ὁ βίος καὶ ἡ τέχνη τοῦ Θεοτοκοπούλου, ὅσον καὶ ἂν παρίστανται ἀπληκρίβωμένοι, δὲν εἶναι τὰ χαρίσματα, ἅτινα θὰ ἤρκουν διὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς Τάξεως περὶ βραβεύσεως τοῦ ἔργου. Ἡ Τάξις ἀπέβλεψεν εἰς ὅ,τι ἐπιβάλλει κυρίως ἡ λογοτεχνικὴ σημασία τοῦ ἔργου, πιστὴ παραμένουσα εἰς τὴν ἐντολήν, τὴν ὁποίαν, συμφώνως πρὸς τὴν προκλήρυσιν, ἀνέλαβε διὰ τὴν «βράβευσιν τοῦ ἀρίστου τῶν παντὸς εἶδους λογοτεχνικῶν ἔργων, τῶν ἐκδοθέντων ἐντὸς τοῦ 1932». Τὸ προσὸν τοῦτο πληροῦται ὑπερόχως. Ὁ συγγραφεὺς, ὅσον καὶ ἂν κατέγινεν εἰς τὸ νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἀρχήν, τὴν κίνησιν, τὴν ἐξέλιξιν καὶ τὴν ζωὴν ἐνὸς καλλιτέχνου, ὡς ὁ Θεοτοκόπουλος, δὲν ἠρέσθη εἰς τὸ στοιχεῖον τοῦτο. Τὴν βιογραφίαν αὐτὴν μεταβάλλουν εἰς προσωπογραφίαν καὶ τὴν καθιστῶσιν ἀποκαλυπτικὴν ὁ τρόπος, ὁ ὅυθμός, ἡ μορφὴ, τὸ πρόσωπον, ἡ ποίησις καθόλου εἰπεῖν, μὲ τὴν ὁποίαν μᾶς ἐμφανίζεται ὁ Θεοτοκόπουλος. Ἡ βιογραφία του, παρ' ὅλην τὴν ἀκρίβειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἐξερευνητὴς βασίζεται, εὐρίσκεται συννυφασμένη πρὸς ἁποῖαν δημουργικὴν ἐλευθερίαν. Προέχουν εἰς αὐτὴν δύο κύρια στοιχεῖα: τὸ αἶσθημα καὶ ἡ φαντασία.

Δι' ὅλα ταῦτα καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως, τὴν ὁποίαν ἡ Τάξις τονίζει, ἡ μελετηρὰ βιογραφία τοῦ κ. Ἀχιλλέως Κύρου πλουτίζει, κυριώτερον, τὴν λογοτεχνικὴν ἔμπνευσιν. Ἐνθυμίζει τὴν πλατυρρημοσύνην τοῦ ἐπικοῦ ποιήματος, καὶ μὲ τὴν διήκουσαν ἀπὸ τῶν πρώτων μέχρι τῶν τελευταίων φύλλων τῆς εἰκόνα τοῦ ἥρωος, προσδίδει εἰς τὴν αὐστηρότητα καὶ τὴν σεμνότητα τῆς ἱστορίας ἐνδιαφέρον καὶ χάριν μυθιστορικὴν. Ἀκόμη καὶ μὲ τὴν γλῶσσάν της προσεγγίζει τὸ ποιητικὸν ὕφος.

Ἡ Ἀκαδημία ἀποδέχεται τὴν πρότασιν τῆς Β' Τάξεως καὶ ἀπονέμει τὸ βραβεῖον εἰς τὸν κ. Ἀχιλλέα Κύρου, διὰ τὸ ἔργον του «Δομήνικος Θεοτοκόπουλος Κρής».

8^{ον} Βραβεῖον 5.000 δραχ. Ἀρετῆς καὶ Αὐτοθυσίας τῆς Ἀκαδημίας. — Ἡ Σύγκλητος προτείνει νὰ ἀπονεμηθῇ τὸ βραβεῖον τοῦτο εἰς τὸν ἔφιππον χωροφύλακα Μιχαὴλ Κορνωτάκη, διότι, ὑπηρετῶν ἐν Ἑρακλείῳ τῆς Κρήτης καὶ ἰδὼν νέον κινδυνεύοντα νὰ πνιγῇ εἰς ἀρκετὴν ἀπὸ τῆς παραλίας ἀπόστασιν, ἠψήφησε προφανῇ κίνδυνον ἰδικόν του καί, ῥιφθεὶς ἐν στολῇ εἰς τὴν θάλασσαν, ἔσωσε τὸν κινδυνεύοντα νέον, παρασχὼν οὕτω δεῖγμα εὐγενείας ψυχῆς καὶ περιφρονήσεως προσωπικοῦ του κινδύνου, πρὸς διάπραξιν τοῦ ἀγαθοῦ.

Ἡ Ἀκαδημία ἀποδέχεται τὴν πρότασιν τῆς Συγκλήτου καὶ ἀπονέμει τὸ βραβεῖον Ἀρετῆς καὶ Αὐτοθυσίας τῆς Ἀκαδημίας εἰς τὸν χωροφύλακα Μιχαὴλ Κορνωτάκη μετὰ 5.000 δραχμῶν.

9^{ον} Ἑπαινος Ἀρετῆς καὶ Αὐτοθυσίας. — Ἡ Σύγκλητος προτείνει, ὅπως ἀπονεμηθῇ ἔπαινος δι' Ἀρετὴν καὶ Αὐτοθυσίαν εἰς τὸν ὁδηγὸν ἀμαξοστοιχίας ΣΠΑΠ κ. Χρῆστον Ἀγγελόπουλον, διότι κατὰ τὴν διάρκειαν δυστυχήματος αὐτοκινήτου ἐκ συγκρούσεως πρὸς τὴν ἀμαξοστοιχίαν του, ἔσπευσε πρῶτος εἰς τὸ καίόμενον καὶ ἀνατραπὲν αὐτοκίνητον καὶ σχίσας τὴν σκέπην αὐτοῦ κατώρθωσε, τῇ βοηθείᾳ καὶ ἄλλων προσδραμόντων ὑπαλλήλων καὶ ἐπιβατῶν, νὰ διασώσῃ τρεῖς τῶν ἐπιβατῶν τοῦ αὐτοκινήτου, παρασχὼν δεῖγμα Ἀρετῆς καὶ Αὐτοθυσίας καὶ παρουσίας πνεύματος.

Ἡ Ἀκαδημία ἀποδέχεται τὴν πρότασιν τῆς Συγκλήτου καὶ ἀπονέμει ἔπαινον δι' Ἀρετὴν καὶ Αὐτοθυσίαν εἰς τὸν μηχανοδηγὸν κ. Χρῆστον Ἀγγελόπουλον.

10^{ον} Καλλιτεχνικὸν βραβεῖον 9.000 δραχ. Β. Λαμπίκη. — Εἰς τὸν κάλλιστον ζωγραφικὸν πίνακα, τὸν ἔχοντα θέμα ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

Ἡ Β' Τάξις προτείνει νὰ ἀπονεμηθῇ ἔπαινος εἰς τὸ ἔργον τοῦ κ. Κοκότση, διὰ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ὑποβληθὲν ζωγραφικὸν ἔργον.

Ἀνεβλήθησαν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας, μὴ ἀπονεμηθέντα, προτάσει τῆς Β' Τάξεως, διὰ νὰ προκηρυχθῶσι τώρα ἐκ νέου, τὰ ἐξῆς βραβεῖα :

α'. Τὸ καλλιτεχνικὸν βραβεῖον 9.000 δραχ. Β. Λαμπίκη.

β'. Τὸ βραβεῖον 9.000 δραχ. Γ. Κυριακοῦ.

γ'. Τὸ βραβεῖον 45.000 δραχ. τοῦ Δήμου Ἀθηναίων.

δ'. Τὸ μέγα βραβεῖον 135 λεῶν ἀγγλικῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυρογένους.

Ἡ Ἀκαδημία προκηρύσσει ἤδη τὰ ἐξῆς νέα βραβεῖα :

Νέα προκηρυσσόμενα βραβεῖα.

Βραβεῖον τῆς Τάξεως τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν

1^{ον} Βραβεῖον 26.000 δραχ. Τραπεζίης τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν καλυτέραν μελέτην τῶν Βιταμινῶν : 1) Τῆς χλωρᾶς καὶ ξηρᾶς Κορινθιακῆς σταφίδος, τοῦ γλεύκους τῆς πρώτης καὶ τῶν δι' ἐκχυλίσεως παρασκευαζομένων ἐκ τῆς δευτέρας σιρο-

πίων. Ἐπίσης τῶν χλωροσταφιδιτῶν καὶ ξηροσταφιδιτῶν οἴνων. 2) Τῶν σύκων καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν παρασκευαζομένων σιροπίων. 3) Τῶν ξυλοκερατίων (χαρουνπίων) καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν παρασκευαζομένων σιροπίων εἴτε διὰ ψυχρᾶς εἴτε διὰ θερμῆς ἐκχυλίσεως. Μελεῖται εἰς τρία δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα δεκτὰ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1933. Ἀπονομὴ τοῦ βραβείου τὴν 25ην Μαρτίου τοῦ 1934.

Βραβεῖα τῆς Τάξεως τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν

1ον **Καλλιτεχνικὸν βραβεῖον 9.000 δρχ. Β. Λαμπίκη**, εἰς τὸν κάλλιστον ζωγραφικὸν πίνακα, τὸν ἔχοντα θέμα ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἔργα δεκτὰ, κατὰ τοὺς ἐν τοῖς Γραφεῖοις τῆς Ἀκαδημίας τεχνικοὺς ὅρους, μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου 1933. Ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1933.

2ον **Ἐπαθλὸν 10.000 δρχ. Κίτσου Μακρυγιάννη**, πρὸς βράβευσιν τοῦ καλλίστου ἱστορικοῦ ἔργου, τοῦ ἀναφερομένου εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1912 ἑλληνικὴν ἱστορίαν καὶ ἰδίως τὴν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἀντλουμένου δὲ ἐκ τῶν πηγῶν μετὰ τῆς δεούσης μνείας αὐτῶν. Τὰ ἔργα ἔντυπα ἢ δακτυλογραφημένα ὑποβάλλονται εἰς τρία ἀντίτυπα εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1933. Ἀπονομὴ τοῦ βραβείου τὴν 10ην Μαΐου τοῦ 1934.

3ον **Ἐπαθλὸν 13.000 δρχ. τῆς Τραπεζῆς Ἀθηνῶν**, εἰς ἔργα σχετικὰ πρὸς τὴν ἀπὸ τοῦ 1453 μέχρι τοῦ 1821 ἑλληνικὴν ἱστορίαν, μνημονεύοντα τὰς πηγάς. Ἔργα δεκτὰ ἐκδοθέντα κατὰ τὸ 1933, ὧν τρία ἀντίτυπα κατετέθησαν εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Ἀκαδημίας μέχρι 31ης Δεκεμβρίου 1933. Ἀπονομὴ τοῦ βραβείου τὴν 25ην Μαρτίου τοῦ 1934.

4ον **Ἐπαθλὸν 9.000 δρχ. Δ. Βικέλα**, ἀπονεμόμενον ὁλόκληρον εἰς πρωτότυπον Ἑλληνικὸν μυθιστόρημα — ἢ σειρὰν διηγημάτων ἀποτελούντων τόμον — ὅπερ ἤθελε κριθῇ προέχον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ὡς λογοτεχνικὸν ἔργον μεταξὺ τῶν ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1933 μέχρι 31ης Δεκεμβρίου 1934, εἰς βιβλίον τὸ πρῶτον ἐκδοθέντων. Ἀπονομὴ τοῦ βραβείου τὴν 25ην Μαρτίου τοῦ 1935.

5ον **Βραβεῖον 9.000 δρχ. Γ. Κυριακοῦ**, πρὸς συγγραφὴν μονογραφίας περὶ τῆς πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἱστορίας τῆς Μεσσηνίας, ἀπὸ τῶν σταυροφοριῶν μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ὀλοσχεροῦς κατακτίσεως αὐτῆς τῷ 1715, ἀντλουμένης ἐκ τῶν πηγῶν μετὰ τῆς δεούσης μνείας αὐτῶν. Ἔργα εἰς τρία δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα δεκτὰ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 31ης Ὀκτωβρίου 1934. Ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1934.

6ον **Βραβεῖον 4.500 δρχ. Β. Λαμπίκη**, εἰς τὸ ἄριστον δραματικὸν ἔργον τοῦ 1932 καὶ 1933. Ἔργα δεκτὰ εἰς τρία ἀντίτυπα εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας

μέχρι τῆς ἐσπέρας τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1933. Ἀπονομή τοῦ βραβείου τὴν 25ην Μαρτίου τοῦ 1934.

7ον **Βραβεῖον 4.500 δρχ. Β. Λαμπίκη**, εἰς τὴν ἀρίστην συλλογὴν λυρικῶν ποιημάτων τὴν εἰς βιβλίον τὸ πρῶτον ἐκδοθεῖσαν ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1933 μέχρι 31ης Δεκεμβρίου 1934, τῆς ὁποίας, κατὰ τὸν Νόμον, ἀντίτυπα κατετέθησαν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην μέχρι τῆς ἐσπέρας τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1934. Ἀπονομή τοῦ βραβείου τὴν 25ην Μαρτίου τοῦ 1935.

8ον **Βραβεῖον 45.000 δρχ. τοῦ Δήμου Ἀθηναίων**, διὰ τὴν καλυτέραν ἱστορίαν τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου μέχρι τῆς ὁριστικῆς ἀλώσεως τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τῶν Τούρκων μετὰ μνείας τῶν πηγῶν. Ἔργα δεκτὰ εἰς τρία ἀντίτυπα ἢ δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1933. Ἀπονομή τοῦ βραβείου τὴν 25ην Μαρτίου τοῦ 1934.

9ον **Βραβεῖον 25.000 δρχ. τῆς Κ^{ας} Ἑλενας Βενιζέλου**, εἰς τὸ ἄριστον τῶν παντὸς εἶδους λογοτεχνικῶν ἢ φιλολογικῶν ἢ ἀρχαιολογικῶν ἢ καλλιτεχνικῶν ἔργων, τῶν ἐκδοθησομένων ἐντὸς τοῦ ἔτους 1933. Ἔργα δεκτὰ εἰς τρία ἀντίτυπα εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς ἐσπέρας τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1933. Ἀπονομή τοῦ βραβείου τὴν 25ην Μαρτίου τοῦ 1934.

10ον **Ἄθλον Κοραῆ 10.000 δρχ.**, εἰς τὴν καλυτέραν συγγραφὴν, τὴν ἔχουσαν ὡς θέμα: Αἱ περὶ πολιτείας καὶ δικαίου γινῶμαι τοῦ Κοραῆ. Μελέται εἰς τρία δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα δεκταὶ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 31ης Ἰανουαρίου 1935. Ἀπονομή τοῦ ἄθλου τὴν 25ην Μαρτίου τοῦ 1935.

11ον **Ἀναβληθείσης τῆς ἀπονομῆς τοῦ Ἀριστείου τῶν Γραμμάτων**, προτάσει τῆς Β' Τάξεως, προκηρύσσεται αὕτη ἐκ νέου διὰ τὴν 25ην Μαρτίου 1934.

Προτάσεις ἢ αἰτήσεις δεκταὶ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 31ης Ἰανουαρίου 1934.

Βραβεῖα τῆς Τάξεως τῶν Ἡθικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν

1ον **Βραβεῖον Ε. Κ. Κονδύλη 100 Λιρῶν Ἀγγλίας (εἰς συνάλλαγμα)**. Διὰ τὴν προίκισιν κατὰ προτίμησιν ὀρφανῆς καὶ ἀπόρου κόρης, μονίμως κατοικοῦσης ἢ καὶ ἀπλῶς καταγομένης ἐκ τῆς Μεγάλης ἢ Μικρᾶς Τσέτας τῆς Κοινότητος Λαμπόβου τῆς Ἀλβανίας, εἰς βράβειον τῆς ἀρετῆς αὐτῆς. Προτάσεις ἢ αἰτήσεις συνοδευόμεναι ὑπὸ τῶν ἀναγκαίων πιστοποιητικῶν τῶν ἐπισήμων Ἀρχῶν, δεκταὶ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηναίων μέχρι τῆς 31ης Ἰανουαρίου 1934. Ἀπονομή τοῦ βραβείου τὴν 25ην Μαρτίου τοῦ 1934.

2ον **Βραβεῖα Ἀρετῆς καὶ Αὐτοθυσίας τῆς Ἀκαδημίας**, ἀπονεμόμενα εἰς πράξεις ἀξίας βραβεύσεως ἐξ ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα, τὴν ἐπιστήμην, τὴν τέχνην

ἢ τὸν πλησίον. Αἰτήσεις ἢ συστάσεις δεκταὶ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας, συνοδευόμεναι ὑπὸ σχετικῶν πιστοποιητικῶν ἐπισήμων Ἀρχῶν ἢ ἀρμοδίων Ἰδρυμάτων, Σωματείων, Ἐπαγγελματικῶν Ὁργανώσεων μέχρι τῆς 31ης Ἰανουαρίου. Ἀπονομή τῶν βραβείων τὴν 25ῃν Μαρτίου τοῦ 1934.

3ον Συμφώνως πρὸς τὸν Κανονισμόν τῆς Ἀκαδημίας τὸ **Ἀριστεῖον** αὐτῆς διὰ τὰς **Ἱστορικὰς καὶ Κοινωνικὰς ἐπιστήμας** προκηρύσσεται διὰ τὴν 25ῃν Μαρτίου 1934. Προτάσεις ἢ αἰτήσεις δεκταὶ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 31ης Ἰανουαρίου 1934.

Γενικά Βραβεῖα

1ον **Μέγα βραβεῖον Ἀλεξάνδρου Μαυρογένους εἰς μνήμην Μαδῶς Μαυρογένους, Λιρῶν Ἀγγλίας 135**, εἰς ἄτομον ἢ οἰκογένειαν ἔντιμον, διακρινομένην διὰ συνεχεῖς μετ' αὐτοθυσίας πράξεις ὑπὲρ τοῦ πλησίον ἢ τῆς Κοινωνίας. Τὸ ἄτομον ἢ ἡ οἰκογένεια, ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ θρησκείας, δεόν νὰ διαμένῃ εἰς Ἀθήνας ἢ εἰς Πειραιᾶ ἢ εἰς τὰ προάστεια αὐτῶν. Αἰτήσεις ἢ συστάσεις περὶ ἀπονομῆς τοῦ βραβείου ὑποβάλλονται εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας, συνοδευόμεναι ὑπὸ σχετικῶν πιστοποιητικῶν ἐπισήμων Ἀρχῶν ἢ ἀρμοδίων Ἰδρυμάτων, σωματείων καὶ ἐπαγγελματικῶν Ὁργανώσεων, μέχρι τῆς 1ης Ὀκτωβρίου 1933. Ἀπονομή τοῦ βραβείου τὴν 17ῃν Δεκεμβρίου τοῦ 1933.

2ον **Μέγα βραβεῖον Ἀλεξάνδρου Μαυρογένους, εἰς μνήμην Στεφάνου Μαυρογένους, Λιρῶν Ἀγγλίας 270**, πρὸς βράβευσιν τῆς καλυτέρας ἀνακαλύψεως ἢ ἐφευρέσεως ἢ τοῦ σπουδαιότερου ἔργου, τοῦ ἀναφερομένου εἰς τὰς ἐπιστήμας, τὰ γράμματα, τὰς τέχνας, τὴν βιομηχανίαν καὶ ἐν γένει εἰς πᾶν ὅ,τι θίγει τὸ δημόσιον συμφέρον. Τὸ βραβεῖον ἀπονέμεται εἰς Ἕλληνα τὴν φυλὴν συγγραφέα. Αἰτήσεις μετὰ τριῶν ἀντιτύπων τοῦ ὑποβαλλομένου ἔργου ἢ τοῦ δακτυλογραφημένου περὶ τῆς ἐφευρέσεως ὑπομνήματος, εἶναι δεκταὶ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 31ης Ἰανουαρίου 1934. Ἀπονομή τοῦ βραβείου τὴν πρώτην Κυριακὴν τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1934.

Ἡ Ἀκαδημία δύναται καὶ ἄνευ αἰτήσεως ἢ προτάσεως νὰ ἀπονείμῃ τὰ βραβεῖα ὡς καὶ τὸ Ἀριστεῖον αὐτῆς.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΟΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΑΗ

(Συνέχεια)

— ♦♦♦ —

ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΚΟΡΑΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΕΛΕΤΗΝ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ*

ΥΠΟ Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ

Εἶναι γνωστόν, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, καὶ ἰδιαίτερος ἡ Ἀττικὴ διάλεκτος, διεδόθη κατὰ τοὺς μετὰ τὸν Μ. Ἀλέξανδρον χρόνους καθ' ἅπαντα σχεδὸν τὸν τότε γνωστὸν κόσμον καὶ ἐγένετο Κοινή. Καὶ οὕτω μετεχειρίζοντο αὐτὴν προφορικῶς καὶ γραπτῶς ὅχι μόνον Ἑλληνες διαφόρων φυλῶν: Ἀωριεῖς, Αἰολεῖς, Ἴωνες, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι οἰκισταὶ: Αἰγύπτιοι, Ἀσιαῖται κ.λ.π. Ἐννοεῖται οἷοθεν, ὅτι οἱ πλῆθυσμοὶ οὗτοι οὔτε τὴν χάριν τοῦ Ἀριστοφάνους, οὔτε τὴν τέχνην τοῦ Πλάτωνος εἶχον, διὰ τοῦτο δὲ καὶ φθόγγους καὶ τύπους καὶ σημασίας λέξεων καὶ συντάξεις τῆς γλώσσης πολυειδῶς μετέβαλλον, καὶ ὥς πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτῆς συχνότατα ἐσφάλλοντο, καθ' ὅσον οὔτε τὴν ἐκλογὴν τῶν καταλλήλων λέξεων, οὔτε τὴν προσήκουσαν θέσιν τούτων ἐν τῇ προτάσει, οὔτε τὴν συμμετρίαν τῶν περιόδων, οὔτε τὸν λογικὸν εἰσμὸν τῶν ἐννοιῶν, καὶ δὴ οὔτε τὴν ἀκρίβειαν τῆς φράσεως, οὔτε τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ποικίλιαν αὐτῆς ἐπετύγχανον. Ὡς προστεθῇ εἰς ταῦτα ὅτι, διὰ τὰ ἐπελθόντα κατόπιν μεγάλα ἱστορικά, πολιτικὰ κ.λ.π. γεγονότα, ὑπῆχθησαν οἱ Ἕλληνες ὑπὸ ξένην κυριαρχίαν καὶ ἀνεμείχθησαν μετὰ διαφόρων λαῶν, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ξένα λεξεῖς εἰσῆλθον εἰς χρῆσιν. Ὡς ληφθῇ προσέτι ὑπ' ὅψιν, ὅτι, διὰ τὴν ἄνισον καὶ διάφορον κατὰ τόπους ἀνάμειξιν, ἡ γλῶσσα ἐλαλεῖτο ἐκασταχοῦ διάφορος, ὥς γράφει Σέξτος ὁ Ἐμπεϊρικὸς πρὸς Μαθηματικούς (1,10). «Ἔστι δὲ καὶ βιοτικὴ τις ἀφελὴς συνήθεια τῶν ἰδιωτῶν κατὰ πόλεις καὶ ἔθνη διαφέρουσας». Ἀφ' ἑτέρου καὶ αὐτὴ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, σὺν τῷ χρόνῳ, ἐξευρίσσετο καὶ μετεβάλλετο. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἑλληνες ὑπετάχθησαν μὲν πολιτικῶς εἰς τοὺς Ρωμαίους, διέσφζον δ' ὅμως τὴν αἴσθησιν τοῦ καλοῦ, λόγοι οἱ Ἕλληνες, βλέποντες τὴν τοιαύτην τῆς γλώσσης ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου κάλλους ἀπομάκρυνσιν, ἐπεχείρησαν ν' ἀπαλλάξουν αὐτὴν ἀπὸ πολλῶν ἐν τῷ μεταξὺ ἐπιγενομένων ἀλλοιω-

* Συνεδρία τῆς 6 Ἀπριλίου 1933.

σεων. Ὅθεν οὕτω παρήχθη αὐτομάτως ὁ διχασμὸς τῆς γλώσσης εἰς γλῶσσαν ῥυθμιζομένην κατὰ παλαιότερα πρότυπα καὶ δὴ πανταχοῦ ἐνιαίαν, ἐπίσημον, μόνην ἐμπρέπουσαν εἰς πεπαιδευμένους, καὶ εἰς γλῶσσαν μὴ ῥυθμιζομένην κατὰ παλαιὰ πρότυπα, καὶ δὴ ἀκανόνιστον καὶ ἀκαλλώπιστον. Ὡς ἐκ τούτου δὲ συνέβη, ὥστε, ἐπὶ αἰῶνας ὅλους, περὶ τῆς πρώτης ἐφρόντιζον ὅπωςδὴποτε οἱ κατὰ καιροὺς λόγιοι τοῦ Ἔθνους καὶ ταύτην ἐδιδάσκοντο καὶ μετεχειρίζοντο, περὶ δὲ τῆς ἄλλης οὐδεὶς ἐφρόντιζεν, ἐνομίζετο δὲ καὶ ὠνομάζετο χυδαία κ. οὐ. κ.

Πρῶτος ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς, ἔμπειρος εἴπερ τις καὶ ἄλλος, κατὰ τὸν χρόνον ἐκείνους, τῆς τε ἀρχαίας καὶ τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ ὁρμώμενος ἀπὸ καθαρώς ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως, διέγνωσε καὶ διεκήρυξεν, ὅτι δὲν εἶναι ὁρθὸν ν' ἀποκαλῆται χυδαία καὶ βάρβαρος ἡ ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους λαλουμένη γλῶσσα, διότι καὶ αἱ ξέναὶ λέξεις, αἱ φερόμεναι ἐν αὐτῇ, δὲν καθιστῶσιν αὐτὴν ἀληθῶς βάρβαρον, ἀφοῦ καὶ αἱ ἄλλαι γλῶσσαι, καὶ αὐτὴ ἡ ἀρχαία Ἑλληνική, εἶχε τοιαύτας (παράδεισος, παρασάγγης, τιάρα κ.λ.π.), ἀλλὰ δὲν γίνονται δι' αὐτὸ οὐδὲ ἀποκαλοῦνται βάρβαροι¹ καὶ τὰ πλεῖστα στοιχεῖα αὐτῆς δύνανται κάλλιστα νὰ ἐρμηνευθῶσιν ὑπὸ ἐμπειρῶν τῆς ὅλης Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐκ τῆς ἀρχαίας, ἐξ ἧς ἀνεπτύχθησαν. Ἵνα δὲ διὰ τῶν πραγμάτων ἀποδείξῃ τὴν ἀλήθειαν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ταύτης, ἐπεχείρησε καὶ ἠρμῆνευσεν ἐξαισίως πολλὰς λέξεις τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης, παραγαγὼν αὐτὰς ἐκ τῆς ἀρχαίας καὶ ἐπομένως, ἀποδείξας αὐτὰς γνησίας Ἑλληνικάς². Ἐπειτα, ἵνα δείξῃ πῶς πρέπει νὰ γίνεταί ἀπὸ τῆς ἀρχαίας γλώσσης διὰ τοῦ μέσου αἰῶνος μέχρι τῆς νεωτέρας ἡ συνεχῆς παρακολούθησις τῶν μελετῶν τούτων, ἀνέλαβε καὶ ἐξέδωκε μεσαιωνικά τινα ποιήματα Θεοδώρου τοῦ Προδρομοῦ³, τὰ ὅποια ἐσχολίασε καὶ ἠρμῆνευσεν καὶ ἐν γένει προσεπάθησε νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι, διὰ τὴν στενὴν συνάφειαν τῆς ἀρχαίας πρὸς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν, οὐ μόνον ἡ νέα διὰ τῆς ἀρχαίας διαφωτίζεται, ἀλλὰ καὶ πολλὰ τῆς ἀρχαίας, ἀτελῶς ἢ πλημμελῶς παραδοθέντα, δύνανται νὰ ἐρμηνευθῶσι διὰ τῆς νέας. Καὶ ὥς κατακλεῖδα τῆς σοφῆς αὐτοῦ ταύτης καὶ γονίμου διδασκαλίας ἐπέφερε τὸ ἐπιστημονικὸν ἀξίωμα «Ὅποιος χωρὶς τὴν γνῶσιν τῆς ἀρχαίας ἐπιχειρεῖ νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν νέαν Ἑλληνικὴν, ἢ ἀπατᾶται ἢ ἀπατᾷ», καὶ ὅτι «χωρὶς τὴν ἀκριβεστάτην εἶδησιν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ὅστις καταγίνεται εἰς τὸ νὰ διορθώσῃ τὴν κοινὴν ἢ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὴν κανόνας ἢ νὰ κρίνῃ καθ' οἷονδὴποτε ἄλλον τρόπον, περιπατεῖ εἰς τὴν σκοτίαν καὶ δὲν ἠξέσθουρ μήτε ποῦ ὑπάγει, μήτε τί κάμνει» (ἐν ἐπιστολῇ πρὸς Ἀλ. Βασιλείου τῇ 27ῃ Νοεμβρίου 1803, ἰδ. Ἐπιστολῶν Α', 419).

Οὕτω, κατ' ἀλήθειαν, ὁ Κοραῆς, καθ' ἃ ἤδη παρετηρήθη, ἀνεδείχθη ὁ ἰδρυτὴς

¹ Ἰδ. Ἀτάκτων τόμ. Α' σ. η'.

² Ἰδ. Ἀτάκτων τόμ. Α' - Ε' κ. α'.

³ Ἰδ. Ἀτάκτων τόμ. Α' σ. 1-37.

τῆς ἱστορικῆς ἐρεῦνης τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου μέχρι τῆς σήμερον.

Ἐννοεῖται οἰκοθεν, ὅτι ἡ μελέτη τῆς γλώσσης καὶ ἡ ἐρμηνεία αὐτῆς κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον δὲν εἶναι εὐκόλος, οὐδὲ τοῦ παντὸς ἔργον ἡ μελέτη καὶ ἡ γνῶσις συμπάσης τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἀλλὰ τὶ τῶν ἀληθῶς καλῶν καὶ γενναίων εἶναι εὐκόλον; «Τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τὰγάθ' οἱ θεοὶ» ἐκήρυξε πρὸ πολλοῦ ὁ Ἐπίχαρμος· ὁ δὲ παλαιότερος τοῦτον Ἡσίοδος ἐδίδαξεν, ὅτι «τῆς ἀρετῆς ἰδρωῖτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν ἀθάνατοι, μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐς αὐτήν».

Ἀκριβῶς δὲ διὰ τοῦτο — διὰ τὸ δυσχερέστατον δηλονότι τοῦ ῥηθέντος ἔργου — τὸ παράδειγμα τοῦ Κοραῆ δὲν ἠθέλησαν δυστυχῶς ν' ἀκολουθήσωσι πάντες οἱ ἔκτοτε ἀσχολούμενοι περὶ τὴν γλῶσσαν ἡμῶν καὶ ἀναλαβόντες νὰ διδάξωσιν αὐτήν, οὐδ' ἠδυνήθησαν νὰ συνάψωσιν ἐν τῇ ἐρευνῇ των τὴν ἀρχαίαν πρὸς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν. Ὅτι δὲ οἱ καρποί, τοὺς ὁποίους ἔμελλε νὰ δώσῃ ἡ τοιαύτη ἀνιστόρητος διδασκαλία, θὰ ἦσαν ἐπιστημονικῶς ἄχρηστοι, ἠδύνατο ἕκαστος νὰ ἐννοήσῃ ἐκ τῶν προτέρων, βλέπομεν δὲ πάντες καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων.

Ἀλλ' ἡ ἀλήθεια, μετέχουσα τοῦ θείου, εἶναι τρώντι ἀθάνατος, «Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ» εἶπεν ὁ Σωτὴρ, κατὰ δὲ τὸν Πολύβιον ἰγ', ὃ «δοκεῖ μεγίστην θεὸν τοῖς ἀνθρώποις ἢ φύσις ἀποδείξει τὴν ἀλήθειαν καὶ μεγίστην αὐτῇ προσθεῖναι δύναμιν. πάντων γοῦν αὐτὴν καταγωνιζομένων, ἐνίοτε καὶ πασῶν τῶν πιθανοτήτων μετὰ τοῦ ψεύδους ταττομένων, οὐκ οἶδ' ὅπως αὐτὴ δι' αὐτῆς εἰς τὰς ψυχὰς εἰσδύεται τῶν ἀνθρώπων καὶ ποτὲ μὲν παραχοῇμα δείκνυσι τὴν αὐτῆς δύναμιν, ποτὲ δὲ καὶ πολὺν χρόνον ἐπισκοτισθεῖσα, τέλος αὐτὴ δι' ἑαυτῆς ἐπικρατεῖ καὶ καταγωνίζεται τὸ ψεῦδος». Καὶ οὕτως ἡ ἀλήθεια τῆς ἀναγκαίας ἐκ παραλλήλου ἐξετάσεως τῆς νέας καὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, λησμονηθεῖσα ἐπὶ τινα ἔτη, ἐγνώσθη ἐκ νέου καὶ ἐφηρμόσθη ἐν Ἑλλάδι, ὁπόθεν μετεδόθη καὶ εἰς τὴν Ἑσπερίαν· οὕτω δὲ σήμερον ἡ κατὰ τὴν ἱστορικὴν μέθοδον ἐν συνεχείᾳ διδασκαλία τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης — παραλληλιζομένης τῆς νέας πρὸς τὴν ἀρχαίαν — καθιερώθη καὶ εἰς ὀνομαστὰ καὶ μεγάλα εὐρωπαϊκὰ Πανεπιστήμια: τὸ τῶν Παρισίων, τοῦ *Leyden* τῆς Ὀλλανδίας, τῆς Ὁξφόρδης, τοῦ Μονάχου κ. ἄ., καὶ τὸ μέγα Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς Ν. Ἑλληνικῆς κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην καταρτίζεται καὶ ἐν γένει πάντες οἱ οὕτως ἀσχολούμενοι περὶ τὴν Ν. Ἑλληνικὴν χωροῦσι τὴν αὐτὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν ἐχάραξε πρὸ ἐνὸς αἰῶνος ὁ σοφὸς διδάσκαλος καὶ παιδευτὴς τοῦ Γένους, ὁ ἀοίδιμος Ἀδαμάντιος Κοραῆς.

ΠΡΟΤΑΣΙΣ Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΑΔΑΚΙ ΕΠΙ ΤΗ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΑΙ ΤΟΥ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΑΗ

Ὁ Ἰσοκράτης γράφει πρὸς Νεοκλέα, τὸν υἱὸν τοῦ Εὐαγόρου, (ιδ. Ἰσοκρ. Εὐαγόρ. 1-4), ὅτι καλὰ μὲν καὶ τιμητικὰ λίαν εἶναι τὰ τελούμενα κατὰ τὰς ἐορτὰς πρὸς τιμὴν τοῦ ἀποθανόντος πατρὸς του: μουσικοὶ καὶ γυμνικοὶ ἀγῶνες, χοροί, διαγωνισμοί

ἵππων, νηῶν κ.λ.π., ἀλλὰ ταῦτα πάντα εἶναι καὶ τοπικῶς καὶ χρονικῶς περιορισμένα διὰ μόνους τοὺς ἐν αὐτοῖς παρόντας. Ἐπὶ τῇ προσηκουσῇ διὰ λόγον ἐξιστόρησις τῆς ποικίλης ἀρετῆς ἐκείνου καὶ χρονικῶς καὶ τοπικῶς θὰ ἡδύνατο νὰ εἶναι ἀπεριόριστος, καθόσον καὶ οἱ μακρὰν καὶ οἱ κατόπιν θὰ ἐλάμβανον γνῶσιν αὐτῶν.

Παρόμοιόν τι ἐπιθυμῶ νὰ προτείνω περὶ τοῦ αἰοιδίμου Κοραῆ. Καλὰ καὶ τιμητικὰ λίαν εἶναι τὰ τελούμενα ἐπὶ τῇ ἐφορτασμῇ τῆς ἑκατονταετηρίδος τῆς τελευταίας τοῦ σοφοῦ ἀνδρός· καλὴ καὶ τιμητικὴ διὰ τε τὸν Κοραῆν καὶ διὰ τὴν γνωρίζουσάν νὰ τιμᾷ αὐτὸν πατρίδα του ἢ ἐξιστόρησις τῆς ποικίλης ἐπιστημονικῆς καὶ ἐθνικῆς δράσεως αὐτοῦ. Ἀλλὰ θὰ ἦτο ἐθνωφελέστερον, ἂν τὰ πολλὰ καὶ σοφὰ διδάγματα τοῦ ἐπιφανεστάτου τούτου ἀνδρός ἐπανελαμβάνοντο καὶ προεβάλλοντο οὐχὶ μόνον ἐνώπιον ἡμῶν τῶν ἐφορταζόντων, ἀλλ' ἐνώπιον ὁλοκλήρου τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, καὶ μάλιστα ἐνώπιον τῶν νεωτέρων.

Εἶναι δηλαδὴ γνωστόν, ὅτι ὁ Κοραῆς πολλὰ εὐαγγελικά, δύναται τις νὰ τὰ ὀνομάσῃ, διδάγματα περὶ πατρίδος, θρησκείας, κοινωνίας, πολιτείας, παιδείας, γλώσσης, ἐδίδαξεν εἰς τοὺς ὁμογενεῖς κατὰ τοὺς χρόνους ἐκεῖνους. Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ ἀναφέρω ὀλίγα τινά. Περὶ τῆς Δικαιοσύνης εἶπε τὰ ἑξῆς: «Εἶμαι ἐρωτομανὴς τῆς ἐλευθερίας, ἀλλ' ἀγαπῶ τὴν Δικαιοσύνην. Ἐλευθερία χωρὶς Δικαιοσύνην εἶναι καθαυτὴ ληστεία»¹. Περὶ τῆς ἐννομίας ἐδίδαξεν: «Ὅταν βλέπῃς κακοὺς πολίτας, μὴ ἀμφιβάλλῃς ὅτι κυβερνῶνται ἀπὸ νόμους ἀδίκους. Ὅπου βλέπεις νόμους ἀδίκους, μὴ διστάξῃς, ὅτι οἱ πολῖται, ἂν δὲν ἐφθάρησαν, δὲν θέλουν ἀργήσει νὰ μιμηθῶσι τὴν ἀδικίαν τῶν νόμων»². Περὶ δὲ τῆς γλώσσης εἶπε πολλὰ καὶ σώφρονα διδάγματα, ἐξ ὧν σταχυολογῶ τὰ ἑξῆς μόνον: «Ἡ γλῶσσα εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ πλέον ἀναπαλλοτριώτα τοῦ ἔθνους κτήματα. Ἀπὸ τὸ κτήμα τοῦτο μετέχουν ὅλα τὰ μέλη τοῦ ἔθνους με δημοκρατικὴν, νὰ εἶπω οὕτως, ἰσότητά. Κανεῖς ὅσον ἠθέλεν εἶσθαι σοφός, μήτ' ἔχει μῆτε δύναται ποθεν νὰ λάβῃ τὸ δικαίωμα νὰ λέγῃ πρὸς τὸ ἔθνος: Οὕτω θέλω νὰ λαλῇς, οὕτω νὰ γράφῃς».

Καὶ ἀλλαχού: «Ἐὰν τὸ νὰ μακρύνεται τις ἀπὸ τὴν κοινὴν τοῦ λέγειν συνήθειαν τόσον, ὥστε νὰ γίνεται ἀσαφὴς εἰς τὴν διάνοιαν καὶ παρ᾽ ἑξενος ὁλότελα εἰς τὴν ἀκοὴν εἶναι τυραννικόν, τὸ νὰ χυδαῖζῃ πάλιν τόσον, ὥστε νὰ γίνεται ἀηδὴς εἰς ἐκείνους, ὅσοι ἔλαβον ἀνατροφήν, μοῦ φαίνεται δημαγωγικόν. . . . Δὲν εἶναι δίκαιον νὰ κολακεύωμεν τὸν χυδαῖσμόν τοῦ ὄχλου καὶ νὰ τὸν μεταχειριζώμεθα ὡς κανόνα τῆς γλώσσης. Ἐὰν δὲν ἔχωμεν τὸ δικαίωμα τῆς τυραννικῆς προσταγῆς «Οὕτω θέλω νὰ λαλῇς!», ἔχομεν ἐξ ἅπαντος τὸ δικαίωμα τῆς ἀδελφικῆς συμβουλῆς «οὕτω πρέπει νὰ λαλῶμεν».

¹ Ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν Σμύρνης Προτοψάλην, 1838, σ. 95.

² Διατριβὴ αὐτοσχέδιος περὶ τοῦ περιβοήτου δόγματος . . . νόμος καὶ ἰσὺς, νόμος κακόν, (1819), σ. 96.

Ἄλλαχοῦ «Ποτὲ τὸ ἔθνος δὲν διαστρέφει τὴν γλῶσσάν του, χωρὶς νὰ διαστρέψῃ ἐν ταύτῳ καὶ τὴν παιδείαν του».

«Γράφομεν, ἤθελεν εἶπειν τις, διὰ τοὺς ἀμαθεῖς καὶ πρέπει νὰ συγκαταβαίνωμεν εἰς τὴν κατάληψιν αὐτῶν. Ἀλλὰ μόνον οἱ σπουδαῖοι χρεωστοῦν νὰ συγκαταβαίνωσιν εἰς τοὺς ἀμαθεῖς; μὴ δὲν ἔχουν κ' ἐκεῖνοι χρέος νὰ συναναβαίνωσιν ὀλίγον μὲ τοὺς σπουδαίους;»

Ταῦτα, καὶ πολλά, πάμπολλα τοιαῦτα, σοφώτατα καὶ ἀληθῶς ἐπιγραμματικά διδάγματα, λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ προτείνω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, ὅπως συναχθῶν, καί, σταχυολογούμενα ἐκ πολλῶν καὶ δυσευρέτων ἤδη βιβλίων τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρός, ἐκτυπωθῶν εἰς τομίδιον, ὅπερ θὰ ἦτο τῶντι πολύτιμον κατὰ τοὺς ταραχώδεις, ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις, σημερινούς καιρούς. Θὰ ἠδύναντο δὲ νὰ ἀποσταλοῦν εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἵνα καὶ διδάσκωνται καὶ δίδωνται ὡς βραβεῖα ἀρετῆς εἰς τοὺς ἀριστεύοντας μαθητάς. Οὕτως εἶμαι πεπεισμένος, ὅτι αἱ ἐορταί, ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι ἀπὸ τῆς τελευτῆς τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ, θὰ ἐγίνοντο ἀφορμὴ μονιμωτέρου ἀγαθοῦ εἰς τὴν νεωτέραν γενεὰν τοῦ ἔθνους μας.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΚΟΡΑΗΣ ΚΑΙ ΚΑΡΟΛΟΣ ΒΕΝΕΔΙΚΤΟΣ HASE*

ΥΠΟ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙ

Τὸ σημερινὸν θέμα μου, τὸ ὁποῖον ἔχει χαρακτῆρα μᾶλλον ἀνακοινώσεως, ὀφείλεται εἰς εὐτυχῇ σύμπτωσιν τῆς ἀναγνώσεως ἐπιστολῶν τινων τοῦ Γερμανοῦ φιλολόγου Καρόλου Βενεδίκτου Χάζε (*Karl Benedict Hase*) ἐκ Παρισίων στα-

* Συνεδρία τῆς 6 Ἀπριλίου 1933.

Τῆς ἀνακοινώσεώς του ταύτης ὁ κ. Καλιτσουνάκης προέταξε τὰ ἑξῆς :

Οἱ πρὸ ὀλίγου ἀκουσθέντες λόγοι κατὰ τὴν ἐπιμνημόσυνον ταύτην τοῦ θανάτου τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ ἐορτήν, θὰ ἠῤῥαξαν βεβαίως περισσότερον παντὸς ἄλλου τὴν ψυχὴν τοῦ μακαρίου ἀνδρός, διότι προέρχονται παρ' ἀνδρός, τὸν ὁποῖον αἱ μεθ' ἡμᾶς γενεαὶ θὰ τιμῶσι καὶ θὰ θανμάζωσι, ὡς ἐπιφανέστατον καὶ αὐτὸν διδάσκαλον τοῦ ἔθνους ἡμῶν, καὶ ὡς ἄξιον ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης διὰ τὰς περὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν μελέτας του. Ἄν ὁ Κοραῆς διείδε τὴν μέλλουσαν πορείαν τῆς γλώσσης καὶ συνέστησε τὸν συμφερότερον καὶ ὁμαλότερον δι' αὐτὴν ἐξελικτικὸν δρόμον, ὁ Γεώργιος Χατζιδάκις πρῶτος διελεύκανε τὸ δύσκολον πρόβλημα τῆς προελεύσεως τῆς ὁμιλουμένης δημώδους νεωτέρας Ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ πρὸς τούτοις ἔθηκεν, ὡς ἐκ τῶν χρόνων καθ' οὓς ἔζησε, καὶ εὐτυχῶς ἀκόμη ζῇ καὶ μᾶς διδάσκει, τὰ θεμέλια τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτῆς μελέτης καὶ ἐξετάσεως. Παρήγαγε σειρὰν ὅλην δοκίμων μαθητῶν δυναμένων νὰ καυχῶνται διὰ τὰ διδάγματα τοῦ διδασκάλου, καὶ πρωτοπόροι μετ' αὐτοῦ, καὶ ἀπέναντι τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐπιστήμης, νὰ βαδίζωσι τὴν ὁδὸν τῆς ἐρεῦνης καὶ περισυλλογῆς τοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου ἐκ τῆς ζώσης πηγῆς τοῦ λαϊκοῦ στόματος. Τὸ

λείσας τῷ 1801 καὶ ἐξῆς πρὸς ἐν Γερμανίᾳ φίλον του, τὸν Γουλιέλμον *Erdmannn*¹, τὸν μετὰ ταῦτα Ῥώσσον στρατηγόν. Οἱ θεολόγοι ἀκούοντες τὸ ὄνομα *Hase* θὰ ἐνθυμηθῶσι τὸν συγγενῆ πρὸς τὸν ἡμέτερον *Hase*, νεώτερον ὅμως κατὰ 20 ἔτη, θεολόγον καὶ διάσημον ἐκκλησιαστικὸν ἱστορικὸν τοῦ ἐν Ἰένῃ Πανεπιστημίου Κάρολον Αὔγουστον *Hase* (1800 - 1890). Ἐπεσκέφθη οὗτος βραδύτερον τὸν φιλόλογον συγγενῆ του ἐν Παρισίοις, καὶ εἶναι χαρακτηριστικὸν τῶν τότε καιρῶν τὸ δρομολόγιον, τὸ ὁποῖον ὁ φιλόλογος *Hase* προδιαγράφει εἰς τὸν θεολόγον συγγενῆ του, καὶ τὰ ἀξιοθέατα, τὰ ὁποῖα καὶ κατ' αὐτὸ καὶ κατὰ τὴν ἐν Γαλλίᾳ διαμονήν του ἔχη νὰ ἴδῃ. Ἐδημοσιεύθη καὶ τοῦτο μαζὶ μὲ τὰς ἐπιστολάς τοῦ φιλόλογου *Hase*. Ὁ φιλόλογος *Hase* ὑπῆρξεν οὐ μόνον δοκιμώτατος ἐπιστήμων ἀλλὰ καὶ τὴν νεωτέραν ἡμῶν γλῶσσαν ἐξέμαθε, βραδύτερον δὲ καὶ ἐδίδαξεν αὐτὴν ἐπισήμως ἐν Παρισίοις, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὴν ἡμετέραν Πατριδα ἠγάπησε καὶ ἐπεσκέφθη. Ἐνεκα τῶν ἐλληνικῶν κυρίως μελετῶν του ἀνῆλθεν ἐν Παρισίοις εἰς ὕψιστα ἐπιστημονικὰ ἀξιώματα, καὶ ὁ βίος του καθόλου εἰπεῖν συνεδέθη πολλαχῶς μὲ Ἑλληνας (Κοραῖν, Κοδρικᾶν) καὶ φιλέλληνας Γάλλους φιλόλογους. Ἐγεννήθη τῷ 1780 (11 Μαΐου) ἐν *Sulza* τῆς Γερμανίας, ἀπέθανε δὲ τῷ 1864 (21 Μαρτίου) ἐν Παρισίοις, εἰς ἡλικίαν λοιπὸν σχεδὸν 83 ἐτῶν. Εἶναι ἀνάγκη νὰ προτάξω ἀκόμη μερικὰ βιογραφικὰ του χρήσιμα δι' ὅσα μετὰ ταῦτα πρόκειται νὰ λεχθῶσι². Ὁ *Hase* ἐν Ἰένῃ ἔτι εὐρισκόμενος καὶ σπουδάζων εἰς τὸ ἐκεῖ Πανεπιστήμιον, ἐγνώρισε καὶ ἐσχέτισθη πρὸς Ἑλληνά τινα ἐκ Θεσσαλίας καταγόμενον τὸν Ἀρόσον Μανσόλαν³.

ὕλικόν τοῦτο ἀποθησαυρίζομεν, μελετῶμεν καὶ θὰ παραδώσωμεν εἰς τοὺς μεθ' ἡμᾶς ἡμετέρους τε καὶ ξένους, πρὸς μελέτην καὶ ἐπιστημονικὴν ἐπεξεργασίαν τῆς γλώσσης ἡμῶν, ἡ ὁποία ὡς ἐκ τοῦ μακροαῖωνος βίου καὶ τῆς πολυσχιδοῦς ἐξελίξεως τῆς παρέχει μοναδικὰ διδάγματα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐξελίξεως τῶν Ἰνδογερμανικῶν γλωσσῶν.

¹ *Briefe von der Wanderung und aus Paris von Karl Benedict Hase. Herausgegeben von O. Heine* Ἐν Λειπζίᾳ. Breitkopf und Härtel 1894.

² Πρὸς τὰ κατὰ τὸν βίον του: Πρὸ τοῦ θανάτου του: *Nouvelle Biographie Générale*, 23 (1861), σ. 507 - 509. Μετὰ τὸν θάνατόν του: 1) *Notice historique sur la vie et les travaux de Charles - Benoist Hase, par M. GUIGNIAUT* ἐν *Mémoire de l'Institut National de France, Academie des Inscriptions et Belles lettres*, 27, ἐν Παρισίοις, 1877, σ. 247-273. 2) *HERMANN RASSOW, Zur Erinnerung an Karl Benedict Hase. (Eine Ansprache an die Schüler des Gymnasiums in Weimar, gehalten am 30. Oktober 1866)* ἐν «*Weimarische Beiträge*» zur *Literatur und Kunst*, ἐν Βεῖμαρῃ, 1865, σ. 145-154. - Δὲν ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ ἐν Ἀθήναις τὰ ἐξῆς βιβλία, εἰς τὰ ὁποῖα πιθανώτατα θὰ γίνηται λόγος καὶ περὶ τοῦ ἡμετέρου *Hase*. *KARL VON HASE* (εἶναι ὁ θεολόγος): 1) *Ideale und Irrtümer, Jugenderinnerungen* 4^η ἐκδ. 1891 καὶ 2) *Annalen meines Lebens* 1891. - Σημειῶ πρὸς τούτοις καὶ τὸ βιβλίον του *RICH. BÜRKNER, Karl von Hase*, 1900.

³ Πάντες οἱ μέχρι τοῦδε περὶ τοῦ *Hase* διαλαβόντες ἀναφέρουσι τοῦτον ὡς *Mauselas* ἢ *Mausolas*. Οὕτως ἐξεδόθη καὶ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ *Hase* τὸ ὄνομα. Εἰς τὸν συνάδελφον κ. Σωκρ. Κονγέαν

Ἐχων δὲ μεγίστην περὶ τὸ μαθάνειν γλώσσας εὐφυΐαν ἐδιδάχθη παρ' αὐτοῦ τὴν νεωτέραν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν· εἶχεν ἤδη θεωρητικῶς μάθει ἐν Ἰένῃ καὶ τὴν Ἀραβικὴν. Πλὴν τοῦ Μανσόλα φαίνεται ὅτι ὑπῆρχον τότε ἐκεῖ καὶ ἄλλοι Ἑλληνες σπουδασταί.¹

Ὁ Hase ἤδη ἐκ τῶν μαθητικῶν ἐδωλίων ἐφαίνετο ὅτι θὰ διαπρέψῃ εἰς φιλολογικὰς σπουδὰς. Ἐπὶ τοῦ Γυμνασιακοῦ ἀπολυτηρίου του φέρεται ὅτι «τὴν εὐτυχῇ ἰδιοφυΐαν του προήγαγεν ἡδη ἐν τῷ σχολείῳ διὰ φιλαναγνωσίας καὶ θαυμαστῆς φιλοπονίας· θὰ ἀκολουθήσῃ φιλολογίαν. Θὰ ἦτο εὐκταῖον τὴν ζωνορὰν εὐφυΐαν του νὰ μὴ καταβάλωσιν αἱ οἰκονομικαὶ στενοχωρίαι τῆς οἰκογενείας του». (*Benignam ingenii venam copiosa aluit lectione et mira assiduitate. Philologiam assectabitur. Optandum ne felicitis ingenii impetum frangat angusta domi res*). Ἐνωρὶς ἡσθάνετο σφοδρὰν ἐπιθυμίαν νὰ μεταβῇ εἰς Γαλλίαν, ἀλλ' ἡμποδίζετο ἐξ οἰκονομικῶν κυρίως λόγων, μέχρις οὗ ἀπεφάσισε καὶ ἀνέλαβε τὸ μακρινὸν ταξίδιον ἐκ Βαϊμάρης εἰς Παρισίους πεζός, ἐφθάσε δὲ εἰς τὴν πόλιν τῶν πόθων καὶ ὀνείρων του τῇ 18ῃ Ὀκτωβρίου 1801. Ἀλλ' ἡ ἄφιξις του καὶ μόνῃ δὲν λύει καὶ τὸ μέγα πρόβλημα τῆς οἰκονομικῆς του συντηρήσεως καὶ διαμονῆς ἐκεῖ. Ἐχει συστάσεις, ὡς φαίνεται, ἐξ Ἰένῃς, πρὸς τὸν Γάλλον ἀρχαιολόγον *Aubin Louis Millin* (1759-1818), ἀλλ' ἡ πρὸς αὐτὸν ἐπίσκεψις τοῦ χρηματικῶς στενοχωρουμένου νέου δὲν ἐβοήθησε καὶ πολὺ. Τῇ 22 Ὀκτωβρίου (1801) γράφει πρὸς τὸν φίλον του *Erdmann*. «Ἐχασα πάλιν μίαν ἡμέραν. Δὲν αἰσθάνομαι καλὰ τὸν ἑαυτόν μου μὲ αὐτὰς τὰς χρονοτριβὰς. Εἰς τὰς δέκα τὸ πρωὶ ἦδρα τὸν *Millin*, ἓνα ζωνορὸν Γάλλον, κοντόν, μὲ οὐλὰς ἀπὸ ἐυλογίης εἰς τὸ πρόσωπον καὶ μὲ κατάμαυρα σγονορὰ μαλλιά, εἰς τὸ λαμπροστολισμένον γραφεῖόν του. Ἀλλὰ αὕτῃ ἡ καταραμένη γλῶσσα (πρόκειται περὶ τῆς Γαλλικῆς γλώσσης) μὲ κρατεῖ τόσον ἀκόμῃ δέσμιον. Ἐμείναμεν

ὁφείλω τὴν ὑπόδειξιν ὅτι ὁ ἀναφερόμενος ὑπὸ τῶν ξένων *Mauselas* θὰ εἶναι ὁ Δρόσος Μανσόλας. πρβλ. ὅσα λέγει ὁ κ. ΚΟΥΓΕΑΣ περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ διατριβῇ του «ὁ Hase εἰς τὴν Ἑλλάδα» ἐν τῇ Νέᾳ Ἑστία, 1933, σ. 531.—ὁ κ. ΙΩ. ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ εἰς παράκλησίν μου νὰ μοι ἀνακοινώσῃ ἂν γνωρίζῃ τι περὶ τοῦ Δρόσου Μανσόλα μοὶ ἐπέστειλε τὰ ἐξῆς: «Ἦτο Θεσσαλός, ἱατρός, ἀπέθανεν ἐν Κύνθῳ περίπου 80 ἐτῶν. Ἐχρημάτισε μέλος τοῦ Ἀρείου Πάγου τὸ 1822, πληρεξούσιος εἰς διαφόρους ἐθν. συνελεύσεις, βουλευτής, νομάρχης, ὑπουργός, σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας καὶ γεροισιαστής. Γεροισιαστής διωρίσθη τὴν 24 Ἰουλίου 1845. Ὑπουργὸς ὢν τῶν Ἐσωτερικῶν ἐπαύθη τὸ 1835 ὑπὸ τοῦ Ὁθωμανοῦ, μάλιστα ἐπανακάμψαντος ἐκ Μονάχου, διότι ἐτόλμησε νὰ τοῦ συμβουλεύσῃ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Συντάγματος. Τὰ περὶ τῆς ἡλικίας του βεβαιώνει ὁ «Αἰὼν», 1 Σεπτ. 1854, ἀγγέλλων τὸν θάνατόν του». Ὅτι ὁ Μανσόλας ὑπῆρξε καλὸς πατριώτης βλέπει τις καὶ ἐξ ὅσων χαριεντιζόμενος ὁ Hase λέγει περὶ αὐτοῦ εἰς ἐπιστολὴν του (ἐκ Παρισίων 7 Νίβοσε XI) πρὸς τὸν *Fries*.

¹ Μεταξὺ τούτων καὶ τις Δούγκας (πρβλ. ἐπιστολὴν τοῦ Hase τῆς 8ης Brumaire 1801). Πρόκειται πάντως περὶ τοῦ Στεφάνου Δούγκα.

ξένοι πρὸς ἀλλήλους. Τὴν παράκλησιν τοῦ ἡθέλα κυρίως γὰρ τοῦ κάμω δὲν ἐτόλμησα γὰρ προσφέρειν. Ἀνὰ ἀνεκάλυψα τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν μου· ὁ Μιλλὲν μὲ ἐπῆρε διὰ κανένα πλούσιον ξένον, ὁ ὁποῖος ἤθελε γὰρ τὸν χρησιμοποίησιν, καὶ μετὰ μίαν ὥραν ἀνεχώρησα ὅπως εἶχα ἔλθει, μὲ τὴν ὑπόσχεσιν κάθε *Septidi*¹, ὅτε οἱ Παρισιοὶ λόγιοι συναθροίζονται εἰς τὸ σπίτι του, γὰρ ἔρχομαι καὶ γὰρ τρώγω τὸ βράδυ μαζί των. Καὶ θὰ τὸ κάμνω, ἐὰν δὲν ἔχω ἔως τότε ἀποθάνει ἀπὸ τὴν πείναν. Μοῦ ἐπῆλθε τότε ἡ σκέψις γὰρ ζητήσω ἀπὸ ἐκεῖ τὴν σωτηρίαν μου εἰς τὸν πολίτην *Gail, professeur du grec*, καὶ τὸν ἡῦρα εἰς τὸ *Collège de France*. Τὸν συνήντησα ἀκριβῶς τὴν ὥραν τοῦ προγεύματος ὅτε ἦτο μὲ πολλοὺς ἄλλους, καὶ τοῦ ὠμίλησα εἰς τὸ σπουδαστήριον. Μὲ αὐτὸν εἶχα καλυτέραν τύχην, διότι ἡδυνάμην γὰρ ὁμιλῶ μαζί του Ἑλληνικά, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο δυνατὸν μὲ τὸν *Millin*. Ὁ *Gail* μοῦ ὑπεσχέθη γὰρ μου εὔρη «*leçons allemandes*» καὶ μοῦ εἶπε γὰρ περάσω μετὰ μίαν «*semaine de jours*». Ἦτο δύο μετὰ μεσημβρίαν, ὅταν ἐπέστρεψα ἀπὸ αὐτόν. Τὸ ἐπίλοιπον τῆς ἡμέρας ἐπέρασα εἰς τὸ Λουβρον καὶ ἔπειτα ματαιῶς ἐζήτησα γὰρ εὔρη εἰς βιβλιοπωλεῖα καὶ καφενεῖα κάποιον Νεοέλληνα διδάκτορα **Κοραῖν**. Αὐτὸς φρονοῦν θὰ με σώσῃ. Ὅσον πάει παίρνω τὸν κατήφορον, καὶ χρειάζεται ἀπερισκεψία ὥς ἡ ἰδική μου διὰ γὰρ μένω ἡσυχος». Φαίνεται ὅτι ὁ *Millin* ἢ πιθανώτερον ὁ γνωστός τοῦ Κοραῖ Γάλλος φιλόλογος *Gail*, θὰ συνέστησε εἰς τὸν νέον *Hase* γὰρ ἐπιζητήσῃ τὴν γνωριμίαν τοῦ Κοραῖ. Ἐξ ἴτης λοιπὸν δὲν εἶχε λάβει τοιαύτην τινὰ σύστασιν, ἴσως δὲ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Κοραῖ γὰρ μὴ εἶχεν ἀκούσει.

Τὴν ἐπομένην, 23^{ην} Ὀκτωβρίου 1801, μετέβη εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ Κοραῖ. Γράφει περὶ τῆς ἐπισκέψεως ταύτης εἰς τὸν *Erdmann*. «Τὴν μεσημβρίαν συνήντησα τὸν Νεοέλληνα Κοραῖν, ἕνα πενηκονταετῆ ἀσθενικὸν ἄνθρωπον, εἰς τὸ δωμάτιόν του, κοντὰ εἰς τὴν θεωμάστραν. Συνωμίλησα μαζί του ἀπροκαλύπτως (*offenherzig*). Ἐφριξε μὲ τὴν κατάστασίν μου. Ἀγνωστος καὶ αὐτὸς μὲ τὴν πόλιν τῶν Παρισίων καὶ ξένος σχεδὸν εἰς αὐτὴν τόσον ὅσον καὶ ἐγώ, ἔκαμε δι' ἐμὲ πᾶν ὅ,τι ἠμποροῦσε. Μοῦ ἔγραψε ἕν ἐκτενὲς σημείωμα (*billet*) διὰ τὸν βιβλιοπώλην *Fuchs*². Αὐτὸ τὸ σημείωμα ἔπρεπε γὰρ το δώσω εἰς τὰς 4 μετὰ μεσημβρίαν. Ἀλλὰ τότε ἦτο εἰς τὸ φαγητόν. Θὰ ὑπάγω πάλιν εἰς τὰς 7 μετὰ μεσημβρίαν ἴσως εἶναι καταλληλοτέρα ὥρα. Ὁ Κοραῖς εἶπεν ἑλληνιστὶ εἰς ἐμὲ «ἡ πόλις εἶναι μεγάλη, ἠμπορεῖ κανεὶς ἐξ ἅπαντος γὰρ εὔρη βοήθειαν (*Hilfsquellen sind genug da*) τὸ δυστύχημα μόνον εἶναι ὅτι ἡμεῖς δὲν ξέρομεν πῶς γὰρ κάμωμεν τοῦτο (*das Unglück ist nur, dass*

¹ Ἐβδόμην ἡμέραν τῆς δεκάδος τοῦ Γαλλικοῦ Ἑπαναστατικοῦ ἡμερολογίου, εἰσαχθέντος τῇ 6 Ὀκτωβρίου 1793. Κατὰ τοῦτο γίνεται καὶ ἐν τοῖς ἐπομένοις πολλαχῶς ἡ μνεία τῶν ἡμερῶν τῶν μηνῶν.

² Οἱ Παρισιοὶ λέγει χαριεντιζόμενος τὸν προσφέρουν *Füsch* ἢ μᾶλλον *F'sch*, χωρὶς γὰρ ἀκούεται, τὸ *u*. — Ὁ *Fuchs*, βραδύτερον μετόφησεν εἰς Βενετίαν, ἰδ. ἐπιστλ. Κοραῖ ἀπὸ 25 Νοεμβρ. 1815.

tuir sie nicht wissen). Ἐχω ἐμπιστοσύνην τινὰ εἰς τὸν *citoyen Fuchs*, εἶναι ὁ πρῶτος βιβλιοπώλης εἰς τὴν Δημοκρατίαν καὶ ὁμόγλωσσός μου, διότι εἶναι ἀπὸ τὸ Στρασβοῦργον. Καὶ ἐὰν αὐτὸς δὲν ἤμπορῇ νὰ με βοηθήσῃ, μοῦ μένει ἀκόμη ἓν καταφύγιον. Μετὰ ἓνα μῆνα ἀρχίζει νέα στρατιωτικὴ καταγραφὴ (*conscription*), καὶ θὰ παίρνουν καὶ ξένους. Ἐὰν λοιπὸν εἰς τὸ μέλλον εἶσαι ἡναγκασμένος νὰ διευθύνῃς τὰς ἐπιστολάς σου εἰς τὸν στρατῶνα τῆς ὁδοῦ *Grenelle*, δὲν μετανοῶ διὰ τίποτε. Ἐν βλέμμα εἰς τὸ Λουβρον καὶ οἱ Ὀλύμπιοι μὲ ἀνταμείβουν(. . .). Οἱ ἐδῶ ἄνθρωποι διακρίνονται δι' ἐμὲ εἰς δύο τάξεις, εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι μὲ παίρνουν δι' Ἄγγλον, καὶ εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι μὲ παίρνουν γὰρ κανένα ἄθλιον Πολωνὸν (*Polake*), καὶ μάλιστα ἓνα ποῦ ξεμετανάστευσε. Ὁ Θεὸς ξέρει τί παρακινεῖ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς εἰς τέτοιαν εἰκασίαν. Αἱ κομφενόμεναι εἰς τὰ καφενεῖα, οἱ θυρωροὶ τῶν ξενοδοχείων καὶ αὐτὸς μάλιστα ὁ Γάλλος ἀξιωματικὸς ποῦ σοῦ ἀνέφερα, ὁ γείτονάς μου, ὅλοι μὲ ἐρωτοῦν: *N'avez-vous pas servi sous les troupes polonaises, du général Dombrowsky?* Καὶ ὅταν ἐγὼ τοὺς διαβεβαίω ὅτι ὄχι, τότε λέγουν: *Ah, excusez, nous vous avons pris pour un militaire.* Ἡ μήπως ἄρα γε φαίνεται ἐκ τῶν προτέρων ὡς φάντασμα εἰς τὸ πρόσωπόν μου τὸ μέλλον ἐπάγγελμά μου ὡς ἐθνοφρουροῦ τῆς ὑπατείας (*Consulargardist*)¹;

Ἐκ τῆς περικοπῆς τῆς ἐπιστολῆς ταύτης βλέπομεν ὅτι ὁ Κοραῆς καὶ εἰς τὰ ὄμματα νεαροῦ καὶ ἀπειροτέρου ἐπισκέπτειν κάμνει ἐντύπωσιν ἀσθενικοῦ ἀνθρώπου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον βεβαίως γνωρίζομεν καὶ ἀπὸ πολλὰς ἄλλας μαρτυρίας· ἡ τύχη δὲν ἐχάρισε ἐν ἡμᾶς ἀξιόπιστόν τινα εἰκόνα του, διότι καὶ ὁ ἴδιος δὲν συγκατετέθη ποτὲ εἰς τοῦτο. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ προθυμία τοῦ Κοραῆ νὰ κάμῃ, ὡς λέγει ὁ *Hase*, δι' αὐτὸν ὅ,τι ἡμποροῦσε, καὶ ἡ ἐντύπωσις τοῦ *Hase* ὅτι καὶ ὁ Κοραῆς, ὅστις εἶχεν ἤδη ὑπὲρ τὰ δώδεκα ἔτη διατρίψει ἐν Παρισίοις, ἦτο ἐπίσης ὡς καὶ αὐτός, ὁ μόνος πρὸ πέντε ἡμερῶν ἐλθὼν εἰς Παρισίους, ξένος πρὸς τὴν πόλιν ταύτην. Ὁ ἤδη πενηντοκοντούτης Κοραῆς θὰ ἐτήρησε συνετὴν ἐπιφυλακτικότητα ἀπέναντι τοῦ εἰκοσαετοῦς ξένου, ὥστε οὗτος δὲν ἠδυνήθη νὰ γνωρίσῃ ἀμέσως πόσον ἤδη εἶχε διατρίψει ὁ Κοραῆς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ.

Ἀλλὰ τὸν *Hase* ἔσωσαν τὰ Ἀραβικὰ καὶ πρὸ παντὸς τὰ Νέα Ἑλληνικά του. Εἰς τὰς 5 τοῦ *Brumaire* (=27 Ὀκτωβρίου) τοῦ αὐτοῦ ἔτους (1801) γράφει πάλιν εἰς τὸν φίλον του *Erdmann* τὰ κατὰ τὴν γνωριμίαν του μὲ τὸν ἐξ Ἀθηνῶν Κωδρικᾶν, γνωριμίαν γενομένην ἐκ τυχαίου ὅλως περιστατικοῦ². Γράφει λοιπόν: «ὅλα πηγαίνουν καλύτερα ἀφ' ὅτι ἐφантаζόμην. Χθὲς βράδν ἐπῆγα καὶ ἐκάθισα εἰς

¹ Ὁ *Hase* ἐσκόπει ἕνεκα τῆς ἐνδείας του νὰ καταταχθῇ Γάλλος ἐθνοφρουρός.

² Πρόκειται περὶ τοῦ Παναγιωτάκη ἀρχικαγκελλαρίου Κωδρικᾶ, περὶ οὗ βλ. Δ. ΘΕΡΕΙΑΝΟΥ, Ἀδαμ. Κοραῆν, Β', σ. 283 ἐξῆς.

ένα μπάγκον τοῦ *Palais Royal* ἐπὶ πολλήν ὥραν. Τὰ μαγαζιά ἔκλειον γύρω γύρω μου καὶ τὰ φῶτα ἔσβηναν εἰς τὰς γαλερίες. Ἦτο δέκα μισοὶ ἡ ὥρα, ὅτε ἀνάμεσα ἀπὸ τὰς στήλας ἦλθε πρὸς τὸ μέρος ποῦ ἐκαθήμην, ἓνας ὑψηλὸς ἄνθρωπος μὲ μαῦρα, ἀποτρόπαια, γένεια. Ἦτο ἓνας ἀπὸ τοὺς Μαμελούκους, οἱ ὅποιοι ἠκολούθησαν ἐδῶ τὸν Βοναπάρτην ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. Μία μεγάλη σειρὰ ἀπὸ κορίτσια τοῦ δρόμου τὸν παρηκολούθει καὶ τὸν ἐπείραζαν. Αὐτὸ τὸ κακόμοιρον τὸ ζῶον ἦτο περίφοβον καὶ δὲν ἤξερε πῶς νὰ τας ξεφύγῃ. Τὸν ἐχαιρέτιστα εἰς Ἀραβικὴν γλῶσσαν. Αὐτὸ τὸν ἠὺχαρίστησε, καὶ ἐπήγαμε ἔπειτα μαζὶ κάτω τὴν ὁδὸν *Traversière* πρὸς τὸ μέρος τῶν *Tuilleries*, ὅπου αὐτὸς κατοικεῖ μὲ συμπατριώτας του. Μοῦ διηγεῖτο πολλὰ πράγματα. Ἦτο ἡ πρώτη φορὰ ποῦ ἤκουα νὰ ὁμιλοῦν Ἀραβικά, ἀλλὰ τὰ ἐκαταλάβαινα καλύτερα παρ' ὅσον ἐφανταζόμην. Τὸν ἠρώτησα τί γνωρίζουσ ἔχει ἐδῶ, καὶ ἔμαθα ὅτι συνήθως συναναστρέφεται τὸ ὑπηρετικὸν προσωπικὸν τοῦ Τούρκου πρεσβευτοῦ. Εἶχαμε φθάσει ἤδη εἰς τὰ προθύρα τοῦ μεγάρου τῆς πρεσβείας καὶ ἀπεχωρίσθημεν.

-- Σήμερον λοιπὸν τὸ πρῶτ' μοῦ ἐπῆλθε ἡ ἰδέα νὰ ὑπάγω νὰ συναντήσω τὸν διερμηνέα τῆς Τουρκικῆς Πρεσβείας, ὁ ὁποῖος ὀνομάζεται Κωδρικᾶς, καὶ εἶναι Ἑλλήν γενηθεὶς εἰς τὰς Ἀθήνας. Μερικοὶ πωγωνοφόροι καὶ μὲ καφτάνια ἐνδεδυμένοι ἄνθρωποι μὲ ἐξήτασαν μὲ τὰ βλέμματά των ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν (ποῦ εὐρίσκετο τὸ μέγαρον τῆς πρεσβείας μοῦ εἶχεν εἰπεῖ ὁ Μαμελοῦκος Γιουσούφ) καὶ ἔπειτα μὲ ἄφησαν νὰ ἔμβω μέσα εἰς τὸν νεοέλληνα ἄνθρωπον. Ὁ Κωδρικᾶς ἐκάθητο εἰς ἓνα μικρὸν πλεγκτὸν κάθισμα, κοντὰ εἰς τὴν ἐστίαν (*Kamin*), ὅλο τὸ δωμάτιον ἦτο γεμᾶτον ἀπὸ καπνόν. Ἦρχισα νὰ γρονθοκοπῶ (*klittern*) τὰ Ἑλληνικά, μὲ λίγα λόγια κατῳρθῶσα νὰ προσελκύσω τὴν εὐνοίαν του. Ὁ Κωδρικᾶς μοῦ ἔγραψε ἓνα σημεῖωμα διὰ τὸν *Villoison*, τὸν ἐκδότην τοῦ Ὁμήρου. Ὁ *Villoison* μὲ ὑπεδέχθη μὲ ὄλην τὴν γαλατικὴν εὐγένειαν¹, μὲ ἐκράτησε σήμερα τὸ μεσημέρι εἰς τὸ φαγητὸν καὶ μοῦ ὑπεσχέθη νὰ μοῦ προμηθεύῃ ἐργασίαν μὲ ἀντιγραφὴν ἑλληνικῶν χειρογράφων ἐν τῇ Ἑθνικῇ Βιβλιοθήκῃ. Μὲ παρεκάλεσεν ἐκάστην δεκάτην (*decadi*) τοῦ μηνὸς νὰ ἔρχομαι ἓνα πρῶτ' εἰς τὴν οἰκίαν του διὰ νὰ ὁμιλῶμεν νέα Ἑλληνικά. (Ὁ ἴδιος ὁ *Villoison* -) εἶχε ζήσει ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐκατοίκησεν ἓνα μῆνα εἰς τὸν Ἅγιον Δημήτριον, τρεῖς ὥρας μακρὰν ἀπὸ τὰ Ἀμπελάκια· ἐπὶ τέλους ἔβγαλε καὶ μοῦ ἔδωκε (*führ vor*) μερικὰ τάληρα (*Laubthaler*) ὥς προκαταβολήν, διὰ αὐτὰ τὰ νεοελληνικά μας μαθήματα, ὥς τα ὠνόμασε φιланθρώπως (*human*). Ἀπὸ αὐτὰ ἐπροσλήρωσα τὴν τροφήν μου διὰ μίαν ἐβδομάδα, καὶ ἔτσι εἶμαι ἐξησφαλισμένος ἀπὸ στερησεις διὰ μερικὸν καιρὸν. Ἐὰν μονὸν δὲν ἐκρύωνα τόσον φρικωδῶς. Εἰς τὸ δωμάτιόν μου εἶναι σχεδὸν τόσον κρύο ὅσον εἰς τὸ φρικώδους ἀναμνήσεως *Tripstein*.

¹ Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Hase θὰ ἀνέμνησε τὸν *Villoison* τὴν μακρὰν καὶ εὐχάριστον διαμονήν του ἐν Βεϊμάρῃ, ἣν περιγράφει ἐν ταῖς *Epistulae Vimarienses*, ἐν Τουρίνῳ 1783.

ὁ Κοδρικᾶς, τὸν ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Hase, εἶναι ὁ γνωστός δριμύς καὶ ἀμείλικτος ἐχθρὸς τοῦ Κοραῆ. — Ὁ εὐπατρίδης οὗτος Ἀθηναῖος ἦτο μὲν μεμορφωμένος καὶ λόγιος καὶ ἐτιμᾶτο παραπολὺ καὶ ὑπὸ τῶν Γάλλων διὰ τὴν εὐφυΐαν του, ἀλλ' ὥς χαρακτηρὸς ὑπελείπετο ἄπειρον ὅσον τοῦ Κοραῆ, διότι ἦτο μικρόφυχος καὶ μικρολόγος. Πόσον διάφορος ὑπῆρξεν ἡ ἀντίθεσις, οὐχὶ ἡ ἔχθρα, τοῦ Δούκα πρὸς τὸν Κοραῆν, τὸν ὁποῖον ἀποθανόντα ἐθρήνησεν ὁ Δούκας καὶ μετὰ θαυμασμοῦ ἐπήνεσεν ὡς τὸν σοφώτατον τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων. Ὁ Κοδρικᾶς ἦλθεν εἰς Παρισίους τῷ 1801¹, καθ' ὃ ἔτος ἦλθε καὶ ὁ Hase, ἐνῶ ὁ Κοραῆς ὡς εἶδομεν, ἀπὸ δωδεκαετίας καὶ πλέον εὗρίσκετο ἐκεῖ. Ἀπαξ μόνον τῷ 1804 ἔτυχε νὰ ἔλθῃ ὁ Κοδρικᾶς εἰς προσωπικὴν μὲ τὸν Κοραῆν συνάντησιν, ἀλλὰ ἡ πρώτη αὕτη φορὰ ὑπῆρξε καὶ ἡ τελευταία. Τῆς συναντήσεως ταύτης εἶχον προηγηθῇ δυσάρεστά τινα θολώσαντα τὰς μεταξὺ τῶν δύο ἀνδρῶν φιλολογικὰς σχέσεις. Ὁ Κοδρικᾶς εἰς τὰς περὶ τῆς Κοινῆς Διαλέκτου Παρατηρήσεις του δὲν ἀνέφερε ὡς ὑποδειγματικὸν τὸ ὕφος τοῦ Κοραῆ (ὁ Κοραῆς εἶχε τότε μεταφράσει τὸν Βεκκαρίαν), ἐνῶ ἐπῆρει τὸ ὕφος τοῦ Μηνιάτη. Ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Κοδρικᾶ γενομένης μεταφράσεως τῶν Ὀμιλῶν περὶ πληθύος κόσμων τοῦ Φοντενὲλ ἦτο ὁ Κοραῆς προκατειλημμένος δυσμενῶς κατ' αὐτοῦ. Ἀλλὰ νομίζω ἴσως καὶ ἄλλη νὰ ἦτο ἡ ἀφορμὴ τῆς ἐναντίον τοῦ Κοδρικᾶ καταφορᾶς τοῦ Κοραῆ. Ὁ Κοδρικᾶς, ὡς εἶδομεν, ἦτο ὑπάλληλος τῆς Τουρκικῆς Πρεσβείας, φαίνεται ὁμοῦς ὅτι δὲν παρέρμευεν εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἐπὶ πολὺ, διότι τὸν εὗρισκομεν ὀλίγον βραδύτερον ὑπάλληλον τοῦ Γαλλικοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν ὡς διερμηνέα τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς (*lecteur* ἢ *lektor* λέγονται συνήθως καὶ νῦν οὗτοι), εἰς αὐτὴν δὲ τὴν θέσιν φαίνεται ὅτι κατέστη ὑποπτος εἰς τοὺς ἐν Παρισίοις Ἑλληνας. Ἡ τυχὸν λοιπὸν προσωπικὴ των συνάντησις πᾶν ἄλλο ἢ φιλικὴ κατ' ἀνάγκην θὰ ἀνεμένετο. Ὁ ἴδιος ὁ Κοδρικᾶς δηγεῖται αὐτήν. Παρεκινήθη ὡς φαίνεται ἀπὸ ἐπιφανῆ Γάλλον λόγιον νὰ κάμῃ χωρὶς ἀναβολὴν τὴν γνωριμίαν τοῦ Κοραῆ καὶ ἐν συνοδείᾳ τούτου τοῦ Γάλλου φίλου του «ἐνὸς τῶν εὐκλεεστέρων σοφῶν τῆς Εὐρώπης» (θὰ πρόκειται κατὰ τὴν γνώμην μου περὶ τοῦ *Villoison*) συνήνησε τὸν φιλόσοφον (οὕτως ὠνομάζετο ὁ Κοραῆς) εἰς τὰς Τουλιερίας, ὡς τὰς λέγει ὁ Κοδρικᾶς. — Ἐσπευσε καὶ ἐχαίρετίσε τὸν Κοραῆν λέγων ἐπὶ λέξει «χαίρομαι, σοφολογιώτατε, ὅπου ἀξιώθηκα νὰ κάμω προσωπικῶς τὴν γνωριμίαν σας, τὴν ὁποίαν πρὸ τοσούτου καιροῦ ἐπιθυμοῦσα». Ὁ Κοραῆς πρὸς μερίστην ἐκπλήξιν τοῦ Κοδρικᾶ ἐσκυθρόπασεν ἀποτόμως καὶ δὲν ἀπῆντησε λέξιν. Μὴ δυνηθεὶς ὁ Κοδρικᾶς νὰ ἐννοήσῃ τὴν αἰτίαν τῆς αἰφνιδίας ταύτης κατηφείας ἐξηκολούθησεν ὁμιλῶν πρὸς αὐτὸν καὶ ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νὰ μεταβῇ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Κοραῆ εἰς ἐπίσκεψίν του. Ὁ Κοραῆς τοῦ ἀπῆν-

¹ Ὁ Θερεϊανὸς ἀναφέρει ὅτι ὁ Κοδρικᾶς εὗρίσκετο ἀπὸ τοῦ 1799 ἐν Παρισίοις. Δὲν εἶναι δυνατὸν τὴν ὥρην νὰ ἔξε-άσῃ καὶ ἐξακριβώσῃ τὰ κατὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Κοδρικᾶ εἰς Παρισίους.

τησε τυπικῶς «ἐγὼ εἶμαι πάντοτε εἰς τὴν κατοικίαν μου καὶ ὅποιος ἀγαπᾷ ἡμπορεῖ νὰ με ἀνταμώσῃ». Τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἦλθεν ὥντως ὁ Κοδρικᾶς εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ Κοραῆ. Μετὰ τὸν πρῶτον χαιρετισμόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐδείχθη ψυχρὸς ὁ Κοραῆς ἤρχισεν οὕτως νὰ λέγῃ πρὸς τὸν Κοδρικᾶν «ἂν δὲν ἐντρεπόμην χθὲς τὸν τίμιον ἀνθρώπον μὲ τὸν ὁποῖον ἦσουν συνοδευμένοι, ἤθελα σὲ ὑβρίσει διὰ τὴν ὁποίαν ἐδειξες ἀλαζονείαν, λέγοντας ὅτι πρὸ πολλοῦ ἐπειθύνεις νὰ κάμῃς τὴν γνωριμίαν μου, τὸ ὁποῖον θέλει νὰ εἰπῇ ὅτι ἐγὼ εἶμαι κατώτερός σου, καὶ εἶχα χρέος νὰ ὑπάγω πρῶτος εἰς σέ· ἐγὼ ἀνάμεσα σοῦ καὶ ἐμοῦ δὲν γνωρίζω ἄλλην καμμίαν διαφορὰν παρὰ τὴν ἡλικίαν, καὶ ἐγὼ εἶμαι παρὰ σὲ πλεόν ἡλικιωμένος». Τοῦτο ἦτο μόνον τὸ φαινομενικόν, ὥς ἐλέχθη, αἴτιον, ἡ μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν τούτων δυσαρέσκεια ἐπεδεινώθη βραδύτερον καὶ ἔθλαψε καὶ τὸν Κοραῆν πολλὰκις. Ἀνωτέρω ἀνέφερα ὅτι ὁ Hase ἐγνώρισε τὸν Villoisson τῇ συστάσει τοῦ Κοδρικᾶ. Εἶναι περίεργον ὅτι ὁ Κοραῆς οὐδαμοῦ, καθ' ὅσον γνωρίζω, τῶν συγγραμμάτων του ἀναφέρει τὸν Hase, καίτοι οὕτως ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε κάμει μεγάλην σταδιοδρομίαν καὶ εἶχε γίνει πολὺ γνωστός. Τῷ 1812 εἶχε προσληφθῇ ὑπὸ τῆς βασιλείας Ὁρτενσίας καθηγητὴς τῶν δύο μικρῶν υἱῶν τοῦ Ναπολέοντος-Δουδοβίκου, τοῦ μετὰ ταῦτα μεγάλου Δουκὸς τοῦ Klevve καὶ Burg, καὶ τοῦ Δουδοβίκου-Ναπολέοντος (γενν. 1808) τοῦ μετὰ ταῦτα Αὐτοκράτορος Ναπολέοντος Γ'. Τῷ 1819 ἐξέδωκεν ὁ Hase συνδρομὴ τῆς Γαλλικῆς καὶ Πρωσικῆς Κυβερνήσεως Λέοντα τὸν Διάκονον μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως καὶ σοφωτάτων σημειώσεων εἰς ἔξοχον λατινικὴν γεγραμμένων. Διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου τούτου ὑπεστηρίχθη καὶ ὑπὸ τοῦ Ρώσου Ἀρχικαγκελλαρίου κόμης Νικολάου Romanzoff (εἰς ὃν καὶ προσφωνεῖ αὐτήν), αὕτη δε, ἡ πολυτελεστάτη καὶ μεγάλου σχήματος ἔκδοσις, εἶναι τῶρα σπανιωτάτη¹, διότι τὰ πλεῖστα ἀντίτυπα προωρίζοντο διὰ τὴν Ρωσσίαν καὶ ἐχάθησαν, ἐπειδὴ τὸ πλοῖον τὸ ὁποῖον μετέφερεν αὐτὰ εἰς τὴν Ρωσσίαν ἐνανάγησεν ἐν τῇ Βαλτικῇ θαλάσῃ. Ἡ ἔκδοσις ἀνετυπώθη ἔπειτα εἰς τὸ *Corpus* τῆς Βόννης. Ὁ Hase, ἀφοῦ ἐγένετο γνωστός παρὰ τοῖς Γάλλοις σοφοῖς ὡς δόκιμος φιλόλογος, κατέλαβεν ἔπειτα πολλὰ ἀξιώματα. Διορίζεται (1816) καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς παλαιογραφίας καὶ νεοελληνικῆς γλώσσης (ιδ. κατ.) εἰς τὴν *École des langues orientales vivantes*, τῷ 1824 προσλαμβάνεται Μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν καὶ Γραμμάτων, βραδύτερον (1830) διορίζεται καθηγητὴς τῆς Γερμανικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας ἐν τῇ *École polytechnique*², τῷ 1832 *Conservateur en Chef* τοῦ

¹ Ἡ Ἑθνικὴ Βιβλιοθήκη ἐν Ἀθήναις ἔχει ἐν τοιοῦτον ἀντίτυπον (Ε. Φ. 7890).

² Ὁ Villoisson ἐκτὸς τῶν λεγομένων νεοελληνικῶν μαθημάτων, τὰ ὁποῖα ἐλάμβανε παρὰ τοῦ Hase, συνέστησεν αὐτὸν καὶ διὰ Γερμανικὰ μαθήματα. Τὴν Γερμ. γλῶσσαν ἐδίδαξεν οὕτω ὁ Hase μεταξὺ ἄλλων εἰς τὴν εὐγενῇ κυρίαν τοῦ Βαρώνου de Breteuil, καὶ εἰς τὴν ὥραιαν χήραν Condorcet, παρὰ τῇ ὁποίᾳ ἐγνώρισε τὸν Fauriel, τὸν γνωστὸν εἰς ἡμᾶς διὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν ἐλληνικῶν ῥημάτων.

τιμήματος τῶν χειρογράφων τῆς Αὐτοκρατορικῆς Βιβλιοθήκης καὶ τῷ 1852 τέλος ἰδρύεται κυρίως χάριν αὐτοῦ ἔδρα τῆς συγκριτικῆς Γραμματικῆς ἐν τῇ *Faculté des lettres*, εἰς ἣν καὶ ἀμέσως διωρίσθη. Εἰκάζω ὅτι ἡ μνημονευθεῖσα ἀποξένωσις τοῦ Κοραῖ καὶ Hase αἰτίαν θὰ εἶχε μόνον καὶ ἀποκλειστικῶς τὴν γνωριμίαν καὶ φιλίαν Κοδρικᾶ καὶ Hase¹. Ὁ Brunet de Presle ἐν τῷ ἐναρκτηρίῳ λόγῳ του² ὁμολογεῖ μὲν ὅτι ὁ Κοραῖς καὶ Hase ἐτίμων καὶ ἐσέβοντο ἀλλήλους, ἀλλὰ δὲν συνῆψαν στενὴν φιλίαν. Ἐσφαλμένως ὥς λόγον τούτου ἀναφέρει ὅτι ἀμφότεροι ἦσαν φιλόπονοι καὶ σπανίως ἐξήρχοντο τῶν σπουδαστηρίων των (αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ κοινὸν γνώρισμα θὰ ἦτο δυνατόν μᾶλλον νὰ τοὺς συνδέσῃ), ἢ ὅτι ὁ Κοραῖς ὢν διάπυρος λάτρης τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος περιεφρόνει τοὺς Βυζαντινοὺς διὰ τὰς θεολογικὰς των ἔριδας, τὴν ἐξωγκωμένην ῥητορικὴν καὶ τὴν ἀδέξιον αὐτῶν ποίησιν, καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ νοήσῃ πῶς δεινὸς Ἑλληνιστὴς ὥς ὁ Hase ἐνησμενίζετο μελετῶν τοιαῦτα ἐξαμβλώματα. Ὁ ἴδιος ὁ Hase χαριεντολογῶν μέμφεται ἑαυτὸν — ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῇ αἰτία τῆς ἀποξενώσεώς του καὶ ἀπὸ τὸν Κοραῖν — διὰ τὰς ἀσχολίας του μὲ τὰ Βυζαντινὰ (ἰδ. ἐπιστολὴν του εἰς τὸν Fries ἐκ Παρισίων 7 *Nivose* XI=28 Δεκεμβρίου 1802) «συνέλαβα—γράφει—τὴν ἀτυχή ἰδέαν νὰ μελετῶ τὴν ἔκδοσιν δύο Βυζαντινῶν συγγραφέων, τῶν ὁποίων τὰ χειρόγραφα εὗρον εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην καὶ ἐπελάγωσα μέσα εἰς τὴν ἄβυσσον τῶν ἀμαρτιῶν τῆς ἀνατολικῆς ἱστορίας τῶν Αὐτοκρατόρων, οὕτως ὥστε σχεδὸν δὲν ὄνειρεύομαι πλέον διὰ τίποτε ἄλλο παρὰ διὰ κομμένες μύτες. Ἡ ἐργασία μου εἶναι ἀπιστεύτως ὀχληρὰ καὶ σχεδὸν μὲ ἀηδιάζει, ἀλλὰ ἔχω ἤδη πολὺ προχωρήσει καὶ πρέπει νὰ τὴν τελειώσω». Εἶχε λοιπὸν πλέον ἐκγαλισθῇ ὁ Hase, ἀλλὰ τοῦτο τὸ προέβλεπε ἢ τὸ ἠθέλε καὶ ὁ ἴδιος. Ἦδη εἰς τὰς 15 τοῦ *Frimaire* (Νοεμβρίου) 1801 γράφει μεταξὺ ἄλλων εἰς Ἰένην ὅτι δὲν θὰ τὸν ἐπανίδουν ποτὲ εἰς τὴν Γερμανίαν, διότι ὀφείλει πλέον ὅλας τὰς δυνάμεις του νὰ διαθέσῃ ὑπὲρ τοῦ (Γαλλικοῦ) λαοῦ ὅστις μὲ τόσῃ φιλοφροσύνῃ τὸν ὑπεδέχθη καὶ τὸν βοηθεῖ. Ἐὰν οἱ Θεσσαλοὶ μὲ θέλουν³, καλὰ, τότε θὰ ὑπάγω εἰς τὴν βαρβαρότητα (*in die Barbarei*) διὰ νὰ ἀποστραγαλισθῶ (*strangulieren*) ἀπὸ κανένα πασοῦν⁴. Κατωτέρω δὲ γράφει «Ἡ (Γαλλικὴ) Κυβέρνησις ἔχει μεγάλα σχέδια, θέλει νὰ διορθώσῃ τοὺς Ἑλληνας συγγραφεῖς (*die griechischen*

μεθ' οὗ βραδύτερον ἔκαμεν ἐπιστημονικὸν ταξίδιον εἰς Βενετίαν, ἐπὶ τὰ ἔχρη τῶν ἐρευνῶν τοῦ *Villoison*.

¹ Εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Λέοντος τοῦ Λιακόρου καὶ τῶν ἐκδόσεων εἰς ἃς ὁ Hase ἐκεῖ παραπέμπει — ἰδὲ κυρίως τὴν σελίδα 517 ἐξ. τῆς ἐκδόσεως ἐν τῷ *Corpus* τῆς Βόννης — δὲν γίνεται οὐδαμοῦ μνεία ἐκδόσεώς τινος τοῦ Κοραῖ.

² Ὁ K. B. Hase καὶ οἱ ἐν Παρισίοις λόγιοι Ἑλληνας ἐπὶ τοῦ Ναπολέοντος καὶ τῶν Βουρβόνων» μετεφράσθη καὶ ἑλληνιστὶ ἰδ. Ἡμερολόγιον Βρεττοῦ, 1867, σ. 206-231 (πρὸβλ. σ. 222).

³ Δὲν εἶναι φανερόν περὶ τίνος ἀκριβῶς ἐνταῦθα πρόκειται.

⁴ Ὑπαινιγμὸς ἴσως εἰς τὸ μαρτύριον τοῦ Ρήγα Φεραίου.

Hundsfötter). Ὁ *Saint-Croix* θέλει νὰ παρασκευάσῃ στερεοτύπους ἐκδόσεις ὄλων τῶν Ἑλλήνων κλασσικῶν, τὰς ὁποίας νὰ σκορπίσῃ εἰς ἀπιστεύτως φθηνὰς τιμὰς εἰς τὴν Ἀνατολὴν (*im Orient losschlagen*). Ἐγὼ προορίζομαι νὰ κάμω τὰς διορθώσεις τῶν τυπογραφικῶν δοκιμίων. Τὸ πρᾶγμα εἶναι καλόν, ἂν καὶ ἐγὼ ἔφερα τὴν μετριόφρονα ἀντίρρησην ὅτι ἐκ 50 Ἑλλήνων, τοῦλάχιστον οἱ 49 τόσον ὀλίγην γνῶσιν ἔχουν περὶ τῆς ποιητικῆς ἀντιλήψεως τοῦ ἀπείρου (*Anschaunung des Unendlichen*), πρᾶγμα τὸ ὁποῖον μερικοὶ εἰς τὴν Ἰέναν³ τόσον ὑπερασπίζονται, ὥστε δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ διακρίνουν ἓνα γράμμα τοῦ ἀλφαβήτου, προτιμοῦν δὲ νὰ κατατρῶγουν ἐλαῖές, παρὰ νὰ περιποιῶνται τὴν ἱερὰν ἐλαίαν τῆς Παλλάδος. Ἀλλὰ μοῦ λέγουν ὅτι μιὰ φορὰ πρέπει νὰ γίνῃ ἀρχή, καὶ ὅταν κανεὶς τὸ πρᾶγμα δὲν τὸ κάμνῃ διὰ κερδοσκοπίαν (*Spekulation*), ἀλλὰ ἐκ πολιτικῶν ἀρχῶν (*Maxime*) τότε εἶναι ἄφογον». Προσθέτει δὲ ὁ *Hase* ὅτι τὰ οἰκονομικά του τελευταίως ἔλαβον παρ' ἐλπίδα εὐνοϊκὴν τροπὴν, ὥστε νὰ μὴ λεχθῇ τίποτε περὶ δανείου εἰς τὸν *Μανσόλαν*, παρὰ τοῦ ὁποίου εἶχε γράφει νὰ ζητηθοῦν δι' αὐτὸν χρήματα.

Ὁ *Hase* εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιστολὴν κάμνει μνείαν σχεδιαζομένου ταξιδίου του εἰς τὴν Ἑλλάδα (τὸ ὁποῖον ὅμως μόλις 35 ἔτη βραδύτερον ἐπραγματοποίησε), ἀλλὰ περὶ τοῦ ταξιδίου λέγει αὐτοῦ δὲν ἔκαμα λόγον εἰς τὸν *Villoison*, ἐκ φόβου μήπως ἀκούσω πάλιν τὰς γνωστὰς του ὕβρεις κατὰ τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος. Ὁ *Villoison* δὲν ὑπῆρξε φαίνεται φίλος τῆς νεωτέρας τῆς δουλευούσης μάλιστα τότε πατρίδος μας. Ἐπεσκέφθη αὐτὴν κατὰ τὰ ἔτη 1785-1787 καὶ αἱ ἐντυπώσεις του, ὡς εἶναι ἐντελῶς φυσικόν, δὲν θὰ ἦσαν καλαί, ἂν μάλιστα παρέβαλε κατὰ φαντασίαν τὴν παλαιάν της αἴγλην πρὸς τὴν τότε κατάστασιν. — Ἀνωτέρω εἶπον πόσον ὁ *Villoison* ἐβοήθησε τὸν *Hase*, ὁ ὁποῖος καὶ πάλιν ὀλίγον βραδύτερον (εἰς ἐπιστολὴν του 7 *Brumaire* = 28 Ὀκτωβρίου, 1801 ἀπὸ αὐτὸν ἐλπίζει σωτηρίαν· «πρέπει (γράφει) νὰ περιμένω πάλιν ἕως ὅτου ὁ *Villoison* μοῦ προκαταβάλλει ποσόν τι διὰ τὰ νεοελληνικά μαθήματα» (ὁ *Hase* ὁμολογεῖ βραδύτερον ὅτι ὁ μαθητὴς του — δηλ. ὁ *Villoison* — ἐγνώριζε εἴκοσι φορὰς καλύτερον τὴν νέαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀπὸ τὸν θεωρούμενον διδάσκαλόν του⁴. ἐκ λεπτότητος πάντως ἐζήτει ὁ εὐγενὴς Γάλλος τὰ μαθήματα ταῦτα ἀπὸ τὸν *Hase*, διὰ νὰ μὴ θίγεται οὗτος ἐκ τῶν χρημάτων τὰ ὁποῖα τοῦ ἔδιδε καὶ διὰ τῶν ὁποίων ἤθελε μόνον νὰ τον βοηθῇ) ἐξακολουθεῖ δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ του ὁ *Hase* «ὁ *Κοδρικῆς* ἦτο πολὺ ἀπρόσεκτος καὶ δὲν μοῦ εἶπε λέξιν διὰ τὰ πολιτικά φρονήματα τοῦ *Villoison*· διέτρεξα διὰ τοῦτο σήμερον κίνδυνον μὲ τὸν πανηγυρικόν, τὸν ὁποῖον ἐξεφώνησα ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας, νὰ καταστρέψω τὸ πᾶν. Εὐτυχῶς μὲ διέκωψεν ἀποτόμως, παρετήρησα λοιπὸν τὰ φρονήματά του καὶ ἥλλαξα ἀμέσως κατεύ-

³ Ἐννοεῖ τοὺς ἐκεῖ σπουδάζοντας Ἕλληνας.

⁴ «Il savait vingt fois plus de grec moderne que son prétendu maître» ἔγραψεν ὁ ἴδιος.

θυνησιν. Ὁ *Villoison* εἶναι μαριώδης *royalist*, τόσοις μάλιστα ὥστε εἰς τὸν κύκλον τῶν *ci-devant* εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα ὁ *Sans-raison*. Ὁ *Villoison* βεβαίως ὑπῆρξε ἐπιφανέστατος λόγιος, ἦτο μὲν 23 ἐτῶν νεανίσκος, ὅτε ἐγένετο κατ' ἐξαίρεσιν μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας¹, καὶ εἶναι μεγάλη ἡ φιλολογικὴ δόξα του ὅτι ἀνεκάλυψεν ἐν τῇ Μαρκιανῇ Βιβλιοθήκῃ πολύτιμον χειρόγραφον τῆς Ἰλιάδος κεκοσμημένον μετὰ κριτικῶν σημειώσεων καὶ σχολίων, ἅτινα εἶναι εἰδός τι συνοπτικῆς ἐργολοπαιδείας τῶν περὶ τὸν Ὅμηρον κριτικῶν μελετῶν τῶν Ἀλεξανδρινῶν φιλολόγων, καὶ ἰδίᾳ τοῦ Ἀριστάρχου. Πρῶτος αὐτὸς ἐνεκαίωσε ἐν Γαλλίᾳ τὴν δημοσίαν τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς γλώσσης διδασκαλίαν, κατανοήσας τὴν βοήθειαν, τὴν ὁποίαν πολλαχῶς δύναται νὰ ἔχη ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ φιλολογία ἐκ τῆς γλώσσης καὶ τοῦ βίου τῆς βυζαντιακῆς καὶ νεωτέρας Ἑλλάδος². Τὴν θέσιν ταύτην κατώρθωσε ἐκ τῆς Σχολῆς τῶν Ἀνατολικῶν γλωσσῶν νὰ μεταφέρῃ βραδύτερον εἰς τὸ Κολλέγιον τῆς Γαλλίας (*Collège de France*), ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ διδάξῃ ἐν αὐτῷ ἕνεκα τοῦ ἐπισυμβάντος προώρου θανάτου του (1805). Πρὸς τὸν Κοραῖν συνεδέετο φιλικῶς ὁ ἐπιφανὴς Γάλλος φιλόλογος, ἀλλὰ ὁ Κοραῖς ἠγανάκτει συχνάκις ἐναντίον του διὰ τὴν καταφορὰν του κατὰ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων «εἶπα πολλάκις (γράφει ὁ Κοραῖς) εἰς αὐτὸν ὅτι ἡ ἀκατάληπτος κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθρους καταφορὰ του ἦτο τοσοῦτω μᾶλλον ἄδικος, ὅσῳ οὐδὲν ἔπαθε κακὸν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἢ ἐξαίρεσις δὲ ἐμοῦ ἐκ τῆς κατακρίσεως ἦτο νέα πρὸς ἐμὲ ὕβρις μάταιος κόπος»³, καὶ ἄλλοτε (1704) πάλιν γράφει ὁ Κοραῖς «ὁ Βιλλουαζὼν ὄφειλε νὰ μὴ λαλῇ ἐνώπιον ἐμοῦ περὶ τῆς φρικώδους καταστάσεως, ἐν ᾗ διάκειται τὸ κακόμοιον Ἑλληνικὸν ἔθνος (...) κατασπαράσσει τὸ πρᾶγμα τοῦτο βαρβαρικῶς τὴν καρδίαν μου». Τὸν θεωρεῖ μὲν ὁ Κοραῖς «τιμαφρέστατον καὶ σοφώτατον» φίλον του, διότι πολλάκις καὶ αὐτὸν καθὼς καὶ τὸν *Hase* βραδύτερον πολλαχῶς ὑπεστήριξε καὶ ἐβοήθησε, συχνότατα δὲ ἐπλεκε τὸ ἐγκώμιον τοῦ Κοραῖ, ἀλλὰ τὴν φιλίαν του θεωρεῖ ὁ Κοραῖς ὡς λέγει «ὑλικήν», οὐδέποτε ἐγνώρισε τὸ ἠθικὸν μέρος, τὸ ὁποῖον ἦτο δυνατόν νὰ θωπεύσῃ τὴν εὐαίσθητον ψυχὴν

¹ Ἡ Ἀκαδημία ἐξητήσατο καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ βασιλέως τὴν ἄδειαν νὰ προσλάβῃ ὡς μέλος τῆς τὸν νεαρόν *Villoison* πρὸ τῆς ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ τεταγμένης πεντεκαεικοσαετίας: «ἐπειδὴ ὁ νέος *Βιλλουαζὼν* προκατέλαβε τὴν ἡλικίαν τῶν ἐμβριθῶν γνώσεων, δίκαιον εἶναι νὰ δρέψῃ τοὺς καρποὺς αὐτῶν πρὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων». (Πρβλ. Ἡμερολ. Βρεττοῦ, 1867, σ. 210).

² Χρηζέει ἰδιαιτέρας ἐξετάσεως τὸ ζήτημα κατὰ πόσον ὁ *Villoison* ἢ ὁ Κοραῖς εἶναι ὁ πρῶτος δοὺς τὴν νύξιν τῆς συγκριτικῆς ἐξετάσεως τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἐπὶ τούτου νὰ διαλάβω προσεχῶς.

³ Ὁ Κοραῖς εἶχε δύο Γάλλους φιλολόγους στενοὺς φίλους τὸν *Κλαβέριον* (*Klavier*) καὶ *Ροχέτιον* (*Chardon de la Rochette*, 1753-1814). Ὁ τελευταῖος μάλιστα τούτων εἶχε πολλάκις πολλὰς καὶ εὐκρινεῖς βοηθείας παράσχει εἰς τὸν Κοραῖν, μόνον δὲ εἰς τοῦτον ὁ Κοραῖς ἀπεκάλυπτε τὰς ἀπορρήτους αὐτοῦ σκέψεις καὶ αἰσθήματα.

του. «Με ἀγαπᾷ (γράφει) ὡς ὁ γαστρίμαργος ἀγαπᾷ τὰ πτηνὰ τοῦ ὀρνιθῶνός του, διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι θά του χρησιμεύσουν εἰς παρασκευὴν ὀρεκτικοῦ φαγητοῦ. Ἐνθερμος ἐραστής τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐνόμισεν ὅτι ἀνεκάλυψεν εἰς ἐμὲ μικράν τινα διὰ τὰ γράμματα ταῦτα εὐφυΐαν· οὗτος δὲ εἶναι ὁ μόνος μοχλὸς τῆς πρὸς ἐμὲ στοργῆς του». Πολλάκις ἀναφέρει τὸν *Villoison* καὶ ὁ *Hase* εἰς τὰς ἐπιστολάς του καὶ περιγράφει αὐτὸν χαριέστατα «μὲ τοὺς Γάλλους λογίους (γράφει) συμβαίνει ἓνα πολὺ περιεργον προᾶγμα. Ἄνδρας ὡς ὁ *Villoison*, εἰς ὃν ἡ Εὐρώπη χρεωστεῖ τοιαύτας ἐρεῦνας διὰ τὰ ἔργα τοῦ Ὀμήρου, τῶν ὁποίων ἐρευνῶν εὐκόλον συμπέ- ρασμα εἶναι αἱ γνωσταὶ ἐσχάτως τῶρα προεξεχθεῖσαι γινῶμαι τοῦ *Wolf*, (τοιούτους ἄνδρας) εὐρίσκεις, εἰς τὰς 10 τὸ πρῶτ' μὲ ξεσχισμένο ἄσπρο ἐπανωφόρι (*U'berrock*), μὲ κρεμασμένες κάτω κάλτσες καὶ γυμνὸν λαιμὸν νὰ κάθωνται ὀκλαδὸν μπροστὰ ἀπὸ τὴν ἐστίαν των, καὶ νὰ εἶναι βυθισμένοι εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τεραστίων βιβλίων (*Folianten*). Τοῦναντίον ὅλα γύρω-γύρω εἰς τὸ γραφεῖόν των, εἶναι μὲ φιλοκαλίαν διεσπασμένα μὲ καθρέπτες, μὲ ἀγαλμάτια καὶ ἀνάγλυφα, ὥστε νὰ βλέπῃς ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶχε καιρὸν νὰ σκεφθῇ δι' ὅλα, καὶ μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν του ὄχι». Ὁ *Hase* φοβεῖται, ὡς ἐλέχθη, νὰ εἴπῃ εἰς αὐτὸν τὰ σχέδιά του διὰ τὸ εἰς Ἑλλάδα ταξιδιὸν του. «Εἰς τὸν *Villoison* (γράφει 15 *Frimaire* X) δὲν εἶπα ἀκόμη τίποτε διὰ τὸ σχεδιαζόμενον ταξιδιὸν μου εἰς τὴν Ἑλλάδα, κυρίως ἕνεκα τοῦ λυσσώδους μίσους του (*wegen seines wütenden Hasses*), κατὰ παντὸς ὅτι καλεῖται νεοελληνικόν. *Ces bougres, ces coquins, ces perfides, ces ingrats* εἶναι αἱ ἐκφράσεις μὲ τὰς ὁποίας ὁμιλεῖ διὰ τοὺς συμπατριώτας τοῦ Μανσόλα, καὶ ὑπάρχει ἓνας μῦθος, τὸν ὅποιον ἤδη ἑκατὸν φορὰς μοῦ εἶπε· διὰν ἐκάστοτε μοῦ τὸν διηγῆται ἐγὼ κτυπῶ ἐλαφρὰ τὸ ξύλον τοῦ καθίσματός μου διὰ νὰ περάσῃ ἡ ὥρα. Διηγῆται λοιπὸν τὸ πῶς ἀπὸ τὴν Νάξον ἤθελε νὰ ταξιδεύσῃ εἰς τὴν Θεσσαλίαν, καὶ πῶς ὁ Γραικὸς πλοίαρχος παρ' ὅλας τὰς ἀποτρεπτικὰς συμβουλὰς του (τοῦ *Villoison*) ἀπέπλευσεν ἂν καὶ ἐπλησίαζε θύελλα, ἐκ φόβου μήπως σαπηθῇ τὸ φορτίον του, τὸ ὅποιον ἀπετελεῖτο ἀπὸ λεμόνια, καὶ πόσον θλίγον ἔλειψε νὰ ναυαγήσουν εἰς τὰς ὑφάλους πέτρας τῆς Πελαγονήθου (—Σκοπέλου). Λύνασαι νὰ φαντασθῇς (γράφει ὁ *Hase*) πῶς αἱ ὕβρεις ἐναντίον τοῦ ἐμπόρου τῶν λεμονιῶν δὲν δίδονται μετὰ φειδοῦς»¹.

Κενωθείσης τῆς ἔδρας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης διὰ τοῦ προώρου θανάτου τοῦ *Villoison* προσηνέχθη αὕτη εἰς τὸν Κοραῖν. Ἀποφορὰς ἠρνήθη ὁ Κοραῖς νὰ ἀνα-

¹ Ὁ *Guignaut* ὁμολογεῖ περὶ τοῦ *Hase* (σ. 271) ὅτι οὗτος συνεπᾶθει τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἰταλίας, ἤθελε τὴν δόξαν τῆς Γαλλίας «*car il était Français de cœur aussi bien que d'adoption*» καὶ ἐπίστευε ὅτι καὶ ἡ Ἑλλὰς θὰ ἀναγεννηθῇ καὶ ὑπεροβῇ τοῦτο δι' ὃν μέσων διέθετε: «*il avait foi aussi dans la régénération de la Grèce, et il y travaillait à sa manière, dans ses cours, où Hellènes et philhellènes se donnaient la main*».

λάβη τὸ προταθὲν εἰς αὐτὸν ἀξίωμα τοῦ καθηγητοῦ ἐν Παρισίοις. Καὶ ἤθελε μὲν νὰ γίνῃ μέλος τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου, ἀλλὰ δὲν ἔστειρε νὰ ὑποβάλῃ τὴν ἀδάμαστον φιλοτιμίαν καὶ ὑπερηφάνειάν του εἰς οὐδεμίαν τῶν ἀπαιτουμένων διατυπώσεων. «Δὲν θὰ ἐξευτελισθῶ (ἔγραφεν εἰς τὸν Βασιλεῖον) περιορχόμενος τοὺς οἴκους των καὶ δεόμενος ὡς ψωμοζήτητος τὰς ψήφους των». — «καὶ ἐπειδὴ χωρὶς αὐτὴν τὴν ψωμοζητείαν εἴσοδος δὲν εἶναι εἰς τὸ *Institut*, φανερόν ὅτι δὲν θὰ μάθῃς ποτὲ τὴν εἴσοδόν μου, παρεκτός ἂν καταργηθῇ τὸ ἐντροπιασμένον ἔθος». — «Μένε λοιπὸν ἥσυχος καὶ μὴ φοβεῖσαι ὅτι θέλω ὑπάγει εἰς ἐπίσκεψιν ἀνθρώπων (τῶν περισσοτέρων ἀγνώστων εἰς ἐμέ) *pour leur faire ma révérence et pour demander leur voix*. Μαυρίζομαι τὴν ἱερὰν φιλίαν, δὲν τὸ κάμνω τόσον δι' ἰδίαν μου ὅσον διὰ κοινὴν τοῦ Γένους τιμὴν. Ἀνατριχιάζω ὅταν ἐνθυμηθῶ τὸ *je n'ai connu de nation plus vile que la nation grecque*, τὸ ὁποῖον ἐκήρυττεν εἰς τοὺς Παρισίους ὁ πολυμαθέστατος ἀλλ' ἀνοητότατος Βιλλοισών. Ἄν ὅχι ἄλλο, διὰ καὶ ἐκδίκησιν τῆς προπηλακισθείσης πατρίδος, εἶναι χρέος μου νὰ τὸν ἐλέγξω συκοφάντην». — Ἀλλὰ εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ στενοχωρία του, ὅτε παρουσιάσθῃ εὐκαιρία νὰ ἐκλεχθῇ καθηγητὴς ἐν τῷ *Collège de France*, διάδοχος τοῦ ἰδίου καὶ προώρου, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, ἀποθανόντος (τῇ 26^η Ἀπριλίου 1805) *Villoison*. Ἐθεωρήθη ὡς ὁ μόνος κατάλληλος διὰ τὴν ἔδραν ταύτην, διότι ἐγνώριζε καὶ τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν μεσαιωνικὴν καὶ τὴν νεωτέραν φάσιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι καὶ τόσον εὐκόλον, ἂν μὴ ἀκατόρθωτον, διὰ ξένον φιλόλογον¹. Ἐπέρασα τὴν νύκτα ὅλην ἄγρυπνος (ἔγραφε πρὸς τὸν Α. Βασιλεῖον τῇ 28 Ἀπριλίου 1805) ὅθεν μὴ σὲ φανῇ παράξενος ἡ ἀταξία καὶ τῶν ἐννοιῶν καὶ τῶν λόγων μου. Εἶναι δύο ἢ τὸ πολὺ <τρεῖς> μῆρες, ἀφ' οὗ ὁ περίφημος *Villoison*, ὅστις ἦτο εἰς τὴν Βιβλιοθήκην διδάσκαλος τῆς κοινῆς τῶν Γραικῶν γλώσσης, ἐκίνησε πάντα λίθον διὰ νὰ μεταφέρῃ καὶ μετέφερε τὸν Προφεσορικὸν του θρόνον ἀπὸ τὴν Βιβλιοθήκην εἰς τὸ Γαλατικὸν Φροντιστήριον (*Collège de France*), ἔλαβε δὲ καὶ τὸ αὐτοκρατορικὸν δίπλωμα νὰ εἶναι αὐτὸς τρίτος διδάσκαλος (...) τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας, ὁμοῦ δὲ καὶ τῆς κοινῆς γλώσσης τῶν Γραικῶν, μὲ μισθὸν 6,000 φράγκα. Ἀλλ' ὁ ταλαίπωρος δὲν τὸ ἐχάρη πολὺ, διότι μόλις ἐνθρονίσθη εἰς τὸ Φροντιστήριον καὶ ἠρρώσθησε νόσον ἡπατικὴν (...) καὶ ἀπέθανε προχθές. Μέγα συμβούλιον τῶν προφεσορῶν ὄλων τοῦ Φροντιστηρίου πῶς νὰ διαθέσῃ τὸν νεωστὶ δημιουργηθέντα θρόνον τοῦτον,

¹ Ὁ *Villoison* ἐλπίζων ὅτι θὰ εὗρῃ ἐν Ἑλλάδι ὁμοίον τι χειρόγραφον τῆς Ὀδυσσεΐας πρὸς τὸ ἐν Βενετίᾳ εὑρεθὲν τῆς Ἰλιάδος ἐπεχείρησε τὸν εἰς τὴν Ἀνατολὴν πλοῦν καὶ δὲν εὗρε μὲν τοῦτο καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα ἐνόμιζεν ὅτι θὰ ἀνεύρισκεν, ἐνόησεν ὅμως ὅτι τῶν Ἑλλήνων ἢ τε λαλουμένη γλῶσσα καὶ τὰ ἀρχαιοπαράδοτα ἔθιμα ἦσαν τὸ κάλλιστον σχόλιον τῆς Ἀρχαιότητος καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐρμηνευθῶσιν ἀμφοτέρων τὰ ἴχνη δι' ὅλης τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν.

τὸν ὁποῖον καὶ πρὶν ἀποπνεύσει ὁ ἄρρωστος, ἔτρεχον ἐπάνω κάτω ἀναιδέστατα ζητοῦντες πολλοὶ — ἐξ ἑνὸς στόματος ὅλοι εἶπαν, ὅτι πρέπει νὰ ζητήσωσιν ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα, διάδοχον τοῦ *Villoison* ἐμὲ τὸν ἀθλιέστατον, ὥς μόνον ἱκανὸν νὰ παραδίδῃ καὶ τὰς δύο γλώσσας. Πολλοὶ φίλοι, ἐξαιρέτως ὁ Κλανέριος, μαθόντες τοῦτο, ἔδραμον πρὸς ἐμὲ διὰ νὰ μὲ προδιαθέσωσιν εἰς τὴν ἀποδοχὴν. Ἀπεκρίθην στερεῶς ὅτι οὐτ' ἡ ὑγεία μου οὐτ' αἱ λοιπαὶ μου ἀσχολίαι μ' ἐσυγχώρουν νὰ ἀναδεχθῶ νέον ἄλλο βάρος. Τοῦτο, ὥς φαίνεται, ἔφθασεν εἰς τὰς ἀκοὰς τῶν προφασίσδων, καὶ χθὲς τὸ ἐσπέρας ἀπροσδοκίτως περὶ τὴν ὁγδόην ὥραν ἤλθε εἰς ἐμὲ εἷς ἐξ αὐτῶν (ὁ διδάσκαλος τῆς Ἀραβικῆς γλώσσης) φανερόν πεμφθεὶς ἀπὸ τοὺς λοιπούς, διὰ νὰ ἐρευνήσῃ τὴν γνώμην μου. Ἀπεκρίθην καὶ εἰς αὐτὸν τὰ αὐτά. Ἀλλ' ὅμως ἐπέμεινε πολὺ, λέγων ὅτι θέλω γενῇ αἴτιος τῆς καταργήσεως τοῦ θρόνου καὶ ἀνεχώρησε παρακαλῶν με νὰ κάμω ἀκριβεστέραν καὶ ὀριμωτέραν σκέψιν περὶ τούτου. Λέγω πάλιν, φίλε, τοιαύτη ἀμηχανία δὲν ἐνθυμῶμαι νὰ μὲ κατέλαβε ποτέ. Ἐσο βέβαιος, ὅτι οὔτε ἡ φιλοτιμία μὲ βασανίζει, οὔτε ἡ ἀπόλυσις τῶν 6,000 φράγκων μὲ δελεάζει. Οἱ πολεμοῦντές με λογισμοὶ εἶναι οὗτοι. Ἐξ ἑνὸς μέρους τὸ πρᾶγμα εἶναι ἐνδοξον διὰ τὸ Γένος· ἴσως καὶ ὠφέλιμον, διὰ δύο αἰτίας τὰς ἐξῆς. Πρῶτον, ἡ ἀφορμὴ αὕτη τῆς παραδόσεως τῆς κοινῆς γλώσσης, ἐνδέχεται νὰ συνεργήσῃ εἰς τὸ νὰ ἐκδώσω ὀλίγον καὶ ὀλίγον τὰς διαφόρους παρατηρήσεις, ὅσας ἔκαμα εἰς αὐτήν, καλὰς ἢ κακὰς δὲν ἐξεύρω, ἀλλ' ὅμως τοιαύτας ὅποια νὰ δώσωσι ρύξιν νὰ κάμωσιν ἄλλοι καλλιωτέρας. Δεύτερον, ἐὰν εὐχαριστηθῶσιν ἀπὸ ἐμέ, ἐνδέχεται νὰ μενῇ ὁ θρόνος κληρονομία τῶν Γραικῶν, ἥγουν νὰ μὴ τὸν κατέχῃ εἰς τὸ ἐξῆς ἄλλος παρὰ Γραικὸς τὸ γένος, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι πρᾶγμα ἄδοξον εἰς τοὺς ταλαιπώρους Γραικοὺς. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἐὰν δεχθῶ τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα τοῦτο, πρέπει νὰ παραιτήσω τὴν ἔκδοσιν τῶν ἐλληνικῶν συγγραφέων, τὴν ὁποίαν στοχάζομαι ὡς πρᾶγμα πολὺ ὠφελιμώτερον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀναγκαῖον εἰς ἡμᾶς. Δεύτερον ἐνδεχόμενον, καὶ ἡ περισσοτέρα σύντασις τῆς ταλαιπώρου κεφαλῆς μου (*contention d'esprit*) καὶ ἡ ἐπαινετὴ φιλοτιμία τοῦ νὰ μὴ φανῶ ἀνάξιος τῆς ἐκλογῆς, καὶ τὸ ἀσύνηθες νὰ λαλῶ δημοσίᾳ, ὅστις ἕως τῶρα ἐπέρασα ζωὴν μοναδικὴν φοφοδεῇ καὶ σχεδὸν θηριώδη, νὰ μὲ στείλωσι ἐργήγορα ὅπου εὐρίσκεται ὁ *Villoison*. Βλέπεις, φίλε εἰς ποίαν βάσανον εὐρίσκομαι».

Ποῖοι ἄρα γε νὰ ἦσαν αὐτοὶ οἱ πολλοὶ οἱ τρέχοντες ἐπάνω κάτω διὰ νὰ καταλάβωσιν τὴν διὰ τοῦ θανάτου τοῦ *Villoison* κενωθεῖσαν ἔδραν τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας ἐλληνικῆς; Ἴσως εἶναι καὶ ὁ *Hase* μεταξὺ αὐτῶν, ἢ ἴσως ἦτο καὶ ὁ μόνος. Ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν βεβαίον τι περὶ τούτου. Τὸ μόνον βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ *Hase* κατέλαβε τὴν ἔδραν ταύτην πολὺ βραδύτερον, μόλις μετὰ δέκα καὶ πλέον ἔτη, ἰδιαίτερος δὲ χάριν αὐτοῦ, τοῦ ἐν τῷ μεταξὺ διδασκάλου τῆς αὐλῆς χρηματίσαντος,

ἀνασυσταθείσαν. Ἦτο ἡ πρώτη ἐπίσημος ἀναγνώρισις τῶν ὑπηρεσιῶν, τὰς ὁποίας ὡς ὑπάλληλος εἶχε προσφέρει ἐν τῷ τμήματι τῶν χειρογράφων τῆς Αὐτοκρατορικῆς Βιβλιοθήκης, τοῦ ὁποίου, ὡς ἐλέχθη, ἔγινε τῷ 1832 καὶ *Conservateur en chef*. Ἐπὶ 40 ἔτη διετέλεσεν ὁ Hase Γάλλος Ἀκαδημαϊκός, μόλις δὲ τῷ 1837 ἐπεσκέφθη ἐπὶ δύο ἔτη τὴν Ἑλλάδα γενόμενος δεκτὸς μετὰ ἐξαιρετικῶν τιμῶν καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ὁθωνος¹. Ὅταν ἐπεσκέφθη τὴν Πελοπόννησον, αὐτὸς ὁ ὁποῖος τῷ 1829 ἐντολῇ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας εἶχε συντάξει καὶ δώσει εἰς τὴν Γαλλικὴν ἀποστολὴν τῆς ἐξερευνήσεως τῆς Πελοποννήσου ὅλας τὰς ἀναγκαίας γεωγραφικὰς, ἀρχαιολογικὰς καὶ ἱστορικὰς εἰδήσεις, ἐγνώριζε καλῶτερον τοῦ Ἑλλήνος συνοδοῦ του τὰ ὀνόματα τῶν ὁρέων καὶ τῶν πλείστων τοποθεσιῶν, ὥστε ἠρωτήθη ὑπ' αὐτοῦ μήπως ὑπῆρξεν εἰς τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἀρχηγῶν τῆς ἐπαναστάσεως. — Ἐκ τῶν δημοσιευθειῶν ἐπιστολῶν του βλέπομεν ὅτι καὶ ἐν Παρισίοις, τοῦλάχιστον κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐκεῖ διαμονῆς του, συναναστρέφετο συχνότατα μὲ Ἕλληνας καὶ χαριέστατα περιγράφει (τῇ 10 *Germinal* XI = 31 Μαρτίου 1803) εἰς τὸν Erdmannn εἰδυλλιακὴν

¹ Τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Hase περὶ τῶν ἀξιοσημειώτων τῆς ἐν Ἑλλάδι διαμονῆς του ἐδημοσίευσεν ὁ Ἀλεξ. Παγκαβῆς εἰς τὸ Ἡμερολ. Βρετοῦ, 1868, σ. 75-83. Τοῦτο συνέταξε ὁ Hase *ad usum proprium* συντομώτατα καὶ εἰς μισοβάβαρόν τινα ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Περιλαμβάνει τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ 21 Ἰουνίου, 1840 μέχρι 14 Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Προέκειται ἴσως περὶ δευτέρου ταξιδίου του εἰς Ἑλλάδα, διότι δὲν γίνεται λόγος περὶ τῆς Πελοποννήσου, ἣν εἶχεν ἐπισκεφθῇ προηγουμένως τῷ 1837. Ἰσως συνέδεσε τὸ ταξίδιον τοῦτο πρὸς τὸ ταξίδιον τοῦ Ἀλγερίου, τὸ ὁποῖον ἐντολῇ τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως ἀνέλαβε. Δημοσιεύω χάριν περιεργείας ἀπόσπασμα τοῦ ἡμερολογίου τούτου ἀναφερόμενον εἰς τὴν 6, 7, 8, Ἰουλίου.

«6 juillet. Ἐξέβην πρῶτὸν πάντῃ ὁπόμενος τὸν τε Γεννάδιον καὶ Λρόσον Μανσόλαν, δώσων τὸ ἐπίλοιπον τῶν ἐπιστολῶν οἴκοι δὲ εἶπον τῷ Schubert ὅτι ἀναχωρήσω τῇ Κυριακῇ, καὶ ἐπέσειλα τῷ Roujoux λέγων τὸ αὐτό. Ὁ Rangabé. Ἀγόρας κτενίου. Ρίζης. Ἐμνήσθην δὲ περιπατεῖν, ἢ μᾶλλον ἐλθεῖν εἰς τὴν ἀκρόασιν τοῦ Βάμβα, μεταξὺ τετάρτης καὶ πέμπτης. Καὶ τῇ ἕκτῃ ἐδείκνησα παρὰ τῷ Prokesch, ὅθεν ἐξιών ἦν παρὰ τῷ Rudhart καὶ παρὰ τῷ Ross. Καλλίστη κλίμαξ παρὰ τῷ Prokesch ἐκ Πεντελικοῦ λίθου, καὶ ἡ ἐκ Βιέννης σύζυγος χαριεστάτη εἶναι ἐφαίνετο.

»7 juillet. Εἰς τὰς ἐπὶ ὥρας ἐλεύσονται τὰ ἱπάρια τοῦ Roujoux ἢ μᾶλλον περὶ ὀγδόην ἤδη ὥραν ἦν παρὰ Γενναδίῳ, Λρόσῳ Μανσόλῳ, Παγκαβῇ, Φωκίῳ, Ρόκκε, Traiber, ὅσπερον μόνον ἀριστήσας. Ὁ ῥάπτης Jarry. Roujoux. Οἴκοι δ' ἐπανάκων εἶδρον γράμμα τοῦ Βεῖχς καλοῦντός με σήμερον εἰς δεῖπνον παρὰ τῷ ῥηγί, τῇ ἐβδόμῃ καὶ τετάρτῳ. Δεῖπνον κάλλιστον ἐκεῖ, καὶ διάλογος κάλλιστος σὺν τῇ Βασιλίσῃ. Ἐπάνοδος ξὺν τῷ Βαβαρῳ. So ein Viehvolk. Ein ordentlicher Mensch.

»8 juillet. Ἐμνήσθην ὅτι αὐτῇ τῇ ὀγδόῃ χρὴ εἶναι ἐν τῷ διδασκαλείῳ τοῦ Κοζάνη, καὶ τῇ ἐνάτῃ ἐν οἰκίᾳ τοῦ Βλαχούτζη, ὅπου οἱ ἱατροὶ καταγίνονται οὐκ ἐπίσταμαι εἰς τί. Ὁ Traiber ἱατρός. Roujoux, Φωκίων Ρόκκε. Ἐφρόντισα δὲ καὶ τῶν ὑποκαμίσων πέρι, Γενναδίῳ, Λρόσῳ Μανσόλῳ, Lagrenée, πιπτακίων ἀναχωρήσεως, ἐν οἷς καὶ ὁ Βεῖχει. Ἡ Ἑλπίς. Τέλος δρόμου εἰς τοὺς σαράφιδας, ἀναχωρήσας ξὺν τε τῷ Γεωργίῳ καὶ τῷ Ross, καὶ ἄφιξις εἰς τὸν Πειραιᾶ, ὅπου μοῦ ἐγέλασεν ὁ κατάρατος Πιτζάνης μὴ ἀναχωρῶν [ἐφθαρμένον] παρὰ τῷ Βουδούρη».

ἐκδρομὴν του εἰς τὰς τότε περιφίμους Βερσαλλίας μὲ τοὺς Ἑλληνας Μυλωνᾶν¹, καὶ κάποιον Ῥουμᾶνον, τὸν ὁποῖον ἀναφέρει μόνον ὡς υἱὸν ἑνὸς Βογιάρου, τοῦ ὁποῖου ὁ πατὴρ εἶχεν ἀποκεφαλισθῆ ὑπὸ τοῦ πατρὸς τοῦ πρίγκιπος Μουρουζῆ. Οἱ συνοδοὶ του διὰ τῆς ἀδεξιότητος τῶν τρόπων των κατέστρεψαν εἰδυλλιακὴν εὐκαιρίαν γνωριμίας του πρὸς ὥραιαν Γαλλίδα κατὰ τὴν ἐπάνοδόν των ἐκ Βερσαλλιῶν². Καὶ διὰ τοὺς ἐν Ἰένη παλαιούς φίλους του καὶ δὴ τὸν Δρόσον Μανσόλαν τὸν «Ἀμπελακιώτην» ἐρωτᾷ καὶ ἐκ Παρισίων τὸν ἐν Ἰένη φίλον του καὶ φιλόσοφον *Fries* (ἐπιστολὴ 7 *Nivose XI* = 28 Δεκεμβρίου 1802³). Ὁ ἐν Βιέννῃ τραπεζίτης ἀδελφὸς τοῦ Μανσόλα εἶχε χρεωκοπήσει, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐφαντάζετο ὁ *Hase* θὰ εἶχεν ἐπιφέρει τὴν ἐξ Ἰένης ἀνάκλησιν τοῦ ἀδελφοῦ.

Ὡς εἶδομεν λοιπὸν ἀνωτέρω ὁ *Hase* εἶχε πλέον ἀποκατασταθῆ ἐν Παρισίοις καὶ τὴν διάσωσίν του ὤφειλε μεταξὺ ἄλλων ὡς ὁμολογεῖ (ἐν ἐπιστολῇ του 7 *Brumaire* 1801) ὅχι τόσον εἰς τὰ χαρίσματα, τὰ ὁποῖα δυνατόν νὰ εἶχε, καὶ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν δυνάμιν του, ὅσον εἰς τὴν πολυῖστορίαν καὶ τὴν δεξιότητα νὰ ὁμιλῇ μὲ ὅλους περὶ ὅλων. Τὸ Γαλλικὸν ἔθνος παρετήρει, εἶναι πολὺν εὐκόλον νὰ θαμβώνη τις: *Comment? même le Grec moderne* ἀνερώνει πᾶς τις ἀκούων ὅτι γνωρίζει καὶ τὰ νέα Ἑλληνικά. Εἶχεν ἐκ φύσεως δεξιότητα τρόπων, δὲν παρουσίαζεν εὐκόλως ὅλας τὰς γνώσεις του καὶ ὅλην τὴν ἐκπλήσσουνσαν πολυμάθειάν του, ἐγνώριζε νὰ σιωπᾷ, ὅταν τοῦτο ἦτο χρήσιμον, ἢ δεξιότης του δὲ αὕτη ἐπέτρεπεν εἰς αὐτὸν νὰ παραλύῃ τὸν εὐεξήγητον φθόνον τῶν ἐγγχωρίων καὶ νὰ βοηθῇ συγχρόνως καὶ τοὺς συμπατριῶτας του Γερμανούς, οἱ ὁποῖοι ἄνθρωποι ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν εἰς Παρισίους. Ἐβοήθησε τὸν *Boeckh* εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν, τὸν *Niebuhr* εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἱστορίαν, τὸν *Alexander von Humboldt* καὶ τὸν *Leopold von Ranke* εἰς τὰς ἐκεῖ ἐπιστημονικὰς των ἐργασίας. Παρετηρήθη ὅτι ἡ ἀπόδοσις, ὡς λέγομεν σήμερον, τοῦ *Hase* ἐν Παρισίοις δὲν ὑπῆρξεν ἀνάλογος τῆς ἐκεῖ μακροῦς διαμονῆς του. Ὁ Κοραῆς βεβαίως ἐπεσκίασε καὶ αὐτὸν καὶ ὅλους τοὺς συγχρόνους του Γάλλους φιλολόγους. Ἀλλὰ πλὴν τοῦ Λέοντος Διακόνου, ἐξέδωκεν ὁ *Hase* καὶ τὸν Βαλέριον Μάξιμον καὶ τὴν κριτικῶς ὑπέροχον ἔκδοσιν τοῦ περὶ διουσημιῶν Ἰωάννου τοῦ Λυδοῦ (1823). Τὴν ἔκδοσιν τοῦ ὅλου

¹ Περὶ τοῦ ἐκ Κεφαλληνίας τούτου Νικολάου Μυλωνᾶ βλ. Ἡμερολ. Βρεττοῦ, 1867, σ. 228 (*Brunet de Presle*), καὶ Κουγέαν ἐνθ. ἀν. σ. 531 Ὁ *Hase* ἐγνώρισε ἐν Παρισίοις καὶ τινὰ Γρηγοράν, περὶ ἀμφοτέρων τούτων γράφει ἐν τῇ ἐπιστολῇ του τῆς 10 *Germinal XI* (= 31 Μαρτίου 1803).

² Ὁ *Hase* εἶχε ἐν Παρισίοις βοηθὸν διὰ τὰς ἐργασίας του περὶ τὰ ἐλλ. χειρόγραφα τὸν Ἑλληνα Σύνωμον, ὃν καὶ ὁ *Gail* ἐχρησιμοποίησε διὰ τὴν ἀντιβολὴν κωδίκων τοῦ Ξενοφώντος καὶ Θουκυδίδου.

³ Εἰς μίαν λατιν. ἐπιστολὴν του ἐκ Παρισίων (*XV Kalend. men. Nivos. an. reip. X*) πρὸς τὸν *Fries* γράφει ὡς *Postscriptum* τὸ ἑξῆς: *Bene cohibe quacso Drosum meum* (ἐννοεῖ πάντως τὸν Δρόσον Μανσόλαν). *A mea velut manu est et disciplina: quae ego incepi, tu consummato.*

συγγράμματος τοῦ Ἰωάννου Ανδοῦ περὶ διοσημιῶν (ἕως τότε ἔγνωρίζομεν μόνον τρία ἀποσπάσματα) ἀνέθηκε τῇ συστάσει τοῦ *Villoison* ὁ ἐκ τῆς Ἀνατολῆς ἐπανελθὼν Γάλλος πρέσβυς *Gabriel August de Choiseul-Gouffier* εἰς τὸν *Hase*. Ὁ *Choiseul-Gouffier* εἶχε λάβει τὸν μοναδικὸν τοῦ Ανδοῦ κώδικα (κληθέντα εἶτα καὶ ἐξ αὐτοῦ *Codex Caseolinus*) δῶρον ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ τοῦ Κωνσταντίνου Βέη Μουρούζη. Τὴν ἱστορίαν τῆς ἀποκτήσεως τοῦ κώδικος τούτου ἐκθέτει ὁ Κούρτιος *Wachsmuth* ἐν τῷ προλόγῳ τῆς *Τευβνηρείου* ἐκδόσεως (σ. 8. ἐξ.) εὐρίσκεται δὲ καὶ παρὰ τῷ *Imm. Bekker* ἀνατυπωθέντι ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ *Hase* ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Βόννης σ. 42 ἐξ. Ὁ *Bekker* ἀνατυπώνει ἐκεῖ καὶ ὁλόκληρον τὴν περισπούδαστον περὶ Ἰωάννου τοῦ Ανδοῦ πραγματείαν τοῦ *Hase*, ἣτις προετάχθη τῆς ὑπὸ τοῦ *Fuss* γενομένης ἐκδόσεως τοῦ περὶ μηνῶν συγγράμματος τοῦ Ανδοῦ. Τὸ μνημονευθὲν χειρόγραφον τοῦ Ανδοῦ περιελάμβανε τρεῖς πραγματείας περὶ τῶν ῥωμαϊκῶν ἀρχῶν, περὶ μηνῶν καὶ περὶ τῶν οὐρανίων σημείων. Τὸ τρίτον τοῦτο μέρος ἦτο λίαν δυσανάγνωστον διὰ τε τὴν δυσχερῆ γραφὴν καὶ διὰ τὴν μεγάλην τοῦ χειρογράφου φθοράν. Τοῦτο προετίμησε ὁ *Hase*, ἡ ἐπιτυχεστάτη συμπλήρωσις τῶν χασμάτων ἀνεβίβασε τὸν ἐκδότην τοῦ *de Ostentis* εἰς τὴν ὑψίστην βαθμίδα τῶν φιλολόγων¹. Ἐγραψε δὲ πρὸς τούτοις καὶ πλήθος διατριβῶν εἰς τὸ περιοδικὸν τῆς Ἀκαδημίας καὶ εἰς τὸ *Journal des Savants*, οὗ τὴν διεύθυνσιν τῆς συντάξεως μετ' ἄλλων Γάλλων λογίων ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἶχε. Ἀλλὰ πρὸ παντὸς μεγίστη καὶ ἀξία πάσης εὐγνωμοσύνης ὑπῆρξεν ἡ συμβολὴ αὐτοῦ (ἡ ὁποία δὲν ἐξήρθη ἐπαρκῶς μέχρι τοῦδε) εἰς τὸ μέγα ἑλληνικὸν *Λεξικόν*, τὸ ὁποῖον λίαν ἐπηνξημένον ἐπανεξέδωκεν ὁ οἶκος *Didot*, εἰς τὸν θησαυρὸν τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου, τὸν ὁποῖον αὐτὸς μετὰ πολλῶν ἄλλων, κυρίως τῶν δύο ἀδελφῶν *Dindorf*, ἐπλούτησε διὰ πλήθους νέων λέξεων πολλαχοῦ δὲ καὶ νέα ἑλληνικά ἐσημείωσε². Ἡ συμβολὴ τοῦ *Hase* ὑπῆρξεν κυρίως εἰς λέξεις ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων, ἐκ τῶν ἐλλήνων ἱατρῶν, τεχνικῶν, σχολιαστῶν, βυζαντινῶν συγγραφέων, ἐπιγραφῶν καὶ παπύρων. Καὶ ἀπετελέσθη οὕτω τὸ μέγα ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ ὁ «ἐνδοξος» (ὡς καλεῖται ἐκεῖ) Κοραῆς, συνειργάσθη³ καὶ τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ πρῶτον βοήθημά μας διὰ τὰς φιλολογικὰς μελέτας.

¹ «Incredibili autem diligentia Hasins ex eis descripsit quae legere potuit sententiamque quandam expiscatus verba restituit et ingentes lacunas spatii vacui exactissima ratione habita explevit» λέγει περὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ *Hase* ὁ τελευταῖος ἐκδότης τῶν διοσημιῶν τοῦ Ανδοῦ *C. Wachsmuth*.

² Ἰδὲ π.χ. *Λαγωϊκός*, η, ον, *Aptus ad leporum venationem*. *Achmes*, *Onirocr.* p. 2567, ubi distinguitur. *Κύων λ.* et *ποιμενικός*. *Certe, ut ipse audiui in Peloponneso, hodieque Graeci vocant λαγωνικούς, inserto γ, Vergatos s. Canes graios L.-Hase.*

³ Πολλὰ λέξεις φέρονται ἐν τῷ *Θησαυρῷ* τοῦ Στεφάνου (ἐκδ. *Didot*.) ἀκριβέστερον κατακεχωρισμένα μετὰ τὰς περὶ αὐτῶν ἐργασίας τοῦ Κοραῆ. Σημειωτέον ὅτι ὁ Κοραῆς ἔπασσε καὶ νέας καθιε-

Ἡ ἐπιθυμία λοιπὸν τοῦ Hase νὰ ζήσῃ ἐν Παρισίοις ἦτο, ὡς ἐλέχθη, μεγάλη. «Ἐὰν κατορθώσω» (ἔγραφε ἤδη ἀπὸ τὸ 1801, ἐπιστολὴ 7 *Brumaire* ἰδ. ἀν.) νὰ ἐπιπλεύσω καὶ δυνηθῶ καὶ νὰ τακτοποιηθῶ ἐν Παρισίοις ποῖος θὰ εἶναι ἐμοῦ εὐτυχεστερος; Τί πλοῦτος, τί πλῆθος θησαυρῶν παντὸς εἶδους ἐν παντὶ κλάδῳ τοῦ ἐπιστητοῦ, τί πλῆθος ἀγνώστων χειρογράφων, τί πηγαὶ βοηθημάτων διὰ πάσας τὰς σπουδὰς. Πανταχοῦ αἱ βιβλιοθηκαί, πινακοθηκαί, φυσιογραφικά Μουσεῖα, βοτανικοὶ κήποι εἶναι ἀνοικτά, πανταχοῦ παραδόσεις δωρεὰν μοναδικαὶ εἰς τὸ εἶδός των». Καὶ ἐγκατέλειπε διὰ τοῦτο εὐκόλως τὸν ἐθνισμόν του. Πρέπει νὰ λάβῃ τις πρὸς τοῦτο ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ Γάλλοι ἦσαν τότε οὐ μόνον τὸ στρατιωτικῶς ἐνδοξότερον ἔθνος, ἀλλὰ καὶ τὸ μᾶλλον φιλελεύθερον, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ νεαροῦ καὶ ἐπαναστατικῶς διακειμένου Σάξονος ἔρρεπε πρὸς τὴν ἀπόλυτον ἐλευθερίαν. Ὁ πολιτισμὸς τῆς μητροπόλεως ταύτης τῆς Εὐρώπης καὶ ἡ φιλοφροσύνη («avec une ingénieuse délicatesse» *Guignaut*), μεθ' ἧς ὑπεδέχοντο τὸν νεαρὸν Γερμανὸν λόγιον οἱ εὐγενεῖς Γάλλοι σοφοί, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ψυχρότητα καὶ ἐπιφύλαξιν τῶν ἐν Ἰέρῃ, συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ ἀποφασίσῃ ὁ Hase νὰ γίνῃ Γάλλος καὶ τυπικῶς καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν. Ἐν Ἰέρῃ καὶ Βεῖμαρῃ ἐπεκράτουν τότε μᾶλλον κοσμοπολιτικαὶ τάσεις ἐν τῇ μορφώσει καὶ διαπαιδαγωγήσει τῆς νεολαίας, καὶ ὁ συνεκτικὸς δεσμὸς τοῦ σημερινοῦ πατριωτικοῦ Γερμανικοῦ Κράτους δὲν ὑπῆρχε.

Πόσον διάφορος ὑπῆρξε καὶ εἰς τοῦτο ὁ ἀοίδιμος Κοραΐς, ὅστις παρέμεινε Ἑλλήν ἀπρόσβλητος ἀπὸ κάθε πειρασμὸν ἐκγαλλισμοῦ. «Ἀπὸ τὰς 24 Μαΐου» γράφει τῷ 1782 εἰς τὸν Πρωτοψάλτην «εὐρίσκομαι εἰς τὴν ἐπιφανεστάτην πόλιν τῶν Παρισίων, εἰς τὴν κατοικίαν πασῶν τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν εἰς τὰς νέας Ἀθήνας. — Ὅταν ἐγὼ ὁ δυστυχεὴς Ἑλλήν βλέπων τοὺς Παρισίους συλλογισθῶ τὸ παλαιὸν μεγαλεῖον τῆς πατρίδος, τότε, φίλε μου ἡ μελαγχολία μου μεταβάλλεται εἰς ἀγανάκτησιν καὶ ἀπόγνωσιν». Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ Κοραΐς ἔζησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἠγάπησεν τὴν Γαλλίαν ὡς δευτέραν πατρίδα του, οὐδέποτε ὅμως οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐλησμόνησεν τὴν ἀληθινὴν πατρίδα του καὶ τοὺς τυράννους της. Διαγαγὼν βίον ἀπερίσπαστον ὑπὸ οἰκογενειακῶν φροντίδων, ἐθεώρησεν ὡς μόνον αὐτοῦ προορισμὸν τὴν βοήθειαν τοῦ ἔθνους του εἰς τε τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ διαφώτισιν καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ τυράννου, τοῦ ὁποῖου ἡ θέα ἔτρεφεν αὐτὸν ἐνωρίτατα εἰς φυγὴν. Οἱ 17 τόμοι τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης του καὶ οἱ 9 τόμοι τῶν Παρέργων

ρωθείσας πλέον λέξεις ἢ ὄρους ὡς παραδ. χαρ. ἑκατομύριον, κυριαρχία, νομοθετικὸν (συνέδριον), κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα κ.ἑξ. Εἰς τὴν λέξιν πολιτισμὸς (ἤτις ἤδη παρὰ Διογ. τῷ Λαερτίῳ εὐρεῖται ἐν τῇ σημ. τῆς διοικήσεως τοῦ κράτους, τῶν πολιτικῶν πραγμάτων) ἔδωκε τὴν σημ. τοῦ *Kultur*, *civilisation*, καὶ παρέμεινε τοῦτο, παρ' ὅλας τὰς κατὰ τῆς λέξεως ταύτης ἐπιθέσεις. Σημειωτέον ὅτι καὶ ὁ *Budaeus* τὸν πολιτισμὸν μεταφράζει εἰς τὸ χωρίον τοῦτο *civilitatem*.

τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης, τὰ Ἀτακτα καὶ ὅλον τὸ πλῆθος τῆς ἐργασίας του¹ τὸ πλῆθος λέγω τῆς ἐργασίας αὐτοῦ καταπλήσσει καὶ ὑπενθυμίζει τὸ ἔργον τοῦ ἐσχάτως ἀποθανόντος μεγάλου φιλολόγου καὶ πατριώτου Βιλαμόβιτς² καὶ τὴν πολυμέρειαν τοῦ Ὀλυμπίου τῆς Γερμανίας ποιητοῦ, τὸν ὁποῖον πρὸ ἔτους ὁ κόσμος ὅλος ἐώρτασεν καὶ τὸ Πανεπιστήμιον μας καὶ ἡ ἡμετέρα Ἀκαδημία δὲν ὑπέστησαν εἰς τοῦτο. Καὶ εἶναι περίεργον πόσον συμπίπτει ὁ βίος τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν. Ὁ Κοραῆς ἐγεννήθη ἐν σχεδὸν ἔτος πρὸ τοῦ Goethe (γεννηθέντος 28 Αὐγ. 1749) καὶ ἀπέθανε ἐν ἔτος καὶ τινὰς ἡμέρας μετ' αὐτὸν (ἀποθανόντα 22 Μαρτίου 1832).

Ἐπιφανεῖς φιλόλογοι, Γάλλοι, Γερμανοὶ καὶ Ἀγγλοὶ, ἐξῆρσαν καὶ ἐπήνεσαν τὴν συμβολὴν τοῦ Κοραῆ εἰς τὸ ἔργον τῆς ἡμετέρας ἐπιστήμης³. Πάντα τὰ ἔργα του

¹ Ἡ ἑκατοστὴ ἐπέτειος τοῦ θανάτου του μᾶς ἐδῶρθε καὶ νέον του ἔργον τὰς «Σημειώσεις εἰς τὸ προσωρινὸν Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος τοῦ 1822 ἔτους», τὸ ὁποῖον ἐξέδωκεν ὁ κ. Θ. Βολίδης.

² Ἐπιτυχῶς διὰ ξένον κρίνει τὸ ἔργον τοῦ Κοραῆ ὁ Βιλαμόβιτς ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας (Gercke - Norden, 2), σ. 5. λέγει λοιπὸν περὶ αὐτοῦ «Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως φεύγουν ἐκ τῆς Πατρίδος τῶν καὶ οἱ Ἕλληνες λόγιοι καὶ ἐπὶ αἰῶνας ὅλους ἐξαφανίζεται ἐξ αὐτῆς πᾶσα ἀνωτέρα παιδεία. Καὶ εἶναι ἔνεκα τούτου ἀληθῶς μέγιστον τὸ κατῳθῶμα τοῦ Χίου Ἀδαμαντίου Κοραῆ (1748-1833), τὸν ὁποῖον ὄχι μόνον ὁ λαὸς του ὀφείλει νὰ ἐγκωμιάξῃ ὡς τὸν ἀναισθητὴν τῆς γλώσσης του, ἀλλὰ καὶ πᾶς ὁ ἔχων καρδίαν καὶ αἴσθησιν διὰ τὴν εὐγενεστάτην τῆς πατρίδος ἀγάπην. Ἐκ τῆς δρᾶσεώς του δύναται τις νὰ ἴδῃ ὅτι τὸ πνεῦμα εἶναι ἀθάνατον, καὶ ἡ εὐλογία τῶν πατέρων καὶ μετὰ αἰῶνας δίδει δύναμιν εἰς τοὺς ἀπογόνους νὰ ἀνοικοδομήσωσιν ἐκ νέου τὸν οἶκόν των. Διότι ὁ Κοραῆς διὰ τῆς ἀφοσιώσεώς του πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα καὶ διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς του ἐργασίας προπαρεσκεύασε διὰ τῆς πνευματικῆς καὶ τὴν πολιτικὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἔθνους του. Οἱ Ρωμιοὶ ἔγιναν πάλιν Ἕλληνες. Θαῦμα εἶναι ἡ ἐπιστημονικότης του. Διότι ἐν Montpellier, ὅπου ἐσπούδασεν ἱατρικὴν, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εὗρῃ τὰς ἀξιολόγους γλωσσικὰς γνώσεις, τὰς ὁποίας διέσπειρεν εἰς τὰς πολυαριθμοὺς ἐκδόσεις του, καὶ ἐν Παρισίοις ἐπίσης, ὅπου ἔζησεν ὡς ἀπλοῦς λόγιος, δὲν ἠδύνατο τοῦτο νὰ συμβῇ. Καὶ μόνον εἰς τὸν Στράβωνα ἂν ἀποβλέψῃ τις, διώρθωσε τὸ κείμενόν του ὅσον ὀλίγοι ἐπιτυχῶς, καὶ διὰ τὴν ἱστορικὴν παρακολούθησιν τοῦ ἀρχαίου γλωσσικοῦ ὕλικου, καὶ τοῦ διαλεκτικοῦ ἀκόμη, μέχρι τῆς ζωῆς σήμερον Ἑλληνικῆς, τὴν ὁποίαν ὁ φιλόλογος ὀφείλει, ὡς καὶ τὴν Ἱταλικήν, νὰ μὴ λησμονῇ, εἶναι ὁ θεμελιωτής, καὶ ἐπὶ πολὺν ἔπρεπε νὰ περιμένωμεν μέχρις οὗ ἔλθωσιν οἱ διάδοχοί του. Εἰς τὰς σπουδὰς ταύτας οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες εἶναι οἱ ὁδηγοί μας. Ὁ Θερειανὸς ἐξέθηκε τὸ ἔργον τοῦ Κοραῆ ἐν βιογραφίᾳ διακρινομένῃ καὶ διὰ τὴν εὐγένειαν τοῦ εἶδους τῆς. Αὕτη στήριζεται δὲ ἐπὶ εὐρείας βάσεως καὶ εἶναι βιβλίον, τὸ ὁποῖον θὰ ἔπρεπε πολλοὶ νὰ ἀναγινώσκουν».

³ Καὶ οἱ σύγχρονοι πρὸς τὸν Κοραῆν Γερμανοὶ φιλόλογοι ἐτίμων αὐτὸν παραπολύ. Ἀναφέρω τὸν πολυγραφώτατον καὶ αὐστηροτάτον Schäfer, τὸν ἐν Ἰένῃ Eichstaedt—ὁστις εἰς τὸν Κοραῆν, Πόρσωνα, Βόλφ καὶ Βύττεμπαχ ἀνέθηκε τὴν ἀτελῆ μένσαν ἐκδοσιν Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου—τὸν ἀρχαιολόγον Schoemann καὶ ἄλλους ἴδ. Θερειανὸν Β' 111 ἐξ. Χαρακτηριστικὸν τῆς τιμῆς, ἧς καὶ παρὰ τοῖς Γερμανοῖς ἀπέλανε, εἶναι τὸ ἐξῆς. Ὁ Ἰω. Ματθ. Schultz ἐκδῶσας τὰ εἰς Ἐαντίον τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου τῷ 1820 λέγει ἐν τῷ προλόγῳ τὰ ἐξῆς «Haec dum lente agebam, allata mihi est editio novissima Parisiensis, anno saeculi, quod agimus, XVI. curata ab Adamantino Coraio, Smyrnaeo, Medicinæ Doctore et Criticorum in Galliis principe, qui voluit hos commentarios constituere Partem

συνδυάζουσιν πρωτοτυπώτατα καὶ ἐμμελέστατα τὸν πατριωτικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν αὐτῶν σκοπὸν. Αἱ διορθώσεις καὶ παρατηρήσεις του εἰς τὸν Στράβωνα καὶ Ἀθήναιον θὰ περιποιοῦσιν εἰς αὐτὸν πάντοτε τιμὴν, μὲ τὸν Ἰσοκράτη θὰ ἀναφέρεται πάντοτε τὸ ὄνομά του, αἱ ἐκδόσεις τοῦ Ἡλιοδώρου, Θεοφράστου, Ἱπποκράτους, Γαληνοῦ, Μάρκου Αὐρηλίου, τῶν Πολιτικῶν καὶ Ἠθικῶν Νικομαχείων τοῦ Ἀριστοτέλους θὰ θεωρῶνται πάντοτε ἀπαραίτητα φιλολογικὰ βοηθήματα διὰ τοὺς συγγραφεῖς τούτους, ἀρρήκτως δὲ συνέδεσε τὸ ὄνομά του μὲ τοὺς παραλλήλους βίους τοῦ Πλουτάρχου, ὅπως μὲ τὰ Ἠθικὰ τοῦ ἰδίου συγγραφέως συνέδεσε διὰ παντὸς τὸ ὄνομα τοῦ Ἑλλην φιλόλογος τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Δὲν εἶναι δυνατὸν σήμερον νὰ ἐξαρθῶσι καὶ ἐνταῦθα ὅλα τὰ φιλολογικὰ του ἔργα τὰ διήκοντα ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου μέχρι τοῦ Προδρόμου καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς γλώσσης. Τὰ Ἀτακτά του θὰ παραμείνωσι κλασσικὸν βιβλίον, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε θὰ χάσῃ τὴν ἀξίαν του, ἰδίᾳ δὲ ὁ πρῶτος τόμος μὲ τὰς θαυμασίας φιλολογικὰς σημειώσεις του εἰς τὸν Προδρόμον. Ἡράκλειοι εἶναι οἱ ἀγῶνές του πρὸς ἀνακρινισμόν καὶ κατεύθυνσιν τῆς ἐξελέξεως τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης. «Μήτε τύραννοι τῶν χυδαίων μήτε δοῦλοι τῆς χυδαιότητος» ἦτο τὸ γλωσσικὸν του ἀξίωμα. Τὴν παρατηρουμένην σήμερον ζύμωσιν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ νέᾳ γλώσσῃ, δι' ἧς ἀμφοτέρω τὰ διῃστάμενα ἰδιώματα κατ' ἀδήριτον ἀνάγκην προσεγγίζουσι πρὸς ἄλληλα καὶ συναφομοιοῦνται, οὕτως ὥστε μετὰ τινος γενεᾶς νὰ σχηματίσωσι μίαν γλῶσσαν δυναμένην νὰ περιλάβῃ τὸν πολιτισμὸν καὶ νὰ μορφώσῃ ἄνευ συζητήσεων τὸ ἔθνος, καὶ προσεῖδε καὶ προεχάραξε τὸν δρόμον τῆς ὁ Κοραῆς. Ἀλλὰ δὲν ἐπιχειροῦ καὶ νὰ θίξῃ σήμερον ἐνταῦθα καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο.

Ἐναπόκειται εἰς ἡμᾶς καὶ τοὺς μεθ' ἡμᾶς ἡ λεπτομερεστέρα ἐξέτασις τοῦ ἀνδρὸς τούτου ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις, ὡς γραμματικοῦ, κριτικοῦ, ἐρμηνευτοῦ, ἱστορικοῦ, γλωσσολόγου, ἐπιστολογράφου, ἱατροῦ, πολιτικοῦ καὶ ἀναγεννητοῦ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Οὐ μόνον ἡ Αὐτοβιογραφία του ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Ὀδυσσεᾶ Ἀνδρῶν-τζον ἐκ Παρισίων τῇ 17 Ἰουνίου 1824 προσκαλοῦντα τὸν γέροντα ἤδη Κοραῆν (77 ἐτῶν) νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἑλλάδα, θὰ ἔπρεπε νὰ μὴ λείπουν ἀπὸ κανὲν ἀναγνωστικὸν βιβλίον τῶν σημερινῶν Ἑλληνοπαίδων.

Ἀλλ' εἶχε πλέον ὀρίσει ἡ μοῖρα τὸ τέρμα τῆς γῆνῆς σταδιοδρομίας τοῦ μεγάλου ἀνδρός, «ἀνδρὸς τῷ ὄντι ἐν φιλοσοφίᾳ διατρέφαντος τὸν βίον». Τὸ Σοφόκλειον «συμικρὰ παλαιὰ σώματ' ἐνθάδε ροπῇ» ἐφηρμόσθη καὶ εἰς αὐτόν. Τῇ 6/18 Μαρτίου 1833 κύψας ἀνισορροπῶς κατέπεσεν ἀπὸ τοῦ καθίσματός του καὶ ὑποστάς, ὡς φαίνεται, κάταγμα τι ἠσθένησε καὶ τῇ 6^η Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, πρὸ ἑκατὸν λοιπὸν ἀκρι-
quartam Παρέργων τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης (. . .). Gaudebam, mihi divinitus quasi datum, cuius vestigiis insistens non facile a fine proposito aberrarem. Καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς καλεῖ αὐτὸν prae-
stantissimum Criticum, doctissimum Smyrnaeum κτλ.

βῶς ἐτῶν ἀπὸ σήμερον, ἔκλεισε διὰ παντὸς τοὺς φωτεινοὺς ὀφθαλμούς του. Ὁ Κ. Πιτζίπιδης παραστάς κατὰ τὰς τελευταίας του στιγμὰς μετὰ τινων ἄλλων Ἑλλήνων πρὸ τῆς ἐπιθαναίου κλίνης τοῦ ἐκπνέοντος, διηγεῖται ὅτι προσεῖδεν οὗτος τὴν ἀπέναντι αὐτοῦ κρεμαμένην εἰκόνα τοῦ Δημοσθένους καὶ ἐψιθύρισε· «νά! αὐτὸς ἦτο ἄνθρωπος». Εἶχεν ἄλλοτε ὁ Κοραῆς γράφει περὶ τοῦ ρήτορος «εἶναι πολὺς καιρὸς ὅπου μῆτε νὰ τον ἀναγνώσω πλέον τὴν νύκτα ἐμπορῶ, διότι ἡ ἀνάγνωσίς του ἀποτελεῖ εἰς ἐμὲ ἀρρωπνίαν καὶ ἀκολούθως ἀρρωστίαν». Ἀλλ' εἴτε αἱ ἀναφερόμεναι ὡς τελευταῖαι του λέξεις ἐλέγχθησαν πράγματι εἴτε μὴ, ἡ διάνοιά του καὶ κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν τὴν πατρίδα θὰ ἐσκέπτετο καὶ ὑπὲρ τῆς διαρκοῦς εὐημερίας αὐτῆς θὰ ἠύχeto ὁ ἀπερχόμενος. Εἶχεν εὐτυχήσει νὰ ἴδῃ αὐτὴν ἀποκαθισταμένην πλέον πολιτικῶς καὶ τοὺς ὀδυνηροὺς φόβους του περὶ τῆς προώρου ἐξεγέρσεώς της εἶδεν ὡς ἀστηρίκτους ἢ ὑπερβολικούς. Εἶχεν ἐργασθῇ συντόμως καὶ δι' ὅλου τοῦ βίου του ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς, ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς ἐπιδόσεώς της. Ἡ ἑλληνικὴ πατρίς θὰ ἀναφύρῃ πάντοτε εὐγνωμόνως τὸ τίμιον ὄνομά του μεταξὺ τῶν ἡρώων τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης, μεταξὺ τῶν μεγάλων προμάχων τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς τιμῆς της.

Ο ΗΑΣΕ ΚΑΙ ΟΙ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ ΕΛΛΗΝΕΣ*

ΥΠΟ Σ. ΚΟΥΓΕΑ

Ὁ κ. Κουγέας συμπληρῶνων τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Καλιτσουνάκι ἀνακοινωθέντα περὶ Χάζε λέγει ὅτι ὁ διάδοχος τοῦ Χάζε εἰς τὴν ἑδραν τῆς Νεοελληνικῆς Βρυγνὲ ντὲ Πρὲλ εἰς τὸν ἐναρκτήριόν του λόγον, ἐκφωνηθέντα τῷ 1865, ἔχων ὡς θέμα: ὁ Χάζε καὶ οἱ ἐν Παρισίοις Ἑλληνες ἐπὶ τοῦ Ναπολέοντος καὶ τῶν Βουρβόνων ἀναφέρει τοὺς Ἑλληνας, πρὸς οὓς ἐσχέτισθη ὁ Χάζε, ἐν οἷς ὁ Κ. Μάνος, ὁ Σύψωμος, ὁ Ζαλύκης κλπ. καὶ ὁμιλεῖ καὶ περὶ τῶν σχέσεων Κοραῆ καὶ Χάζε, ἐξηγῶν διατί αὐταὶ δὲν ἦσαν στεναί. Ἀναφέρει περαιτέρω ὁ κ. Κουγέας ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος Παγκαβῆς ἐδημοσίευσεν τῷ 1867 ἀπόσπασμα ἡμερολογίου τοῦ Χάζε ἑλληνιστὶ γραφὲν περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1840 διαμονῆς του. Ἐν τέλει ἐξηγεῖ ὁ κ. Κουγέας ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ κ. Καλιτσουνάκι μνημονευθεὶς ὡς διδάσκαλος τοῦ Χάζε ἐν Ἰένῃ Δρόσος Μαουσόλας εἶναι ὁ Δρόσος Μανσόλας, ὅστις σπουδάζων τότε (1805) ἱατρικὴν ἐν Ἰένῃ καὶ ἀκούων μαθήματα καὶ παρὰ τῷ ποιητῇ καὶ καθηγητῇ τῆς Ἱστορίας Σίλλερ, ἦλθε κατὰ τὴν ἐπανάστασιν εἰς Ἑλλάδα καὶ ἔλαβεν ἐνεργότατον μέρος εἰς τὰ πολιτικὰ τοῦ τόπου, γενόμενος ἐπαρχος, πληρεξούσιος Θεσσαλίας καὶ Ὑπουργὸς

* Συνεδρία τῆς 8 Ἀπριλίου 1933.

κατὰ τὴν Ἑπανάστασιν, ἐπὶ Καποδίστρια καὶ ἐπὶ Ὁθωνος. Μετέφρασε δὲ καὶ ἔργον τοῦ Φίχτε ἐκ τοῦ γερμανικοῦ τῷ 1829.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ HASE*

ΥΠΟ Σ. ΜΕΝΑΡΔΟΥ

Περὶ τῶν πολλαπλῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Κοραῆ πρὸς τὸ Ἔθνος καὶ τὴν ἐπιστήμην ἐπραγματεύθησαν ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Ἀκαδημίας καὶ ἀλλαχοῦ πολυμαθεῖς συνάδελφοι. Παρέλευναν ὅμως, νομίζω, τὴν σπουδαίαν συμβολὴν τοῦ σοφωτάτου γέροντος εἰς τὴν πρώτην, τὴν περίφημον ἔκδοσιν τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν ὑπὸ τοῦ Φωριέλ κατὰ τὸ 1824. Πόσον ἡ ἔκδοσις ἐκείνη ἐπέτεινε τὸν φιλελληνισμόν ἀνὰ τὴν Εὐρώπην καὶ συνέτεινεν ὥστε οἱ «Ἕλληνες νὰ γνωρισθοῦν καὶ ν' ἀγαπηθοῦν ὅσον ἀξίζουν» μαρτυροῦν αἱ ἀμέσως γενόμεναι μεταφράσεις τοῦ βιβλίου. Ταύτας καὶ τὰς περὶ αὐτῆς κρίσεις παρέθεσα λεπτομερῶς εἰς διάλεξιν, τὴν ὁποίαν ἔκαμα τὸ 1924 εἰς τὸν Παρνασσόν¹. Δηλαδή πρώτη ἐδημοσιεύθη τὸ Πάσχα τοῦ 1825 ἡ γερμανικὴ τοῦ φιλελληνικωτάτου *Wilhelm Müller*, ἐπικρίνοντος καὶ τὰς παλαιότερας ὑπὸ τοῦ *Goethe* μεταφράσεις ἑλληνικῶν τραγουδιῶν. Δευτέρα κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἡ ἀγγλικὴ ὑπὸ τοῦ *Charles Br. Sheridan* «πωλουμένη πρὸς ὄφελος τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐκπαιδεύσεως». Τρίτη κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἡ ρωσικὴ δέκα τραγουδιῶν ὑπὸ Γνέδιτς καὶ μετὰ τινὰ ἕτη ἄλλαι.

Ὁ Φωριέλ, ὡς γνωστόν, οὔτε προτοῦ, οὔτε μετὰ τὴν ἔκδοσίν του ἤλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Λοιπὸν τὸν πρῶτον πυρῆνα τῆς συλλογῆς, καθὼς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ, κατήρτισεν ὁ «ἐνδοξος ἱατρός Κοραῆς», ὁ ὁποῖος τὴν ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν Κλωνάρην, καὶ αὐτὸς ἔπειτα διὰ τοῦ Πικκόλου ἀνεκοίνωσεν ἀντίγραφα εἰς τὸν Φωριέλ². Αὐτὴ ἡ ὀρθογραφία τῶν τραγουδιῶν μὲ τὰ τελικὰ νῦ, τὰ κλαύσω καὶ τὸ Ἰανῆς εἶναι Κοραϊκῇ. Ἀλλὰ τοῦ ἀνεκοίνωσεν ὁ Hase καὶ ὁ Μουστοξύδης καὶ κατόπιν ἄλλοι Ἕλληνες. Ἀλλὰ πρῶτον τῶν Ἑλλήνων βοηθῶν του εἰς τὴν μετάφρασιν ὀνομάζει τὸν Κλωνάρην, ὁ ὁποῖος ἐκτὸς τοῦ πυρῆνος τῆς συλλογῆς ἔπαιρνε χάριν τοῦ Φωριέλ

* Συνεδρία τῆς 8 Ἀπριλίου 1933.

¹ Περὶ τῆς πρώτης ἐκδόσεως τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν ἐν Ἀθήναις, 1925, σ. 16.

² *Chants populaires de la Grèce moderne... par C. Fauriel. Tome I. A Paris preface p. II. Le premier fond des pièces dont se compose ce recueil provient de l'illustre docteur Coray, qui en avait fait don à M. Clonarsès, de qui j'en obtins des copies par l'intermédiaire de M. Piccolo... Quelques pièces de plus remarquables m'ont été communiquées par M. M. Hase et Mustoxidi: la plupart m'ont été données ou envoyées de divers côtés par des Grecs.*

καὶ τῆς ἐκδόσεώς του καὶ πολλὰς ἄλλας ὁδηγίας ἀπὸ τὸν «ἔνδοξον ἱατρὸν»—τὸν ἐργαζόμενον πάντοτε τόσον τελεσφόρως καὶ ἀνεπιδείκτως.

Ο ΚΟΡΑΗΣ ΩΣ ΙΑΤΡΟΣ *

ΥΠΟ Α. ΚΟΥΖΗ

Λέγοντες ἱατρὸν δὲν νοοῦμεν βεβαίως τὸν ἐπαγγελματίαν ἱατρὸν, διότι οὗτος, ὡς ὁμολογεῖ καὶ ἐν τῇ βιογραφίᾳ του, οὐδέποτε διανοήθη ν' ἀσκήσῃ τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο. Αὐτὴ ἄλλωστε ἡ ἀπλῇ νεανικὴ του κλίσις πρὸς τὴν ἐπιστήμην ταύτην, ἣτις ἀσφαλῶς ἐνετεινέτο καὶ ἐκ τῆς εὐλαβοῦς μνήμης, ἣν πᾶσα ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ διέτηρει πρὸς τινὰ ἱατροφιλόσοφον πρόγονον αὐτοῦ, τὸν Ἀντώνιον Κοραῖν, συγγραφεὰ πινδαρικῶν τινων ῥῶδων, ὃν ἀναφέρει καὶ ὁ Φαβρίκιος, φαίνεται δὲν εἶχε βαθεῖας ρίζας, διότι, ὡς γράφει ὁ ἴδιος πρὸ παντός:

«Ἡθελα νὰ κερδαίνω τὸν καιρὸν νὰ μὴ βλέπω Τούρκους, ἢ ἂν ἀναγκασθῶ τελευταῖον νὰ τοὺς ἰδῶ, νὰ ζῶ μεταξὺ των ὡς ἱατρός, ἐπειδὴ τὸ θηριῶδες ἔθνος τοῦτο εἰς μόνους τοὺς ἱατροὺς ἀναγκάζεται νὰ ὑποκρίνεται κάποιαν ἡμερότητα».

Ἄν νεώτερος ἠθέλῃσε νὰ ἐκμάθῃ τὴν Ἀραβικὴν, ἵνα σπουδάσῃ τὰ ἔργα τῶν Ἀράβων, τοῦτο, ὡς εἰκός, μᾶλλον εἰς τὸ φιλολογικὸν μέρος ἀφεώρα. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀναγόρευσίν του εἰς διδάκτορα σιγματαίως μόνον ἐσκέφθη νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἱατρικῆς, προπονούμενος παρ' ἱατρῶ¹, ὡς καὶ κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ 1788, ὁπότε, ἕνα μῆνα πρὸ τῆς εἰς Παρισίους ἀποδημίας του, ἐσκέπτετο νὰ μεταβῇ εἰς Κέρκυραν καὶ Ζάκυνθον, μέρη δηλ. μὴ ὄντα ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Τούρκων, ἵνα ἐπαγγελθῇ τὸν ἱατρὸν². Ἀναμφιβόλως δ' ὁ Κοραῖς ἀποκτίσας ἀπ' ἀρχῆς λαμπρὸν ὄνομα καὶ ἐξαιρετικὰς ποιησάμενος σπουδὰς θὰ ἠδύνατο ἄριστα νὰ ἐπιτύχῃ ὡς πρακτικὸς ἱατρός· ἀλλ' ἀφ' ἐνὸς ἀσθενῆς τὸ σῶμα, νευρασθενῆς καὶ ἐξαιρετικῶς

* Συνεδρία τῆς 30 Μαρτίου 1933.

Τὸ πρῶτον μέρος τῆς πραγματείας ὡς καὶ πλεῖστα μέρη τοῦ δημοσιευομένου κειμένου καὶ σημειώσεις παραλείπονται ὥστε προκειμένου νὰ δημοσιευθῶσιν ἐν τῷ εἰδικῷ τεύχει περὶ τῶν ἑορτῶν ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Κοραῖ.

¹ Ἀπάνθ. Ἐπιστ. Β', σ. 80.

² Καὶ εἰς Σμύρνην φαίνεται ποτε ὅτι ἐσκέφθη νὰ μεταβῇ πρὸς ἐξάσκησιν τῆς ἱατρικῆς, πευθόμενος καὶ εἰς τὰς προτροπὰς τοῦ Πρωτοψάλτου, ὅστις ἐπεθύμει νὰ ἰδρῶσιν φαρμακεῖον: «Δὲν ἐκοιμήθην ὅλην τὴν νύκτα (23 Μαρτίου 1785). Δὲν εἰξέυρω τίς σὲ ἐφώτισε νὰ ἐπιθυμήσῃς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ σπετζιάρη· δὲν μὲ φθάνουν τὰ βάσανά μου, ἀλλὰ ἔμελλε... ἐσυλλογίζομην εἰς τὴν κλίνην ποῦ θὰ ἀνοίξομεν τὸ σπετζαρίον. Τέλος πάντων πρὸς τὸ ἐξημέρωμα ἔκρινα ὅτι δὲν εἶναι προσφεέστερος τόπος ἀπὸ τὸ Τζοράκ-καπί». Ἀπάνθ. Ἐπιστ. Β', σ. 76).

ἄτολμος¹, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀφιλοκερδῆς καὶ ἀνώτερος χρημάτων, οὐδέποτε ἐσκέφθη τὸ τοιοῦτον. Ἴσως δὲ καὶ τὸ ἀνίσχυρον τῆς τότε θεραπευτικῆς εἶχε μεταβάλλει τοῦτον εἰς ἄκρον πυρρωνιστήν, μὴ πιστεύοντά τι πέραν τῆς καθ' Ἱπποκράτην διαιτητικῆς:

«Δέκα σχεδὸν ἔτη εἶναι, ἔγραφε, ἀφ' οὗ βασανίζομαι ἀπὸ τὴν ἀρθρίτιδα καὶ δὲν ἐξώδευσα οὔτε δέκα σολδία εἰς ἱατρικά καὶ ὅμως βλέπεις, ὅτι ζῶ ἀκόμῃ. Χρεωστῶ τὴν μακροζωίαν μου ταύτην εἰς μόνην τὴν δίαitan. Τροφὴ μετρία καὶ εὐπεπτος, κίνησις ὅσον εἶναι δυνατόν, εἰς τὴν κλίνην ἀφ' οὗ νυκτώσῃ καὶ ἔξω τῆς κλίνης πρὶν ἀνατεῖλῃ ὁ ἥλιος· κατοικία φωτεινὴ καὶ εὐάερος. Ταῦτα μεταχειρίζου καὶ λείπε ἀπὸ ἱατρικὰ ἄλλα».

Τοῦτ' αὐτὸ ἔγραφε καὶ ἀλλαχοῦ που φρονῶν, ὅτι ὡς ἡ ἀφθονία τῆς τροφῆς, οὕτω καὶ τὰ φάρμακα κακῶς ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τοῦ ὁργανισμοῦ.

Καίτοι δὲ κατὰ ταῦτα οὐδέποτε ὁ Κοραῆς συστηματικῶς ἐξήσκησε τὴν ἱατρικὴν, ἐν τούτοις ἐκ παραδόσεως γνωρίζω, ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ σταδίου του ἐπεσκέπτετο ἀσθενεῖς, ἰδίᾳ δὲ τοὺς φίλους του καὶ τοὺς τυχὸν πτωχοὺς τῶν συμπατριωτῶν του δωρεάν. Ἀλλὰ καὶ κατόπιν οὐχὶ σπανίως ἠναγκάζετο ἐρωτώμενος νὰ παρέχῃ εἰς τούτους συμβουλὰς ἱατρικὰς ὡς δῆλον ἐκ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ, ἐξ ὧν παραλαμβάνομεν γνώμας αὐτοῦ ἐπὶ γενικωτέρων ἱατρικῶν τιμῶν ζητημάτων.

Οὕτω περὶ ὁδοντοφυΐας προῖμιον γράφει:

«Ἡ ὁδοντοφυΐα ἡ τόσον προῖμιον εἶναι σπάνιον πρᾶγμα, ἀλλ' ὅχι χωρὶς παραδείγμα. Κρέμεται ἀπὸ διαφόρους αἰτίας· πολλάκις ἀπὸ φυσικὴν ῥώμην τῆς ὅλης ἔξεως τοῦ σώματος, καμμίαν φορὰν καὶ ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ γάλακτος, τὸ ὁποῖον θηλάζει τὸ βρέφος. «Πάντα δὲ θᾶπτον φύουσιν, ὅσων αἱ τιτθαὶ θερμότερον ἔχουσι τὸ γάλα» λέγει ὁ Ἀριστοτέλης (Ζῴων ἱστ. Ζ', 10). Καλὸν καὶ εὐτυχὲς εἶναι ὅταν ἀρχῇ τὸν χειμῶνα ἡ ὁδοντοφυΐα, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Ἱπποκράτους (Περὶ ὁδοντοφ. β'): «Τὰ ἐν χειμῶνι ὁδοντοφνεῦντα, τῶν ἄλλων ὁμοίων ἐόντων βέλτιον ἀπαλλάσσει». Εἶναι καλὸν καὶ ἡ εὐκοιλία: «Οἰκόσοισιν ἐν ὁδοντοφυΐῃ ἡ κοιλία πλεῖον ὑπάγει, ἥσσον σπᾶται ἢ οἷσιν ὀλιγάκις». (Ἀπάνθ. Ἐπιστ. Β', 195).

Ἀλλαχοῦ δὲ (πρὸς Ρώταν, 7 Σεπτεμβρίου 1819) προκειμένου περὶ ὀφθαλμικοῦ τινος νοσήματος γράφει:

«Περὶ τῆς ὀφθαλμίας... δὲν ἐφρόντισα νὰ σοὶ γράψω, ἐπειδὴ ἔχεις αὐτοῦ δύο ἱατροὺς, τὸν Βογορίδην καὶ τὸν Γλαράκην, ἔπειτα ὅτι καὶ αἱ ὀφθαλμιαὶ ἱατρικὰ πολλὰ δὲν ἀπαιτοῦν. Δίατα, εὐκοιλία καὶ μακρὰν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς αἱ χεῖρες. Ταῦτα σχεδὸν ἀρκοῦν, παρεκτός ἂν ἦναι φλογώδεις, αἱ ὁποῖαι βοηθοῦνται μὲ τὴν φλεβοτομίαν».

Πρὸς Ρώταν ἐπίσης τῇ 14 Φεβρουαρίου 1828 ἔγραφε:

¹ Ὁ Κοραῆς γράφει πού τὰ ἐξῆς: «Καὶ μὴν ἐρωτᾷς πόσον εἶμαι αἰσχυνηλὸς καὶ ἄτολμος εἰς τὰ τοιαῦτα. C'est une bêtise, si vous voulez, mais cela n'est pas moins vrai.

Τὸ γὰρ ἀποστῆναι χαλεπὸν

φύσεως, ἦν ἔχει τις ἀεὶ»

καὶ μάλιστα εἰς τὸ γῆρας, τὸ ὁποῖον πρᾶννει καὶ τοὺς τολμηροὺς (Ἀπάνθ. Ἐπιστ. Α', 115).

Ἀλλαχοῦ τὴν ἀτολίαν θεωρεῖ: «σημεῖον ψυχῆς γενναίας» (Ἀντ. 135).

«Τί θέλεις καὶ τί ἄλλο δύναμαι νὰ τὸν (τὸν *Κοκκινάκη*) συμβουλευσω περὶ τῆς ἀρθρίτιδος τοῦ ὁ ἀρθριτικὸς ἐγώ; Μὲ τὴν δίαιταν δὲν τὴν ἔπαισα· τὴν ἐκουβάλησα ὅμως εἰς τὸ ταλαιπώρον μου σῶμα, καὶ τὴν ἐπέρασα μαζὶ μου τὰ 80 ἔτη, διὰ νὰ συνταφῶμεν ἐντάμια. Ἄν ἐπιθυμῇ τὴν ὀγκοηκονταετίαν, ὥς ἐλπίζῃ πλέον ἀπὸ τὴν δίαιταν, παρ' ὅλα τὰ ἄλλα ἱατρικά. Ἄς προσθέσῃ εἰς αὐτὴν καὶ τὴν ταχεῖαν μετάβασιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου πιθανόν, ὅτι θέλει μετριασθῇ καὶ ἡ ὁδύνη τῆς ἀρθρίτιδος».

Περαιτέρω πρὸς Ρώταν γράφει τῇ 14 Σεπτεμβρίου 1832 :

«Περὶ δὲ τῆς χολέρας λέγω τὰ ἑξῆς: Ἡ χολέρα κυτῶ ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸν ἔσχατον λαόν, ἤγουν ἀνθρώπους δυστυχεῖς, κακὰ κατοικημένους, κακὰ τρεφομένους, κακὰ ἐνδυμένους, καὶ ἓνα λόγον πολεμουμένους ἀπ' ὅλα· καὶ τὸν κάμνουν δεκτικώτερον ἐπιδημικῶν ἀρρωστημάτων. Ἐκ τῶν ἐχόντων τὰ ἀναγκαῖα καὶ χρήσιμα εἰς καλὴν ζωὴν πολλὰ ὀλίγοι ἐκτυπήθησαν, παραβαλλόμενοι πρὸς τοὺς δυστυχεῖς ζῶντας... Ἐκ τούτων εἶναι διὰ δυστυχίαν μου ἀπαρηγόρητον ὁ... Θυρότος (ὁ μέγας φιλόλογος καὶ φίλος του)... Προσθέτω καὶ τοῦτο· ἡ χολέρα ἐσεβάσθη τὰ Λύκεια· ἀπὸ τὰ πολλὰ καὶ διάφορα ἐδῶ εὕρισκόμενα δὲν ἠκούσθη τοῦλάχιστον κανὲν ἀκόμη πολιορκούμενον ἀπὸ χολέραν».

Προκειμένον δὲ περὶ ἀποστολῆς εἰς Παρισίους τοῦ υἱοῦ τοῦ Ρώτα γράφει :

«Ἐγὼ τὸν ἔσταλλα, συλλογισζόμενος ὅτι ὁ τῆς χολέρας κίνδυνος δὲν εἶναι μεγαλύτερος τῶν διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ταξιδίων».

Εἰς ἄλλην δ' ἐπιστολὴν (1 Δεκεμβρίου 1827) γράφει :

«Μ' ἐρωτᾷς περὶ λουτρῶν τὸν χειμῶνα, Ἄν τὰ ὑποφέρῃς καὶ τὸν χειμῶνα, λάμβανέ τα, μόνον νὰ προσέχῃς μετὰ τὸ λουτρὸν ἀπὸ τὸ κρύος. Ἐγὼ κάμνω διακοπὴν δύο μῆνας. Αὐριον λούομαι τὸ τελευταῖον, διὰ νὰ ἀρχίσω πάλιν τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1828, ἂν φθάσω εἰς τὸ 1828. Μ' ἐρωτᾷς, θαλάσσια ἢ γλυκά. Προκρίνω τὰ θαλάσσια, ἂν ὅμως κρῖνῃ καὶ ὁ ἱατρός σου αὐτοῦ χωρὶς τοῦ ὁποίου τὴν βουλὴν μὴ κάμνῃς τίποτε. Περὶ τῶν τοιούτων αἱ ἀπὸ μακρὰν συμβουλαὶ δὲν εἶναι πάντως ἀσφαλεῖς».

Ἐν ἄλλῃ ἐπιστολῇ πρὸς Ἀλ. Βασιλείου (26 Ἰανουαρίου 1811) γράφει :

«Τὸ νομιζόμενον ἀρθριτικὸν εἰς σέ, ἴσως εἶναι πρόσκαιρον ρευματικόν. Τοῦλάχιστον ἡ φύσις καὶ ἡ κατασκευὴ τοῦ σώματός σου καὶ τὸ ἐνεργητικὸν τῆς ζωῆς σου δὲν δίδουσι τοιαύτην ὑποψίαν, παρεκτός, ἂν οἱ γονεῖς σου ἦσαν ὑποκείμενοι εἰς τὸ πάθος· ὅπως ἂν εἶναι πρόσεχε καὶ συμβουλευτοῦ ἐγκαίρως κανένα ἱατρόν, διὰ νὰ τὸ κόψῃς εἰς αὐτὴν τὴν ρίζαν πρὶν νὰ βλαστήσῃ».

Εἰς τὸν Βλαστὸν τοῦναντίον, συμφώνως πρὸς τὰς ἀνωτέρω ἐκτεθείσας ἰδέας του, γράφει (2 Ἰουλίου 1825) ὅτι ὠρισμένως :

«Ἀφ' οὗ περάσῃ τις τὰ ἑξήκοντα, ἄλλο τι ἱατρικὸν δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τὴν δίαιταν».

Τῇ 13 Αὐγούστου 1818 γράφει πρὸς Παντ. Βλαστὸν εἰς Ἀμστελόδαμον, τὰ ἑξῆς :

«Δὲν μένει πιστεύω ἀμφιβολία, κατὰ τὴν ὁποίαν κάμνεις περιγραφὴν, ὅτι τὸ πάθος τοῦ ἀδελφοῦ σου εἶναι κήλη (hernie). Ἡ θεραπεία του ἦτο δυνατὴ, ὅταν εὕρισκετο ἔτι εἰς τρυφεράν ἡλικίαν· τώρα δὲν μένει ἄλλο, πλὴν καλὸς ἐπίδεσμος νὰ κρατῇ καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν κήλην νὰ ἐκβαίνῃ ἔξω, καὶ ἀποφυγῇ ὅσον εἶναι δυνατόν σφοδρῶν πόνων. Ὅταν τὰ δύο αὐτὰ φυλαχθῶσι δὲν κινδυνεύει ὁ νέος τίποτε· ἐνδεχόμενον δὲ καὶ ἡ φύσις (ὅτι γίνεται καὶ τοῦτο), ἂν δὲν ἔξα-

λείψῃ τὸ πάθος νὰ τὸ κάμῃ σχεδὸν ἀνεπαίσθητον. Περί δὲ τοῦ ταξειδίου, ἂν ἦτο εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐσύμφερε διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἐπιδέσμου (bandage), διότι πρέπει νὰ εἶναι πολλὰ ἄρμόδιος εἰς τὸ πάσχον μέρος· καὶ ἡ ἄρμοδιότης καὶ ἐκλογὴ κρίνεται εὐκολώτερον παρόντος καὶ βλεπομένου τοῦ πάσχοντος, Ἄλλ' ἐπειδὴ δὲν εἶναι, τὸ μὲν ταξειδίον ὡς κοπιῶδες ἐνδέχεται νὰ βλάψῃ περισσότερον παρὰ νὰ ὠφελήσῃ, ἡ δὲ ἐκλογὴ τοῦ ἐπιδέσμου γίνεται πλέον, ἐὰν ἀντὶ ἐνὸς στείλῃ πολλούς, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἐκεῖ χειρουργὸς εἴμπορεῖ νὰ διαλέξῃ τὸν ἄρμοδιώτερον. Περί τούτου δύνασαι νὰ συμβουλευθῇς αὐτοῦ τὸν ἐπισημότερον χειρουργὸν νὰ σὲ χειραγωγήσῃ καὶ νὰ σοῦ δώσῃ τρεῖς ἢ τέσσαρας καλοὺς ἐπιδέσμους· καθὼς ἄλλα πολλὰ τοὺς τελειοποίησαν σήμερον κοὶ αὐτοὺς οἱ Εὐρωπαῖοι».

Καὶ ἐπιλέγει :

«Αἰσθάνεσαι (καὶ πλὴν τῶν ἡλιθίων, τίς δὲν τὸ αἰσθάνεται!) πόσον δεινὸν πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀπαιδευσία. Ἡ ταλαιπώρος Ἑλλάς, οὔτε χειρουργοὺς ἀκόμη καλοὺς καὶ πολλούς, οὔτε ἐργαστήρια ἐπιδέσμων, οὔτε τίποτ' ἄλλο ὅσον εἶναι χρεῖα εἰς τὰς ἀσθενείας τοῦ ταλαιπώρου σώματος ἔχει. Ἄν σπᾶσωμεν ἀνάγκη εἶναι νὰ πάσχωμεν περισσότερα ἀπὸ τοὺς σπασμένους τῆς Εὐρώπης· ἂν τυφλωθῶμεν ἐξ ἀνάγκης μένομεν τυφλοὶ δι' ὅλον τὸν βίον, ὅταν ἐδῶ ἀναβλέπουσι καθ' ἡμέραν τυφλοί...»

Ἰδιαίτατα μεγίστην σημασίαν ἀπέδιδεν εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ὑγιείας. Οὕτω εἰς ἀνεκδότον ἐπιστολὴν πρὸς Κρεατσούλην, εὐρισκομένην ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας γράφει :

«Δεινότατον εἶναι ἡ ἀποβολὴ τῆς ὑγιείας, ἐπειδὴ χωρὶς αὐτὴν γίνεται ὁ βίος ἀβίωτος. Στρέψε λοιπὸν ὅλην σου τὴν προσοχὴν εἰς τὴν φυλακὴν τῆς ὑγιείας μὲ τὸν περίπατον καὶ εἴ τι ἄλλο κρίνεις ἱκανὸν νά...»

Ἐν ἄλλῃ δὲ ὁμοίᾳ τῆς 4 Μαΐου 1828 γράφει :

«Υγιαίνειν μὲν ἄριστον ἀνδρὶ θνητῷ.

Δεύτερον δέ, φυὰν καλὸν γενέσθαι.

Πλουτέειν δ' ἀδόλως τρίτον· κ' ἔπειτα

τέταρτον, μετὰ τῶν φίλων συνηβᾶν».

Συνιστᾷ λοιπὸν :

«Φροντίδα νὰ ἐπιμελῇσθε τὴν ὑγιάν, ὥς τὸ πρῶτον καὶ ἄριστον ὅλου τοῦ κόσμου»¹.

Τοιαῦται τινὲς αἱ γινώμαι τοῦ Κοραῖ σχετικῶς πρὸς τὸ πρακτικὸν μέρος τῆς ἱατρικῆς. Ἄλλ' ἀληθὲς οὗτος ἐπιστήμων, ἐλαυνόμενος ὑπὸ τῶν εὐγενεστέρων ἰδανικῶν, καλλιεργῶν τὴν ἐπιστήμην χάριν αὐτῆς καὶ μόνης, οὐδέποτε πραγματικῶς ἀπέβλεψεν εἰς τὴν ἄσκησιν ταύτης, ὥς εἴρηται ἤδη, οὐδ' εἰς τὰ ἐξ αὐτῆς κέρδη, περὶ ἃ οὐδόλως ἐμερίμνα, ὥς δῆλον καὶ ἐκ τῆς ἀπορροφῆως τῆς προτάσεως, ἵνα καταλάβῃ

¹ Περίεργός πως εἶναι ἡ συμβουλή, ἣν δίδει ἐν ὁμοίᾳ ἀνεκδότῳ ἐπιστολῇ (7 Ὀκτωβρίου 1830) πρὸς τὴν σύζυγον τοῦ Κρεατσούλη: «εἰπὲ νὰ μὴ ἀκούῃ τοὺς ἰατροὺς». Οἱ ψυχροὶ τόποι βλάπτουν τοὺς διὰ βιωτικὰς χρεῖας ἀναγκαζομένους νὰ τρέχωσιν εἰς τοὺς δρόμους δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ ὅχι τοὺς ἔχοντας ἐπάγγελμα οἰκουρικὸν καὶ πῦρ ἄφθονον νὰ ζεσταίνωνται».

θέσιν καθηγητοῦ καὶ καταστῇ μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου¹. Ἐν μόνον ἰδεῶδες ὑπῆρχε δι' αὐτόν, ἡ πατρίς, καὶ μία ὑπῆρξεν ἡ ἐσωτερικὴ αὐτοῦ χαρὰ καὶ ἀπόλαυσις, πραγματικὴ ἀνάγκη τοῦ βίου του, ἡ ἐπιστημονικὴ ἐργασία, εἰς ἣν μετ' ἐξόχου ἀφοσιώσεως ἐπεδόθη καὶ παρὰ τὸν σκληρὸν ἀγῶνα, ὃν διαρκῶς διεξῆγε κατὰ τῶν δυσκολιῶν τῆς ζωῆς αὐτοῦ, καὶ καθ' ὧν ἐθριάμβευσε διὰ τῆς ὀλοσχεροῦς παραιτήσεως ἀπὸ παντὸς μὴ ἀπολύτως ἀναγκαίου διὰ τὴν ζωὴν. Ἐθελγεν αὐτὸν ἡ ἀσκητικῶς ἡσυχος καὶ ἀδιατάρακτος ἐργασία ἐν τῷ γραφείῳ αὐτοῦ ἢ ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις, ἀφ' ὧν μίαν μόνον ὥραν ἀπεμακρύνετο διὰ τὸ γεῦμά του ἢ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν πολιτικῶν γεγονότων εἰς τὰς ἐφημερίδας. Ἰδίᾳ δ' οὐδέποτε ἐπαύσατο μελετῶν τοὺς ἀρχαίους Ἑλλήνας συγγραφεῖς καὶ ὁ Κοραῖς παραμένει τὸ διδακτικώτερον παράδειγμα τοῦ τί δύναται νὰ προσπορίσῃ ἡ θανμαστὴ δύναμις τοῦ ἀρχαίου κόσμου, διότι ὄντως εἰς τὴν μελέτην τούτου ὀφείλει ὁ Κοραῖς τὴν τεραστίαν ἔκτασιν τῶν γνώσεών του. Καὶ εἰς ἡλικίαν δ' ἀκόμῃ 84 ἐτῶν, μὴ κεκοπιакώς, ἀλλ' ἐργαζόμενος ἐπὶ τοῦ γραφείου του ἐπλήρη ὑπὸ τοῦ θανάτου, καθ' ἣν στιγμήν ἐκυπτεν, ἵνα ἀναλάβῃ βιβλίον τι καὶ καθ' ὃν χρόνον ἡ μὲν φήμη αὐτοῦ ὡς ἐνὸς τῶν σοφωτέρων ἀνδρῶν ἀπὸ τῆς Γαλλίας ἐπεξετείνετο καθ' ἅπαντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον, ἡ δὲ δόξα αὐτοῦ ἐμεσουράνει ἐν Ἑλλάδι.

Ἐξετάζοντες νῦν εἰδικώτερον τὰ ἱατρικὰ ἔργα τοῦ Κοραῖ ὀννάμεθα νὰ διαιρέσωμεν ταῦτα εἰς τέσσαρας τάξεις: α') τὴν τῶν διδακτορικῶν αὐτοῦ διατριβῶν, αἵτινες ἐγγράφησαν ἐν λατινικῇ γλώσσῃ, β') τὴν τῶν μεταφράσεων ἀπὸ τοῦ γερμανικοῦ καὶ ἀγγλικοῦ καὶ γ') τὴν τῶν κριτικῶν ἐκδόσεων τῶν ἔργων ἀρχαίων ἐλλήνων ἱατρῶν καὶ τέλος δ') τὴν περιλαμβάνουσαν τὴν ἐν ταῖς διαφόροις ἐπιστολαῖς αὐτοῦ περιχομένην ἱατρικὴν ὕλην.

Τῶν διδακτορικῶν αὐτοῦ θέσεων ἡ μὲν φέρει τὸν τίτλον: «*Pyretologiae synopsis, quam peritissimis rei Medicae, inclutaeque Universitatis Monspeliensis professoribus Regiis, N.N.D.D. Paul Joseph de Bartz, Cancellario et Judice, Fr. de Lamure, decano, Gasp. Joahn. René, prodecano, Antonio Gouan, Er. Broussonet, Fr. Vigrorio, Joahn. Sabatier, Joahn. Carol. de Grimaud et Henr. Ludov. Brun, decani coadjutori, Theseos vice impugnandam obtulit, mense Julio praesentis anni pro prima Apollinari laurea consequenda, Auctor Diamantes Coray, patria Smyrnensis, natione Graecus, artium liberalium magister, et in eadem Universitate Medicinae alumnus. Monspellii, apud Joahnem Martel, natu majorem, Regio, Occitaniae Comitiorum, Universitati. Typographum Consuetum. MDCCLXXXVI*». Διὰ τῆς ὑποδειγματικῶς εὐσυνειδήτου ταύτης ἐργασίας ἠθέλησεν οὗτος νὰ ἐξετάσῃ ὑπὸ ἔποψιν γενικῆς καὶ εἰδικῆς παθολογίας τὸ ζήτημα τοῦ πυρετοῦ, τὸ τόσον ἐνδιαφέρον τὴν ἱατρικὴν ἀπὸ τῶν ἀρχαιο-

¹ Βλ. Ἀπάνθ. Ἐπιστ. Α', σ. 194.

τάτων χρόνων μέχρι σήμερον. Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ, ὡς εἰκόσ, ὁ Κοραΐς δὲν ἔβη πέραν τῶν γνωστῶν, οὐδ' ἠδύνατο νὰ πράξῃ τοῦτο ὁ μόνος τότε ὑποψήφιος διδάκτωρ· ἀλλ' ὅμως ἀναιρέξας εἰς τὰς πηγὰς καὶ τὰ κείμενα, ἀντιβαλὼν τὰς γνώμας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, ἱατρῶν τε καὶ μὴ, οἷον τοῦ Ἱπποκράτους, τοῦ Γαληνοῦ, τοῦ Ἀλεξάνδρου Τραλλιανοῦ, τοῦ Ἰωάννου Ἀκτουαρίου, Πλάτωνος, Διογένους Λαερτίου κ.λ. πρὸς τὰ τότε ἐν τῇ ἐπιστήμῃ κρατοῦντα καὶ τὰς γνώμας τῶν σοφῶν ἱατρῶν τῆς 18^{ης} ἑκατονταετηρίδος, οἷον τοῦ Haller, van Swieten, Stahl, Boerhaave, Hoffmann, Selle, Stoll, Sydenham, Grant, Mead, Fernel κ.λ. συνέταξεν ἔργον ὄντως βαθείας κρίσεως, ὅπερ χαρακτηρίζει ἡ λίαν συστηματικὴ κατὰταξις τῆς ὕλης καὶ τὸ πλήρες καὶ σαφὲς τῆς ἐκθέσεως.

Παραθέτομεν ὧδε σχεδίασμα τοῦ ὅλου ἔργου.

A. PROLEGOMENA (§ 1-34).

B. SECTIO A. De febre in genere § 35-62.

C. SECTIO B.

a. Ordo I.—De febribus nervosis

* Genus I.—De febribus hypertonicis	{	Species I. Febris ephemera (§ 63-74)
		Synochos imputris (§ 75-84)
		Species II. Affectus locales (§ 85)

** Genus. 2.—De febribus atonicis (§ 86-90).

D. SECTIO C.

b. Ordo II.—De febribus putridis (§ 91-92).

* Genus I.—De febribus inflammatoriis

Species I. Inflammatoria universalis (§ 93-113).

Species II. Febris inflammatoria intenta, seu cum inflammatione locali juncta (§ 114-119).

§ Variæ complicationes febris inflammatoriae	{	a. catarrhus (§ 120-121)
		b. dysenteria (§ 122-124)
		c. exanthemata (§ 125-134)

** Genus 2.—De febribus biliosis.

Species I. Febris biliosa gastrica (§ 135-146)

Species II. Biliosa universalis (§ 147-165)

Species III. Febris biliosa intenta seu cum inflammatione locali juncta.

§ Variæ complicationes febris biliosae (§ 168-172)

*** Genus 3.—a. De febribus pituitosis (§ 173-174)

Species I. Febris pituitosa gastrica (§ 175-181)

Species II. Febris pituitosa universalis (§ 182-187)

Species III. Febris pituitosa intenta seu cum inflammatione locali juncta.

§ Variæ complicationes febris pituitosae (§ 189-192).

Πρὸς τῇ ἑλληνομαθείᾳ αὐτοῦ ὁ Κοραῖς δεικνύεται ἤδη ἀπὸ τῆς πρώτης ταύτης διατριβῆς βαθὺς γνώστης οὐ μόνον τῆς γαλλικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς γερμανικῆς, τῆς ἀγγλικῆς, τῆς ὀλλανδικῆς, τῆς ἰταλικῆς, τῆς ἐβραϊκῆς καὶ ἰδίᾳ τῆς λατινικῆς γλώσσης, ἐν ᾗ καλλιπέστατα καὶ γλαφυρώτατα ἐγράφη ἡ θέσις τοῦ αὐτοῦ. Τὴν λατινικὴν ἄλλωστε γλῶσσαν ἐθεώρει ἀπαραίτητον καὶ διὰ τὴν σπουδὴν ἐν τῇ ἑλληνικῇ «ἂν τις δὲν γνωρίζῃ» ἔγραφε «καὶ τὰς δύο, καμμίαν ἀπὸ τὰς δύο δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καταλάβῃ ἐντελῶς. Οὐδετέραν λοιπὸν εἰ μὴ ἑκατέραν».

Ἡ ἀξία τῆς πυρετολογίας αὐτοῦ βεβαίως μειοῦται σήμερον, ὅποτε ὡς ἐκ τῶν νεωτέρων προόδων τῆς ἱατρικῆς μετέλλαξαν ὅλως αἱ περὶ πυρετοῦ ἐν γένει καὶ ἐμπτύρεων νόσων ιδέαι ἡμῶν. Αὕτη εἶναι δυστυχῶς ἡ τύχη τῶν πλείστων παλαιωτέρων τε καὶ νεωτέρων ἐργασιῶν ἐν ταῖς ἐπιστήμαις, ἐν αἷς ραγδαία ἡ ἐπελθοῦσα μεταβολή, ἰδίᾳ δ' ἐν τῇ ἱατρικῇ μετὰ τὰς ριζικὰς μεταρρυθμίσεις, ἃς ὑπέστη ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ 19^{ου} αἰῶνος καὶ τὰς καθ' ἡμέραν σημαντικωτάτας ἐπιγυρομένας προόδους.

Τὸ ἀνήσυχον τῆς ἰδιοσυγκρασίας τοῦ Κοραῖ καὶ τὴν μετριοφροσύνην αὐτοῦ δεικνύουσιν ἅμα μὲν ἡ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ βιβλίου προσφωνήσις πρὸς τὸν εὐεργέτην καὶ φίλον τοῦ ἱερέα Κεῦνον, εἰς ὃν ἀφιεροῖ τὸ ἔργον, ἐν ᾗ ἀναγράφει ὅτι τοῦτο: «ἵσως δὲν ἐνέχει τι τὸ σοβαρὸν» (in quo fortassis momenti nihil est), ἅμα δὲ τὸ ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου τετραστίχον ἀπὸ τῆς Σιχομανίας τοῦ *Piron*. Ὡς εἰκόσ, ἐν τῇ σημειωτῇ ἡμῶν μελέτῃ δὲν ἐπιτρέπεται εὐρύτερα ἀνάλυσις τοῦ ἔργου τούτου¹, ὡς οὐδὲ τῶν μετέπειτα μνημονευθησομένων.

Β' ἔργον τῆς τάξεως ταύτης τῶν διδακτορικῶν διατριβῶν τοῦ Κοραῖ εἶναι ὁ Ἱπποκρατικὸς ἱατρός: «*Medicus hippocraticus, sive de praecipuis officiis medici ex primo Hippocratis aphorismo deductis oratio ab auctore D. Coray, Smyrnensis, in inclyta Universitate Monspelliensi, habita, pro gradu doctoratus consequendo. Monspelii, apud Joan. Martel, natu majorem Regis, occitaniae Comitiorum, Universitatisque Typographum consuetum. MDCCLXXXVII*»².

Ἡ μικρὰ αὕτη, ἀλλ' ἀρίστη ἱατρικο-ἱστορικὴ διατριβὴ ἐκ 5 περίπου σελίδων 8^{ου} σχήματος ἀποτελουμένη, πραγματεύεται περὶ τῶν κυρίων καθηκόντων τοῦ ἱατροῦ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ γνωστοῦ πρώτου ἀφορισμοῦ τοῦ Ἱπποκράτους «ὁ μὲν βίος βραχύς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ...», φέρει δ' ὡς ρητὸν ἐν τῷ ἐξωφύλλῳ λατινιστὶ τὸ τοῦ Ἱπποκράτους «εἰ γὰρ παρῇ φιλανθρωπίῃ, παρέστι καὶ φιλοτεχνίη». Ἰδιαιτάτα ἐν

¹ Περίληψιν βλ. παρὰ Θερεσιανῷ ἐνθ. ἀνωτ. τόμ. Α', σ. 147 ἐπ.

² Ἐξεδόθη εἰς φύλλον μετὰ τῆς περὶ ἀέρων, ὑδάτων καὶ τόπων τοῦ Ἱπποκράτους πρώτης ἐκδόσεως, ἀνετυπώθη δὲ ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον ἐν *Lettres inédites de Coray* (Paris 1877), σ. 592-597. Μετάφρασις τούτου ὑπὸ Θεαγ. Λιβαδά ἐν Θερεσιανῷ ἐνθ. ἀνωτ. τόμ. Γ', Παράρτ. Β', σ. κα'-κζ'.

ταύτη ὑποδεικνύεται ὅτι ὁ ἰατρὸς δέον νὰ ἔχη κυρίως ὑπ' ὄψει τὴν τελείωσιν τῆς ἐπιστήμης καὶ ὅτι καθήκον τὴν ἐμπειρίαν αὐτοῦ διὰ διηγεκοῦς μελέτης νὰ αὐξάνη, οὐχὶ δὲ μόνον ἐπὶ χρηματισμῷ ἀλλὰ καὶ μετὰ προθυμίας καὶ φιλανθρωπίας νὰ ἐπισκέπτηται καὶ θεραπεύῃ τοὺς ἀσθενεῖς, εἴτε πλούσιοι ᾧσιν εἴτε πένητες¹.

Ἡ δευτέρα τάξις ἡ τῶν μεταφράσεων² περιλαμβάνει πέντε ἔργα, ὧν τρία μὲν μετέφρασεν ἐκ τοῦ γερμανικοῦ εἰς τὴν γαλλικὴν, δύο δ' ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ εἰς τὴν γαλλικὴν. Ἐκ τῶν ἐκ τῆς γερμανικῆς εἰς τὴν γαλλικὴν μεταφρασθέντων πρῶτον ἐξεδόθη ἡ Κλινικὴ Ἱατρικὴ τοῦ Selle εἰς 2 τόμους ὑπὸ τὸν τίτλον: «*Médecine clinique ou Manuel de pratique traduit de l'allemand, du docteur C. G. Selle par Coray, docteur en médecine de l'Université de Montpellier 1787*». Ἡ μετάφρασις ἐγένετο κατὰ τὴν τετάρτην γερμανικὴν ἔκδοσιν, μετὰ ὀκταετίαν δὲ—τῷ III ἔτει τῆς δημοκρατίας, τοῦτέστι τῷ 1795—ἐγένετο νέα ἔκδοσις ταύτης κατὰ τὴν πέμπτην Γερμανικὴν ὑπὸ τὸν τίτλον: *Médecine clinique ou manuel de pratique, traduit de l'allemand, du docteur C. G. Selle, professeur en médecine, médecin de la maison de Charité à Berlin, membre de l'Académie Royale des sciences de la même ville et de la Société Royale des médecins de Londres, par Coray, docteur en médecine de l'Université de Montpellier. Second édition Française, faite d'après la cinquième édition Allemande de 1789, corrigé et augmenté dans une infinité d'endroits, 2 vol. Montpellier, de l'imprimerie de Tournel père et fils, imprimeurs-libraires. L'an troisième de la République*.

Ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ ἔργου ὁ Κοραῆς παρέθετο πρόλογον ἐκ 16 σελίδων καὶ ἰδίας σημειώσεις ἐν ἀναφορᾷ ἰδίᾳ πρὸς Ἱπποκρατικὰς τινὰς γνώμας, τὴν δὲ μετάφρασιν ἀνέθηκε τῇ Βασιλ. Ἐταιρείᾳ τῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Μομπελλιέ, ἣτις ὠνόμασε τοῦτον ἐπίτιμον αὐτῆς ἑταῖρον. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ κλασσικοῦ τούτου συγγράμματος Selle, ὅστις ἐγνώρισε καὶ προσωπικῶς τὸν Κοραῆν κατὰ τινὰ μετάβασιν εἰς Παρισίους,

¹ Τοῦ ἔργου τούτου μετάφρασιν ἐκ τοῦ λατινικοῦ εἰς τὴν νεοελληνικὴν ἐξήτει ὁ Προτοπαλάτης ἐπιμόνως παρὰ τοῦ Κοραῆ, δι' ὃ καὶ οὗτος τῷ ἔγραψε: «Δὲν εἶναι ξεμώραμα εἰς τὴν λογισμότητά σου τὸ νὰ ἀναγκάσῃς τὸν καλὸν δετόρον νὰ σὲ μεταφράσῃ τὸ πονημάτιον: «Περὶ καθηκόντων τοῦ ἱατροῦ»; Τί θέλει σὲ ὠφελήσῃ νὰ ζήσῃς! Ἄν ἦτο αἶν: «Περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ ψάλτου», εἴχες δίκαιον».

² Τὴν ἀτολίμian τοῦ Κοραῆ δεικνύει ὅτι καὶ αὐτὰς τὰς μεταφράσεις ἔδιδε πρὸς ἀναθεώρησιν, ὡς π.χ. τὸ χειρόγραφον τῆς μεταφράσεως τῆς Ἱστορίας τῆς Ἱατρικῆς τοῦ Black εἰς τὸν Ροχέμιον (Βλ. Θερεσιανοῦ, ἐνθ. ἀνωτ. Α' 235). Δι' αὐτὴν τὴν τόσῳ κλασσικὴν μετάφρασιν τοῦ «Περὶ ἀέρων, ὑδάτων καὶ τόπων» ἔργου τοῦ Ἱπποκράτους ἔγραψε τὰ ἑξῆς: «Ὁ ἀναγνώστης θὰ ἐννοήσῃ εὐκόλως, ὅτι ὁ μεταφραστής εἶναι ξένος ἢ ὁμολογία αὕτη ἀρκεῖ πρὸς ἀποτροπὴν πικρῶν ἐπικρίσεων καὶ πρὸς ἐπικεισετέραν διάθεσιν τῶν ἀναγνωστῶν». (Βλ. ὁμως περαιτέρω τὴν ἐπὶ τούτου γνώμην τῆς βραβευσάσης τὸ ἔργον κριτικῆς ἐπιτροπείας τῆς Ἀκαδημίας).

ἐγενήθη ἐν *Stettin* καὶ ἐγένετο καθηγητὴς ἐν *Βερολίῳ*, τὸ ἔργον αὐτοῦ τοῦτο εἶχε γερμανιστὶ τρεῖς ἔτι ἐκδόσεις.

Δεύτερον ἔργον μεταφρασθὲν ἐκ τῆς γερμανικῆς εἰς τὴν γαλλικὴν ἦτο ἡ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως «Εἰσαγωγή εἰς τὴν μελέτην τῆς φύσεως καὶ τῆς ἱατρικῆς», ἣτις ἐξεδόθη ὑπὸ τὸν τίτλον: «*Introduction à l'étude de la nature et de la médecine, traduite de l'allemand d'après la seconde édition corrigé et augmenté de M. Selle, professeur en médecine, médecin de la Charité et membre de l'Académie royale des sciences de Berlin par Coray docteur en médecine de l'Université de Montpellier. Ouvrage nécessaire à tous les étudiants en médecine. A Montpellier, de l'imprimerie de Tournel, père et fils, imprimeurs-libraires. L'an troisième de la République (1795)*».

Τὸ ἔργον τοῦτο, ἀντιπροσωπεῦον τὴν σημερινὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἱατρικῆς, ὀρθῶς ὑπὸ τοῦ Κοραῖ καλεῖται «*grammaire de médecine*», περιέχει δὲ τὰς ἀναγκαίους γνώσεις τοῖς εἰσαγομένοις εἰς τὴν ἱατρικὴν καὶ τοῖς ἱατροῖς. Ἐν τῇ εἰσαγωγῇ, ἣν προσέθηκεν ὁ Κοραῖς, περιλαμβάνονται καὶ διάφοροι σημειώσεις ἀπὸ ἀρχαίων συγγραφέων, ἰδίᾳ τοῦ Ἱπποκράτους, παρατίθενται δὲ συμβουλαὶ περὶ ἱατροῦ καὶ ἐξασκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματος, ἐν τέλει δὲ σημειοῦται ὅτι ὁ μὲν συγγραφεὺς *Selle* χάριν ἀναμορφώσεως τῆς σπουδῆς τῆς ἱατρικῆς συνέταξε τὸ ἔργον, ὁ δὲ μεταφραστὴς, ἀκριβῶς ἵνα συμβάλῃ εἰς τὴν ἀνακαίνισιν ταύτην, ἀπεφάσισε νὰ μεταφράσῃ τὸ σύγγραμμα ἐν τῇ λίαν διαδεδομένῃ γαλλικῇ γλώσσῃ.

Τὸ τρίτον ἔργον τὸ μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ γερμανικοῦ εἰς τὴν γαλλικὴν φέρει τὸν τίτλον: «*Observations de médecine du Dr C. G. Selle, traduites par le docteur Coray. Paris, IV année (1796)*», εἶναι δ' ἀπόσπασμα τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον: «*Neue Beiträge zur Natur und Arzneiwissenschaft*» (*I. Theil. Berlin 1782. II. 1793 καὶ III. 1786*) συγγράμματος τοῦ αὐτοῦ Γερμανοῦ συγγραφέως. Καὶ ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ὁ Κοραῖς διὰ τῶν προλεγομένων αὐτοῦ οὐ μόνον ἀντεπεξέρχεται κατὰ τῶν δογματικῶν θεωριῶν καὶ συνηγορεῖ περὶ τῶν ἐκ τῆς πείρας καὶ τῆς παρατηρήσεως ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ διαφορῶν σημειώσεων, στηριζομένων ἐπὶ τῆς μελέτης τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἐπεξηγεῖ πλεῖστα τοῦ συγγράμματος δυσνόητα μέρη.

Τὸ δ' καὶ ε' ἔργον μετέφρασεν ὁ Κοραῖς ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον τούτων ἐξεδόθη ἀνωνύμως ὑπὸ τὸν τίτλον: «*Συνέκδημος ἱατρικὸς*» (*Vade-mecum*), εἶναι δὲ ἀπλοῦν πρακτικὸν ἱατρικὸν ἐγκόλπιον. Τὸ δεύτερον εἶναι μικρὰ ἱστορία τῆς ἱατρικῆς τοῦ Ἀγγλοῦ ἱατροῦ *Black*, ἣτις ἐξεδόθη ὑπὸ τὸν τίτλον: «*Esquisse d'une histoire de la médecine et de chirurgie depuis leur commencement jusqu'à nos jours, ainsi que de leurs principaux auteurs, progrès, imperfections et erreurs. Traduite de l'Anglais de M. W. Black M. D. par Coray, docteur en médecine*».

cine de l'Université de Montpellier. A Paris chez J. J. Fuchs libraire, rue des Mathurins, Hôtel Cluny N° 334. An VI de la République (1798 v.s.), οὗτινος ὁ τίτλος ἀγγλιστὶ εἶχεν: «An historical Sketsch of medicine and surgery from their origine to the present time and of the principal Autors, discoveries, improvements, imperfections and errors. London 1783».

Ἐν τῷ βραχεῖ προλόγῳ, ὃν παρέθετο ὁ Κοραῆς (σελ. IX-XV), ἐξηγεῖ τὴν μεγάλην διὰ τὸν ἱατρὸν ἀξίαν τῆς ἱστορίας τῆς ἱατρικῆς, ἣν καὶ παραδέχεται παρομοίαν πρὸς τὴν τῆς γενικῆς ἱστορίας διὰ τὸν πολιτικόν. Πᾶν ἐμπόδιον, λέγει, ὅπερ θὰ συναντήσῃ ὁ ἱατρὸς θέλει τῷ ὑπενθυμίξει, ὅτι μόνον μετὰ διωγμοὺς καὶ ἀντιδράσεις ἡδυνήθη νὰ ἐπιβληθῇ ἡ χρῆσις διαφόρων θεραπευτικῶν μέσων, ἐν οἷς ἡ κίνα καὶ ὁ δαμαλισμός. Ἰδιαίτατα δὲ ἡ γνῶσις τῆς ἱστορίας τῆς ἀγρυπτείας ἐν τῇ ἱατρικῇ θέλει ἀπελευθερώσει τὴν κοινωνίαν ἀπὸ τῆς φοβερᾶς μάστιγος τῶν ἀγρυπτιῶν, καθ' ὧν ὁ Κοραῆς πολλαχοῦ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ἀμείλικτον εἶχε κηρύξει πόλεμον.

«Ἄν ὁ ἀληθὴς ἱατρὸς ἀδυνατεῖ νὰ περιστείλῃ τὴν λύμην ταύτην τοῦ ἀμαθοῦς κοινού, ἣν τοῦτο ἰσχυρογνώμωνως ἐξακολουθεῖ νὰ τροφοδοτῇ διὰ χρημάτων, καὶ τοῦ ἡλιθίου θαυμασμοῦ του, θὰ ἔχῃ τοῦλάχιστον τὴν ἱκανοποίησιν νὰ ταπεινῇ αὐτοὺς διὰ τῆς διαγωγῆς του».

Ἐν τῇ μεταφράσει ὁ Κοραῆς παρενέριει καὶ πλείστας σημειώσεις διασαφηνιζούσας τὸ κείμενον καὶ προσθέτει τὰ ὀνόματα ἱατρικῶν τινῶν προσωποποιήσεων, ὡς παρέλειψεν ὁ συγγραφεύς, καίτοι, ὡς ἐπιλέγει, αὗται δὲν ἀνταποκρίνονται πλήρως πρὸς τὸν σκοπόν, ὃν προέθετο ὁ μεταφραστής, δι' ἔλλειψιν τῶν καταλλήλων βοηθημάτων, συνεπεία τῆς τότε διαμονῆς αὐτοῦ μακρὰν τῶν Παρισίων. Ἰδίᾳ εἰς τὸν Κοραῆν ὀφείλεται ἡ διασκευὴ καὶ ἡ συμπλήρωσις τοῦ ἐνεχομένου ἐν τῷ συγγράμματι χρονολογικοῦ πίνακος, ὅστις, ὡς γράφει πον, ἀπλήτησε τόσον χρόνον, ὅσον ἡ μετάφρασις τοῦ ἡμίσεος βιβλίου¹.

Αὐτόδηλον ὅμως ὅτι παλαιωθὲν καὶ τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἥκιστα ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς σημερινὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐπιστήμης.

Ἡ γ' τάξις περιλαμβάνει τὰς κριτικὰς ἐκδόσεις συγγραμμάτων ἀρχαίων Ἑλλήνων ἱατρῶν, εἰς ἃς ὁ Κοραῆς ἐδείχθη ὄντως πρωτοπορῶς.

Μετὰ τὰς μακρὰς αὐτοῦ μελέτας, ὡς εἶρηται ἤδη, ἐπὶ τοῦ Ἱπποκράτους, ὁ Κοραῆς ἐξέδοτο τῷ 1800 τὸ «περὶ ἀέρων, ὑδάτων καὶ τόπων» ἔργον τῆς Ἱπποκρατείου συλλογῆς, ὅπερ κοινῇ πιστεύεται ὅτι ἀνήκει τῇ γραφίδι αὐτοῦ τοῦ Ἱπποκράτους. Εἶναι ἡ θαυμασία ἐκείνη ἐργασία, ἐν ἣ ὁ Ἱπποκράτης ὑποστηρίζει ὅτι ὁ θάλασσα, ἵνα ὀρθῶς ἐμβασθῇ ἐν τῇ ἱατρικῇ, δεόν ὅπως λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὰς ὥρας τοῦ ἔτους, εἴτα δὲ τοὺς ἀνέμους τοὺς τε κοινούς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν καὶ τοὺς ἰδιάζοντας ἐν ἐκάστη χώρᾳ, τρίτον δὲ τὰς δυνάμεις τῶν ὑδάτων, διότι ὡς διαφέρουσι πινόμενα

¹ Ἐγραφε τότε: «Ce maudit carte chronologique, qui m'a tué!»

κατὰ βάρος, οὕτω ταῦτα εἶναι διάφορα καὶ κατὰ δύναμιν. Αἱ δ' ὁπότεν ὁ ἰατρὸς φθάσῃ εἰς πόλιν ἄγνωστον αὐτῷ, ἀνάγκη ὅπως καθορίσῃ τὴν θέσιν αὐτῆς, τὸ εἶδος τῶν ποσίων ὑδάτων, τὸ ἔδαφος καὶ τὴν διαίταν τῶν ἀνθρώπων. Ἀπὸ τούτων δὲ θέλει γνωρίσει τά τε ἐπιχωριάζοντα νοσήματα καὶ τὰ κοινὰ καὶ εὐκόλως θέλει ἐπιτύχει τὴν θεραπείαν αὐτῶν. Εἴτα δ' ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ἐξετάζονται λεπτομερῶς ἕκαστος τῶν ζητημάτων τούτων καὶ ἡ φύσις τῆς διαφορᾶς καὶ τῆς μορφῆς τῶν ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἐν Εὐρώπῃ οἰκούντων. Διὰ τοῦ ἔργου τούτου ἐν γένει ὁ Ἱπποκράτης, παριστῶν οἷαν ροπὴν ἔχει τὸ κλίμα καὶ τὸ ἔδαφος τῆς χώρας ἐπὶ τὸν φυσικὸν καὶ ἠθικὸν τῶν ἀνθρώπων χαρακτῆρα, θέτει τὴν κρηπίδα τῆς ἱστορικῆς γεωγραφίας καὶ τῆς ὑγιεινῆς¹.

Τὸ ἔργον τοῦ Κοραῖ ἐξεδόθη ὑπὸ τὸν τίτλον: Ἱπποκράτους περὶ ἀέρων, ὑδάτων, τόπων. *Traité d'Hippocrate des airs, des eaux et des lieux. Traduction nouvelle, avec le texte collationné sur deux manuscrits, des notes critiques, historiques et médicales, un discours préliminaire, un tableau comparatif des vents anciens et modernes, une carte géographique, et les index nécessaires par Coray, docteur en médecine et de la ci-devant Faculté de Montpellier, Vol. 2. A Paris, de l'imprimerie de Baudelot et Eberhart. L'an IX (1800).* Τὰ ὑπὸ τοῦ Κοραῖ γραφέντα ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ προλεγόμενα ἀποτελοῦνται ἐκ 3 μερῶν, ὧν ἐν μὲν τῷ πρώτῳ ὁ λόγος περὶ ἐπιδράσεως τοῦ κλίματος ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου (I-LIII), ἐν δὲ τῷ β' ἡ ἀνάλυσις τοῦ συγγράμματος (LIV-CXXX), ἐν δὲ τῷ γ' σημειώσεις τῶν κωδίκων καὶ τῶν προηγηθεισῶν ἐκδόσεων τοῦ ἔργου, ἑλληνικῶν τε καὶ λατινικῶν. Εἴτα ἄρχεται τὸ ἑλληνικὸν κείμενον μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως κατέναντι (σ. 2-119), διηρημένον εἰς 6 μέρη καὶ 127 παραγράφους. Ἔπονται αἱ διαφοροὶ γραφαὶ καὶ αἱ διορθώσεις τοῦ κειμένου, ἐπακολουθοῦσι δὲ 1) χάρις τῆς Σκυνθίας, τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν ἐνδιαμέσων χωρῶν, χαραχθεὶς ὑπὸ J. D. Barbier καὶ 2) Πίναξ συγκριτικὸς τῶν ἀνέμων παρ' Ἑλλήσι καὶ νεωτέροις.

Ὁ β' τόμος περιέχει 1) σημειώσεις τοῦ Κοραῖ ἐπὶ τοῦ ἔργου (σ. 1-406), 2) συνοπτικὸν πῖνακα τοῦ ἔργου, 3) πῖνακα περιεχομένων γαλλιστὶ καὶ συλλογὴν τῶν κυριωτέρων λέξεων καὶ φράσεων ἑλληνιστί. Ἐπεται προσθήκη μικρὰ εἰς τὰ προλεγόμενα, ἐν ᾗ σημειοῖ ὅτι ἀγνοεῖ ἂν ὁ Grüner ἐν τῇ μεταφράσει τῶν Ἱπποκρατείων ἔργων συμπεριέλαβε καὶ τὸ περὶ ἀέρων, ὑδάτων καὶ τόπων, ἵνα λάβῃ καὶ τοῦτο ὁ Κοραῖς ὑπ' ὄψει κατὰ τὴν ἑκδοσιν τοῦ ἔργου.

¹ Ὁρθῶς ὁ Κοραῖς, γράφει, ὅτι ὁ μέλλων νὰ συντάξῃ ἀκριβῆ ἱατρικὴν τοπογραφίαν τῆς Ἑλλάδος, οὗτος θέλει καταστῇ καὶ ἱκανός, ὅπως ἐκπονήσῃ τὸ ἄριστον ὑπόμνημα εἰς τὰ ἔργα τοῦ Ἱπποκράτους. Ἀνισχυῶς δέ, προσθέτει πουν, ὅτι αὐτὸς ἐγκαταλείπων τὴν πατρίδα αὐτοῦ οὐδεμίαν εἶχεν ἱατρικῆς ἔγνοιαν, ἵνα προβῇ εἰς διαπίστωσιν τῶν ἐν τῷ ἔργῳ διὰ τῆς ἐπὶ τόπου παρατηρήσεως.

Τὸ ἱατρικὸν τοῦτο σύγγραμμα εἶναι τὸ σπουδαιότερον ἐξ ὧσων ἐξέδοτο ὁ Κοραΐς. Πράγματι λαβὼν ὑπ' ὄφει πάσας τὰς μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης γενομένας ἐκδόσεις καὶ ἀντιβαλὼν καὶ τοὺς ἐν τῇ Παρισινῇ βιβλιοθήκῃ ἀποκειμένους κώδικας, ὑπ' ἀριθ. 2146 καὶ 2555 ἐπέτυχε μετ' ἐξαιρετικῆς ἰδιοφυΐας οὐ μόνον πλείστας διορθώσεις τοῦ κειμένου¹ γὰ ἐπιφέρει, σημαντικωτάτας δὲ κριτικὰς παρατηρήσεις γὰ συντάξῃ, ἀλλ' ἐκ παραλλήλου καὶ πλείστα ἔτι χωρία πολλῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, ποιητῶν τε καὶ πεζογράφων, ἐπιτυχῶς καὶ μετὰ σπανίας σαφηνείας γ' ἀποκαταστήσῃ.

Ἡ ἐκδοσις ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων κριτικῶν ἐθεωρήθη ὡς ἀρίστη, εὐμενέσταται δ' ὑπῆρξαν αἱ κρίσεις τῶν *Thurot, Pinel*², *Rochette, Sinner, Daremberg, Littré, Grüner, Pöhlmann, Nöldcke, Dietz, Ermerins, Fickel, Kühn* καὶ ἄλ. Τέσσαρα ἔτη μετὰ ταῦτα ὁ *Dr Högel Müller*³ μεταφράζει εἰς τὴν γερμανικὴν τὰ προλεγόμενα τοῦ ἔργου καὶ τινὰς τῶν σημειώσεων, τῷ 1808 ὁ καθηγητὴς *Don Francisco Bonafon* εἰς τὴν ἰσπανικὴν καὶ εἰς τὴν γερμανικὴν τῷ 1815 ὁ ἐν Βρεσλαυῖ *Dr Lindau*.

Παρὰ τούτους εὐφημότατα τῆς ἐκδόσεως μνημονεύουσι καὶ πάντες οἱ κατόπιν ἐκδότης τοῦ ἔργου, ἰδίως δὲ ὁ πολὺς *Littré* ὁ ἐκδὼς τῷ 1804 τὸ ἔργον μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως ἐν τῇ γνωστῇ πλήρει ἐκδόσει τῶν ἔργων τῆς Ἱπποκρατείου συλλογῆς. Ἐν αὐτῷ ὁ σοφὸς Γάλλος γράφει τὰ ἐξῆς: «*Je cite en dernier lieu le travail le plus important qui ait paru sur ce traité, c'est celui de Coray*» (II, σ. 11), προκειμένου δὲ περὶ τῶν κριτικῶν σημειώσεων αὐτοῦ ὅτι εἶναι «*pleines d'enseignements utiles*», ἐπιπροσθέτει δὲ «*en sa triple qualité de Grec, de médecin et d'helléniste, Coray était plus propre qu'aucun autre de donner une édition de ce traité, et j'ai cru ne pouvoir trop puiser à une source d'érudition aussi abondante et aussi sûre*». Ὁ *Littré*, ὅστις ἀπομένει μέχρι σήμερον ὁ ἄριστος τῶν ἐκδοτῶν τοῦ Ἱπποκράτους, εἰς πλείστα ἀκολουθεῖ ὄντως τὸν Κοραῖν, εἰς ἄλλα ὁμως χωρία προτιμᾷ τὴν γραφὴν τῶν κωδίκων ἢ τῶν λατινικῶν μεταφράσεων, μὴ ἀποδεχόμενος ἰδίᾳ τὰς μετασκευὰς τοῦ κειμένου κατὰ τοὺς ἰωνικοὺς τύπους, ὡς ἀποκαλεῖ ἐν τούτοις εὐφυεῖς εἰκασίας. Οὕτω δὲν ἀποδέχεται τὴν ἐν τόμ. II, σ. 12 διόρθωσιν τοῦ ἐλώδεσι ὕδασι εἰς εὐώδεσι, οὐδὲ τὴν περαιτέρω ταξινόμησιν τοῦ κειμένου (II, 16) σημ. 4, καὶ II, 20· οὐδὲ τὴν διόρθωσιν ἐμπίνεσθαι ἀντὶ ἐγγίνεσθαι (σ. 22,

¹ Ἐν τῇ ἐπεξεργασίᾳ τοῦ κειμένου εἶχεν ὑπ' ὄφει τὴν ἐκδοσιν τοῦ *Foës*.

² Ὁ *Ph. Pinel* ἐν τῇ «*Nosographie philosophique*» αὐτοῦ γράφει: «*C'est l'ouvrage d'un médecin des plus profonds dans la connaissance de la langue grecque, le docteur Coray, dont la modestie égale le savoir*» (τόμ. I, σ. CVI, ἔκδ. 1818).

³ Ὑπὸ τὸν τίτλον: *Abhandlung des Hippocrates über... nach der französischen Bearbeitung des Dr Coray, von Georg Ritter von Högel Müller. Wien, 1804.*

σημ. 20). Περαιτέρω όμως ἐν σ. 24, σημ. 21 ἀναφέρει ὡς εὐφυῆ εἰκασίαν τὴν ἀνάγνωσιν καλλύνει ἀντὶ κωλύει. Ἐν σ. 26, σημ. 14 ὁ *Littre* γράφει: «Ὁ Κοραῖς προσέθηκεν ὧν πρὸ τῆς λέξεως οὐδὲν καὶ ἡ ἔννοια, ἣν ἐδέχθη, μοὶ φαίνεται ἀληθής» «C'est celui qui j'ai suivi». Ἐν σ. 27, σημ. 3 γράφει: «Ὁ Κοραῖς προτείνει ὅπως ἀναγνωσθῇ ἀπὸ ἀντὶ ἐπὶ ἔχει ἴσως δίκαιον». Ἐν σ. 28, σημ. 13: «Ὁ Κοραῖς κρίνων οὕτω ἀπήλειψε ταῦτα. Ἠκολούθησα τὸ παράδειγμά του». Ἐν σ. 28 γράφει: «Ὁ Κοραῖς ἀπεδέχθη τὴν τοῦ χειρογράφου Gadaldinus γραφὴν, ἥτις ἦτο ἀπαραίτητος». Τοῦναντίον ἐν σ. 30, σημ. 4 γράφει ὅτι «ὁ Κοραῖς διώρθωσε τὴν φράσιν ταύτην θέτων τε μετὰ τὸ διορθέσθαι καὶ ἀναγκαίη πρὸ τοῦ εἶναι. Ἀντὶ τῆς εὐφυοῦς διορθώσεως, ἀλλ' ὑποθετικῆς, τοῦ Κοραῖ ἐπροτίμησα τὴν ἀρχαίαν γραφὴν». Ἀλλὰ περαιτέρω σ. 31 σημ. 8 γράφει: «Ὁ Κοραῖς ἀπεκατέστησε τὸ ἐφθαρμένον χωρίον θέτων ταῦτα μὲν πάντα». «J'ai adopté sa correction». Ἐν σ. 33, σημ. 14 προσθέτει: «ὁ Κοραῖς διορθοῖ τὸ αἰ εἰς οἱ λίαν ὀρθῶς». Ἐν σ. 34 σημ. 3 ὁ *Littre* γράφει δι᾽ ἐπὶ ἀντὶ δι᾽ ἐπὶ καὶ προσθέτει «J'adopte la correction de Coray». Χαρακτηριστικὸν περαιτέρω ἐν σ. 34, σημ. 10 προκειμένου περὶ τῆς διορθώσεως τοῦ γίνεται εἰς γίνεσθαι, ἣν ἐπήνεγκεν ὁ Κοραῖς, τὸ σημειούμενον ὑπὸ τοῦ *Littre*. «Je l'appuie de l'autorité du manuscrit latin 7027, qui a fieri». Ἐν περαιτέρω ἡ διόρθωσις ὑπὸ τοῦ Κοραῖ τοῦ ἢ χειμῶν ἐς εἰς χειμῶνες εἶναι κατὰ *Littre* «de toute certitude» (σ. 36, σημ. 7). Ἐν σ. 37, σημ. 12 γράφει ὅτι ὁ Κοραῖς διώρθωσε τὸ ποταμὸς ἢ ποταμοὺς τῶν κωδίκων εἰς ποταμοὶ καὶ ὁ *Littre* προσθέτει: «J'ai accepté cette correction d'autant plus volontiers, que je lis dans le manuscrit latin 7027: in quibus flumina immituntur». Ἐπίσης ἐν σ. 28 ὁ Κοραῖς ἀντὶ καὶ διορθοῖ κατὰ τὰ πνεύματα, τὴν δὲ διόρθωσιν θεωρεῖ ὀρθὴν συμφώνως πρὸς τὸν αὐτὸν κώδικα. Ἐν σ. 39, σημ. 16 ὁ Κοραῖς ἐκ τῆς φράσεως: «τὸ γὰρ οὐρον οὐρέουσιν οἱ λιθιῶντες, πρὸς τὸν γενόμενον ὄρον, ὅτι τό...» ἀφαιρεῖ τὰς λέξεις «πρὸς τὸν γενόμενον ὄρον», ὁ δὲ *Littre* σημειῶν ὀλόκληρον τὴν μακρὰν σημείωσιν τοῦ Κοραῖ ἐπάγεται:

«Coray a eu pleinement raison d'effacer ces mots intrus; l'ingénieuse argumentation par la quelle il est arrivé à cette decouverte est complètement confirmée par le manuscrit latin 7027» κ.λ. κ.λ.

Τὸ περὶ «ἀέρων, ὑδάτων καὶ τόπων» ἔργον τοῦ Ἱπποκράτους ἐξέδοτο ἐκ νέου ὁ Κοραῖς τῷ 1816 μετὰ γαλλικῆς ἀπλῶς μεταφράσεως ἄνευ σημειώσεων, προσέθετο δὲ «τὸν Νόμον» ἐκ τῆς Ἱπποκρατείου συλλογῆς καὶ τὸ ἔργον τοῦ Γαληνοῦ «ὅτι ἄριστος ἱατρὸς καὶ φιλόσοφος», καὶ εἰσαγωγὴν ἐν ἐλληνικῇ γλώσσῃ. Ὁ τίτλος τῆς ἐκδόσεως ταύτης ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἱπποκράτους τὸ περὶ ἀέρων, ὑδάτων καὶ τόπων, δεύτερον ἐκδοθὲν μετὰ γαλλικῆς μετα-

φράσεως, ἥ προσετέθη ἐκ τοῦ αὐτοῦ Ἱπποκράτους καὶ ὁ Νόμος μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως καὶ τὸ τοῦ Γαληνοῦ «ὅτι ἄριστος ἰατρὸς καὶ φιλόσοφος» (φιλοτίμη δαπάνη τῶν ὁμογενῶν Χίων, ἐν Παρισίοις. Ἐκ τῆς τυπογραφίας I. M. Ἐβεράτου, 1816).

Τὸ βιβλίον περιέχει σημειώσεις πρὸς τὸν ἀναγνώστην ἐν νεοελληνικῇ γλώσσῃ καὶ προλεγόμενα, ἐν αἷς καὶ λαμπραὶ σημειώσεις ἱατρικοῖστορικαὶ περὶ Ἱπποκράτους, Ἀσκληπιάδου, Ἀσκληπιείων καὶ Ἀσκληπιαδῶν, ἠθικῆς διδασκαλίας, ὁδηγία πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς σπουδαστὰς¹ κ.λ. (σ. α'-ν'), μεθ' ἧς ἔπεται εἰκὼν τοῦ Ἱπποκράτους μετὰ τοῦ ρητοῦ «ὠφελέειν ἢ μὴ βλάπτειν», εἴτα τὸ ἐλληνικὸν κείμενον μετὰ κατέναντι μεταφράσεως εἰς γαλλικὴν (σ. 1-119), ἔπειτα ὁ τοῦ Ἱπποκράτους «Νόμος» μετὰ γαλλικῆς ἐπίσης μεταφράσεως (σ. 121-127) καὶ τέλος τὸ τοῦ Γαληνοῦ: «ὅτι ἄριστος ἰατρὸς καὶ φιλόσοφος»² (σ. 128-137) ἄνευ μεταφράσεως. Ἐπακολουθοῦσι σημειώσεις εἰς τὸν Ἱπποκρατικὸν Νόμον (σ. 138-141) καὶ εἰς τὸ τοῦ Γαληνοῦ ρηθὲν ἔργον (σ. 141-142). Τελικῶς δὲ παρατίθεται χωρίον ἐκ τῶν «Παραγγελιῶν» τοῦ Ἱπποκράτους, διορθωθὲν ὑπὸ Κοραῆ καὶ σημειώσεις εἰς τοῦτο (σ. 143-151).

Ἴδου πῶς διορθοῖ τὸ χωρίον τοῦτο ὁ Κοραῆς:

ΦΟΕΣΙΟΥ

Παραίνεσις δ' ἂν καὶ τοῦτο ἐπιδεηθεῖ τῆς θεωρίας. Εἰ γὰρ ἄρξαιο παρὰ μισθαρίων (ξυμβάλλει γάρ τι καὶ τῷ ξύμπαντι), τῷ μὲν ἀλλέοντι τοιαύτην διανόησιν ἐμποιήσεις, τὴν ὅτι οὐκ ἀπολιπὼν αὐτὸν πορεύσῃ, μὴ ξυνθήμενος, καὶ ὅτι ἀμελήσεις, καὶ οὐχ ὑποθήσεις τινα τῷ παρόντι. Ἐπιμελεῖσθαι δεῖ οὖν περιστάσις μισθοῦ ἄχρηστον γὰρ ἡγούμεθα ἐνθύμῳ ὀχλομένῳ τὴν τοιαύτην, πολὺν δὲ μᾶλλον ἐξ ὀξεί νοσήματι. Νόσον γὰρ ταχύτης, καιρὸν μὴ διδοῦσα εἰς ἀναστροφὴν, οὐκ ἐποτρύνει τὸν καλῶς ἡτρεύοντα ζητεῖν τὸ λυσιτελές, ἔχεσθαι δὲ δόξης μᾶλλον. Κρέσσον οὖν σωζομένοις ὀνειδίζειν, ἢ ὀλεθρῶς ἔχοντας προμύσσειν.

ΚΟΡΑΗ

Παραίνεσις δ' ἂν καὶ τοῦτο εἰ δεηθεῖ τῆς θεωρίας, ξυμβάλλει γάρ τι καὶ τῷ ξύμπαντι. Εἰ γὰρ ἄρξαιο παρὰ μισθαρίων, τῷ μὲν ἀλλέοντι τοιαύτην διανόησιν ἐμποιήσεις, τὴν ὅτι ἀπολιπὼν αὐτὸν πορεύσῃ, μὴ συνθήμενον, καὶ ὅτι ἀμελήσεις καὶ οὐχ ὑποθήσῃ τινα τῷ παρόντι. Ἐπιμελεῖσθαι δὲ οὐ περὶ στάσις μισθοῦ ἄχρηστον γὰρ ἡγούμεθα ἐνθύμῳ ὀχλομένῳ τὴν τοιαύτην, πολὺν δὲ μᾶλλον ἐν ὀξεί νοσήματι. Νόσον γὰρ ταχύτης, καιρὸν μὴ διδοῦσα εἰς ἀναστροφὴν, οὐκ ἐποτρύνει τὸν καλῶς ἡτρεύοντα ζητεῖν τὸ λυσιτελές, ἔχεσθαι δὲ δόξης μᾶλλον. Κρέσσον ὦν σωζομένοις ὀνειδίζειν, ἢ ὀλεθρῶς ἔχοντας προσηύσειν.

¹ Τὴν ἔκδοσιν ταύτην ἐπαινεῖ λίαν ὁ Iwan Müller.

² «Ἀνάγκη νὰ μάθητε, ὅτι τὰ ὅποια διδάσκεσθε ὀλιγοχρόνια μαθήματα συμβάλλουσιν εἰς τοῦτο μόνον ἴσως, νὰ μὴ βλάπτητε τοὺς ἀρρώστους· ἀλλὰ πολλὰ ὀλίγα δύνασθε νὰ ὠφελεῖτε, ἂν δὲν ἀφιερώσετε ὅλην σας τὴν ζωὴν εἰς τὴν παρατήρησιν καὶ τὴν μελέτην τῶν ἀρρωστημάτων». Τελειῶναι δὲ γράφον: «Ὁχι, εὐγενῇ τῆς Ἑλλάδος μειράκια, κανεῖς ἀπὸ σᾶς δὲν θέλει κατασχύνειν τὸ ἐλληνικὸν ὄνομα, ἐξομοιούμενος μὲ τοὺς βαρβάρους τῶν βαρβάρων ἐθνῶν ἱατροῦς. Ὅλοι μὲ τοιαύτην ἀπόφασιν καὶ σκοπὸν τοιοῦτον θέλετε σπουδάσειν τὴν ἱατρικὴν, ὥστε νὰ γίνεσθε σωτῆρες, ὅχι λυμεῶνες τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὴν φιλάνθρωπον παραγγελίαν τοῦ ὁποίου τὴν εἰκόνα βλέπετε προγόνου σας Ἱπποκράτους: «ὠφελέειν ἢ μὴ βλάπτειν».

‘Ο *Littre* (IX, σ. 254) διατηρεῖ ἐπιδεθείη. Ἀναφορικῶς δὲ πρὸς τὸ «ξυμβάλλει γάρ τι καὶ τῷ ξύμπαντι» προσθῆται:

«Est déplacé par Coray et mis après θεωρίας. Coray va même plus loin, et révoquant en doute la leçon παρὰ μισθαρίων, qui en effet est peu appuyé, il suppose» κ.τ.λ. Σχετικῶς δὲ πρὸς τὴν διόρθωσιν τὴν ὅτι ἀπολιπὼν ἀντὶ οὐκ ἀπολιπὼν γράφει ὁ *Littre* «...J'avais redigé cette note, lorsque je pris connaissance des corrections de Coray, qui supprime aussi, et par les mêmes raisons, la négation. Cette coïncidence confirme, je crois, une émendation à laquelle deux esprits isolés ont été conduits par la discussion du sens». Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν διόρθωσιν ὑποθήκη γράφει περαιτέρω: «Malgré cette autorité, l'actif me paraît au moins aussi convenable ici que le moyen», σχετικῶς δὲ πρὸς τὴν διόρθωσιν «ἐπιμελέεσθαι δὴ οὐ περὶ» προσθῆται: «L'addition de la négation est nécessité ici par la suppression faite plus haut de οὐκ». Περαιτέρω προκειμένου περὶ τῆς κατὰ Κοραὴν γραφῆς «ὀχλεομένῳ» ὁ *Littre* σημειοῖ: «Coray a trouvé par conjecture la vraie leçon, qui est fournie par le manuscrit H.». Τέλος δὲ τὴν διόρθωσιν προσνύσσειν ἀντὶ προμύττειν, ἣν παρεδέχθη καὶ ὁ *Schneider*, ὁ *Littre* δὲν ἀκολουθεῖ, στηριζόμενος ὁμως ἐπὶ ἰσχυρισμῶν ἥκιστα ἱκανοποιητικῶν.

Δύο ἔτι ἄριστοι κριτικαὶ ἐργασίαι εἶναι αἱ ἀνευρεθεῖσαι μετὰ θάνατον τοῦ Κοραῆ καὶ ἀφορῶσαι εἰς τὰ δύο ἔργα «Περὶ ἀρχαίας ἱητρικῆς» καὶ «Περὶ διαίτης ὀξέων» τῆς Ἱπποκρατείου συλλογῆς. Αὗται ἐξεδόθησαν ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι τοῦ Ἑθν. Πανεπιστημίου, εἰς ὃ προσεφέρθησαν διὰ τοῦ πρυτάνεως Γ. Καραμήτσα ὑπὸ τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς Κοραῆ. Ἡ ἔκδοσις ἐγένετο κατ' αὐτόγραφον εὐρισκόμενον παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ Κρεατσούλη, ἀγορασθὲν δὲ ὑπὸ Ἑμμ. Χαριλάου, μέλους τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐπιτροπῆς Κοραῆ καὶ δωρηθὲν τῇ Ἐφορείᾳ τῆς Σχολῆς Χίου. Ἡ ἔκδοσις ἐγένετο ὑπὸ τὸν ἐξῆς τίτλον:

«Ἀδαμαντίου Κοραῆ, τῶν μετὰ θάνατον εὐρεθέντων τόμ. Ε'. Ἱπποκράτους τὸ περὶ διαίτης ὀξέων καὶ ἀρχαίης ἱητρικῆς μετὰ σημειώσεων γαλλικῶν Ἀδαμαντίου Κοραῆ. Πρῶτον νῦν ἐκδιδόμενον ὑπὸ Ν. Μ. Δαμαλᾶ, Ἀθ. 1887. Τύποις Α. Κωνσταντινίδου» (σ. 183).

Τοῦ κειμένου τοῦ Ἱπποκράτους κατὰ Κοραὴν μὴ ἀνευρεθέντος, ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ παρετέθη τὸ κείμενον κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ *Rheinhold*: εἶτα ὁμως τοῦ καθηγητοῦ Ν. Δαμαλᾶ ἀνευρόντος κατὰ τινα διατριβὴν αὐτοῦ ἐν Χίῳ τὸ αὐτόγραφον κείμενον τοῦ Κοραῆ, ἐξεδόθη μόνον τὸ κείμενον τοῦτο ὑπὸ τὸν ἐξῆς τίτλον:

«Συμπλήρωμα τοῦ Ε' τόμου τῶν μετὰ θάνατον εὐρεθέντων Κοραῆ. Ἱπποκράτους τὸ περὶ διαίτης ὀξέων καὶ ἀρχαίης ἱητρικῆς. Τὸ αὐτόγραφον κείμενον Κοραῆ καὶ πίναξ. Ἐπιμελεία Ν. Δαμαλᾶ. Ἐν Ἀθήναις, Τύπ. Α. Κωνσταντινίδου, 1889» (σ. 62).

Ἐν τῇ ἀποκαταστάσει τοῦ κειμένου ὁ Κοραῆς ἔσχεν ὑπ' ὅψει κυρίως τὸ κατὰ

Van der Linden κείμενον, ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ *Γαληνοῦ* καὶ *Φοεσίου*, τὸ τοῦ *Zwinger* δ' ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ περὶ ἀρχαίης ἡτρικῆς ἔργον. Αἱ κριτικαὶ σημειώσεις αἱ σχετικαὶ πρὸς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων ἔργον περιλαμβάνονται ἐν 117 σελίσιν, αἱ δὲ πρὸς τὸ τῆς ἀρχαίης ἡτρικῆς ἐν 64. Ὁ *Ilberg* ἐπαινεῖ ταύτας ὡς ὁρθοτάτας καὶ βεβαιωθείσας καὶ ἐκ νεωτέρας ἀντιβολῆς πρὸς μὴ ληφθέντα ὑπ' ὄψει ὑπὸ τοῦ *Κοραῖ* χειρόγραφα.

Τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας τοῦ *Κοραῖ*, ὅσον ἀφορᾷ τὴν διόρθωσιν τοῦ κειμένου, δεικνύει τὸ παρατιθέμενον χωρίον ἐκ τοῦ «περὶ κρίσεων» τῆς Ἱπποκρατείου συλλογῆς κατὰ τὴν ἔκδοσιν *Van der Linden* καὶ *Föes* καὶ κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ κριτικὴν προκειμένου περὶ διασαφηρίσεως τῆς λέξεως σπατίλη (βλ. συμπλήρ. σ. 16, στιχ. καὶ ἐφ.).

VAN DER LINDEN (Τόμ. I, σ. 446)

«Ὅσοι ὑπὸ διαρροῆς πολλὸν χρόνον λαμβάνονται σὺν βηχί, οὐκ ἀπαλλάσσονται, ἐὰν μὴ ὀδύνη ἰσχυραὶ ἐν τοῖς ποσὶν ἐμπέσωσιν· ἐπεὶ βούλεται διαστροφὴ γίνεσθαι φύσις, ἐπειδὴ μὴ διάρροια ἦ, ἢ κενὴν διαχώρησιν πρὸς τὰσιν λάβῃ. Ἐπιγίνονται γὰρ φῦσαι ἔξω ἰοῦσαι. Ἀῆλον τοίνυν οὐκ ἔχουσιν οὐδὲν ὑγρόν· ὥστε προσφέρειν δεήσει τὰ ἀσφαλῶς τῷ οὕτως ἔχοντι.»

ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ ΚΟΡΑΗ (ἔν. ἀν. σ. 53-54)

«Ὅσοι ὑπὸ διαρροῆς πολλὸν χρόνον λαμβάνονται σὺν βηχί, οὐκ ἀπαλλάσσονται, ἐὰν μὴ ὀδύνη ἰσχυραὶ ἐν τοῖς ποσὶν ἐμπέσωσιν· ἐπεὶ βούλεται διαστροφὴ γίνεσθαι φύσις, ἐπειδὴ μὴ διάρροια ἦ, ἢ κενὴ διαχώρησις σὺν περιτάσει, λάβῃ· ἐπιγίνονται γὰρ φῦσαι ἔξω τείνουσαι. Ἀῆλον τοίνυν ὅτι οὐκ ἔχουσιν οὐδὲν ὑγρόν· ὥστε προσφέρειν εἴσῃ εἰ δεήσει του, ἀσφαλῶς τῷ οὕτως ἔχοντι.»

Ὁ *Κοραῖς* διὰ τῆς τολμηρᾶς αὐτοῦ διορθώσεως, στηριζομένης ἐπὶ ἄλλων χωρίων τῆς Ἱπποκρατείου συλλογῆς ἐπέτυχε μεγάλως εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ κειμένου, ὡς δῆλον καὶ ἐκ τῆς μεταφράσεως τούτου εἰς τὴν Γαλλικὴν, ἐν σχέσει πρὸς τὴν τοῦ *Littré*.

ΚΟΡΑΗΣ (σ. 54)

*Ceux qui ont eu pendant longtemps la diarrhée, accompagnée de toux, ne s'en délivrent qu'après avoir senti des douleurs très-fortes aux pieds; autrement leur vue s'em-

FÖES (σ. 55)

«Ὅσοι ὑπὸ διαρροῆς πολλὸν χρόνον λαμβάνονται σὺν βηχί, οὐκ ἀπαλλάσσονται, ἐὰν μὴ ὀδύνη ἰσχυραὶ ἐν τοῖς ποσὶν ἐμπέσωσιν· εἰ βούλεται διαστροφὴ γίνεσθαι φύσις, ἐπειδὴ μὴ διάρροια ἦ, ἢ κενὴ διαχώρησιν πρὸς πᾶσαν λάβῃ· ἐπιγίνονται γὰρ φῦσαι ἔξωθεν οὔσαι. Ἀῆλον τοίνυν οὐκ ἔχουσιν οὐδὲν ὑγρόν· ὥστε προσφέρειν εἰδήσει τὰ ἀσφαλῶς τῷ οὕτως ἔχοντι.»

ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ LITTRÉ (IX, 293,55)

«Ὅσοι ὑπὸ διαρροῆς πολλὸν χρόνον λαμβάνονται σὺν βηχί, οὐκ ἀπαλλάσσονται, ἐὰν μὴ ὀδύνη ἰσχυραὶ ἐν τοῖς ποσὶν ἐμπέσωσιν· ἢ βούλεται διαστροφὴ γίνεσθαι φύσις, ἐπειδὴ μὴ διάρροια ἦ, ἢ κενὴ διαχώρησις πρὸς πᾶσαν λάβῃ· ἐπιγίνονται γὰρ φῦσαι ἔσωθεν οὔσαι. Ἀῆλον τοίνυν οὐκ ἔχουσιν ὑγρόν, ὥστε προσφέρειν, εἰ δεῖ, εἴτα ἀσφαλῶς τῷ οὕτως ἔχοντι.»

LITTRÉ (IX 293)

*Ceux qui ont de la diarrhée pendant longtemps avec de la toux, n'en sont pas délivrés, à moins que les douleurs violentes ne tombent dans les pieds; ou bien une perversion

brouille ordinairement, si la diarrhée vient à cesser, à moins qu'il ne lui succède de vains efforts pour aller à la selle, accompagné de tension. En effet, dans ce cas on est tourmenté par des vents qui cherchent à se faire un passage au dehors. Cela prouve que toute humidité en est épuisée et t'avertit en même temps, que tu peux sans danger offrir des alimens au malade, s'il a besoin».

de nature tend à survenir si la diarrhée ne va pas, ou qu'il y ait tout le jour évacuation à vide, car les vents étant au dedans arrivent; manifestement donc le patient n'a plus d'humide, de sorte qu'on peut lui administrer, si cela est nécessaire».

Ἐν γένει δ' αἱ σημειώσεις τοῦ Κοραῆ ἢ περὶ τοιαύτην τινὰ διόρθωσιν τῶν χωρίων ἀσχολοῦνται, ἢ περὶ τὴν ἐξήγησιν γλωσσῶν ἢ τέλος παρὰθεσιν ἱστορικῶν ἐπεξηγήσεων. Οὕτω π.χ. ἐν τῇ λέξει χειροτέχνης (περὶ ἀρχ. ἱητρ. σ. 120 συμπλ.) γράφει: χειροτέχνη συνώνυμον τοῦ χειρῶνακτες, περὶ ὧν ἤδη ἐγένετο λόγος (σ. 16). Δέον τὴν ἀρχὴν τῆς λέξεως ν' ἀναζητήσωμεν ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ τῆς ἱατρικῆς, ἥτις ἀσφαλῶς ἦρξατο διὰ τῆς χειρουργίας. Οἱ ἀσκοῦντες ἄρα ταύτην ἦσαν ἀληθεῖς χειροτέχνη, χειρῶνακτες καὶ χειρουργοί. Ὁ Σοφοκλῆς ἀποκαλεῖ «χειροτέχνην ἱστορίας» [Σοφ. Τρ. 1002]. Ἀλλαχοῦ δὲ (Αὐτ. σ. 120) γράφει τὰ ἐξῆς προκειμένου περὶ τῆς γραφῆς καινῆς ἀντὶ κενῆς. «Ἡ διόρθωσις αὕτη στηρίζεται καὶ ἐπὶ τῆς κατωτέρω φράσεως: Ἐπὶ δὲ τὸν καινὸν τρόπον. Εἶναι ἐκπληκτικόν, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἐκδοτῶν ἢ τῶν μεταφραστῶν παρετήρησε τὴν σφαλερὰν ταύτην γραφήν. Ὁ Ἱπποκράτης ψέγει τὰς καινοτομίας, ἃς οἱ σύγχρονοι αὐτῷ ἱατροὶ ἠθέλησαν νὰ εἰσαγάγωσιν εἰς τὴν ἱατρικὴν, τοῦθ' ὅπερ δεικνύται καὶ ἐκ τῆς κατωτέρω φράσεως «Ἱατρικῇ δὲ πάντα πάλοι ὑπάρχει...»

Τελευταῖον¹ ἔργον, ἀφορῶν τὴν ἱατρικὴν εἶναι τὸ Ξενοκράτους καὶ Γαληνοῦ, «Περὶ τῆς ἀπὸ τῶν ἐνύδρων τροφῆς», ὅπερ ἐξεδόθη ὑπὸ τὸν ἐξῆς τίτλον:

«Ξενοκράτους καὶ Γαληνοῦ, Περὶ τῆς ἀπὸ τῶν ἐνύδρων τροφῆς, οἷς προστίθενται σημειώσεις καὶ τὰ περὶ τῆς ἐκδόσεως προλεγόμενα, φιλοτίμῳ δαπάνῃ τῶν ὁμογενῶν Χίων, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἑλλάδος. Ἐν Παρισίοις. Ἐκ τῆς τυπογραφίας I. M. Ἐβεράρτου, 1814».

Τοῦ κειμένου προηγοῦνται προλεγόμενα ἐν ἐλληνικῇ γλώσσῃ (σ. α'-μ'), ἔπεται τὸ κείμενον τοῦ Ξενοκράτους (σ. 1-21) καὶ τοῦ Γαληνοῦ (σ. 23-45), ἀκολουθοῦσι δὲ αἱ

¹ Τὸ ὄνομα τοῦ Κοραῆ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ εὐρίσκομεν ἔτι ἀναγραφόμενον ἐν τῇ ἀνατυπώσει τῆς γαλλικῆς μεταφράσεως τῶν ἔργων τοῦ Ἱπποκράτους τῆς γενομένης ὑπὸ J. B. Gardeil ὑπὸ τὸν τίτλον: «Oeuvres d'Hippocrate, traduction latine d'Anuce Fôes (édition de Pierer), traduction française de J. B. Gardeil, professeur de Médecine à l'Université de Toulouse et de Coray, médecin Grec. Paris 1838. Ἡ ἔκδοσις τοῦ Dr J. Pierer περιλαμβάνεται ἐν τοῖς τριῶν ἐκδοθεῖσι τόμοις τῆς Bibliotheca iatrica, ἥτις ἐνεῖχεν οὐ μόνον ὅλον τὸ κείμενον τοῦ Ἱπποκράτους, ἀλλὰ καὶ πολλοὺ λόγον ἄξιον προλεγόμενα καὶ ἐπεξηγηματικὸν πῖνακα. Ἡ πρώτη ἔκδοσις ὑπὸ τοῦ Gardeil (* 1726, † 1808) ἐγένετο ὑπὸ Tournon τῷ 1801 ἐν Τουλούζῃ εἰς 4 τόμους.

κριτικά σημειώσεις, αΐτινες καταλαμβάνουσι 173 σελίδας (σ. 45-220), πίναξ ἑλληνικῶν λέξεων (σ. 221-239) καὶ τῶν τῆς κοινῆς γλώσσης (σ. 239-245).

Εἰς ἐπεξεργασίαν τοῦ κειμένου τοῦ Ξενοκράτους καὶ τὰς κριτικὰς διορθώσεις ἤχθη ὁ Κοραῖς ἐκ τοῦ ἐξῆς γεγονότος. Ὁ ἐν Νεαπόλει καθηγητὴς *Gajetano de Ancora* θέλων νὰ ἐκδώσῃ τὸ περὶ τῆς ἀπὸ τῶν ἐνύδρων τροφῆς ἔργον καὶ μαθὼν παρὰ τοῦ *Rochette*, ὅτι εὑρηντο παρ' αὐτῷ κριτικαὶ τινες σημειώσεις τοῦ Κοραῖ, ἐζήτησε ταύτας, ὁ δὲ *Ροχέτιος*, καθ' ὃν χρόνον ὁ Κοραῖς ἦτο ἀσθενής, μετέγραψε ταύτας, ὡς εἶχον, ἄνευ τινος ἀναθεωρήσεως, καὶ ἀπέστειλε πρὸς τὸν ἱταλὸν ἐκδότην, ὅστις δυστυχῶς ἐξέδωτο ταύτας μετὰ πολλῶν τυπογραφικῶν παροραμάτων. Ὁ Κοραῖς εἶτα παρατηρήσας ὅτι παρὰ ταῦτα ἐκρίθησαν αἱ σημειώσεις ἐκεῖναι ὑπὸ τῶν ἐπαίωντων «μὲ συγκατάβασιν», ὡς σημειοῖ εἰς τὰ προλεγόμενα τῆς ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου τούτου, ἐξηκολούθησε διορθῶν τὸ κείμενον, μέχρις οὗ ἐπεξεργάσθη τὸ ὅλον ἔργον, ὅπερ ὅμως πολλῷ βραδύτερον ἐδημοσίευσεν, ἀφ' οὗ ἐπέισθη ὅτι μάτην ἀνέμενε τὴν ὑπὸ τοῦ *Schneider* ἀπὸ τοῦ 1789 ἀγγελθεῖσαν νέαν ἐκδοσιν τοῦ ἔργου τούτου.

Ἐν τοῖς προλεγομένοις ὁ Κοραῖς οὐ μόνον πραγματεύεται περὶ τοῦ συγγραφέως Ξενοκράτους, καὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ὡς ὁ ἄριστος τῶν ἱστορικῶν τῆς ἱατρικῆς παραθέτει ἐμβριθεστάτην ἱστορικὴν μελέτην περὶ πάντων τῶν παρομοίων ἔργων τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἀπὸ τοῦ Ἱπποκράτους μέχρι Συμεῶν Σηθηῆ, τοῦ ὀνόματος οὗτινος τὴν ὀρθὴν γραφὴν πρῶτος ὑπέδειξεν. Ἰδίᾳ ὅμως αἱ ὀξυδερκέσταται κριτικαὶ σημειώσεις αὐτοῦ οὐ μόνον ἐκρίθησαν ἀπ' ἀρχῆς εὐμενέστατα ὑπὸ σοφῶν κριτικῶν, ἀλλ' ἐξακολουθοῦσι νὰ θεωρῶνται μέχρι σήμερον, ὡς αἱ ἄρισται πασῶν τῶν γενομένων ἐπὶ τοῦ ἔργου τοῦ Ξενοκράτους καὶ Γαληνοῦ. Δι' ὃ καὶ ἐντύπωσιν ὀδυνηρὰν ἐνεποίησεν ὅτι ὁ *G. Helmreich* ἐκδίδων ἐν τῷ *Corp. med. graecorum* (βλ. τόμ. V. 4. 2) τὸ «περὶ τῶν ἐν ταῖς τροφαῖς δυνάμεων» τοῦ Γαληνοῦ τὸ ἐνέχον καὶ τὰ μέρη, ἅτινα ἐδιόρθωσε καὶ ὑπεμνημάτισεν ὁ Κοραῖς, οὐδαμῶς ἐμνήσθη τῆς ἐργασίας τοῦ Κοραῖ, διὸ καὶ δικαίως ἔφρεξεν αὐτὸν ὁ καθηγητὴς *E. Πεζόπουλος* (βλ. *Byz.-neugr. Jahrbücher*, 6, σ. 225 καὶ ἐφ.).

Πλὴν τῆς διορθώσεως πλείστων χωρίων τοῦ ἔργου τούτου ὁ Κοραῖς παρεμπιπτόντως ἡρμήνευσε καὶ πλείστα ἄλλα χωρία 23 ἄλλων ποιητῶν καὶ συγγραφέων, ὧν τὰ ὀνόματα παρέθετο ἐν πίνακι ἐν τῷ τέλει τοῦ βιβλίου¹.

Διὰ τοῦ συγγραμματος τούτου συμπληροῦται τὸ κυρίως κριτικὸν ἔργον τοῦ Κοραῖ.

¹ Οὕτω καὶ ἡ μελέτη τῶν ἔργων τοῦ Ἱπποκράτους παρέχει τῷ Κοραῖ τὴν ἐρμηνείαν χωρίων ἄλλων συγγραφέων. Τὸ γνωστὸν ρητὸν τῆς Ἱπποκρατείου συλλογῆς «ἀσκέειν περὶ τὰ νοσήματα δύο ὠφελέειν εἰ μὴ βλάπτειν» ὀρθότατα σχετίζει πρὸς τὸ τοῦ Θουκυδίδου (VI, 14): «Τῆς δὲ πόλεως βουλευσαμένης ἱατρὸς ἂν γενέσθαι καὶ τὸ καλῶς ἄρξαι τοῦτ' εἶναι, ὃς αὖ τὴν πατρίδα ὠφελήσῃ ὡς πλείστα ἢ ἑκὼν εἶναι μηδὲν βλάβῃ».

Ἐκ τῶν εἰρημένων καταδείκνυται ἀριδῆλως, ὅτι αἱ κριτικαὶ ἐργασίαι τοῦ Κοραῆ, αἵτινες τὸν ἀπηναντίαςαν, ἀφορῶσι κυρίως εἰς ἐξήγησιν δυσνοήτων χωρίων¹, εἰς διόρθωσιν πολλῶν σφαλμάτων τῶν ἀντιγράφων, εἰς τὴν ἀντιβολὴν ἐκείνων πρὸς ἄλλα χωρία τοῦ αὐτοῦ καὶ ἄλλων συγγραφέων, εἰς ἀποθησαύρισιν λεξικογραφικῆς ὕλης, καὶ τέλος εἰς ἐπεξήγησιν τῶν ἐν τῷ κειμένῳ διὰ σοφωτάτων σχολίων καὶ ἱστορικῶν σημειώσεων καὶ ἐπεξηγήσεων. Ἀλλ' εἰ καὶ μετὰ πλείστης ἀκριβείας, πολυμαθείας καὶ λεπτολόγου κριτικῆς προέβη εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῶν κειμένων καὶ μετ' ἐξαιρέτου συνέσεως εἰς τὴν σύνταξιν τῶν κριτικῶν σημειώσεων, ἐν τούτοις περὶ ἓν σημεῖον ἴσως ἔσφαλεν ὑπερβάλλων δηλαδὴ ἐν τῇ ἐκκαθαρίσει τοῦ κειμένου, ἡθέλησε ν' ἀποκαταστήσῃ ἀπανταχοῦ τοῦ κειμένου τοῦ Ἱπποκράτους τοὺς ἰωνικοὺς τύπους ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παρ' Ὀμήρῳ καὶ Ἡροδότῳ ἀπαντωμένων, δι' ὃ καὶ πολλοὶ τῶν κριτικῶν ἔψεξαν τοῦτον, ὅτι ἔβη πέραν τοῦ σκοποῦ, ὃν προέθετο. Τοῦτο δύναται τις νὰ εἴπῃ καὶ περὶ τῶν χωρίων ἐκείνων, ἅτινα κατὰ τὴν γνώμην του, ἴσως ἀνθυαιρέτως πως, συνεπλήρωσεν ἐπὶ τῇ βάσει ἀναλόγων χωρίων τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως, πρὸς ἐπεξήγησιν ἰδίᾳ δυσνοήτων χωρίων, ὧν πάντως, δύναται τις νὰ ὁμολογήσῃ, ἡ ἔννοια ἀμέσως διὰ τῆς συμπληρώσεως τοῦ Κοραῆ τοῖς πᾶσι γίνεται καταληπτή. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μεταφράσει τοῦ κειμένου ἀδηλον διατὶ ὁ Κοραῆς ἐπροτίμα ὡς τὰ πολλὰ τὴν κατ' ἔννοιαν ἀντὶ τῆς κατὰ λέξιν ἀποδόσεως, καίτοι δι' ἐκείνης μὲν τὸ κείμενον καθίστατο πολλῶ σαφέστερον, διὰ ταύτης δ' ὅμως σαφεστέρα ἡ ὠραιότης τοῦ κειμένου. Ἡ διαφορὰ αὕτη δείκνυται ἐκ τινων παρατιθεμένων ὧδε χωρίων καὶ ἀντιβολῆς τῆς μεταφράσεως τούτων πρὸς μεταγενεστέρas, οἷαι αἱ μεταφράσεις τῶν Littré καὶ Daremberg².

Οὕτω π. χ. τὸ τῆς § V., σ. 4 χωρίον ἀπέδωκεν ὡς ἐξῆς:

Καὶ τὴν δίαίταν τῶν ἀνθρώπων ὁκοίη ἥδονται, κότερον φιλοπόται καὶ ἀρισιτητα καὶ ἀταλαιπώρητοι, ἢ φιλογυμνασταὶ τε καὶ φιλόπονοι, καὶ οὐκ ἐδωδοὶ καὶ ἄποιοι καὶ ἀπὸ τούτέων χρὴ ἐνθυμέσθαι ἕκαστα.

Il doit enfin examiner le genre de vie et le regime auquel les habitants se plaisent davantage: savoir, s'ils sont grands buveurs et grands mangeurs, et en même temps adonnés à la paresse; ou ils aiment au contraire le travail et l'exercice et que malgré cela, ils mangent et boivent peu. C'est de semblables observations qu'il faut partir pour juger du reste.

Ὁ Littré βραδύτερον μεταφράζων μᾶλλον ἐπὶ λέξει γράφει (II, σ. 12):

¹ « Outre ces restitutions vous y verrez une infinité d'endroits, qui, quoique sains, n'ont pas encore été compris, et dont je me flatte d'avoir enfin deviné le sens, à l'aide des endroits parallèles. Chemin faisant, et à mesure que l'occasion se présente, je retablis un grand nombre des passages et d'autres Grecs (et quelquefois Latins), et j'éclaircis quelques uns, qui sont obscurs ».

² Ἀναμφιβόλως τοῦτο οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὴν μετρίφρονα δήλωσίν του, ὅτι: « ὁ ἀναγνώστης θὰ ἐννοήσῃ εὐκόλως ὅτι ὁ ἐρμηνεύσας εἶναι ξένος καὶ ὅτι ἡ ὁμολογία του αὕτη ἀρκεῖ πρὸς

«Il reconnaîtra le genre de vie des habitants, qui sont ou amis du vin, de la bonne chère et du repos, ou laborieux, adonnés aux exercices du corps, mangeant beaucoup et buvant peu. C'est de là qu'il faut sortir pour juger chaque chose». Πρὸς τὴν μετὰφρασιν τοῦ Κοραῆ πλησιάζει ἐν τούτοις κατὰ πολὺ ἡ τοῦ Daremberg¹ (σ. 195) ἔχουσα οὕτω: «Enfin il connaîtra le genre de vie auquel les habitants se plaisent davantage, et saura s'ils sont amis du vin, grands mangeurs et paresseux, ou s'ils sont amis de la fatigue et des exercices gymnastiques, mangeant beaucoup et buvant peu. C'est de semblables observations qu'il faut partir pour juger chaque chose».

Εἰς ἰδίαν τέλος τάξιν τὴν δ', κατέταξα τὰς ὀξυδερκεσιτάτας κριτικὰς διορθώσεις καὶ σχετικὰς ἱατρικὰς γνώμας τοῦ Κοραῆ, τὰς οὐχὶ ἁπλῶς περιεχομένας εἰς τὰς

ἀποτροπὴν πικρῶν ἐπικρίσεων καὶ πρὸς ἐπιεικεστέραν τῶν ἀναγνωστῶν διάθεσιν», διότι, ὡς δῆλον ὁ Κοραῆς ἐγίνωσκε καὶ τὴν Γαλλικὴν, ὅσον καὶ ὁ ἄριστος τῶν Γάλλων ἐπιστημόνων. Ἀπόδειξις τούτου καὶ ὅσα γράφει ἡ κριτικὴ ἐπιτροπεία ἢ βραβεύσασα τὸ ὀρθὸν ἔργον τοῦ Ἱπποκράτους: «à l'égard du style, M. Coray a la modestie de dire dans son discours préliminaire, qu'on s'apercevra facilement que c'est un étranger qui traduit dans une langue étrangère. Cependant, il n'y a rien de choquant dans son style, et l'on pourrait desirer que tous les Français qui se livrent principalement aux travaux de l'érudition, écrivissent leur langue avec autant de pureté et de correction que M. Coray».

¹ Δυστυχῶς ὁ Daremberg καίτοι ἀναγνωρίζει τὴν μεγάλην ἀξίαν τοῦ ἔργου ἀδικεῖ οὐ μικρὸν τὸν Κοραῆ γράφων πού τὰ ἑξῆς: «et j'arrive à la grande édition de Coray. La réputation de ce travail est faite et je n'ai pas gardé de la diminuer en rien. Coray était un philosophe consommé; et c'est peut-être dans cette édition, qu'il a montré le plus de sagacité et de prudence pour la correction du texte. Ses notes purement philologiques, sont des modèles de critique littéraire et méritent les éloges sans réserve; mais Coray n'étant pas versé dans les sciences physiques et naturelles n'a put rapprocher d'une manière satisfaisante les connaissances scientifiques d'Hippocrate de celles des anciens et des modernes; aussi, sous ce point de vue, n'a-t-il pas mis dans tout son jour le traité des airs, des eaux et des lieux, et n'en a-t-il pas éclairci toutes les parties. Il reste donc encore à faire pour notre époque ce que Coray a fait pour la science». Ἀλλ' ἡδυνάτο τις καὶ ἐκείνην τὴν ἐποχὴν νὰ ἔχη πλείονα ἐφοδία τοῦ Κοραῆ; Ὡς ἀντίτροπον παραθέτω τὴν γνώμην τοῦ γνωστοῦ ἐκδότου τῶν ἀρχαίων ἱατρῶν Kühn γράφοντος ἐν τόμῳ 21 τῆς σειρᾶς τῶν Medicorum graecorum opera, ἀποτελοῦντι καὶ τὸν α'. τόμον τῶν ἔργων τοῦ Ἱπποκράτους (σελ. XIX εἰσαγ.): «Universum denique hunc apparatus ad novam eamque magis omentatum Hippocratis editionem adornandam auxit super Venerabilis Senis, et de Hippocrate dublici sua libri «de aëre, aquis et locis» editione meritis-simi, Coray benevolentia, qui mecum, de quo ipsi publice gratias persolvo, plurimas de variis Hippocratis locis, que vitio laborare visa sunt, conjecturas communicavit». Καὶ ὁ Α. Μάμονκας (Τῶν μετὰ θάνατον κτλ. τόμ. Α'. σ. 69) ἀναφέρει ἣν κατεῖχεν ἐπιστολὴν τοῦ αὐτοῦ Kühn πρὸς τὸν «Viro meritis et annis maxime venerabilis Corays», ὅστις ἀπέστειλεν αὐτῷ τῷ 1818 διορθώσεις εἰς τὸ περὶ ἀρχ. ἱατρικῆς ἔργον.

θανμασίας ἐπιστολὰς τοῦ ἐξόχου ὄντως ἐπιστολογράφου τῆς Ἑλλάδος. Ἐκ τούτων ἀρκοῦμαι ν' ἀναφέρω ἐνταῦθα τὰς ἐξῆς: Ἐν ἐπιστολῇ πρὸς τὸν Λόγιον Ἑρμῆν ἀπευθυνομένη (ἐπιστ. Κοραῆ, ἔκδ. Ρώτα σ. 319) δίδων συμβουλὰς ὄντως σοφὰς πρὸς τὸν μέλλοντα ἐκδότην τοῦ Ἱπποκράτους γράφει:

«Τοῦ Ἱπποκράτους καὶ τὰ γνήσια καὶ τὰ νόθα συγγράμματα γέμουν ἀπὸ τόσας γραφικὰς ἀσχημίας, ὥστε πολλάκις ἀπελπίζομαι νὰ ἴδω ποτὲ καλὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ. Καὶ τοῦτο ἀρκεῖ εἰς ἀπολογίαν τῶν μέχρι τῆς σήμερον ἐκδοτῶν, καὶ εἰς ἐνίσχυσιν ἀκόμη τοῦ μέλλοντος εἰς τὸ ἐξῆς νὰ τὸν ἐκδώσῃ. Ἄς συνεισφέρῃ καὶ αὐτός, ὅτι δύναται εἰς βοήθειαν τῶν μεταγενεστέρων ἄλλων ἐκδοτῶν, τοὺς ὁποίους ἴσως ἡ τύχη βοηθήσῃ μὲ κανενὸς ἔτι ἀγνώστου ἀντιγράφου παλαιοῦ ἀνακάλυψιν. Τοῦτο μόνον ἂς προσέχῃ, μὴ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἔκδοσιν, ἐὰν πρῶτον δὲν ἀναδεχθῇ τὸν φορικτὸν κόπον νὰ συντάξῃ πῖνακα ἀκριβέστατον λέξεων καὶ φράσεων ὅλης τῆς βίβλου».

Ἐν ἐπιστολῇ πρὸς *Villoison* (*Lettres inéd.* σ. 4) γράφων περὶ τοῦ χωρίου τοῦ β' βιβλίου περὶ ἐπιδημιῶν (*Littre V, 80 § 9*) καθ' ὃ κατὰ τὴν ἔκδοσιν *Van der Linden*

«Αἱ τῶν ἡτρων ρήξεις, αἱ μὲν περὶ τὴν ἡβην τὰ πλεῖστα ἀσινέες τὸ παραντίκα, αἱ δὲ σμικρὸν ἄνωθεν τοῦ ὀμφαλοῦ ἐν δεξιοῖς ὀδυνώδεις αὐται καὶ ἀσώδεις καὶ κοπριήμετοι, οἷον καὶ τῷ Πιττακῷ. Γίνονται δὲ αὐταὶ ἢ ἀπὸ πληγῆς ἢ σπάσιος ἢ ἐμπεδησίσεως ἐντέρου...».

δὲν ἐννοᾷ, λέγει, πῶς ὁ Ἱπποκράτης, ἀφ' οὗ ὁμίλησε περὶ τῶν γενικῶν αἰτίων τῆς κήλης, οἷα ἡ πληγὴ καὶ ἡ σπάσις, ἔπειτα ἀπέδωκε τὰ δύο τελευταῖα συμβάματα εἰς τὴν ἀπλὴν ἐμπήδησιν. Ἀναγινώσκω λοιπόν, γράφει: «ἢ ἐμπιλήσεως ἐντέρου (*aut a constipatione intestini*)», οὐ μόνον στηριζόμενος ἐπὶ τῆς γνώσεως τῆς παραγωγῆς τῆς κήλης, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἐτέρου χωρίου τοῦ Ἱπποκράτους (Περὶ ρούσων βιβλ. γ', *Van der Linden*, σ. 103), καθ' ὃ:

«Συναναίνεται γὰρ τὸ ἐντέρον καὶ ξυμπιέεται... ὥστε... ἐμέειν ἐνίοτε... πρῶτον μὲν φλεγματώδεα, ἔπειτα δὲ χολώδεα, τελευτῶν δὲ κόπρον». (*Littre, VII, 134*).

καὶ ἐπιπροσθέτει: «οὐ vous voyez, mon cher ami, que la même cause ἢ ἐμπίλησις ἢ ξυμπίλησις τοῦ ἐντέρου *et suit du même terrible accident* τῆς κοπριήσεως». Εἰς τὴν ἐπιστολὴν προσθέτει ὅτι μετὰ τὸ πέρας τῶν παρατηρήσεων τούτων ἠθέλησε νὰ ἐξετάσῃ τί περὶ τούτων καὶ ὁ Ἀρεταῖος γράφει, διορθοῖ δὲ τὸ ἐν σ. 18 ἐφθαρμένον καὶ κακῶς ἐστιγμένον χωρίον ὡς ἐξῆς: «κῆν πρὸς τοῖς στρόφοις δὲ καὶ πίεσις (μᾶλλον δέχεται συμπίλησις κατὰ τὰ ἀνωτέρω) καὶ μάλθαξις τῶν ἐντέρων ἔη, χορδαπὸς τῷ τοιούτῳ (διορθ. τὸ τοιοῦτον) ἐστὶν οὖνομα· ἔψησις γὰρ ἢ μάλθαξις, χορδὴ δὲ ἐντέρων ἐπώνυμον». Συμπληρῶν δὲ τὴν ἐπαύριον τὴν ἐπιστολὴν παραθέτει εἰς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης αὐτοῦ καὶ χωρίον ἐκ τοῦ περὶ ἀέρων, ὑδάτων καὶ τόπων (σ. 344) τοῦ Ἱπποκράτους καὶ προσθέτει «Κατὰ τὴν νύκτα αὕτη ἡ ἰδέα. Ὀνειροπολῶ γὰρ καὶ καθεύδων...».

Ἐν τινι ἄλλῃ ἐπιστολῇ (Ἀπάνθ. Β' 201) ἐξηγῶν τὴν λέξιν Ἀπήχημα, *contre coup* γράφει:

«Λέξεις Ιατρική, διὰ τὰς πληγὰς ἰδίᾳ τῆς κεφαλῆς, αἱ ὁποῖαι πολλάκις ἐνεργοῦσιν ὄχι εἰς αὐτὸ τὸ μέρος, ὅπου ἔγινεν ἡ προσβολὴ τοῦ πληξάντος ὀργάνου, ἀλλ' εἰς τὸ ἀπάντικρυς».

Παράδοξος εἶναι ἐπιστολὴ πρὸς Ροχέτιον (τῷ 1791), ἐν ᾗ τοῦ λόγου ὄντος περὶ τοῦ σοφοῦ Ἑμπεδοκλέους, τοῦ συνενώσαντος τὰ ὕδατα δύο ποταμῶν καὶ ἀπαλάξαντος οὕτω τοὺς Σελινονντίους ἀπὸ λοιμοῦ τινος καὶ τὰς γυναικας αὐτῶν ἀπὸ δυστοκιῶν, λέγει τὰ ἑξῆς: «Πολὺν ἀνόητος θὰ ᾔτο ὁ Ἑμπεδοκλῆς οὗτος δαπανῶν τόσα πολλά, ἐν ᾧ ὑπῆρχεν ἄλλο μέσον πλέον ἀπλοῦν, ὅπερ δὲν θὰ ἀπῆτει ἢ ποσότητά τινα ἄλατος. Ἀλλὰ, προσθέτει, δυστυχῶς δι' ἑαυτὸν ὁ Ἑμπεδοκλῆς δὲν ᾔτο προφήτης, εἰ καὶ διετείνετο ὅτι ᾔτο θεός, ὑπονοῶν τὴν ὑπὸ τοῦ προφήτου Ἐλισσέ ὑποδειχθεῖσαν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Ἰεριχοῦς μέθοδον κατὰ τῶν πονηρῶν ὑδάτων καὶ τῆς γῆς τῆς ἀτεκνονύμενης, δηλ. δι' ἐπιχύσεως ἄλατος ἐπὶ τῶν ἀλλοιωθέντων ὑδάτων (Βασιλ. Βιβλ. IV, κεφ. 11, 19 καὶ 22). Ἐν τῇ περιπτώσει ὁμοῦ ταύτῃ ὁ Κοραῖς βεβαίως οὐχὶ σοβαρῶς ἀλλ' ἀστεϊζόμενος ἔλεγε ταῦτα. Ἄλλως τε, ὥς καλῶς γνωρίζομεν τὴν σήμερον, ἡ μὲν ἐπίχυσις ἄλατος προσκαίρως, ἡδύνατο νὰ παρακλύσῃ τὴν ἀνάπτυξιν ἀνωφελῶν κωνώπων ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἐκείνων (διότι πιθανώτατα περὶ ἐλειογενῶν πυρετῶν προῦκειται), ἐν ᾧ τοῦναντίον ἡ συνένωσις τῶν δύο ποταμῶν, ὥς συνέστησεν ὁ Ἑμπεδοκλῆς, σχηματίσασα ρεῦμα μόνιμον ὕδατος, παρεκώλυσεν ὀριστικῶς πλέον τὴν ἀνάπτυξιν τούτων.

Περαιτέρω προτείνει τὴν διόρθωσιν τοῦ χωρίου: «ἔξανέστη καὶ τὴν καρδίαν ὑγιάσθαι ἔφη» (Ἰππ. Περὶ ἐπιδημιῶν VI) εἰς «καὶ τὴν καρδίαν οἱ γυνοῦσθαι (*affai-blir*) ἔφη». Ἀλλαχοῦ στηριζόμενος ἐπὶ χωρίου τῶν Κωικῶν προγνώσεων (N^ο 404), καθ' ὃ: «οἷσι μὲν οὖν ὁ πόνος ἐν ἀρχῇ ἔγκειται σύντονος καὶ δύσπνοια καὶ βῆξι μετὰ πτυελισμοῦ, πρὸς τὰς εἴκοσιν, ἢ συντομώτερον προσδέχου τὴν ρῆξιν· οἷοι δὲ ἐλαφρότερα...» διορθοῖ τὸ ἐν σ. 42, l. 48 τῆς ἐκδόσεως *Föes* σ. 42, l. 48: «ἦν μὲν ὁ πόνος ἀρχῇσι γίνηται» εἰς «ἦν μὲν ὁ πόνος ἐν ἀρχῇ συντείνηται...».

Παρομοίως ἐν χωρίῳ, ἐν ᾧ ὁ λόγος περὶ τετάνου (*De vict. acut.* τόμ. II, σ. 313, ἐκδ. *Lind.*) ἀντὶ «καὶ τῶν τενόντων τῶν οὖρωδέων...» ἀναγινώσκει «τενόντων τῶν νευρωδέων, ὧν οἱ παχύτατοι...» φέρων εἰς ἐνίσχυσιν τῆς γνώμης αὐτοῦ παράλληλον χωρίον ἐκ τῶν τόπων τῶν κατ' ἀνθρώπον (τόμ. Α' σ. 367, 199), «ἐν ᾧ νεῦρα παχύτατα» ἀναφέρονται πιέζοντα τὰ ἄρθρα ἐπὶ τετάνου.

Ἐπίσης ἐν ἐπιστολῇ διορθοῖ καὶ τὸ τοῦ Ἀριστοτέλους (Ἱστορ. Ζώων VII, 11) χωρίον: «καὶ ὅσαις δ' ἂν γινομένων τῶν καθαρσίων, αἷμα συμπέσῃ ἐμέσαι, οὐδὲ βλάπτονται» ὥς ἑξῆς: «αἷμα συμπέσαι ἐμέσαι», ἐννοῶν τὴν ἀναπληρωματικὴν διὰ τῶν πνευμόνων καθαρσιν ἐπὶ ἐπισχέσεως ἐμμήνων, στηριζόμενος ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν ἑξῆς δύο χωρίων τοῦ Ἱπποκράτους α') τοῦ I, 9 τῶν Γυναικείων, καθ' ὃ: «τρέπεται δὲ καὶ εἰς ἕμετον [τὰ καταμήνια] ἔστιν ὅτε» καὶ β') τοῦ V, 32 τῶν Ἀφορισμῶν,

καθ' ὅ: «Γυνὴ αἷμα ἔμεούση τῶν καταμηνίων ραγόντων».

Τέλος ἀναφέρομεν μίαν ἔτι ἐκ τῶν ὀξυδερχεστάτων κριτικῶν διορθώσεων ἐπὶ χωρίου τινὸς τοῦ περὶ γυναικείων ἔργου τῆς Ἱπποκρατείου συλλογῆς ἐξ ἐπιστολῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν *de la Rochette*, ἐν ᾗ προτείνει, ὅπως ἀντί: «ἐρίφου τε κρέας ὀπτόν, μηδενὶ πέπερι πεποιημένον εἰς ὅξος ἐμβάπτων» ἀγανωσθῇ: μηδενὶ τε περιπεποιημένον» προσθέτων περὶ τοῦ πεπέρεως: «*cette épicerie du temps d'Hippocrate n'était pas encore entrée dans les cuisines*».

Τοιοῦτον ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὸ ἱατρικὸν ἔργον τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῖ.

Συνελόντι εἰπεῖν ὁ Κοραῖς, εἰ καὶ μονομερῶς δὲν ἡσχολήθη περὶ τὴν ἱατρικὴν, ὑπῆρξεν ἐν τούτοις ὁ εὐπαιδευτότερος τῶν Ἑλλήνων ἱατρῶν τῆς 18^{ης} καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς 19^{ης} ἑκατονταετηρίδος, ὁ ἐπιφανέστερος ἱατρικὸς συγγραφεύς, ὁ πρωτεύων Ἑλλήν ἱστορικὸς τῆς ἱατρικῆς, ἥς ἐχάραξε τὴν πρώτην καὶ κυρίαν ὁδόν, καὶ ὁ δοκιμώτατος καὶ ἀπαράμιλλος διορθωτὴς καὶ ἐκδότης ἀθανάτων ἀρχαίων ἱατρικῶν κειμένων, ἱατρὸς πρᾶγματι φιλόσοφος, οὗ τὴν ὑπέροχον φιλολογικὴν καὶ κριτικὴν ἀξίαν πάντες μέχρι τῆς σήμερον μετὰ ἰδιαζούσης τιμῆς καθομολογοῦσιν.

Ἄν μετὰ τῆς αὐτῆς ἀφοσιώσεως ἀποκλειστικῶς περὶ τὴν ἱατρικὴν εἶχε διατρέψει, ἰδίᾳ δὲ περὶ τὴν κριτικὴν ἔκδοσιν τοῦλάχιστον πάσης τῆς Ἱπποκρατείου συλλογῆς, ἀναμφισβητήτως ἡ ἔκδοσις τοῦ σοφοῦ *Littre* θὰ ἦτο περιττή, μέγιστον δὲ θὰ ἦτο τὸ κλέος τῆς ἀναγεννωμένης Ἑλληνικῆς ἱατρικῆς. Ἄλλ' ὁ Κοραῖς ἐγκαταλείψας τὴν μονομερῆ σπουδὴν τῆς ἱατρικῆς καὶ ἀσχοληθεὶς σύμφωνως πρὸς τὴν καθολικότητα καὶ πολυμέρειαν τοῦ σοφοῦ αὐτοῦ πνεύματος περὶ τὰ ποικίλα θέματα, περὶ ὧν ὁ λόγος κατὰ τὰς καθ' ἕκαστα λοιπὰς διαλέξεις, ἐζημίωσε μὲν τὴν ἑλληνικὴν ἱατρικὴν, ἀλλ' ὠφέλησε ποικιλοτρόπως τὸ ἀναγεννώμενον ἔθνος, γενόμενος ὁ πρωτεργάτης πάσης ἐθνικῆς καὶ πνευματικῆς κινήσεως. Δικαίως ἄρα μεθ' ὅλου τοῦ ἔθνους καὶ ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν γνωρίζουσα δι' ὁποῖον ἀρρήκτου δεσμοῦ συνδέεται πρὸς τὴν μνήμην τοῦ ἐξόχου τούτου ἀνδρός, οὐ μόνον ὡς σθεναροῦ τῆς ἐπιστήμης ἐργάτου, ἀλλὰ καὶ ὡς πρωτοουργοῦ κήρυκος τῆς ἐθνικῆς ιδέας, προσέρχεται σήμερον γεραίρουσα διὰ τῆς τελετῆς ταύτης νὰ προσφέρει μετὰ πάσης εὐφημίας, ὥσει τίμιον στέφανον δάφνης, τὴν ἱερὰν καθομολόγησιν ὑπερτάτης τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Ἀδαμάντιον Κοραῖν, τὸν ὄντως ἄξιον τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος μέγαν καὶ σοφὸν ἄνδρα,

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ANNA NOAGIE

(COMTESSE MATHIEU DE NOAILLES)*

ΥΠΟ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

♦♦♦

Εἰς μίαν ἀπὸ τὰς ἰδιαίτερας συνεδρίας τῆς Ἀκαδημίας, 17 Μαρτίου τοῦ ἔτους τούτου, μεταξὺ πολλῶν ὀνομάτων ἀλλοδαπῶν σοφῶν φημισμένων διὰ τὸ ἐπιστημονικὸν των «ἔργον» καὶ τὴν ἐπαφὴν των πρὸς τὴν Ἑλλάδα, γενομένων δεκτῶν σύμφωνα μὲ τὸν κανονισμόν ὡς μελῶν, ἐπέρασε κ' ἐν ὄνομα; ἦτον ἐκεῖνο τῆς Ἀννας Νοάγιε, τῆς *Comtesse Mathieu de Noailles*, καθὼς ἀναφέρεται συνηθέστερον. Ἐκείνην τὴν στιγμήν δὲν θὰ ἦτο πολὺ εὐκόλουν νὰ στοχασθῇ καρεῖς, ἀκούων ἢ καὶ μὴ ἀκούων καθαρῶς προφερόμενον, ἀθόρυβα καὶ ἀσυστητῇ, τὸ ὄνομα, ὅτι μεταξὺ τῶν ἐνδεδειγμένων ἐπιστημόνων τῆς ἐκλογῆς τῆς Ἀκαδημίας ὑπῆρχε προσωπικότης, ὑπερόχως ἐνδοξος, ὡς νὰ ἐκάθητο ἐπὶ θρόνον, ἢ ὡς νὰ ἦτο ἡ Νίκη τοῦ Παιωνίου χωρὶς τίποτε νὰ τῆς λείπη ἀπὸ τ' ἄγαλμά της. Καὶ καθεὶς θὰ ἠδύνατο τὴν εὐλογον καὶ κανονικῶς ἐπιβεβλημένην σιωπὴν τῶν συναδέλφων νὰ τὴν νοήσῃ καὶ ὡς δεῖγμα ἀνώτατον θαυμασμοῦ.

Τὸ αἶσθημα ὑπεριότατον θαυμασμοῦ συνδεδεμένον μὲ τὴν συναίσθησιν βαθυτάτης θλίψεως, μ' ἐκυρίευσε τὴν περασμένην ἐβδομάδα εἰς τὰς 2 τοῦ Μαΐου, εἰς τὴν ἀγγελίαν τοῦ θανάτου τῆς Ἀννας Νοάγιε. Καὶ εἰς ὅσους τὸ ἐπρόσμεναν τὸ τέλος της καὶ εἰς ὅσους δὲν τὸ ὑπώπτευαν ὁ θάνατός της ἔκαμνε τὴν ἐντύπωσιν καταστροφῆς ἑξαφρικῆς. Ἡ Ἀκαδημία τῶν Ἀθηνῶν ἀσχέτως πρὸς πᾶσαν ἄλλην συντριβὴν αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ τιμῇ τὴν μνήμην της. Ὁ κληρὸς τοῦ μνημοσύνου ἔλαχεν εἰς ἐμέ. Ὁ λόγος μου διὰ τὴν Ἀνναν Νοάγιε, ἢ βραχύλογον σημείωμα ἢ διεξοδικωτέρα ἀνάλυσις, ἀδύνατον, θέλω δὲν θέλω, νὰ μὴ καταλήξῃ οὕτως ἢ ἄλλως, εἰς τὴν ἀποθέωσιν. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν δὲν πρόκειται νὰ ἐξαρθῇ ἡ μεγάλη ποιήτρια καὶ τοῦ καιροῦ της καὶ τῶν καιρῶν, ἀποκλειστικῶς. Εἶναι ἡ Μοῦσα ποῦ ἔζησε, νοῦς καὶ καρδιά της, μὲ τὴν Ἑλλάδα, τὴν ἐγνώρισε, τὴν ἐθαύμασε καὶ τὴν ἐλάτρευσε. Τὴν ἐξύμνησεν εἰς ᾧδὰς καὶ εἰς στροφάς ποῦ θὰ τὰς ἀνεγνώριζεν ὁ Πίνδαρος καὶ ἡ Σαπφὼ θὰ τὰς ἐχειροκρότει. Πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἔφερε τὴν ἱεροτελεστείαν της.

* Συνεδρία τῆς 11 Μαΐου 1933.

Πρὸς τὴν νέαν ἐξίσου τὴν προσήγγιζε συγκίνησις καὶ εὐλάβεια. Ἡ εἰκὼν τῆς Ἀργείας Τελεσίλλας, τῆς ἀρχαίας περιδόξου ποιητρίας, ὅπου τὴν εἶχον στήσει ἄγαλμα, μὲ τὰ βιβλία της καὶ μὲ τὸ κράνος της, εἰς τὸν ναόν, παράπλευρα τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀφροδίτης, τὴν ἐνθουμίζει παρ' ὅλας τὰς διαφοράς. Οἱ Ἀλκαῖοι τὴν ἐρωτεύονται καὶ οἱ Τυρταῖοι συνάδουν μὲ τὸ ἄσμά της. Ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ διαρκῶς ἐπότιζε τὴν ἔμπνευσίν της. Ὅλων τῶν παλμῶν της καὶ τῶν ψαλμῶν της τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ δυσθεώρητα καὶ τὰ δυσκολοσύλληπτα ἢ Ἄννα Νοάγιε τὰ ἔβλεπε κατὰματα, καθὼς καὶ ποια μάτια ὑψώνονται ἀτενῶς πρὸς τὸν ἥλιον. Φοβερὸς τῆς ἤτον ὁ θάνατος καὶ γλυκνιότης ἡ ζωὴ. Ἀλλ' ἔστεκεν ὑψιμέτωπος ὡς ὑπερτέρα καὶ ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ ἀπὸ τὸν θάνατον. Ὀλίγας ἐβδομάδας πρὸ τοῦ τέλους της ἐτηλεφωνοῦσε πρὸς τὸν Παρισινὸν «Χρόνον»: «Ἀκοῦστε με· μιὰ ποῦ θὰ πεθάνῃ σᾶς μιλεῖ!» Καὶ ἀκόμη πρὸ τινων ἡμερῶν ἔκαμνε τὴν ἐσχάτην ὁμολογίαν καὶ τὴν σύστασίν της πρὸς φίλην της: «Νὰ εἰπῇτε πῶς ἀγάπησα τόσο τὴ Γαλλία, ὅλη τὴ Γαλλία». Καὶ ἀμέσως ἐπρόσθετε: «Ζευγάρωσα μέσα στὴν καρδιά μου τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴ Γαλλία». *J'ai confondu dans mon cœur la Grèce et la France*. Ἡ ἀγάπη της πρὸς τὴν Ἑλλάδα δὲν ξεχωρίζει ἀπὸ τὴν ποιητικὴν δημιουργίαν της, εἶναι ἡ καθαρὰ της ποίησις, αὐτή: *sa pure poésie*. Ἐλεγε μὲ παράπονον πρὸ ὀλίγων ἔτων εἰς μίαν συνέντευξίν της «Ἦθελα κατ' ἀρχὰς νὰ πάω στὴν Ἑλλάδα. Εἶμαι ὑπερήφανη, τὸ γνωρίζετε, γιατί κατάγομαι ἀπὸ τὴν Κρήτη. Ὅμως ἡ ὑγεία μου ποτὲ δὲν μοῦ ἐπέτρεψε νὰ πραγματοποιήσω τῆς βαθυτέρες μου εὐχάς.

Δι' ὅσους θέλουν νὰ κατατοπίσουν μὲ κριτικὴν ἐνέργειαν καὶ νὰ χαρακτηρίσουν μὲ ἱστορικὴν ἀκρίβειαν, ἢ Ἄννα Νοάγιε δύναται νὰ κληθῇ ποιήτρια ρωμαντικὴ. Θὰ τὸ ἐπίστευε καὶ ἐκεῖνη. Αὐτοκράζεται σιὸ στίχο της, περίφημο, τοῦ βιβλίου της τῶν «*Eblouissements*»

Romantique Pallas de la nuit étoilée.

Τῆς νύχτας τῆς ἀστέρινης ρωμαντικὴ Παλλάδα!

Ἀλλὰ ὁ τόπος αὐτὸς τοῦ ρωμαντισμοῦ, ὅσον καὶ ἂν εἶναι πλατὺς καὶ τετραγωνικός, γίνεται στενὸς εἰς τὴν ἐφαρμογὴν καὶ τὰ ἴδια σύνορά του τὸν περιορίζουν, ὅσον καὶ ἂν χρειάζονται εἰς τὴν κριτικὴν καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν. Ἡ Νοάγιε θὰ ἠδύνατο, ἐπιγραμματικώτερον, ν' ἀποκληθῇ «κλασσικὴ τοῦ ρωμαντισμοῦ». Ἀλλ' ἀνῆκει ἀκριβέστερον εἰς τοὺς ἀριστεῖς τῆς αἰωνίας ποιήσεως καὶ τῆς κλασσικῆς καὶ τῆς ρωμαντικῆς. Ἀμέσως εἰς τὴν πρώτην σελίδα τῶν τελευταίως ἐκδοθέντων ἀπομνημονευμάτων της, εἰς τὸ βιβλίον ποὺ ὀνομάζεται «*Le livre de ma vie*» ἀναφέρει τὸν νόμον εἰς τὸν ὁποῖον ὑπακούει ὁ ποιητής. Μᾶς λέγει: «Τοῦ ποιητοῦ τὸ προνόμιον εἶναι νὰ ζῇ πολλαπλοῦς, νὰ δύναται νὰ δεικνύῃ τὴν εἰλικρινῇ δαψύλειαν τοῦ πνεύματός του, νὰ μὴ μένῃ φυλακισμένος εἰς τίποτε. Ὅτι εἰς ἐκεῖνον παρίσταται διπλοῦν δὲν εἶναι ἀντί-

φρασις, ἀλλὰ παρέκτασις λογικοῦ καὶ μεγέθυνσις σοφίας». Ἐν ὅσον πολυσύνθετοι καὶ πολλαπλοῖ ἂν εἶναι εἰς τὴν λυρικότητά των οἱ ποιηταί, δὲν ἐμποδίζονται νὰ ἐξωτερικεύσουν κάποια πάθη των ὡς νὰ τοὺς εἶναι ἀφωσιωμένοι καὶ νὰ ζοῦν μὲ ἐκεῖνα ἔμμονοι. Θεμελιῶδες ὑπόδειγμα τοῦ ἔρωτος αὐτοῦ εὐρίσκεται εἰς τὸ βιβλίον «*Les forces éternelles*» καὶ τιτλοφορεῖται «Οἱ ρωμαντικοὶ ποιηταί». Ὡς τὸ ἀναλύσωμεν εἰς τὰ κυριώτερα σημεῖα καί, ὅσο μοῦ εἶναι δυνατόν, πιστότερα, καὶ στὸ στίχο της καὶ τὸ λόγο της μὲ τὴ γλῶσσα, ποῦ ἱερὴ μᾶς εἶναι τῶν ποιητῶν.

»Περисσότερο ἀπ' ὅλα ἀγάπησα τὴ γῆ τῶν Ἑλλήνων, μιὰ γῆ χωρὶς ἴσκιον, ἕνα πράσινο πεῦκον, ἕνα περιβόλι, τὸ γαλήνιον νερό, μιὰ βίλλα γιὰ τὸ ρεμβασμὸ στὴ Μυτιλήνη, τὴ φωτοστέφανη πνοὴ τῶν εὐωδιῶν ποὺ χύνεται ἀπὸ τὶς πορτοκαλιές.

»Περисσότερο ἀπ' ὅλα μακάρισα τὴ ματιὰ τῆς Ἀντιγόνης γυρισμένης πρὸς τὸν ἥλιον ποὺ τὸν φτάνει ἡ δέησή της. Ἡ καρδιά μου σὰν τὴ δική της ποῦ ἀντιστέκεται σὲ ὅσα φθινοπωρινά, θὰ ποθοῦσε νὰ πεθάνῃ μὲ τὸν ἔπαινον τῆς αὐγῆς.

»Τίποτε δὲ μὲ ἀρέσει σὰν τὰ καλοκαίρια σου, κόσμε, ὧς οἱ μέρες οἱ στυλπνὲς καὶ μακρυνὲς σὰν τὴν ἀσημένια τὴν ἀμμουνδιά... Δὲν ἐγκωμιάσα τίποτε τόσο ὅσο τοὺς στίχους σου, Θεόκριτε... Ἡ ψυχὴ μου μεθυσμένη ἀπὸ ἐλπίδα, πρὸς τ' ἀκρογιάλια σας ἀρμένιζε, Πλάτων, Σοφοκλῆ, Αἰσχύλῃ, θεία τιμὴ τῶν Ἑλλήνων, διδάσκαλοι ἀγνοὶ καὶ καθαροί, μεγάλα ἀνέφελα πνεύματα, ζωντανὰ μάρμαρα ὀρθοστύλωτα, στὸ ἄνυδρον καὶ στὸ ἥσυχον γαλάζιον σας στερέωμα.

»Πολὴν τὴν ἐστενοχώρησα τὴ μελαγχολικὴ καρδιά μου, ἀλλὰ οἱ μέρες πέρασαν, ἔζησα, ὑπέφερα, καὶ νὰ ποῦ μὲ τὸ κεφάλι μου ξεσκεπασμένο ἀπὸ τὴν τέφρα, σὰς εὐλογῶ, θεῖοι ποιηταί ρωμαντικοί.

»Δαμαρτίνε, Ρουσσώ, Βύρων, Σατωμπριάν, ἔσεῖς, ὠτακουστὲς τῶν δασῶν, τῶν ἀστεριῶν, τῶν καταγίδων, μεγάλα φυλακισμένα πουλλιά, ποῦ χτυπᾶτε τὰ κεφάλια σας στὰ ἡλιοφώτιστα κάγκελα τῆς γλυκειᾶς Ἀνατολῆς, εὐλογημένοι νὰ εἴσαστε, μεγάλες καρδιές, μέσα στὴν περίσσια πλάνη τῆς ζωῆς, μεθυσμένοι λυπητερὰ διάδοχοι τοῦ Θεοῦ Πανός, ποῦ μὲ τὸν πυρετό της ἡ τιτανικὴ ψυχὴ σας ἀπλώνει κρεμῶντας ἕνα λαχταριστὸ κισσὸ στοὺς γυμνοὺς τοῦ κόσμου τοίχους!»

Ἡ κριτικὴ προσήλωσις εἰς τὴν παρατήρησιν τῆς ποιήσεως αὐτῆς μαρτυρεῖ τὴν ἀναγέννησιν τῆς ρωμαντικῆς τέχνης εἰς τὰς βαθυτέρας της πηγάς, τὴν γενναίαν ἀναβλάστησιν τῆς ποιήσεως τοῦ Δαμαρτίνου καὶ τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ ὅστρον ἀπὸ μακροχρόνιον περίοδον προσπαθειῶν, αἵτινες ἀπομακρύνονται ἢ προσεγγίζουν σαλεύουσαι γύρω τοῦ παλαιότερου ἰδανικοῦ χωρὶς νὰ τὸ συλλαμβάνουν ἢ νὰ σταθοῦν ἀπέναντί του, ὡς ἐκεῖνο, κυρίαρχοι. Ἡ γνησία πρωτοτυπία ἔχει τὴν δύναμιν νὰ συλλάβῃ εἰς τὰς χεῖράς της τὸ παλαιὸν ἰδανικόν, ποῦ εἰς τοὺς ἀπειροτέρους παρίσταται ὅτι πιστῶς τὸ ὑπηρετεῖ, νὰ τὸ συλλάβῃ, καθὼς ὁ ὁμηρικὸς ἦρως τὸν πολύμορφον

καὶ τὸν πολύτροπον Πρωτέα. Ὁ ποιητὴς δὲν γεννᾷ. Ἀναγεννᾷ. Ἀλλὰ τίποτε, διὰ τὴν ζήσιν κ' ἐκεῖνο, δὲν ἐπιστρέφει ἀπαράλλακτον. «Ὅ,τι διακρίνομεν εἰς τὴν ποίησιν τῆς Νοάγιε», λέγει χαρακτηρίζων εἰς κριτικὸς παρατηρητὴς ὁ καθηγητὴς Δανιὴλ Μορνέ, «ἐνυπάρχει εἰς τὴν ποίησιν ταύτην κρᾶμα συχνὰ πρωτότυπον, ρωμαντικῆς ἐξάρσεως, καὶ ὁμοῦ γραφικοῦ ρεαλισμοῦ, καταπληκτικαὶ καὶ οὐσιαστικαὶ μεταβάσεις ἀπὸ τῆς ἐσωψύχου εἰκόνης εἰς τὰς πλέον ἀπλᾶς καὶ πλέον ταπεινὰς βλέψεις τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς καὶ τῆς φύσεως». Ἄλλος θαυμαστής τῆς καὶ κριτῆς ὑπέρροχος, ὁ Μωρίς Μπαρρές, τῆς γράφει ἀναφερόμενος εἰς τὰ περιβόλια πὺν ἀγαποῦσε τὰ τὰ πρωτοτραγουδιῇ ἢ Μοῦσά της: «Ὁ κῆπος πὺν προσβλέπεις, διὰ τοῦτο περισσότερον εὐωδιάζει καὶ λαμπρύνεται». Ὅμως παρετηρήθη ὅτι αἱ ἀπὸ τοὺς κήπους λ. χ. ἐμπνεύσεις τῆς διατηροῦν μολαταῦτα εἰς τὰ μύχια τῆς ρωμαντικῆς μέθης των. συχνὰ, τὴν νηφαλιότητα τοῦ κλασικισμοῦ. Ὁ τοιοῦτος σύνδεσμος ἐξευρίσκεται καθολικώτερος εἰς τὴν φύσιν τῆς ὅλης ποιήσεως τῆς Νοάγιε. Ἡ φυσιολατρεία τῆς ὅσον καὶ ἂν φαίνεται ὅτι διατρίβει εἰς τοὺς τρόπους τῶν διδασκάλων τῆς, ἐν τούτοις διαφέρει. Ἡ φύσις δι' ἐκείνην εἶναι κατὰ ζωντανόν, πὺν τὸ συλλαμβάνει, τὸ γένεται, τὸ ψαύει, τὸ φιλεῖ, τὸ κυριεύει, κατὰ τρόπους πλουσίους εἰς ἀποχρώσεις πὺν τῆς ἀνήκουν, εἶναι περιουσία της. «Οἱ λίμνες, ψάλλει κᾶπου, οἱ ὄρυμοί, οἱ καρπεροὶ κάμποι, πὺν πολλὴν συγκίνησαν τὰ μάτια μου, ἀπὸ τὴς ματιῆς τῶν ἀνθρώπων. Μὲ στήριξεν ἡ ὡμορφιά τοῦ κόσμου, καὶ τὴς μοσχοβολιῆς τῶν ὠρῶν τὴς κράτησα στὰ χέρια μου». Τὴν ἀναγνωρίζομεν ἀπὸ τὴν στάσιν αὐτὴν, καὶ τὴν κίνησιν, εἰς ὅλα τὰ ταξιδία της, ἀπὸ τὰ ὁποῖα περνᾷ καὶ λαχταρίζει ἀπὸ τὴν λατρείαν τὴν ὁποῖαν προσφέρει εἰς τὴν φύσιν καὶ εἰς τὸ πνεῦμα, εἰς τὴν ζωὴν καὶ εἰς τὸν θάνατον, εἰς τὸν ἔρωτα, εἰς τὴν τέχνην, εἰς τὸ πάθος, εἰς τὰ στοιχεῖα, εἰς τὰ κλίματα, εἰς τοὺς ἥρωας, εἰς τὸν πόλεμον, τὴν εἰρήνην, εἰς τὰ πρόσωπα πὺν τὴν ἐμπνέουν. «Τοὺς ἐσεβάσθην μάλιστα, καὶ δὲν ἔπαυσα τὰ τοὺς σέβομαι ὅσους τὴν ποίησιν καὶ τὸ πάθος τὰ βάζουν ἀπάνου ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ ἀπάνου ἀπὸ τῆ γῆ. Εἴκοσι χρόνων ἤμουν, παιδούλα κοιτάζοντας μὲ ταπεινὴν ἀγάπην τὸν κόσμον πὺν συναρπάζει. Καὶ ὅμως ὅμοια μὲ τοὺς στύλους τῶν ναῶν, βαστοῦσα τὸ θεῖον χωρὶς τὰ τὸ αἰσθάνομαι πολλὴ βαρὺ». Καὶ ἄλλοι: «Ὅταν ὅλα φαίνονται γεράματα καὶ τέφρα, εἰμ' ἐκεῖνος πὺν λέγει: ὄχι, δὲν θὰ πεθάνῃς: Ὅ,τι ῥίχνει ὁ καιρὸς, τὸ χέρι μου ἔρχεται τὰ τὸ ξανασηκώσῃ. Ὅσο μακρὸν κ' ἂν πάῃ ὁ θάνατος, πάω μακρότερόν του. *Si loin que va la mort, je vais toujours plus loin*. «Ἐγὼ δὲ θὰ ζῶ πιά. Δὲ θὰ γνωρίζω τίποτε ἀπὸ τὴ γλῶσσα τῆς ζωῆς. Μὰ ὅσοι θὰ μὲ διαβάσουν στὸ βιβλίον μου, γνωρίζοντας τί ἦταν ἡ ψυχὴ μου καὶ πιά τὰ μάτια μου, θὰ ἄρθουνε πρὸς τὴ γელαστὴ καὶ ἀπὸ φῶς μεστή σκιά μου, μὲ τὴν καρδιὰ λαβωμένη ἀπὸ μαράζωμα καὶ ἀπὸ ζήλεια: Γιατί θὰ εἶναι πὺν ζεστὸ τὸ χῶμα μου ἀπὸ τὴ ζωὴ τους. (*Car ma cendre sera plus chaude que leur vie*)».

Καὶ εἰς τὰ σκορπισμένα κομμάτια ἐμφανίζεται τὸ κύριον γνώρισμα τῆς ἀτομικῆς προσωπικότητος, τῆς πρωτοτυπίας. Ὅπου οἱ ἀδέξιοι φαντάζονται μίμησιν, εἶναι ἡ δημιουργία. Ὅστις δὲν διαβλέπει ἢ δὲν διαισθάνεται τὸν γόνιμον λυρισμόν, ὃς ἀρκεσθῇ εἰς ὅτι νομίζει εὐγλωττίαν ἢ ρητορικὴν. Ὁ κινδυνεύων νὰ πιστεύσῃ τὸ παλλόμενον σῶμα τῆς τέχνης ὡς φόρεμα παλαιοῦ ἢ καὶ νέου συρμοῦ, ὃς ἀκούσῃ ἕνα κριτικόν, τὸν *Gaston Rageot*, πῶς ἀρχίζει μίαν του διάλεξιν διὰ τὴν Νοάγιε: «Υπάρχει μία λέξις εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν ποὺ ἔχασε πολλὴν ἀπὸ τὸ νόημά της· ἡ λέξις «*genie*» Μεγαλοφυΐα. Δύο τὴν ἐκφράζουν εἰς τὴν ἐποχὴν μας. Ὁ φιλόσοφος Μπέρξον καὶ ἡ ποιήτρια Νοάγιε. Ὁ Μπαρρὲς τῆς ἀφιερώνει τὸ «*Ταξίδι*» του εἰς τὴν Σπάρτην μὲ τοὺς λόγους τούτους: «Φεύγοντας ἀπὸ τὶς ἀκρογιαλιὰς ποῦ ζήσαν ἡ Ἰφιγένεια καὶ ἡ Ἀντιγόνη, τί χαρὰ νὰ βρῶ στὸ πρόσωπο μιᾶς ζωντανῆς νέας γυναικας, τὶς χάριτες καὶ τὰ φῶτα τῆς Ἰωνίας: Κ' ἐσὼ κάποτε θὰ ἔζησες εἰς τὸ Ἐρεχθεῖον μὲ τὶς κληφθόρες. Στὴν πομπὴ τῶν Παναθηναίων θὰ κρατοῦσες μὲ τὰ δύο σου χέρια τὸν πέπλο τῆς Ἀθηνᾶς. Ὅταν οἱ πολιτεῖες τῶν Ἀκροπόλεων ἔπαισαν νὰ φέρουν καρποὺς καὶ ἀπόμειναν οἱ στεῖροι θαλάσσιοι βράχοι, δὲ σὲ σκέπασαν τὰ ἐντάφια χόματα ποῦ σκεπάσανε τὶς ταναγραῖες. Μᾶς ἤρθε ἀπὸ τὸ Δούναβη, καθὼς ὁ Ρουσᾶρ, καὶ ἀπὸ τὸ Βυζάντιο σὰν τὸν Ἀντρέα Σεγιέ. Τί ὥραϊο βιβλίον θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ γράψῃ μὲ τὴν ἱστορίαν μιᾶς σταλαματιᾶς ἀπὸ ἐλληνικὸ αἷμα: Οἱ ἐνθύμησες, αὐθόρμητες, ποῦ στηρίζουν τὸ πνεῦμα σου πῶς σὲ βοηθοῦν νὰ καταλάβῃς τὸ μυστήριον τῆς ἐμπνεύσεως». Τὸ βιβλίον, ποῦ ὄνειροπολοῦσε ὁ Μπαρρὲς, ἔγινε. Μὲ τοῦτο ἐπέρανε τὸ ἔργον τῆς ἡ Νοάγιε. «*Le livre de ma vie*». Ὁ μουσικώτατος ἐπίλογος τοῦ μουσικοῦ τῆς λόγον. Εἰς τὰς σελίδας αὐτὰς τῶν Ἀπομνημονευμάτων τῆς μιᾶς δίδονται χαριτωμένα τελειωτικὰ πληροφοροῖα διὰ τὰ γεγονότα τῶν αἰσθητικῶν καὶ ψυχολογικῶν γνωριμιῶν, συγκινήσεων ἢ ἐντυπώσεων ποὺ ἐποίκιλαν τὸν βίον τῆς καὶ τὸ ἔργον τῆς. Ἀρχίζουν μὲ ἀξιοσπουδάστους σελίδας διὰ τὸν Μέγαν Ναπολέοντα τὸ «θαῦμα» καθὼς τὸν ἀποκαλεῖ, «τοῦ γεννημένου εἰς τὴν Κορσικὴν νιοῦ τῆς Ἑλλάδος» καὶ καταλήγουν εἰς τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Φρειδερίκου Μιστρᾶλ, ἄλλου λυρικοῦ κατανυκτικοῦ θαυμασμοῦ τῆς. Ἡ Νοάγιε ἐγεννήθη στὴ Κωνσταντινούπολιν τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1876. Πῶς παρουσιάζει τὴν Ἑλληνίδα μητέρα τῆς! «Ἡ μητέρα μου ἦτο πολὺ ὥραία, δὲν ἔλαμπεν ὑπερβολικά, εἶχε τὴ λιτότητα ποὺ τὴν ἀπαιτεῖ τὸ ἐλληνικὸ περίγραμμα. Ἡ κατατομή τῆς μαρτυροῦσε γιὰ τὴ φυσικὴ ἀρετὴ τῆς φυλῆς στὴν ὁποίαν ἀνῆκε. Ἐμοιαζε, χωρὶς κανένα ἐλάττωμα, τῆς πασίχαρης Ἀφροδίτης τῶν Μουσείων τῆς Ἀθήνας, τῆς Φλωρεντίας, τῆς Σικελίας. Ἀλλὰ τὸ πρόσωπό τῆς ἐξέφραζε γελαστή, ἀθῶα γαλήνη ποὺ ἔθελγε, δὲν ἐσυγγένευε μὲ τὶς μαρμάρινες θεές, τὶς δολερὰ ἡδονόπαθες. Ἡ ὁμορφιὰ τῆς μητέρας μου καὶ τὸ μουσικὸ τῆς ταλέντο ποὺ ἀκτινοβολοῦσε ἦταν ὁ θησαυρὸς καὶ τὸ ἀπαρασάλευτο Πιστεύω τῆς φαμίλιας μας.

“Όταν τέλος πάντων βιασμένη από τις γύρω της παρακλήσεις συγκατένευε να καθίσει στο σκαμνί του πιάνου της, το κῦρος των ενεργητικῶν και φτερωτῶν χειρῶν της πού ήτανε σὰν τρυγόνια, ξυπνοῦσε ἀπὸ τὸ κόκκαλο καὶ τὸν ἔβεγο τοὺς ὥραιότερους καὶ τοὺς βαθύτερους ἤχους. Ὁλόκληρη κατάγομαι ἀπὸ τὰ ξύλα τοῦ πιάνου της, μπορῶ νὰ πῶ. Πηγάζω, σὲ ὅλη μου τὴν ἀλήθεια, ἀπὸ τὴ μητέρα μου. Ἀπὸ τὴ στιγμή πὺν μέσα σ’ ἓναν ὕπνο ἀκόμα κυριευμένον ἀπὸ τὴ μουσική, ἡ μητέρα μου τὴν ἄφησε γλυκὰ γλυκὰ τὴ ζωὴ, στὰ χεῖλη της ἔχοντας τὸ ὄνομα τοῦ Μπετόβεν, τοῦ Μοζάρ, τοῦ Σοπέν». Καὶ τόσο γίναν ἓνα μητέρα καὶ κόρη πὺν κάποτε, μᾶς λέγει ἡ ποιήτρια, ἄκουσε τὸν ἴδιο της ἑαυτὸ νὰ λέη: «Εἶμαι πολὺ εὐτυχισμένη γιατί ἡ μητέρα μου ἔγραψε κάποια ποιήματα πὺν ἴσως δὲ θὰ χαθοῦν. Ἀληθινά, θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ ἰδεάσῃ τὴν ποίηση τῆς θυγατρὸς». Παλιγγενεσία τοῦ ἤχου μὲ τὸν στίχον. Τὸν πολλαπλὸ λυρισμὸ, πὺν πηγὴ του ἡ Νοάγιε, δὲν τὸν πλαισιώνει τάχα τριπλὴ ἁρμονία, ἐκεῖνη πὺν κρύβεται πίσω ἀπὸ τὸ Σοπέν, τὸ Μοζάρ, τὸ Μπετόβεν;

Καὶ εἰς τὸν στίχον καὶ εἰς τὸ πεζόν, ἐκεῖ πὺν γράφει καὶ ἐκεῖ πὺν λέγει, ἔντονα καὶ ἀνεπιφύλακτα διακηρύττει τὴν πηγὴν της καὶ τὴν στάσιν της εἰς τὴν Ἑλλάδα. «Κόρη τῶν Ἑλλήνων, λέει, γεννήθηκα κάτω ἀπὸ τὸ ζῶδιο τοῦ γῶνθι σαντόν. Ἔτσι ἔχω, πὺν πολὺ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἴσως τὴ δύναμη νὰ παρακωλύω καὶ νὰ σταματῶ τὰ ἐλαττώματα πὺν μέσα μου τὰ αἰσθάνομαι κ’ ἔχω περισσότερο κῦρος καὶ εἶμαι περισσότερο συγχωρημένη πὺν ἀντικρύζω μὲ πολλὴ ταπεινοσύνη τὰ προσόντα μου. Ἀνῆκω ἀπὸ τὴ μητέρα μου σὲ χώρα, ὅπου ὁ Κρόων καὶ γὰ κείνους πὺν τὸν ἐλέγχουν ἴσα βαρύνει μὲ τὴν Ἀντιγόνη πὺν εἶναι ὁ ἄγγελος τῆς φυλῆς μου. Μπορῶ λοιπὸν μ’ ὅλη τὴν ἐλευθερία νὰ ἐκτιμήσω σὲ ὅτι τοὺς εἶναι ὑπέροχον τὰ πνεύματα τὰ πλέον διαφορετικὰ καὶ κάποτε τὰ πλέον ἀντίθετα μὲ τὰ δικά μου».

Κί ἔτσι κάποια συμφορὰ στὴ ζωὴ της ἴσως ἀπὸ τὸ θάνατο φερόμενη, τὴν ἔκαμε προστρέχοντας μέσα στὴν πολυπλάνητην ἐδῶ κ’ ἐκεῖ ἐλευθερία της, νὰ παραμερίσῃ τὴ βακχική της πολυθεΐα καὶ νὰ τονίσῃ δειλά, ὅμως παιθητικώτερα γὰ τοῦτο, χριστιανικό, ὅσο κί ἂν τῆς εἶναι σπάνιο, τὸ τραγοῦδι της: Μᾶς λέει σὲ κάποιον της ποίημα: «Θεέ μου, δὲ γνωρίζω τίποτε· γνωρίζω πὺς πάσχω ἐκεῖθε ἀπὸ τὸ στήριγμα καὶ τὴ βοήθεια τῶν ἀνθρώπων. Κ’ ἀφοῦ ὅλα τὰ γεφύρια συντριμμένα στὴν ἄβυσσο πέφτουν, θὰ σὲ καλέσω, Θεέ, καὶ θὰ σοῦ τείνω τὸ χέρι. Τὰ φωτεινὰ κλίματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἤρθανε οἱ πατέρες μας, δὲν μὲ προετοίμαζαν νὰ πλησιάσω πρὸς ἐσέ, ἀλλὰ εἶναι κανεὶς παιδί σου ἀπὸ τὴ στιγμή πὺν ἀπελπίζεται καὶ εἶν’ ἔτοιμος νὰ λυγίσῃ ὁ νοῦς του...».

Ἀπὸ τὸ «Βιβλίον τῆς ζωῆς μου» μανθάνομεν ὅλα τὰ ὀνόματα τῶν ποιητῶν διδασκάλων ἀπὸ τὰ νέα χρόνια της ἕως τοὺς ὠριμους καιροὺς της. Ἀλλὰ τίποτε δὲν παραβάλλεται μὲ τὴν Οὐγκολατρεϊάν της. Λέγει: «Δύναται κανεὶς νὰ ἀγνοήσῃ,

να λησμονήσῃ, ν' ἀπαρνηθῇ ὅ,τι ὀφείλει εἰς τὸν Βίκτωρα Οὐγκώ· εἶναι ἡ φυσικὴ ἀχαριστία ἐκείνων ποὺ μέσα στὶς ἡμέρες τῆς ἀπορίας των τοὺς ἔθρεψε τὸ ψωμὶ τῶν θεῶν. Ὅσο γιὰ μένα, κάθε φορὰ ποὺ διαβάζω τὸν Οὐγκώ τοῦ ὑποτάσσομαι ἀπολύτως. Εἶμαι παιδί του».

Κ' ἐδῶ θὰ ᾔτον εὐκαιρία νὰ δειχθῇ στὴν ἐφαρμογὴ του ὁ λυρικός αὐτὸς θαυμασμός μὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ποιήματος τῶν «*Eblouissements*» τοῦ ἐπιγραφομένου «*Stances à Victor Hugo*» Ἀλλὰ οὔτε ὁ καιρὸς μᾶς ἐπαρκεῖ καὶ εἶναι ἀπαραίτητος ἀνάγκη νὰ σταματήσωμεν εἰς ἀποσπασματικὴν παράθεσιν ἑνὸς ποιήματος ἀπὸ τὸ βιβλίον της «*Les forces éternelles*» ποὺ φέρει τίτλον «*La Grèce, ma terre maternelle*» εἰς τὸ ποίημα τοῦτο, ἀφιερωμένον εἰς τὸν «Κύριον Βενιζέλον» παρελαύνει ἀποκαλυπτικὴ ὅλη ἡ φύσις τῆς Ἑλληνολατρείας. Τὸ ποίημα τόσον γενικὸν καὶ οὐσιαστικὸν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ συνισταμένη, τρόπον τινά, τοῦ ροαρισμοῦ λυρισμοῦ. Δὲν ἐκφράζει, δὲν ὑπαινίσσεται τίποτε λεπτομερειακόν, ἢ προσωπικόν ἢ ἀνεκδοτικόν. Εἶναι εἰς τοῦτο ἀπληθυσμένα ἢ ποιήσις καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς, καθολικά, καὶ παρ' ὅλην τὴν προσωπικότητα τῆς ποιητρίας, ἀπόρροια. Παρατηρεῖ ὁ Ταῖν εἰς τὴν «Φιλοσοφίαν του τῆς Τέχνης»: «Φανερόν πὼς οἱ Ἕλληνες οὗτοι τόσον ἐγκρατεῖς καὶ σαφεῖς εἰς τὸν πεζὸν λόγον, μεθοῦν, ἔξω ἀπὸ κάθε μέτρον, ἀπὸ τὴν ἔμπνευσιν καὶ ἀπὸ τὴν λυρικὴν μανίαν. Αὐτὰ τώρα παρίστανται ὡς ἀσύμμετροι ὑπερβολαὶ εἰς τὰ ἐξησθενημένα μας ὄργανα καὶ τὸν σκεπτικιστικὸν πολιτισμόν μας». Ἀλλὰ ἐξασθένῃς καὶ σκεπτικισμός, πρέπει νὰ προσθέσω, δὲν περιέχονται εἰς τὸ λεξικὸν τοῦ κλασσικοῦ λυρισμοῦ. Ἡ Ἑλλὰς ἐνθυμίζει τὸν ἀθάνατον στίχον τοῦ Κήτης: «Ἡ ἀλήθεια, ὁμορφιά· καὶ ἡ ὁμορφιά εἶν' ἀλήθεια. Εἰς τὴν ποιήσιν τῆς Νοάγιε ἡ Ἑλληνολατρεία δὲν περιέχει τίποτε ἀποκλειστικὸν διὰ τοὺς ἀρχαίους ἢ διὰ τοὺς νεωτέρους. Εἶναι ἡ Ἑλλὰς ὅλη ἀδιαχώριστος καὶ ἀπαραβίastos. Τὸ μόνον ποὺ θὰ ἡδύνατο νὰ μᾶς ἐνθυμίσῃ ὁ ὕμνος της «Ἑλλάδα, μητέρα μου γῆ» εἶναι ἡ περίφημη προσευχὴ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τοῦ Ρενάν, ἣν ἡμποροῦσε νὰ μετρηθῇ ἀναλογία κάποια μεταξὺ τῆς μεθοδικῆς ἀρχαιογνωσίας τοῦ λυρικοῦ φιλοσόφου καὶ τοῦ ὁραματικοῦ κηρύγματος τῆς ποιητρίας.

Τὸν ὕμνον της ἀρχίζει ἡ ποιήτρια: «Κοιμήσου, μεγάλη κουρασμένη Αἴγυπτος, ποὺ ἐρωτεύεσαι τοὺς τάφους. Τὸ θεϊκό σου γεράκι καὶ στὶς νέες του ἡμέρες τὸ λύγιζε ράθυμα τὸ φτερό του. Ἐσεῖς, περιστέρια τῆς Κύπριδος, πάντα τραγουδάτε! ὦ Ἑλλάδα, πρὸς ἐσένα φέρονται δρομαῖα τὰ λόγια μου, Γῆ τοῦ στοχασμοῦ καὶ τῆς αἰωνίας ἐμπνοῆς!

Ὡς δὲν μπορεῖς πὺλ πολὺ νὰ γεράσῃς, καθὼς δὲ γεροῦν οἱ πρῶνοι ἀχνοὶ τῶν συγκρατητῶν Μαγιάπριλων, οἱ στάλες τῶν νερῶν ἀπὸ τὸ κουπί τοῦ Ὀδυσσεά, τὰ παιγνίδια τ' ἀρνάκια ποὺ παίζουν κάτω ἀπὸ τὰ δένδρα.

»Παιδική χαρά τῆς εὐτυχίας, ὑπέριστα ὁρμὴ τῆς χάριτος, ἀρχὴ τῆς ἀλήθειας, τελείωμα τῆς ὁμορφιάς, ὥριμη γαλήνη πὺν δὲν κουράζεσαι καὶ μέσα στὸν τάφο. Γνώρισε νὰ νικήσης τὸν καιρὸ, ἀκόμα καὶ στὸ λήθαργό σου μεθοῦσες τοὺς ἀνθρώπους πὺν προβαίνουν νὰ σὲ κατοπτρεύσουν, σὲ ὠνόμαζαν Λόγο, Δῆμο, Κόρη, Ὑγεία, καὶ σκύβανε τὰ γόνατά τους ἀπάνου στὰ πόδια σου! Ἰέρεια πανηγυρικὴ ἢ δολερὴ χορεύτρια, πέθαινες μὲ τὸ θέλημα κάποιου μουσικοῦ ὀνειρόν! ὦ λαὲ τῆς ζωῆς, λαὲ τῶν μουσείων, ἄκουσε τὸ θυγατρικὸ τραγοῦδι μου!

»Ἡ ἱστορία μιλοῦσε γιὰ σὲ μὲ φρενίτιδα, ὁ πλέον ὥραϊος Ἀγγλος, ὁ μέγας λυρωδός, τὸ εἶχε χαρὰ νὰ πεθάνῃ γιὰ σένα! Ἐφαίνουσιν γαλάζια σὰν τὸ λινάρι, κίτρινη σὰν τὸ κεχρμπάρι, ἓνας ταξειδευτὴς τ' ὁμολογοῦσε πὺς ποτὲ δὲν εἶδε νὰ πέφτῃ χιόνι στὸν Παρθενῶνα. Ὅταν ὁ περπατητὴς μέσα στὴν πολιτεία τῶν Ῥωμαίων ἀνάσαινε τὸν ἀέρα μὲ τὸ μοσχοβολιστό σου κάλεσμα στοχάζονταν τὸν Ἰακώβ, πὺν τοῦ ταιριάζανε τὴ Δεία καὶ πὺν μαράζωνε γιὰ τὴ Ραχήλ!

»Οἱ αἰῶνες ἔρχονται νὰ σὲ προσκυνήσουν πρὸς τοὺς ἀσημένιους σου τοὺς κόλπους καὶ τοὺς ροδοκόκκινους βράχους σου· τὸ ἀστέρι πὺν ὀδηγοῦσε πρὸς τὸν Ἰησοῦ τοὺς Μάγους γίνεται γιὰ σένα ἥλιος.

»Ὁ Γκαῖτε στὸν ἴσκιο τῶν βραδιῶν τῆς Βεῖμαρης, στὴν κατοικία του τὴν αὐστηρὰ στολισμένη μὲ τ' ἀρχαῖα γλυπτά, ὅταν ἄφηνε τὴν αἰωνιότητα νὰ τοῦ κλείσῃ τὰ μάτια, ὀνειρεῦνταν τὴν ἀσπράδα σου πὺν γαλαζόφερνε!

»Ὁ χιτῶνας σου μὲ τίς ὥραϊες του πτυχεὺς κατέβαινε ὡς τὰ πόδια σου, σὰν τὸ νερὸ τοῦ ποταμοῦ καὶ τὸ γάλα πὺν κυλιέται, καθὼς πηγαίνει ἢ αὐστηρὴ λογικὴ πὺν δὲ γέρνει παρὰ ἀπὸ τὸ πλάϊ τοῦ δηλωμένου.

Le cœur innombrable, L' Ombre des jours, les Eblouissements, Ἡ Ἀμέτρητη καρδιά, οἱ Σκιερὲς ἡμέρες, τὰ Θάμπη, οἱ Ζωντανοὶ καὶ οἱ Πεθαμμένοι, οἱ Αἰώνιες δυνάμεις, τὸ ποίημα τοῦ Ἐρωτος, ἡ Τιμὴ τοῦ νὰ πάσχεις, πὺν εἶναι οἱ τόμοι τῶν ποιημάτων της, τὸ κύριον ἔργον της, τέσσαρες τόμοι λυρικῶν μυθιστορημάτων, καὶ πλὴν αὐτῶν πλῆθος δοκιμίων καὶ προλόγων της, ἐκδόσεις ἐκλογῶν ποιημάτων της, καὶ τὸ «Βιβλίον τῆς ζωῆς μου», τὸ τελευταῖον της· ἀπὸ τὰ 1900 ἕως τὰ 1932, μέσα εἰς αὐτὰς τὰς σελίδας ἐκτυλίσσεται τὸ ἔργον της, μεγάλοι συναπταὶ τοιχογραφίαι εἰκόνων καὶ ρυθμῶν, τοῦ ὁποίου ὠχρά, ἀποσπασματικά, καὶ βιαστικά, ἰχνογραφήματα εἶχате τὴν ὑπομονὴν εἰς τὴν σημερινὴν ὁμιλίαν μου ν' ἀκούσετε. Ὅμως τὸ ἔργον παραμένει, ὅσον καὶ ἂν εἶναι ἀσύλληπτον, μεγαλοπρεπές, ἀπὸ μόνην τὴν ὑψηλὴν συγκίνησιν τὴν ὁποίαν καὶ ἀτελὲς ἐδῶ μεταδίδω.

Ὅσον καὶ ἂν εἶναι κορυφαία, ὅσον καὶ ἂν φαίνεται εἰς τὰς ἐξάρσεις της μοναδικὴ ἢ Νοάγιε, μόνον οἱ μὴ παρακολουθοῦντες καὶ μὴ ἀντιλαμβανόμενοι εἰς ὅλην της τὴν ἔξαρσιν καὶ τὴν πολυμέρειαν ἐν γένει, τὴν Ποίησιν, θὰ ἐκινδύνευαν νὰ τὸ

θεωρήσουν ὄχι ἀπλῶς μοναδικὸν φαινόμενον, καθὼς εἶναι τὸ ἔργον τῆς Νοάγιε, ἀλλὰ καὶ μοναχικόν, ἂν δώσωμεν εἰς τὴν λέξιν ἀπλὴν κυριολεκτικὴν ἔννοιαν. Δηλονότι καὶ φαινόμενον ἀσυμβίβαστον, καθὼς θὰ τὸ ἀπῆται ἡ πρωτοτυπία του πρὸς τοὺς καθιερωμένους κανόνας τῆς παραδόσεως. Ἐξ ἐναντίας ἡ Νοάγιε ἀναγνωρίζει καὶ ἀγαπᾷ, ἐκδηλώνει, δσάκις δὲν τῆς λείπει περιστάσις, τὸν θαυμασμόν της καὶ τὴν ἀκολουθίαν της πρὸς τὴν χορείαν τῶν ἐπιλέκτων κλεινῶν συναδέλφων της καὶ πρὸς ὅλους τοὺς ποιητὰς τοὺς εὐσυνειδήτως καὶ καλλιεργοῦντας καὶ ἀνθολογοῦντας εἰς τοὺς λειμῶνας τῆς Τέχνης. Ἐξ ἄλλου ποιηταὶ καὶ λογοτέχναι ὑπέροχοι ἐκ τῶν ὁποίων ὀλίγα ὀνόματα ἐξ ὧν γνωρίζω, δύναμαι νὰ ἀναφέρω ἐνταῦθα, ὁ Πῶλ Φλά, ὁ Λαοράκ, ὁ *René Lalou*, ὁ *Martin du Gar*, ὁ Λέων Ντοντέ, ὁ Κάρολος Μωρράς, ὁ Μάριος Μενιέ, ὁ *Jaleux* ὁ Ἑρρίκος Ρενιέ καὶ ἡ συμβία του, ὁ Γεράρδος Ντουβίλ, τὸ ζεῦγος τῶν μεγάλων ποιητῶν, ἀπογόνων τοῦ Ἑρεντιᾶ, τῆς ἀφιέρωσαν κριτικὰς μελέτας καὶ συναδελφικὰς ἐποποιείας. Δύο ποῦ ἐκοιμήθησαν εἰς τὸν τάφον πρὸ αὐτῆς διάσημοι, ὁ Μωρρὶς Μπαρρὲς ὑπῆρξεν ἔμπιστός της καὶ ὁ Ἀνατὸλ Φρὰνς ἀγαπητός της. Πρὸς τὸν Ζὰν Μορεὰς ἀπευθυνόμενα ὑπάρχουν εἰς ἓνα της τόμον δύο της ποιήματα εἰς ἀνάμνησιν, ὡς τοῦ γράφει, τῆς πρώτης του πρὸς αὐτὴν ἐπιστολῆς, ὅπου τὴν ἀπεκάλει «μέλισσαν τοῦ Ὑμηττοῦ». Καί, νομίζω, δὲν ταράσσεται ἡ ταπεινοφροσύνη μου ἂν δηλώσω πῶς εἶμαι ὑπερήφανος, διότι ἐχαιρέτισεν εἰς τ' ὄνομά μου τὴν νέαν μας ποιήσιν τὴν στιγμὴν ποῦ ἐδέχθη νὰ προτάξῃ ὀλίγας της ἐντόνους γραμμὰς εἰς τὴν γνωρίμιον πρὸ τινος γενομένην καὶ ἀλλαχοῦ γαλλικὴν μετάφρασιν νέων Ἑλλήνων ποιητῶν. Εἰς τὸν στίχον ἡ τέχνη της δὲν ἀναγνωρίζει εἰ μὴ τὰς προσφωδίας καὶ τοὺς ρυθμοὺς τῆς παραδόσεως καὶ ἀπορεῖ πῶς οἱ, καθὼς ἰσχυρίζεται, καταργήσαντες τὴν πειθαρχίαν καὶ ἀποβλέποντες τυχοδιωκτικῶς εἰς τὴν διάλυσιν τοῦ γαλλικοῦ στίχου, οἱ αὐτοὶ καὶ θαυμάζουν καθὼς ἄλλως τε καὶ τοῦ ἀξίζει, τὸν Παῦλον Βελερύ, μέγαν καὶ τοῦτον ποιητὴν, ποὺ εἶναι παρ' ὅλην του τὴν ἰδιοφυΐαν εἰς τὴν ἀντίληψιν τῆς ποιήσεως, προσκεκολλημένους ὑποτακτικώτατα εἰς τὴν πρωταρχικὴν σιχουργικὴν παράδοσιν τοῦ Μαλέρμπ. Πρὸ τινων ἐτῶν ἡ νεοσύστατος εἰς τὰς Βρυξέλλας Ἀκαδημία λογοτεχνῶν καὶ ποιητῶν τῆς ἡνοίξεν εἰς θριαμβευτικὴν τελετὴν τὰς πύλας της. Ἡ Νοάγιε παρέστη εἰς τὴν ὑποδοχὴν καὶ εἰς τὸν λόγον της περιπαθῶς καὶ πάλιν μνημονεύει τὴν καταγωγὴν της ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ὁ κριτικὸς Πῶλ Σουντέ εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν δύο Κόσμων» διελάλησε τὸ σημαντικὸν γεγονός. Εἰς δὲ τὸν πρόλογον, τὸν ὅποιον ἡ ποιήτρια κατὰ τὸ 1924 συνέταξε πρὸς τιμὴν τῆς ἐπετηρίδος τῶν Βέλγων μουσικῶν τῷ 1924, εὔρε τὴν εὐκαιρίαν νὰ υπεραμυνθῇ τῆς ἀκεραιότητος τοῦ στίχου. «Ὁ Ρυθμὸς καὶ ἡ ῥίμα, γράφει, εἶναι ἀπαραίτητα. Τὸ ποίημα γεννᾶται μέσα μου μὲ τὴν ἄνεσιν ποῦ τοῦ δίδει ἡ κανονικὴ πατροπαράδοτος αὐστηρότης του». Ὁ Ἐμὶλ Ἐνριῶ εἰς τὴν νεκρολογίαν τοῦ παρισικοῦ «Χρόνου» ἐσημείωσε

κ' ἐκράτησε φυλαγμένον ἀπὸ δμιλίαν τῆς Νοάγιε σοφὸν ὁρισμὸν τοῦ ἐμπνευσμένου στίχου: Δὲν εἶν' ἐλεύθεροι, εἶπεν, οἱ ποιηταὶ νὰ γράφουν στίχους: οἱ ὠραιότεροί των στίχοι τοὺς ὑπαγορεύονται ὥς νὰ προῦπῆρξαν εἰς τὴν ὑπαρξίν των· ἀντιπροσωπεύουν θεῖαν εἰσφορὰν. Καὶ θέλω νὰ καταλήξω μὲ μίαν ἀπὸ τὰς θείας αὐτὰς εἰσφορὰς ἀπὸ τὴν χρυσὴν βίβλον τῆς Ἑλλάδος ποῦ τὴν ἐκρατοῦσε πάντα στὰ χέρια της. Εἶναι τὸ ποίημά της «Αὐτοὶ ποὺ πέθαναν γιὰ τὴν πατρίδα». Γνωρίζομεν πὺς ἡ ποιήτρια ἔχει στὰ μάτια της καὶ τὸν παρατείνει καὶ τὸν συνεχίζει καὶ τὸν πλουτίζει μὲ ὅλον τὸν ὄγκον τοῦ λυρισμοῦ της ἕνα στίχον συναδέλφου της, τοῦ Βεργλαῖν. «Ἀμέσως ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ εἶν' ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος». Οἱ νεκροὶ γιὰ τὴν Πατρίδα, ψάλλει, ἔχουν τὴ δόξα ὁλοκληρωτικὴ. Πλάστες τοῦ μέλλοντος, σιμά τους ἔχουν τοὺς αἰτοὺς καὶ τὴν περιστερὰ μὲ τῆς ἐλιᾶς τὸ κλαδὶ στὸ ράμφος της. Κοιμοῦνται κάτου ἀπὸ τὸν τετράπλατον ἐπιτάφιο τῶν Ἑλλήνων ποὺ τὸν κόσμον παντοτεινὰ ἐξευγενίζει καὶ ξαφνίζει: «*Passant, regarde et va dire à Lacédemone*». «Ὁ ξεῖν ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι τῇδε κείμεθα... Τὰ λόγια αὐτά, ψάλλει, εἶναι ὠραιότερα καὶ ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν εἴκοσι χρόνων.» Καὶ ἡ ποίησις, καθὼς τὴν ἐπλασε καὶ τὴν ἔψαλλε ἡ Ἄννα Νοάγιε, καὶ στὴ ζωὴ της, καὶ μέσ', ἀπὸ τὸν τάφο της καὶ σὲ καιροὺς αἰώνων, στοχάζομαι, θὰ ἔχῃ τὴν νεότητα τῶν εἴκοσι χρόνων.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΔΕΞΙΩΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣΕΔΡΟΥ ΜΕΛΟΥΣ κ. Δ. ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ*

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΖΕΓΓΕΛΗ

Με ἐξαιρετικὴν χαρὰν καὶ συμπάθειαν δέχεται σήμερον ἡ Ἀκαδημία εἰς τοὺς κόλπους της τὸ πρῶτον αὐτῆς μουσικὸν μέλος.

Πιστεύω ὅτι δὲν παρίσταται ἀνάγκη νὰ δικαιολογήσω τὴν Ἀκαδημίαν, διότι ἀπεφάσισε τὴν συμπλήρωσιν αὐτῆς καὶ διὰ μουσικῶν μελῶν. Θὰ ἐδυσκολευόμην μᾶλλον νὰ τὴν δικαιολογήσω διὰ τὴν ἀργοπορίαν της.

Παρασιτᾶται λευκοὶ Θεοὶ ἐφορεύουν ἔξω τῆς Ἀκαδημίας ἀπὸ τοῦ ὕψους των ἢ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ Ἀπόλλων.

Ἡ Ἀκαδημία περιποιήθη ὡς τώρα περισσότερον τὴν Ἀθηνᾶν. Δὲν ἐδίστασε μάλιστα τὸ κατ' ἐξοχὴν εἰρηνικὸν μας συνέδριον νὰ εἰσαγάγῃ καὶ τὴν πολεμικὴν πανοπλίαν αὐτῆς ἐντὸς τῆς αἰθούσης ταύτης. Θὰ ἦτο μεγάλη παράλευρις ἂν ἐλησμόνει νὰ πράξῃ τὸ ἴδιον καὶ διὰ τὴν λύραν τοῦ Ἀπόλλωνος.

Αὐτοδικαίως ἄλλως τε καὶ ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀθηνᾶς θὰ εἶχατε ἐδῶ τὴν θέσιν σας, ἀγαπητὲ συνάδελφε, ἀφοῦ ὁ ἰδρυτὴς τῆς πρώτης Ἀκαδημίας διεκήρυττε ὅτι «Μουσικὴ εἶναι αὕτη αὔτη ἢ φιλοσοφία».

Μὴ φοβηθῆτε ὅμως. Δὲν σᾶς ἐκαλέσαμεν ἐδῶ ἐπηρεασθέντες ἀπὸ τὸν Πλάτωνα διὰ νὰ φιλοσοφήσετε, ἐπηρεάσθημεν πολὺν περισσότερον ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη, ὁ ὁποῖος ἐχαρὰκτῆρισε τὴν μουσικὴν ὡς «ἀπόλαυσιν ἀνωτέραν καὶ τῆς ποιήσεως».

Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ δυσκολεύομαι πολὺ νὰ δικαιολογήσω εἶναι ἡ ἀπόφασις τῶν ἀρχῶν τῆς Ἀκαδημίας νὰ ἀναθέσῃ εἰς ἐμὲ τὴν τιμὴν νὰ σᾶς προσφωνήσω καὶ ὑποδεχθῶ.

Ποῦ νὰ τὴν ἀποδώσω ἁρᾶ γε; Ἴσως οἱ γηραιότεροι ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἀκαδημίας—καὶ δὲν λείπουν ποτὲ γηραιότεροι ἀπὸ τὰς Ἀκαδημίας—ἐνθυμύθησαν ὅτι εἰς τὴν νεότητά μου ἐκαλλιέργησά ποτε καὶ ἐγώ, ὁ ἁμαρτωλός, τὴν θείαν τέχνην.

* Συνεδρία τῆς 30 Νομβρίου 1933.

Πάντως ὁμως δὲν ἐκινήθησαν ἀπὸ τὴν σκέψιν ὅτι συμβαίνει κάποτε πολλοὶ οἱ ὅποιοι δὲν εὐδοκίμησαν εἰς μίαν τέχνην νὰ ἐξελίссωνται ἀργότερα εἰς τεχνοκρίτας.

Ἐπαγε τῆς βλασφημίας!

Δὲν ἦλθον ἐδῶ διὰ ν' ἀναπτύξω τὰς κρίσεις μου. Ἦλθα μόνον νὰ σᾶς σφίξω ἐκ μέρους τῆς Ἀκαδημίας ἐγκαρδίως τὸ χέρι. Τὸ νευρῶδες αὐτὸ χέρι, τὸ ὅποιον μαγνητίζει τόσον τοὺς μουσικούς σας ὅσον καὶ τοὺς ἀκροατάς σας.

Ἐμφυσήσατε καλλιτεχνικὴν πνοὴν καὶ εἰς τοὺς δύο εἰς τὰς συμφωνητικὰς συναυλίας καὶ μὲ τὸν ἐνθουσιασμόν σας μᾶς μετεδώσατε τοσάκις τὴν μέθην τοῦ ὀραίου.

Ἡ Ἀκαδημία δὲν ἐζήτησε νὰ εὗρῃ κριτὰς τοῦ ἔργου σας μεταξὺ τῶν μελῶν της. Κριτὰς αὐθεντίας μεγάλης καὶ ἐπιβολῆς δὲν ἐδυσκολεύθη νὰ εὗρῃ καὶ κατὰ τὴν στάθμισιν τῆς ψήφου της καὶ σήμερον.

Τοὺς συνήντησε καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν, παντοῦ ὅπου σᾶς ἐκάλεσαν νὰ ἐρμηνεύσετε τοὺς μεγάλους των μουσουργούς. Ἡ λαμπρὰ ἐρμηνεία των ἐγνώρισεν εἰς τὰς χώρας ἐκεῖνας, ὅπου ὑπὲρ πάσας ἐκαλλιεργήθη καὶ ἠδδοκίμησεν ἡ ἱερὰ τέχνη, ὅτι καὶ εἰς τὴν χώραν, ὅπου ἄλλοτε ἐκηρύσσεται ὡς «αἴσχος ἢ ἄγνοια τοῦ ἄδειν», συνεχίζεται θερμὴ ἡ λατρεία τοῦ Ἀπόλλωνος.

Τὴν μουσικὴν σας ἐμφάνισιν ἐκάλεσαν ἐκεῖ μουσικὴν ἀποκάλυψιν. Σᾶς κατέταξαν μεταξὺ τῶν τριῶν ἢ τεσσάρων ἱκανοτέρων συγχρόνων μουσικῶν ἐρμηνευτῶν.

Τὸ τόλμημά σας νὰ ἐνορχηστρώσετε τὸν *Bach*, ὅχι μόνον τὴν διαμαρτυρίαν τῶν συντηρητικῶν δὲν ἐπροκάλεσε, ἀλλ' ἐχαρκτηρίσθη, διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς συναρμογῆς της κατὰ τὴν ἐκφρασιν αὐστηροτάτων τεχνοκριτῶν, ὑπ' ἄλλων «ὡς πυροτέχνημα ρυθμῶν καὶ τόνων», καὶ ὑπὸ ἄλλων «ὡς Παρθενὼν μεγαλοπρεπείας καὶ ἐπιβολῆς».

Ὅχι ὀλιγώτερον θερμῶν ἐκδηλώσεων ἔτυχε καὶ τὸ καθ' αὐτὸ συνθετικόν σας ἔργον. Αἱ συνθέσεις ὑμῶν, τὰς ὁποίας χαρακτηρίζουν κατὰ προτίμησιν τάσεις νεωτεριστικαί, ἐνθα ἡ καλλιτεχνικὴ προσωπικότης τοῦ συνθέτου ἐμφανίζεται πλεόν καθαρὰ καὶ ἀνεξάρτητος, παρομοίων ἔτυχεν ἐγκωμίων.

Τὸ *Concerto grosso*, ἡ μεγαλόχως αὐτὴ σύνθεσις σας ἐχαρκτηρίσθη ὑπ' αὐτῶν ὡς «ἔξοχον δημιούργημα περιέχον ἐκθαμβωτικὰς ρυθμικὰς μεταπτώσεις, συνδένον τὰ ὄργανα εἰς θριαμβευτικὸν ρυθμόν».

Ἐπῆρξεν εὐτύχημα ὅτι, ὡς ἤρμοξε προκειμένου περὶ διεθνοῦς γλώσσης τῆς Μουσικῆς, καὶ ἡ κρίσις ὑπῆρξε διεθνῆς δικαίωσασα τὴν Ἀκαδημίαν, ἥτις πέντε ἔτη πρότερον εἶχεν ἀπονεύσει εἰς ὑμᾶς τὸ ἀριστεῖον τῶν τεχνῶν.

Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ προσθέσω περισσότερα καὶ διὰ νὰ μὴ προσκρούσω εἰς τὴν

μετριοφροσύνην σας, ἀλλ' ἰδίως διὰ τὰ μὴ παρεξηγηθῇ ἡ Ἀκαδημία. Αἰοτί συμβαίνει συχνά, ὅσον περισσοτέρας ἐκδουλεύσεις ἔχει τὰ ζητήση ἢ ἀγγραφείας σκοπεύει τὰ ἐπιβάλλῃ τις εἰς φίλον, μὲ τόσον φιλοφρονεστέρους λόγους τὰ συνοδεύῃ τὴν πρώτην του ἐπίσκεψιν.

Αἱ ἀκαδημαϊκαὶ δάφναι δὲν ἐκόπησαν διὰ τ' ἀναπανώμεθα ἐπ' αὐτῶν, ἀγαπητὲ συνάδελφε. Καὶ εἶναι εὐτύχημα ὅτι δὲν ἀγαπᾶτε τὴν ἀνάπανσιν. Σᾶς διαβεβαιοῦμεν ὅτι δὲν θὰ μᾶς παραπονεθῇτε ποτὲ ὅτι σᾶς ἀφήνομεν ἄεργον.

Ἡ Ἀκαδημία πλὴν τοῦ καταρτισμοῦ Ἑθνικῆς Μουσικῆς Συλλογῆς, τὴν ὁποίαν διὰ νόμου τὸ κράτος τῆς ἀνέθεσε καὶ βραβεῖα προκηρύσσει — ἥδη ἔχει προκηρυχθῇ τὸ Μπενάκειον βραβεῖον 50.000 δραχμῶν — καὶ ὑποτροφίας καλλιτεχνικάς, τελευταίως δὲ τὸ κράτος διὰ νόμον θέτει εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς κατ' ἔτος σημαντικὸν ποσὸν διὰ τὴν ἐκδοσιν πρωτοτύπων μουσικῶν συνθέσεων κλπ.

Διὰ τὴν ἐργασίαν αὐτὴν σᾶς ἐπιφυλάσσεται βραβεῖον πολλὴν ἀνώτερον τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ τίτλου, ἡ συναίσθησις ὅτι ἀφιερῶσατε ἐπιτυχῶς τὰς καλλιτεχνικάς σας δυνάμεις διὰ τὴν μουσικὴν πρόοδον τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Ἀκαδημία ἐκλέγουσα ὑμᾶς πρόσεδρον αὐτῆς μέλος εἶχε πλήρη τὴν πεποίθησιν ὅτι θὰ ἐπιτύχετε καὶ τὸ βραβεῖον αὐτό.

Εἰς καλὴν στιγμὴν μᾶς ἔρχεσθε, ἀγαπητὲ συνάδελφε. Καλῶς ἤλθατε.

ΑΝΤΙΦΩΝΗΣΙΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

Μὲ ἀνέκφραστον, σχεδὸν καταθλιπτικὴν, συγκίνησιν ἤκουσα τὰ τόσο ἐπαινετικά λόγια σας διὰ μένα, ἀξιότιμε καὶ σεβαστὲ κύριε Καθηγητά.

Μὲ τὰ λόγια μπορῶ τὰ εὐχαριστήσω καὶ σᾶς καὶ τοὺς ἀξιοτίμους συναδέλφους σας διὰ τὴν ὅλως ἐξαιρετικὴν τιμὴν ποῦ μοῦ ἐκάματε τὰ μὲ ἐκλέξετε ὡς πρῶτον μουσικὸν μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Εἶναι τόσο μεγάλη ἡ τιμή, ὥστε παρ' ὀλίγον τὰ κλονίζῃ τὴν πεποίθησιν ποῦ μποροῦσα τὰ ἔχω στὸν ἑαυτόν μου ἢ στὴν ἀξία μου. Σᾶς ἐκμυστηρεῖομαι τὴν πρὸ κρυφότερη σκέψιν μου, σᾶς ἀνοίγω τὸν ἑαυτόν μου, διὰ τὰ σᾶς δείξω τὸ πόσο κατὰ βάθος μὲ συγκινήσατε: Ὅποτε ἀπὸ κάθε μου ἐπιτυχία σὲ μιὰ ἐκδήλωσίν μου στὴν Τέχνη, τόσον ἐδώ, ὅσον καὶ εἰς τὸ Ἐξωτερικόν, ὅπου βρέθηκα, τὸ αὐτοκριτικὸ μικρόβιο ποῦ ἔχω μέσα μου ἐπολλαπλασιάζετο ἔτσι, ποῦ τὰ μὲ κάμῃ τ' ἀμφιβάλλω καὶ τὰ ἀγρυπνῶ.

Ἀξιότιμοι Κύριοι Συνάδελφοι, δὲν ὑπάρχει καμμία ἀμφιβολία ὅτι ἦτο πλέον καιρὸς καὶ ἡ Μουσικὴ Τέχνη τὰ λάβῃ τὴν προσήκουσαν θέσιν της εἰς τὴν Ἀκαδη-

μίαν. Ἦτο πλέον καιρὸς, ὅπως πολὺ σωσιὰ εἶπατε, κύριε Καθηγητά, ἡ Ἀκαδημία νὰ τιμήσῃ καὶ νὰ περιποιηθῇ τὸν ἔξωθι τῆς Ἀκαδημίας παραπεμπόμενον Ἀπόλλωνα.

Φαντάζομαι νὰ εἶναι τώρα πιά εὐχαριστημένος δι' αὐτό. Ἀράγε ὁμως θὰ εἶναι καὶ εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν ἐκλογὴν ποῦ ἐκάματε, μὲ τὸ πρόσωπο ποῦ θὰ τὸν ἀντιπροσωπεύσῃ; ... Θέλω νὰ τὸ ἐλπίζω.

Πράγματι, ἡ Ἀκαδημία ἔχω τὴν πεποίθησιν ὅτι μπορεῖ νὰ παράσῃ μεγάλην ἐκδούλευσιν εἰς τὴν Μουσικὴν Τέχνην εἰς τὸν Τόπον μας, ἐνισχύουσα παντοιοτρόπως διὰ διαγωνισμῶν, χρηματικῶν βραβείων, καὶ ἄλλων τιμῶν τοὺς μουσικοὺς παράγοντας τοῦ Τόπου.

Ἡ ἐξέλιξις τῆς Μουσικῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ τελευταῖα αὐτὰ χρόνια, ἢ καλλιτέρα ἢ διάδοσίς της, εἶναι τόσον μεγάλη πὺν εἶναι καιρὸς πλέον, κατὰ τὴν γνώμην μου, καὶ ἡ Ἀκαδημία νὰ λάβῃ ἐνεργὸν μέρος, ὅχι μόνον ἐνισχύουσα, ἀλλὰ καὶ ἐκλέγουσα τὰ καλλίτερα μουσικὰ στοιχεῖα τοῦ τόπου, βραβεύουσα τὰ καλά, ἐξασκοῦσα ἐπίσης ἕνα, οὕτως εἰπεῖν, ἔλεγχον εἰς τὴν πληθώραν αὐτὴν τῶν μουσικῶν ἐκδηλώσεων.

Οἱ συνθέται μας, εὐτυχῶς, πολλαπλασιάζονται, ταυτοχρόνως ὁμως πολλαπλασιάζονται καὶ αἱ ἀπαιτήσεις μας. Αἱ Ἀθῆναι τείνουν πιά νὰ γίνουν ἕνα μουσικὸν κέντρον τέτοιον, ποῦ εἶναι καιρὸς πλέον νὰ γίνωμε ἐκλεκτικοί.

Ἡ ψῆφος ἐμπιστοσύνης, μὲ τὴν ὁποίαν ἡ Ἀκαδημία μὲ ἐτίμησε, μὲ κάμνει νὰ αἰσθάνωμαι ὅλην τὴν εὐθύνην, τὴν ὁποίαν ἀναλαμβάνω, πῶς πρέπει μὲ ὅλην τὴν ψυχὴν μου, νὰ τὴν βοηθήσω εἰς τὸ Ἔργον της, ὑπηρετῶν ἔτσι διπλά, καὶ τὸν Τόπον μου καὶ τὴν Τέχνην.

Ἡ ὀλιγοετής μέχρι τοῦδε δραῖς μου εἰς τὴν τέχνην μου φαντάζομαι νὰ εἶναι ἀρκετὴ ἐγγύησις ἀπέναντι τῆς εὐθύνης ποῦ μοῦ ἀνεθέσατε. Βέβαια δὲν εἰσῆλθα εἰς τὴν Ἀκαδημίαν φέρον μαζί μου ἕνα ὄγκον συνθετικῆς ἐργασίας, οὔτε μὲ ἕνα ἀνάλογον ὄγκον ἐτῶν ἡλικίας, ἀλλὰ, μὲ ἕνα δοκιμασμένον ποιὸν ἐργασίας καὶ δράσεως, μὲ τὸ κύρος τῆς γνώμης μου, καὶ ἐλπίζω ν' ἀνταποκριθῶ ὅσο μπορῶ καλλίτερα εἰς τὰς προσδοκίας τοῦ Ἀνωτάτου αὐτοῦ Ἰδρύματος τοῦ Τόπου μας.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΛΕΞΙΩΣΙΣ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ ΜΑΡΙΝΟΥ ΓΕΡΟΥΛΑΝΟΥ*

— ♦♦♦ —

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΔΟΝΤΑ

Χαρὰν μεγάλην αἰσθάνομαι, διότι εἰς ἐμὲ ἔλαχε νὰ προσαγορεύσω ἀγαπητὸν συνάδελφον, τὸν Μαρίνον Γερουλᾶνον, κατὰ τὴν σημερινὴν ἐπίσημον δεξίωσιν αὐτοῦ, ὡς τακτικοῦ μέλους τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἡ χαρὰ μου δ' εἶναι ἔτι μεγαλυντέρα, διότι τριακονταετῆς προσωπικὴ φιλία μοὶ καθιστᾷ εὐχερῇ μὲν τὸν λόγον, δυνατὴν δὲ τὴν ὅσον οἷόν τε πιστὴν ἀπεικόνισιν τοῦ νέου ἀκαδημαϊκοῦ.

Ὁ Μαρίνος Γερουλᾶνος, τακτικὸς καθηγητὴς τῆς α'. Χειρουργικῆς Κλινικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, εἶναι ἐκ τῶν κορυφαίων συγχρόνων χειρουργῶν, οὗ τὸ ὄνομα εἶναι πασίγνωστον εἰς τὸν διεθνῆ ἐπιστημονικὸν κόσμον. Ὡς χειρουργὸς δέ, ἀποδίδων διὰ τῶν ἐπιτυχῶν ἐγχειρήσεών του τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ζωὴν εἰς χιλιάδας πασχόντων, ὁ Γερουλᾶνος κατέχει ἐπὶ πολλὰ ἤδη ἔτη πρωτίστην θέσιν οὐ μόνον ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς αὐτῆς καὶ δὴ ἐν τῇ Βαλκανικῇ καὶ τῇ Ἀνατολῇ.

Αἱ ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι τοῦ Γερουλάνου, αἱ ἀνακοινωθεῖσαι καὶ δημοσιευθεῖσαι ἐπὶ 40ετίαν ὅλην, πλησιάζουν ἤδη τὴν δευτέραν ἑκατοντάδα καὶ ἀναφέρονται εἰς ἅπαντα τὰ ζητήματα τῆς μεγάλης χειρουργικῆς, ἰδίως δ' εἰς τὸ κεντρικὸν νευρικὸν σύστημα καὶ τὰ περιφερικὰ νεῦρα, εἰς τὰς παθήσεις τῶν ὀστέων ἐν γένει καὶ ἰδιαίτερος τὴν φυματίωσιν τῶν ὀστέων καὶ τῶν ἀρθρώσεων, εἰς τὴν χειρουργικὴν τοῦ θώρακος, εἰς τοὺς ἐχίνοκόκκους, εἰς διαφόρους παθήσεις τῆς κοιλίας, εἰς πλαστικὰς ἐγχειρήσεις, εἰς νεοπλασίας, εἰς τὰ πολεμικὰ τραύματα καὶ εἰς διάφορα ἄλλα χειρουργικὰ ζητήματα.

Ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν τούτων ἐργασιῶν πολλαὶ εἶναι πρωτότυποι, δεικνύουσαι τὸ ἐρευνητικόν του πνεῦμα, ἄλλαι ἀφορῶσιν εἰς νέας χειρουργικὰς μεθόδους τὸ πρῶτον ὑπ' αὐτοῦ ὑποδειχθείσας καὶ γενομένας ἀποδεκτάς ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς ἐπιστημονικοῦ κόσμου, ἄλλαι δὲ τέλος εἶναι κλινικαὶ παρατηρήσεις, φέρουσαι πᾶσαι

* Συνεδρία τῆς 2 Δεκεμβρίου 1933.

τὴν σφραγίδα τῆς μεγάλης πείρας καὶ τοῦ ἀφθονωτάτου κλινικοῦ ὕλικου, ὅπερ συνέλεξεν ὡς χειρουργὸς ἐπὶ μακρὰ ἔτη.

Μάλιστα δ' ὡς πρὸς τοὺς ἐχينوκόκκους ἐλάχιστοι ἐν τῷ κόσμῳ χειρουργοὶ ἔχουν μεγάλην ἀτομικὴν πείραν, ὅσην ἔχει ὁ Γερουλᾶνος, μόνος αὐτὸς ἐγχειρήσας 564 περιπτώσεις ἐχينوκόκκων, ὧν 386 τοῦ ἥπατος καὶ 80 τοῦ πνεύμονος. Ἐχει δ' ὁ Γερουλᾶνος ἰδίας ἐγχειρητικὰς μεθόδους, τόσον διὰ τοὺς ἐχينوκόκκους τῶν πνευμόνων, ὅσον καὶ διὰ τὴν εὐκόλον ἀφαίρεσιν τῶν πολυαριθμῶν κύστεων τῆς περιτοναϊκῆς κοιλότητος.

Σπουδαιόταται εἶναι ὡσαύτως αἱ ἐργασίαι του ἐπὶ τῆς ἰνώδους ὀστεοδυστροφίας καὶ ἐπὶ τῆς πτωτικῆς τυφλίτιδος.

Τὴν σταθερὰν καὶ μεγίστην πρόοδόν του, ἐν τε τῇ ἀλλοδαπῇ καὶ ἐν Ἑλλάδι, ὁφείλει ὁ Γερουλᾶνος μόνον εἰς τὴν ἀδιάλειπτον καὶ μακρὰν καὶ ἄοκνον ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν καὶ ἀφοσίωσίν του. Γενόμενος βοηθὸς ἐν Γερμανίᾳ, ἀμέσως μετὰ τὸ διδακτορικὸν δίπλωμα, διεκρίθη ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ του τόσον, ὥστε μετὰ 4 ἔτη ἐγένετο ὑφηγητὴς καὶ ἐδίδασκεν ὡς τοιοῦτος εἰς τὰ Πανεπιστήμια τοῦ *Greifswald* καὶ τοῦ *Kiel*. Τέλος ὑπὸ τοῦ Πρωσικοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἀπενεμήθη αὐτῷ καὶ ὁ τίτλος τοῦ ἐκτάκτου καθηγητοῦ.

Τὴν ἐν Γερμανίᾳ λαμπρὰν σταδιοδρομίαν του διέκοψε τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1902, ὅτε μετεκλήθη ὑπὸ τῆς βασιλείσης Ὑόλγας καὶ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ χειρουργικοῦ τμήματος τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Ἡ ἐν τῷ νοσοκομείῳ τούτῳ, μετὰ τὸν ἀείμνηστον Γαλβάνην, δρᾶσις τοῦ Γερουλάνου ὡς χειρουργοῦ ἐπὶ μίαν δωδεκαετίαν ὑπῆρξεν ἐπιτυχῆς καὶ περίλαμπρος καὶ τὰ μέγιστα συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐδραίωσιν καὶ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς λαμπρᾶς φήμης τοῦ θεραπευτηρίου τούτου. Ἡ χειρουργικὴ κλινικὴ τοῦ Γερουλάνου ἔφθασε νὰ θεωρῇται ἐκ τῶν ἀρίστων κλινικῶν τῆς Εὐρώπης. Διότι ὡς χειρουργὸς ὁ Γερουλᾶνος συνδυάζει ἄριστα τὴν τε ἐπιστημονικὴν ἱκανότητα καὶ τὴν δεξιότητάν, μεγάλως δὲ διακρίνεται διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ὄντως καλλιτεχνικῶν πλαστικῶν ἐγχειρήσεων.

Ἐν τῷ Εὐαγγελισμῷ ὁ Γερουλᾶνος δὲν περιορίσθη εἰς μόνην τὴν χειρουργικὴν δρᾶσιν, ἀλλ' ἐδίδασκε τακτικῶς καὶ κλινικὰ μαθήματα, τὰ ὅποια, καίτοι προαιρετικά, παρηκολούθει πάντοτε πλῆθος φοιτητῶν καὶ ἰατρῶν.

Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1911 διορίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Χειρουργικῆς ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ἐν ᾧ ἔκτοτε διδάσκει ἀνελλιπῶς, τὰ δὲ μαθήματά του κατὰ γενικὴν ὁμολογίαν εἶναι ἄριστον ὑπόδειγμα κλινικῆς διδασκαλίας. Τόσον δὲ καρποφόρος ὑπῆρξεν ἡ διδασκαλία τοῦ Γερουλάνου καὶ ἀρίστη ἡ τῶν παρ' αὐτῷ ἐργασθέντων θεωρητικὴ καὶ τεχνικὴ μόρφωσις, ὥστε πολυπληθεῖς μαθηταὶ του, καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς πολλὰ μέρη τοῦ ἐξωτερικοῦ διασπαρέντες, διακρίνονται σήμερον

ὡς καλοὶ χειρουργοί. Δὲν γνωρίζω, ἂν πολλοὶ ἄλλοι διδάσκαλοι ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν τόσον πολλοὺς καὶ καλοὺς μαθητάς.

Ἀλλὰ καὶ ἡ λοιπὴ δρᾷσις τοῦ Γερουλάνου εἶναι οὐχὶ μικροτέρας σημασίας. Εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Ἑρυνθρὸν Σταυρὸν, οὗ ἀπὸ τοῦ 1907 εἶναι μέλος τοῦ διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ ἀπὸ τοῦ 1922 ἀντιπρόεδρος, πολυτιμοτάτας προσέφερεν ὑπηρεσίας διὰ τε τὴν ἀριωτέραν γενικὴν ὁργάνωσιν αὐτοῦ καὶ τὴν παρασκευὴν διὰ τοὺς πολέμους. Ἡ δ' ὑπὸ τοῦ Γερουλάνου διεύθυνσις τοῦ ἐν Θεσσαλονικίᾳ Νοσοκομείου Ἰδαδιὲ ὑπῆρξεν ὄντως εὐεργετικὴ καὶ ὑποδειγματικὴ.

Ὁ Γερουλᾶνος πλείστας προσέφερεν ὑπηρεσίας καὶ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Στρατόν, ὡς ἐπίτιμος ἀρχίατρος, ὑπηρετήσας κατὰ τε τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους καὶ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ.

Ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων ἐπιστημονικῶν σωματείων, ὧν εἶναι ἐταῖρος, ὁ Γερουλᾶνος ἐξελέγη τακτικὸν μέλος τῆς Γερμανικῆς Ἀκαδημίας τῶν Φυσιολογῶν. Ἡ διασημοτάτη καὶ ἀρχαιοτάτη αὕτη Ἀκαδημία, λειτουργοῦσα ἤδη ἐπὶ τέσσαρας ὅλους αἰῶνας, καθ' οὓς κατέλεξεν εἰς τὰ μέλη της τοὺς μεγαλυτέρους φυσιοδίφας ἐξ ὅλου τοῦ κόσμου, περιέλαβεν εἰς τοὺς κόλπους της καὶ τὸν Γερουλᾶνον ἀπὸ τοῦ 1926, προλαβοῦσα οὕτω κατὰ τινα ἔτη τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν.

Ἀλλ' ὅ,τι κατέστησε τὸν Γερουλᾶνον πασίγνωστον πολὺν πέρα τῶν ἐπιστημονικῶν κύκλων, εἰς τὰς εὐρυτάτας μάζας τῆς κοινωνίας, ἀπὸ τῶν ἀνωτάτων μέχρι τῶν κατωτάτων στρωμάτων, εἶναι ἡ σωτηρία καὶ φιλόανθρωπος δρᾷσις του ὡς ἱατροῦ. Ὁλοψύχως ἀφωσιωμένος εἰς τὸ ἔργον του ὁ Γερουλᾶνος εὐρίσκεται καθ' ἑκάστην καὶ ἀπὸ βαθυτάτης πρωΐας μεταξὺ τῶν ἀρρώστων του. Μετ' ἀληθοῦς στοργῆς κύπτει ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ ἀρρώστου, τὸν παρηγορεῖ καὶ τὸν ἀνακουφίζει μὲ τὸν ἐξαιρετικῶς μελίχιον καὶ γλυκὺν τρόπον του. Ἀγωνίζεται πάσῃ δυνάμει νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ τῶν δεινῶν καὶ νὰ καταπαύσῃ τοὺς πόνοὺς του. Ὁ Γερουλᾶνος δὲν γνωρίζει ἡμέρας ἀναπαύσεως, διότι πάντοτε ἐργάζεται. Ἀκόμῃ καὶ κατὰ τὰς ἐλαχίστας ἡμέρας τοῦ ἔτους, καθ' ἃς, ἐξηντλημένος ἐκ τῆς μακρᾶς καὶ συντόνου ἐργασίας, ἀπομακρύνεται τῶν Ἀθηνῶν, δὲν παύει ἐργαζόμενος, ἀλλὰ καταγίνεται εἰς ἐπιστημονικὰς μελέτας.

Ἀλλ' ὁ ἐπιστήμων ἔχει κατ' ἐξοχὴν ἀνάγκην οἰκογενειακῆς γαλήνης καὶ ψυχικῆς ἡρεμίας. Διότι μόνον ὅταν ὁ ἐγκέφαλος μένῃ ἀδιατάρακτος ἐξ ἄλλοτρίων ἐνοχλήσεων, λειτουργεῖ κανονικῶς καὶ δύναται ν' ἀποδώσῃ ἀφθόγους καὶ καλοὺς καρπούς. Ἡ συγκέντρωσις τῆς προσοχῆς καὶ ἡ καλὴ φυσιολογικὴ λειτουργία καὶ συνεργασία τῶν συνειρμικῶν ἐγκεφαλικῶν κέντρων, ἄνευ τῆς ὁποίας δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ προσήκουσα ἐπεξεργασία τῶν ποικίλων ἐπιστημονικῶν ζητημάτων καὶ ἡ λύσις τῶν ἐμφανιζομένων προβλημάτων, διαταράσσονται μεγάλως, ὅταν τοῦτο ἢ ἐκείνο τὸ κέντρον τοῦ ἐγκεφάλου διεγείρῃται ὑπὸ ἰσχυρῶν ἐξωτερικῶν ἐρεθισμάτων.

Τούτου ἕνεκα θὰ ἦτο παράλειψις, ἐὰν τοῦ λόγου ὄντος περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς δράσεως τοῦ Γερουλάνου δὲν ἐγίνετο μνεία καὶ περὶ τοῦ πολυτίμου παραστάτου του, τῆς ἀνταξίας συζύγου, ἣτις, ἐνστερνισθεῖσα τὰς καθαρῶς ἐλληνικὰς οἰκογενειακὰς παραδόσεις, ὄχι μόνον ἐξασφαλίζει τὴν ψυχικὴν τοῦ συζύγου ἡρεμίαν καὶ γαλήνην, ἀναγκαιοτάτην διὰ τὴν ὅσον οἶον τε καλυτέραν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου του, ἀλλὰ καὶ πολὺ συντελεῖ εἰς τὴν ἐξοικονόμησιν καὶ τὴν σκοπιμωτέραν χρῆσιν τοῦ πολυτίμου χρόνου του.

Ἐλπίζω, ὅτι ἡ τόλμη μου αὕτη, νὰ φέρω εἰς τὴν δημοσιότητα τὴν ἀφανῆ καὶ ἀθόρυβον δρᾶσιν τῆς κυρίας Γερουλάνου, θὰ τύχῃ τῆς συγγνώμης της.

Ἄέον νὰ σημειωθῇ, ὅτι τὸ ἔργον τοῦ χειρουργοῦ εἶναι δυσχερέστατον καὶ ἀπαιτεῖ ἰδιάζουσαν σωματικὴν καὶ ψυχικὴν ἱκανότητα καὶ ἀντοχήν. Ἐὰν ἐν τῇ ἐξασκήσει τοῦ ἐπαγγέλματος ὁ παθολόγος ἱατρὸς χρειάζεται νὰ ἔχῃ μόνον τὰς γνώσεις τὰς ἀπαιτούμενας διὰ τὴν ὀρθὴν διάγνωσιν τῆς νόσου καὶ τὴν ὑπόδειξιν τῆς καταλλήλου θεραπείας, ὁ χειρουργὸς ὀφείλει πρὸς τούτοις νὰ ἔχῃ τὴν ἱκανότητα, ἀλλὰ καὶ τὴν δύναμιν νὰ ἐκτελῇ ἰδίαις χερσὶν τὰς ἐνδεικνυόμενας πράξεις, ὅσονδήποτε σοβαρὰς καὶ δυσκόλους, ἥτοι νὰ χειρουργῇ ὑπευθύνως, συνδυάζων καταλλήλως τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ τὴν τεχνικὴν αὐτοῦ ἱκανότητα καὶ ἐπιτηδειότητα.

Αὕτῃ δὲ καθ' ἑαυτὴν ἡ ἐργασία τοῦ χειρουργοῦ εἶναι πλήρης ἐνθουσίων καὶ συγκινήσεων. Διότι ὁ χειρουργὸς θεραπεύει κόπτων τὰς σάρκας τοῦ πάσχοντος. Ἀνοίγει νέαν πληγὴν, διὰ νὰ κλείσῃ μίαν παλαιάν. Ὁ χειρουργὸς ἀγωνίζεται νὰ ἐπιτύχῃ τὸν καθαρισμὸν τοῦ σώματος, κατὰ τὴν χαρακτηριστικὴν φράσιν τῶν ἀρχαίων. Ἐνθουάζει τὰ στρεβλά, ἀνατάσσει, ἀναπλάσσει, μεταμοσχεύει. Διὰ τοῦ μαχαιρίου τέμνει τοὺς ἰστούς καὶ φθάνει εἰς τὴν ἐστίαν τοῦ κακοῦ, ὅπερ ἐξαιρεῖ ὁλοσχερῶς ἢ παροχετεύει.

Ἡ χειρουργικὴ θεραπεία εἶναι ἄμεσος καὶ ριζικὴ, τὰ δ' ἀποτελέσματα αὐτῆς ὀφθαλμοφανῆ. Οὐδενὸς ἄλλου ἱατροῦ ἢ σωτηρία ἐπέμβασις εἶναι τόσον καταφανής, ὅσον τοῦ χειρουργοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ πρὸς τὸν χειρουργὸν σωτῆρα ἐγγνωμοσύνη τοῦ πάσχοντος εἶναι ἡ μεγίστη. Ἀλλὰ καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἀρρώστου κρέμαται ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ χειρουργοῦ καὶ δὴ ἐκ τῆς ἐπιτηδειότητος καὶ τῆς ταχύτητος τούτου. Εἷς κακὸς ἢ παράκαιρος χειρισμὸς δύναται νὰ φέρῃ πολὺ κακὰ ἀποτελέσματα, ἢ καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον τοῦ ἀρρώστου.

Τούτου ἕνεκεν, ἐὰν διὰ πάντα ἱατρὸν ἰσχύει τὸ τοῦ Ἱπποκράτους «ὠφελέειν ἢ μὴ βλάπτειν», διὰ τὸν χειρουργὸν πρέπει νὰ ἰσχύῃ τὸ «σώζειν ἢ μὴ φονεύειν».

Οἱ παλαιότεροι χειρουργοὶ ἦσαν ὡς ἄνθρωποι ψυχροὶ καὶ ἀσυγκίνητοι, βλοσυροὶ καὶ σκληροὶ, οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ σκαιοὶ ἢ καὶ βάνανσοι, ἐμποιοῦντες ἀληθῆ τρόμον εἰς τε τὸν ἀρρώστον καὶ τοὺς περὶ αὐτόν. Ταῦτα ἀπετέλουν τὴν χειρουργικὴν παρά-

δοσιν ἀπὸ τῶν πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν ναρκωτικῶν φαρμάκων χρόνων, ὅτε καθ' ἑκάστην ἐγχείρησιν διεξήγετο σωματικὸς ἀγὼν, ἀληθῆς πάλη, μεταξὺ τοῦ ἐγχειριζομένου καὶ τῶν ἱατρῶν καὶ νοσοκόμων. Ὅποια ὁμως διαφορὰ μὲ τὰς σημερινὰς ἐγχειρήσεις! Ὁ ἄρρωστος, ἀποκοιμώμενος τὴν προηγουμένην τῆς ἐγχειρήσεως ἐσπέραν, ἀφνιπνίζεται καὶ ἀνακτᾷ τὰς αἰσθήσεις του ἱκανὸν χρόνον μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐγχειρήσεως καὶ ἀφοῦ τὰ πάντα ἔχουν τελειώσει καὶ εὐρίσκεται ἤδη ἐν τῇ κλίνῃ του. Μεγάλῃ δ' εἶναι ἡ χαρὰ τοῦ ἀφνιπνιζομένου καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη του πρὸς τὸν χειρουργὸν εὐθὺς ὡς βεβαιωθῇ, ὅτι ἐγένετο ἡ ἐγχείρησις χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ πόνους. Ἡ ἡρεμία τοῦ ἐγχειριζομένου εἶναι καὶ διὰ τὸν χειρουργὸν ἀναγκαία καὶ ὠφέλιμος, διότι οὗτος παρὰ μένων ἥσυχος καὶ ἀνενόχλητος ἐκ μέρους τοῦ ἀρρώστου, διατηρεῖ ἀκεραίαν τὴν ψυχραιμίαν του, συγκεντροῖ ἅπασαν τὴν προσοχὴν του εἰς τὴν ἐγχείρησιν καὶ ἀδιατάρακτος ἐκτελεῖ ὅσον οἶόν τε καλῶς καὶ ἡρέμως τοὺς ἀπαιτουμένους χειρισμούς.

Ἡ πρόοδος αὕτη πολὺ συνετέλεσε καὶ εἰς τὴν μεταβολὴν τοῦ χαρακτῆρος καὶ τοῦ ὕψους τῶν συγχρόνων χειρουργῶν, οἵτινες δὲν εἶναι πλέον τραχεῖς, βλοσυροὶ καὶ σκληροί, ὅπως οἱ παλαιότεροι. Ἀλλ' ὁμολογουμένως ἅπας τοὺς συγχρόνους χειρουργούς μας ὑπερβάλλει ὁ Γερουλᾶνος ὡς πρὸς τὸ ἥρεμον καὶ τὸ μελίχιον ὕφος του. Οἱ λεπτοὶ καὶ ἀπαλοὶ τρόποι καὶ ἡ γλυκύτης τῆς ἐκφράσεως τοῦ Γερουλάνου ἐπιδρῶν τόσον εὐεργετικῶς ἐπὶ τὴν ψυχικὴν κατάστασιν τοῦ ἀρρώστου, ὥστε τὰ μέγιστα τὸν παρηγοροῦν καὶ τὸν ἀνακουφίζουν, ἀμβλύνουν δὲ καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς ὑπὸ τοῦ μαχαίριου του προκαλουμένους πόνους. Ταῦτα δύναμαι νὰ βεβαιώσω καὶ ἐξ ἰδίας ἀτομικῆς πείρας, διότι εὐγνωμόνως φέρω τὰ ἔργα τῆς χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Γερουλάνου.

Τοιοῦτος εἰς ὀλίγας γενικὰς γραμμὰς ὁ Μαρτῖνος Γερουλᾶνος, δι' ὃ καὶ ἡ ἐκλογή του ὡς ἀκαδημαῖκοῦ ἦτο κατ' ἐξοχὴν ἐνδεδειγμένη καὶ ἐπιβεβλημένη, καθόσον πολὺ σπάνιοι εἶναι οἱ ἐπιστήμονες οἱ συγκεντροῦντες ἐν ἑαυτοῖς τόσα προσόντα ἐπιστημονικά, ἠθικά καὶ κοινωνικά, ὅσα εἰς μέγιστον βαθμὸν κέκτηται ὁ νέος ἀκαδημαῖκός.

Ἀγαπητέ συνάδελφε,

Αὐτοὶ ἦσαν οἱ λόγοι, διὰ τοὺς ὁποίους ἡ Ἀκαδημία μας ἔδειξε τόσην ἐξαιρετικὴν προθυμίαν διὰ νὰ σὲ δεχθῇ εἰς τοὺς κόλπους της. Εἶναι γνωστόν, ὅτι ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, καίτοι νεαρωτάτη τὴν ἡλικίαν, δὲν εἶναι πολὺ πρόθυμος, οὔτε καὶ πολὺ εὐκόλος εἰς τὴν ἐκλογὴν νέων ἀκαδημαϊκῶν. Διὰ σὲ ὁμως ἡ Ἀκαδημία οὐδένα ἔδειξε δισταγμὸν καὶ οὐδόλως ἐταλαντεύθη, τὸνναντίον μάλιστα, εὐθὺς ὡς τοῦτο κατέστη δυνατόν, σ' ἐξέλεξε τακτικὸν μέλος αὐτῆς καὶ σοῦ ἤρνοιξε τὰς ἀγκάλας της μετὰ τῆς μεγίστης προθυμίας. Ἀπέκτησες ἀμέσως τὴν ἀγάπην της, διότι προηγουμένως εἶχες κατακτήσει τὴν πλήρη ἐκτίμησίν της.

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηναίων ἄγει σήμερον ἀληθῆ ἑορτὴν καὶ μετὰ μεγάλης χαρᾶς ἀνοίγει διάπλατα τὰς θύρας της διὰ τὰς σε δεξιωθῆ ἐπισήμως. Οἱ νέοι σου δὲ συνάδελφοι εἶναι βέβαιοι, ὅτι καὶ ὡς μέλος τῆς Ἀκαδημίας θὰ ἐργασθῇς ἐπιτυχῶς καὶ ἐπωφελῶς, ὅπως ἐπραξες μέχρι τοῦδε πανταχοῦ, ὅπου ἐτάχθης.

ΑΝΤΙΦΩΝΗΣΙΣ

ΜΑΡΙΝΟΥ ΓΕΡΟΥΛΑΝΟΥ

Ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου θεωρῶ καθήκον μου νὰ ἐκφράσω πρωτίστως θερμὰς εὐχαριστίας πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν, διὰ τὴν τιμητικὴν ἐκλογὴν μου ὡς τακτικὸν μέλος αὐτῆς, ὡς καὶ πρὸς τὴν Σ. Κυβέρνησιν καὶ τὸν Ὑπατον Ἀρχοντα διὰ τὴν ἐπικύρωσιν ταύτης.

Ἡ δεξιῶσις ὅμως, ἣς ἔτυχον παρὰ τοῦ ἀγαπητοῦ συναδέλφου κ. Δοντᾶ, μὲ συγκινεῖ καὶ πληροῖ ἰδιατέρας εὐγνωμοσύνης. Ἄν δὲ ὁ ἀγαπητὸς συνάδελφος ἠθέλῃσε μετὰ ὑπερβαλλούσης ζέσεως καὶ ἀγάπης νὰ ἐξάρῃ τὸ μέχρι τοῦδε ἔργον μου, τοῦτο ἀποτελεῖ δι' ἐμὲ ἰδιαίτερον ὑποχρέωσιν, ὅπως προσπαθῇσω, κατὰ τὴν ἐμὴν δύναμιν, νὰ συμβάλω εἰς τὸ Ἔργον τῆς Ἀκαδημίας.

ΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Τὸ πρὸς ἀνάπτυξιν θέμα Χειρουργικῆ καὶ Ἐπιστήμῃ ἀποσκοπεῖ τὴν ἐξερεύνησιν τοῦ κατὰ πόσον συνετέλεσεν ἀνέκαθεν ἡ Χειρουργικὴ εἰς τὴν πρόοδον τῆς Ἰατρικῆς καὶ ἐν γένει τῆς Ἐπιστήμης, οὕσα αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν Ἐπιστήμῃ καὶ Καλλιτεχνίᾳ συγχρόνως.

Ἐπιστήμῃ, ὡς κατέχουσα τὴν ἐπίγνωσιν τῶν θεικῶν ἐκείνων γνώσεων, αἵτινες δίδουσιν εἰς αὐτὴν τὴν ἱκανότητα καὶ τὸ θάρρος νὰ διεισδύῃ εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ ὁργανισμοῦ καὶ ἐπεμβαίῃ ἐπὶ τῶν ἐπισημοτέρων ὁργάνων, ἄρδην μεταβάλλουσα παθολογικὰς καταστάσεις καὶ ἀποδίδουσα τὴν υἱείαν καὶ τὴν ζωὴν.

Καλλιτεχνίᾳ ἐξ ἄλλου, ὡς ἀπαιτοῦσα πρὸς τοῦτο τὴν ψυχικὴν τοῦ Καλλιτέχνου διάθεσιν καὶ ἔμπνευσιν! Καὶ ὅμως ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῆς ἀπαρχῆς, διὰ μέσου τῶν χιλιετηρίδων μέχρι πρὸ ἑσχάτων παραγνωριζομένη, ἐθεωρεῖτο αὕτη ὡς ἀπλὴ χειροτεχνία.

Ἐν τούτοις αἱ πρῶται θεικαὶ ἱατρικαὶ παρατηρήσεις τοῦ ἀνθρώπου ὀφείλονται εἰς τὴν Χειρουργικὴν, ἥτις, καθ' ὅλην τὴν μακρὰς χιλιετηρίδας ἀριθμοῦσαν ἐξέλιξιν αὐτῆς, οὐδέποτε ἔπαυσε διὰ τῆς ἀμέσου παρατηρήσεως, ὡς εὐρισκομένη εἰς στενωπὴν πρὸς τὸν πάσχοντα σχέσιν, νὰ συμβάλλῃ εἰς τὴν βαθυτέραν ἐπίγνωσιν φυσικῶν

φαινομένων, δίδουσα πολλαχῶς νέαν ὥθησιν πρὸς ἐξερεύνησιν καὶ ἐπίλυσιν σπουδαιοτάτων προβλημάτων.

Χειρουργικὴ ὑπῆρξεν ἡ πρώτη τοῦ ἀνθρώπου ἱατρικὴ δρᾶσις καὶ θεραπευτικὴ ἐπέμβασις. Ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος, κατὰ τὴν ἐξ ἐμφύτου πρώτην θεραπευτικὴν αὐτοῦ προσπάθειαν, ὡς λ. χ. ἵνα συγκρατήσῃ τὸ ἀπὸ τινος τυχαίου τραύματος ρέον αἷμα, ἀποκτᾷ γνώσεις, ἅς ἡ περαιτέρω πείρα ἀνυποῖ εἰς βιολογικὰ ἀξιώματα: Ἡ μὴ ἐπαρκὴς καὶ ταχεῖα ἀναστολὴ τῆς αἰμορραγίας, ἡ τρωσις ὀρισμένης τοῦ σώματος περιοχῆς, ἐπιφέρει τὸν θάνατον!

Ἡ πείρα αὕτη ἐπὶ πολλὰς δεκάδας χιλιετηρίδων εὐρυνομένη καταλήγει εἰς θεικὰς γνώσεις καὶ ἀκριβῆ καθορισμὸν πλείστων χειρουργικῶν παθήσεων καὶ εἰς ἐφαρμογὴν σπουδαίων ἐγχειρητικῶν ἐπεμβάσεων, ὡς ταύτας ἀνευρίσκομεν εἰς τὰς ἐγγράφους παραδόσεις τῶν ἀρχαιοτάτων λαῶν τῆς Αἰγύπτου, Χαλδαίας, Ἰνδιῶν κ.λ.π. ἤδη ἀπὸ τῶν μέσων τῆς 3ης π. Χ. χιλιετηρίδος.

Οἱ πρῶτοι χειρουργοὶ ἦσαν ἐλεύθεροι ἐπαγγελματίαι, οὐδὲν κοινὸν ἔχοντες πρὸς τὴν ἐπίσημον Ἱατρικὴν, ὡς αὕτη ἐξετελεῖτο εἰς τὰ μεγάλα θρησκευτικὰ κέντρα τῶν λαῶν ἐκείνων, περιβεβλημένη ὑπὸ μυστικισμοῦ, προλήψεων καὶ θρησκευτικῶν ἱεροτελεστιῶν. Ὁ Κῶδιξ *Hammarabi* τῆς 3ης π. Χ. χιλιετηρίδος, ἀναγράφει μεγάλας ἀμοιβὰς ἐπὶ ἐπιτυχίᾳ, ἀλλὰ καὶ μεγάλας ποινάς, μέχρις ἀποκοπῆς τῆς χειρὸς, ἐπὶ ἀποτυχίᾳ ἐγχειρήσεώς τινος. Τοῦτο θὰ ἦτο ἀδύνατον ἂν αὐτοὶ οἱ πανίσχυροι ἱερεῖς, οἱ εἰς τὴν ἀνωτάτην ἱεραρχίαν τῶν ἐπισήμων τοῦ Κράτους λειτουργῶν καταλεγόμενοι, ἐξετέλουν τὰς ἐγχειρήσεις ταύτας. (Κούζης). Ὁ Ὅμηρος γνωρίζει καὶ τιμᾷ ἐξαιρέτως τοὺς τοιοῦτους ἐμπειρικοὺς χειρουργούς. Ἐπίσης ἡ κλασσικὴ Ἑλληνικὴ ἐποχὴ, ἡ Ρωμαϊκὴ, ὁ Μεσαίων. Ἀλλὰ καὶ μέχρις ἐσχάτων διετηρήθησαν οὗτοι εἰς πολλὰ καὶ λίαν προηγμένα Κράτη. Αἱ γνώσεις τούτων ἦσαν ἐμπειρικαί, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπισταμένης παρατηρήσεως κατέστησαν θεικαὶ καὶ προσέλαβον κῦρος ἐπιστημονικόν. Ἀπέναντι δὲ τῶν γνώσεων τούτων ἐλαχίστας ὁμοίας εἶχον νὰ προβάλλωσιν οἱ ἐν τοῖς ραοῖς τὴν ἱατρικὴν ἐπαγγελλόμενοι καὶ πρὸ παντὸς τῇ ἐπιβολῇ τοῦ θείου ψυχικῶς ἐπὶ τοῦ πάσχοντος προσπαθοῦντες νὰ ἐπενεργήσωσιν ἱερεῖς. Ὁ μέγας *Billroth* παρατηρεῖ, ὅτι ἡ Χειρουργικὴ ἦτο ὁ κατ' ἐξοχὴν προηγμένος κλάδος τῆς Ἱατρικῆς κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ἐκείνην ἐποχὴν.

Τὸ ὑψιπετὲς Ἑλληνικὸν πνεῦμα ἐλεύθερον θρησκευτικῶν καὶ δυναστικῶν περιορισμῶν, ἐπεδόθη λίαν πρωῒμως εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τῆς φύσεως καὶ ἀνύψωσιν πάσης ἐμπειρικῆς γνώσεως εἰς ἐπιστήμην. Εἰς τὰ Ἀσκληπιεῖα, ἤδη ἀπὸ τοῦ 7ου π. Χ. αἰῶνος, συστηματοποιοῦνται αἱ ἐμπειρικαὶ ἱατρικαὶ γνώσεις χιλιετηρίδων. Συγχρόνως οἱ μεγάλοι τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς φιλόσοφοι Πυθαγόρας καὶ Ἀλκμαίων, Ἀναξαγόρας, Δημόκριτος καὶ Ἡράκλειτος περιλαμβάνοντες τὴν Ἱατρικὴν εἰς τὸ πλᾶσιον τῶν φιλο-

σοφικῶν αὐτῶν μελετῶν, ἐρρίδονται καὶ ἐπὶ τῶν ἐκ ταύτης διδαγμάτων πρὸς ἀνέγερσιν ἐξόχου ἐπιστημονικοῦ οἰκοδομήματος. Ἐκτοτε ἔμπειρία καὶ θεωρητικὴ ἐπίγνωσις, θεραπεία καὶ τῆς Φύσεως ἐξερεύνησις, Καλλιτεχνία καὶ Ἐπιστήμη ἀποτελοῦσι τοὺς δύο πόλους, περὶ οἷς στρέφεται μέχρι σήμερον πᾶσα Ἱατρικὴ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ θεραπευτικὴ ἐφαρμογή.

Τὴν θεωρητικὴν ἐπίγνωσιν παρέχουσιν ἡμῖν σήμερον αἱ Φυσικαὶ ἐπιστῆμαι καὶ πρὸ παντὸς ἡ Βιολογία. Τῆς ἔμπειρίας, ὡς ἐξόχου θεραπευτικοῦ συντελεστοῦ, ποιούμεθα χρῆσιν κατὰ τὴν Ἱπποκράτειον ἀντίληψιν, ὡς ἐμφύτου καλλιτεχνικοῦ παραγόντος, μὴ ὑπήκοντος εἰς θεωρητικὰς γνώσεις, ἀλλὰ προκύπτοντος ἐκ τῆς ἀμέσου τοῦ ἱατροῦ μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ θεραπευομένου ψυχικῆς ἐπικοινωνίας, τοῦ πάσχοντος ἀποτελοῦντος ἐνιαῖον καὶ ἀδιάσπαστον ψυχικὸν-βιολογικὸν σύνολον. Ἡ ὑπεριάτη αὕτη ἐπίγνωσις ἐπ' ἐσχάτων μόλις, μετὰ τὴν κατάρρευσιν τῆς μηχανικῆς-ὕλιστικῆς ἀντιλήψεως ἐν τῇ καθόλου ἐπιστήμῃ, ἐκ νέου ἀναγνωρίζομένη, διεῖπε πρὸ χιλιετηρίδων τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν Ἱατρικὴν. Ἡ δὲ πρὸς τὸν μὲν ἢ τὸν δὲ τῶν δύο πόλων, θεωρίας ἢ ἔμπειρίας, ἰσχυροτέρα ροπή, ἀπειτέλει ἀντίθεσιν μὲν μεταξὺ τῶν διαφορῶν τῆς ἀρχαίας ἱατρικῆς Σχολῶν, συντελεστικὴν ὅμως διὰ τὴν πρόοδον τῆς ἐπιστήμης.

Ἡ ἐν Κνίδῳ ἰδίως Σχολῇ (Εὐρύφων καὶ Κτησία, 5 π. Χ. αἶων) ἀντιλαμβανομένη τὴν Ἱατρικὴν ὡς θεωρητικὴν μᾶλλον ἐπιστήμην, ἥλπιζε δι' ἀποκτήσεως ἀνελλιπῶν νοσολογικῶν γνώσεων αἰτιολογικῶς ἐπὶ τούτων νὰ στηρίξῃ πᾶσαν θεραπευτικὴν ἐνέργειαν. Ἄλλ' ἐν τῇ προσπαθείᾳ πρὸς καθορισμὸν ἐκάστης παθήσεως, ὡς νόσου αὐτοτελοῦς, προσηλοῦτο ἢ προσοχὴ ὑπὲρ τὸ δέον εἰς τὴν ἐντετοπισμένην βλάβην καὶ παρημελεῖτο ὁ πάσχων ὁργανισμὸς ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ. Ἡ ἐν Κῷ Σχολῇ τοῦναντίον, χρησιμοποιοῦσα προσηκόντως τὰς θεωρητικὰς τῆς ἐπιστήμης γνώσεις, ἀλλὰ βασιζομένη ἰδίως ἐπὶ τῶν ἐκ τῆς πείρας διδαγμάτων, ἀπέβλεπεν εἰς τὸν πάσχοντα ὁργανισμὸν ὡς εἰς ἐν σύνολον. Ἀνεγνώριζε δὲ γενικὰς μόνον θεραπευτικὰς ἀρχάς, ἐξαρτωμένας ἐν τῇ ἐφαρμογῇ ἐκ τῆς παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦς παρατηρήσεως καὶ ἐνταῦθα κτηθείσης πείρας. Ὁ μέγας τῆς Σχολῆς ταύτης ἀντιπρόσωπος Ἱπποκράτης (460 — 377 π. Χ.), ὁ κατ' ἐξοχὴν ἱατρός τῆς Ἀρχαιότητος, ἀντιλαμβάνεται τὴν Ἱατρικὴν οὐχὶ ὡς ἀφηρημένην ἀλλ' ὡς πρακτικὴν ἐφηρμοσμένην Ἐπιστήμην καὶ Καλλιτεχνίαν καὶ ἀπαιτεῖ πρὸς τοῦτο ἀπὸ τὸν ἱατρὸν ἐκτὸς τῶν θεωρητικῶν καὶ μὴ ἐκμανθανομένης ἀλλ' ἐμφύτους ἠθικὰς ιδιότητας: ἀξιοπρέπειαν, φιλαλήθειαν, εἰλικρίνειαν, φιλανθρωπίαν, ἐθελοθυσίαν ἀλλὰ πρὸ πάντων παρατηρητικότητα. Ἡ Ἱπποκράτειος Σχολὴ ἀνεδείχθη ἔνεκα τούτου ὄντως ὑπεριτέρα πασῶν, ὡς βασιζομένη ἐπὶ τῆς ἀμέσου παρατηρήσεως τῶν ἐν τῇ Φύσει συντελουμένων. Ὁ βαθὺς τῶν ἀρχαίων ἱατρῶν μελετητὴς χειρουργὸς Α. Bier ὁμιλῶν περὶ τοῦ Ἱπποκράτους ἀνα-

γράφει κατὰ λέξιν ὅτι «Ὁ πυρσός, ὃν ὁ μέγας Ἑλλήν ἱατρός πρὸ χιλιετηρίδων ἤγαγεν, ἀποδίδει ἐπὶ τοσοῦτον φαινοτέραν ἀκτινοβολίαν, ὅσον βαθύτερον αἱ νεώτεραι ἐπιστημονικαὶ γνώσεις διεισδύουσιν εἰς τὰ ἀπόρητα τῆς φύσεως» καὶ προσθεῖται ὅτι τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ἱπποκράτους ἀντιλαμβανόμεθα ἐμφανέστερον διὰ τῆς μελέτης τῶν χειρουργικῶν ἰδίως αὐτοῦ συγγραμμάτων. Οὕτω ἡ ἀπασχόλησις περὶ τὰ χειρουργικὰ ἤδη τῶν πρώτων ἡμῶν γνωστῶν λαῶν, μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἱπποκράτους, φέρουσα τὸν ἱατρὸν εἰς ἀμεσωτάτην πρὸς τὸν πάσχοντα καὶ τὴν πάθησιν αὐτοῦ ἐπικοινωνίαν καὶ ἐξαναγκάζουσα αὐτὸν εἰς ἐπισταμένην τῶν συντελουμένων παρατήρησιν, ἤρπυεν ἀνέκαθεν τὸν ὀρίζοντα τῆς Ἱατρικῆς ἀντιλήψεως καὶ συνετέλεσεν εἰς ἐδραίωσιν θετικῶν ἱατρικῶν καὶ βιολογικῶν γνώσεων.

Ἡ διὰ τὴν ἐπιστήμην προαγωγικὴ αὕτη ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων Σχολῶν ἐξακολουθεῖ ὕφισταμένη καὶ ἐξασκοῦσα μεγίστην ἐπίδρασιν καθ' ὅλους τοὺς μετέπειτα αἰῶνας. Ὁ μέγιστος τῆς ἀρχαιότητος φυσιοδίφης Ἀριστοτέλης (384-322 π.Χ.) ὁπαδὸς τῆς Κνιδίου Σχολῆς καὶ ὑπὸ τοῦ πνεύματος ταύτης ἐμφορούμενος, παρὰ τὸ ἀπέραντον τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐξερευνηθείσης ὕλης, δὲν ἔσχεν ἀνάλογον τῆς τοῦ Ἱπποκράτους ἐπίδρασιν εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς Ἱατρικῆς. Μέγας φυσιοδίφης καὶ φιλόσοφος, ἀλλ' οὐχὶ ἐξ ἐμφύτου ἱατροῦς, προήγαγε τὰς θεωρητικὰς καὶ φυσικὰς ἐπιστήμας. Οἱ μετέπειτα Κνίδιοι ἱατροί, οἱ δογματικοὶ ἀποκληθέντες (Εὐδόξος, Χρύσιππος καὶ ὁ ἐκ Καρύστου Διοκλῆς 350-250 π.Χ.) ἔχοντες ὡς ἰδεῶδες τὴν ἐκμάθησιν τῆς μορφολογίας καὶ λειτουργίας τῶν ὀργάνων, ἵνα ἐπὶ τῶν γνώσεων τούτων ἐδραιώσῃσι πᾶσαν θεραπευτικὴν ἐνέργειαν, ἐκαλλέργησαν τοὺς θεωρητικούς κλάδους τῆς Ἱατρικῆς: Ἀνατομίαν καὶ Φυσιολογίαν, Παθολογίαν καὶ Αἰτιολογίαν καὶ προητοίμασαν οὕτω τὴν κλεινὴν Ἀλεξανδρινὴν ἱατρικὴν ἐποχὴν.

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὅπου συνέρρεον κατὰ τοὺς ἀκολουθῶντες χρόνους τὰ μεγαλύτερα τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου πνεύματα, προσελκνόμενα ἐκ τοῦ πλούτου καὶ τῆς εὐμαρείας τῆς πόλεως, τῆς μεγάλης ταύτης Βιβλιοθήκης καὶ τῆς προστασίας τῶν ἐπιστημῶν ἐκ μέρους τῶν δεσποζόντων, παρατηρεῖται ἀνάπτυξις τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἐξύψωσις τῆς Ἱατρικῆς ὅσον εἰς οὐδεμίαν ἄλλην ἐποχὴν μέχρι τῆς νεωτᾶτης. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα τὰ δύο προέχοντα μεγάλα ἱατρικὰ πνεύματα Ἡρόφιλος (ἐκ Χαλκηδόνος, γεννηθεὶς περὶ τὸ 300 π.Χ.) καὶ Ἐρασίστρατος (ἐκ Κέας, γεννηθεὶς τῷ 310-300 π.Χ.) ἐμφανίζονται ἐν τῇ αὐτῇ πρὸς ἄλληλα ἀντιθέσει:

Ὁ μὲν βαθὺς γνώστης καὶ ἐρευνητὴς τῆς Ἀνατομίας καὶ τῶν θεωρητικῶν τῆς Ἱατρικῆς κλάδων, εἰσάγει τὰ διδάγματα τούτων εἰς τὴν πρᾶξιν καὶ βασίζεται ἐπὶ τούτων ἐν τῇ θεραπευτικῇ, παραμένων πιστὸς ἀκόλουθος καὶ ἀγωνιστὴς ὑπὲρ τῆς Ἱπποκρατικῆς ἀντιλήψεως. Ὁ ἕτερος ἐκ τῆς Κνιδίου Σχολῆς προερχόμενος, ἔξοχος ἀνατόμος καὶ παθολόγος προσπαθεῖ νὰ περιλάβῃ τὴν Ἱατρικὴν εἰς ἐν θεωρητικὸν

σύστημα ἀνάλογον πρὸς τὰ τοιαῦτα τῶν θεωρητικῶν ἐπιστημῶν, δι' ὃ ἀποχωρίζει τελείως τοὺς θεωρητικοὺς κλάδους Ἀνατομίαν καὶ Φυσιολογίαν ἀπὸ τὴν Παθολογίαν καὶ Θεραπευτικήν.

Τὰς ἀρχὰς τῶν δύο μεγάλων διδασκάλων παρηκολούθησαν καὶ διάσημοι τούτων μαθηταί, ἀπὸ κοινοῦ δὲ προήγαγον ἀμφοτέρωαι αἱ Σχολαὶ τοὺς θεωρητικοὺς κλάδους τῆς ἐπιστήμης. Ἀλλ' ἡ ἐπὶ τῆς θεωρίας μόνον βασιζομένη ἀντίληψις πρὸς ἐξήγησιν τῶν φυσικῶν φαινομένων καὶ ἰδίως τῶν προβλημάτων τῆς ζωῆς δὲν ἡδύνατο νὰ ἐπιδράσῃ ἐπωφελῶς ἐπὶ τοῦ τελικοῦ σκοποῦ τῆς Ἱατρικῆς, ἥτοι τῆς θεραπείας τῆς νόσου. Ἡ Ἱπποκρατικὴ ἀντίληψις συνεκλονίζετο, καὶ ὁ ἀποσκοπούμενος περιορισμὸς τῆς Ἱατρικῆς εἰς συστήματα ἡμπόδιζε τὴν πρόοδον ταύτης, δι' ὃ καὶ προὐκάλεσεν ἰσχυρὰν ἀντίδρασιν. Οἱ διάσημοι τῆς ἐν Κῶ Σχολῆς μαθηταὶ Φιλίνος (ἐκ Κῶ γεννηθεὶς περὶ τὸ 250 π.Χ.) καὶ Σεραπίων (ἐξ Ἀλεξανδρείας περὶ τὸ 250 π.Χ.) ἐξανέστησαν ἐναντίον τῆς τοιαύτης φιλοσοφικῆς ἀντίληψεως, ὑπερβάλλοντες δὲ καὶ φερόμενοι πέραν τῶν Ἱπποκρατείων διδασμάτων ἀποκλείουσι πᾶσαν θεωρίαν καὶ μόνην τὴν ἐμπειρίαν ἀναγνωρίζουσι. Αὐτ' ὁ ἀπεκλήθησαν ἐμπειρικοί. Οὗτοι ἐδίδασκον ὅτι ἡ Ἱατρικὴ προέκυψεν ἐκ τῆς ἐμπειρίας, ἐκ τῆς παραβολῆς τοῦ ὠφελίμου πρὸς τὸ ἐπιβλαβές, καὶ ὅτι βραδύτερον ἐπηκολούθησεν ἡ προσπάθεια θεωρητικῆς τῶν φαινομένων ἐξηγήσεως. Τὸν ἱατρὸν δὲν ἐνδιαφέρει, κατ' αὐτούς, τί προκαλεῖ, ἀλλὰ τί θεραπεύει τὴν νόσον! Καίτοι δὲ βεβαίως πρέπει νὰ κριθῇ ὡς λίαν μονομερὴς ἡ τοιαύτη ἀντίληψις δικαιολογουμένη μόνον ὡς ἀντίδρασις κατὰ τῆς ἐτέρας μονομεροῦς θεωρητικῆς τάσεως, ἐν τούτοις προήγαγε καὶ αὕτη τὴν ἐπιστήμην, ὡς καλλιεργήσασα τοὺς πρακτικοὺς κλάδους αὐτῆς.

Ἡ Χειρουργικὴ ἐπωφελουμένη ἀμφοτέρωθεν : ἐκ τῆς προαγωγῆς τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν θεωρητικῶν κλάδων τῆς Ἱατρικῆς ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς ἰσχυροῦς ἐμπειρικῆς ἀντίληψεως κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τούτων ἀφ' ἑτέρου, προήχθη καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς καθόλου Ἱατρικῆς, κατὰ τὴν Ἀλεξανδρινὴν ταύτην περίοδον καὶ τοὺς μετέπειτα Ρωμαϊκοὺς χρόνους μέχρι Γαληνοῦ, ὅσον οὐδέποτε προηγουμένως μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων, ἀνελθοῦσα ἡ ἰδία εἰς βαθμίδα ὑπερτάτης ἀκμῆς.

Πλείστοι μεγάλοι χειρουργοὶ διέπρεψαν κατὰ τὴν μακρὰν ταύτην περίοδον δι' ἐξόχον χειρουργικῆς δράσεως. Ἀναφέρω ὡς προέχοντας πάντων τὸν ἐξ Ἐφέσου Σωρανὸν (ἐπὶ Ἀδριανοῦ) ὡς μέγαν χειρουργὸν καὶ ἀναμορφωτὴν τῆς ὅλης Ἱατρικῆς, ἐπίσης τὸν διασημότερον τῆς ἀρχαιότητος χειρουργὸν Ἀντύλλον (100-150 μ.Χ.). Μέγας δὲ εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν χειρουργικῶν, γυναικολογικῶν καὶ ὀφθαλμολογικῶν νόσων, αἵτινες διὰ πολυαρίθμων ὁλως νέων καὶ ἐξαιρέτου ἐπινοήσεως χειρουργικῶν μεθόδων ἐθεραπεύοντο. Ἡ ἀκμὴ αὕτη τῆς Χειρουργικῆς ἐπὶ τέσσαρας καὶ

πλέον ἑκατονταετηρίδας, ἀπὸ τοῦ 3ου π. Χ. μέχρι τοῦ 2ου μ. Χ. αἰῶνος, διαρκέσασα, ἐβασίζετο γενικῶς μὲν ἐπὶ τῆς μεγάλης προόδου τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, καὶ τῆς Ἀνατομίας καὶ Φυσιολογίας, εἰδικώτερον δὲ ἐπὶ τριῶν τὴν Χειρουργικὴν ἰδίως ἀφορώντων σπουδαίων γεγονότων: Πρῶτον ἐπὶ τῶν νεωτέρων γνώσεων ἐκ τῆς μορφολογίας καὶ λειτουργίας τοῦ κυκλοφορικοῦ συστήματος, καρδίας καὶ περιφερειῶν ἀγγείων. Ἐπακόλουθον τούτου ἦτο ἡ εὐρεῖα χρῆσις τῆς ἀπολινώσεως καὶ συρραφῆς τῶν ἀγγείων (Λεωνίδης ἐξ Ἀλεξανδρείας, Ἀρχιγένης 1ος αἰὼν μ. Χ.), ἐξ οὗ καθίσταται ἀντιληπτὴ ἡ ἐκτέλεσις πλείστων μεγάλων καὶ δυσχερῶν ἐγχειρήσεων, δεῦτερον: ἐπὶ τῆς χρησιμοποίησεως ἐπαρκoῦς ναρκώσεως, ἐπὶ τῇ βάσει ἐκχυλίσματος ἐκ ρίζης μανθραγόρα, περιεχούσης ἀλκαλοειδὲς συγγενὲς πρὸς τὴν σήμερον διὰ νάρκωσιν χρησιμοποιομένην σκοπολαμίνην (Διοσκορίδης) καὶ τρίτον: ἐπὶ τῆς ἐφαρμογῆς ἐξαιρέτου ἀντισηπτικῆς καὶ ἀσηπτικῆς ἀγωγῆς στηριζομένης ἐπὶ τοῦ ἁλατος καὶ οἰνοπνεύματος ὡς ἀντισηπτικῶν, καὶ ἐπὶ ἀκριβοῦς καὶ λεπτολόγου καθάριότητος ἐργαλείων, χειρουργικοῦ πεδίου, χειρῶν καὶ περιβολῆς τῶν χειρουργούντων ἱατρῶν (Κούζης).

Αἱ πρόοδοι τῆς Χειρουργικῆς ἀποτελοῦσι καταφανῆ ἐπισηράγισιν τῶν κτηθεισῶν θεωρητικῶν γνώσεων καὶ ἐπιβεβαίωσιν τούτων διὰ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν εἰς τὴν πράξιν. Ἐκ τούτων καρποῦται ἡ Χειρουργικὴ τὰ κύρια ὠφελήματα, ἀλλὰ ταυτοχρόνως συμβάλλει μεγάλως εἰς προαγωγὴν τῆς καθόλου ἐπιστήμης ἐνῶ ἡ σύγχρονος γενικὴ Ἱατρικὴ παρασύρεται ὁλονὲν περισσότερον εἰς ἀφηρημένας θεωρίας, ἐφ' ὧν ἐξήτει νὰ στηρίξῃ ἱατρικὰ φιλοσοφικὰ συστήματα.

Ἐπεφυλάσσετο εἰς τὸ δαιμόνιον τοῦ Γαληνοῦ πνεῦμα (γεν. εἰς Πέργαμον 130 μ. Χ.) νὰ πατάξῃ διὰ τῆς ἰσχυρᾶς αὐτοῦ θελήσεως καὶ ἐπιβολῆς τὰς ἀντιμαχομένας μονομερεῖς θεωρητικὰς ἀντιλήψεις, νὰ συνενώσῃ τὰ διάφορα Ἱατρικὰ συστήματα καὶ περιλάβῃ τὴν καθόλου ἐπιστήμην, ὡς αὐτὴ ἐνεφανίζετο κατὰ τὴν μεγαλειώδη ταύτην ἀκμὴν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ἱατρικῆς, εἰς ἓν ἐνιαῖον σύνολον, διὰ τῆς προσρμογῆς τῶν διδαγμάτων τῶν θεωρητικῶν ἐπιστημῶν πρὸς τὴν Ἱπποκράτειον ἀντίληψιν καὶ συνταντίσεως τῆς θεωρίας πρὸς τὴν πράξιν. Οὕτως ὁ Γαληνὸς ἔδωκεν ὑπέριστερον ρυθμὸν εἰς τὴν καθόλου Ἱατρικὴν καὶ ἐξήσκησεν ἐπιρροὴν ἐπὶ ταύτης ὡς οὐδεὶς πρὸ αὐτοῦ ἢ μετ' αὐτόν, διαρκέσασαν ἀμείωτον ἐπὶ μίαν καὶ ἡμίσειαν χιλιετηρίδα (Sudhoff).

Ἡ ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ συντελεσθεῖσα οὕτω Ἱπποκράτειος τῆς Ἱατρικῆς ἀναγέννησις ἦτο ἡ τελευταία τοῦ φαινοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος ἀναλαμπή, τοιαύτη ὥστε ἀπεθάμβωσε καὶ ἡμαῦρωσε, κατὰ τὴν ἐκφρασιν τοῦ ἱστορικοῦ (Sudhoff), τὸν μετέπειτα ἐπιστημονικὸν κόσμον, ἀνίκανον καταστάντα νὰ ἀντιληφθῇ τι πέραν τῶν διδαγμάτων τούτου. «Οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς Γαληνὸν ἐσθ' ὁ πλοῦς» λέγει τὸ ἀρχαῖον ρητόν. Ἡ κατάπτωσις τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἐπέφερε τὴν κατάρρευσιν τῆς Ἱατρικῆς

ἐπιστήμης, ἥτις κατὰ τοὺς μετέπειτα αἰῶνας ἐβυθίσθη εἰς τὸν σχολαστικισμόν, ἥ δὲ Χειρουργικὴ ἐξέπνευσε καὶ διελύθη εἰς εἰδικότητα.

Ἐπρεπε γὰρ συντελεσθῇ νέα πνευματικὴ κοσμογονία, ἥ τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ 16^{ου} μ. Χ. αἰῶνος, γ' ἀνασυνθῶσιν ἐκ τοῦ σκότους τῆς ἀμαθείας καὶ τοῦ σχολαστικισμοῦ εἰς τὸ φῶς τῆς ἐπιγνώσεως τὰ περιωθέντα συγγράμματα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων φιλοσόφων καὶ ἱατρῶν καὶ κατασιῶσι πάλιν οὐχὶ γράμματι ἀλλὰ καὶ πνεύματι προσιτά, γ' ἀνακαλυφθῶσιν ἐκ νέου αἱ ἀπολεσθεῖσαι γνώσεις Ἀνατομίας καὶ Φυσιολογίας διὰ τῆς ἐμφανίσεως τῶν μεγάλων ἀνατόμων καὶ φυσιολόγων τοῦ 16^{ου} καὶ 17^{ου} αἰῶνος (*Vesalius* 1515 - 1564, *Fallopius* 1513 - 1562, *Harvey* 1578 - 1658, *Aseli* 1581 - 1626 κ. ἄ.), ἵνα μετὰ νέους μακροαίοντας ἀγῶνας ἐπανέλθῃ πάλιν ἡ ἐπιστήμη εἰς ὃ εἶχεν ἀνέλθει ὑψηλὸν ἐπίπεδον κατὰ τὴν μεγάλην Ἑλληνικὴν περίοδον.

Ἀλλὰ πολὺν πρὶν ἢ οἱ μεγάλοι οὗτοι ἐρευνηταὶ τῶν θεωρητικῶν ἐπιστημῶν (τοῦ 16^{ου} καὶ 17^{ου} αἰῶνος) ἐμφανισθῶσι, πολὺν πρὸ τῆς ἀναγεννήσεως, ἐνῶ ἡ ἐπίσημος Ἱατρικὴ ἡ διδασκομένη ἤδη εἰς τὰς Σχολὰς *Cordova* καὶ *Salerno*, καὶ εἰς τὰ πρῶτα Ἑυρωπαϊκὰ Πανεπιστήμια: *Padua*, *Bologna*, *Montpellier* καὶ *Παρίσιους* εὐρίσκετο ἀκόμη βεβυθισμένη εἰς τὴν πνευματικὴν στείρωσιν τοῦ σχολαστικισμοῦ, ἀσχολομένη εἰς φαντασιώδη φιλοσοφικὰ συστήματα μακρὰν πάσης παρατηρήσεως καὶ πραγματικότητος, ἡ Χειρουργικὴ ἀφ' ἑαυτῆς καὶ μακρὰν πάσης ἐπιδράσεως ἐκ μέρους τῆς ἐπισήμου Ἱατρικῆς, ἐξ αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, ὡς καὶ κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς ἐμφάνισιν πρὸ χιλιετηρίδων προερχομένη, ἐπανεῦρε πρώτη τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν καθαρὰν ἐπιστήμην καὶ τὴν ἀλήθειαν.

Αἱ πρῶται ἐν τῷ σκότει ἀναλαμπαὶ σημειοῦνται ἐν *Σικελίᾳ* καὶ *Καλαβρίᾳ* κατὰ τὸν 12^{ον} ἤδη αἰῶνα, ἐπονται αἱ λεγόμεναι χειρουργικαὶ οἰκογένειαι εἰς τὴν Βόρειον Ἰταλίαν (*Οἱ Burgognoni* ἐν *Lucca*, ἔτεροι *Burgognoni* καὶ οἱ *Lanfranchi* (1230 - 1300) ἐν *Μιλάνῳ*, *Bologna*, *Montpellier* καὶ *Παρίσις*). Ἐν *Γαλλίᾳ* προάγει τὴν χειρουργικὴν ἤδη ἀπὸ τοῦ 13^{ου} αἰῶνος ὁ συνεταιρισμὸς τῶν κονρέων, οἷσις ἰδρύει χειρουργικὸν Κολλέγιον, τὸ *Collège de St. Côme*, καὶ τοῦτο διεξάγει δριμύν ἐπὶ αἰῶνας διαρκέσαντα ἀγῶνα κατὰ τῆς ἐπισήμου Ἱατρικῆς (*Collège des Medecins*) τοῦ Πανεπιστημίου, οἷσις κατέληξεν εἰς ἀναγνώρισιν καὶ ἐπιβολὴν τῆς μακρὰν τῶν ἐπισήμων ἱατρικῶν κέντρων ἀναπτυχθείσης Χειρουργικῆς (*Sudhoff*).

Οὕτως ἐμφανίζεται ἡ Χειρουργικὴ ἕνεκα τῆς ἀμέσου αὐτῆς ἐπαφῆς πρὸς τὴν ζωὴν καὶ ὡς μᾶλλον προσκειμένη πρὸς τὴν πραγματικότητα ἐξ ὅλων τῶν ἐπιστημῶν, ὡς ἡ τὸ πρῶτον ἀφυπνισθεῖσα καὶ ἀναλαβοῦσα τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ ἀμαυροῦντος τὴν ὅλην ἐπιστήμην σχολαστικισμοῦ. Ἰδίως δύο μεγάλοι ἱατροὶ καὶ χειρουργοὶ τοῦ

ἀρχομένον 16^{ου} αἰῶνος προηγηθέντες τῶν ἀναμορφωτῶν τῶν θεωρητικῶν ἐπιστημῶν, ἐν Γαλλίᾳ ὁ Ἀμβρόσιος *Paré* (1510) ἀνήκων εἰς τὸν συνεταιρισμὸν τῶν κουρέων καὶ ἐν Γερμανίᾳ ὁ *Wilhelm von Hohenheim* (1493) ὁ ἐπικληθεὶς *Paracelsus* καθοδηγούμενοι ὑπὸ τῆς Ἱπποκρατικῆς ἀντιλήψεως, γίνονται οἱ πρῶτοι σηματοφόροι τῆς πνευματικῆς τῆς Ἱατρικῆς καὶ τῆς ἐν γένει ἐπιστήμης ἀναγεννήσεως.

Παρ' ὅλας ὁμως τὰς ἤδη ἐπιτελουμένας προόδους τῆς Ἀνατομίας καὶ Φυσιολογίας, τῆς Χημείας καὶ τῶν λοιπῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν κατὰ τοὺς μετέπειτα αἰῶνας, αἵτινες συνδέονται πρὸς λίαν περικλεῆ ὀνόματα τῶν *van Helmont* (1577-1644), *van Leeuwenhoek* (1632-1723), *Priestley* (1733-1804), *Lavoisier* (1743-1794), τῶν φιλοσόφων *René Descartes* (1590-1650) καὶ *Leibnitz* (1646-1716), ἡ ἐπίσημος Ἱατρικὴ μὲν ἀπελευθερωθεῖσα τῶν δεσμῶν τοῦ σχολαστικισμοῦ, ἀποθαμβουμένη ἀπὸ τὰς προόδους τῶν ἐπιστημῶν τούτων καὶ ἀφοσιουμένη ἀποκλειστικῶς εἰς ταύτας, ἐπιζητεῖ ἐκ νέου ἀλλ' εἰς μάτην ν' ἀνεύρῃ ἐν ὁμοιόμορφον ἱατρικὸν σύστημα, βασιζόμενον ἐπὶ τῶν θεωρητικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἀποτελοῦν σταθερὰν θεραπευτικὴν βάσιν.

Ὁ ἅπελπις οὗτος τῆς Ἱατρικῆς ἀγὼν ἐξακολουθεῖ μέχρις ἀρχομένου τοῦ 19^{ου} αἰῶνος, ἐνῶ ἡ Χειρουργικὴ εὐρισκομένη μακρὰν τῆς ἐπισήμου Ἱατρικῆς, εἰς οὐδεμίαν ἐπαφὴν ἔρχεται καὶ οὐδόλως ἐπηρεάζεται ὑπὸ τῶν φιλοσοφικῶν τούτων συστημάτων καὶ θεωριῶν, ἀλλ' ἐπωφελομένη τῶν διδασμάτων τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν προόδων τῶν θεωρητικῶν τῆς Ἱατρικῆς κλάδων, ἀκολουθεῖ ὅλως ἰδίαν ὁδόν, καθοδηγούμενη ὑπὸ μεγάλων διδασκάλων, οἵτινες ἔφερον αὐτὴν κατὰ τὸ τέλος τοῦ 18^{ου} καὶ ἀρχομένου τοῦ 19^{ου} αἰῶνος εἰς νέαν ἀκμὴν. Περιφανῆ εἶναι τὰ ὀνόματα, ἐκτὸς ἄλλων, ἰδίως τῶν *François Gigot*, (1678-1747), *Jean Louis Petit* (1674-1750), *Pierre Jos. Desault* (1744-1795) ἐν Γαλλίᾳ, οἵτινες προήρχοντο ἅπαντες ἐκ τῆς συντεχνίας τῶν κουρέων καὶ ἀνῆκον εἰς τὸ ἀπὸ ταύτης ἐξαρτώμενον *Collège de St. Côme*. Οἱ διάσημοι οὗτοι χειρουργοὶ τοῦ 18^{ου} αἰῶνος περιβαλλόμενοι ὑπὸ ὑφίστης ἐπιστημονικῆς αἵγλης καὶ κοινωνικῆς ἐπιβολῆς, ἵδρυσαν τὸ 1731 τὴν Χειρουργικὴν Ἀκαδημίαν τῶν Παρισίων, ἣτις διὰ τῶν τοιούτων διδασκάλων ἀνυψώθη ταχέως εἰς ὑπέρτατον ἐπιστημονικὸν ἐπίπεδον. Ταυτοχρόνως ἐμφανίζονται εἰς ἄλλας χώρας ἀντάξιοι μεγάλοι χειρουργοὶ οἱ *Heister* (γεν. 1683) *Siebol*, (1736) *Hunter* (1728) κ. ἄ. καὶ οὕτω ἡ Χειρουργικὴ ἀπανταχοῦ ἐπιβάλλεται καὶ ὑπερνικᾷ τὴν κρατοῦσαν ἐναντίον αὐτῆς προκατάληψιν. Τῷ 1748 ἱδρύεται ἡ πρώτη ἐπίσημος χειρουργικὴ κλινικὴ ἐν Δρέσδῃ. Τὰ διάφορα Πανεπιστήμια ἱδρύουν ἰδίας χειρουργικὰς κλινικάς (Παρίσιον 1750), καὶ εἰσάγεται εἰς ταῦτα ἡ διδασκαλία τῆς Χειρουργικῆς. Ὁ χειρουργὸς ἀναγνωρίζεται ἤδη καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὡς ἰσότης τοῦ ἐπισήμου ἱατροῦ, τοῦθ' ὅπερ συνετέλεσε σπονδαιότατα πρὸς ἀνύψωσιν τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης ἐν γένει. Πολύαριθ-

μοι πεφωτισμένοι Ιατρικαὶ προσωπικότητες τοῦ τελευτῶντος 18^{ου} αἰῶνος συνετέλεσαν ὥστε ἡ ἐποχὴ αὕτη νὰ θεωρῇται ὡς ὁ χρυσοῦς τῆς Ιατρικῆς αἰὼν.

Ἐπερικηθείσης τῆς προλήψεως ἔρχεται ἡ ἐπιστήμη ἀρχομένου τοῦ 19^{ου} αἰῶνος νὰ συσφίξῃ τὰ δεσμὰ μεταξὺ τῶν δύο μέχρι τοῦδε ἀντιμαχομένων κυρίων τῆς Ἱατρικῆς κλάδων Παθολογίας καὶ Χειρουργικῆς. Ἡ πρόοδος τῆς Φυσιολογίας ἀπὸ *Johannes Müller* (1801-1858) μέχρι *Dubois-Reymond* καὶ *Helmholz*, ἡ ἀναγνώρισις τῆς Παθολογικῆς Ἀνατομίας ἀπὸ *Morgan* (1682-1771) καὶ *François Bichat* (1771-1802) μέχρι *Rokitansky* καὶ *Virchow*, ἡ ἰδρύσις τῆς Μικροβιολογίας ὑπὸ *Pasteur* καὶ *Robert Koch*, ἐχρησίμευσαν ὡς κοινὴ βάση πρὸς ἀνάπτυξιν ἀμφοτέρων ἐκ παραλλήλου συμβοηθουμένων.

Διὰ τῆς ἐκ νέου εἰσαγωγῆς τῆς ναρκώσεως ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, τῆς ἀντισηψίας καὶ ἁσηψίας ἀπὸ τῆς 7^{ης}, καὶ 8^{ης} δεκαετηρίδος τούτου, ἀπέκτησεν ἡ Χειρουργικὴ ἀπόλυτον ἀσφάλειαν καὶ ἐξαίρετον ἡρεμίαν πρὸς διεξαγωγὴν καὶ τῶν λεπτοτάτων καὶ πλέον περιπλόκων ἐγχειρήσεων, τελειοποιήσασα εἰς τὸ ὑπέρτατον τὸ τεχνικὸν μέρος τούτων. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀποτελοῦσιν ἅπαντα τὰ ὄργανα τοῦ σώματος τὸ ἐν μετὰ τὸ ἕτερον νέα πεδία ἐξόχου χειρουργικῆς δράσεως. Διεισδύουσα δὲ οὕτως ἡ Χειρουργικὴ εἰς τὰ ἐνδότεα τοῦ ὁργανισμοῦ λαμβάνει εὐκαιρίαν ἀμέσου ἐπισκοπῆσεως τοῦ πάσχοντος ὁργάνου καὶ τῆς ἐν τῇ ζωῇ παθολογικῆς αὐτοῦ καταστάσεως κατὰ τὰ διάφορα ταύτης στάδια. Ἀντιλαμβανομένη δὲ ἀμεσώτατα τὴν πλημελῆ τοῦ ὁργάνου λειτουργίαν παρακολουθεῖ τὴν πρὸς ἀποκατάστασιν ταύτης πρόοδον. Οὐδεὶς ἄλλος κλάδος τῆς Ἱατρικῆς ἐπιτρέπει τοιαύτην ἀμεσον παρατήρησιν, ἐν εἴδει πειράματος ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ ζῶντος ὁργανισμοῦ! Θὰ ἦτον ἀδύνατον νὰ καθορίσω ἐνταῦθα, ἔστω καὶ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, τὴν ἀπὸ 50 ετίας συντελουμένην σπουδαιοτάτην συμβολὴν τῆς χειρουργικῆς ὅχι μόνον πρὸς προαγωγὴν ὅλων τῶν κλάδων τῆς Ἱατρικῆς καὶ Βιολογίας, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐδραίωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ νεωτάτου καὶ σπουδαιοτάτου κλάδου τῆς Ἱατρικῆς, ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζεται σήμερον κατ' ἐξοχὴν πᾶσα περὶ νόσον ἀντίληψις καὶ πᾶσα θεραπευτικὴ ἀγωγή; τῆς Παθολογικῆς Φυσιολογίας. Παθολογικὰ φυσιολογικὰ ζητήματα ἀπασχόλησαν ἀπ' ἀρχῆς τῆς περιόδου ταύτης τὸν χειρουργόν, εὐρισκόμενον εἰς τὴν ἀνάγκην ὅχι μόνον τὴν παθολογικὴν τοῦ πάσχοντος κατάστασιν νὰ κατανοήσῃ, ἵνα οὕτω ἐνθμίσῃ τὴν ἐπέμβασιν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐκ ταύτης καὶ τῆς ναρκώσεως προκυνπούσας λειτουργικὰς διαταραχὰς τῶν ὁργάνων νὰ προΐδῃ καὶ τὰ ἐκ τούτων ἐνίοτε καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα νὰ προλάβῃ.

Ἐπὶ τῆς ἀντισηψίας καὶ ναρκώσεως, τῶν δύο τούτων βάθρων, ἐφ' ὧν ἀνηγέρθη τὸ ὑπερλαμπρὸν οἰκοδόμημα τῆς χειρουργικῆς ἀκμῆς τῶν Ἀλεξανδρινῶν χρόνων, ἐκ

νέου ἐρειδομένη καὶ ὑπὸ τῆς Παθολογικῆς Φυσιολογίας καθοδηγουμένη, ἐπιλαμβάνεται ἤδη ἡ Χειρουργικὴ τῆς θεραπείας παθήσεων, αἵτινες μέχρι τοῦδε ἐθεωροῦντο ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν Παθολογίαν ἀναγόμεναι. Τὸ σινικὸν τείχος τὸ ἀπειλητικῶς ἄλλοτε ἀνυψούμενον μεταξὺ τῶν δύο ἀλλήλας ἀντιστρατευομένων ἀδελφῶν Χειρουργικῆς καὶ Παθολογίας κατέρρευσεν. Ἀμφότεραι δὲ ἐπὶ κοινῶν καὶ σταθερῶν μορφολογικῶν καὶ βιολογικῶν βάσεων ἐρειδόμεναι κατέστησαν σύμμαχοι κατὰ τῆς νόσου καὶ συνεργάτιδες συμπληροῦσαι ἀλλήλας ἐν τῇ ἐρευνητικῇ καὶ θεραπευτικῇ αὐτῶν προσπαθείᾳ.

Τὴν νέαν ταύτην περίοδον ἐνεκαίνισαν αἱ ἐνδοκοιλιακαὶ ἐπεμβάσεις καὶ κατ' ἐξοχὴν αἱ ρηξικέλευθοι ἐγχειρήσεις τοῦ Billroth ἐπὶ τοῦ στομάχου (1880). Ἐκτοτε πολυάριθμοι καὶ πολυειδεῖς ἐγχειρητικαὶ μέθοδοι συνετέλεσαν τὰ μέγιστα εἰς τὸν ἀκριβέστερον καθορισμὸν τῆς ὅλης Φυσιολογίας καὶ Παθολογικῆς Φυσιολογίας τοῦ ὄργάνου, ὥς τοῦτο διὰ τῶν ἐπὶ ζώων πειραμάτων μόνον οὐδέποτε θὰ ἦτο δυνατὸν. Ἡ ἀναγνώρισις τῆς παθογενείας καὶ κλινικῆς πορείας τοῦ ἔλκους στομάχου καὶ δωδεκαδακτύλου ὀφείλεται κατὰ πρῶτον λόγον εἰς τὴν ἐπίμονον χειρουργικὴν ἐρευναν. Ἡ πληθὺς τῶν ἐνδοκοιλιακῶν, ὁλονὲν πολλαπλασιαζομένων ἐγχειρήσεων, ἐκκραταίωσε συγχρόνως τὰς ἡμετέρας γνώσεις ὥς πρὸς τὴν Φυσιολογίαν καὶ Παθολογικὴν Φυσιολογίαν τοῦ περιτοναίου. Ἀνεγνωρίσθη ἡ μεγάλη σημασία τοῦ ἐπιπλόου ὥς προστατευτικοῦ ὄργάνου ἐναντίον τῶν λοιμώξεων καὶ παντοειδῶν κακώσεων τῶν ἐνδοκοιλιακῶν ὄργάνων. Ἰδίως ὁμως διελευκάνθη ἡ αἰτιολογία, κατενοήθη ἡ παθογένεια καὶ καθωρίσθη ἡ πορεία τῶν λοιμώξεων τούτων καὶ ἀνεγνωρίσθη ἡ σημασία τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως, τῆς χοληδόχου κύστεως, τοῦ δωδεκαδακτυλικοῦ ἔλκους κτλ. Καθαρώτατα δὲ διαγράφονται σήμερον αἱ ἐκ τῶν παθήσεων τούτων ἐνδοπεριτοναϊκαὶ ἐπιπλοκαὶ ἀπέναντι τοῦ χάους, ὅπερ πρὸ πεντηκονταετίας ἀκόμῃ ἐπεκράτει.

Πολλαπλαῖ παθήσεις τοῦ ἥπατος, τοῦ παγκρέατος, τῶν νεφρῶν μόνον κατόπιν τῆς χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως κατέστησαν ἀντιληπταί, ἀλλὰ καὶ ἡ λειτουργικὴ σημασία τῶν ὄργάνων τούτων πολλαπλῶς διηνεκρινήσθη, λανθάνουσαι δὲ τούτων διαταραχαὶ ἀνεγνωρίσθησαν, ἀκριβῶς ἕνεκα τῆς χειρουργικῆς ἀνάγκης, τῆς πρὸ τῆς ἐπεμβάσεως διαβεβαιώσεως τῆς κανονικῆς τῶν ὄργάνων τούτων λειτουργίας. Ὀλίγον βραδύτερον, ἀπὸ τριακονταετίας περίπου, ἐπεξέτεινεν ἡ Χειρουργικὴ τὴν δρᾶσιν αὐτῆς ἀπὸ τῆς παναρχαίας θεραπείας τῶν λοιμώξεων ὑπεξωκότος καὶ πνεύμονος εἰς πλείστας ἄλλας παθήσεις τῶν ἐνδοθωρακικῶν ὄργάνων, ἐξ ὧν μεγάλως προήχθησαν αἱ γνώσεις ἡμῶν, τῆς Ἀνατομίας, Φυσιολογίας, καὶ Παθολογικῆς Φυσιολογίας τῶν ὄργάνων τούτων.

Ὅσον δὲ καὶ ἂν παραμένῃ εἰσέτι σκοτεινὸν κατὰ πολλὰ, τὸ κεφάλαιον τῶν ἐγκε-

φαλικῶν λειτουργικῶν καὶ τῶν ἐνδοκρανιακῶν παθήσεων, οὐχὶ ὀλίγον συνετέλεσεν ἡ χειρουργικὴ καὶ εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν ἐπὶ τούτων γνώσεων ἡμῶν, διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ ζῶντος ἐπεμβάσεως καὶ τῆς ἀμέσου τῆς παθολογικῆς ἐστίας ἐπισκοπήσεως. Ἀπαράμιλλος ὅμως παραμένει ἡ συμβολή, ἣν εἰς τὴν καθόλου βιολογικὴν ἐπιστήμην ἡ χειρουργικὴ παρέσχε, συντελέσασα σπουδαιότατα εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ ὅλου συστήματος τῶν ἀδένων ἐσωτερικῆς ἐκκρίσεως, δι' ὧν ὁρμηίζονται ἅπασαι αἱ λειτουργίαι τῶν ὀργάνων καὶ συναρμολογοῦνται αὗται διὰ θαυμασίας ἀλληλοεπιδράσεως εἰς μίαν ὁμοιόμορφον λειτουργικὴν ἐκδήλωσιν, τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ζωῆς!

Τὸ πρῶτον πρὸς τοῦτο βῆμα ὑπῆρξεν ἡ ἀναγνώρισις τῆς σημασίας τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδένος. Πρὸ 50ετίας ἀκόμῃ ἡ ἐπιστήμη οὐδὲν περὶ τῆς λειτουργίας τοῦ ἀδένος τούτου ἐγνώριζεν, δι' ὃ ἐλάχιστα ἐνδιέφερε καὶ ἡ μορφολογία αὐτοῦ. Ἐν τῇ ἀπολύτῳ ταύτῃ ἀγνοίᾳ τῆς φύσεως καὶ σημασίας τοῦ ὀργάνου ἦτο ἐπόμενονον, ἐπεκτεινομένης τῆς χειρουργικῆς θεραπευτικῆς δράσεως ἐπὶ ὅλων τῶν ὀργάνων, διάσημοι χειρουργοὶ (*Kocher, Reverdin*) νὰ ἐπιληφθῶσι τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ διωγκωμένου, τὸν τράχηλον παραμορφοῦντος, τὴν τραχεῖαν συμπιέζοντος καὶ τὰ ἀγγεῖα ἐκτοπίζοντος θυρεοειδοῦς ἀδένος. Ἄλλ' ὅποια κατάπληξις ὅτε μετὰ τινα ἔτη γενομένης ἀναθεωρήσεως τῶν οὕτως ἐγχειρηθέντων 18 ἀτόμων διεπιστώθη, εἰς ποίαν ἀθλίαν σωματικὴν καὶ διανοητικὴν κατάστασιν εὐρίσκοντο οὗτοι. Οἱ 16 ἐκ τούτων ἐνεφανίζοντο ὡς ἀνθρώπινα ξερίπια κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ *Garré* (1883). Κεκμηκότες καὶ συρόμενοι μᾶλλον ἢ βαδίζοντες προσήρχοντο ἐν μετὰ τὸ ἄλλο, τὰ νεαρὰ μὲν τὴν ἡλικίαν ἀλλὰ γεροντικὴν ἔχοντα τὴν ἔκφρασιν ταῦτα ἄτομα παρουσιάζοντα πρόσωπον ὠχρόν, καὶ ὀνυτιδωμένον, τρίχας λευκάς, χεῖρας ἐξωδημένας, δέρμα ξηρόν καὶ ψυχρόν, ἀλλ' ὅπερ τὸ κύριον τελείαν διανοητικὴν κατάπτωσιν. Ἰδίως τὰ ἐγχειρηθέντα παῖδια ἐνεφανίζον ἔτι μᾶλλον ἐκδηλον τὴν διανοητικὴν ἀμβλύτητα, ἀλλὰ καὶ ὅλως ὑστεροῦσαν σωματικὴν ἀνάπτυξιν. Ἔτεροι χειρουργοὶ (*Reverdin, Julliard, Baumgärtner von Bruns*), βεβαιοῦσι ταχέως τὴν ἄνω περιγραφεῖσαν μετεγχειρητικὴν ἐκδήλωσιν. Οὐδεμία πλέον ἀπέμενεν ἀμφιβολία: Ἡ διανοητικὴ καὶ σωματικὴ αὕτη καχεξία καὶ κατάπτωσις προήρχετο ἐκ τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ μέχρι τοῦδε ἀγνοηθέντος τούτου ὀργάνου.

Ὅποίαν ἀναστάτῳσιν προὔκάλεσε τὸ ἀκούσιον τοῦτο χειρουργικὸν πείραμα εἰς ἅπαντα τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον! Πῶς εἶναι ἄρᾳγε δυνατόν τὸ ἀσήμαντον τοῦτο ὄργανον, τοῦ ὁποίου οὐδεμία λειτουργία καὶ οὐδὲν ἔκκριμα ἦτο γνωστόν, νὰ ἔχῃ τοιαύτην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς σωματικῆς καὶ διανοητικῆς καταστάσεως καὶ ἀναπτύξεως τοῦ ὅλου ὁργανισμοῦ;!

Οὐδεμία ἐπίσης εἶχεν ἀποδοθῇ ἕως τότε σημασία εἰς διόγκωσιν τοῦ ὀργάνου παρακολουθοῦσαν σχεδὸν πάντοτε σοβαρωτάτην τοῦ ὁργανισμοῦ νοσηρὰν κατάστασιν,

καθ' ἣν ταχυκαρδία, ἐξόφθαλμος καὶ διόγκωσις τοῦ θυρεοειδοῦς ἀποτελοῦσι τὴν τριάδα τῶν προεξεχόντων συμπτωμάτων, ἐννοῶ τὴν νόσον τοῦ Basedow. Ἐνῶ δέ τινες τῶν χειρουργῶν ἐξετέλουν τὴν ἐπὶ ἀπλῆς διογκώσεως παντελῆ τοῦ ὀργάνου ἀφαίρεσιν, ἐξ οὗ ἐβεβαιώθη ἡ μετεγχειρητικὴ καχεξία, ταυτοχρόνως σχεδόν, ἔτεροι (Tillaux 1881, Lud. Rehn 1883) ἄνευ οὐδεμιᾶς αιτιολογικῆς προκαταλήψεως, ἐπιδίδονται εἰς τὴν θεραπείαν τῆς βαρυτάτης τοῦ Basedow νόσου διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ μεγαλύτερου μέρους τοῦ διωγκωμένου θυρεοειδοῦς ἀδένος. Ὡς δὲ ὁ Rehn, ὁ πρῶτος τὰς παρατηρήσεις αὐτοῦ δημοσιεύσας, ἐκφράζεται, οὐδέποτε, οὕτω ἐνεργῶν, εἶχε φαντασθῇ ὅτι θὰ ἐπηκολούθει τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ ἀδένος τόσον ἄμεσος καὶ κατάφορος βελτίωσις ἐξελισσομένη εἰς τελείαν καὶ διαρκῆ ἴασιν νόσου τόσον βαρείας, ἀφορώσης τὴν λειτουργίαν ὅλων τῶν ὀργάνων καὶ ἰδίως τοῦ νευρικοῦ συστήματος. Ὅσον ὀλέθρια εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν εἶχε τὰ ἀποτελέσματα ἡ χειρουργικὴ ἐπέμβασις, τόσον θαυμασία εἰς τὴν ἐτέραν ἡ ἐπιτυχία! Τὸ λαμπρὸν ὅμως τοῦτο θεραπευτικὸν ἀποτέλεσμα ὡχρῶς ἀπέναντι τῆς βιολογικῆς παρατηρήσεως. Τὰ νοσηρὰ φαινόμενα τὰ ἀποτελοῦντα τὴν νόσον τοῦ Basedow καὶ ἐκδηλούμενα διὰ νευρικῆς ὑπερδιεγέρσεως καὶ ὑπερβαλλούσης ἐντατικότητος τῆς λειτουργίας ὅλων τῶν ὀργάνων, καταστέλλονται διὰ τῆς ἐλαττώσεως τοῦ ὄγκου καὶ ἐπομένως περιορισμοῦ τῆς ἐκκρίσεως, ἥτοι μειώσεως τῆς λειτουργίας τοῦ ὀργάνου.

Ἡ παντελὴς ὄθιν τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδένος ἀφαίρεσις καὶ οὕτω ἀναστολὴ τῆς λειτουργίας αὐτοῦ ἐπιφέρει σωματικὴν καὶ διανοητικὴν κατάπτωσιν, ὅπου ὅμως αἱ λειτουργίαι τῶν ὀργάνων τοῦ σώματος εὐρίσκονται εἰς ὑπερέντασιν, τὸ δὲ νευρικὸν σύστημα εἰς ὑπερδιέγερσιν, ἀρκεῖ ἡ ἐλάττωσις τοῦ ὀργάνου, ἥτοι ὁ περιορισμὸς τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, ἵνα ἐπέλθῃ λειτουργικὴ ἐν τῷ ὅλῳ ὁργανισμῷ ἰσορροπία.

Οὕτω διὰ τῆς χειρουργικῆς δράσεως συμπληροῦται ὁ κύκλος τῆς βιολογικῆς ἐμβειωσέως, ὅτι ὁ θυρεοειδὴς ἀδὴν ἐπέχει εἰδικὴν καὶ λίαν ἐπίσημον ἐν τῷ ὁργανισμῷ ἀποστολὴν καὶ ἐκπληροῖ ἐξαίρετον φυσιολογικὴν λειτουργίαν. Ἀλλ' ἡ βιολογικὴ αὕτη ἀναγνώρισις ἀποτελεῖ τὴν ἀπαρχὴν μόνον ἀπεράντου πεδίου ἐξερευνήσεως, καθόσον ἐβεβαιώθη μὲν ἡ λειτουργικὴ τοῦ ὀργάνου ἐκδήλωσις, ἀλλὰ παρέμεναν ἀκαθόριστα ἀπειράριθμα προβλήματα. Καθ' ἕκαστον δὲ πρὸς τὰ πρόσω βῆμα διηροίγετο χάος νέων προβλημάτων καὶ μυστηρίων καὶ ἐβεβαιούντο πολλαχῶς ἀλληλοσυγκρουόμενα συμπεράσματα! Διὰ τὸν χειρουργὸν ὅμως ἀπετέλει ἡ κατανόησις καὶ διευκρίνησις τούτων οὐχὶ ἀπλῆν ἐπιστημονικὴν ἱκανοποίησιν, ἀλλὰ ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην προωρισμένην γὰρ ὕψιμίῃ τὴν ἐκάστοτε ἐπέμβασιν αὐτοῦ. Αἶς ὁ ὠθεῖται οὕτως ὅπως ἀναλάβῃ λίαν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἐξερευνητικὴν ταύτην ἐργασίαν καὶ συμβάλῃ οὕτω τὰ μέγιστα πρὸς ἐπίλυσιν πλείστων τῶν προβλημάτων τούτων. Διὰ τῆς χειρουργικῆς ταύτης αὐτοῦ συμβολῆς ὅμως φέρεται συγχρόνως πρὸς ἀνακάλυψιν καὶ ἀνα-

γνώρισιν τῆς βιολογικῆς σημασίας καὶ ἐτέρων, μέχρι τοῦδε βιολογικῶς ἀγνώστων ὀργάνων, ὡς τῶν παραθυρεοειδῶν σωμάτων, τοῦ θύμου ἁδένος κ.ἄ.

Ἰὰ τῶν ὀλίγων τούτων παραδειγμάτων ἤθελον νὰ ὑποδείξω ἅφ' ἑνὸς μὲν πόσον μεγάλως συνέβαλεν ἡ νεωτέρα Χειρουργικὴ εἰς τὴν διευκρίνησιν καὶ ἀποκάλυψιν σπουδαίων βιολογικῶν καὶ ἱατρικῶν ζητημάτων, ἅφ' ἑτέρου ὅμως πόσον αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ χειρουργικὴ θεραπεία εὐρίσκεται πολλαχῶς ἐνώπιον νέων περιπλόκων βιολογικῶν προβλημάτων, ὧν ἡ ἐπίλυσις καθίσταται δι' αὐτὴν ἐξαιρετικῶς ἐπιτακτικὴ πρὸς τὴν ἐπὶ τὰ βελτίω τροποποιήσιν τῆς χειρουργικῆς ἀγωγῆς, πρὸς ὑπερνίκησιν ἐμφωλευόντων κινδύνων καὶ ἐπίτευξιν τοῦ ἐπιδιωκομένου τελικοῦ θεραπευτικοῦ ἀποτελέσματος.

Ἡ μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν νευρώσεως καὶ ἀσηψίας μεγάλη ἐκείνη ἐποχὴ τῆς ἐξε-
λίξεως καὶ ἀναδιοργανώσεως τῆς νεωτέρας χειρουργικῆς, καθ' ἣν καθ' ἑκάστην εἰσήγοντο νέαι ἐγχειρητικαὶ μέθοδοι καὶ διηροῖοντο νέα πεδία ἐπιτυχοῦς δράσεως, προκαλοῦντα μέγιστον ἐνθουσιασμόν παρὰ τοῖς χειρουργοῖς καὶ θαυμασμόν παρὰ τῷ κοινῷ, ἡ ἀποθαμβοῦσα αὕτη ἐποχὴ τοῦ τεχνικισμοῦ παρῆλθε, τὸν δὲ νεώτερον χειρουργὸν δὲν ἱκανοποιεῖ πλέον ἡ ἀνεύρεσις ἢ τελειοποιήσις ἐγχειρητικῆς τιμῆς μεθόδου, ἀλλὰ ἀπασχολεῖ αὐτὸν βαθυτάτα ἡ διευκρίνησις προβλημάτων εἰς τὴν Παθολογικὴν Φυσιολογίαν ἀναγομένων.

Ἡ παλαιότερα στενὴ ἀντίληψις, καθ' ἣν ὁ χειρουργὸς ἐνῆργει τοπικῶς μόνον πρὸς ἐξουδετέρωσιν βλάβης ἀφορώσης μονομερῶς τὸ πάσχον ὄργανον, ἀνεξαρτήτως τῆς καταστάσεως τοῦ ὅλου ὁργανισμοῦ, ἀντεκατεστάθη πρὸ πολλοῦ ὑπὸ τῆς πολὺ ἐνδυνάμει βιολογικῆς: Ὁ ζῶν ὁργανισμὸς ἀποτελεῖ ἀξιοθαύμαστον ἰσορροπίαν φυσι-
κῶν καὶ χημικῶν δυνάμεων, ἀλλ' ἰδίως βιολογικῶν, ἀκαθορίστων πολλαχῶς εἰσέτι, ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς ζωῆς ἐξαρωμένων. Οὐχὶ ὁ ἴστος καὶ τὸ ὄργανον, οὐδὲ τὸ οἰκοδομικὸν μορφολογικὸν στοιχεῖον τούτων — τὸ κύτταρον —, δύναται νὰ θεωρηθῇ πλέον ὡς φορεὺς τῆς ζωῆς, ἀλλὰ ζωὴ εἶναι αὕτη ἡ λειτουργικὴ ἐκδήλωσις τοῦ ὀργάνου, τῆς ζωῆς δὲ φορεὺς, αὐτὸς οὗτος ὁ ζῶν ὁργανισμὸς ἐν τῇ ὑπερτάτῃ ἁρμονίᾳ τοῦ συνόλου τῶν λειτουργιῶν τῶν ἀποτελούντων αὐτὸν ὀργάνων (*Ed. Rehn*). Ἐν τῇ ὑπερτάτῃ ταύτῃ λειτουργικῇ ἁρμονίᾳ ἔγκειται ἡ ὑγεία. Οὕτω ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἐν τῇ βιολογικῇ ἀντίληψει μετὰ χιλιετηρίδας, ἡ ὑπερτάτη τὴν ὅλην φύσιν ἀφορῶσα τοῦ Ἡρακλείτου διδασχὴ, καθ' ἣν ἐν τῇ ἰσορροπίᾳ τῶν ἀντιθέσεων ἔγκειται ἡ ἁρμονία, καὶ ἀνήκει κατὰ *A. Bier* εἰς τὰς «αἰωνίους ἀληθείας» ἡ περὶ εὐκρασίας τῶν χυμῶν ἀντίληψις τοῦ Ἱπποκράτους, πρὸς οὗς σήμερον ἡ Ἐπιστήμη ἀποδίδει μόνον ἐτέρας ὀνομασίας: Ὁρμόνας, ἀντιγόνα, ἀντισώματα κ.τ.τ. Ἀλλὰ τὴν ὑγείαν ἀποτελεῖ οὐχὶ ἡ στάσιμος καὶ ἀδιατάρακτος ἰσορροπία ἀντιτιθεμένων δυνάμεων, ἥτις θὰ ἰσοδυναμεῖ

πρὸς θάνατον, ἀλλ' ἡ ὀνθυμικὴ διαταραχὴ καὶ ἀποκατάστασις ταύτης, ὡς ἀντίδρασις κατὰ τῶν ἐκ τοῦ περιβάλλοντος ἀδιαλείπτων ἐρεθισμῶν, ἐξ οὗ ἐμφανίζεται καὶ διατηρεῖται ἡ ζωὴ (*Bier*). Ἡ νεωτέρα αὕτη ἀντίληψις ἐπιβεβαιωτὴ τὴν τοῦ Ἡρακλείτου διδαχὴν, καθ' ἣν «τὰ πάντα γίνεσθαι τε καὶ εἶναι δὲ παγίως οὐδέν» (Κούζης).

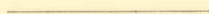
Αὕτη δὲ ἡ νοσηρὰ κατάστασις τοῦ ὁργανισμοῦ ἢ τὴν χειρουργικὴν ἐπέμβασιν ἐπιβάλλουσα, ἀποτελεῖ νέαν λειτουργικὴν ἰσορροπίαν, ἀποκατασταθεῖσαν ὑπὸ τὰς ἤδη ὑφισταμένας ἀλλοίας παθολογικὰς περιστάσεις. Τὴν νέαν ταύτην πρὸς διατήρησιν τῆς ζωῆς ἀναγκαίαν ἀλλὰ ἐξόχως εὐαίσθητον καὶ εὐκλόνητον ἰσορροπίαν, ἔρχεται νὰ διαταράξῃ ἡ χειρουργικὴ ἐπέμβασις ἢ καὶ ἄρδην ν' ἀνατρέψῃ, ἐνίοτε πρὸς προφανῆ κίνδυνον τῆς ζωῆς. Αἱ δ' ἡ νεωτέρα Χειρουργικὴ ἀντιλαμβάνεται τὴν ἐπέμβασιν ὡς ἐνέργειαν, πολυειδῆ καὶ περίπλοκον ἔχουσαν τὴν βιολογικὴν ἀπήχησιν ἐπὶ τοῦ ὅλου ὁργανισμοῦ, ἐπανερχομένη οὕτω μετὰ χιλιετηρίδας εἰς τὴν Ἱπποκράτειον ἀντίληψιν, καθ' ἣν ὁ πάσχων ὁργανισμὸς ἀποτελεῖ ἐνιαῖον σύνολον. Ἡ δὲ χειρουργικὴ ἔνδειξις δὲν βασίζεται μόνον ἐπὶ τῆς ἀνατομικῆς διαγνώσεως, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ συνόλου πολλαπλῶν παραγόντων.

Ὁ νεώτερος χειρουργὸς ἐν ἐπιγνώσει τῆς βαρυνούσης αὐτὸν ἐνθύντης ὑποχρεοῦται νὰ παρακολουθῇ ἀμεσώτατα τὰ ὑπὸ τῶν λοιπῶν ἱατρικῶν καὶ βιολογικῶν ἐπιστημῶν ἐπιτελούμενα, ἀλλὰ καὶ προωθεῖται ἐξ ἴσου ὑπὸ ταύτης ὅπως δι' ἰδίων μέσων ἐξερευνήσῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ προαγάγῃ τὴν ἐπιστήμην. Ἡ ἀμεσωτάτη αὐτοῦ σχέσις πρὸς πάσχον ὄργανον καὶ νοσοῦντα ὁργανισμόν, προάγει τὰ μέγιστα σκέψιν καὶ ἀντίληψιν αὐτοῦ, συγκρατεῖ αὐτὸν στενωτάτα συνδεδεμένον πρὸς τὴν πραγματικότητα καί, ὡς ἐκ τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως προκύπτει, προφυλάσσει αὐτὸν ἀπὸ πᾶσαν πρὸς τὴν θεωρίαν ὑπέρμετρον ἀφοσίωσιν, ἐμφανίζοντα αὐτὸν οὕτω πιστὸν ἀκόλουθον τῆς ἐν Κῶ Σχολῆς.

Ἄλλ' ὁ ἀπὸ χιλιετηρίδων ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ θεωρητικῆς σκέψεως καὶ πρακτικῆς ἐφαρμογῆς, αἱ ἀλλήλας ἀντιμαχόμεναι ἀρχαὶ αἱ διέπονσαι τὰς ἀρχαίας τῆς Κνίδου καὶ Κῶ Σχολάς, θέλουσιν ἀείποτε καθοδηγεῖ καὶ προάγει τὴν Ἱατρικὴν ἐπιστήμην. Θεωρητικὴ ἔρευνα καὶ ἐφηρμοσμένη θεραπευτικὴ ἀνήκουσιν ἐξ ἴσου εἰς τὰ ὑπέρτατα ἰδεώδη, πρὸς ἃ ὁ ἱατρὸς ἀτενίζει. Ἡ θεωρητικὴ ἱατρικὴ ἀκόλουθος τῆς Κνιδίου Σχολῆς θέλει παραμένει ἢ ὑπὸ τῆς ἐπιγνώσεως διεπομένη ἐπιστήμη. Ἡ θεραπευτικὴ ἱατρικὴ, εἰς ἣν καὶ ἡ Χειρουργικὴ κατ' ἐξοχὴν ὑπάγεται, παραμένει καλλιτεχνικὴ ἐκδήλωσις, κατὰ τὴν Ἱπποκράτειον ἀντίληψιν, διεπομένη ὑπὸ ἀνωτέρου ψυχικοῦ παράγοντος, ὅπως ἐκ τῆς ἐπιγνώσεως ἀνεξαρτήτου.

Ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου καὶ Ἱπποκράτους δι' ὅλων τῶν χιλιετηρίδων, ἅπαντα τὰ ἀνώτερα, ἱατρικὰ πνεύματα ἀνεγνώρισαν εἰς τὸν ἀληθῆ ἱατρὸν ἔμφυτα ψυχικὰ καὶ ἡθικὰ

χαρίσματα ἀπαραίτητα πρὸς ἐπιτέλεσιν ὑπερτάτου σκοποῦ, τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ζῶντος (Liek). Τὸ θεραπεύειν ἀνεγνωρίσθη αἰείποτε ὡς πράξις ἱερὰ καὶ δέον ἐς αἰνὰ ἐπιτελεῖται, μετὰ ἱερᾶς προσηλώσεως πρὸς πᾶσαν ἀνωτάτην ἡθικὴν καὶ εὐλαβοῦς πρὸς τὸ θεῖον ἀφοσιώσεως.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚΛΕΓΕΝΤΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Α.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΑ ΑΠΟΣΤΑΛΕΝΤΑ ΑΠ' ΕΥΘΕΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΝ

Bucuresti (Telegr.), 3 avril 1933

Monsieur le Président Académie Athènes, Grécia.

Apprenant l'élection dont vous m'honorez, je vous en exprime toute ma gratitude.

NICOLAS IORGA

Paris, 9 avril 1933

Monsieur le Président,

J'ai reçu de Monsieur le Ministre de Grèce à Paris la notification officielle de ma nomination de Membre étranger à l'Académie d'Athènes. Je lui ai dit combien je ressentais profondément le très grand honneur qui m'est fait et qui unit mon nom d'une façon si intime à celui des représentants les plus réputés de la science hellénique.

Je sais que je compte parmi eux de bons et anciens amis et je pense que sans doute leur bienveillant et indulgent jugement aura facilité mon accès auprès de vous. Je les en remercie du fond du cœur.

Je devais déjà beaucoup à la Grèce et en particulier à Athènes où j'ai passé plusieurs années très heureuses et où j'ai appris à aimer le passé pour tout ce qu'il contient de bien et de beau. Je dois maintenant à l'Académie d'y ajouter des pensées de solidarité, de reconnaissance et d'affection qui m'attachent par de nouveaux liens à votre illustre et cher pays.

Veuillez donc, Monsieur le Président, agréer avec l'assurance de ma haute considération, l'expression de ma sincère gratitude, et dire à tous vos confrères mon remerciement ému et cordial.

E. POTTIER

*Membre de l'Institut de France
Conservateur honoraire des Musées Nationaux*

Luntenen, le 19 mai 1933

Monsieur le Président,

Je viens de recevoir, par l'intermédiaire de la Légation de Grèce à la Haye, le diplôme d'Associé étranger de l'Académie d'Athènes et votre bienveillante lettre du 26 avril 1933.

Je sens tout le poids de l'insigne honneur que votre Académie vient de me faire en me nommant son ξένος ἑταῖρος, et j'en suis très fier et très reconnaissant.

Je vous prie de bien vouloir transmettre à l'Académie mes remerciements cordiaux pour cette distinction si hautement appréciée.

Agréez, cher Monsieur, l'expression de mes sentiments bien dévoués.

HUGO DE VRIES

Paris, 9 juin

Monsieur le Président,

La légation de Grèce à Paris me transmet votre lettre avec le diplôme et les insignes de membre de l'Académie, que vous avez bien voulu me faire parvenir par son entremise.

Je tiens à vous dire, Monsieur le président, combien j'ai été sensible à l'honneur que m'a fait l'Académie en m'appelant à elle, et je vous serai reconnaissant de lui en exprimer mes sentiments de vive reconnaissance. J'ai toujours, vous le savez, été un grand ami de votre pays, et je suis singulièrement heureux de ce lien nouveau qui m'attache à la Grèce.

Agréez, Monsieur le Président, les assurances de ma haute considération.

CH. DIEHL

Roma, 10 Giugno 1933

Illmo Signor Presidente,

S. E. P. A. Metaxàs, Ministro di Grecia presso S. M. il Re d'Italia, mi comunicò la mia nomina a membro straniero di cadesta insigne Accademia, e mi trasmise il relativo diploma e le insegne accademiche.

Espresi già a Lui la mia gratitudine per l'alto onere che vollero farmi i colleghi ellenici. Voglio ripetere direttamente anche a Lei la espressione di questi miei sentimenti.

Studio dell' antica storia greca, sincero ammiratore della civiltà classica, ammiratore degli sforzi che i Greci moderni hanno fatto per la libertà e grandezza della loro patria, e per il suo civile progresso, io sono ben lieto di veder divenire sempre più stretti i legami d'amicizia che mi stringono con la nazione ellenica, e con gli studiosi che la onorano.

Voglia gradire, illustre Signor Presidente, l'espressione della mia più distinta osservanza.

GAETANO DE SANCTIS

Paris, le 12 juin 1933

Monsieur le Président.

M. le Ministre de Grèce à Paris vient de me faire parvenir le diplôme et les insignes de Membre étranger de l'Académie d'Athènes.

Je m'empresse de vous en remercier et de vous témoigner de nouveau ma gratitude pour le grand honneur que l'Académie a bien voulu me faire.

Je me réjouis de ces liens nouveaux qui m'attachent à votre beau pays et à vos hommes de sciences si estimés.

Veuillez, Monsieur le Président, présenter à vos confrères l'expression de ma gratitude et agréer pour vous ma haute considération et mes sentiments dévoués,

LACROIX

Berlin-Lichterfelde, den 14. Juni 1933

Sehr geehrter Herr Präsident!

Nach meiner Heimkehr von den Ausgrabungen in Troja ist mir von der hiesigen griechischen Gesandtschaft am 8. Juni Ihr wertcs Schreiben vom 26. April überreicht worden, durch das Sie mir meine Ernennung zum Auswärtigen Mitgliede der Akademie von Athen mitteilen und zugleich das Diplom dieser Ernennung und zwei akademische Zeichen überreichen.

Indem ich meine späte Antwort, die durch meine Abwesenheit von Berlin veranlasst ist, zu entschuldigen bitte, beile ich mich, Ihnen und der Akademie meinen verbindlichen Dank auszusprechen für die hohe Ehre, die Sie mir durch diese Ernennung erwiesen haben. Denn es ist für mich, der ich mein Leben seit 56 Jahren seit meiner Teilnahme an den Ausgrabungen von Olympia, der Erfahrung der altgriechischen Kunst und Geschichte gewidmet habe, eine besonders hohe Ehre, Mitglied derjenigen Akademie zu sein, welche die Nachfolgerin der berühmten Akademie eines Platon und Aristoteles ist.

Mit der Versicherung besonderer Hochachtung zeichne ich,
sehr geehrter Herr Präsident, als Ihr sehr ergebener

WILHELM DÖRPFELD

Professor

Berlin, 15. Juni 1933

Hochverehrter Herr Praesident!

Nachdem ich durch den Herrn Griechischen Gesandten zu Berlin, Excellenz Jean Politis, die Nachricht erhalten habe, dass ich von der Akademie zu Athen anlässlich des siebenten Jahrestages ihrer Gründung zum ausländischen Mitglied erwählt worden bin, und dazu das Diplom und die akademischen Abzeichen, sowie Ihr Schreiben vom 26. April durch ihn empfangen habe, beile ich mich, Ihnen meinen tiefsten Dank für die hohe Ehrung auszusprechen, die mir dadurch zuteil geworden ist. Wenn mich meine Studien vielfach auch auf andere Gebiete geführt haben, so steht meinem Herzen doch kein Land der alten Welt so nahe wie Hellas und innerhalb von Hellas die Stadt, von der eine alte Znschrift so schön sagt: Ἑλλάδος Ἑλλὰς Ἀθῆναι.

Ich empfinde es daher als ein ganz besonderes Glück, dass ich mich nunmehr als ξένος ἑταῖρος der Akademie dieser Stadt betrachten darf.

Ich bitte Sie, hochgeehrter Herr Praesident, den Mitgliedern der Akademie den Ausdruck meines tiefsten Dankes für die grosse Ehre, die Sie mir erwiesen haben, übermitteln zu wollen, und verbleibe

in ausgezeichnetcr Hochschätzung

Ihr ganz ergebener

Prof. Dr. ULRICH WILCKEN

Rome, 2 juillet 1933

Monsieur le Président de l'Académie d'Athènes,

J'ai eu déjà l'honneur de prier Monsieur le Ministre de la République à Rome de manifester à l'Académie d'Athènes mes plus sincères remerciements pour le grand honneur qu'elle a bien voulu me faire, en me nommant son associé Étranger.

Mais je tiens aussi à vous adresser directement l'expression de ma reconnaissance en vous priant de vouloir aussi exprimer mes remerciements aux illustres Collègues de l'Académie qui ont voulu m'appeler parmi eux.

Veillez accepter, très honoré Monsieur, l'assurance de ma plus haute considération et de mon sincère dévouement.

VITTO VOLTERRA

Lyon, le 3 juillet 1933

Monsieur le Président,

Monsieur Marchetti, Chargé d'Affaires de Grèce, a bien voulu me faire parvenir le diplôme et les insignes de Membre étranger de l'Académie d'Athènes.

Je suis particulièrement honoré d'appartenir à cette Académie, dont le passé est si glorieux.

Je vous remercie bien vivement, et je vous prie d'agréer, Monsieur le Président, l'assurance de ma haute considération et de ma profonde reconnaissance.

Le Maire de Lyon, Député du Rhône,

E. HERRIOT

München 5. Juli 1933.

Sehr geehrter Herr Präsident, Ihnen und der ganzen Athenischen Akademie muss ich meinen allerherzlichsten Dank aussprechen, für die grosse Ehre, die Sie mir durch Ernennung zum auswärtigen Mitglied erwiesen haben. Es ist eine grosse Freude, dass ich mich der Akademie nun so besonders verbunden fühlen darf, welche schon durch ihren Namen grade mit derjenigen Stadt und mit der geistigen Entwicklung zusammen hängt, der ich von Jugend an meine Arbeit und meine Liebe gewidmet habe. Eine lange Reihe von Jahren, die ich in Athen bei wissenschaftlicher Arbeit verleben durfte, hat dies Gefühl gesteigert und die Freunde, die ich aus dem Kreise Griechischer Wissenschaft gewinnen konnte, haben es noch besonders gefestigt. Ihm hat die Akademie nun das sichtbare Zeichen hinzugefügt, das ich mit dem frohen Gefühl annehme und tragen will, nicht als Fremdling in den Kreis der Akademie einzutreten, sondern wie in eine zweite Heimat.

Ihr in dankbarer Hochachtung ergebener

PAUL WOLTERS

Paris, 5 juillet 1933

Monsieur le Président,

L'Académie d'Athènes, en m'élisant comme Associé étranger, m'a fait un grand honneur, dont je n'ai pu la remercier jusqu'ici en raison de l'état de ma santé, qui m'a obligé à un long séjour dans une clinique. Je tiens à réparer aujourd'hui ce retard involontaire. Mon grand âge et l'affaiblissement de mes forces m'interdisent d'espérer que je puisse revoir Athènes. Je n'en attache que plus de prix à un titre qui crée un nouveau lien de sympathie entre moi et les savants éminents dont se compose l'Académie d'Athènes.

Veillez agréer, Monsieur le Président, l'expression de mes sentiments les plus dévoués.

MAURICE CROISSET

*Le Coq sur mer, Belgien, den 7 Juli 1933**An die Akademie der Wissenschaften Athen*

Ich nehme mit herzlichem Danke die Wahl zum auswärtigen Mitglied der Athener Akademie der Wissenschaften an. Bei meiner unbegrenzten Verehrung für diejenigen Männer, die vor Jahrtausenden in Ihrem Lande die abendländische Philosophie und Mathematik begründet haben, bedeutet diese Ernennung für mich ein tiefes Erlebnis.

Mit ausgezeichneter Hochachtung

A. EINSTEIN

*Bonn, 30 Juli 1933**Sehr geehrte Herren Kollegen!*

Dieser Tage überreichte mir der Sekretär des griechischen Generalkonsulats Köln das Diplom und die Abzeichen der Akademie nebst dem freundlichen Begleitschreiben vom 26. April.

Bewegten Herzens spreche ich der Akademie meinen tief empfundenen Dank für diese Ehrung aus. Es erfüllt mich mit freudigem Stolz, der hochansehnlichen gelehrten Körperschaft des Landes angehören zu dürfen, das mein erstes grösseres Arbeitsfeld gewesen ist. Seitdem ich vor 46 Jahren zum ersten Mal den Boden von Hellas betreten habe, fühle ich mich durch den unvergleichlichen Zauber dieses herrlichen Landes, das hohe wissenschaftliche Interesse, das seine Natur und Geschichte erregen, die vielseitigen Probleme, die der ursächliche Zusammenhang von Natur und Menschheit gerade hier aufstellt, ferner durch die lebenswürdige Gastlichkeit und die ausgezeichneten Eigenschaften seiner Bewohner immer wieder angezogen und gefesselt. Für mich in meinem Alter ist es ein schönes Bewusstsein, dass meine Arbeiten, die ich vor Jahrzehnten im ägäischen Erdraum ausgeführt habe, noch heute von den besten Vertretern der griechischen Wissenschaft der Anerkennung wert gehalten werden. Wenn mir das Schicksal noch einige Jahre der Arbeit gewährt, hoffe ich sie zur Fortführung meines Werkes über Hellas zu verwenden und dadurch nach Möglichkeit den Dank abzutragen für das, was mir Hellas an Lebenswerten jeder Art geschenkt hat.

Mit ausgezeichneter Hochachtung und in aufrichtigster Dankbarkeit

ALFRED PHILIPPSON

B.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΑ ΑΠΟΣΤΑΛΕΝΤΑ
ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΑΤΑ ΧΩΡΑΣ ΠΡΕΣΒΕΥΤΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

*Paris, le 7 avril 1933**Monsieur Politis Ministre de Grèce Paris.**Monsieur le Ministre,*

Je suis très honoré d'avoir été nommé Membre étranger de l'Académie d'Athènes, et je vous remercie d'avoir bien voulu m'en prévenir. J'ai eu jadis dans mes cours de la Sorbonne des auditeurs qui ont été ou sont aujourd'hui professeurs dans vos Universités. Je ne sais si je reverrai jamais la Grèce, mais c'est un des meilleurs souvenirs de mes voyages, d'avoir, il y a plus de

quarante ans, parcouru le Péloponnèse à dos de mulet. Les transports seraient sans doute aujourd'hui plus commodes, mais moins pittoresques.

Veuillez agréer, etc.

EMILE PICARD

Monsieur Politis Ministre de Grèce Paris.

Paris, le 5 Mai 1933

Mon cher Ministre,

Je suis profondément touché de la nouvelle que vous avez bien voulu m'annoncer et qui m'apprend que j'ai été nommé Membre de l'Académie d'Athènes.

Je suis fier de ce nouveau titre et de ce haut lien qui me rattachent à un pays et à une civilisation pour lesquels j'ai éprouvé dès l'enfance, une attraction si forte, et que la vie n'a fait qu'accroître chaque jour.

J'espère, comme vous voulez bien me l'indiquer, avoir un jour prochain le bonheur de porter moi-même à l'Académie d'Athènes, les remerciements et les vœux de son nouveau Membre.

Je vous demande en attendant d'être mon interprète, et je n'en pouvais trouver de meilleur, auprès de la Compagnie.

Je vous prie, mon cher Ministre, d'agréer, etc.

PAUL PAINLEVE

My dear Sir,

Cambridge, May 23rd 1933

I have received your letter informing me that I have been elected a Foreign Member of the Academy of Athens.

I much appreciate the high honour conferred on me by this proposal of which your letter was the first intimation. It will be a great pleasure to me to become a member of your distinguished Academy.

At the moment I am very uncertain of the time of my next visit to London, where I am usually very occupied with formal meetings. While I should be glad of the opportunity of making your personal acquaintance and to express my thanks in person, possibly it would be simpler to send on the diploma and insignia to me at my private address, Newnham Cottage, Queens' Road, Cambridge.

Believe me, Yours faithfully

RUTHERFORD

Youlburt, Berks, Near Oxford, June 3rd, 1933

Dear Mr. Caclamano,

Your young friend Mr. Matsas, left the Insignia and Diploma of the Academy of Athens three days since but he had only now forwarded to me your very kind letter. I have no information of being elected a Member of your Academy, and I need not say how greatly I appreciate the honour thus conferred. To be entitled to walk in the groves of Academie; is surely the oldest title of any such fraternity. Let me say, too, — and that is a circumstance not often found in the case of official insignia! — that the token of membership itself is of exceptionally tasteful design. The model of Athena's head

is evidently taken from the coins of Thurioi — which, really, better represents Athens in that department than its own, commercially hampered mint.

Would it be asking you too much to convey to the Academy of Athens my high of the honour that they have thus conferred on me.

Believe me, Yours sincerely,

ARTHUR EVANS

Mount Wilson Observatory

June 20, 1933

His excellency The Minister of Greece Washington, D. C.

Your Excellency :

I have the honor to acknowledge receipt of your kind letter of June 15, informing me of my election as foreign Associate of the Academy of Athens.

I beg to assure you of my very high appreciation of this rare distinction, which is rendered doubly valuable by the leading position of Greece in the intellectual world and the ties of friendship between your country and the United States. Please be kind enough to convey to the Academy my cordial expression of thanks.

Permit me to add that the insignia and diploma may be sent to me, as you suggest, at the Mount Wilson Observatory, Pasadena, California.

With the assurance of my highest respect, I am

Your very sincerely

GEORGE S. HALE

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΕΚΛΕΓΕΝΤΩΝ ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Α.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΑ ΑΠΟΣΤΑΛΕΝΤΑ ΑΠ' ΕΥΘΕΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΝ

Zürich, 16. Okt. 1932.

Hochverehrter Herr Präsident!

Von einer Reise zurückgekehrt erhielt ich hier das mir freundlichst übersandte Diplom meiner Ernennung zum Mitglied der Akademie von Athen und spreche Ihnen hierfür meinen verbindlichsten Dank aus. Gleichzeitig danke ich der Akademie herzlichst für die grosse Ehrung, die mir durch die Ernennung zu ihrem Mitglied zuteil geworden ist und hoffe meinen besten Dank bald auch noch persönlich in Athen zum Ausdruck bringen zu können.

Mit dem Ausdruck meiner vorzüglichsten Hochachtung verbleibe ich

Ihr sehr ergebener

Prof. CARL RENZ

New-York city, Νοεμβρίου 15, 1932

Ἀξιότιμε Κύριε Πρόεδρε,

Μετ' ἀληθοῦς συγκινήσεως ἔλαβον γνῶσιν τῆς ἐκλογῆς μου ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν διὰ τῆς λήψεως τοῦ ὑμετέρου ἐγγράφου καὶ τοῦ ἐπισυννημένου διπλώματος. Ἐπιθυμῶ ὅπως διαβεβαιώσω ὑμᾶς ὅτι, ἀποδέχομαι τὴν ὀνομασίαν μου λίαν ἐγγνωμόνως καὶ μετὰ βαθυτάτης συναισθήσεως τιμῆς.

Ἰδιαίτερος μὲ καθιστᾷ εὐτυχή καὶ ὑπερήφανον τὸ γεγονός ὅτι ἡ τιμητικὴ αὕτη διάκρισις προέρχεται ἐκ μέρους τῶν πλέον ἐκλεκτῶν διανοουμένων τῆς μητρικῆς μου χώρας, τῆς ὁποίας αἱ εὐγενεῖς παραδόσεις ἀπετέλεσαν δι' ἐμὲ πάντοτε τὴν μεγαλειέταν πηγὴν ἐμπνεύσεως καὶ ἰδεολογίας. Τὰς παραδόσεις αὐτὰς αἰσθάνομαι ὑπέροχτε τὸ καθήκον ὅπως προτάξω ὡς τὸν ἀπώτατον σκοπὸν τῆς ζωῆς μου, διαθέτων ἐξ ὁλοκλήρου τὰς μικρὰς μου δυνάμεις εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν καὶ προαγωγὴν τῆς καθαρᾶς Ἐπιστήμης.

Θὰ σᾶς εἶμαι ὑπόχρεως ἂν λάβετε τὴν καλωσύνην νὰ μὲ καταστήσετε ἐνήμερον τῶν καθηκόντων μου διὰ τῆς ἀποστολῆς μερικῶν πληροφοριῶν σχετιζομένων πρὸς τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν δοῶν τῆς Ἀκαδημίας, ὡς καὶ τῶν ὑπ' αὐτῆς δημοσιευομένων μελετῶν.

Ἐπίσης θὰ σᾶς παρακαλέσω ὅπως μὲ πληροφορήσετε κατὰ πόσον ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν θὰ μὲ εἰμίμα διὰ τῆς ἀποδοχῆς οἰωνδήποτε πρωτοτύπων ἀνακρινώσεων μου καὶ κατὰ πόσον αὐταὶ θὰ ἡδύναντο νὰ γραφοῦν εἰς ἄλλην γλῶσσαν ἐκτὸς τῆς Ἑλληνικῆς. Ἀτυχῶς ἡ μακρὰ ἀπουσία μου ἐξ Ἑλλάδος καὶ ἡ ἔλλειψις καταλλήλων βοηθημάτων μὲ κάμνουν νὰ δυσκολεύομαι εἰς τὴν χρῆσιν τῶν νεωτέρων Ἑλληνικῶν ἐπιστημονικῶν ὄρων.

Παρακαλῶ ὅπως ἐκφράσητε εἰς τὰ ἀδελφὰ μέλη τοὺς πλέον ἐνθέρμους καὶ εἰλικρινεῖς χαιρετισμούς μου.

Διατελῶ μετὰ σεβασμοῦ καὶ τιμῆς.

ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ

Wassenaar, 18 Avril 1933.

Monsieur et très honoré collègue,

Par l'intermédiaire de M. Anagnostopoulos j'ai appris que dans sa dernière séance l'Académie m'a fait l'insigne honneur de me nommer membre correspondant. Je m'empresse de vous écrire que je fais le plus grand cas de cette haute distinction, qui m'est un lien très fort et très doux me rattachant au peuple hellénique, à sa langue et à sa littérature.

Veuillez agréer, Monsieur et très honoré collègue, l'assurance de mes sentiments de considération.

D. C. HESSELING

Ἀθῆναι, τῇ 28ῃ Ἀπριλίου 1933

Ἀξιότιμε Κύριε Γενικὸν Γραμματεῦ,

Ἔλαβον σήμερον τὴν ὑμετέραν ὑπ' ἀριθμ. πρωτ. 4716 ἐπιστολὴν τῆς 26ης Ἀπριλίου, ἐν τῇ ὁποίᾳ εἶχετε τὴν καλωσύνην νὰ μοὶ ἀνακρινώσητε τὴν ἐκλογὴν μου ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Παρακαλῶ ὑμᾶς νὰ ἐκφράσητε πρὸς τὸν ἀξιότιμον Κύριον Πρόεδρον καὶ τὰ ἄλλα μέλη τῆς Ἀκαδημίας τὰς θερμὰς εὐχαριστίας μου διὰ τὴν μεγάλην ἐκείνην τιμὴν καὶ διὰ τὸ δῖπλωμα, τὸ ὁποῖον ἐστείλατε.

Μετ' ἐξαίρετον τιμῆς ὑμέτερος

WILLIAM MILLER

Wien, 20. Mai 1933.

Hohe Akademie!

Meine Ernennung zu Ihrem korrespondierenden Mitglied ehrt mich ungemein, und ich danke Ihnen aufrichtig und herzlich für diese Wahl.

Es freut mich, nunmehr jener Akademie anzugehören, die der berühmten platonischen Ἀκαδημία am Kolonos, von der alle Akademien der Welt ihren Namen beziehen, am nächsten ist, und durch ein neues Band mit Ihnen und Ihrem Lande, mit Hellas verbunden zu sein, dessen Sprache und Geschichte ich meine Arbeit gewidmet habe und auch noch in Zukunft widmen werde.

Mit dem Ausdruck meiner dankbaren Ergebenheit.

PAUL KRETSCHMER

Κύριε Πρόεδρε

Βουκουρέστι 21 Μαΐου 1933.

Μὲ ἐκολάκευσεν ὑπερβολικὰ ἡ εἰδησις τῆς ἐκλογῆς μου ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Μὲ συγκίνησιν ἔλαβα καὶ τὴν τιμητικὴν περιγραμμένην τῆς ἐκλογῆς καὶ παρακαλῶ τὴν σοφὴν δλομέλειαν νὰ δεχθῇ τὴν ἔκφρασιν τῆς βαθείας εὐγνωμοσύνης μου διὰ τὴν μεγάλην τιμὴν, τὴν ὁποίαν μοῦ ἔδειξε.

Μὲ ἐξαίρετον ἐκτίμησιν

Δ. ΡΟΥΣΣΟΣ

Paris, le 23 Mai 1933.

Monsieur le Président,

Monsieur le Ministre de Grèce en France a bien voulu me faire parvenir le diplôme et la lettre par laquelle vous me faisiez l'honneur de m'informer que j'avais été élu membre correspondant de votre Académie.

Ce titre m'est d'autant plus précieux qu'il ajoute encore aux liens qui m'attachèrent, dès mes premiers travaux à votre pays et à l'Art Grec.

En étudiant longuement Pergame, en fouillant le Temple d'Apollon Didyméen, j'ai senti, jeune homme, que ce coin privilégié du monde était la source de toute beauté!

Le titre que vous me donnez aujourd'hui augmente encore, s'il se peut, une affection déjà ancienne; veuillez, Monsieur le Président, exprimer ma gratitude aux membres de votre Académie et croire à ma haute considération.

EMMANUEL PONTREMOLI

Ἐν Παρισίοις, τῇ 24ῃ Μαΐου 1933.

Κύριε Πρόεδρε,

Ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ λάβω τὸ ὑπ' ἀριθ. 4714 ἀπὸ 26ης παρελθόντος Ἀπριλίου ὑμέτερον ἔγγρα-
φον, δι' οὗ εὐηρεσιήθητε νὰ μοὶ ἀναγγείλητε δι κατὰ τὴν 157ῃν συνεδρίαν τῆς Ὀλομελείας τῆς
Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τῆς 9ης Μαρτίου 1933, ἐξελέγην ἀντεπιστέλλον μέλος αὐτῆς καὶ νὰ μοὶ ἀπο-
στείλητε τὸ οἰκεῖον Δίπλωμα.

Εὐχαριστῶν ὑμᾶς ἐπὶ τῇ εὐγενεῖ ταύτῃ ἀνακοινώσει, σπεύδω νὰ διαβεβαιώσω ὑμᾶς ὅτι ἡ
ἐκλογὴ αὕτη μὲ εὖρεν ἰδιαίτερος εὐαίσθητον, τοσούτω μᾶλλον ὅσον ὑπῆρξα ἐκ τῶν πρώτων εἰς
οὓς ἐγένετο ἡ τιμὴ αὕτη καὶ δὲν ἔπαυσα νὰ διατηρῶ διὰ τὴν χώραν τῆς καταγωγῆς μου τὴν ζωη-
ροτέραν στοργὴν καὶ τὰ αἰσθήματα μεγάλου θαυμασμοῦ, ἅτινα μερίζομαι μεθ' ὅλων ἐκείνων οἷτινες
ἐνδιαφέρονται διὰ τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα καὶ ἔχουσι τὴν λατρείαν τῆς Ἀρχαιότητος.

Δέξασθε, Κύριε Πρόεδρε, τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἐξόχου πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεώς μου.

E. RODOCANACKIS

Dénis les Bains, 24 mai 1933.

Monsieur le Président et cher confrère,

Je viens de recevoir, par les soins de la Légation de Grèce, le diplôme de membre correspondant. Je n'ai pas besoin de vous dire que pour un linguiste qui a donné au grec une grande part de sa vie, l'honneur qui lui est ainsi fait est particulièrement sensible. Athènes m'a jamais cessé d'être pour moi une patrie intellectuelle et je me sens hautement flatté d'avoir été proposé pour cette distinction par des linguistes éminents dont je suis fier d'être devenu le confrère.

Veillez agréer, Monsieur le Président et cher confrère, l'assurance de mes sentiments reconnaissants et dévoués.

ANTOINE MEILLET

Charlottenburg, 13e Ιουνίου 1933.

Ἐρίτιμοι κύριοι.

Μαθὼν διὰ τοῦ ὑμετέρου μέλους τοῦ φίλου μου κυρίου Καλιτσονάκη, ὅστις ἔγραψέ μοι περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Μαΐου, ὅτι ἡ Ἀκαδημία ἐξέλεξε με μέλος αὐτῆς, ἐξέφρασα διὰ συντόμον δελεαρίου πρὸς αὐτὸν τὴν μεγάλην χαρὰν μου καὶ εὐγνωμοσύνην, περιέμεινα δὲ τὴν ἀποστολὴν ἐπισήμου ἀπαντήσεως μέχρι τῆς κομιδῆς ἰδιαίτερας εἰδοποιήσεως. Προχθὲς δ' ἤκουσα παρὰ τοῦ φίλου μου κ. Βίλκεν, ὅτι τὰ διπλώματα ἐστάλησαν ἤδη εἰς τὴν ἐν Βερολίνῳ πρεσβείαν, δὲν ἀπεδόθησαν δὲ μέχρι τοῦδε διὰ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ πρεσβευτοῦ. Μὴ βουλόμενος δ' ὕστερεῖν ἐπὶ πλέον καὶ θεωρῶν τὴν ἀσφάλειαν τῆς ἀνακοινώσεως ἱκανήν, παρακαλῶ ἤδη τὴν σεβαστὴν Ἀκαδημίαν, ὅπως δεχθῇ τὴν ἔκφρασιν τῆς πληρεστάτης εὐχαριστίας μου, συγχρόνως δὲ καὶ τὴν διαβεβαίωσίν μου, ὅτι μεγίστην καὶ ἡδίστην τιμὴν παρέσχεν μοι ἡ ὑμετέρα ἐκλογή.

Καὶ ὅσα μὲν ἐν τοῖς πρότερον χρόνοις ἔπραξα ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας ἐπίστασθε καὶ ὑπομνήματος χάριν πίνακα χρονολογικὸν παρέθνηκα τοῦ τε βίου καὶ τῶν πράξεών μου· ἐν δὲ τῷ μέλλοντι καθόσον θέλω γὰ ἐπιζήσω προθυμότερος εἶμι κατὰ τὴν δύναμίν μου πειράσομαι «ἀεὶ τιнос ἀγαθοῦ παραίτιος γίνεσθαι» καὶ τῇ Ἀκαδημίᾳ καὶ τῇ ἐνδόξῳ καὶ ἀγαπητῇ Ἑλλάδι. Δὲν ἀγνοῶ τὰς ἀνθρωπίνας ἐλλείψεις, ἀλλ' ἐκ πρώτης ἡλικίας ἔχω ὑπ' ὄψιν τὰ τοῦ Πλάτωνος «πρῶτον μὲν φύεται ἕκαστος οὐ πᾶν ὁμοίως ἕκαστῳ, ἀλλὰ διαφέρων τὴν φύσιν, ἄλλος ἐπ' ἄλλον ἔργον προᾷξιν—ἐκ δὲ τούτων πλείω τε ἕκαστα γίγνεται καὶ κάλλιον καὶ ὁρῶν, ὅταν εἷς ἐν κατὰ φύσιν καὶ ἐν καιρῷ, σχολὴν τῶν ἄλλων ἄγων, πράττῃ».

Υμεῖς οὖν ἔρωσθε· ἡ δ' Ἑλλὰς πλείστον εἶμι ὄλβον καὶ εὐδαιμονίαν ἔχοι, ἀνθρώπος ἀεὶ μᾶλλον τῆς ἐν τῇ Πλατωνικῇ Ἀκαδημίᾳ φυντευθείσης, νῦν δ' ὑπὸ τῆς ὑμετέρας ἀδείκνυται καὶ διοργανωθείσης σοφίας καὶ ἐπιστήμης.

Μετ' ἰδιαίτερας ὑπολήψεως καὶ εὐγνωμοσύνης διατελῶ ὅλος προθύμος ὑμῶν.

ΦΙΛΕΡΕΙΚΟΣ ΧΙΛΛΕΡ

Θηραῖος καὶ Γερμανός

Jassy, le 19 juillet 1933.

Monsieur le Président.

Rentré à Jassy d'un long voyage, je trouve le diplôme de mon élection de membre correspondant de l'Académie d'Athènes, que M. le ministre de Grèce à Bucarest m'a fait parvenir.

Je suis très fier de la haute distinction, dont j'ai été l'objet.

Veillez me permettre de vous exprimer ma chaleureuse reconnaissance à vous-même et aux membres de l'Académie. Je partirai ainsi réconforté et le moral relevé à Paris pour faire à l'École des Hautes Études un cours d'une année concernant la lutte, couronnée d'un plein succès, que l'Église orthodoxe a soutenue contre le Calvinisme, au XVIIe siècle, pour défendre tout l'Orient, mais surtout les Balkans et la Russie, contre ce dangereux mouvement.

Je vous adresse pour la Bibliothèque de l'Académie les fascicules 7-8 de ma revue «Arta si Archaeologia», qui viennent de paraître.

Veuillez agréer, Monsieur le Président, l'expression de ma très haute considération.

Prof. O. TAFRALI

Basel den 14. September 1933.

Hochgeehrter Herr,

Wollen Sie der Akademie meinen ergebensten Dank für die Wahl zum korrespondierenden Mitglied übermitteln, die mir eben mitgeteilt worden ist. Ich weiss die Bedeutung dieser Wahl vollkommen zu würdigen. Für einen, der sich zeitlebens mit dem Griechentum beschäftigt hat, wenn auch mehr nur vom Standpunkte des Sprachforschers aus, muss es eine ganz besondere Genußtaugung sein, dem vornehmsten Gelehrtenkreise angehören zu dürfen, der im antiken und modernen Mittelpunkt der griechischen Welt tagt.

Mit ausgezeichnete Hochachtung

JACOB WACKERNAGEL

Loctudy (Finistère), 22 septembre 1933.

Monsieur le Président de l'Académie d'Athènes,

Je viens de recevoir avec le plus grand plaisir le diplôme qui me décerne le titre de membre correspondant de votre Académie. Nul plus que moi n'apprécie une distinction si enviable pour un helléniste. C'est un nouveau lien qui me rattache à la Grèce et à ma chère Athènes. Je suis profondément reconnaissant à ceux qui m'ont accordé un suffrage aussi flatteur, et désire vivement trouver une prochaine occasion de vous exprimer, à vous et à vos confrères, ma gratitude de vive voix.

Agréez, Monsieur le Président, l'assurance de mes sentiments les plus cordialement dévoués.

GLOTZ

Konstancin, près Varsovie, 27 sept. 1933.

Monsieur le Président,

M. le Ministre de la République des Hellènes à Varsovie vient de me faire parvenir votre aimable lettre concernant mon élection comme membre correspondant de l'Académie d'Athènes ainsi que le diplôme respectif. En vous répondant le plus tôt possible, je vous prie d'agréer et de communiquer à mes nouveaux collègues l'expression de ma vive reconnaissance au sujet du grand honneur que vous venez de me conférer. Être membre de l'Académie d'Athènes, cela veut dire faire part de la plus ancienne institution qui eût jamais porté ce nom — un nom, au surplus, qu'elle n'a pas emprunté à tel ou tel autre peuple, mais au contraire, accepté de son propre sol natif, pour le transmettre ensuite avec tant d'autres bienfaits de sa civilisation aux peuples païens. Étant helléniste moi-même je crois être doublement dans l'état d'apprécier non seulement l'honneur, mais tout aussi bien le charme de la nouvelle dignité que je viens d'atteindre grâce à votre bienveillance.

Agréez, Monsieur le Président, l'assurance de ma considération la plus parfaite.

THADDÄUS ZIELINSKI

Hamburg, 3. Oktober 1933.

Ἀξιότιμε κύριε Πρόεδρε,

Ἐπιτρέπετε μοῦ νὰ Σᾶς ἐκφράσω τὰς ἐγκαρδίας εὐχαριστίας μου διὰ τὴν μεγάλην τιμὴν ἣν μοῦ ἐκάματε διὰ τῆς ἀπονομῆς τοῦ ὑψίστου ἀκαδημαϊκοῦ τίτλου, τοῦ ξένου ἐταίρου Σας, ἥλθα πρώτην φορὰν σὺν τῇ Ἀθήνᾳ τῷ 1896 καὶ ἐπέστρεψα ἔπειτα 12 φορές, τελευταίως τῷ 1930, ποῦ εἶχα καὶ τὴν τιμὴν νὰ παρακαθίσω στὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς Ἀκαδημίας ἐπὶ τῇ 25ῃ Μαρτίου. Ἐλπίζω δὲ νὰ ἐπιστρέψω καὶ πάλιν κατὰ Μάρτιον 1934, διὰ νὰ Σᾶς ἐκφράσω καὶ προσωπικῶς τὰς θερμὰς εὐχαριστίας. "Ὅλος ὁ βίος μου εἶναι ἀφωσιωμένος εἰς τὸν Ἑλληνισμόν, πρῶτον ὥς διδασκάλου γυμνασίων, ἔπειτα ὥς καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Ἀμβούργου, καὶ δι' αὐτὸ τὸ δίπλωμά Σας εἶναι σὰν στεφάνωσις τῆς ἐργασίας τοῦ βίου μου· εἶστε βέβαιος ὅτι θὰ κάμω τὸ δυνατὸν νὰ γίνω ἄξιος αὐτῆς τῆς τιμῆς

μετὰ ἐξαιρέτου τιμῆς ὑμέτερος

Dr. ERICH ZIEBARTH

Prag-Dejwitz 284, 9. Okt. 1933.

Κυρίε μου Πρόεδρος!

Κυρίε μου Γενικὸς Γραμματεὺς!

Bitte, nehmen Sie, meine Hohen Herren von der Akademie zu Athen, meinen innigsten Dank für die hohe Ehre und Anerkennung meiner wissenschaftlichen Wirksamkeit entgegen, die Sie mir durch Ihre Wahl zum Ἑταῖρον ἀντεπιστέλλοντα erwiesen haben. Dankbar wird mein Herz noch mehr als bisher, immer mitten unter dem edlen, hellenischen Volke sein, besonders aber unter seiner wissenschaftlichen Führerin, der berühmten und ruhmvollen ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ.

In Dankbarkeit und Verehrung

EGON WEISS

z. Z. Obervellach in Kärnten 9. Oktober 1933.

Hochzuverehrender Herr Präsident. Hohe ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ.

Mit tiefgefühltem Danke bestätige ich den Empfang des Diploms, das mich zum korrespondierenden Mitgliede Ihrer Akademie erhebt, sowie des freundlichen Begleitbriefes. Ich weiss die hohe Ehrung, die damit meinen Studien zum hellenischen und hellenistischen Rechte zuteil geworden ist, sehr zu schätzen und hoffe auch in Hinkunft meine Arbeit diesem Gebiete erhalten zu können. Auch meine, ein langes Leben schon gehegte, immer wieder gehemmte Sehnsucht, das Land der Griechen und sein Athen zu sehen und sovielen jungen Freunde, die bei uns gearbeitet haben, dort wiederzusehen, auch der Erinnerung an meinen guten Freund Pappulias zu gedenken, auch dies alles hat durch Ihre Güte neuen Impuls gefunden u. wird sich hoffentlich in einem der nächsten Jahre verwirklichen lassen.

Inzwischen darf ich meinen verehrungsvollsten Dank in Worte kleiden, die ich so oft schon jungen Griechen sagte, u. die meiner seit meiner Knabenzeit gehegten Liebe für Ihr Vaterland gelten

ΖΗΤΩ Η ΕΛΛΑΣ

Ihr L. WENGEL

Dear Sir.

Oxford, October 16th 1933.

I must express my warm thanks to the President and Members of the Athenian Academy for

the honour they have done me in electing me a Corresponding Member. I need hardly say that, though I am a member of several distinguished academies, the pleasure with which I have received your communication is, to a devoted Hellenist like myself, a quite special gratification.

I beg to remain, Sir,

Yours sincerely,

GILBERT MURRAY

Leipzig, 22. 10. 1933.

Hochgeehrter Herr Präsident!

Die griechische Gesandtschaft in Berlin benachrichtigte mich unter gleichzeitiger Zustellung des Diploms von meiner Ernennung zum korrespondierenden Mitglied der Akademie von Athen.

Gestatten Sie mir, Ihnen als Vorsitzenden der ersten wissenschaftlichen Institution Ihres Landes meinen tiefgefühlten Dank für diese Auszeichnung zum Ausdrucke zu bringen.

Was die Welt Griechenland auf dem Gebiete der allgemeinen Kultur verdankt, weiss jeder. Die Bedeutung seines Rechts wurde lange Zeit durch das römische Recht überschattet. Erst die Forschungen der letzten Jahrzehnte, mochten sie von Rom oder vom Orient her an Griechenland herankommen, sind auf das Problem des hellenistischen Rechts gestossen, d. h. eines in seinem Kerne griechischen Rechts, und beginnen im steigenden Masse seine Rolle als einen wesentlichen Faktor in der Weltgeschichte des Rechts aufzuzeigen.

Das war die Idee, für die mein Jugendfreund, der leider von uns gegangene Pappulias stritt und in dieser Richtung bewegen sich auch die bescheidenen Beiträge, die ich zu diesem Problem leisten konnte. Wenn die Akademie von Athen sie würdigt, indem sie mich in den Kreis ihrer Mitarbeiter aufnimmt, so wird dies für mich ein Ansporn sein, mich weiterhin des mir bewiesenen Vertrauens würdig zu erweisen. Mit besonderer Freude und Genugtuung erfüllt es mich, dass dadurch ein neues Band geschaffen wird, das mich ausser der Sympathie für die grosse Geschichte Ihres Landes und den persönlichen freundschaftlichen Beziehungen mit vielen seiner Gelehrten mit ihm verknüpft. Genehmigen Sie Herr Präsident die Versicherung meiner aufrichtigen Verehrung und Hochschätzung.

P. KOSCHAKER

Paris, le 28 octobre 1933

Monsieur le Président,

Vous voudrez bien m'excuser de répondre si tard à l'envoi de la lettre par laquelle vous m'annoncez mon élection comme Membre correspondant de l'Académie d'Athènes.

Un long séjour à la campagne, nécessité par l'état de ma santé, m'a fait trouver votre lettre et le Diplôme qui l'accompagnait seulement depuis hier.

Je me sens très fier de l'honneur que l'Académie m'a décerné avec tant de bonne grâce dans une promotion qui compte des savants illustres. Ce titre resserre encore les liens si anciens qui m'attachent à votre pays que j'ai visité à deux reprises avec tant de profit. Je vous prie d'être mon interprète auprès de vos confrères pour les assurer de ma reconnaissance la plus profonde; j'espère que l'occasion me sera donnée un jour de prendre séance parmi eux.

Je vous prie, Monsieur le Président, de bien vouloir agréer l'expression de mes sentiments reconnaissants et dévoués.

P. COLLINET

Reigate, 2nd Nov, 1933.

Dear Sir.

Will you please present my duty to His Excellency.

I am in receipt of the diploma and I need not say that I deeply appreciate the honour done to me. It is moreover a pleasure no less great to receive it, for my families, Hanson and Freshfield, have been intimately connected with Greece and Turkey for just over a century. My father and I have done our best to keep up the Greek tradition. Our little village church at Lower Kingswood (S. Sofia) is a Byzantine building and my daughter's names are Zoë Theophanó.

*I will take an early opportunity of waiting upon His Excellency. and meanwhile**I am dear Sir, your very faithful servant,*

EDWIN H. FRESHFIELD, LL. D

Chicago, November 16, 1933.

My dear Mr. Economus :

Permit me through you to thank the members of the Academy of Athens of ancient lineage for my election as a corresponding member. It is a high honor to be associated with the descendants of those ancient Greeks whose history and institutions have been my life's study.

With gratitude and appreciation, I am Very sincerely yours,

R. F. BONNER

Roma, 26 Dicembre 1933

Illus. sig. Presidente dell' «Ἀκαδημία Ἀθηνῶν»

Io debbo anzitutto chiedere scusa del ritardo nel ringraziare la S. V. e gli altri illustri accademici dell' onore fattomi con la nomina a membro dell' Accademia: «onore di cui sono stato assai lieto e che ho debitamente apprezzato, conferitomi, com' essa, da' più eminenti dott. d' un paese al quale tanto deve la civiltà del mondo e che è congiunto al nostro da tanti legami e da tanta reciproca simpatia.

Ma, poichè l'art. 80 del nostro «Statuto del Regno» prescrive che «niuno può ricevere decorazione, titoli o pensioni da una potenza estera senza l'autorizzazione del Re—se anche, come si può ritenere e generalmente si ritiene non rientino in queste categorie le nomine semplicemente e puramente onorifiche di sodalizi di coltura, come le Accademie—pare credetti di comunicarne la notizia a S. E. il Ministro dell' Educazione Nazionale per averne un' autorizzazione, o comunque una risposta.

Non essendomi si non, dopo qualche mese, pervenuta alcuna risposta, non ho voluto ni a quì modo—quale che essa possa essere induzione nel rendere alla S. V., come a tutt i membri, i miei caldi ringraziamenti.

E con i sensi delle maggiori osservanze. Voglie crederme

delle S. V. dev.

Prof. ETTORE CICCOTI

B.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΑ ΑΠΟΣΤΑΛΕΝΤΑ
ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΑΤΑ ΧΩΡΑΣ ΠΡΕΣΒΕΥΤΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ*Washington, June 22, 1933.**Excellency Ch. Simopoulos Légation de Grèce Washington, D.C.**Honorable Sir :**Absence from my office on vacation has delayed the receipt and this acknowledgement of your esteemed favor of June seventeenth, notifying me of the honor conferred upon me by the Academy of Athens.**In accepting the designation as Corresponding Member of the Academy of Athens may I convey through you to the officers and members my deep appreciation of this distinction.**When it suits your convenience to send the diploma to me please address me at College of Physicians and Surgeons of Columbia University, 630 West 168th Street, New York City.**It will be my eager hope to visit Athens again and renew acquaintance with persons and places which have a permanent and precious place in my memory and affection.**Very sincerely yours,*

HAVEN EMERSON

*Haven Emerson, M.D. Professor of Public Health Practice,
College of Physicians and Surgeons, Columbia University, New York City.**Kloster auf Hiddensee (Rügen), 15. Juli 1933.**Seiner Exzellenz Herrn Jean Politis, Griechische Gesandtschaft, Berlin.**Exzellenz!**Durch ein Schreiben vom 11. Juli 1933, des Herrn Max von Schillings, Präsidenten der Preussischen Akademie der Künste, Berlin, Pariserplatz 4, erhalte ich Kenntnis von der mir in Athen erwiesenen grossen Ehrung, mit gleichzeitiger Übermittlung des gütigen Briefes von Eurer Exzellenz, der als Datum den 8. Juni 1933 trägt. Zugleich wird die schöne Urkunde meiner Ernennung zum korrespondierenden Mitglied der Atheniensischen Akademie übersandt. Wenn mein Dank somit eine wesentliche Verspätung erlitten hat, bitte ich, mich freundlichst entlasten zu wollen.**Man konnte mir keine höhere und freundlichere Ehrung erweisen, als die mir urkundlich gewordene: ich bin durch leidenschaftliche Neigung seit meiner Frühzeit mit Athen verbunden, sowohl mit der ewigen Gegenwart seiner Vergangenheit, als der Erneuerung seiner Gegenwart in Jugend. Die schönste Episode meines Lebens war wohl die, wo ich das mit der Seele gesuchte und bewohnte Griechenland wirklich betreten durfte. Der Erlöserorden, durch Exzellenz von Rangabé übermittelt, hatte aus diesen Gründen damals für mich eine besondere Bedeutsamkeit, die sich in der neuen Ehrung womöglich noch steigert.**Die Unbegrenztheit des Geistes gestattet leicht, sich die erste aller Akademien, durch Platon*

begründet, und die heutige, über Adamantios Korais, als Einheit vorzustellen und alte und neue Mitglieder als von einem Bande umschlungenen Geistesgefährten.

In diesem Sinne werde ich mich, wo ich auch sei, in ihrem Kreis ehrfürchtig beheimatet fühlen, und ich bin dankbar für das Geschenk dieser erhebenden und erwärmenden Kamaradschaftlichkeit, das Sie mir so gütig übermittelten.

GERHART HAUPTMANN

Washington, Sept. 26, 1933.

Honorable C. H. Simopoulos, Minister of Greece, Washington, D.C.

My dear Mr. Simopoulos :

I am much gratified by the bestowal upon me of the title of Corresponding Member of the Academy of Athens. Permit me through you to thank the members of the Academy responsible for the election. You have my correct address :

Faculty Exchange, University of Chicago.

I am, Honorable Sir, Very truly yours,

R. J. BONNER

New Haven, Conn. October 10, 1933.

H.E. Mr. Ch. Simopoulos, Minister of Greece, Legation of Greece, Washington, D.C.

Dear Sir :

In regard to your announcement to Professor Rostovtzeff of September 22nd to the effect that the Academy of Athens has bestowed upon him the honorary distinction of «Corresponding member of the Academy of Athens,» I have the honor to inform you, that Professor Rostovtzeff, is spending the year 1933-34 in Europe, but that all his mail is handled by myself, his secretary, at the office :

Department of Classics, Yale University, New Haven, Conn.

I therefore, should, like to ask you kindly to forward the diploma which you are holding at his disposal to the above address, and I shall be very glad indeed to inform Prof. Rostovtzeff of the honor which the Academy of Athens has so generously conferred upon him.

I am, Honorable Sir, respectfully yours,

ROLANDO BÆCKLIN

Dear Mr. Caclamano,

Oxford, October 16th, 1933.

I was delighted to receive Your Excellency's letter, with its news that the Academy of Athens had elected me a Corresponding Member. I am a member of more than one foreign academy but naturally to receive this honour from the Academy of Athens gives me quite peculiar pleasure.

Believe me, Yours very sincerely,

GILBERT MURRAY

Excellence

Rome, Oct. 28, 1933.

I am in possession of Your kind letter of Sept. 22 which was forwarded to me to this place. Please give my best thanks to my colleagues of the Academy of Athens for the great honour which they bestowed on me. I am the more pleased to add this membership to the many others which I am holding since I devoted one part of my life to the study of Greek history and civilization in which Athens played such a prominent part. My secretary has already informed you that I shall be glad to have the diploma of which you speak in your letter.

I am Excellence, Very truly Yours,

M. ROSTOVITZ

Dear Sir

Reigate 3 Nov. 1933.

I have to day received from the Hellenic Legation in London the courteous letter in which you tell me that you have been good enough to elect me as your Corresponding Foreign Member of the Academy.

It is a great honour that you have done me, and, believe me, a pleasure no less great to find myself thus associated in the pleasantest manner with your famous country and your genial countrymen.

In replying to His Excellency the Minister I ventured to say, and I repeat here, that the connexion between my Family and Greece has now extended for the best part of a whole century, and my fathers' and my own for many years, between us, with the British School of History and Archeology at Athens. I do not feel that, far as I am away, I can look upon Athens and your fellow countrymen otherwise than as a home among friends. Moreover Greece is never out of mind; for my only daughter is called Zoi Theophano, I worship every Sunday in the Byzantine church (S. Sofie) which my father and a neighbour built in our country village, and, as some of my friends in Athens know, I have been engaged in the last 10 years with Byzantine law.

You will understand therefore how much I appreciate the honour you have done me and so,

I beg to remain Sir, your very obliged servant,

EDWIN H. FRESHFIELD

L. L. D.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 28ης ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1933*

ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Δ. ΡΑΚΤΙΒΑΝ

Κατὰ τὸ λήγον ἔτος ἡ Ἀκαδημία πενθεῖ τὴν ἀπώλειαν ἑνὸς ἀντεπιστέλλοντος μέλους, ἑνὸς τακτικοῦ καὶ ἑνὸς ξένου ἐταίρου. Σὺν τῇ ἀναγγελίᾳ τοῦ θανάτου, κατὰ τὰς ἀμέσως ἐπομένας συνεδρίας, ἐλέχθησαν τὰ προσήκοντα περὶ τε τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων ἐκάστου τῶν ἐκλιπόντων, ὥστε ὀλίγα μόνον ὑπολείπεται νὰ προσθέσω σήμερον.

Τὴν 23^{ην} Ἰουλίου ἔσχομεν τὸ ἀτύχημα νὰ ἀπολέσωμεν τὸν συνάδελφον καὶ πρῶτον τῆς Ἀκαδημίας γενικὸν γραμματέα Σίμον Μενάρδον. Ὑπὸ τοῦ ἔχοντος τὴν τιμὴν νὰ ὀμιλῇ πρὸς ὑμᾶς καὶ τοῦ συναδέλφου κ. Ι. Καλιτσουνάκη κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 19^{ης} Ὀκτωβρίου 1933 ἐξετέθησαν, ὅσον ἔνεστιν ἐπαρκῶς, τὰ τῆς πολλαπλῆς δράσεως τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός, ἔν τε τοῖς γράμμασι, τῇ πολιτείᾳ καὶ τῇ Ἀκαδημίᾳ.

Ὁ διαπρεπὴς Γάλλος μαθηματικὸς καὶ πολιτευτὴς Παῦλος Παινλεβέ, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῇ 5^ῃ Δεκεμβρίου 1863, ξένος δὲ ἐταῖρος τῆς Ἀκαδημίας ἡμῶν ἀπὸ τῆς 2^{ας} Φεβρουαρίου 1933, ἀπεβίωσε τῇ 28^ῃ Ὀκτωβρίου. Τὸ ἐπιστημονικὸν αὐτοῦ ἔργον ἀνεπτύχθη ὑπὸ τοῦ συναδέλφου κ. Κ. Μαλιέζου κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 2 Νοεμβρίου. Ἀπομένει νὰ μνημονευθοῦν ἐν συντόμῳ καὶ τ' ἀναγόμενα εἰς τὸ πολιτικὸν αὐτοῦ στάδιον. Φθιάσας εἰς τὸ μεσουράνημα τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ δόξης, ἔσχε τὴν εὐτυχὴ ἔμπνευσιν νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα του καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ, καὶ ἐκεῖ ἐτάχθη εὐθὺς ἀμέσως εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν. Εἰς τὴν Γαλλικὴν Βουλὴν εἰσῆλθεν, ἐκλεγείς τὸ πρῶτον τὴν 8 Μαΐου 1910, ἐν διαμερίσματι τῶν Παρισίων, ἐνεργόφῃ δὲ καὶ παρόεμεινε μέχρι τέλους εἰς τὴν ὁμάδα τῶν *républicains socialistes*. Ἀνῆλθεν εἰς τὸ Ὑπουργικὸν ἀξίωμα δεκαπεντάκις λαμβάνων συνήθως τὸ χαρτοφυλάκιον τῶν στρατιωτικῶν καὶ δὴ εἰς κρισίμους καὶ ἐκτάκτως δυσχερεῖς περιστάσεις. Πρωθυπουργὸς ἐγένετο τῇ 12 Σεπτεμβρίου ἕως 13 Νοεμβρίου 1917 καὶ εἰς δύο συνεχεῖς πρωθυπουργίας ἀπὸ 17 Μαρτίου μέχρις 22 Νοεμβρίου 1925.

* Ἰδὲ ἐπίσης Πρακτικά, 1933, σ. 404.

Ἐπὶ τῆς προεδρείας τοῦ Παινλεβὲ καὶ ἐν πλήρει μετ' αὐτοῦ ἀρμονίᾳ ὑπεγράφη παρὰ τοῦ Briand τὸ σύμφωνον ταῦ Locarno.

Ἐξελέγη καὶ πρόεδρος τῆς Βουλῆς κατὰ τὰ ἔτη 1924 καὶ 1925.

Τελευταῖον ἐν ἔτει 1932 διετέλεσεν Ὑπουργὸς τῆς Ἀεροπορίας εἰς τὴν τρίτην Κυβέρνησιν Herriot καὶ τὴν ὑπὸ τὸν Paul Boncour διάδοχον αὐτῆς.

Τὴν 1ην Μαΐου, βραχὺν χρόνον μετὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτῆς ὡς ἀντεπιστέλλοντος τῆς Ἀκαδημίας ἡμῶν μέλους, ἀπεβίωσεν ἡ Γαλλίς λογία Ἄννα κόμνησσα de Noailles. Τὸ ποιητικὸν αὐτῆς ἔργον ἐξῆρε δι' ἐμπνευσμένου ἀληθῶς λόγου ὁ συνάδελφος κ. Παλαμᾶς κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς Ἀκαδημίας τῆς 11 Μαΐου 1933.

Ἀίδιος ἔστω ἡ μνήμη τῶν ἀπελθόντων ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ συναδέλφων.

Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

§ 1. Τὸ νέον Δημοκρατικὸν ἡμῶν Σύνταγμα, ὑπογραφέν, δημοσιευθὲν καὶ ἰσχύον ἀπὸ τῆς 3 Ἰουνίου 1927, ὁρίζει ἐν ἄρθρῳ 22 τὰ ἑξῆς :

«Ἡ ἐργασία, ἥ τε πνευματικὴ καὶ σωματικὴ, διατελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους, μεριμνῶντος συστηματικῶς ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς καὶ ὕλικῆς ἐξυψώσεως τῶν ἐργαζομένων τάξεων, ἀσικῶν καὶ ἀγροικῶν».

Ἡ διάταξις αὕτη, μὴ ὑπάρχουσα εἰς τὰ παλαιότερα Ἑλληνικὰ Συντάγματα, εἶναι ἐξ ἐκείνων, αἵτινες, εἰσαχθεῖσαι εἰς τοὺς καταστατικοὺς χάρτας τῶν νεωτέρων ἰδίως πολιτευμάτων ἀπὸ τοῦ Γερμανικοῦ καὶ ἐντεῦθεν, διαλαμβάνουσι γενικοὺς θεωρητικοὺς κανόνας, συνιστῶντας ἀπλᾶς κατευθυντηρίους γραμμὰς διὰ τὸν κοινὸν νομοθέτην, εἰς ὃν ἐπαφίεται ἡ ὅλη δημιουργία τῶν σχετικῶν θεσμῶν, διατυπούσα, ὡς ἐλέχθη, ἐνδεικτικὸν μόνον τοῦ μέλλοντος νόμου τίτλον.

Πρὸς ἀκριβῆ ἀντίληψιν καὶ ὀρθὴν ἐρμηνείαν τῶν ἐν τῷ ἄνω ἄρθρῳ περιεχομένων ὁρισμῶν, συμβάλλει νὰ ἐξετασθῇ ἐν πρώτοις ἡ, καθ' ὃν χρόνον ἐθεσπίσθησαν, νομικὴ κατάστασις τῶν ἐργαζομένων τάξεων παρ' ἡμῖν.

Αὐτομάτως οὕτως ἡ νομοθετικὴ ὕλη, ἣτις πρόκειται ν' ἀποτελέσῃ θέμα τῆς παρούσης μελέτης, διαστέλλεται εἰς τὴν πρὸ καὶ τὴν μετὰ τὸ κρατοῦν Σύνταγμα.

Α'

§ 2. Ἦδη πρὸ πάσης ἐν τῷ ἡμετέρῳ πολιτεύματι ἀναγραφῆς τοιαύτης διατάξεως, τὸ δικαίωμα τῆς ἐργασίας εἶχε τεθῆ ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ καὶ εἰς πάντα τὰ παλαιότερα συντάγματα ἀναγεγραμμένου κανόνος τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας, ἧς μέρος ἀνέκαθεν ἐθεωρήθη ἡ ἐλευθερία τῆς ἐργασίας.

Τὸ ἄρθρον 4 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844 ἔφερεν : «Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία εἶναι ἀπαράβιαστος· οὐδεὶς καταδιώκεται, συλλαμβάνεται, φυλακίζεται ἢ ἄλλως πως

περιορίζεται, εἰμὴ ὅποταν καὶ ὅπως ὁ νόμος ὁρίζει». Ἐπὶ λέξει ἡ διάταξις αὕτη ἐπαναλαμβάνεται ἐν τῷ Συντάγματι τοῦ 1864, ἀμετάβλητος δὲ διέμεινε καὶ κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1911 ἀναθεώρησιν αὐτοῦ. Ἐν ἄρθρῳ 10 δὲ τοῦ ἐν ἰσχύϊ Συντάγματος συνεπληρώθη ὡς ἔπεται: «Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία εἶναι ἀπαραβίαστος· οὐδεὶς καταδιώκεται, συλλαμβάνεται, φυλακίζεται, ἀπελάννεται, ἐκτοπίζεται, ἢ ἄλλως πως περιορίζεται, εἰμὴ ὅποταν καὶ ὅπως ὁ νόμος ὁρίζει».

Συνέπεια λοιπὸν τοῦ περὶ προσωπικῆς ἐλευθερίας συνταγματικοῦ δόγματος καὶ τμῆμα τῆς ἐλευθερίας ταύτης, κατὰ τοὺς ἡμετέρους ἐρμηνευτάς¹, εἶναι ἡ ἐλευθερία τῆς ἐργασίας, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας. Ἐπὶ ἀναλόγου δὲ ἀφετηρίας θεμελιούσι καὶ ἐν Γαλλίᾳ τὴν *Liberté du travail, du commerce et de l'industrie*².

Ἡ βάσις αὕτη ὑπῆρξεν ἐπαρκῆς διὰ τὸν ἡμέτερον κοινὸν νομοθέτην πρὸς δημιουργίαν προστατευτικοῦ τῆς ἐργασίας δικαίου, ἰδιαίτερος ἀναπτυχθέντος ἀπὸ τῆς μεταπολιτευσέως τοῦ 1909, διὰ σειρᾶς νόμων τεινόντων εἰς περιφρούρησιν μὲν τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐργάζεσθαι, βελτίωσιν τῆς θέσεως τοῦ ἐργάτου καὶ ἐνίσχυσιν τῶν νομίμων δικαιωμάτων αὐτοῦ, εὐρύτεραν δὲ ρύθμισιν τῶν ὅρων τῆς ἐργασίας ἐκ τῆς ἀπόψεως τοῦ συμφέροντος τῶν τε ἐργαζομένων καὶ τῆς πολιτείας.

§ 3. Ἡ ἐλευθερία τῆς ἐργασίας δὲν δύναται τῷ ὄντι, γὰρ νοητῇ ἄκρατος καὶ ἀπόλυτος, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ αὐτῆς ταύτης τῆς ἐν τῷ ἄνω ἄρθρῳ παρεμβαλλομένης ἐξαιρέσεως, ἐπιτρεπούσης τὸν περιορισμὸν τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας «ὅποταν καὶ ὅπως ὁ νόμος ὁρίζει», τίθενται ὠρισμένοι φραγμοί, ὅροι ἢ ἀπαγορεύσεις.

Οὕτω διὰ τὴν ἄσκησιν ἐνίων ἐπαγγελμάτων, προϋποτιθέντων εἰδικὰ ἐφόδια γνώσεων ἢ ἐμπειρίας καὶ διατελούντων ἐν ἀμέσῳ ἐπαφῇ πρὸς τὴν κοινωνίαν, ἀπαιτεῖται ἡ βεβαίωσις τῆς ὑπάρξεως τῶν ὅρων τούτων διὰ σχετικῶν διπλωμάτων καὶ ἀδειῶν, ὡς τῶν ἱατρῶν, φαρμακοποιῶν, δικηγόρων, μηχανικῶν. Διὰ τῶν μέτρων τούτων κυριώτατα σκοπεῖται ἡ προφύλαξις τῆς κοινωνίας, ἀλλ' ἐν ταυτῷ ἐξυπηρετεῖται καὶ ἡ προστασία τῶν ἐν συνειδήτως ἀσκούντων τὰ τοιαῦτα ἔργα ἀπὸ τοῦ συναγωνισμοῦ τῶν στερουμένων τὰ προσόντα (ἐμπειρικῶν ἢ ἀγνρῶν). Σκοπὸν παρεμφερῆ ἐν τῷ ἐμπορίῳ ἐπιδιώκει καὶ ἡ διὰ ποινικῶν καὶ ἀστικῶν κυρώσεων καταπολέμησις τοῦ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ.

Ἀπὸ παραπλησίας βάσεως εἰς ἕτερα ἐπαγγέλματα ζητεῖται εἰδικὴ διοικητικὴ ἔρευνα καὶ ἄδεια, τὸ μὲν πρὸς ἐπίβλεψιν καὶ ἀσφάλειαν αὐτῶν τῶν ἐργαζομένων καὶ τῶν ἄλλων πολιτῶν (οἷον ἠλεκτρικαὶ ἐγκαταστάσεις, μεταλλευτικαὶ ἐργασίαι, οἰκοδομικαί, διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης μεταφοραί), τὸ δὲ ἀποτροπὴν ἄλλων ἐνοχλήσεων

¹ Ν. Ν. ΣΑΡΙΠΟΛΟΥ, Ἑλλ. Συνταγμ. δίκαιον, 3, 1918, σ. 31 ἐπ.

² ESMEIN, *Droit Constitutionnel*, ἔκδ. 1909 σ. 1024 ἐπ. DUGUIT, *Droit Constitutionnel*, 5, (1925), σ. 134 ἐπ. §§ 15-18.

τῆς κοινωνίας. Ἐνταῦθα ἀνήκει ἡ, κατὰ τὸν συνήθη ὅρον, ἐκ τῶν πόλεων ἀπομάκρυνσις «καταστημάτων ἐπικινδύνων, ἀνθυγιεινῶν ἢ ὀχληρῶν (*établissements dangereux, insalubres ou incommodes*)». Ἀνάλογοι ἠθικοὶ λόγοι ὑπαγορεύουσι τὴν προσήκουσαν τοποθέτησιν τῶν οἰκῶν ἀνοχῆς καὶ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν μεσιτικῶν γραφείων.

Ἄλλης φύσεως περιορισμοὺς ἀπαρτίζουν τὰ ἐπιβαλλόμενα πρὸς τὸ συμφέρον αὐτῶν τῶν ἐργατῶν προστατευτικὰ μέτρα ὑγιεινῆς, ὥρῶν ἐργασίας, ἐβδομαδιαίας ἀναπαύσεως καὶ οἱ εἰδικοί ὅροι ἐργασίας γυναικῶν καὶ ἀνηλίκων. Ταῦτα, ἐνδιαφέροντα καὶ τὴν δημοσίαν τάξιν, δὲν δύνανται καὶ νὰ ἐξαρηθῶσιν ἢ ἀτομήσωσιν ἐκ τῆς ἀτομικῆς συναινέσεως τοῦ ἐργάτου.

Πραγματικὴν ἀπὸ τῆς ἐλευθέρως ἐργασίας ἐξαίρεσιν δημιουργοῦσι τὰ μονοπώλια τοῦ Κράτους, εἴτε ἀμέσως ὑπὸ τοῦ ἰδίου εἴτε κατὰ παραχώρησιν αὐτοῦ ἰδρυόμενα. Ταῦτα δύνανται νὰ ἔχωσι ὥς δικαιολογίαν καὶ τὴν ἀριωτέραν ἐξυπηρέτησιν κοινωνικῶν συμφερόντων, ἢ θεραπείαν ἀναγκῶν ἀμύνης τοῦ Κράτους (παρασκευὴ πολεμικοῦ ὕλικου), εἴτε τὴν ἐξασφάλισιν καὶ ἐπίβλεψιν οὐσιωδῶν διὰ τὴν πολιτείαν ὑπηρεσιῶν, οἷον ταχυδρομείων καὶ συγκοινωνίας, ἢ προφύλαξιν τῆς υγείας, ὡς τὸ μονοπώλιον κινήσης, καὶ τέλος ἀπλῶς σκοποὺς ταμιευτικούς (μονοπώλια καπνῶν, πυρρείων, παιγνιοχάριτων), ὅποτε τὸ οἰκονομικὸν συμφέρον τοῦ Κράτους ἀποβαίνει ἐπικρατέστερον τοῦ ἀτομικοῦ δικαιώματος τῶν πολιτῶν.

§. 4. Τῶν ἀνωτέρω θεμάτων ἐπελήφθη παρ' ἡμῶν ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἱκανὸν χρόνον πρὸ τῆς ψηφίσεως τοῦ κρατοῦντος Συντάγματος.

Τὰ παλαιότερα τοιαῦτα νομοθετήματα, ὡς ἦτο φυσικὸν διὰ τὴν Ἑλλάδα, σχετίζονται ἔνθεν μὲν πρὸς τὴν ναυτιλίαν, ἔνθεν δὲ πρὸς τὰς προϋμότερον ἀναπτυχθείσας μεταλλευτικὰς ἐργασίας. Οὕτως εἰς τὸν νόμον ΧΛΘ' τῆς 29 Ἰουλίου 1861 ἀνατρέχει ἡ σύστασις τοῦ Ναυτικοῦ Ἀπομαχικοῦ Ταμείου, σκοποῦντος τὴν ἀσφαλιστικὴν προστασίαν τῶν ἐργατῶν θαλάσσης. Ἐπηκολούθησεν ὁ νόμος ΑΡΟΗ' τοῦ 1884 ἐπαναλαβὼν ἐξ ὑπαρχῆς τὴν σύστασιν καὶ ὁργάνωσιν τοῦ Ταμείου καὶ συνοδευθεὶς ὑπὸ κανονιστικοῦ διατάγματος ἀπὸ 14 Μαρτίου 1884 ἐξ 145 ἄρθρων, διάφοροι ἔτι τροποποιητικοὶ νόμοι, καὶ τελικῶς ὁ ΓΣΚΣ τοῦ 1907 γενικὸς αὐτῆς ὁργανικὸς νόμος «περὶ ναυτικοῦ ἀπομαχικοῦ ταμείου». Συναφῆς δὲ καὶ ὁ νόμος ΓΧΙΖ' τοῦ 1910 περὶ τῆς διὰ σκαφάνδρων ἀλιείας.

Ἀφ' ἑτέρου διὰ τοῦ ἄρθρου 31 τοῦ περὶ μεταλλείων ΧΗ' νόμου τῆς 27 Αὐγούστου 1861 ἐθεσπίσθη φόρος 10⁰/₁₀ ἐπὶ τοῦ καθαροῦ προϊόντος, πρὸς ἀπαρτισμὸν ἀποθεματικοῦ κεφαλαίου διὰ τὴν βοήθειαν καὶ περίθαλψιν τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν ἐν περιπτώσει δυστυχήματος, τῆς διαχειρίσεως κανονισθησομένης διὰ Διατάγματος. Τοιοῦτον ἐξεδόθη μόλις τῇ 31^ῃ Μαΐου 1882 «περὶ εἰδικοῦ ταμείου πρὸς βοήθειαν καὶ περίθαλψιν τῶν ἐν τοῖς μεταλλείοις ἐργαζομένων». Εἰσηγήσει δὲ

τοῦ ἀειμνήστου Φωκ. Νέγρη (τοῦ πρώτου τῆς Ἀκαδημίας ἡμῶν προέδρου) ἐψηφίσθη ὁ νόμος ΒΩΜΑ' τοῦ 1901 περὶ περιθάλψεως τῶν ἐν τοῖς μεταλλείοις παθόντων καὶ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν, τροποποιηθεὶς διὰ τῶν ΓΦΠΑ' τοῦ 1912 καὶ 2114 τοῦ 1920 καὶ εἶτα κωδικοποιηθεὶς διὰ Διατάγματος τῆς 23 Μαρτίου 1925.

Συστηματικωτέραν μέριμναν ὑπὲρ τῶν ἐργατικῶν τάξεων ἐκδηλοῦσιν οἱ ἀπὸ τῆς ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς κατὰ τὰ ἔτη 1911-12 ψηφισθέντες νόμοι: ΓΦΑΒ' «περὶ συστάσεως Τμήματος Ἑργασίας καὶ Κοινωνικῆς Προνοίας ἐν τῷ Ὑπουργείῳ Ἑθνικῆς Οἰκονομίας», ΓΦΑΔ' «περὶ ὑγιεινῆς καὶ ἀσφαλείας τῶν ἐργατῶν καὶ περὶ ὥρων ἐργασίας» (κωδικοποιηθεὶς μετὰ τοῦ ἐπακολουθήσαντος νόμου 2193 διὰ Διατάγματος 25 Αὐγούστου—15 Σεπτεμβρίου 1920), ΔΚΘ' «περὶ ἐργασίας γυναικῶν καὶ ἀνηλίκων», ΔΚΖ' «περὶ τῶν ὥρων ἰδρύσεως βιομηχανικῶν ἐργοστασίων», ΑΔ' «περὶ πληρωμῆς τῶν ἡμερομισθίων τῶν ἐργατῶν καὶ περὶ τῶν μισθῶν τῶν ὑπηρετῶν καὶ ὑπαλλήλων», ΓΠΟΑ' «περὶ ἐκδικάσεως τῶν μεταξὺ ἐργοδοτῶν καὶ ἐργατῶν διαφορῶν, «περὶ πληρωμῆς μισθῶν καὶ ἡμερομισθίων» (κωδικοποιηθεὶς μετὰ σχετικῶν τινῶν διατάξεων τοῦ νόμου 2193 διὰ Διατάγματος 1 Αὐγούστου 1920), ΑΚΗ' «περὶ κανονισμοῦ τῆς ὑπηρεσίας τῶν σιδηροδρομικῶν καὶ τροχιοδρομικῶν ὑπαλλήλων», ὁ νόμος 551 τοῦ 1915 «περὶ ἐδῆς πρὸς ἀποζημίωσιν τῶν ἐξ ἀτυχήματος ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ παθόντων ἐργατῶν καὶ ὑπαλλήλων», κωδικοποιηθεὶς, μετὰ τῶν ἐπακολουθησάντων 2114 καὶ 2193 νόμων τοῦ 1920, διὰ Διατάγματος τῆς 24 Ἰουλίου 1920¹.

Μετὰ τὴν θύελλαν τοῦ παγκοσμίου πολέμου αἱ ἐπακολουθήσασαι συνθήκαι εἰρήνης ἀφίερωσαν ἴδια κεφάλαια διὰ τὴν ὁργάνωσιν τῆς ἐργασίας (Συνθήκη Βερσαλιῶν ἀρθρ. 387-427 καὶ παανομοιότυποι Συνθήκη Saint Germain ἀρθρ. 332-372, Neuilly 249-289, Trianon 315-355). Κατὰ ζητήν δ' ἐπιταγὴν αὐτῶν συνῆλθεν ἡ πρώτη συνδιάσκεψις τῆς ἐργασίας ἐν Οὐάσιγκτον τῇ 29 Ὀκτωβρίου 1919 ἐκπονήσασα σειρὰν σχεδίων συμβάσεων, ἐξ ὧν παρ' ἡμῶν ἐκυρώθησαν διὰ τῶν νόμων 2269 ἕως 2275 τοῦ 1920 αἱ ἀφορῶσαι: τὸν περιορισμὸν τῶν ὥρων ἐργασίας ἐν ταῖς βιομηχανικαῖς ἐπιχειρήσεσιν εἰς ὅκτῳ ὥρας καθ' ἡμέραν καὶ 48 καθ' ἑβδομάδα—τὰ μέσα προλήψεως καὶ καταπολεμήσεως τῆς ἀνεργίας—τὸν καθορισμὸν κατωτάτου ὁρίου ἡλικίας τῶν ἀνηλίκων εἰς τὰς βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις—περὶ νυκτερινῆς ἐργασίας τῶν ἀνηλίκων—περὶ ἐργασίας τῶν γυναικῶν πρὸ καὶ μετὰ τὸν τοκετὸν—περὶ νυκτερινῆς ἐργασίας τῶν γυναικῶν.

Μνημονευτέα ἐπίσης τὰ Διατάγματα 30 Ἰουνίου 1922 περὶ ὥρων ὑγιεινῆς ἐν

¹ Περὶ τῆς πρώτης ταύτης Ἑλληνικῆς ἐργατικῆς νομοθεσίας πρβ. Δ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙ, ἐν μεταφράσει *Herkenr* Ἑργατικὸν ζήτημα, 1, σ. 259 ἐπ. 2, σ. 345 ἐπ. Α. ΣΒΩΛΟΥ, Διεθνὴς διαρκῆς ὁργάνωσις τῆς ἐργασίας ἐν Δελτίῳ Συλλόγου Κοινωνίας Ἑθνῶν, 21, σ. 58 ἐπ. καὶ Α. ΑΝΔΡΕΑΔΟΥ, ἐργατικὴ νομοθεσία ἐν Ἑλλάδι ἐν τῷ αὐτῷ Δελτίῳ, 2, ἀρ. 7, σ. 23 ἐπ.

τοῖς ἀρτοποιείοις καὶ 4/16 Αὐγούστου 1923 περὶ παροχῆς ἀδείας διὰ βιβλιαρίου πρὸς ἀρτοποιοὺς κλπ. βεβαιουμένης τῆς ὑγείας αὐτῶν χάριν ἀσφαλείας τῆς κοινωνίας.

§ 5. Παραλλήλως πρὸς τὸ δικαίωμα τῆς ἐργασίας συνεζητήθη καὶ ἡ εὐχέρεια τῆς ἀπεργίας, οὐχὶ τὸ μὴ ἐργάζεσθαι, ὅπερ παραμένει ἀνέγκλητον¹, ἀλλὰ ἡ ἀθρόα ἐγκατάλειψις ἐργασίας ὑπὸ τῶν ἐργατῶν, ὡς καὶ ἡ ὁμαδικὴ τούτων ἀποπομπὴ ὑπὸ τῶν ἐργοδοτῶν, ὅταν πραγματικὸς λόγος καὶ ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς τοῦ μέτρου τούτου δὲν εἶναι ἡ διάλυσις τῆς συμβάσεως τῆς ἐργασίας, ἀλλ' ἔμμεσος ἐξαναγκασμὸς τοῦ ἐτέρου μέρους πρὸς τροποποίησιν τῶν μισθῶν ἢ ἄλλων ὄρων αὐτῆς, διὰ τῆς ἐμπρόσπου ἀπειλῆς τῶν ἐκ τῆς (ἀποτόμου) διακοπῆς προσγενομένων ζημιῶν.

Τοῦναντίον ἡ περίπτωσις τῆς ὁμαλῆς λύσεως τοῦ ἐργατικοῦ συναλλάγματος περιεβλήθη καὶ δι' εἰδικῶν ἐγγυήσεων ὑπὸ τοῦ νομοθέτου, προνοήσαντος πρὸς περιφρούρησιν τῶν συμφερόντων ἑκατέρου τῶν μερῶν, δι' ἐγκαίρου προειδοποιήσεως καὶ ἐν παραλείψει ταύτης ἀναλόγου ἀποζημιώσεως (Νόμος 2112 τῆς 11/18 Μαρτίου 1920 «περὶ καταγγελίας τῆς συμβάσεως ἐργασίας ἰδιωτικῶν ὑπαλλήλων» ἐπεκαταθεὶς καὶ εἰς τοὺς ἐργάτας διὰ Διατάγματος 10/18 Ἰουλίου 1920 καὶ συμπληρωθεὶς διὰ μεταγενεστέρων νόμων).

Ἡ παρὰ τοὺς νομίμους τούτους ὁρισμοὺς καὶ τὰς ἐκ τῆς συμβάσεως παραγομένας ὑποχρεώσεις ἀπότομος διακοπὴ τῆς ἐργασίας δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ αὐστηρῶς θεμιτὴ, ὥστε ν' ἀναχθῇ καὶ εἰς δικαίωμα, ἐνῶ συνεπάγεται ἀστικὰς τοιλάχιστον εὐθύνας.

Αἱ παλαιότεραι νομοθεσίαι, ἐκπροσωποῦσαι ἰσχυρότερον τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀστυνομικοῦ Κράτους, ἐξακατήριζον τὴν ἀπεργίαν καὶ ὡς ποινικῶς διωκτέον ἀδίκημα ὑπὸ δεδομένους ὅρους, οὓς ὡς ἐξῆς διετύπων ὁ Ποινικὸς ἡμῶν Νόμος, ἄρθρ. 167 ὑπὸ τὸν τίτλον «ῥευστῆς κατὰ τῆς ἀρχῆς». Ἐργοστασιάρχαι καὶ χειροτέχναι, οἵτινες πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν παραπόνων των συναποφασίζουσι τὴν παῦσιν τῆς βιομηχανίας των, προσκαλοῦσιν εἰς τοιαύτην συμφωνίαν ἢ ἀπειλοῦσι δι' αὐτῆς τὴν ἀρχήν· ἐργάται διαφόρων ἐργοστασίων καὶ χειροτεχνείων, οἵτινες διὰ φαινόμενα παράπονα κατὰ τῶν πρωτεργατῶν ἢ κατὰ τῆς ἀρχῆς, συναποφασίζουσι τὴν παῦσιν τῆς ἐργασίας των, ἢ προσκαλοῦσιν εἰς τοιαύτην συμφωνίαν ἢ ἐπαπειλοῦσι δι' αὐτῆς, τιμωροῦνται μὲ φυλάκισιν τὸ πολὺ τριῶν μηνῶν, ἐὰν διαταχθέντες παρὰ τῆς ἀρχῆς δὲν ὑπακούσωσι στάσεως δὲ ἐντεῦθεν ἀναφύσεως, ὅσοι ἐνήργησαν τὴν συμφωνίαν ἢ ἐπροκάλεσαν πρῶτοι εἰς ταύτην, τιμωροῦνται ὡς ἀρχηγοὶ τῆς στάσεως» Π. Ν 172 ἐ. 585 ἐ.

¹ Καίτοι εἰς νεότερα πολιτεύματα ἀναγράφεται τὸ ἀντίθετον, ὡς καθαρῶς ἠθικὸς κανὼν, ἄνευ νομικῆς κυρώσεως· Γερμ. Σύνταγμα 163 «ἐκάστος Γερμανὸς ἔχει τὸ ἠθικὸν καθήκον, χωρὶς ἐκ τούτου νὰ θίγεται ἡ προσωπικὴ του ἐλευθερία, ὅπως χρησιμοποιῇ τὰς πνευματικὰς καὶ σωματικὰς αὐτοῦ δυνάμεις, καθ' ὃν τρόπον ἀπαιτεῖ τὸ κοινὸν συμφέρον».

Ἐν Γαλλίᾳ αἱ ἀντίστοιχοι διατάξεις τῶν ἄρθρ. 414-416 τοῦ Ποινικοῦ Κώδικος μετερρρυθμίσθησαν ἐπὶ τὸ ἡπιώτερον διὰ τοῦ νόμου τῆς 25 Μαΐου 1864, οὗ εἰσηγητῆς ὑπῆρξεν ὁ *Emile Ollivier*, περιστείλαντος τὸ ἀξιόποινον μόνον κατὰ παντός, ὅστις διὰ βιαίων μέσων, χειροδικίας (*voies de fait*) ἀπειλῶν ἢ ἀπατηλῶν τεχνασμάτων ἐπιφέρει ἢ διατηρεῖ ἢ πειρᾶται νὰ ἐπιφέρει ἢ διατηρήσῃ παῦσιν ἐργασίας κατὰ συνεννόησιν (*concertée*), ἐπὶ σκοπῷ νὰ ἐξαναγκάσῃ ὑφ'αὐτῶν ἢ μείωσιν μισθῶν ἢ προσβάλῃ τὴν ἐλευθέραν ἄσκησιν βιομηχανίας ἢ ἐργασίας.

Παρ' ἡμῖν ἡ ἀνωτέρω διάταξις τοῦ Ποινικοῦ νόμου, (ἧς ἡ κατάργησις ὑπεστηρίχθη καὶ πρότερον ἤδη ὡς ἀπόρροια τῶν ἄρθρ. 10 καὶ 11 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864¹) ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ νόμου 2111 τῆς 11/18 Μαρτίου 1920 περὶ ἀδικημάτων κατὰ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐργασίας, ὅστις, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Γαλλικοῦ, περιέστειλε τὸ ἀξιόποινον τῆς ἀπεργίας εἰς τὰς περιπτώσεις χρήσεως βίας ἢ ἀπειλῶν. ἀνέγραψε δὲ ὡς ἴδιον ἀδίκημα τὸ καλούμενον *sabotage*, διὰ τῶν ἐπομένων :

Ἄρθρ. 1. Μὲ φυλάκισιν 7 ἡμερῶν μέχρις 1 ἔτους καὶ μὲ χρηματικὴν ποινὴν μέχρι 500 δραχμῶν ἢ μὲ τὴν ἐτέραν μόνον τῶν ποινῶν τούτων τιμωρεῖται. α') ὅστις, ἵνα ἐξαναγκάσῃ ἐργοδότην εἰς μεταβολὴν τῶν ὄρων τῆς ἐργασίας, ἢ νὰ παρεμποδίσῃ ὅπωςδήποτε τὴν ἐλευθέραν ταύτης ἄσκησιν προκαλεῖ διακοπὴν τῆς ἐργασίας μεταχειριζόμενος πρὸς τοῦτο ἀπειλὰς, βίαν ἢ χειροδικίαν κατὰ τῶν ἐπιθυμούντων νὰ ἐργασθῶσι. β') ὅστις ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ καὶ διὰ τῶν αὐτῶν μέσων ἐπιδιώκει τὴν ἐξακολούθησιν τῆς διακοπῆς τῆς ἐργασίας. γ') ὅστις διὰ τῶν αὐτῶν μέσων καὶ ἵνα ἐξαναγκάσῃ ἐργάτας πρὸς μεταβολὴν τῶν ὄρων τῆς ἐργασίας ἢ πρὸς ἀποχὴν ἀπὸ ἀπεργίας προκαλεῖ διακοπὴν τῆς ἐργασίας ἐργοδότην (λόκ-ἄουτ) ἢ ἐπιδιώκει τὴν ἐξακολούθησιν τῆς διακοπῆς. δ') ὅστις διὰ τῶν αὐτῶν ὡς ἄνω μέσων ἐξαναγκάζει ἐργάτας εἰς ἀποχὴν ἀπὸ ἀπεργίας.

2. Αἱ ἀπειλαὶ ἐννοοῦνται ἐν τῷ παρόντι Νόμῳ αἱ κατὰ τὸ ἄρθρον 96 τοῦ Πον. Νόμου ὀριζόμεναι. διὰ δὲ τὴν περίπτωσιν γ' καὶ αἱ κατὰ τῶν περιορισιακῶν συμφερόντων τοῦ ἐργοδότην στρεφόμεναι.

Ἄρθρ. 2. Μὲ φυλάκισιν τοῦλάχιστον τριῶν μηνῶν καὶ χρηματικὴν ποινὴν δραχ. διακοσίων ἕως χιλίων, τιμωρεῖται, ὅστις ἐπὶ τῷ ἐν τῷ προηγουμένῳ ἄρθρῳ σκοπῷ ἀφαιρεῖ, ἀποκρύπτει, καταστρέφει, ἢ ὅπως δήποτε καθιστᾷ ἄχρηστον μηχανήμα ἢ στοιχεῖον μηχανήματος ἢ μηχανικῆς ἐγκαταστάσεως καὶ ἐπιτυγχάνει οὕτω διακοπὴν ἢ ἀσυνήθη ἀνωμαλίαν τῆς λειτουργίας βιομηχανικῆς ἢ βιοτεχνικῆς ἐπιχειρήσεως ἢ καθιστᾷ τὴν ἐξακολούθησιν ἐπικίνδυνον.

Ἄρθρ. 3. Ὁ ἔνοχος τῶν ὡς ἄνω πράξεων τιμωρεῖται ἐξ ἴσου, εἴτε ἐνεργήσῃ πρὸς ἴδιον ὄφελος εἴτε μὴ.

¹ ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗ. Ἡ ἐν Ἑλλάδι βιομηχανία καὶ αἱ ἀπεργίαι ἐν Ἐρμουπόλει, 1883, σ. 91 ἔ.

ἄρθρον 4. Τὸ ἄρθρον 167 τοῦ Πον. Νόμου καταργεῖται.

Κατόπιν τῶν διατάξεων τούτων ἡ ἀπλὴ ἐγκατάλειψις ἢ διακοπὴ τῆς ἐργασίας λόγῳ ἀπεργίας ἢ ἀνταπεργίας, ὡς ἐβαπτίσθη τὸ λὸκ-ἄντ, ἀπέβη ἐνέργεια καθ' ἐαυτὴν ἐπιτετραμμένη, ἢ ἀκριβέστερον μὴ ποινικῶς κολάσιμος (διότι ἀστικὴ εὐθύνη, ὡς εἴρηται, δυνατὸν νὰ παρέπεται), οὐχὶ δὲ καὶ νόμιμον δικαίωμα. Καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ νῦν κρατῶν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ χαρακτηρισμός¹.

§ 6. Ἀντικείμενον ἰδίας ἐρεύνης καὶ ἐξαιρετικῶν διατάξεων ἀπετέλεσε τὸ θεμελιὸν ἢ μὴ ἀπεργίας τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, ἀλλὰ καὶ τάξεων τινων ἐργατικῶν στενῶς συνδεομένων πρὸς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς πολιτείας.

Ὡς πρὸς τοὺς δημοσίους λειτουργοὺς παρατηρητέον ὅτι, καίτοι κατὰ τὴν εὐρεῖαν φρασσεολογίαν τοῦ ἄρθρου 22 τοῦ Συντάγματος δύνανται νὰ θεωρηθῶσι καὶ οὗτοι ἀποτελοῦντες μέρος τῶν ἐργαζομένων τάξεων, ἡ νομικὴ αὐτῶν θέσις δὲν ταυτίζεται πρὸς τὴν τῶν ἐλευθέρων ἐργατῶν, καθόσον ἡ ὑπαλληλικὴ σχέσις ἔχει τοῦτο τὸ ἰδιόζον, ὅτι εἶναι κατὰ βᾶσιν δημιούργημα τῆς πολιτείας, τὴν ὑπαρξιν αὐτῆς ὀφείλουσα ἀμέσως εἰς τὸν νόμον, ὑφ' οὗ καὶ εἰς τὰς καθ' ἑκαστον διατάξεις ρυθμίζεται. Κατ' ἀκολουθίαν ἡ πολιτεία δικαιούται καὶ ἰδίας συνθήκας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην νὰ ἐπιβάλλῃ (ὑποχρεώσεις καὶ περιορισμοὺς ἐκ τοῦ νόμου δυναμένους καὶ νὰ τροποποιῶνται ὅποτεδήποτε), καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰδικὰς προνομιακὰς διατάξεις νὰ θεσπίσῃ, συναπαρτιζούσας μέρος τοῦ ὑπαλληλικοῦ θεσμοῦ, ὡς τὸ δικαίωμα τῆς συντάξεως, καὶ ἐνεργητικὰ ταμεῖα ἐπικουρούμενα καὶ χρηματοδοτούμενα ὑπὸ τοῦ Κράτους, διότι ἡ ὅλη σχετικὴ νομοθεσία ἐξυπηρετεῖ κατὰ πρῶτον λόγον τὸ δημόσιον συμφέρον.

Ἐν προκειμένῳ ὅμως προέχει ἀληθῶς ἡ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη, εἰς ἣν ἐδρίσκεται τὸ Κράτος, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀπρόσκοπτον λειτουργίαν τῶν ὑπηρεσιῶν του, ὣν ἡ ἀθρόα ἀναστολὴ δὲν θὰ ἦτο ὑλικῶν μόνον ζημιῶν δι' αὐτὸ ἀπότοκος, ἀλλὰ θὰ ἠδύνατο νὰ θέσῃ ἐν κινδύνῳ αὐτὴν τὴν ὑπόστασιν τῆς πολιτείας ἢ νὰ παραβλάψῃ καιριώτατα τῶν πολιτῶν δίκαια καὶ συμφέροντα.

Ἡ ἐκτέλεσις τῆς ὑπηρεσίας ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν, οὐχὶ ἐξ ἐλευθέρως συμφωνίας παραγομένην, ἀλλ' ἀμέσως ἐκ τοῦ νόμου ἐπικειμένην εἰς τὸν ὑπάλληλον, ἐφ' ὅσον οὗτος εἰσελθὼν ἀρχικῶς τῇ βουλήσει του, κατὰ κανόνα (ἢ ἐπίταξις ἀποτελεῖ ἐξαίρεσιν), διατελεῖ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ καὶ δὲν ἐξέλθῃ ταύτης νομίμως. Ἐγκατάλειψις θέσεως ἢ ἀπουσία ἄνευ ἀδείας, ἢ ὑπέρβασις ταύτης τιμωροῦνται πειθαρχικῶς, ἐπὶ δὲ τῶν στρατιωτικῶν καὶ ποινικῶς. Κατ' ἰσχυρότερον δὲ λόγον εἰς τὰς ἀπαγορεύσεις ταύτας ἐμπιπουσιν ὁμαδικαὶ ἀρνήσεις ὑπηρεσίας.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι μία ἀπόφασις τοῦ Γερμανικοῦ δικαστηρίου ἀπὸ 30 Ὀκτωβρίου 1922, καθ' ἣν «ἡ ἀναστολὴ ἢ ἀρνήσις ἐργασίας ἐμφανίζεται, οὐχὶ ὡς μὴ ἐπι-

¹ DUGUIT, *de Constit.* 1930, § 69 σ. 222 καὶ 5, 1925 § 17 σ. 177 ἔ.

τρεπομένη, ἀλλ' ὥς ἀπηγορευμένη, κατὰ τὸ περὶ δημοσίων ὑπαλλήλων δίκαιον *præcis*¹.

Περαιτέρω δ' ἔτι ἔβη ἐν Γαλλίᾳ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, ἀποφηνάμενον ὅτι «ἡ ἀπεργία, συνισταμένη εἰς ἄρνησιν ὑπηρεσίας ἐκ συνεννοήσεως μεταξὺ τῶν ὑπαλλήλων, εἶναι *præcis* ἀθέμιτος, καὶ ἂν ἤθελε διαφεύγει τὴν καταστολὴν δι' ἐφαρμογῆς τοῦ ποινικοῦ νόμου· ἀπεργοῦντες οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι δὲν διαπράττουσιν ἀτομικὸν ἀπλῶς παράπτωμα, ἀλλὰ τίθενται δι' ὁμαδικῆς πράξεως ἐκτὸς τῆς ἐφαρμογῆς τῶν νόμων καὶ κανονισμῶν τῶν προστατευνόντων τὰ ὑπαλληλικά αὐτῶν δίκαια· κατ' ἀκολουθίαν ἡ διοίκησις δύναται νὰ τοὺς ἀντικαταστήσῃ ἀμέσως, χωρὶς νὰ τηρήσῃ τὰς πρὸς ἀπόλυσιν αὐτῶν κανονικῶς ἐπιβαλλομένας ἐγγυήσεις»².

Σύμφωνον πρὸς τὰς ἀντιλήψεις ταύτας ἐξεδόθη παρ' ἡμῖν τὸ Ν. Α. 5/8 Σ[ε]βρίου 1923 «περὶ πειθαρχικοῦ ἐλέγχου ἀπεργούντων δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ ὑπηρετῶν».

Καὶ διὰ μὲν τοὺς στρατιωτικούς, ὧν θεμελιώδης ὑποχρέωσις εἶναι ἡ πειθαρχία, δὲν δύναται ᾗν νὰ ροηθῇ ὥς θεμιτὴ ἄρνησις ὑπηρεσίας, πᾶσα παράβασις δὲ τοῦ καθήκοντος τῆς πειθαρχίας καὶ κατὰ μείζονα λόγον ὁμαδικὴ τοιαύτη συνεπάγεται βαρυτάτας κυρώσεις. Ἀνάλογον θέσιν κατέχουσι καὶ τὰ λοιπὰ ὄργανα δημοσίας ἀσφαλείας, χωροφυλακῆς, ἀστυνομίας, τελωνοφυλακῆς.

Ἀλλὰ προφανῆς ἐπίσης ὁ κίνδυνος τῆς παραλύσεως τῆς κρατικῆς μηχανῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ἐὰν ἤθελεν ἐπιτραπῇ ἡ ὁμαδικὴ ἀπεργία εἰς τοὺς συγκοινωνιακοὺς ὑπαλλήλους, τῶν ταχυδρομείων, τηλεγράφων καὶ τηλεφώνων, σιδηροδρομικοὺς καὶ τροχιοδρομικοὺς. Εἰδικῶς κατ' αὐτῶν ἐθεσπίσθη τὸ μέτρον τῆς ἀναγκαστι-

¹ Ἡ ὅλη σχετικὴ αἰτιολογία τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἔχει ὡς ἀκολουθῶς: «Ὁ περὶ δημοσίων ὑπαλλήλων νόμος βεβαίως δὲν περιέχει ρητὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ὁμαδικῆς ἀναστολῆς τῆς ἐργασίας ἢ τῆς ἄρνήσεως πρὸς ἐργασίαν ἐκ μέρους τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. Συνάγεται ὅμως ἀνενδοιάστως ἡ τοιαύτη ἀπαγόρευσις ἐκ τῆς ἀλληλουχίας τῶν διατάξεων του. Κατὰ τὴν παράγρ. 10 αὐτοῦ πᾶς ὑπάλληλος ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν ν' ἀσκῇ τὸ ἀνατεθὲν αὐτῷ λειτουργημα εὐσυνειδήτως, συμφώνως πρὸς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς Νόμους. Κατὰ τὴν παράγρ. 14 δὲν δύναται ν' ἀπομακρυνθῇ τῆς ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων του ἄνευ ἀδείας. Ἡ ἀναστολὴ ἢ ἄρνησις τῆς ἐργασίας παραβιάζει τὸ δημόσιον τοῦτο καθήκον πρὸς ἄσκησιν τοῦ λειτουργήματος, ἡ παραβίασις δὲ τῶν ὑπηρεσιακῶν καθηκόντων εἶναι ὑπηρεσιακὸν παράπτωμα κατὰ τὴν παράγρ. 72 καὶ τιμωρεῖται μὲ πειθαρχικὰς ποινάς, κατὰ συνέπειαν εἶναι ἀπηγορευμένη εἰς τοὺς ὑπαλλήλους. Ὅθεν ἡ ἀναστολὴ ἢ ἄρνησις ἐργασίας ἐμφανίζεται ὄχι ὡς μὴ ἐπιτρεπομένη, ἀλλ' ὡς ἀπηγορευμένη, κατὰ τὸ περὶ δημοσίων ὑπαλλήλων δίκαιον, *præcis*. Ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη τοῦ δικαίου τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, ἡ κολαζομένη διὰ πειθαρχικῆς ποινῆς, ἐνισχύεται διὰ τῆς διατάξεως τῆς 1 Φεβρουαρίου 1922, καθ' ἣν ὅχι ἡ ἀναστολὴ καὶ ἡ ἄρνησις τῆς ἐργασίας τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καθ' ἑαυτάς, ἀλλ' ἡ εἰς ταύτας παρότρυνσις κολάζεται, ὄχι πλέον πειθαρχικῶς, ἀλλὰ ποινικῶς, διὰ δημοσίας ποινῆς (Θέμιδος ἔτος ΑΔ, σ. 379 ἑ.).

² Ἀποφάσεις *Winkel* καὶ *Rosier* τῆς 7 Αὐγούστου 1909. HAURIU, *Notes d'Arrêts du Consul d'etat* 3 DUGUIT, *Droit Constit.* 3 (1930) § 69, σ. 219 ἑ.

κῆς στρατεύσεως, παραμερόντων οὐχ ἦτιον ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς ὑπηρεσίας αὐτῶν. (Νόμ. 325 τῆς 20 Ὀκτωβρίου 1914 περὶ μέτρων ἐξασφαλίσεως τῶν εἰς τὸ Κράτος ἀναγκαιουσῶν μεταφορῶν καὶ τῆς δημοσίας τάξεως). Ταῦτα δ' ἐπεξετάθησαν καὶ εἰς τὸ προσωπικὸν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων, ἐταιρειῶν φωτισμοῦ κλπ. (Ν. Α. 13 Μαρτίου 1917, Νόμ. 1389/1918 ἄρθρ. 13, Ν. Α. 6/11 Αὐγούστου 1923).

§ 7. Συναφὴς πρὸς τὸ δικαίωμα τῆς ἐργασίας εἶναι καὶ ἡ ἀκόλυτος συγκρότησις ἐνώσεων διὰ τὴν ἐν κοινῷ ἐπιδίωξιν τῶν συμφερόντων, τῶν ἐργατῶν ἐξ ἑνὸς καὶ τῶν ἐργοδοτῶν ἐξ ἑτέρου.

Μετὰ πλείονας διακυμάνσεις ἐν Γαλλίᾳ τὸ ἀντικείμενον τοῦτο ἐρρυνθίσθη διὰ τοῦ νόμου τῆς 31 Μαρτίου 1884 (*loi relative à la création des syndicats professionnels*), ὅστις ἐτροποποιήθη καὶ συνεπληρώθη διὰ τοῦ νόμου τῆς 12 Μαΐου 1920¹.

Παρ' ἡμῖν πρῶτα τοιαῦτα νομοθετήματα ὑπῆρξαν, γενικῶς μὲν ὁ περὶ σωματείων 281 νόμος τοῦ 1914 μετὰ τῶν ἐπιγενομένων αὐτῷ τροποποιήσεων, εἰδικῶς δ' ὁ νόμος 2151 τῆς 21 Μαρτίου 1920 περὶ ἐπαγγελματικῶν σωματείων καὶ τὸ ἐκτελεστικὸν αὐτοῦ Αἰτάγμα. Αἰὰ τῶν σωματειακῶν ὁργανώσεων, σὺν ἄλλοις, ἐπιτυγχάνεται ἡ σύναψις συλλογικῶν συμβάσεων ἐργασίας, δι' ὧν ἐξασφαλίζεται καὶ ρυθμίζεται ἡ θέσις τῶν ἐργατῶν, διατυπουμενῶν ἐκ τῶν προτέρων τῶν ὅρων τῆς προσλήψεως αὐτῶν. Ἐνδεικτικὴ δὲ καὶ τοῦ στεροῦ συνδέσμου τῶν τοιούτων σωματείων ὡς πρὸς τὰς ἀπεργίας εἶναι ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 8 τοῦ ν. 2151, καθ' ἣν «ἐν περιπτώσει ἀπεργίας ἐπαγγελματικοῦ σωματείου, ὅπωςδήποτε λαβούσης χώραν, ὑποχρεοῦνται οἱ κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην μονίμως ἢ προσωρινῶς διοικοῦντες τὸ σωματεῖον, ἔστω καὶ ἂν διατελῶσιν ὑπὸ παραίτησιν, νὰ καλέσωσιν ἐντὸς 48 ὥρῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀπεργίας Γενικὴν Συνέλευσιν τῶν μελῶν, πλὴν ἂν ἡ ἀπεργία ἀπεφασίσθῃ ὑπὸ Γενικῆς Συνελεύσεως τὸ πολὺ πρὸ 8 ἡμερῶν συνελεύσεως. Μὴ γενομένης ἀπαρτίας, καλεῖται νέα Συνέλευσις ἐντὸς 24 ὥρῶν, ἐὰν δὲ καὶ αὕτη δὲν ἤθελεν εὐρεθῇ ἐν νομίμῳ ἀπαρτίᾳ, ἡ Διοίκησις τοῦ σωματείου δὲν δύναται, διαρκούσης τῆς ἀπεργίας, νὰ ἐπιχειρήσῃ οὐδεμίαν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ πρᾶξιν, πλὴν τῆς συγκλήσεως νέας Συνελεύσεως καὶ τῆς ἐκπροσωπήσεως τοῦ Σωματείου ἐνώπιον τῶν Διοικητικῶν Ἀρχῶν. 2. Αἱ ὡς ἄνω διατάξεις ἐφαρμόζονται καὶ ἐπὶ ἐργοδοτικῶν σωματείων ἐν περιπτώσει ἀνταπεργίας (λόκ-ἄουτ)».

Σχετικὸς ἐπίσης εἶναι ὁ νόμος 602 περὶ Συνεταιρισμῶν μετὰ τῶν μερικῶς τροποποιησάντων αὐτόν, ἀφορῶν τὴν, διὰ τῆς συνεργασίας τῶν ἐπαγγελματικῶν ἰδίως τάξεων, προαγωγὴν τῶν οἰκονομικῶν αὐτῶν συμφερόντων.

Σπουδαιοτάτη ἀφ' ἑτέρου ὑπῆρξεν ἡ ἀπὸ τοῦ 1917 διὰ Διαταγμάτων τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ προσωρινῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ νόμου 1072 τῆς 18 Νοεμβρίου 1917

¹ "Ora DUGUIT, Dr. Constitut., 5 § 18 σ. 195 ἐπ.

ἀρξαμένη καὶ ἕως σήμερον συνεχιζομένη διὰ σειρᾶς νόμων καὶ Διαταγμάτων, ὧν δὲν εἶναι εὐχερὲς ἢ ἀπαρίθμησης, νομοθετικὴ ἐργασία διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἀκτημόνων ἀγροτῶν, βάσει συνεταιρισμῶν.

Τέλος, πλὴν τοῦ ἀνωτέρω μνησθέντος Ταμείου περιθάλψεως μεταλλευτῶν καὶ τῶν ἀλληλοβοηθητικῶν τοιούτων (περὶ ὧν προβλέπει ὁ νόμ. 281 ἄρθρ. 21), ἰδρύθησαν καὶ ἄλλα ταμεῖα προνοίας καὶ συντάξεως δι' ὠρισμένας ἐπιχειρήσεις, κατὰ πρῶτον λόγον σιδηροδρομικὰς (νόμος ΓΣΚ' τοῦ 1907, 1017 τοῦ 1917 καὶ 1363 τοῦ 1918. Διάτ. 31 Ἰανουαρίου 1920, 10 Δεκεμβρίου 1921 κλπ.). Γενικώτερος δὲ ὁ νόμος 2868 τοῦ 1922 καὶ Ν. Α. 16 Νοεμβρίου 1923 περὶ ὑποχρεωτικῆς ἀσφαλίσεως τῶν ἐργατῶν καὶ ἰδιωτικῶν ὑπαλλήλων. Εἰδικοὶ νόμοι 3253 περὶ Ταμείου Προνοίας προσωπικοῦ Ἐφημερίδων. Ν.Α. 11 Ἰουλίου 1925 περὶ ἀσφαλίσεως καπνεργατῶν, κυρωθὲν διὰ νόμον 3460 τοῦ 1928 καὶ καθεξῆς.

Ταμεῖα προνοίας ἐπίσης συνεστήθησαν ὑπὲρ τῶν δημοσίων (πολιτικῶν) ὑπαλλήλων καὶ στρατιωτικῶν ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, καὶ ἐτέρωθεν Ταμεῖα συντάξεων νομικῶν καὶ ἱατρῶν κλπ. Ἀλλὰ τὰ μὲν τούτων, ὥς ἐσημειώθη ἤδη ἀνωτέρω, βασικῶς συνέχονται μετὰ τοῦ ὑπαλληλικοῦ δικαίου, τὰ δὲ ἐμφανίζονται ὡς αὐθύπαρκτα (ἰδιωτικὰ) ἰδρύματα, δι' εἰσφορῶν τῶν μελῶν λειτουργοῦντα, λαμβάνοντα ὅμως τὸ χρέος τῆς νομοθετικῆς κυρώσεως διὰ τὸν ἐξαναγκασμὸν τῆς εἰσφορᾶς, μεθ' ἧς οὐχὶ σπανίως παρεισάγονται καὶ πόροι τινὲς εἰς βάρος τοῦ κοινοῦ.

Ἐνταῦθα ἀνήκει καὶ τὸ διὰ Διατάγμ. ἀπὸ 4 Αὐγούστου 1923, κυρωθέντος διὰ τοῦ νόμου 2563 τοῦ 1928, ἰδρυθὲν Ταμεῖον συντάξεων ἡθοποιῶν μουσικῶν καὶ τεχνιτῶν θεάτρων.

Σημειωτέα ἔτι τὰ εἰσαγαγόντα περιθάλψεις ἀνεργίας ἐκ συγκεκριμένων περιστάσεων :

α) Ν. Α. 21 καὶ 25 Φεβρ. 1916 κυρωθέντα διὰ τοῦ νόμ. 2160 τοῦ 1920 περὶ προσωρινῆς ρυθμίσεως τῶν ἐργατικῶν σχέσεων ἐν τῇ βιομηχανίᾳ, περιλαμβάνοντα καὶ ἀποζημίωσιν τῶν ἔνεκα τῆς εἰσαγωγῆς μηχανῶν στερουμένων ἐργασίας σιγαροποιῶν.

β) Ν. Α. 6 Σεπτ. 31 Ὀκτ. 3 Δεκ. 1925, 5 Ἰουλ. 1926 κωδικοποιηθέντα διὰ Διατ. 15 Δεκ. 1927, ὅπερ ἐπεκυρώθη διὰ Ν. Α. 12/13 Νοεμβρ. 1927 περὶ Ταμείου Τροχαίας Κινήσεως, ὑπὲρ τῶν ἡνιόχων (ιδιοκτητῶν καὶ ἐργατῶν) ἐκτοπιζομένων ὑπὸ τῶν αὐτοκινήτων.

Μονιμώτερον χαρακτηρὰ φέρει τὸ Ν. Α. 2/20 Νοεμβρίου 1926 περὶ συστάσεως κεφαλαίου ἀνεργίας ὑπὲρ τῶν ἐργατῶν θαλάσσης (κυρωθὲν καὶ τροποποιηθὲν διὰ Ν. 3937 τοῦ 1929) καὶ ὁ κατ' ἐκτέλεσιν αὐτοῦ διὰ Διατ. 1 Μαρτίου 1927 ἰδρυθεὶς «οἶκος Ναύτου», χορηγῶν εἰς τοὺς ἀνέργους ναυτικούς στέγην, συσσίτιον, ἱατρικὴν περίθαλψιν καὶ μέσα μετακινήσεως πρὸς εὗρεσιν ἐργασίας.

Β'

§ 8. Εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦτο εἶχεν ἐξιχθῇ ἡ ἐργατικὴ τῆς Ἑλλάδος νομοθεσία, ὅτε ἐψηφίσθη τὸ Σύνταγμα τοῦ 1927, εἰς τὸ ὁποῖον κατὰ πρῶτον περιελήφθη ὁ ἐν ἀρχῇ κανὼν τοῦ ἄρθρου 22.

Οὐδὲ πόρρωθεν δύναται νὰ εἰκασθῇ, ὅτι δι' αὐτοῦ ὁ Συνταγματικὸς νομοθέτης ἐσκοπεῖ νὰ καταργήσῃ ἢ τροποποιήσῃ θεμελιωδῶς τὴν ὑφισταμένην ἤδη νομοθεσίαν, ἀλλ' οὐδὲ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι νὰ ἀπομακρυνθῇ οὐσιωδῶς ἀπ' αὐτῆς. Ἀντιθέτως ἡ ὡς ἄνω διάταξις δέον νὰ ἐρμηνευθῇ, ὡς ἐνέχουσα ἀνεπιφύλακτον ἐπιδοκιμασίαν τῆς κεχαραγμένης νομοθετικῆς ἐργατικῆς πολιτικῆς καὶ ἐπιταγὴν πρὸς συνέχισιν αὐτῆς εἰς τὴν ἰδίαν κατεύθυνσιν.

Ἐντεῦθεν τὸ ὅλον ἀναπτυχθὲν σύστημα παραμένει ἐν ἀναμφιβόλῳ ἰσχύϊ, μετὰ τῶν παρομαρτούντων περιορισμῶν, καθ' ὃ μέρος ἰδρύνονται τοιοῦτοι.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι εἰς τὸ κείμενον τοῦ ἄρθρου 22 δὲν ἀπαντᾷ ἡ ἐπὶ προσωπικῆς ἐλευθερίας ἐπιφύλαξις «εἰ μὴ ὅταν καὶ ὅπως ὁ νόμος ὁρίζει».

Ἄλλ' ἐν πρώτοις, ἐφόσον ἐπαφίεται εἰς τὸν νομοθέτην ἡ ὅλη ρύθμισις τῶν σχετικῶν θεμάτων, εἶναι αὐτόδηλον καὶ οἷκοθεν συνεπόμενον, ὅτι αἱ νομοθετηθησόμεναι διατάξεις θὰ συνδέωνται πρὸς τὰς ρυθμιζομένας πραγματικὰς περιστάσεις καὶ θὰ διαγράφωσι καὶ τοὺς ὅρους, ὑφ' οὓς θὰ τυγχάνωσιν αὗται τῆς προστασίας τοῦ νόμου.

Ἀφ' ἐτέρου ὁ ὅρος «προστασία» δὲν εἶναι τόσον ἐνρὺς καὶ ἀπόλυτος, ὅσον τὸ «ἀπαραβίαστον τῆς ἐλευθερίας», ἀλλ' ἐγκλείει τὴν ἔννοιαν θετικῆς τιμῆς καὶ ἐν μέτρῳ παροχῆς ἀντιλήψεως, πατρικῆν οὕτως εἰπεῖν φροντίδα, ἣτις δὲν εἶναι ἄμοιρος καὶ ἀδυστηρότητός τιμος ἢ περιορισμῶν.

Ἀκολουνθεῖ δὲ καὶ ἡ ἔποψις ὅτι, ὡς ἐρρέθη, οἱ περιορισμοὶ ἢ ἀφορῶσιν εἰς γενικώτερα συμφέροντα τῆς πολιτείας, μὴ δυνάμενα νὰ παροραθῶσι, χάριν τῆς δλότητος, εἰς ἣν καὶ ὁ ἐργάτης ἀνήκει, ἢ θεραπεύουσιν ἀπ' ἐνθείας τὸ καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον αὐτῶν τῶν προστατευομένων ἐργατῶν καὶ προασπίζουσι συνάμα τὴν ἐργασίαν τῶν συναδέλφων τῶν.

Τὸ Γερμανικὸν Σύνταγμα ἐν ἄρθρῳ 157 φέρει, ὅτι ἡ ἐργασία (κυριολεκτικῶς ἡ δύναμις τοῦ ἐργάζεσθαι) διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἰδιαίτεραν προστασίαν τῆς Ἐπικρατείας «*Die Arbeitskraft steht unter dem besonderen Schutz des Reichs*». Σχολιάζων δὲ τὴν διάταξιν ὁ *Anschütz* ἐπάγεται «ἡ ἐγγύησις ἰδιαίτερας προστασίας σημαίνει ὅτι ἡ Ἐπικράτεια δὲν ἀρκεῖται εἰς τὴν γενικὴν νόμιμον προστασίαν, ἥς ἀπολαμβάνουσιν ἡ ζωὴ καὶ ὑγεία, ὡς θεμέλια τῆς δυνάμεως τοῦ ἐργάζεσθαι, ἀλλ' ἐπέκεινα τούτου ὑποχρεοῦται νὰ ἀφιερώσῃ ἰδιαίτεραν προστασίαν εἰς τὴν ἐργασίαν, ἐπὶ τῷ τέλει τοῦ

ν' απομακρύνῃ κατὰ τὸ ἐφικτὸν πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ παραβλάψῃ τὸ οἰκονομικὸν τοῦτο ἀγαθόν. Τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην ἤδη τὸ παλαιὸν πολιτειακὸν καθεστὼς (*Staatswesen*) ἔχει ἀναγνωρίσει ὡς τοιαύτην καὶ ἀναλάβει τὴν πλήρωσιν αὐτῆς. Ἡ διάταξις κατὰ ταῦτα (*insofern*) οὐδὲν νέον λέγει¹.»

Κατὰ τὸν αὐτόν, ἂν μὴ ἰσχυρότερον, λόγον, τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἀληθεύει καὶ παρ' ἡμῶν, ἐνθα καὶ ὁ προσδιορισμὸς «ἰδιαιτέρας» (πράγματι οὐδὲν προσθέτων) παραλείπεται, ἡ δὲ νομοθεσία εἶχεν ὁμοίως προπορευθῆ καὶ διαγράψει παγίαν πολιτικὴν πρὸ τοῦ Συντάγματος.

§ 9. "Ανευ δὲ οὐδενὸς δισταγμοῦ καὶ ἡ ἐπακόλουθος τῷ Συντάγματι νομοθεσία ἔβη συνεχίζουσα τὴν αὐτὴν τροχίαν.

Οὕτως ὁ νόμος περὶ ἐργατικῶν ἀτυχημάτων συνεπληρώθη διὰ τοῦ νόμου 4705 τοῦ 1930, ὁ νόμος 2112/1920 περὶ καταγγελίας τῆς συμβάσεως ἐργασίας διὰ τοῦ νόμου 4558/1930 καὶ καθεξῆς.

Πλὴν τῶν ἄλλων μνημονευτέοι οἱ νόμοι 3452 τῆς 12/14 Μαρτίου 1928 «περὶ ἀπεργούντων δημοσίων ὑπαλλήλων κλπ.» καὶ 4879 ἀπὸ 6/6 Μαρτίου 1931 «περὶ ὑπαλλήλικων ὁργανώσεων» δι' ὧν ἐπιτρέπεται μὲν κατ' ἀρχὴν εἰς τοὺς πολιτικοὺς ὑπαλλήλους τῆς Διοικήσεως, πλὴν τῶν Ἀστυνομικῶν, νὰ συνιστῶσιν ἐπαγγελματικὰ σωματεῖα καὶ ἐνώσεις, ἀλλ' ὑπὸ συγκεκριμένους περιορισμοὺς καὶ ποινικὴν δίωξιν τῆς ἀπεργίας, ἰδρύεται δὲ καὶ διὰ τὰς συναφεῖς πειθαρχικὰς παραβάσεις ἴδιον Διοικητικὸν Δικαστήριον. Ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἀπεργίας ἐπανῆλθεν αὖθις ὁ νόμος 5458 ἀπὸ 7/10 Μαΐου 1932 «περὶ ἀπεργίας δημοσίων ὑπαλλήλων, ὑπηρετῶν κλπ.,» συγχωρεύσας καὶ ἐπεκτείνας τὰς σχετικὰς διατάξεις τῶν δύο προηγουμένων, καθ' ὧς οἱ ἀπεργοῦντες ὑπάλληλοι θεωροῦνται ὑποβαλόντες παραίτησιν, τιμωροῦνται δὲ διὰ φυλάκίσεως μέχρις ἑνὸς ἔτους κλπ.².

Εἰς τὰ νομοθετήματα ἐπίσης τῆς στρατεύσεως ὀρισμένων ὑπαλλήλων καὶ ἐργατῶν πρὸς ἀναγκαστικὴν παροχὴν τῆς ὑπηρεσίας των προσετέθη ὁ νόμος 3673 τοῦ 1928, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ Ν. Α. 21 Ὀκτωβρίου, 5 Νοεμβρίου 1925 ἄρθρ. 1, 4, 5 καὶ 6, περιλαβὼν σὺν ἄλλοις καὶ τοὺς ἀρτεργάτας, ἀπαγγέλλων δὲ κατὰ τῶν ἀπεργῶν ἄρσιν τοῦ ἐνοικιοστασίου καὶ δικαστικὴν διάλυσιν τῶν σωματείων αὐτῶν. Διὰ δὲ τοῦ νόμου 4968 τοῦ 1931 ἐπὶ πλέον εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν ἐδόθη τὸ δικαίωμα νὰ στερεῇ τοὺς ἀπεργοῦντας ἀρτοποιοὺς τῆς ἀδείας ἰδρύσεως καὶ λειτουργίας ἀρτοποιείου.

¹ ANSCHÜTZ, *Die Verfassung des Deutschen Reichs* von 11 August 1919, ἐπὶ τοῦ ἄρθρ. 157.

² Ἀξία ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἡ ἐμπειριστατωμένη αἰτιολογικὴ ἔκθεσις τοῦ νόμου 4879, δημοσιευομένη ἐν Κώδικι Θεμέδος 1931 σ. 55 ἑ. "Ὅρα ἔτι πρακτικὰ συζητήσεων Ἀναθεωρητικῆς Ἐπιτροπῆς Ἀστικοῦ Κώδικος περὶ συμβάσεως ἐργασίας, σ. 267 ἐπ.

Ἀφ' ἑτέρου εἰς εἰδικὴν περίθαλψιν ἀνεργίας ἀφορᾷ ὁ νόμος 3085 τῆς 7/11 Ἰεκεμβρίου 1928 «περὶ τῆς παραβολῆς (πλευρίσματος) τῶν ἀτμοπλοίων εἰς τὰς προκυμαίας τῶν λυμένων καὶ χορηγίας βοηθήματος ἀνεργίας εἰς τοὺς λεμβούχους.»

§ 10. Θετικώτερόν πως διατυπῶνται τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ἄρθρου 22 τοῦ Συντάγματος καθορίζον, ἀλλὰ διὰ γενικοῦ πάλιν χαρακτηρισμοῦ, τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους, ὡς περιλαμβάνουσαν «συστηματικὴν μέριμναν ὑπὲρ τῆς ἡθικῆς καὶ ὀλικῆς ἐνήμερίας τῶν ἐργαζομένων τάξεων, ἀστικῶν καὶ ἀγροτικῶν».

Τὸ σύνολον τῶν σχετικῶν πρὸς τὰ θέματα ταῦτα διατάξεων ἀπαρτίζει τὴν καλονομένην ἐργατικὴν νομοθεσίαν.

Τοῦ ἡμετέρου Συντάγματος ρητὴν ἐν τῷ αὐτῷ ἄρθρῳ ποιουμένου μνείαν προστασίας τῆς πνευματικῆς ἐργασίας, δὲν εἶναι ἄλλοτρία πρὸς τὸ ἄρθρον 22 ἢ, ἀποτελοῦσα καθ' ἑαυτὴν θεσμὸν τοῦ ἀστικοῦ δικαίου, προστασία τῆς πνευματικῆς ἰδιοκτησίας ὑπὸ τὴν εὐρεΐαν ταύτης ἔννοϊαν, ὡς καὶ τῶν διπλωμάτων εὐρεσιτεχνίας καὶ βιομηχανικῶν σημάτων. Ὡσαύτως ὁ καθορισμὸς τῶν ἱατρικῶν καὶ δικηγορικῶν ἀμοιβῶν, ἡ καθιέρωσις συντομωτέρας καὶ ὀλιγοδαπανωτέρας διαδικασίας πρὸς ἀπόληψιν αὐτῶν κλπ.

§ 11. Ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προεκτεθέντων ἢ προστασία τοῦ ἄρθρου 22 τοῦ Συντάγματος περιλαμβάνει :

Α') Τὴν βοήθειαν ὑπὸ τῆς πολιτείας πρὸς εὐρεσιν ἐργασίας (σύστασις γραφείων ἐργασίας, μέτρα προληπτικὰ τῆς ἀνεργίας) εἰς τοῦτο ἀφορᾷ ὁ τελευταῖον ψηφισθεὶς νόμος 5288 τῆς 8/10 Ὀκτωβρίου 1932 «περὶ ρυθμίσεως τῆς ἀγορᾶς τῆς ἐργασίας». Σχετικοὶ εἰσὶ καὶ οἱ εἰδικῶς προστατεύοντες τοὺς ἐφ' ἑδρὸν νόμοι 4180, 4881, 5455 (παρεμφερῆς Γαλλ. Ν. 24 Ἀπριλίου 1924).

Β') Τὴν ὑποστήριξιν τῶν ἐργαζομένων περὶ τὴν ἄσκησιν τῆς ἐργασίας, καὶ διὰ νομοθετικῆς ἐν μέτρῳ ἐπεμβάσεως εἰς τοὺς ὅρους τῆς συμβάσεως ἐργασίας (ὡς εἶναι ἢ ὑποχρεωτικὴ διατήρησις αὐτῆς ὑπὲρ τῶν στρατευθέντων, ἢ ἀκυρότης ὅρων πειστικῶν, ἢ πρὸ ὥρισμένου χρόνου καταγγελία τῆς συμβάσεως ἐργασίας καὶ σχετικὴ ἀποζημίωσις), τὴν περιφρούρησιν τῆς σωματικῆς ἀκεραιότητος καὶ ὑγείας αὐτῶν, τὰ ἐπιτρεπόμενα χρονικὰ ὅρια ἐργασίας, Κυριακὴν ἢ ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος ἀνάπαισιν (*répos hebdomadaire*), εἰδικοὺς ὅρους ὑπὲρ τῶν γυναικῶν καὶ ἀνηλίκων.

Γ') Τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ προϊόντος τῆς ἐργασίας, ὡς οἱ νόμοι οἱ ρυθμίζοντες τὰ τῆς πληρωμῆς τῶν ἡμερομισθίων τῶν ἐργατῶν, τὴν ταχεΐαν καὶ ὀλιγοδάπανον ἐκδίκασιν τῶν ἐργατικῶν διαφορῶν, τὸ ἀκατάσχετον τῶν ἐργατικῶν καὶ ὑπαλληλικῶν μισθῶν. Ὡσαύτως ἡ σύμβασις τῆς Βέρνης διὰ τὴν προστασίαν τῶν φιλολογικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ἔργων, κερυθθεῖσα διὰ τοῦ νόμου 5257 τῆς 3/11 Ἀγούστου 1931.

Δ') Ἐπικουρίαν εἰς τὸ ζήτημα τῆς στέγης, ἰδίως δημιουργίαν ἐνδηρῶν ἐργατι-

κῶν κατοικιῶν. Μέχρι τοῦδε παρ' ἡμῶν ἠγνοήθησαν κυρίως αἱ δημοσιουπάλληλκαὶ τάξεις πρὸς κτῆσιν ιδίῶν οἰκημάτων, δι' ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως ὑπὲρ οἰκοδομικῶν συνεταιρισμῶν (Νομ. Διάτ. 11 Μαΐου 1932, Νόμ. 4202, 4614, Διάτ. 12 Νοεμβρίου 1930, ἐπεκτεῖνον τοὺς ἄνω νόμους ὑπὲρ τῶν ὑπαλλήλων ὀργανισμῶν καὶ ἐπιχειρήσεων ἐκμεταλλευσόμενων σιδηροδρομικὰ δίκτυα). Τελευταῖον ὁ νόμος 5204 τῆς 23/28 Ἰουλίου 1931 «περὶ ιδρύσεως ἐργατικῆς ἐστίας» ἐμερίμνησε καὶ διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων τῆς ἐργατικῆς τάξεως εἰς κτίρια ἐπὶ τούτῳ ιδρυθέντος νομικοῦ προσώπου δημοσίου δικαίου.

Ε') Τὴν ἀσφάλειαν τῶν ἐργαζομένων καὶ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν ἔνεκα παθῆμάτων ἐκ τῆς ἐργασίας, νόσου, γήρατος, θανάτου. Ἀνωτέρω ἐσημειώσαμεν πλείονα εἰδικὰ «Ταμεῖα Προνοίας», ἃ προϊόντος τοῦ χρόνου ἐπληθύνθησαν ἔτι μᾶλλον (Ταμεῖα ἐφημεριδοπωλῶν, μυλεργατῶν καὶ ἀρτεργατῶν, τυπογράφων, ἐργατῶν λιμένος Πειραιῶς, ἐργοληπτῶν, κυβερνητῶν ἰστιοφόρων, ἐκτελωνιστῶν, κλήρου).

Ἀλλὰ τὸ νεώτερον καὶ σπουδαιότατον ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου νομοθέτημα, καθολικῶς καὶ ἐν εὐρύτερῳ μέτρῳ ἐπαγγελλόμενον τὴν τοιαύτην προστασίαν, εἶναι ὁ νόμος 5733 τῆς 10/11 Ὀκτωβρίου 1932 περὶ κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, ὅστις, μέλλων νὰ ὑποστῇ αὐθις μερικὴν νομοθετικὴν ἀναθεώρησιν, δὲν ἐτέθη ἔτι ἐν ἰσχύϊ.

Ὅρθῶς δὲ ὁ ἡμέτερος νομοθέτης δὲν ἠθέλησε νὰ ἐκτείνῃ γενικῶς τὴν ἀσφάλειαν καὶ ἐπὶ τῆς ἀπλῆς ἀνεργίας, διότι ἡ τοιαύτη προστασία ἤδη εἰς ἄλλα μεγάλη Κράτη καὶ δαπανηροτάτη καὶ ἐξόχως ἐπικίνδυνος κατεδείχθη.

§ 12. Τοιαύτη εἰς κεφαλαιώδεις γραμμὰς ἡ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς συνταγματικῆς διατάξεως τοῦ ἀρθ. 22 νῦν διατελοῦσα ἐργατικὴ νομοθεσία τῆς Ἑλλάδος. Λεπτομερὴς βεβαίως ἀνάλυσις τῶν κατ' ἰδίαν νομοθετημάτων διαφεύγει, πλὴν τοῦ χρόνου, καὶ τὰ ὅρια τῆς παρούσης μελέτης, ἥς σκοπὸς ἦτο μόνον ἡ διενκρίνῃσις τῆς ἐννοίας καὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς Συνταγματικῆς προστασίας, καὶ ἀπὸ τῆς ἀόψεως μόνον ταύτης ἠρευνήθησαν παραδειγματικῶς τὰ πρὸ τοῦ Συντάγματος ἰσχύοντα καὶ μετ' αὐτὸ θεσπισθέντα ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου.

Διὰ νὰ καταδειχθῇ δὲ ὁ πραγματικὸς ὄγκος καὶ ἡ σοβαρότης τῆς ἐργατικῆς νομοθεσίας, ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ ὅτι τοῦ ἀρθ. 157 τοῦ Γερμανικοῦ Συντάγματος ἐπιτάσσοντος ρητῶς τὴν ὑπὸ τῆς Ἐπικρατείας κατάρτισιν ἐνιαίου ἐργατικοῦ δικαίου, συνέστη ἔκτοτε παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ τῆς ἐργασίας εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ «*Arbeits-rechtausschuss*». Ἐν τούτοις ἡ κωδικοποίησις αὕτη εὐρίσκεται ἀκόμη εἰς τὸ στάδιον τῆς προπαρασκευῆς¹.

¹ FINGER *Staatsrecht* § 75. ANSCHÜTZ ἐπὶ τοῦ ἀρθ. 157 Γερμ. Συντ. Περὶ τοῦ ἐν γένει συστήματος προστασίας τῆς ἐργασίας κατὰ τὸ Γερμ. Συντ. ὅρ. καὶ RENÉ BRUNET *La constitution allemande du 11 août 1919*, Paris, 1921, σ. 230-242.

Κατ' οὐσίαν ἐκ τῶν ἐκτεθέντων καθίσταται δῆλον, ὅτι πολλὰ ἤδη καὶ ἐν βραχεῖ σχετικῶς χρόνῳ ἐγένοντο εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο τῆς πολιτειακῆς ἡμῶν ὀργανώσεως, ἀλλὰ ἔτι πλείονα ἴσως ὑπολείπονται διὰ τὴν συμπλήρωσιν καὶ ὁλοκλήρωσιν αὐτῶν, καὶ τὴν προοῦσαν ἐξέλιξιν.

Δὲν εἶναι δὲ ἄσκοπον νὰ τονισθῇ ἐνταῦθα, ὅτι ἡ ἐξέλιξις πρέπει νὰ βαίῃ μετὰ πολλῆς περισκέψεως, ἰδιαιτέρα δὲ νὰ καταβληθῇ προσοχὴ πρὸς ἀποσόβησιν ἀκροτήτων καὶ παταχθῇ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς οἰαδήποτε διαφανομένη τοιαύτη τάσις, ὥστε νὰ τηρηθῇ ἀπαρεγκλίτως ἡ εὐθεΐα μέσῃ γραμμῇ, ἣτις μόνῃ εἶναι ἱκανή, σεβομένη μὲν κατὰ βάσιν τὰ ἐκατέρωθεν δικαιώματα, περιορίζουσα δὲ ταῦτα ἐν τῷ προσήκοντι ἀναγκαίῳ μέτρῳ, νὰ θεραπεύῃ τελεσφόρως τὰ ἀντιμαχόμενα συμφέροντα.

Τὸ συμπέρασμα εἶναι πάντως ἐν συνόλῳ ἱκανοποιητικόν, καὶ διὰ τὸ μέλλον εὐοίωνον.

ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΑΙΓΙΝΗΤΟΥ

Ὁ ἐπὶ Λουδοβίκου-Φιλίππου πρωθυπουργὸς τῆς Γαλλίας, ὁ πολὺς *Thiers*, προσπαθὼν νὰ πείσῃ τὸν βασιλέα του νὰ διαπραγματευθῇ αὐτός, καὶ ὅχι ὁ βασιλεὺς, λεπτὴν ὑπόθεσιν τοῦ στέμματος, ἔλεγεν: «Ἐπιτρέψατέ μου, Μεγαλειότατε, νὰ διεξάγῳ ἐγὼ τὸ λεπτὸν αὐτὸ ζήτημα· εἶμαι πολὺ δεξιός». «Ἀλλὰ ἐγὼ εἶμαι περισσότερον ἀπὸ σᾶς, ἀπήντησεν εὐφυνῶς ὁ βασιλεὺς, διότι δὲν τὸ λέγω». Ὁ βασιλεὺς βεβαίως εἶχε δίκαιον· ἀλλὰ καὶ ὁ πρωθυπουργὸς δὲν εἶχεν ἄδικον. Ἡ ἀξία ἀναμφιβόλως χάνει περιαντολογοῦσα, ἀλλὰ καὶ ἀκαίρως σιωπῶσα ὅχι μόνον χάνει, ἀλλὰ καὶ δὲν ὠφελεῖ.

Ὁ Νόμος, ἐπιβάλλων εἰς τὴν Ἀκαδημίαν νὰ ἐκθέτῃ δημοσίᾳ, διὰ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως, τὰ ἔργα της, τὴν θέτει εἰς τὴν δύσκολον θέσιν τοῦ *Thiers*. Ἀλλὰ ὁ Νόμος ἔχει δίκαιον· διότι, ὡς δημόσιον ἴδρυμα, ἡ Ἀκαδημία ὀφείλει δημοσίᾳ νὰ λογοδοτῇ. Ἄλλως, ἡ ἀνασκόπησις τῶν κυριωτέρων γεγονότων τῆς ἀκαδημαϊκῆς ζωῆς ἀποτελεῖ τόσον δι' αὐτήν, ὅσον καὶ διὰ τὸ Ἔθνος, χρήσιμον δίδαγμα. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ρίπτωμεν ἐκάστοτε ἑταστικὸν βλέμμα εἰς τὸ παρελθόν μας, εἰς τὸν δρόμον, τὸν ὁποῖον διηρύνσαμεν, εἰς τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐξετελέσαμεν. Ἀφ' ἑτέρου ἡ τοιαύτη ἐπικοινωνία τῆς Ἀκαδημίας μὲ τὸ Κοινὸν εἶναι καὶ διὰ τὸ Ἔθνος πολὺ ὠφέλιμος. «Τὰ τοιαῦτα ἰδρύματα, λέγει ὁ *Rousseau*, εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα μορφώνουν τὸν χαρακτῆρα, ἐμπνέουν τὰ αἰσθήματα καὶ ἐν γένει διαπλάσσουν τὸ δαιμόνιον τοῦ λαοῦ».

Μετὰ τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Προέδρου τελεσθὲν μνημόσυνον τῶν ἐκλιπόντων μελῶν, εἰς τὸν Γενικὸν Γραμματέα ἐπιβάλλεται τὸ εὐχάριστον καθήκον νὰ ἀναφέρῃ τὰ πρὸς

πλήρωσιν τῶν κενῶν κληθέντα εἰς τὰς τάξεις της νέα μέλη. Μετὰ τὰς ζημίας τὰ κέρδη. Διότι καὶ ἡ Ἀκαδημία, παρὰ τὴν συντηρητικὴν φύσιν της, εὐρίσκεται, εὐτυχῶς, εἰς ἀέναον ἐξέλιξιν. Ἐμπνέουσα τὴν ζωὴν τοῦ πνεύματος, ἐμπνέεται καὶ αὐτὴ ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς. Διότι αὐτὸ συντηρεῖ καὶ αὐτὸ ἀναζωογονεῖ τοὺς Ὀργανισμούς. Ἡ Ἀκαδημία, κατὰ τὸ λῆγον ἔτος, ἐξέλεξε τέσσαρα τακτικὰ μέλη, μεταξὺ τῶν ἐπιφανεστέρων καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τοῦ Πολυτεχνείου: τοὺς κκ. Μ. Γερουλᾶνον, Δ. Λαμπαδάριον, Κ. Τριανταφυλλόπουλον καὶ Σ. Σεφεριάδην πρὸς τούτοις ἐξέλεξεν ἓν πρόεδρον μέλος, τὸν διακεκριμένον μουσικὸν κ. Δ. Μητρόπουλον.

Ἀπ' ἐτέρου, ἡ Ἀκαδημία, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐβδόμης ἐπετείου τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς, ἡ ὁποία, κατ' εὐτυχίαν συγκυρίαν, συνέπεσε μὲ τὸν ἑορτασμὸν τῆς ἑκατονταετηρίδος τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος, τιμῶσα ὅ,τι ἔνδοξον ὑπάρχει εἰς τὸν διεθνῆ ἐπιστημονικὸν κόσμον, ἤρχισε προσεταιριζομένη τὴν μεγάλην δύναμιν τῶν κορυφῶν αὐτοῦ, ἐκλέξασα 22 ξένους ἐταίρους καὶ 27 ξένα ἀντεπιστέλλοντα μέλη. Συμφώνως δὲ πρὸς τὸν Ὀργανισμόν της, ἀναγορεύει σήμερον ὡς ξένον ἐταῖρον αὐτῆς τὸν κ. Ἰωάννην Σοκολόφ, Καθηγητὴν τῆς Βυζαντινῆς καὶ Νεοελληνικῆς Φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Πετρούπολεως καὶ μέλος τῆς ἐκεῖ Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν.

Ὁ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀκαδημίας της ἐνθουσιασμός, ὁ ὁποῖος διαπνέει τὰς ἀπαντήσεις τῶν ἐκλεγέντων ξένων σοφῶν, μαρτυρεῖ τὸ γόητρον, τὸ ὁποῖον ἀσκεῖ ἡ Ἑλληνικὴ Ἀκαδημία εἰς τὸν διεθνῆ πνευματικὸν κόσμον, γόητρον ὀφειλόμενον ὄχι μόνον εἰς τὴν ἐπίζηλον θέσιν, τὴν ὁποίαν κατέκτησεν ἤδη ἡ Ἀκαδημία μας καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἔνδοξον ὄνομα τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἰδιαίτερος εἰς τὴν καταγωγὴν της, ὡς κόρης καὶ διαδόχου τῆς περιπύστου ἀρχαίας.

Ἡ Ἀκαδημία, διὰ τῆς ἀμίλλης, τὴν ὁποίαν προκαλεῖ ἡ ὑπ' αὐτῆς βράβευσις καὶ δημοσίευσις τῶν εὐσυνειδήτων ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν, καθὸ τὸ ἀνώτερον στάδιον πνευματικῶν ἀγώνων, ἤσκησε μεγάλην μέχρι τοῦδε διεγερτικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς δραστηριότητος τῶν Ἑλλήνων ἐργατῶν τοῦ πνεύματος· τοῦτο μαρτυρεῖ ἀναμφιβόλως ὁ αὖξων ἀριθμὸς καὶ ἡ σπουδαιότης τῶν εἰς αὐτὴν κατ' ἔτος ὑποβαλλομένων ἔργων. Κατὰ τὸ λῆγον ἔτος ὑπεβλήθησαν πλὴν τῶν λογοτεχνικῶν 135 ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι, ἧτοι ὅσαι δὲν ἔγιναν ἄλλοτε ἐντὸς ὀλοκλήρου πεντηκονταετίας. Ἐκ τούτων 21 διεξεδίκησαν τὰ προκηρυχθέντα βραβεῖα καὶ 94 ἀνεκοινώθησαν πρὸς συζήτησιν εἰς τὰς συνεδρίας τῆς Ὀλομελείας.

Ἡ ἀνακάλυψις τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνος εἰς τὰς ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν καὶ ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηναίων ἐκτελουμένας παρὰ τοῦ κ. Ἀριστόφρονος ἀνασκαφὰς ἀποτελεῖ ἀναμφιβόλως τὸ σπουδαιότερον ἀρχαιολογικὸν γεγονός τοῦ λήγοντος ἔτους καὶ τὴν πραγματοποιήσιν προσφιλοῦς τῆς Ἀκαδημίας μας ὁνείρου. Ἡ ἱερὰ αὕτη ὀφειλὴ τῆς κόρης πρὸς τὴν μητέρα, ἀπαιτοῦσα δαπάνας ἑκατομμυρίων, προ-

κειμένον περὶ ἐξαγορᾶς καὶ ἀνασκαφῆς μεγίστου χώρου, φέροντος μέγα πλῆθος οἰκοδομῶν, θὰ ἔμενεν ἀναμφιβόλως ὄνειρον διὰ παντὸς ἀπραγματοποίητον, ἄνευ τῆς γενναίας παρεμβάσεως τοῦ κ. Ἀριστόφρονος. Πρὸς ἐξυπηρέτησιν ὅμως τῆς εὐγενοῦς αὐτῆς ἰδέας, ὁ κ. Ἀριστόφρων δὲν διέθεσεν ἀφειδῶς μόνον τὸν πλοῦτον αὐτοῦ καὶ τῆς ἐριτίμου Κυρίας του, ἀλλὰ καὶ προσωπικὴν ἐργασίαν πολλήν, καὶ μάλιστα τὸν ἐνθουσιασμόν του καὶ τὴν βαθεῖαν πίστιν του εἰς τὴν ἐπιτυχίαν. Καί, εὐτυχῶς, ἡ πίστις του δὲν τὸν ἐπρόδωσε καὶ ἡ ἐπιτυχία δὲν διέψευσε τὰς πεποιθήσεις του. Ἀνεκαλύφθη ἤδη ἡ Παλαίστρα τοῦ Γυμνασίου τῆς Ἀκαδημείας, εἰς τὸ κέντρον τῆς Αὔλῆς τῆς ὁποίας εὐρέθῃ ἀγγεῖον τῶν πρώτων γεωμετρικῶν χρόνων, χαρακτηριστικὸν τῆς ἀρχαιολογικῆς σημασίας τοῦ χώρου. Εἰς ἀπόστασιν δὲ 200 μέτρων ἀπὸ τοῦ Γυμνασίου ἀπεκαλύφθησαν ὀγκώδεις βάσεις ἀρχαίου τετραγώνου οἰκοδομήματος μὲ πλευρὰν 40 μέτρων· ὁ προορισμὸς τοῦ οἰκοδομήματος τούτου, εἰς τὸ ὅποιον ἀποδίδεται μεγάλη ἀρχαιολογικὴ σπουδαιότης, δὲν ἐξηκριβώθη ἀκόμη.

Ἀλλ' ὁ κ. Ἀριστόφρων, ἀνεξάντλητος εἰς γενναιοδωρίαν, δὲν ἀρκεῖται εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ ἐνδόξου χώρου, ὅπου ἐλειτούργει ἡ ἀρχαία Ἀκαδήμεια, ἀλλ' ἐπιδιώκων καὶ σπουδαίαν πρακτικὴν χρησιμοποίησιν αὐτοῦ, ὑπὲρ τῆς Ἐπιστήμης ὅσον καὶ ὑπὲρ τοῦ τόπου, προτείνει, ὅπως, πρωτοβουλία τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τῇ ὕλικῇ ἀρωγῇ αὐτοῦ καὶ τῆς Κυρίας Ἀριστόφρονος, ἰδρυνθῇ ἐκεῖ Διεθνὲς Κοινὸν ὄλων τῶν Ἀκαδημιῶν. Ἐκεῖ, συνερχόμεναι, περιοδικῶς, αἱ Ἀκαδημίαι ὅλου τοῦ κόσμου, ὡς τέκνα τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, παρὰ τὴν μητρικὴν ἐστίαν, θὰ διδάσκουν, θὰ συζητοῦν καὶ ἐν γένει, ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ πλατωνικοῦ δαιμονίου, θὰ συνεργάζωνται ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς Ἐπιστήμης καὶ τοῦ καλοῦ τῆς ἀνθρωπότητος. Τοιοῦτοτρόπως, ὁ ἱερὸς αὐτὸς χώρος, εἰς τὸν ὅποιον ἐδίδαξεν ὁ θεῖος Πλάτων καὶ ἐμαθήτευσεν ὁ μέγας Ἀριστοτέλης, ὁ χώρος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀντήχησαν τὰ ὑψηλότερα τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς Φιλοσοφίας διδάγματα, θὰ καταστῇ ὅχι μόνον τὸ προσκύνημα ὅλου τοῦ πολιτισμένου κόσμου, ἀλλὰ καὶ παγκόσμιον τῆς Ἀθηνᾶς τέμενος, ὅπου, ἐπανερχόμεναι αἱ μοῦσαι, μετὰ αἰώνων ἀπουσίαν, θὰ ἐμπνέουν καὶ πάλιν νέα πνευματικὰ ἀριστουργήματα, θὰ προκαλοῦν καὶ πάλιν νέας κατακτήσεις τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ καλοῦ.

Κατὰ τὸ λῆγον ἔτος ἐπερατώθη ἡ δημοσίευσίς τοῦ 7ου τόμου καὶ ἐξετυπώθη μέχρι τοῦ Νοεμβρίου 1933 ὁ 8ος τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἀκαδημίας· ἤρχισε δὲ ἡ ἐκτύπωσις τοῦ 3ου τόμου τῶν Πραγματειῶν αὐτῆς καὶ ἐδημοσιεύθησαν ἤδη δύο ἐξ αὐτῶν. Ἐδημοσιεύθη ἐπίσης ὁ πρῶτος τόμος τῶν Μνημείων τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ἐκ 55 τυπογραφικῶν. Τὸ πρῶτον τεῦχος αὐτοῦ περιέχει τὰ Βραχέα χρονικά τοῦ ἀειμνήστου Σπυρ. Λάμπρου, τὰ ὁποῖα ἐπεξεργάσθη, προσθέσας εἰσαγωγικὰς παρατηρήσεις ὁ κ. Κ. Ἀμαντος. Τὸ δεύτερον τεῦχος, τὸ ὅποιον ἐδημοσιεύθη δαπάνῃ τῆς

ἐπιτίμου Κυρίας Ἑλένας Βενιζέλου, περιέχει μέρος τοῦ Κρητικοῦ Ἀρχείου τῆς Βενετίας, κατ' ἐκδοσιν τοῦ κ. Σπυρ. Θεοτόκη. Εἶναι ἐκεῖ κατατεθειμένη ἡ ἐνδοξος ἱστορία τῆς Κρήτης. Διὰ τῆς ιδρύσεως τῶν Μνημείων τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ἡ Ἀκαδημία ἐπιδιώκει τὴν δημοσίευσιν ἀγνώστων ἱστορικῶν πηγῶν, χρησίμων πρὸς προαγωγὴν τῶν περὶ τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους γνώσεών μας.

Πρὸς τοῦτοις, ἐδημοσιεύθησαν αἱ Σημειώσεις εἰς τὸ προσωρινὸν πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος τοῦ ἔτους 1822 τοῦ Κοραῖ, καὶ ἤρχισεν ἐκτυπούμενος ὁ πρῶτος τόμος τῆς ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας, ἐντολῇ τοῦ Κράτους, ἐκδιδομένης Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης. Ὁ τόμος αὐτὸς περιέχει τὸ Συμπόσιον τοῦ Πλάτωνος, ἥτοι τὸ κείμενον μετὰ εἰσαγωγῆς, συντόμων σχολίων, καὶ μεταφράσεως, εἰς γλῶσσαν ἀπλὴν, ἀλλὰ γλαφυρὰν καὶ ζωντανήν.

Ἀφ' ἐτέρου ἡ Ἀκαδημία ἤλθεν ἐπίκουρος, εἰς τὴν ἐκδοσιν πολυτίμων γλωσσικῶν μελετῶν τοῦ κ. Χατζιδάκη, διὰ τῶν ὁποίων διαφωτίζονται καὶ ἐρμηνεύονται διάφορα φαινόμενα τῆς γλώσσης μας.

Ἀλλὰ θὰ ἐπλανᾶτο, ὅστις θὰ ἐνόμιζεν, ὅτι εἰς αὐτὰ καὶ ἐν γένει εἰς μόνα τὰ μέχρι τοῦδε ἀνακωνοθέντα ἔργα τῆς περιορίζεται ἡ δρᾶσις τῆς Ἀκαδημίας μας· ὑπάρχουν καὶ πολλὰ ἄλλα, ἐπίσης σπουδαῖα, ὅσον καὶ δύσκολα. Ἀλλ' αὐτὰ, ἀπαιτοῦντα πολλὴν χρόνον, μακρὰς ἐρεῦνας, ὑπέρογκον ἐργασίαν καὶ μεγάλας δαπάνας, διὰ νὰ ἐκκολαφθοῦν, δὲν κατέστη δυνατόν νὰ ἐξέλθουν ἀκόμη εἰς τὴν δημοσιότητα. Καὶ ἐν πρώτοις, ἡ Ἀκαδημία, περισυλλέγουσα τὸν γλωσσικὸν θησαυρὸν τοῦ Ἑθνους καὶ ἀποθησαυρίζουσα τὸ λαογραφικὸν ὕλικόν αὐτοῦ, συντάσσει τὰ διάφορα Λεξικά τῆς γλώσσης μας, καὶ παρασκευάζει καὶ πολλὰ ἄλλα σχετικὰ δημοσιεύματα. Ἐκάστη Ἑλληνικὴ χώρα ἔχει τὰς παραδόσεις τῆς, τὴν ἱστορίαν τῆς, τὰς παροιμίας τῆς, τὴν τέχνην τῆς, τὴν διάλεκτόν τῆς· εἶναι ἐκεῖ ἡ ἡχὴ τῆς φωνῆς καὶ ὁ παλμὸς τῆς ζωῆς τῶν προγόνων μας· εἶναι ἐκεῖ ἡ ζωῶσα εἰκὼν τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων τῆς φυλῆς μας· εἶναι θησαυρὸς κληρονομικός, ὁ ὁποῖος ὁσημέραι ἐκλείπει καὶ ὑπάρχει ἐπιτακτικὴ καὶ ἐπείγουσα ἀνάγκη νὰ διασωθῇ, νὰ ταξινομηθῇ, νὰ μελετηθῇ καὶ νὰ δημοσιευθῇ. Πρὸς τοῦτο, εἰς τὰ ἰσόγεια τῆς Ἀκαδημίας λειτουργοῦν 4 διάφορα Ἀρχεῖα, εἰς τὰ ὅποια ἐργάζονται, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν σχετικῶν Ἐπιτροπῶν, ἐξ ἀρμοδίων ἀκαδημαϊκῶν, 19 εἰδικοὶ ἐπιστήμονες. Τὰ Ἀρχεῖα αὐτὰ εἶναι: Τὸ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, τὸ Μεσαιωνικόν, τὸ τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου καὶ τὸ Λαογραφικόν.

Ἐκ τούτων τὸ παλαιότερον ὄλων, τὸ συντάσσει τὸ Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς ὁμιλουμένης Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῶν ἰδιωμάτων αὐτῆς, ἐξετύπωσε, κατὰ τὸ λῆγον ἔτος, 23 τυπογραφικὰ φύλλα (ἀπὸ τοῦ 43ου μέχρι τοῦ 66ου φύλλου) τοῦ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας, δαπάνῃ τοῦ ἀειμνήστου Μπενάκη, ἐκδιδομένου Πρώτου τόμου τοῦ μεγάλου γλωσσικοῦ θησαυροῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἑθνους. Ἐντὸς δὲ τριῶν ἢ τεσσάρων μηνῶν θὰ συμπληρωθῇ ὁλόκληρος ὁ Πρῶτος τόμος αὐτοῦ, περιέχων τὸ ἡμισυ ἅλφα,

μετὰ τῶν Προλεγομένων, τῆς Βιβλιογραφίας καὶ ἄλλων τινῶν στοιχείων, ἐξ 80 καὶ πλέον τυπογραφικῶν φύλλων αποτελούμενος. Εἶναι δὲ σχεδὸν ἕτοιμον πρὸς ἐκτύπωσιν καὶ τὸ ἕτερον ἥμισυ τοῦ στοιχείου τούτου.

Ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ χρησιμότης τοῦ μεγάλου τούτου Λεξικοῦ τῆς γλώσσης μας εἶναι προφανές. Ἡ γλῶσσα ἀποτελεῖ τὴν ἀσφαλεστέραν ἀπόδειξιν τῆς μικρᾶς ἢ μεγάλης διανοήσεως ἐκάστου Ἑθνους· τὸ δὲ Λεξικόν, εἰς τὸ ὁποῖον ἀποταμιεύεται, ἀποτελεῖ ἀρχεῖον αὐθεντικὸν τῆς καταγωγῆς καὶ τῆς ἱστορίας του, πιστὸν κάτοπτρον τοῦ πολιτισμοῦ του. Διὰ τοῦ Λεξικοῦ αὐτοῦ τῆς Ἀκαδημίας ἀποθησαυρίζεται ὁλόκληρος ὁ εἰς τὸ στόμα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ φερόμενος ἥδη γλωσσικὸς θησαυρός, ἀποτελῶν ἀναμφισβήτητον ἀπόδειξιν τῆς ἐνότητος τοῦ Ἑθνους. Διότι ἡ ἐνότης τῆς γλώσσης, ὅπως λέγει καὶ ὁ πολὺς *Brunot*, ἐκδηλώνει καὶ ἐπισφραγίζει τὴν ἐνότητα τοῦ Ἑθνους. Διὰ τοῦ ἔργου δὲ αὐτοῦ ἀποδεικνύεται, προφανῶς, ὅτι τὸ μέγιστον μέρος τοῦ γλωσσικοῦ θησαυροῦ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς διεσώθη εἰς τὴν νέαν. Πρὸς τοῦτοις, διὰ τῆς μελέτης τῆς σημερινῆς γλώσσης μας καὶ τῆς παραβολῆς αὐτῆς πρὸς τὴν ἀρχαίαν, κατανοοῦνται ἀκριβέστερον τὰ ἀρχαῖα ἀριστουργήματα, ἐρμηνεύονται πολλὰ δύσκολα γλωσσικὰ φαινόμενα καὶ διαμορφοῦνται ἀκριβῆς ἐπιστημονικὴ μέθοδος, πρὸς δημιουργίαν τῆς ὁποίας οὐδεμία ἄλλη γλῶσσα θεωρεῖται ὑπὸ τῆς Ἐπιστήμης καταλληλοτέρα τῆς Ἑλληνικῆς. Ἐκ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Ἀρχείου τούτου ὁ συντάκτης αὐτοῦ κ. Στ. Δεινάκης ἀπεχώρησε τῆς ὑπηρεσίας ἀπὸ τοῦ τέλους Ἀγροῦστου τῇ αἰτήσῃ του, διὰ λόγους ὑγείας.

Τὸ Μεσαιωνικὸν Ἀρχεῖον περισυλλέγει ὅλον τὸν θησαυρὸν τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν γλώσσης, ὅπως, διὰ συστηματικῆς ἐπεξεργασίας, προβῇ κατόπιν εἰς τὴν ἔκδοσιν πλήρους Λεξικοῦ αὐτῆς. Τὸ Λεξικὸν αὐτὸ εἶναι ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τοῦ Ἱστορικοῦ ἀφ' ἑνὸς μὲν, διότι αὐτὸ πληροῖ τὸ μεταξὺ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νέας Ἑλληνικῆς χάσμα, ἀφ' ἑτέρου δέ, διότι ἡ ἐπεξεργασία τοῦ μεσαιωνικοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου τροφοδοτεῖ σπουδαίως καὶ τὸ Ἱστορικόν, ὅπως καὶ ἡ τοῦ νεωτέρου συμπληροῖ τὸ Μεσαιωνικόν. Μόνον δὲ διὰ τῆς μελέτης τῆς ὅλης Ἑλληνικῆς γλώσσης, ὅπως εἶπε καὶ ὁ Κοραῆς, εἶναι δυνατόν νὰ συμπληρωθῇ, νὰ ἐρμηνευθῇ καὶ νὰ καταρτισθῇ ὁ μέγας λεξιλογικὸς θησαυρός της. Καὶ ἡ μὲν ἀρχαία ἐμελετήθη καὶ μελετᾶται πάντοτε ὑπὸ ὅλων τῶν πολιτισμένων ἐθνῶν. Ἀλλ' ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ὅπως καὶ ὅλαι αἱ γλῶσσαι, ὑπέστη καὶ ὑφίσταται ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος διαρκῶς ἐξέλιξιν, μεταβαλλομένη καὶ αὐτὴ μετὰ τῶν τυχῶν καὶ τοῦ βίου τοῦ Ἑθνους. Διὰ νὰ μελετηθῇ δὲ καὶ κατανοηθῇ ἐκάστη φάσις της, εἶναι ἀνάγκη νὰ γνωρίζωμεν τὰς προηγουμένας μορφάς της. Μόνον οὕτω συμπληροῦνται ἡ ἑλλιπὲς παράδοσις αὐτῆς καὶ ἐρμηνεύονται πολλὰ σκοτεινὰ γλωσσικὰ φαινόμενα. Ἐνεκα τῆς διπλῆς σπουδαιότητος αὐτοῦ, γλωσσικῆς καὶ ἱστορικῆς συγχρόνως, τὸ Λεξικὸν τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν γλώσσης εἶχεν

ἀρχίσει ἡ Αὐτοκρατορικὴ Ρωσσία, ὡς ἐπίδοξος κληρονόμος τοῦ Βυζαντίου, ἀλλὰ τὸ διέκοψεν ἡ Σοβιετικὴ. Ἐντεῦθεν εἰς τὸ προτελευταῖον Διεθνὲς Βυζαντινὸν Συνέδριον, ἄλλοι, ξένοι πάλιν καὶ αὐτοί, ἐζήτησαν νὰ τὸ ἀναλάβουν· τὸ διεξεδίκησαν ὅμως οἱ Ἕλληνες ἀντιπρόσωποι καὶ εὐτυχῶς ἐπέτυχαν νὰ τὸ κρατήσουν, ὡς δικαίωμα καὶ καθήκον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιστήμης.

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἐθεώρησεν ὡς ζήτημα τιμῆς διὰ τὸ Ἔθνος καὶ ἐαυτὴν ἰδιαίτερος, ζημίαν δὲ σοβαρὰν διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπιστήμην, τὴν παραχώρησιν, πρὸς ἐπιστημονικὴν ἐκμετάλλευσιν, τῆς σπουδαίας αὐτῆς πατρῴας πνευματικῆς ἡμῶν κληρονομίας εἰς ξένους· θὰ ἦτο τοῦτο ἀξιώμεμπτος ὁμολογία ἐπιστημονικῆς ἀδυναμίας ἢ καὶ ἀσύγγνωστος ἀδιαφορία πρὸς τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν γλῶσσαν καὶ ἱστορίαν. Αἰοῦ ἡ μεσαιωνικὴ ἡμῶν γλῶσσα δὲν εἶναι μόνον δεσμός καὶ τμῆμα ἀναπόσπαστον τῆς ὅλης γλώσσης μας, ἀλλὰ καὶ τὸ κάτοπτρον τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ τοῦ μεσαιωνοῦ. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ ἀποδελτίωσις περιορίζεται, χάριν τῶν ἱστορικῶν καὶ ἐθνολογικῶν ἐρευνῶν τῆς μεσαιωνικῆς περιόδου εἰς κύρια, τοπωνυμικά, ἀνδρωνυμικά καὶ ἐθνικά ὀνόματα καθὼς καὶ εἰς διάφορα γλωσσικά φαινόμενα εἰς ἰδιαίοντας γραμματικὸν τύπους, εἰς λέξεις σημασιολογικῶς ἐνδιαφερούσας, εἰς συντάξεις ἰδιορhythμοῦς, εἰς ἐπιστημονικὸν καὶ τεχνικὸν ὄρους κλπ.

Τὸ Ἀρχεῖον τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου ἰδρύθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τὸ μὲν διὰ τὴν ἐπανέκδοσιν τῶν Βασιλικῶν, ἢ ὅποια ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν ἡμῶν πρὸς τὸν ξένον ἐπιστημονικὸν κόσμον, συνεπείᾳ σχετικῆς εὐχῆς τοῦ 3ου Βυζαντινοῦ Συνεδρίου, κυρίως ὅμως διὰ τὴν περισυλλογὴν τῶν νομικῶν ἐθίμων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῶν περὶ Ἑλληνικοῦ Δικαίου, ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν αὐτοῦ ἔννοιαν, πληροφοριῶν τοῦ μεσαιωνοῦ, ἐκ τῶν Βυζαντινῶν ἰδίως Πηγῶν. Ἡ σχετικὴ ἀποδελτίωσις ἤρχισε μὲ τὸν Δ' μ. Χ. αἰῶνα, ὁ ὅποιος ἀποτελεῖ οὐσιώδη διὰ τὸ Δίκαιον ἱστορικὴν καμπήν, καὶ συγκεκριμένως μὲ τὸν Πατέρα τῆς Ἐκκλησίας Γρηγόριον τὸν Θεολόγον. Εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ θέλουν περιληφθῆ καὶ πληροφορίαι ἐκ μεσαιωνικῶν σχολιαστῶν πρὸς δὲ καὶ ἄλλαι, πέραν τοῦ Δικαίου, εἰδήσεις, ἀφορῶσαι εἰς τὰς θετικὰς ἐπιστήμας, τὰς τέχνας κλπ. Ἡ κριτικὴ ἐπεξεργασία καὶ σύνθεσις ἤρχισεν ἤδη καὶ ἐπισπεύδεται, κατὰ τὸ δυνατόν, ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Ἀπριλίου, πρὸς ταχέαν ἔκδοσιν τοῦ πρώτου, εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο, προτύπου ἔργου τοῦ Ἀρχείου. Τὴν ἐπίσπευσιν τῆς δημοσιεύσεως ἐπιβάλλει καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ὁμᾶς ξένων ἐπιστημόνων, μμηθεῖσα ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν, προέβη εἰς προσπάθειαν ὁμοίαν πρὸς τὴν τοῦ ἰδικοῦ μας Ἀρχείου. Σύγχρονα ρεύματα τῆς ἱστορικῆς ἐπιστήμης τοῦ Δικαίου στρέφονται, ἀπὸ τινος, πρὸς νέας παρθένους πηγὰς ἐκ παπύρων, ἐξ ὀπτῶν πλίνθων κτλ.· ἀλλ' ὁ ἀστεῖρευτος πλοῦτος τῆς μεσαιωνικῆς σταδιοδρομίας τοῦ Ἑλληνικοῦ

Ἐθνους παραμένει πάντοτε πλουσία καὶ ἀνεκμετάλλετος Πηγὴ, διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν τῆς ἱστορίας τοῦ Δικαίου.

Τὸ Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον ἔχει ἔργον τὴν περισυλλογὴν, ταξινόμησιν καὶ δημοσίευσιν τῶν μνημείων τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Μέχρι τοῦδε ἡσχολήθη περὶ τὴν ἀντιγραφὴν τοῦ λαογραφικοῦ ὕλικου, τοῦ ἀποκειμένου εἰς χιλίας περίπου χειρογράφους συλλογὰς καὶ εἰς σειρὰν ἐντύπων, καθὼς καὶ εἰς τὴν κατάταξιν αὐτοῦ εἰς τὰ οἰκεία κεφάλαια (βίοι, γλώσσα, ἄσματα, δίκαιον, λατρεῖα, μῦθοι κλπ.). Τὸ Ἀρχεῖον αὐτὸ τείνει εἰς τὴν δημιουργίαν ἀνθεντικῆς ἐπιστημονικῆς πηγῆς, ἀπαραιτήτου εἰς τὰς μελέτας κυρίως τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς μεσαιωνικῆς, ὡς καὶ τῆς ἀρχαίας. Κατὰ τὸ λῆγον ἔτος, τὸ προσωπικὸν αὐτοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον προσετέθη πρό τινος ὡς ἔκτακτος ταξινόμος καὶ ὁ καθηγητὴς κ. Μέγας, ἡσχολήθη περὶ τὴν ταξινόμησιν τῶν παροιμιῶν, τῶν ἱστορικῶν καὶ τῶν κλέφτικῶν τραγουδιῶν, τῶν κατὰ τὸν ποιμενικὸν βίον κλπ.

Πρὸς πλουτισμὸν τῶν Ἀρχείων τῆς Ἀκαδημίας διὰ νέου ὕλικου, ἀπεστείλαμεν, κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος, τρεῖς ἐκ τῶν συντακτῶν τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ: τοὺς κκ. Ἀνδριώτην, Κουρμούλην καὶ Ποῦλον, τὸν πρῶτον εἰς τὴν περιφέρειαν Καστορίας καὶ Κοζάνης, τὸν δεύτερον εἰς τὴν νῆσον Λευκάδα καὶ τὴν περιφέρειαν Πρεβέζης καὶ τὸν τρίτον εἰς Καλαμπάκαν, πρὸς περισυλλογὴν γλωσσικοῦ ὕλικου καὶ μελέτην τῶν γλωσσικῶν αὐτῶν ιδιωμάτων. Ἐπίσης ἀπεστείλαμεν τὸν κ. Λουκόπουλον πρὸς περισυλλογὴν λαογραφικοῦ ὕλικου εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Σουλίου. Ἡ ἀποστολὴ λογίων εἰς τόπους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐμελετήθησαν ἀκόμη γλωσσικῶς καὶ λαογραφικῶς, εἶναι ἐπείγουσα, διότι οἱ διασώζοντες τὰ διαλεκτικὰ στοιχεῖα, πολλάκις σπάνια καὶ ἀρχαϊκώτατα, θὰ ἀποβάλουν ταχέως τὰ γλωσσικὰ αὐτῶν ιδιώματα, καθὼς καὶ τὰς παραδόσεις των, ἀναμειγνύμενοι μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων. Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν τεσσάρων τούτων Ἀρχείων, ἡ Ἀκαδημία, κατὰ τὸ λῆγον ἔτος, ἀπεφάσισε τὴν ἵδρυσιν καὶ Γραφείου Λεξικῶν τῶν Ἐπιστημονικῶν καὶ Τεχνικῶν ὄρων. Μία ἀπὸ τὰς σπουδαιότερας πνευματικὰς ἀνάγκας τοῦ Ἐθνους μας εἶναι, ὡς γνωστόν, ὁ καταρτισμὸς εἰδικῶν Λεξικῶν τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνικῶν ὄρων. Ἡ Ἀκαδημία ἀπεφάσισε τὴν σύνταξιν τῶν Λεξικῶν τούτων, διὰ τῆς συλλογῆς καὶ ἐπιλογῆς τῶν ὑπαρχόντων ὄρων καὶ τῆς δημιουργίας νέων, ὅπου ὑπάρχει τοιαύτη ἀνάγκη.

Ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν ὀκταμελοῦς Ἐπιτροπῆς ἐξ ἀκαδημαϊκῶν, καὶ συμφώνως πρὸς τὰς εἰδικὸν Κανονισμὸν ἀναγραφομένας ὁδηγίας, ἀνετέθη εἰς εἰδικοὺς συλλογεῖς, μεταξὺ τῶν νεωτέρων ἰδίως ἐπιστημόνων, νὰ συγκεντρώσουν, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν καὶ τὰς ὑποδείξεις τοῦ ἀρμοδίου ἀκαδημαϊκοῦ ἑκαστος, ὅλους τοὺς ἐν χρήσει ἐπιστημονικοὺς καὶ τεχνικοὺς ὄρους, νὰ προσθέσουν δὲ παραπλεύρως καὶ τοὺς ἀντιστοίχους ὄρους τῶν 4 κυριωτέρων εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν (Γαλλικῆς, Γερμανικῆς,

Ἀγγλικῆς καὶ Ἰταλικῆς, ἐνίοτε δὲ καὶ τῆς Λατινικῆς). Μετὰ τὴν συλλογὴν τοῦ ὕλικοῦ καὶ τὸν ἔλεγχον αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου ἀκαδημαϊκοῦ, θὰ γίνεται ἡ ἐπεξεργασία ὑπὸ τῆς οἰκείας Τάξεως τῆς Ἀκαδημίας, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἐγκρίνεται ὁριστικῶς μεταξὺ τῶν πολλαπλῶν ὄρων ὁ προσφυέστερος, θὰ δημιουργηῖται δέ, τῇ συνεργασίᾳ φιλολόγων, ὁ νέος, ὅπου εἶναι ἀνάγκη. Δι' ἕκαστον ἐπιστημονικὸν ἢ τεχνικὸν κλάδον θὰ ἐκδοθῇ εἰδικὸν τεῦχος, περιέχον ἀφ' ἑνὸς μὲν τοὺς νεοελληνικοὺς ὄρους κατ' ἀλφαβητικὴν σειράν, μετὰ τῶν ἀντιστοιχῶν εἰς τὰς τέσσαρας ἄλλας γλώσσας ξένων, ἀφ' ἑτέρου δέ, εἰς Παράρτημα, τοὺς ξενικοὺς ὄρους, ἐπίσης ἀλφαβητικῶς, ὥστε νὰ δύναται ὁ ἀπαντῶν εἰς ξένον ἔργον ὄρον τινά, νὰ εὗρισκῃ ἀμέσως πῶς ἀποδίδεται εἰς τὴν γλῶσσαν μας. Τὸ ἔργον ἐτέθη ἤδη εἰς ἐκτέλεσιν: 63 δὲ νέοι ἐπιστήμονες, ἀξιωματικοὶ τῶν διαφόρων ὅπλων, μηχανικοὶ καὶ ἄλλοι εἰδικοὶ λόγιοι ἐργάζονται πρὸς συλλογὴν τῶν ὄρων.

Ἡ ἀναγκαιότης τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἔργου εἶναι προφανής. Πρὸς πλουτισμὸν τῆς νεοελληνικῆς ἐπιστημονικῆς καὶ τεχνικῆς γλώσσης, διὰ τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνικῶν ὄρων τῆς ἀλλοδαπῆς, εἰργάσθησαν βεβαίως ὄχι ὀλίγον, κατὰ τὴν ἑκατονταετίαν τοῦ ἐλευθέρου βίου τοῦ Ἑθνους, πολλοὶ ἐπιφανεῖς ἐπιστήμονες, λόγιοι καὶ ἄλλοι εἰδικοί, εἴτε ἐπαναφέροντες ἐκ τῆς ἀρχαίας, εἴτε πλάττοντες αὐτοὶ ὄρους, ὅπου ἡ ἀνάγκη τὸ ὑπεδείκνυνεν. Τὸ ἔργον τῶν ἀνδρῶν τούτων ἡ Ἀκαδημία δὲν σκέπτεται βεβαίως νὰ παραβλέψῃ· δυστυχῶς ὅμως, συστηματικὴ ἐργασία δὲν ἔγινεν ἕως τώρα. Ἐκαστος λόγιος, ἀποβλέπων εἰς τὰς ἀνάγκας, τὰς ὁποίας ὑπηγόρευε τὸ ἔργον τοῦ κλάδου του, οὔτε ὅλους τοὺς ὄρους τῆς ἐπιστήμης του ἐφρόντιζε νὰ διαπλάσῃ, οὔτε δι' ὅλους τοὺς ὄρους εὗρισκε πάντοτε τὸν κατάλληλον ἐλληνικόν· πολλάκις δέ, ἀγνοῶν ἢ καὶ ἀδιαφορῶν πρὸς τὰς ὀρολογικὰς ἐργασίας τῶν συναδέλφων του, εἰσῆγε νέους ὄρους ἐκεῖ, ὅπου ὑπῆρχον ἤδη παλαιοί. Ἐντεῦθεν ἐδημιουργήθη καὶ ἐκυρταεῖ ἀναρχικὴ κατάστασις ἢ μᾶλλον χαώδης ἀκαταστασία μεταξὺ τῶν ἐπιστημονικῶν κύκλων καθὼς καὶ μεταξὺ τῶν τεχνικῶν Ὑπηρεσιῶν μας· καὶ ἡ ἀκαταστασία αὕτη, πρόξενος πολλάκις συγχύσεως, δύναται νὰ φθάσῃ ἐνίοτε εἰς καταστροφὴν, προκειμένου περὶ ἱατρικῶν, φαρμακευτικῶν, στρατιωτικῶν, ναυτικῶν, ἀεροπορικῶν καὶ ἐν γένει τεχνικῶν ὄρων. Καὶ εἶναι τοῦτο φυσικόν, ἀφοῦ ὁ αὐτὸς ξένος ὄρος ἀποδίδεται πολλάκις διὰ τριῶν ἢ καὶ περισσοτέρων διαφόρων ἐλληνικῶν λέξεων; ὁ δὲ ἐλληνικὸς ἄλλοτε ἀνταποκρίνεται εἰς δύο ἢ καὶ περισσοτέρας διαφόρους ἐννοίας καὶ ἄλλοτε παρέχει ἐσφαλμένην ἰδέαν περὶ τῶν πραγμάτων, καθὼς μὴ ἀκριβής. Ἀφ' ἑτέρου, διὰ μέγα πλῆθος ξενικῶν ὄρων, ἰδίως εἰς τοὺς νεωτέρους κλάδους, ὅπως ἡ Ἀεροπορία καὶ πολλαὶ τεχνικαὶ, βιομηχανικαὶ καὶ ἄλλαι νέαι πρακτικαὶ τῆς Ἐπιστήμης ἐφαρμογαί, ματαίως θὰ ζητήσῃ κανεὶς τοὺς ἀντιστοιχοὺς ἐλληνικοὺς. Ἀλλὰ, καὶ ἡ ἀπόδοσις, γενομένη πολλάκις ὑπὸ ἀνθρώπων χωρὶς τὴν ἀπαιτουμένην γλωσσικὴν μόρφωσιν,

δὲν ἔγινε πάντοτε ἐπιτυχῶς· ἐπλάσθησαν δυστυχῶς πολλοὶ κακοὶ νέοι ὄροι, ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχουν γνήσιοι καὶ ἐπιτυχεῖς ἀρχαῖοι, ἐδημιουργήθησαν δὲ ἄλλοι χωρὶς τὴν προσήκουσαν ἀκριβείαν καὶ τὸν σεβασμὸν τοῦ συγχρόνου γλωσσικοῦ αἰσθηματος ἢ καὶ τῶν κανόνων τῆς γλώσσης μας.

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, εἶναι πρὸς τούτοις ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ ἀποκτήσω-
 μέν ποτε καὶ σοβαρὰ Λεξικά τῶν ξένων γλωσσῶν· εἰς δὲ τὰ ὑπάρχοντα, εἰς ὅλα ἀνε-
 ξαιρέτως, Γαλλοελληνικά, Ἀγγλοελληνικά κλπ., ὁ ἐπιστημονικὸς καὶ ὁ τεχνικὸς ὅρος,
 κατὰ κανόνα, ἢ δὲν ἀναγράφεται ἐντελῶς, καὶ ἐπομένως τὰ λεξικά αὐτὰ εἶναι λίαν
 ἑλλιπῆ καὶ ἄχρηστα συνήθως, ἢ ἀναγράφεται μὲν, δὲν ἀποδίδεται ὁμῶς δι' ἀντι-
 στοιχείου ἑλληνικοῦ; Ἀναπληροῦται ἀπλῶς σχεδὸν πάντοτε διὰ τῆς γνωστῆς περιφρά-
 σεως· εἶδος ζώου, εἶδος φυτοῦ, εἶδος μηχανήματος, εἶδος ἐργαλείου, εἶδος ὄργάνου,
 εἶδος φαρμάκου, εἶδος πλοίου, εἶδος πτηνοῦ κλπ. Ὅθεν, μόνον μετὰ τὴν δημο-
 σίευσιν τῶν καταρτιζομένων ἤδη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας εἰδικῶν Λεξικῶν, θὰ καταστῇ
 δυνατὸν νὰ ἀποκτήσωμεν πράγματι σοβαρὰ καὶ πλήρη Λεξικά τῶν ξένων γλωσσῶν.

Πρόδηλον δὲ εἶναι, ὅτι μόνον ἴδρυμα, ὅπως ἡ Ἀκαδημία, δύναται νὰ ἔχη τὴν
 ὑποχρέωσιν νὰ εἰσαγάγῃ τάξιν καὶ σύστημα εἰς τὸ σπουδαῖον τοῦτο ζήτημα. Ἀφ' ἐνὸς
 μὲν διότι, περιλαμβάνουσα τοὺς ἀριστεῖς τῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων καὶ διαθέτουσα
 τὸ ἀπαραίτητον κῦρος, ὡς τὸ ἀνώτατον ἐπιστημονικὸν ἴδρυμα τῆς χώρας, δύναται
 νὰ ἐπέμβῃ, οὕτως εἰπεῖν, νομοθετικῶς πρὸς διάπλασιν τῆς ἐπιστημονικῆς ἡμῶν
 γλώσσης. Ἀφ' ἑτέρου δέ, διότι μόνον εἰς τὴν Ἀκαδημίαν εἶναι δυνατὴ ἡ συνεργασία
 πολλῶν εἰδικῶν ἐπιστημόνων μετὰ φιλολόγων, ὥστε ὁ ἐγκρινόμενος ὅρος νὰ εἶναι
 καὶ ἀπὸ ἀπόψεως γλωσσικῆς μορφῆς ὁ ἀριώτερος δυνατός.

Ἀλλὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔργον δὲν λήγει ἕως ἐδῶ· θὰ ἐχώλαινε, καὶ θὰ ἐχώλαινε
 σοβαρῶς ἡ Ἀκαδημία, ἐπὶ βλάβῃ ὅχι μόνον τῆς ὑλικῆς εὐημερίας, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς
 τῆς ἠθικῆς προόδου τοῦ τόπου, ἐὰν ἐκαλλιέργει μὲν τὰ γράμματα, παρημέλει δὲ τὰς
 θετικὰς ἐπιστήμας, καὶ παρέβλεπε τὴν ἔρευναν τῆς φύσεως, καὶ ἰδίως τῆς φύσεως
 τῆς χώρας μας. Καθ' ἣν ἐποχὴν πᾶσα σχεδὸν πρόοδος, καὶ κατὰ μέγα μέρος ὅλος ὁ
 νεώτερος πολιτισμὸς, εἶναι ἔργον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἢ παραλείψει αὐτῶν ὑπὸ
 τῆς Ἀκαδημίας θὰ ἦτο σφάλμα ὀλέθριον διὰ τὸν τόπον. Ἀλλως ἢ ἔρευνα τῶν φυσι-
 κῶν φαινομένων, ἐνῶ πλουτίζει τὴν σφαῖραν τῶν γνώσεων, εὐθύνει συγχρόνως καὶ
 τὸν ὀρίζοντα τῆς Φιλοσοφίας καὶ γονιμοποιεῖ τὴν Διάνοιαν καὶ ζωογονεῖ καὶ αὐτὴν
 τὴν δημιουργὸν τῆς φαντασίας δύναμιν. Ὁ κόσμος τῶν ἰδεῶν ἐν γένει εἶναι ἔμμεσον
 προὐδὸν τῆς μελέτης τῆς Φύσεως, ὅπως ἡ σφαῖρα τῶν γνώσεων εἶναι ἄμεσον ἔργον
 τῆς ἀποκαλύψεως τῶν φυσικῶν νόμων. Ἐὰν δὲ ἡ θετικὴ Ἐπιστήμη ἄνευ τῶν γραμ-
 μάτων καὶ τῶν τεχνῶν θὰ ἦτο βάνανσος καὶ μηχανικὴ, τὰ γράμματα ἄνευ τῆς ἐπι-
 στημονικῆς οὐσίας τῶν θὰ ἦσαν ἀνούσια καὶ κενά. Ἡ Ἀκαδημία, ἐπιδιώκουσα τὴν

προαγωγήν τῶν ἡθικῶν καὶ ὑλικῶν δυνάμεων τῆς χώρας, προσπαθεῖ νὰ λύσῃ, διὰ τῆς καλλιιεργείας τῆς Ἐπιστήμης, τὰ μεγάλα καὶ ζωτικὰ προβλήματα τοῦ τόπου, ἐρχομένη ἐπικουρὸς εἰς τὰς ποικίλας ἐπιστημονικὰς ἀνάγκας τοῦ Ἑθνους. Ἀλλὰ πρὸ πάσης ἄλλης τοιαύτης ἐρεῦνης προηγεῖται ἡ ἐπιστημονικὴ μελέτη τῆς φύσεως τῆς χώρας μας. Πρὸ παντὸς ἔχομεν ἀνάγκην νὰ γνωρίσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν τόπον μας, ὅχι μόνον χάριν τῆς προόδου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐκμεταλλενθῶμεν τοὺς φυσικοὺς θησαυροὺς του. Διότι ἄνευ τῆς μελέτης τοῦ κλίματος, ἄνευ τῆς γνώσεως τοῦ ὁρυκτοῦ πλούτου καὶ ἐν γένει τῆς συστάσεως τοῦ ἐδάφους τῆς χώρας, ἄνευ τῆς ἐρεῦνης τῶν ποικίλων φυσικῶν ἰδιοτήτων τοῦ τόπου καὶ καθόλου ἄνευ τῆς σπουδῆς τῆς φύσεως αὐτοῦ, εἶναι ἀδύνατον νὰ θεμελιώσωμεν ἐπὶ ἀσφαλῶν βάσεων τὴν ἡμετέραν ἐθνικὴν οἰκονομίαν. Ἄλλως, ἀφοῦ ἡ Φύσις εἶναι ἡ δημιουργὸς δύναμις τοῦ ὑλικοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ αὐτὴ εἶναι ἡ θεράπαινα τῶν ἡθικῶν καὶ ὑλικῶν ἀναγκῶν μας, ἐν τῇ μελέτῃ τῶν ἰδιοτήτων, ἐν τῇ σπουδῇ τῶν δυνάμεων, ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῶν συστατικῶν στοιχείων αὐτῆς πρέπει νὰ ζητήσωμεν τὰς πηγάς, νὰ ἀντλήσωμεν τὰς δυνάμεις, νὰ ἀνεύρωμεν τοὺς πόρους τῆς ἡθικῆς καὶ ὑλικῆς ἡμῶν εὐημερίας.

Ἡ Ἀκαδημία ἀνέλαβεν ἤδη τὴν ἐκτέλεσιν γεωλογικῶν ἐρευνῶν, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ κ. Κτενᾶ, πρὸς δύο διαφόρους κατευθύνσεις: Ἡ μία ἔχει ὡς θέμα τὴν ἐξέτασιν τῶν ἡφαιστειῶν περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ ἱστολογικῆς, μορφολογικῆς, πετρολογικῆς καὶ γεωχημικῆς ἀπόψεως. Μέχρι τοῦδε ἐμελετήθησαν ὀριστικῶς ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης διάφοροι περιοχαὶ τοῦ Αἰγαίου. Εἰς τὴν δευτέραν σειρὰν περιλαμβάνεται ἡ γεωλογικὴ καὶ ἡ γεωτεκτονικὴ ἐξέτασις, συνοδευομένη ἀπὸ λεπτομερῆ γεωλογικὴν χαρτογράφειαν τῶν περιοχῶν ἐκεῖνων τῆς Ἑλλάδος, αἱ ὁποῖαι θεωροῦνται ὡς θεμελιώδους σπουδαιότητος, διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς γεωλογικῆς συστάσεως τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἐμελετήθησαν μέχρι τοῦδε διάφοροι νῆσοι τοῦ Αἰγαίου καὶ ἡ Β. Ἀττική.

Ἡ Ἀκαδημία ἤρchiσεν ἐπίσης τὴν ἐκτέλεσιν σειρᾶς ἐρευνῶν Φυσικῆς Γεωγραφίας, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ εἰδικοῦ καθηγητοῦ κ. Τρικκαληνοῦ. Αἱ ἔρευναι αὐταί, αἱ ὁποῖαι, ὡς καὶ αἱ προηγούμεναι, ἔχουν συστηματικὸν χαρακτῆρα, θὰ διαρκέσουν ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Ὁργανούμεναι δὲ ἤδη ἐπὶ τῇ βάσει ὀρισμένου ἐπιστημονικοῦ προγράμματος, περιλαμβάνουν ἐν πρώτοις τὴν μορφολογικὴν καὶ τεκτονικὴν κατασκευὴν τοῦ τόπου. Πρὸς τοῦτοις ὅμως, ἐξαιρετικῶς ἐπείγουσα εἶναι καὶ ἡ λεπτομερὴς ἐξέτασις τῶν ὀρεινῶν βαθμίδων (*terraces*), τόσον τῶν θαλασίων, ὅσον καὶ τῶν ποταμίων.

Ἡ τεκτονικὴ καὶ μορφολογικὴ κατασκευὴ τῆς Ἑλλάδος ἐμελετήθη, ἐν γενικαῖς μόνον γραμμαῖς, ὑπὸ διαφόρων, ἰδίως ἀλλοδαπῶν, ἐπιστημόνων. Ἀλλ' αἱ μελέται

ἔκειναι, ἔχουσαι γενικὸν χαρακτήρα, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπεκταθοῦν καὶ εἰς τὴν ἐπίλυσιν προβλημάτων τοπικῆς μορφῆς· αἱ τοπικαὶ αὗται ἔρευναι, γινόμεναι ἤδη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νεωτέρων θεωριῶν καὶ τῶν προσφάτων προόδων τῆς Ἐπιστήμης, δύνανται νὰ μᾶς δώσουν εἰς πολλὰ τῶν γενικῶν προβλημάτων νέαν ἱκανοποιητικωτέραν ἐξήγησιν. Ἀποτέλεσμα τῶν ἐρευνῶν τούτων, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔχουν μόνον θεωρητικὴν σημασίαν, ἀλλὰ συνδέονται καὶ μὲ διάφορα ἄλλα σπουδαῖα προβλήματα τῆς χώρας, τεχνικῆς μορφῆς, θὰ εἶναι ὅχι μόνον ἡ πληρεστέρα γνώσις τῆς τεκτονικῆς καὶ μορφολογικῆς κατασκευῆς τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ σπουδαία συμβολὴ εἰς τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν τοῦ τόπου.

Τὸ ἔργον ὁμως καὶ ὁ σκοπὸς τῆς Ἀκαδημίας μας δὲν ἀποβλέπει εἰς μόνας τὰς καθαρῶς ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας· ἐκτείνεται ἐπίσης καὶ εἰς τὰς ἀμέσους πρακτικὰς ἐφαρμογὰς τῆς Ἐπιστήμης, πρὸς ὑποστήριξιν, ἐνίσχυσιν καὶ διαφώτισιν τῶν πλουτοπαραγωγικῶν κλάδων, καὶ ἰδίως τῆς Γεωργίας καὶ τῆς Βιομηχανίας τοῦ τόπου. Διότι ἐὰν ἡ Ἐπιστήμη ἀπεμακρύνετο τῆς πρακτικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὲν ἐπῆρχετο ἐπὶ κούρου εἰς τὰς πρακτικὰς αὐτοῦ ἀνάγκας, θὰ κατεδίκαζεν ἑαυτὴν εἰς στείρωσιν καὶ θὰ ἐμαραίνετο ἄγονος ἐντὸς τοῦ στεροῦ χώρου τοῦ θεωρητικοῦ σταδίου τοῦ ἐπιστήμονος. Ἡ Ἀκαδημία, ἔχουσα καθῆκον νὰ μὴ παραμῆνῃ ἀδιάφορος πρὸ τῶν μεγάλων γεωργικῶν καὶ βιομηχανικῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν τὸ Κράτος καὶ τὸν τόπον ἐν γένει, ἀφοῦ συνέβαλε μέχρι τοῦδε, διὰ πολλῶν καὶ μεγάλων βραβείων της καθὼς καὶ δι' ἀμέσων ὑλικῶν χορηγιῶν, εἰς ἐρεῦνας, σχετικὰς πρὸς τὴν ἐπιτυχῇ ἐκμετάλλευσιν τῶν φυσικῶν πόρων τῆς χώρας, ἐπελήφθη ἐσχάτως, ἀρχίσασα ἀπὸ τῆς Γεωργίας, καὶ ἐδικωτέρων μελετῶν, πρὸς διαφώτισιν τοῦ Κράτους εἰς τὴν σχετικὴν πολιτικὴν του, καθὸ ἐπίσημος σύμβουλος αὐτοῦ. Διὰ γεωργικὴν δὲ χώραν, ὅπως ἡ Ἑλλάς, ἡ ἐπὶ ἐπιστημονικοῦ προγράμματος, νεωτεριστικοῦ καὶ πρακτικοῦ συγχρόνως, ὁργάνωσις τῆς Γεωργίας, μὲ γνώμονα, πλὴν τῆς Ἐπιστήμης, τὴν οἰκονομικὴν πραγματικότητα, καὶ ὁδηγὸν τὴν πείραν, ἀποτελεῖ ἀναμφισβητήτως τὸ ζωτικότερον ζήτημα τοῦ τόπου. Διότι κακὴ κατάστασις τῆς Γεωργίας, διὰ τοιαύτας χώρας, ἀποτελεῖ κυριολεκτικῶς ἐθνικὸν κίνδυνον διὰ τὴν οἰκονομικὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν ὑπόστασιν των· ἀπειλεῖ δὲ καταστροφὴν καὶ δι' αὐτὴν τὴν Βιομηχανίαν των, ἡ ὁποία χάνει τοιοῦτοτρόπως τὸν κυριώτερον πελάτην της. Ἡ ἱστορία τῶν μεγάλων οἰκονομικῶν κρίσεων διδάσκει, ὅτι μία τῶν κυριωτέρων, ἂν μὴ ἡ κυριωτέρα αἰτία αὐτῶν, ὑπῆρξε σχεδὸν πάντοτε ἡ κατάστασις τῆς Γεωργίας, εἴτε ὑπερβολικὰ καλή, εἴτε ὑπερβολικὰ κακή. Διότι μία ὑπερπαραγωγή, ὅπως καὶ μία κακὴ ἐσοδεία, εἶναι ἱκανὴ νὰ καταστρέψῃ τὴν ἰσορροπίαν μεταξὺ παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως καί, ἐπομένως, μεταξὺ πρσφορᾶς καὶ ζητήσεως. Ἐὰν δὲ ἤθελεν ἐπέλθῃ σειρά τοιούτων ἐσοδειῶν, προκαλουμένης σοβαρᾶς μειώσεως τῶν τιμῶν, ἐμφανίζεται ἡ κρίσις.

Ἡ Τάξις τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν ἐπελήφθη ἀπὸ πολλῶν ἤδη μηνῶν, κατ' εἰσήγησιν τοῦ κ. Κυριακοῦ, τῆς μελέτης τῆς γεωργικῆς πολιτικῆς τοῦ Κράτους, ἐν συνεργασίᾳ μεθ' ὅλων σχεδὸν τῶν ἀρμοδίων Ἑλλήνων γεωπόνων. Μετὰ πολλὰς δὲ καὶ μακρὰς συνεδριάσεις καὶ συζητήσεις, ἐν ὁλομελείᾳ καὶ εἰς εἰδικὰς Ἐπιτροπὰς, κατέληξεν εἰς ὥρισμένα συμπεράσματα, τὴν ἔκθεσιν τῶν ὁποίων συνέταξεν ὁ κ. Κυριακός. Τὴν λεπτομερεῖν καὶ μακρὰν αὐτὴν ἔκθεσιν, τῆς ὁποίας περίληψιν μόνον ὑπέβαλεν ὁ κ. Κυριακὸς πρὸ τινος εἰς τὴν Ὀλομέλειαν, παρόντων καὶ πολλῶν ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων μελῶν τοῦ πολιτικοῦ ἡμῶν κόσμου, ἐδημοσίευσεν δημοσίᾳ δαπάνῃ, ἢ Κυβέρνησις.

Ἀλλὰ παραλλήλως πρὸς τὴν πρόοδον τῆς Γεωργίας πρέπει νὰ βαίῃ καὶ ἡ ὑποστήριξις τῆς Βιομηχανίας, ἰδίως τῆς χρησιμοποιούσης τὰ γεωργικὰ καὶ τὰ λοιπὰ ἐγχώρια προϊόντα, καθὼς καὶ ἡ βελτίωσις αὐτῶν. Πρὸς τοῦτο, ἡ Ἀκαδημία προεκάλεσε διὰ σειρᾶς πολλῶν βραβείων καὶ ὑπεστήριξε δι' ὕλικῆς συνδρομῆς διαφόρους ἐρεῦνας, ἐχούσας θέμα τὴν παραγωγὴν χρησίμων βιομηχανικῶν προϊόντων ἐκ τῆς σταφίδος, τῶν σύκων, τῶν χαρουπιῶν κλπ. πρὸς δὲ ἐπεδίωξε τὴν βελτίωσιν τῆς συλλογῆς καὶ τῆς ποιότητος τῆς ρητίνης, τὸν πολλαπλασιασμὸν καὶ τὴν βελτίωσιν τῆς παραγωγῆς τῆς μετὰξης καὶ τοῦ μέλιτος, τὴν ἀνάμειξιν τοῦ οἴνοπνεύματος ἢ καὶ ἄλλης ἐγχωρίου ὑγρᾶς ὕλης μετὰ τῆς βενζίνης, ὥς κινητηρίου δυνάμεως, ὅπως γίνεται ἤδη ἀπὸ τινος ἐπιτυχῶς ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν προβάτων τοῦ γένους *Merinos* ἢ ἄλλων ἐκλεκτῶν τοιούτων ποικιλιῶν, χάριν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐργιοργίας κλπ. Καθὼς δὲ ἀπέδειξαν ἤδη ὀριστικῶς αἱ, δαπάνη τῆς Ἀκαδημίας, γενόμεναι ἔρευναι τοῦ κ. Βέη, τὰ χαρούπια δύνανται νὰ χρησιμεύσουν εἰς συμφέρονσαν οἰκονομικῶς παραγωγὴν ζαχάρους. Πρὸς τοῦτο, ὁ κ. Βέης ἐπενόησε μεθόδους ὀλιγώτερον δαπανηρὰς καὶ πρακτικῶς περισσότερον ἐπιτυχεῖς τῶν μέχρι τοῦδε ἐν χρήσει. Διὰ τῆς ἐφαρμογῆς δὲ τῶν μεθόδων τούτων, ἐὰν αὐξήσωμεν ἐπαρκῶς τὰς φυτείας τῶν χαρουπιῶν μας, θὰ καταστῇ δυνατόν ὅχι μόνον νὰ γίνωμεν αὐτάρκεις εἰς ζάχαριν, ἀλλὰ καί, ἀναδασώνοντες διὰ τοῦ χρησίμου τούτου δένδρου πολλὰς γυμνάς καὶ ἀχρήστους ἤδη διὰ τὴν Γεωργίαν ἐκτάσεις, νὰ τὰς μετατρέψωμεν εἰς χρησίμους καὶ πλουτοφόρους πηγὰς.

Ἀλλὰ τὴν πρόοδον τῆς Γεωργίας καὶ τῆς ἀναδασώσεως τῆς χώρας, καθὼς καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ δένδρον καὶ τὴν γῆν, ἡ Ἀκαδημία συστηματικῶς μέχρι τοῦδε ἐπεδίωξε, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς, διὰ συνεχοῦς σειρᾶς, κατ' ἔτος, μεγάλων βραβείων, τῶν ὁποίων τὰ ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν, εὐτυχῶς, πολὺ ἀνώτερα τῶν προσδοκίων μας. Εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Ἑλλάδος ἐπετεύχθησαν ἤδη ἀξιόλογοι ἀναδασώσεις, ἔγιναν ποικίλοι ἐμβολιασμοὶ ἑκατοντάδων χιλιάδων ἀγρίων δένδρων, ἐφρυτεύθησαν πολλὰ ἄλση, ἐδημιουργήθησαν πλεῖστα φυτώρια, ἐξετελέσθησαν πολλὰ ἄλλα γεωργικὰ

ἔργα, καὶ ἐν γένει ἐνεπνεύσθη ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ δένδρον καὶ τὴν γῆν. Ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ δὲν ἔχουν γενικὸν χαρακτῆρα καὶ βεβαίως δὲν ἀρκοῦν· χρειάζεται συστηματικώτερος καὶ γενικώτερος, καθ' ὅλην τὴν χώραν, ὑπὲρ τῆς Γεωργίας καὶ τοῦ Λάσους ἀγών, χρειάζεται σοβαρὰ καὶ συστηματικὴ καὶ γενναία κατὰ τῆς ἀστυφιλίας πάλη. Πρὸς τοῦτο ὅμως, εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη εἰδικῆς ὁργανώσεως, διὰ τὴν ὁποίαν εἶναι ἀπαραιτήτος ἡ ἐπίσημος ἐπέμβασις τοῦ Κράτους καθὼς καὶ ἡ ἀρωγὴ τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ ἱερεὺς εἶναι τὰ κυριώτερα ὄργανα, τὰ ὁποῖα δύνανται καὶ ὀφείλουν νὰ ἐμπνεύσουν τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν γῆν καὶ τὸ δένδρον. Ἀλλὰ πρέπει νὰ διαταχθοῦν, δι' ἐπισήμων ἐγκυκλίων, νὰ φωτισθοῦν διὰ λεπτομερῶν ὁδηγιῶν, νὰ διδασχθοῦν διὰ πρακτικῶν μαθημάτων, νὰ ἐφοδιασθοῦν διὰ καταλλήλων σχολικῶν ἀσμάτων καὶ βιβλίων, καὶ νὰ ἐπιβλέπωνται ἐπιμελῶς πρὸς πλήρη ἐκτέλεσιν καὶ πιστὴν ἐφαρμογὴν ὅλων αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων Ἀρχῶν. Ἡ Ἐκκλησία καὶ τὰ Ἐπιτελῆματα τῶν Ἐσωτερικῶν, τῆς Παιδείας καὶ τῆς Γεωργίας θὰ ἠδύναντο νὰ ἐπιτύχουν τὴν τοιαύτην ἐργασίαν καὶ συνεργασίαν τοῦ ἱερέως καὶ τοῦ διδασκάλου, ὑπὸ τὴν μεθοδικὴν ὁδηγίαν τῶν γεωπόνων καὶ τῶν δασονόμων τοῦ Κράτους καὶ ὑπὸ τὸν ἔλεγον τῶν νομαρχῶν. Οὕτω καθοδηγούμενοι θὰ δυνηθοῦν νὰ ἐμπνεύσουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν οἱ ἱερεῖς, εἰς τὸ Σχολεῖον οἱ διδάσκαλοι τὸ ὑπὲρ τῆς Γεωργίας καὶ τοῦ Λάσους θεσμὸν καὶ γενικὸν ἐνδιαφέρον. Πρὸς τοῦτο ὅμως, θὰ ἔπρεπε νὰ διαταχθοῦν οἱ νομάρχαι, ὅπως, διὰ τῶν κατὰ τόπους γεωπόνων καὶ δασονόμων, παρέχουν εἰς τοὺς διδασκάλους καὶ τοὺς ἱερεῖς τὰς ἀναγκαίας στοιχειώδεις γνώσεις Γεωργίας καὶ Δασονομίας, προκαλοῦν τὴν ἵδρυσιν σχολικῶν φιλοδασικῶν καὶ φιλογεωργικῶν Συλλόγων, ὁργανώνουν περιοδικὰς ἐορτὰς τῆς Γεωργίας καὶ τοῦ Δένδρου, παρέχουν εἰς τοὺς Συλλόγους αὐτοὺς σπόρους, φυτὰ καὶ ἐμβόλια, διδάσκουν, παροτρύνουν καὶ βοηθοῦν τοὺς ἰδιώτας εἰς τὴν κατάλληλον καλλιέργειαν καὶ τὴν ἀναδάσωσιν τῶν πρὸς τοῦτο προσφόρων γαιῶν των, ὁργανώνουν τὰς καλουμένας διαλεκτικὰς ἐκδρομὰς εἰς ὅλα τὰ πλησίον τοῦ Σχολείου μέρη, ὅπου ὑπάρχουν δάση ἢ καλλιέργειαι, δυνάμεναι νὰ κινήσουν τὸ ἐνδιαφέρον ἢ νὰ προκαλέσουν τὴν μίμησιν τῆς νεολαίας.

Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιτύχη ἡ τοιαύτη ἐνέργεια, ὅπως καὶ οἰαδήποτε μέθοδος, πρέπει νὰ ἐφαρμόζεται μετ' ἐνθουσιασμοῦ· διότι κάθε μέθοδος καὶ κάθε ἐνέργεια ἀξίζει τόσον, ὅσον καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος τὴν ἐφαρμόζει. Ὁ διδάσκων ἐπιδρᾷ πάντοτε, αὐτὸς προσωπικῶς, ὡς ζωντανὸν παράδειγμα, πολὺ περισσότερον παρὰ ἡ διδασκαλία του. Ὅθεν ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ ἱερεὺς πρέπει πρῶτοι αὐτοὶ νὰ μορφωθοῦν, νὰ ἐνθουσιασθοῦν καὶ νὰ ἐμπνευσθοῦν ὑπὸ τῶν εἰδικῶν ὑπαλλήλων τοῦ Κράτους τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν Γεωργίαν καὶ τὸ Λάσος, καὶ νὰ δεικνύουν τοῦτο διὰ τοῦ ἐμπράκτου παραδείγματός των. Διὰ τοιούτων μέσων ἐξακολουθοῦν νὰ ἀγωνίζονται ἀκόμη καὶ τώρα ὑπὲρ τοῦ Λάσους καὶ τῆς Γεωργίας ἐν Γαλλίᾳ ὅπως ἠγωνίσθησαν καὶ ἐπολέμησαν

ἀποτελεσματικῶς καὶ κατὰ τὸν 18^{ον} αἰῶνα ἐκεῖ τὴν ἀστυφιλίαν. Τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐτὴ ἡ Γαλλικὴ Ἀριστοκρατία ἐστράφη καὶ ἐπεδόθη καὶ πάλιν τότε μετ' ἐνθουσιασμοῦ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς. Ὁ *Rousseau* ἀναπτύσσει καὶ ἐμπνέει διὰ τῶν ἔργων του τὴν ἀγάπην τοῦ ἀγροῦ καὶ τὴν λατρείαν τῆς φύσεως· ἐταιρεῖται ἰδρύνονται καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὄργανα δημιουργοῦνται πρὸς προαγωγὴν τῆς Γεωργίας καὶ ὑποστήριξιν τοῦ ἀγροτικοῦ βίου. Τὰ γυμνά ὄρη ἀναδασώνονται, οἱ καταστρεπτικοὶ τῆς Γεωργίας χεῖμαρροι διενθετοῦνται μεταβαλλόμενοι εἰς συνεχεῖς ρύακας, εὐεργετικούς πρὸς ἄρδευσιν τῶν παροχθίων ἀγρῶν, ὁ ροῦς τῶν ποταμῶν κανονίζεται, ἡ ἐτησία διανομὴ τῶν βροχῶν ρυθμίζεται καὶ ἐν γένει τὸ κλῆμα βελτιοῦται καὶ ἐξυγιαίνεται, τὰ ὄμβρια ὕδατα συγκρατοῦνται ὑπὸ τῶν δασῶν καὶ ἀποταμιευόμενα ἐντὸς τοῦ ἐδάφους πλουτίζουν τὰς πηγὰς καὶ παρὰ γόνυ νέας καὶ ἡ φυτικὴ γῆ προφυλάσσεται ἀπὸ τῆς διαβρώσεως ὑπὸ τῶν ὑδάτων· Τὸ γεωργικὸν ἔργον ἀνυψοῦται οὕτως εἰς τιμητικὸν τίτλον· καὶ ἡ Γαλλία καλλιεργεῖται, ἐξωραΐζεται καὶ μεταβάλλεται δλόκληρος, ἀπ' ἄκρον εἰς ἄκρον, εἰς ἓνα θαυμάσιον καὶ πλουτοφόρον κῆπον.

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, φόρον ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης, ἀλλὰ καὶ δικαίον θανμασμοῦ τελοῦσα, πρὸς τὸν μεγαλύτερον τῶν σοφῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ἐώρτασε, μετὰ τῆς προσηκούσης λαμπρότητος, κατὰ τὸν παρελθόντα Μάρτιον, τὴν ἑκατονταετηρίδα ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Κοραῆ. Ὅμοιαι ἑορταὶ ἔγιναν, πρὸς τιμὴν τοῦ μεγάλου Ἑλλήνου σοφοῦ, καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος· διότι ἡ δόξα τοῦ Κοραῆ δὲν ἔπαυσε ποτὲ νὰ μεσουρανῇ καὶ νὰ λάμπῃ εἰς τὸν ὀρίζοντα τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου· Τὸν ἐώρτασε τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων, ὅπου ἔζησε καὶ ποικιλοτρόπως ἐτιμήθη· τὸν ἐξύμνησε τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Λονδίνου, ὅπου ὑπάρχει ἔδρα, φέρουσα πρὸς τιμὴν αὐτοῦ τὸ ὄνομά του, τὸν ἐτίμησε τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ *Leiden* ἐν Ὀλλανδίᾳ, ὅπου ἔγινεν ἐπίσημος πρὸς τοῦτο ἑορτὴ· τὸν ἐδόξασαν εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ὅπου ἔγινε καὶ ἔκθεσις τῶν ἔργων του, ἀλλὰ τὸν θαυμάζουν πανταχοῦ, ὅπου λατρεύεται ἡ Ἐπιστήμη καὶ ἀντιθεῖ ὁ πολιτισμός. Ὅταν τὰ μεγάλα Ἑθνη, τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο, ἐπιδεικτικῶς ἐορτάζουν μίαν ἐθνικὴν των μεγαλοφυΐαν, ἡ Γερμανία τὸν *Goethe*, ἡ Γαλλία τὸν *Montaigne*, ἡ Ἀγγλία τὸν *Shakspeare*, ἡ Ἰταλία τὸν *Dante*, ἡ Ἰσπανία τὸν *Cervantes*, πρέπει νὰ εἶναι ὑπερήφανος καὶ ἡ μικρὰ Ἑλλάς, δυναμένη καὶ αὐτὴ νὰ ἐπιδείξῃ, ἐκτὸς τῆς λαμπρᾶς πλειάδος τῶν ἀρχαίων, ἓνα παγκοσμίως ἀνεγνωρισμένον μέγαλον ἀναστήματος σοφόν, γνησίως ἀντιπροσωπεύοντα τὸ ἐθνικὸν αὐτῆς δαιμόνιον.

Ἄλλ' ἐορτάζοντες ἑκατονταετηρίδας, ἀνεγείροντες ἀνδριάντας, καταθέτοντες στεφάνους, ἐκφωνοῦντες λόγους καὶ κατόπιν παρερχόμενοι καὶ λησμονοῦντες τοὺς μεγάλους ἄνδρας μας, δὲν ἐξοφλοῦμεν ἐντελῶς, ὅπως γράφει καὶ ὁ Ἰσοκράτης, τὸ πρὸς αὐτοὺς χρέος μας, οὔτε καὶ ἐξαντλοῦμεν τὰς πρὸς τὸ ἔθνος δυνατὰς πάντοτε ὑπηρεσίας των. Διότι οἱ μεγάλοι ἄνδρες οὐδέποτε παύουν, καὶ ἀπὸ τοῦ τάφου των ἀκόμη,

νὰ μᾶς διδάσκουν, νὰ μᾶς συμβουλεύουν, καὶ ἐν γένει νὰ μᾶς εἶναι ὠφελίμοι. Ἡ λήθη τῶν μεγάλων παραδειγμάτων τοῦ παρελθόντος δὲν εἶναι μόνον ἔργον ἀχαριστίας, ἀλλὰ καὶ ζημίᾳ σοβαρὰ τοῦ παρόντος. Ἄλλ' ὑπὸ τοὺς σημερινούς ὄρους τῆς ζωῆς, πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν πολλῶν φροντίδων τοῦ βίου, δυσκολευόμεθα νὰ προσφεύγωμεν εἰς τὰ παλαιὰ βιβλία, καὶ νὰ συνομιλοῦμεν μὲ τοὺς μεγάλους συγγραφεῖς των. Καὶ αὐτοὶ μὲν παραμένουν πολῦτιμοι καὶ σεβαστοὶ πάντοτε, ἂν καὶ κατάκεινται σκοτισμένοι καὶ ἄχρηστοι εἰς τὰς βιβλιοθήκας μας, ἡμεῖς ὅμως στερούμεθα οὕτω τῶν σοφῶν συμβουλῶν των.

Ἡ Ἀκαδημία διὰ νὰ διευκολύνῃ τὴν διάδοσιν εἰς τὸ ἔθνος τῶν κυριωτέρων καὶ χρησιμωτέρων, τοῦλάχιστον, ἐκ τῶν πολλῶν σοφῶν ἀποφθεγμάτων τοῦ Κοραῆ, ἀπεφάσισε νὰ συγκεντρώσῃ εἰς ἓν τεῦχος ὑπὸ τὸν τίτλον, Χρυσᾶ Ἐπη Ἀδαμαντίου Κοραῆ, μετὰ τῆς αὐτοβιογραφίας του καὶ σχετικῶν ἐρμηνευτικῶν σημειώσεων, τὰς εἰς τὰ διάφορα ἔργα του διεσπαρμένας περὶ πατρίδος, θρησκείας, παιδείας, γλώσσης, δικαιοσύνης, πολιτικῆς κλπ. θαυμασίας γνώμας του, μετὰ 20 ἐκ τῶν ἀρίστων ἐπιστολῶν του· αἱ ἐπιστολαὶ αὗται εἶναι πολῦτιμα καὶ λαμπρὰ ὑποδείγματα γλωσσικοῦ ἐπιστολικοῦ ὕφους, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Κοραῆς ὑπῆρξεν ὑπέροχον ἀριστοτεχνικὸν πρότυπον. Καὶ τὰ ἀποφθέγματα αὐτὰ τοῦ σοφοῦ Χίου εἶναι πάντοτε νέα· διότι ὁ Κοραῆς ἐπιζῇ τῆς ἐποχῆς του· Ἐξακολουθεῖ καὶ ἀπὸ τοῦ τάφου του ἀκόμη νὰ μᾶς ἀνταποδίδῃ εἰς σοφὰς συμβουλὰς ὅσα ἡμεῖς ὀφείλομεν νὰ τοῦ ἀποδίδωμεν εἰς εὐγνωμοσύνην καὶ ἀγάπην.

Ἀλλὰ τὸ ἔργον αὐτό, τὸ ὁποῖον συνετάχθη ἤδη καὶ προσεχῶς δημοσιεύεται, ἔχει καὶ ἄλλον σπουδαῖον προορισμόν· θὰ ἀπονέμεται κατ' ἔτος, χρυσόδετον, μὲ τὰ ἐθνικὰ χρώματα καὶ τὰ ἀκαδημαϊκὰ σήματα, ὡς πολῦτιμον ἡθικὸν βραβεῖον τῆς Ἀκαδημίας εἰς τοὺς ἀριστεύοντας κατὰ τὰς εἰσιτηρίους καὶ τὰς διδακτορικὰς ἐξετάσεις τῶν Πανεπιστημίων καθὼς καὶ τὰς ἀπολυτηρίους ἐξετάσεις τῶν Ἀνωτέρων Σχολῶν μας ἐν γένει. Ὁμοίως δὲ θὰ ἀπονέμεται ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας καὶ εἰς τοὺς ἀποφοίτους τῶν Σχολείων τῶν Ἑλληνικῶν παροικιῶν τοῦ Ἐξωτερικοῦ, τοὺς διακρινόμενους διὰ τὴν ἐπίδοσίν των ἰδίως εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἡ Ἀκαδημία, βραβεύουσα διὰ τὴν ἑλληνομάθειαν αὐτῶν τοὺς Ἑλληνόπαιδας τοῦ Ἐξωτερικοῦ, ἐπιδιώκει νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς μίαν σπουδαίαν ἐθνικὴν ἀνάγκην· σκοπεύει τοιοντοτρόπως νὰ πληρώσῃ τὴν μέχρι τοῦδε ἔλλειπριν παντὸς πνευματικοῦ δεσμοῦ, συνδέοντος τὴν πατρίδα μετὰ τῶν εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν Ἑλλήνων, τὰ τέκνα τῶν ὁποίων, μετὰ δύο ἢ τρεῖς γενεάς, λησμονοῦντα βαθμυθὸν τὴν γλῶσσαν των, ἀποξενοῦνται ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ τῆς πατρίδος των· ἀδιαφοροῦντα δὲ οὕτω πλέον διὰ τὴν καταγωγὴν των, χάνονται, σὺν τῷ χρόνῳ, ὀριστικῶς διὰ τὴν Ἑλλάδα. Τὸ ἔπαθλον αὐτὸ τῆς Ἀκαδημίας, μαρτυροῦν στοργὴν μητρὸς ὑπὲρ τῆς προόδου τῶν τέκνων της καὶ βραβεῖον

τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῶν ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς μητρικῆς των γλώσσης, δὲν ἀποβλέπει εἰς ἀπλὴν μόνον διὰ τοῦτο ἡθικὴν ἀμοιβήν των, ἀλλὰ σκοπεύει συγχρόνως καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ τὴν ὑπερηφάνειαν διὰ τὴν ἑλληνικὴν καταγωγὴν των, καὶ νὰ ὑπενθυμίξῃ τὰ καθήκοντα καὶ τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν πρὸς τὴν ἀληθινὴν πατρίδα των.

Ἡ Ἀκαδημία ἀντεπροσωπεύθη εἰς τὴν κατὰ τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον, συνελθοῦσαν ἐν Λισσαβῶνι Διεθνῇ Γεωδαιτικῇ καὶ Γεωφυσικῇ Ἑνωσιν, διὰ τῶν κκ. Κτεῖᾶ καὶ Λαμπαδαρίου. Ὁ κ. Κτεῖᾶς ἔτυχε τῆς τιμῆς νὰ ἐκλεχθῇ Πρόεδρος τοῦ Ἑφαιστιολογικοῦ Τμήματος τῆς Ἑνώσεως. Μελέται σχετικαὶ μὲ τὴν Ἑλλάδα ὑπεβλήθησαν ὑπὸ τῶν κκ. Αἰγινίτου, Κτεῖᾶ, Λαμπαδαρίου, Μαριολοπούλου, Κοκκόρου καὶ Κορητικοῦ.

Καὶ κατὰ τὸ λῆγον ἔτος δὲν ἔλειψαν αἱ πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν δωρεαί. Ἡ ἔκκλησις τῆς Ἐπιτροπῆς, πρὸς συλλογὴν ἐράνων, διὰ τὴν ἵδρυσιν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθλοῦ Κοραῖ, καθὼς καὶ διὰ τὴν περισυλλογὴν τῶν αὐτογράφων του, τὴν δημοσίευσιν τῶν ἀνεκδότων ἔργων του καὶ τὴν ἐξαγορὰν τῆς ὅλης σειρᾶς τῶν ἤδη δημοσιευμένων, ἀπέδωκε μέχρι τοῦδε περὶ τὰς 300.000 δραχμῶν.

Ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος προσέφερε 30.000 δραχμῶν πρὸς ἵδρυσιν ἐνὸς βραβείου ἐπ' ὀνόματί της.

Ἡ Ἐπιστημονικὴ Ἑταιρεία ἐδώρησεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τὴν εἰς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ Κ. Κόντου κληροδοτηθεῖσαν Βιβλιοθήκην του ἐκ 3.000 τόμων περίπου, περιλαμβάνουσαν ἰδίως ἐκδόσεις ἀρχαίων καὶ μεταγενεστέρων ἢ μεσαιωνικῶν συγγραφέων εἰς Ἀττικὴν ἢ Ἀττικίζουσαν γλῶσσαν.

Πλὴν τούτων, εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ἀπεστάλησαν ὑπὸ διαφόρων Ἀκαδημιῶν καὶ ἄλλων ἰδρυμάτων καὶ συγγραφέων 1.000 περίπου τόμοι οὕτως ἢ νεαρὰ Βιβλιοθήκη τῆς Ἀκαδημίας περιέχει ἤδη 18.000 περίπου τόμων.

Ἡ Κυρία Χωρέμη προσέφερεν 200 Λίρας πρὸς ἀπονομὴν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας λογοτεχνικοῦ βραβείου.

Τοιαῦται αἱ πράξεις καὶ αὐτὰ τὰ μέχρι τοῦδε ἔργα τῆς Ἀκαδημίας μας. Καὶ διατὶ νὰ τὸ κρύψωμεν; Πολὺ ὀλίγαι Ἀκαδημαῖαι θὰ εἶχαν νὰ ἐπιδείξουν καὶ πολὺ περισσότεραι θὰ ἐξήλυναν τὴν εὐρείαν καὶ ἐθνωφελῆ αὐτὴν δρᾶσιν της. Εἶναι ἀλήθεια καὶ δὲν πρέπει νὰ κρύπτεται τὸ ἐπιβάλλει ἄλλως, ὅπως καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ *Thiers*, τὸ Ἐθνικὸν Συμφέρον καὶ Ἀνωτέρα Δύναμις: ἢ καὶ τοὺς Θεοὺς πείθουσα Ἀνάγκη. Καὶ εἶναι ἀνάγκη, διότι ἔχομεν ἔθνικόν συμφέρον νὰ μὴ κρύπτωμεν τὰς ἐπιτυχίας μας, διὰ νὰ ἀντλῶμεν ἐξ αὐτῶν θάρρος καὶ ὁρμὴν διὰ νέας καὶ μεγαλυτέρας· ὅπως ἐπίσης εἶναι ἀνάγκη καὶ ἔχομεν ἔθνικόν συμφέρον νὰ γνωρίζωμεν καὶ ἀναγνωρίζωμεν τὰς ἀποτυχίας μας· διὰ νὰ τὰς μελετῶμεν καὶ νὰ διδασκώμεθα ἐξ αὐτῶν. Ὀφείλομεν ὅμως νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι δὲν δύναται εἰσέτι νὰ ἰσχυρισθῇ ἡ

Ἀκαδημία, ὅτι ἀνταποκρίνεται πλήρως εἰς τὸν προορισμὸν της· εἶναι τεράστια αἱ ὑποχρεώσεις, τὰς ὁποίας συνεσώρευσε καὶ ἐπιβάλλει εἰς αὐτὴν ἡ ἀδράνεια καὶ ἡ δρᾶσις σειρᾶς αἰώνων δουλείας, καθὼς καὶ ἡ νωχέλεια, ὅσον καὶ ἡ ἀμέλεια μακρᾶς σειρᾶς ἐτῶν ἐλευθέρου βίου. Εἶναι πολλὰ τὰ σημεῖα τοῦ πνευματικοῦ καὶ τοῦ ὀλικοῦ ὀριζήσαντος, πρὸς τὰ ὁποῖα ὀφείλομεν νὰ στρέψωμεν τὸ βλέμμα, πολυάριθμοι δὲ αἱ σχετικαὶ ἀνάγκαι καὶ σπουδαῖαι αἱ ἐλλείψεις τοῦ τόπου μας, τὰς ὁποίας ἐντελῶς παρημελήσαμεν, δυστυχῶς, μέχρι τοῦδε. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους κινούμεθα, καὶ ἐντυχῶς προοδεύομεν. Καὶ ἦτο καιρὸς ! Ἐχομεν ὅμως πολὺ καὶ εἰς πολλὰ ὑστερήσει· ὅθεν ἐπιβάλλεται σοβαρὰ προσπάθεια, διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ προσῆγον σημεῖον. Ἡ Ἀκαδημία βεβαίως βαδίζει ἐπὶ ὀρισμένου πρακτικοῦ προγράμματος· ἀλλὰ, πρὸς καθολικὴν ἐκπλήρωσιν αὐτοῦ, ἀπαιτεῖται πολλὴ ἐργασία καὶ πολλὸς χρόνος, ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Ἐπιστήμης πάντοτε. Δυστυχῶς δέ, κατὰ κανόνα, ἡ Ἐπιστήμη δὲν εἶναι ὁ συνήθης σύμβουλος τῶν πράξεών μας, εἰς τὴν Ἑλλάδα· εἶναι αὕτη ἡ κυρία αἰτία πολλῶν ἀποτυχῶν μας. Τὸ ἔθνος ἔχει ἀναμφιβόλως πολλὰ καὶ θαυμάσια ἡθικὰ κεφάλαια· ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ἐμπιστευόμεθα εἰς μόνην τὴν ἀναμφισβήτητον φυσικὴν τῆς φυλῆς εὐφυΐαν. Ὁ ἄνθρωπος κληρονομεῖ βεβαίως παρὰ τῶν προγόνων του φυσικὰς ἱκανότητας, ἀλλ' ὅχι καὶ ἐπιστήμην, ὅχι καὶ παιδείαν. Ὅταν δὲ αἱ ἀνώτεραι ἐστία ἐθνικῆς ἀνατροφῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς ἐνὸς λαοῦ ἐλλείπουν ἢ δὲν λειτουργοῦν ἐπιτυχῶς, ὁ λαὸς αὐτὸς ὅχι μόνον δὲν προοδεύει, ἀλλὰ καὶ ὀπισθοδρομεῖ. Εἴμεθα ἀναμφιβόλως λαὸς ἱκανὸς πρὸς ἐξαιρετικὴν πρόοδον, ἀφοῦ ἔχομεν τόσον ἐξαιρετικὴν παράδοσιν, τόσον ἔνδοξον παρελθόν. Ἀλλ' ἡ ἱστορία, καὶ δυστυχῶς ἡ ἰδική μας πρὸ παντὸς ἱστορία, μᾶς διδάσκει, ὅτι, ἄνευ Ἐπιστήμης καὶ ἄνευ Παιδείας, ἡ ἀκμὴ καὶ ἡ πρόοδος τῶν ἔθνων, ἐπὶ πνευματικῶν δυνάμεων κυρίως στηριζόμεναι, καταπίπτουν καὶ ἐξαφανίζονται μετ' αὐτῶν. Τὸ σοφὸν κήρυγμα τοῦ *Danton*, ὅτι μετὰ τὸν ἄρτον, ἡ μεγαλυτέρα ἀνάγκη τῆς ζωῆς παντὸς λαοῦ εἶναι ἡ Ἐπιστήμη, ἡ Παιδεία, ἰσχύει καὶ τώρα, ὅπως καὶ τότε καὶ πάντοτε, ὡς ἀλάθητον ἀξίωμα. Διότι εἰς τὸν περὶ ὑπάρξεως μεταξὺ τῶν ἔθνων ἀγῶνα θὰ επικρατήσουν ἐκεῖνα, καὶ μόνον ἐκεῖνα τὰ ἔθνη, τὰ ὁποῖα ἔχουν τὴν Παιδείαν ὡς ἀσπίδα καὶ τὴν Ἐπιστήμην ὡς ὅπλον. Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτὸν δὲν θὰ ὑστερήσῃ ἡ Ἑλλάς. Τὸ ἐπιβάλλει τὸ μέγα παρελθόν της, τὸ ἀπαιτεῖ ἡ ἀνάγκη τοῦ παρόντος, τὸ ἐπιζητεῖ καὶ αὕτη ἡ ἀσφάλεια τοῦ μέλλοντος τοῦ ἔθνους μας.

Βραβεῖα ἀπονεμηθέντα ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν
κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν αὐτῆς τῆς 28 Δεκεμβρίου 1933

1^{ον} Ἀργυροῦν μετάλλιον τῆς Ἀκαδημίας. — Προτάσει τῆς Συγκλήτου καὶ ἀποφάσει τῆς Ὀλομελείας ἀπονέμεται τὸ ἀργυροῦν μετάλλιον τῆς Ἀκαδημίας εἰς τὸ

Ναυτικὸν Ἀπομαχικὸν Ταμεῖον, ἐπὶ τῷ ἱωβιλαίῳ τῆς ἐβδομηκονταετηρίδος αὐτοῦ.

Τὸ Ναυτικὸν ἀπομαχικὸν Ταμεῖον, συμπληρῶσαν ἤδη τὸ ἐβδομηκοστὸν ἔτος ἀπὸ τῆς ἰδρυσεώς του ἐξετέλεσε κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τὰ ἐξῆς ἔργα: 1^{ον} ἐπρωικοδότησε 428 κόρας ἔργατῶν θαλάσσης καὶ χήρας ἐρχομένας εἰς δεύτερον γάμον, διαθέσαν διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον 1.000.000 δραχμῶν· 2^{ον} παρέσχε τὸν ἄρτον εἰς 9.500 οἰκογενείας ναυτικῶν, διὰ μηνιαίων συντάξεων, τῶν ὁποίων τὸ σύνολον ὑπερέβη τὰ 50.000.000 δραχμῶν· 3^{ον} περιέθαλπε μέχρι τοῦδε περὶ τὰς 20.000 ναυτικῶν οἰκογενειῶν. 4^{ον} ἐβράβευσε τὴν ναυτικὴν ἀρετὴν καὶ τὴν αὐτοθυσίαν, διὰ τῆς ἀπονομῆς τοῦ εἰδικοῦ μεταλλίου του, εἰς Ἑλλήνας καὶ ξένους, ναυτίλους καὶ μή, προκινδυνεύσαντας τὴν ἰδίαν ζωὴν διὰ τὴν σωτηρίαν ἀνθρώπων ἢ καὶ πλοίων καὶ 5^{ον} Διὰ σώφρονος διοικήσεως, συνεκέντρωσε κεφάλαια 140.000.000 περίπου δραχμῶν, δυνάμει τῶν ὁποίων, τὸ πρῶτον αὐτὸ ἐν Ἑλλάδι ἰδρυθὲν Ἰδρυμα Κοινωνικῆς προνοίας καὶ ἀσφαλίσεως, περιθάλπει καὶ εὐεργετῇ τοὺς γεγηρακότας ἢ ἀναπήρους ἐργάτας θαλάσσης, τὰς χήρας καὶ τὰ ὀρφανὰ των, εἰς ἐξαιρετικὰς δὲ περιπτώσεις καὶ τοὺς γονεῖς αὐτῶν.

2^{ον} Βραβεῖα 40.000 δραχ. ἐν ὧν Ἑμ. Μπενάκη — εἰς τὸν Δῆμον ἢ τὴν Κοινότητα ἢ τὸ Σωματεῖον, τὸ ὁποῖον, ἤθελεν ἐκτελέσει τὰ σπουδαιότερα ἔργα ἀναδασώσεως κλπ.

Προτάσει τῆς Τάξεως τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἀποφάσει τῆς Ἀκαδημίας ἀπονέμεται:

1^{ον} Βραβεῖον 5.000 δραχ. — εἰς τὴν Κοινότητα Ν. Ὁρεστιάδος, διότι, δαπάναις αὐτῆς, ἐδημιούργησεν εἰς τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως ὠραῖον ἄλσος ἐπὶ ἐκτάσεως 50 στρεμμάτων.

2^{ον} Βραβεῖον 5.000 δραχ. — εἰς τὴν Λασικὴν Ἐπιτροπὴν Λαμίας, διότι ἐδημιούργησεν ἀξιόλογα ἄλση καὶ δενδροφυτείας, ἀναδασώσασα διαφόρους γυμνὰς καὶ ἐκτὸς τῆς πόλεως ἐκτάσεις.

3^{ον} Βραβεῖον 5.000 δραχ. — εἰς τὴν τοπικὴν Ἐπιτροπὴν ἀναδασώσεων Ἀλμωπίας — Μακεδονίας, διότι διὰ χρηματικῶν εἰσφορῶν, ἀνεδάσωσεν ἐπιτυχῶς ἑκτασιν γυμνὴν 30 στρεμμάτων.

4^{ον} Βραβεῖον 5.000 δραχ. — εἰς τὴν Κοινότητα Πολυδρόσου Παργασίδος, διότι ἀνεδάσωσεν ἐπιτυχῶς ἱκανὴν ἑκτασιν τῆς θέσεως Δεξαμενῆς.

5^{ον} Βραβεῖον 5.000 δραχ. — εἰς τὴν Κοινότητα Ἀκράτας, διότι ἐδημιούργησε προστατευτικὸν δάσος ἐπὶ τῆς αἰχμηρᾶς θέσεως Καφριακοῦ.

6^{ον} Βραβεῖον 5.000 δραχ. — εἰς τὴν Λασικὴν Ἐπιτροπὴν Ἀργινίου, διότι ἐκτελεῖ ἐπιτυχῶς παρὰ τὸν Ἅγιον Χριστόφορον ἀναδασώσεις εἰς εὐρεῖαν κλίμακα.

7^{ον} Βραβεῖον 5.000 δραχ. — εἰς τὴν Φιλοδασικὴν Ἐνωσιν Πατρῶν, διότι ἐκτελεῖ

σπουδαίαν ἀναδάσωσιν παρὰ τὸν Ξηρόκαμπον, καὶ συμβάλλει διὰ δημοσιευμάτων εἰς τὴν ἀνάπτυξιν φιλοδένδρου αἰσθήματος παρὰ τῷ λαῷ.

8^{ον} Βραβεῖον 5.000 δραχ. — εἰς τὸν Σύλλογον Γρεβενῶν «ὁ Πυρσός», διὰ τὴν δημιουργίαν δύο φυτωρίων, καὶ ἐνὸς ἄλλους τῆς πόλεως ὡς καὶ τὰς προσπάθειάς αὐτοῦ, διὰ διαλέξεων, ὑπὲρ τῆς διαδόσεως καὶ ἀναπτύξεως τῆς ἀγάπης τοῦ δένδρου.

9^{ον} Ἑπαινον α'. εἰς τὸν Συνοικιακὸν Σύνδεσμον Νεαπόλεως Ἐξαρχείων, β'. εἰς τὴν Ἑνοριακὴν Ἐπιτροπὴν Ἀγίου Χριστοφόρου Ἀγρινίου, γ'. εἰς τὴν Χιακὴν Ἀδελφότητα Ἀττικοβοιωτίας «ὁ Κοραῆς», δ'. εἰς τὴν Κοινότητα Παλαιοῦ Φαλήρου, ε'. εἰς τὸν Ἀἷμον Ἀρταίων, ζ'. εἰς τὸ Σωματεῖον Ἀναγέννησις Σερβίων, διὰ διάφορα ἀξιόλογα ἔργα ἀναδασώσεως.

3^{ον} Βραβεῖον 6.000 δραχ. τοῦ Ἀυτονόμου Σταφιδικοῦ Ὁργανισμοῦ — εἰς τὴν καλυτέραν μελέτην περὶ τοῦ τρόπου τῆς εἰσαγωγῆς τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος εἰς τὴν διατροφὴν τῶν Ἑλλήνων καὶ περὶ τῆς καταλληλοτέρας ὁργανώσεως πρὸς διάδοσιν τῆς καταναλώσεως αὐτῆς.

Προτάσει τῆς Τάξεως τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἀποφάσει τῆς Ἀκαδημίας ἀπονέμεται ἔπαινος μετ' ἐνισχύσεως 6.000 δραχ. εἰς τὴν Κυρίαν Καλλιόπην Στεφανοπούλου, διὰ τὴν μελέτην αὐτῆς, τὴν φέρουσαν τὸ ρητὸν «ἄνδρός γέροντος ἀσταφίς τὸ κράνιον».

Ἡ μελέτη αὐτὴ εἶναι ἡ πληρεστέρα ἐξ ὧσων ὑπεβλήθησαν καὶ ἡ μᾶλλον ἀνταποκρινομένη εἰς τὸ θέμα τοῦ βραβεῖου. Βεβαίως τὰ τῆς χρησιμοποίησεως τῆς σταφίδος πρὸς παραγωγὴν διαφόρων προϊόντων μέσα, τὰ ὅποια ἐξετάζει, δὲν εἶναι ὅλα νέα, ἀφοῦ τὰ πλεῖστα ἐξ αὐτῶν ἐφήρμοσεν ἤδη ὁ Σταφιδικὸς Ὁργανισμός. Ἡ μελέτη ὁμως αὐτῆς, ἀπὸ ἀπόψεως ὑγιεινῆς καὶ θρεπτικῆς ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλας τροφὰς μεθ' ὧν τῶν σχετικῶν ἐπιστημονικῶν στοιχείων ἐκτιθεμένη εἶναι συντελεστικὴ καὶ τῆς διαδόσεως τῆς σταφίδος καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν προϊόντων.

4^{ον} Βραβεῖον 10.000 δραχ. τῆς Ἑθνικῆς Τραπέζης — εἰς τὸν ἐκτρέφοντα ἱκανὸν ἀριθμὸν προβάτων τοῦ γένους *Merinos* ἢ ἄλλων ἐκλεκτῶν ἐριοπαραγωγῶν ποικιλιῶν.

Προτάσει τῆς Τάξεως τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἀποφάσει τῆς Ἀκαδημίας ἀπονέμεται :

α'. Βραβεῖον 4.000 δραχ. — εἰς τὸν κ. Α. Πέντζον, διότι μετ' ἐπιστημονικότητος καὶ ζήλου ἐργαζόμενος ἐκτρέφει ποίμνιον 400 περίπου προβάτων *Merinos* καὶ παρέχει καὶ εἰς τοὺς κτηνοτρόφους Μακεδονίας καὶ Θράκης ἱκανὸν ἀριθμὸν προβάτων τοῦ εἶδους τούτου ἐτησίως, συντελῶν οὕτω εἰς τὴν διάδοσιν αὐτοῦ καὶ τὴν διὰ διασταυρώσεως μετ' ἐγχωρίων προβάτων, παραγωγὴν νέων μιγάδων εἰδῶν.

β'. Βραβεῖον 4.000 δραχ. — εἰς τὸν κ. Παπαγεωργίου, ὅστις πρῶτος εἰσήγαγε καὶ

διεφήμισε τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ προβάτου ἐν Ἑλλάδι καὶ διατρέφει ἐπιτυχῶς πολυάριθμον τοιοῦτο ποίμνιον, συντελῶν εἰς τὴν διάδοσιν αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι.

γ'. Ἐπαινος μετ' ἐνθαρρύνσεως 2.000 δραχ.— εἰς τὸν κ. Μ. Τζίτζικώσταν, διότι ἐκτρέφει ποίμνιον ἐκ τοιούτων προβάτων, συντελῶν ἐπίσης εἰς τὴν διάδοσιν του ἐν Ἑλλάδι.

5ον Βραβεῖον 7.000 δραχ. Χάρη Δ. Κριεζῆ—εἰς τὴν ἀρίστην πραγματείαν περὶ τοῦ ἐποικισμού τῆς νήσου Ὑδρας. Προτάσει τῆς Τάξεως τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ ἀποφάσει τῆς Ἀκαδημίας τὸ βραβεῖον ἀπονέμεται εἰς τὴν πραγματείαν, τὴν φέρουσαν τὸν στίχον τοῦ Ἀριστοφάνους: "Ἐρδαι τις ἦν ἕκαστος εἰδείη τέχνην τοῦ κ. Τρύφωνος Εὐαγγελίδου. Ἡ πραγματεία αὕτη προοιᾷ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς δόκιμον καὶ ἔμπειρον περὶ τὴν γνῶσιν καὶ τὴν χρῆσιν τῶν πηγῶν συγγραφέα. Εἰς ἴδια κεφάλαια ἐκτίθενται τὰ Γεωγραφικὰ τῆς νήσου, ἡ ἐμφάνις αὐτῆς εἰς τὴν Ἀρχαίαν Ἱστορίαν, ἡ ὑπὸ Ἀλβανῶν ἐποικίσις, καὶ ἡ νεωτέρα αὐτῆς Ἱστορία, τὸ Αὐτόνομον Τουρκικὸν καθεστὼς κλπ. Ὁ συγγραφεὺς ἐργάσθη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχαίων ἰδίᾳ πηγῶν, τὰς ὁποίας γνωρίζει καὶ νὰ εὗρίσκη καὶ νὰ χρησιμοποιῇ καταλλήλως· ἐβοηθήθη δὲ ἀπὸ ἀφθονον ἐπὶ τοῦ θέματος βιβλιογραφίαν, εἰς τὴν ὁποίαν δεικνύει ἐνημερότητα. Παρὰ μικρὰ δὲ μεθοδικὰ μειονεκτήματα, ἡ πραγματεία αὐτὴ εἶναι ἀξιόλογος καὶ δημοσιευομένη θὰ παράσχη πολὺτιμον ὕλικὸν διὰ τὴν σύνταξιν τῆς ὅλης Ἱστορίας τῆς ἐνδόξου νήσου.

6ον Βραβεῖον 45.000 δραχ. τῆς Ἑλληνικῆς Λέσχης Ἀλεξανδρείας—εἰς τὸ καλύτερον ἔργον τὸ συναφὲς πρὸς τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, εἴτε ἐκ τῶν ἱστορικῶν ἢ φιλολογικῶν ἔργων εἴτε μεταξὺ ἔργων ζωγραφικῆς, μουσικῆς ἢ γλυπτικῆς, ὅσα ἤθελον παραχθῇ κατὰ τὴν περίοδον ἀπὸ 25 Μαρτίου 1930 ἕως 25 Μαρτίου 1933. Προτάσει τῆς Τάξεως τῶν γραμμάτων καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ ἀποφάσει τῆς Ἀκαδημίας τὸ βραβεῖον ἀπονέμεται εἰς τὸν κ. Διονύσιον Κόκκινον, διὰ τὸ ἔργον του: Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

Τοῦ ἔργου τούτου ἐξεδόθησαν ἤδη 5 τόμοι· ἂν δὲ λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν ὅτι εἰς τοὺς τόμους τούτους ἐκτίθενται μόνον τὰ γεγονότα τῶν δύο πρώτων ἐτῶν τοῦ Ἀγῶνος, κρίνει, ὅτι ἡ ἔκτασις τοῦ ὅλου ἔργου θὰ ἀποβῇ, τοὐλάχιστον, διπλάσια. Τοῦ ἔργου προτάσσεται μακρὰ Εἰσαγωγή, ἀποτελοῦσα ἀξιόλογον μελέτην διὰ τὴν γνῶσιν τῆς Ἐπαναστάσεως. Εἰς αὐτὴν ἐξετάζονται κριτικώταται αἱ ὕλικαι καὶ ἡθικαὶ δυνάμεις τοῦ ἔθνους καὶ διαπιστώνεται ἡ ἀδιάπτωτος ἀπὸ τῆς Ἀλώσεως ὑπαρξίς τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς ἐθνικῆς εὐψυχίας, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέρρενσε τὸ καθαρῶς ἐθνικὸν κίνημα, τὸ ὁποῖον, κατὰ τοὺς ὀρθοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ συγγραφέως, κακῶς τείνει ἐσχάτως νὰ παρασταθῇ ὡς ὑπαγορευθὲν ἐκ ταξικῶν ὑπολογισμῶν. Ἐν γένει δὲ τὸ ἔργον αὐτὸ εἶναι, ἀναντιρρήτως, ἡ πληρεστέρα τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδοθεισῶν ἱστοριῶν τοῦ Ἀγῶνος. Ἄν δὲν ἀποτελεῖ τὸ ἰδεῶδες ἱστορικὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ἔχη

ἤδη ἐμφανισθῇ μετὰ πάροδον ἐνὸς ὅλου αἰῶνος ἀπὸ τῶν μεγάλων ἐκείνων γεγονότων, πάντως θὰ ἀποτελέσῃ σταθμὸν σπουδαῖον καὶ πολύτιμον βοήθημα διὰ τὸν μέλλοντα ἱστορικὸν τοῦ αὐτοῦ θέματος, ὁ ὁποῖος θὰ ἐργασθῇ ὑπὸ καλυτέρους κατὰ τοῦτο ὁρους, ὅτι θὰ ἔχουν τότε ἐκδοθῇ τὰ πάμπολλα εἰσέτι ἀνέκδοτα μνημεῖα τοῦ Ἀγῶνος. Ἡ Ἀκαδημία κρίνει τὸ ἔργον τοῦ κ. Κοκκίνου ἄξιον βραβεύσεως ὡς ἔργον καλῆς εὐσυνειδήτου συγγραφικῆς προσπάθειας καὶ πρὸς ὑλικὴν ἐνίσχυσιν τοῦ συγγραφέως διὰ τὴν ἐξακολούθησιν αὐτοῦ.

7^{ον} Βραβεῖον 10.000 δραχ.— τῆς Κυρίας Ἑλένας Βενιζέλου, εἰς τὴν καλυτέραν πραγματείαν περὶ τοῦ ἂν συμφέρου ἢ εἰσαγωγῇ μονοπωλίου τοῦ καπνοῦ ἐν Ἑλλάδι καὶ τῆς μορφῆς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἔχῃ.

Προτάσει τῆς Τάξεως τῶν ἡθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἀποφάσει τῆς Ἀκαδημίας ἀπονέμεται :

α'. Ἐπαινος μετὰ 6.000 δραχ.— εἰς τὴν μελέτην τὴν φέρουσαν τὸ ρητόν ; τοῦ Ἀριστοτέλους : Ἔστι δὲ καθόλου χρηματιστικόν, ἐάν τις δύνηται μονοπωλίαν αὐτῷ κατασκευάζειν τοῦ κ. Ἰωάν. Σεργαίου.

Ὁ συγγραφεὺς ἐξετάζει ὅλας τὰς ἀπόψεις τοῦ θέματος, τὰς δὲ τυχὸν ἐλλείψεις τὰς ὁποίας παρουσιάζει ἢ διατριβή του, ἐξαγοράζουν ὁ πλοῦτος τῶν πληροφοριῶν, ἢ βαθεῖα γνώσις τοῦ ζητήματος καὶ ἡ ἀφθονία στατιστικῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι πολυτιμότεραι διὰ τὸν ἀναγνώστην. Παρ' ὅλα ὅμως τὰ ἐξαιρετικὰ αὐτὰ προσόντα ἡ Ἀκαδημία δὲν δύναται νὰ ἀπονεύμῃ τὸ βραβεῖον εἰς τὸν συγγραφέα. Διότι ἡ Ἀκαδημία ἀξιοῖ, ὅπως αἱ εἰς αὐτὴν ὑποβαλλόμεναι μελέται φέρωσι τελείως ἀντικειμενικὸν χαρακτῆρα καὶ οὐχὶ συστηματικὴν συνηγορίαν ὑπὲρ ὥρισμένης λύσεως. Ἀτυχῶς δὲ ἡ κατὰ τὰ ἄλλα τόσον ἀξία προσοχῆς μελέτη δὲν εἶναι ἄλλο εἰμὴ συστηματικὴ συνηγορία ὑπὲρ τοῦ μονοπωλίου.

β'. Ἐνθάρρυνσις μετὰ 2.000 δραχ.— εἰς τὴν πραγματείαν τὴν φέρουσαν τὸ ρητόν : *où est le principe, où est la justice* τοῦ κ. Β. Βαββεροπούλου.

Ἡ πραγματεία αὕτη, ἡ ὁποία παραθέτει ἀφθόγους στατιστικάς, δεικνύει, ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἔχει φιλοπονίαν, γινώσκει τῶν διαφορῶν ἀπόψεων τοῦ καπνικοῦ ζητήματος, ἀλλ' εἶναι εἰς πολλὰ ἐλλιπὴς καὶ ἀτελής, παραλείπονσα σπουδαῖα καὶ ἀμειψώτατα πρὸς τὸ θέμα συνδεόμενα ζητήματα. Πλὴν ἂν δι' ὅσα περιέχει δικαιοῦται νὰ ἀμειφθῇ, δὲν δύναται ὅμως καὶ νὰ λάβῃ τὸ βραβεῖον.

γ'. Ἐνθάρρυνσις μετὰ 1.000 δραχ.— εἰς τὴν πραγματείαν τοῦ κ. Μιλτιάδου Τζανίδου, καθὼς καὶ εἰς τὴν πραγματείαν τοῦ κ. Δημ. Σημαιοπούλου. Ἀμφότεραι αἱ πραγματεῖαι αὗται περιέχουν ἱκανὰ στοιχεῖα ἄξια λόγου σχετικὰ πρὸς τὸ καπνικὸν ζήτημα, ἀλλ' ἀνεπαρκῆ διὰ νὰ ἀξιώσωσι τὸ βραβεῖον.

8^{ον} Βραβεῖον 20.000 δραχ. Ἐθνικῆς Τραπεζῆς — εἰς τὴν καλυτέραν μελέτην

περὶ τοῦ μέλλοντος τῶν Σιδηροδρόμων ἐν Ἑλλάδι. Προτάσει τῆς Τάξεως τῶν ἡθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἀποφάσει τῆς Ἀκαδημίας ἀπονέμεται ἔπαινος μετὰ 5.000 δραχ. εἰς τὴν μελέτην τὴν φέρουσαν τὸ ρητόν: *labor omnia vincit improbus* τοῦ κ. Γεωργίου Πογγῆ.

Ἡ μελέτη αὕτη ἔχει ἐπαρκῆ ἔκτασιν καὶ συμπληροῦται διὰ πλήρους βιβλιογραφίας δεικνύει δὲ συγγραφέα φιλόπονον καὶ κάτοχον πολλῶν λεπτομερειῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Σιδηροδρομικοῦ ζητήματος. Ἀλλὰ καίπερ διὰ ταῦτα ἀξία ἐπαινῶν καὶ ἐνθαρρύνσεως, δὲν ἐκρίθη ἀξία τοῦ βραβείου. Τὸ ἐν λόγῳ θέμα χρήζει εὐρύτερας ἐπεξεργασίας.

9^{ον} Μέγα βραβεῖον λιρῶν 135 Ἀλεξάνδρου Μαυρογένους εἰς μνήμην Μαντῶς Μαυρογένους—εἰς ἄτομον ἢ οἰκογένειαν ἐντιμον, διακρινομένην διὰ συνεχεῖς μετ' αὐτοθυσίας πράξεις ὑπὲρ τοῦ πλησίου ἢ τῆς Κοινωνίας.

Προτάσει τῆς Τάξεως τῶν ἡθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἀποφάσει τῆς Ἀκαδημίας ἀπονέμεται:

α'. Βραβεῖον μετὰ 90 λιρῶν—εἰς τὴν Κυρίαν Ἑλένην Κεσίσογλου διὰ τὴν ἀρετήν, αὐτοθυσίαν καὶ στοργικὴν ἀφοσίωσιν, τὴν ὁποίαν συνεχῶς ἐπέδειξε καὶ ἐξακολοουθεῖ δεικνύουσα πρὸς τὸν πάσχοντα πλησίον.

Ἡ Κυρία Ἑλένη Κεσίσογλου προσῆλθεν αὐθορμήτως ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1918 καὶ κατετάχθη ὡς ἐθελοντὶς ἀδελφὴ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Ἐρυθρὸν Σταυρόν, ὑπηρετήσασα μετὰ θαυμαστῆς ἀφοσιώσεως καὶ αὐτοθυσίας εἰς τὰς τάξεις τῶν Νοσοκόμων. Παρηκολούθησεν ἰδίως τὸν Ἑλλήν. Στρατὸν εἰς τὴν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐκστρατείαν μέχρι τοῦ Σαγγαρίου, μετὰ πλήρους αὐτοθυσίας κινδυνεύσασα νὰ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, μὴ δεχθεῖσα, ὡς καὶ αἱ ἄλλαι νοσοκόμοι, νὰ ὑποχωρήσωσιν ἐκεῖθεν, πρὶν ἢ παραλάβωσι καὶ τὸν τελευταῖον ἀσθενῆ. Διὰ τοῦτο ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ, τῶν Στρατιωτικῶν διὰ τοῦ Ἀριστείου Ἀνδρείας.

β'. Βραβεῖον 45 λιρῶν—εἰς τὴν Κυρίαν Ἑλένην Ἀλ. Κριεζῆ διὰ τὴν ὑπὲρ τοῦ πλησίου αὐτοθυσίαν.

Ἡ Κυρία Ἑλένη Κριεζῆ, χήρα ἔχουσα οἰκογένειαν ἐκ τεσσάρων τέκνων καὶ μικρὰ τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως ἐπέδειξε θαυμαστὴν ἀγαθοεργὸν δρασιν καὶ συνεχεῖς πράξεις ὑπὲρ τοῦ πλησίου. Ἐργασθεῖσα ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὲρ τῶν ὀρφανῶν τῆς Παναγίας τοῦ Πέραν, ἐξηκολούθησε κατόπιν ἐν Ἀθήναις ἀθορύβως τὴν ὑπὲρ πασχουσῶν οἰκογενειῶν ἢ ἀπόρων ἀτόμων εὐεργετικὴν δρασιν της, βοηθήσασα τὴν ἀποκατάστασιν ἀπόρων κορασίων, τὴν συντήρησιν ἀπόρων οἰκογενειῶν καὶ τὴν νοσηλείαν πασχόντων διὰ τῆς παροχῆς φαρμάκων, ἱατρικῆς περιθάλψεως, χρηματικῶν βοηθημάτων κλπ. Ὅλα δὲ αὐτὰ ἐκ τοῦ ὕστερέματός αὐτῆς καὶ τῶν τέκνων της.

Προκήρυξις βραβείων καὶ ἐπάθλων.

Α. — Τάξις τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν

1^{ον} **Ἐν ἡ πλείονα βραβεῖα 20.000 δρ. ἐν ὧν Ἐμμανουὴλ Μπενάκη**, εἰς τὸν Δῆμον ἢ τὴν Κοινότητα, ἢ τὸ Σωματεῖον, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐτῶν 1933-1934 ἤθελεν ἐκτελέσει τὰ περισσότερα καὶ σπουδαιότερα ἐν Ἑλλάδι ἔργα δι' εἰσφορῶν χρημάτων ἢ καὶ προσωπικῆς ἐργασίας πρὸς ἀναδάσωσιν καὶ χρησιμοποίησιν τῶν ὀμβρίων ὑδάτων ἐπὶ τῶν ὁρέων, τῶν λόφων καὶ τῶν χειμάρρων κατὰ τὸ σύστημα τῶν τάφρων ἢ ἣθελε συντελέσει δι' ὀργανώσεως καὶ ἐφαρμογῆς τῆς σκοπιμωτέρας ἐκμεταλλεύσεως τῶν δασῶν καὶ τῆς μειώσεως τῆς καταστροφῆς αὐτῶν ἐκ τῆς συλλογῆς κανσοξύλων καὶ τῆς ἀσκήσεως βοσκῆς. Αἰτήσεις ἢ προτάσεις ἀρμοδίων Ἀρχῶν εἶναι δεκταὶ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 1^{ης} Ὀκτωβρίου 1934. Ἀπονομὴ τῶν βραβείων κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1934.

2^{ον} **Βραβεῖον 10.000 δρχ. Ἐμμανουὴλ Μπενάκη**, εἰς τὴν καλύτεραν ἔρευναν τῶν προσφόρων μερῶν τῆς Ἑλλάδος πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ὁστρεοκομίας. Μελέται εἰς τρία δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα δεκταὶ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 1^{ης} Ὀκτωβρίου 1934. Ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1934.

3^{ον} **Βραβεῖον 10.000 δρχ. Ἐμμανουὴλ Μπενάκη**, εἰς τὰς τελειωτέρας μελισσοτροφικὰς ἐγκαταστάσεις τὰς συντελούσας εἰς πολλαπλασιασμόν τῶν μελισσῶν καὶ βελτίωσιν τῆς ποιότητος τοῦ Ἑλληνικοῦ μέλιτος. Αἰτήσεις ἢ προτάσεις συνοδευόμεναι ὑπὸ τῶν ἀναγκαίων πιστοποιητικῶν ἐπισήμων Ἀρχῶν δεκταὶ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 1^{ης} Ὀκτωβρίου 1934. Ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1934.

4^{ον} **Βραβεῖον 10.000 δρχ. Ἐμμανουὴλ Μπενάκη**, εἰς τὴν καλύτεραν καὶ εὐρύτεραν καλλιέργειαν λίνου ἐν Ἑλλάδι ὡς ὕλης ὑφαντουργικῆς. Αἰτήσεις ἢ προτάσεις συνοδευόμεναι ὑπὸ τῶν ἀναγκαίων πιστοποιητικῶν ἐπισήμων Ἀρχῶν δεκταὶ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 1^{ης} Ὀκτωβρίου 1934. Ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1934.

5^{ον} **Βραβεῖον 10.000 δρχ. Ἐθνικῆς Τραπεζῆς**, εἰς τὸν καλύτερον ἐπιστημονικὸν ἔργον ἢ τὴν καλύτεραν ἐφεύρεσιν τὴν συντελοῦσαν εἰς τὴν πρόοδον τῆς βιομηχανίας ἢ τῆς Γεωργίας ἐν Ἑλλάδι ἀμφοτέρω μετὰ πρακτικῶν ἐφαρμογῶν. Μελέται εἰς τρία δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα ἢ ἔργα εἰς τρία ἀντίτυπα δεκτὰ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 1^{ης} Ὀκτωβρίου 1934. Ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1934.

6^{ον} **Βραβεῖον 10.000 δραχ.** **Ἐθνικῆς Τραπεζῆς**, διδόμενον εἰς λειτουργούσας βιομηχανίας, αἵτινες συντελοῦσιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ βελτίωσιν τῆς γεωργίας. Αἰτήσεις ἢ προτάσεις ἀρμοδίων Ἀρχῶν καὶ Ἐπαγγελματικῶν Ὁργανώσεων δεκταὶ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 1^{ης} Ὀκτωβρίου 1934. Ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1934.

7^{ον} **Μέγα βραβεῖον 40.000 δραχ.** **Ἑλένας Βενιζέλου**, εἰς τὴν καλυτέραν μελέτην τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ξύλου τῆς ἐν Ἑλλάδι πεύκης (*Pinus halepensis*) μετὰ τῶν προσηκουσῶν πειραματικῶν ἀποδείξεων. Μελέται εἰς τρία δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα δεκταὶ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 31^{ης} Δεκεμβρίου 1934. Ἀπονομὴ τοῦ βραβείου τὴν 25^{ην} Μαρτίου τοῦ 1935.

8^{ον} **Βραβεῖον 27.000 δραχ.** **Θ. Ἀρεταίου**, εἰς τὸν Ἀῆμον ἢ Κοινότητα Λουτροπόλεως, ἣτις θὰ παρουσιάσῃ μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου 1935 τὰς καλυτέρας ἐγκαταστάσεις πρὸς θεραπείαν τῶν λουομένων καὶ θὰ ἐκτελέσῃ ἐξυγιαντικὰ ἔργα εἰς περιοχὴν Λουτροπόλεως. Αἰτήσεις ἢ προτάσεις ἀρμοδίων Ἀρχῶν εἶναι δεκταὶ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 1^{ης} Ὀκτωβρίου 1935. Ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1935.

9^{ον} **Ἐπαθλον 6.000 δραχ.** τοῦ **Αὐτονόμου Σταφιδικοῦ Ὁργανισμοῦ**, εἰς τὴν καλυτέραν μελέτην περὶ τῆς θεραπευτικῆς ἀξίας τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλα παρόμοια τρόφιμα. Μελέται μετὰ τῶν σχετικῶν πειραμάτων ἐφαρμογῆς καὶ στατιστικῶν πινάκων ἐπιτυχίας, εἰς τρία δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα εἶναι δεκταὶ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 1^{ης} Ὀκτωβρίου 1934. Ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1934.

Β. — Τάξις τῶν Γραμμάτων καὶ Καλῶν Τεχνῶν

1^{ον} **Βραβεῖον Ἀκαδημίας (Χρυσᾷ ἔπη Ἀδαμαντίου Κοραῆ)** παρεχόμενον, κατὰ Δεκέμβριον, ἐκάστου ἔτους α') εἰς τοὺς ἀριστεύοντας κατὰ τὰς εἰσιτηρίους ἐξετάσεις των εἰς τὰ Πανεπιστήμια Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης, β') εἰς τοὺς ἀριστεύοντας κατὰ τὰς ἀπολυτηρίους ἐξετάσεις των εἰς τὰς Ἀνωτέρας Σχολάς, τὸ Ἀρσάκειον καὶ τὰ διδασκαλεῖα τοῦ Κράτους, γ') εἰς τοὺς ἐπὶ ἑλληνομαθείᾳ διακρινομένους ἀποφοίτους τῶν εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν Ἑλληνικῶν Σχολείων ἑλληνοπαιδᾶς καὶ ἰδίᾳ διὰ τὴν ἐπίδοσιν αὐτῶν εἰς τὴν Νεοελληνικὴν γλῶσσαν, δ') κατὰ Μάρτιον ἐκάστου ἔτους εἰς τοὺς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀριστεύσαντας κατὰ τὰς διδακτορικὰς ἐξετάσεις των εἰς τὰ Πανεπιστήμια Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης καὶ τῶν ὁποίων αἱ ἐπὶ διδακτορίᾳ διατριβαὶ

κρίνονται ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ἄξιαι νὰ δημοσιευθῶσιν εἰς τὰς *Πραγματείας* αὐτῆς. Προτάσεις καὶ αἰτήσεις συνοδευόμεναι ὑπὸ τῶν σχετικῶν πιστοποιητικῶν τῶν ἄρμο-
δίων Ἀρχῶν δεκταὶ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι 31^{ης} Ὀκτωβρίου 1934
διὰ τὰ τρία πρῶτα βραβεῖα καὶ μέχρι τῆς 31^{ης} Ἰανουαρίου 1935 διὰ τὸ τέταρτον.

2^{ον} *Ἐπαθλον 9.000 δρχ. Δ. Βικέλα*, ἀπονεμόμενον δλόκληρον εἰς πρωτό-
τυπον Ἑλληνικὸν μυθιστόρημα—ἢ σειρὰν διηγημάτων ἀποτελούντων τόμον—ὅπερ
ἤθελε κριθῇ προέχον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ὡς λογοτεχνικὸν ἔργον μεταξὺ τῶν ἀπὸ
1^{ης} Ἰανουαρίου 1933 μέχρι 31^{ης} Δεκεμβρίου 1934 εἰς βιβλίον τὸ πρῶτον ἐκδο-
θέντων. Ἀπονομὴ τοῦ βραβείου τὴν 25^{ην} Μαρτίου τοῦ 1935.

3^{ον} *Βραβεῖον 17.000 δρχ. τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς Ζαγορισίων*, εἰς
τὴν καλυτέραν συγγραφὴν περὶ τῆς καθόλου δράσεως τῶν Ἑπειρωτῶν ἐν γένει πρὸ
καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Παλιγγενεσίας τῆς Ἑλλάδος. Μελέται εἰς τρία δακτυλο-
γραφημένα ἀντίγραφα δεκταὶ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 1^{ης} Ὀκτω-
βρίου 1934. Ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1934.

4^{ον} *Βραβεῖον 15.000 δρχ. Τάκη Κανδηλώρου*, εἰς τὸν Ἕλληνα τὸ γένος
καλλιτέχνην, ὅστις διέπρεψε παρ' ἡμῶν ἢ εἰς τὴν ξένην καὶ συνέτεινε, διὰ τῶν ἔργων
καὶ τῆς δράσεως αὐτοῦ καθόλου, εἰς τὴν πρόοδον τῆς Τέχνης. Προτάσεις καὶ αἰτή-
σεις δεκταὶ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 1^{ης} Ὀκτωβρίου 1934. Ἀπο-
νομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1934.

5^{ον} *Βραβεῖον 15.000 δρχ. Τάκη Κανδηλώρου*, εἰς τὸν Ἕλληνα τὸ γένος
ἐπιστήμονα, ὅστις διέπρεψε παρ' ἡμῶν ἢ εἰς τὴν ξένην καὶ συνέτεινε, διὰ τῶν ἔργων
καὶ τῆς δράσεως αὐτοῦ καθόλου, εἰς τὴν πρόοδον τῆς Ἱστορίας ἢ τῆς Ἀρχαιολογίας
ἢ τῆς Νομοματικῆς. Προτάσεις καὶ αἰτήσεις δεκταὶ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας
μέχρι τῆς 1^{ης} Ὀκτωβρίου 1935. Ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1935.

6^{ον} *Βραβεῖον 15.000 δρχ. Τάκη Κανδηλώρου*, εἰς τὸν Ἕλληνα τὸ γένος
μουσικὸν (συνθέτην μελοδραμάτων, Βυζαντινῶν ἢ Ἑλληνικῶν μελωδιῶν κτλ.), ὅστις
διέπρεψε παρ' ἡμῶν ἢ εἰς τὴν ξένην καὶ συνέτεινε, διὰ τῶν ἔργων καὶ τῆς δράσεως
αὐτοῦ καθόλου, εἰς τὴν πρόοδον τῆς Μουσικῆς. Προτάσεις καὶ αἰτήσεις δεκταὶ εἰς τὰ
Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 1^{ης} Ὀκτωβρίου 1936. Ἀπονομὴ τοῦ βραβείου
κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1936.

7^{ον} *Βραβεῖον 15.000 δρχ. Τάκη Κανδηλώρου*, εἰς τὸν Ἕλληνα ἢ τὴν
Ἑλληνίδα τὸ γένος ἠθοποιόν, οἱ ὅποιοι διεκρίθησαν παρ' ἡμῶν ἢ εἰς τὴν ξένην εἰς τὸ
δράμα ἢ τὸ μελόδραμα. Προτάσεις καὶ αἰτήσεις δεκταὶ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδη-

μίας μέχρι τῆς 1^{ης} Ὀκτωβρίου 1938. Ἀπονομή τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1938.

8^{ον} **Ἀθλον Κοραῆ 10.000 δρχ.**, εἰς τὴν καλυτέραν συγγραφὴν, τὴν ἔχουσαν ὡς θέμα: Αἱ περὶ πολιτείας καὶ δικαίου γνῶμαι τοῦ Κοραῆ. Μελέται εἰς τρία δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα δεκταὶ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 31^{ης} Ἰανουαρίου 1935. Ἀπονομή τοῦ ἄθλου τὴν 25^{ην} Μαρτίου τοῦ 1935.

9^{ον} **Βραβεῖον 9.000 δρχ. Γ. Κυριακοῦ**, πρὸς συγγραφὴν μονογραφίας περὶ τῆς πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἱστορίας τῆς Μεσσηνίας, ἀπὸ τῶν σταυροφοριῶν μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ὀλοσχεροῦς κατακτήσεως αὐτῆς τῷ 1715, ἀντλουμένης ἐκ τῶν πηγῶν μετὰ τῆς δεούσης μνείας αὐτῶν. Ἔργα εἰς τρία δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα δεκτὰ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 31^{ης} Ὀκτωβρίου 1934.

10^{ον} **Καλλιτεχνικὸν Βραβεῖον 9.000 δρχ. Β. Δαμπίκη**, εἰς τὸν κάλλιστον ζωγραφικὸν πίνακα, τὸν ἔχοντα θέμα ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἔργα δεκτὰ, κατὰ τοὺς ἐν τοῖς Γραφείοις τῆς Ἀκαδημίας τεχνικοὺς ὁρους, μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου 1934. Ἀπονομή τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1934.

11^{ον} **Βραβεῖον 4.500 δρχ. Β. Δαμπίκη**, εἰς τὴν ἀρίστην συλλογὴν λυρικῶν ποιημάτων τὴν εἰς βιβλίον τὸ πρῶτον ἐκδοθεῖσαν ἀπὸ 1^{ης} Ἰανουαρίου 1933 μέχρι 31^{ης} Δεκεμβρίου 1934, τῆς ὁποίας, κατὰ τὸν Νόμον, ἀντίτυπα κατετέθησαν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην μέχρι τῆς ἐσπέρας τῆς 31^{ης} Δεκεμβρίου 1934. Ἀπονομή τοῦ βραβείου τὴν 25^{ην} Μαρτίου 1935.

12^{ον} **Μουσικὸν βραβεῖον 50.000 δρχ. Ἐμμ. Μπενάκη**, κατὰ τοὺς δημοσιευθέντας καὶ ἐν τοῖς Γραφείοις τῆς Ἀκαδημίας παρεχομένους τεχνικοὺς ὁρους. Ἔργα δεκτὰ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 1^{ης} Ὀκτωβρίου 1934.

Γ. — Τάξις τῶν Ἡθικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν

1^{ον} **Βραβεῖον 35.000 δρχ. Ἐθνικῆς Τραπεζῆς**, εἰς τὴν καλυτέραν μελέτην περὶ τοῦ μέλλοντος τῶν Σιδηροδρόμων ἐν Ἑλλάδι. Μελέται εἰς τρία δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα δεκταὶ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 1^{ης} Ὀκτωβρίου 1934. Ἀπονομή τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1934.

2^{ον} **Βραβεῖον 20.000 δρχ. Μαγδαληνῆς Ἡλιοπούλου** εἰς μνήμην τοῦ συζύγου της Τιμολέοντος Ἡλιοπούλου, εἰς τὴν καλυτέραν μονογραφίαν περὶ τῆς ποινικῆς καὶ ἀστικῆς εὐθύνης ἐπὶ τῶν διὰ τοῦ Τύπου τελουμένων ἐγκλημάτων,

ἀπὸ ἀπόψεως ἰσχύοντος συγκριτικοῦ καὶ τυχὸν θετέου Δικαίου. Μελέται εἰς τρία δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα δεκταὶ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 31^{ης} Δεκεμβρίου 1934. Ἀπονομὴ τοῦ βραβείου τὴν 25^{ην} Μαρτίου 1935.

3^{ον} **Βραβεῖον 15.000 δρχ. Τάκη Κανδηλώρου**, εἰς τὸν Ἕλληνα τὸ γένος ἐπιστήμονα, ὅστις διέπρεψε παρ' ἡμῶν ἢ εἰς τὴν ξένην καὶ συνέτεινε διὰ τῶν ἔργων καὶ τῆς δράσεως αὐτοῦ καθόλου, εἰς τὴν πρόοδον τῶν Νομικῶν ἢ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν (Ἀστικὸν Δίκαιον, Ἑλληνικὸν καὶ Βυζαντινὸν Δίκαιον, Πολιτικαὶ Ἐπιστήμαι). Προτάσεις καὶ αἰτήσεις δεκταὶ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 1^{ης} Ὀκτωβρίου 1937. Ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1937.

4^{ον} **Βραβεῖον 10.000 δρχ. Β. Δαμπίκη**, εἰς τὴν ἀρίστην πραγματείαν περὶ τῶν Δημοσιῶν Οἰκονομικῶν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς μέχρι τέλους τῆς Ἀ' Ἐθνοσυνελεύσεως. Μελέται εἰς τρία δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα δεκταὶ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 1^{ης} Ὀκτωβρίου 1934. Ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1934.

5^{ον} **Μέγα βραβεῖον Ἀλεξάνδρου Μανρογένους εἰς μνήμην Μαντῶς Μανρογένους Λιῶν Ἀγγλίας 135**, εἰς ἄτομον ἢ οἰκογένειαν ἔντιμον διακρινομένην διὰ συνεχεῖς μετ' αὐτοθυσίας πράξεις ὑπὲρ τοῦ πλησίον ἢ τῆς Κοινωνίας. Τὸ ἄτομον ἢ ἡ οἰκογένεια, ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ θρησκείας, δεόν νὰ διαμένῃ εἰς Ἀθήνας ἢ εἰς Πειραιᾶ ἢ εἰς τὰ Προάστεια αὐτῶν. Αἰτήσεις ἢ συστάσεις περὶ τῆς ἀπονομῆς τοῦ βραβείου ὑποβάλλονται εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας, συνοδευόμεναι ὑπὸ σχετικῶν πιστοποιητικῶν ἐπισήμων Ἀρχῶν ἢ ἀρμοδίων ἰδρυμάτων, σωματείων καὶ επαγγελματικῶν ὁργανώσεων, μέχρι τῆς 1^{ης} Ὀκτωβρίου 1934. Ἀπονομὴ τοῦ βραβείου τὴν 17^{ην} Δεκεμβρίου τοῦ 1934.

6^{ον} **Βραβεῖον 9.000 δρχ. Ἀθηνᾶς Σταθάτου**, εἰς τὴν καλυτέραν μελέτην περὶ τῆς σπογγαλιείας παρ' ἡμῶν καὶ τῶν ἐπενεκτέων εἰς αὐτὴν βελτιώσεων. Μελέται εἰς τρία δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα δεκταὶ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 1^{ης} Ὀκτωβρίου 1934. Ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1934.

7^{ον} **Βραβεῖον 5.000 δρχ. Ἀθηνᾶς Σταθάτου**, εἰς τὴν καλυτέραν μελέτην περὶ τῆς καλυτέρας ὁργανώσεως τῆς ἀλιείας καὶ ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἰχθύων γλυκέων ὑδάτων (λιμνῶν καὶ ποταμῶν). Μελέται εἰς τρία δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα δεκταὶ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 1^{ης} Ὀκτωβρίου 1934. Ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1934.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Εἰς τὸν λόγον τοῦ κ. *Κ. Ρακτιβάν*, ἀγγέλλοντος τὸν θάνατον τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Τιμολέοντος Ἡλιοπούλου, σ. 9 τῶν *Πρακτικῶν* (Ἰανουάριος).

ἀντί: «ἀποβιώσαντος τὴν 19 Δεκεμβρίου»,

Ἀνάγνωθι: «ἀποβιώσαντος τὴν 20 Δεκεμβρίου».

Εἰς τὰς *Πράξεις καὶ Ἀποφάσεις* τῆς 16 Μαρτίου, σ. 128 τῶν *Πρακτικῶν*, παρελήφθη νὰ μνημονευθῇ ἡ ἐκλογή τοῦ καθηγητοῦ *Max Plank* ὡς ξένου ἐταίρου.

Εἰς τὰς *Πράξεις καὶ Ἀποφάσεις* τῆς 16 Νοεμβρίου, σ. 305 τῶν *Πρακτικῶν*,

ἀντί: «ὁ κ. Κωνσταντῖνος Κτενᾶς ἐκλέγεται Γραμματεὺς τῶν Δημοσιευμάτων διὰ μίαν τετραετίαν»,

Ἀνάγνωθι: « διὰ μίαν πενταετίαν 1933 - 1938 ».

Εἰς τὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. *Κ. Πάλλη*: «Περὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἐκκλησιάρχου», Νοέμβριος 1933, σ. 306-311 τῶν *Πρακτικῶν*

Εἰς σ. 308 στίχον 2 ἀντὶ χειροτονησάντων

Γράφε: χειροτονησόντων

Εἰς τὰ *Εὐχαριστήρια* τὰ ἀποσταλέντα πρὸς τοὺς κατὰ χώρας πρεσβευτὰς τῆς Ἑλλάδος, σ. (143) - (145) τῶν *Πρακτικῶν*, περιελήφθησαν ἐκ παραδρομῆς καὶ ἐπιστολαὶ τῶν κκ. R. J. BONNER (ἀνάγνωθι R. F. BONNER), GILBERT MURRAY καὶ EDWIN H. FRESHFIELD.

Δ

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ*

* Κατηγρίσθη ἐν συνεργασίᾳ κ. ΠΕΤΡΟΥ ΚΟΚΚΟΡΟΥ.

α. ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ ΚΑΤΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

1.— ΛΟΓΟΙ, ΑΝΤΙΦΩΝΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΑΙΓΙΝΗΤΟΥ, Δ — Ἀνακήρυξις ξένων ἐταίρων. Ἀπονομή βραβείων	(27)
— — Λογοδοσία του ὡς Γενικοῦ Γραμματέως	(161)
ΑΜΑΝΤΟΥ, Κ.— Τὸ ἔργον τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ	(10)
BONNER, ROBERT. Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(142)
ΒΟΥΡΝΑΖΟΥ, Α.— Λόγος του ὡς τέως Προέδρου	(3)
CICCOTI, ETTORE.— Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(142)
COLLINET, PAUL.— Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(141)
CRUISET, MAURICE.— Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(131)
DIEHL, CHARLES.— Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(129)
ΔΟΝΤΑ, ΣΠ.— Προσφώνησις πρὸς Μαρίνον Γερουλάνον	(108)
DÖRPFELD, WILHELM.— Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(130)
EINSTEIN, ALBERT.— Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(132)
EMERSON, HAVEN. Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(143)
EVANS, SIR ARTHUR.— Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(134)
FRESHFIELD, EDWIN.— Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(142)
ΓΕΡΟΥΛΑΝΟΥ, Μ.— Ἀντιφώνησις. Χειρουργικὴ καὶ ἐπιστήμη	(113)
GLOTZ, GUSTAVE.— Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(139)
HALE, GEORGE.— Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(134)
ΧΑΤΖΙΔΑΚΗ, Γ.— Συμβολὴ τοῦ Κοραῆ εἰς τὴν μελέτην τῆς Νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης ..	(45)
HAUPTMANN, GERHART.— Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(143)
HERRIOT, EDOUARD.— Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(131)
HILLER V. GAERTRINGEN, FRIEDRICH.— Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(138)
HESSELING, C. D.— Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(136)
JORGA, NICOLAS.— Εὐχαριστήριον τηλεγράφημα	(128)
ΚΑΛΑΙΤΣΟΥΝΑΚΙ, Ι.— Ἀδαμάντιος Κοραῆς καὶ Κάρολος Βενέδικτος Hase	(49)
KOSCHAKER, PAUL.— Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(141)
ΚΟΥΓΕΑ, Σ.— Ὁ Hase καὶ οἱ ἐν Παρισίοις Ἕλληνες	(69)
ΚΟΥΖΗ, ΑΡ.— Ὁ Κοραῆς ὡς ἱατρός	(71)
KRETSCHMER, PAUL.— Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(136)
LACROIX, ALFRED.— Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(129)

MEILLET, ANTOINE.—Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(137)
MENAPPAΟΥ, Σ.— Συμπληρωματικαὶ σημειώσεις περὶ τοῦ Hase	(70)
ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ, Δ.— ² Αντιφώνησις	(106)
MILLER, WILLIAM.—Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(136)
MURRAY, GILBERT.—Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(140)
PAINLEVÉ PAUL.—Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(133)
ΠΑΛΑΜΑ, Κ.— ² Ἄννα Νοάγιε	(94)
ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ, Γ.—Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(135)
PHILIPPSON, ALFRED.—Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(132)
PICARD, EMILE.—Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(132)
PONTREMOLI, EMMANUEL.—Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(137)
POTTIER, EDMOND.—Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(128)
ΡΑΚΤΙΒΑΝ, Κ.— Προεδρικός λόγος	(6)
— — Προσφώνησις κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς 25ης Μαρτίου	(9)
— — Προεδρικός λόγος κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς 28ης Δεκεμβρίου.— ² Ἡ συνταγματικὴ προστασία τῆς ἐργασίας	(146)
RENZ, KARL.—Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(135)
ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗ, ΕΜΜ.—Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(137)
ROSTOVZEFF, MICHEL.—Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(145)
ΡΟΥΣΣΟΥ, ΔΗΜΟΣΘ.—Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(137)
RUTHERFORD LORD F. R. S.—Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(133)
DE SANCTIS, GAETANO.—Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(129)
ΤΑΦΡΑΛΗ, ΟΡ.—Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(139)
DE VRIES, HUGO.—Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(129)
VOLTERRA, VITO.—Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(131)
WACKERNAGEL, JACOB.—Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(139)
WEISS, EGON.—Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(140)
WENGER, LEOPOLD.—Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(140)
WILCKEN, ULRICH.—Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(130)
WOLTERS, PAUL.—Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(131)
ΖΕΓΓΕΛΗ, Κ.— Προσφώνησις πρὸς Δ. Μητρόπουλον	(104)
ZIEBARTH, ERICH.—Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(140)
ZIELINSKI THADDÄUS.—Εὐχαριστήριος ἐπιστολή	(139)

2. — ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΜΕΝΑΙ

ALIVISATOS, G. P. et ARVANITIS, D.—Contribution à la standardisation de l'examen du yaourt	147
ANAGNOSTOPOULOS, P. and GALANOS, SP.—The influence of the chemical composition of some organs of the olive tree on the fruiting of it	208
ANASTASSIADES, M.—De la prédétermination du diagramme en charge des alternateurs	176

ΑΡΙΣΤΟΦΡΟΝΟΣ, Π. — Ἐκθεσις περὶ τῶν ἐκτελουμένων ἀνασκαφῶν πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ἀρχαίας Ἀκαδημίας	70
ΑΡΙΣΤΟΦΡΟΝΟΣ, Π. — Αἱ ἀνασκαφαὶ κατὰ τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Πλάτωνος	243
ΒΑΡΟΠΟΥΛΟΥ, Θ. — Περὶ ἑνὸς προβλήματος τοῦ κ. Κ. Μαλτέζου	122
ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ, Χ. — Ταχεῖα μέθοδος ἐκτοπίσεως καὶ προσδιορισμὸς τοῦ ἀπερροφημένου ἀσβεστίου καὶ μαγνησίου ἐκ τῶν κολλοειδῶν τοῦ ἐδάφους τῇ βοήθειᾳ ὑδρατμῶν	267
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Α. — Ταχεῖα μέθοδος ἀναζητήσεως καὶ ποσοτικοῦ προσδιορισμοῦ ἰχνῶν ἰωδικῶν ἀλάτων ἐπὶ παρουσίᾳ βρωμικῶν καὶ χλωρικῶν	252
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Α. — Νέα μέθοδος ἀναζητήσεως ἰχνῶν ἰωδιούχων ἐπὶ παρουσίᾳ χλωρικῶν, βρωμικῶν καὶ ἰωδικῶν ἀλάτων	324
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Φ. — Ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν διακλαδώσεων ἑνὸς ἀβελιανοῦ σώματος ὡς πρὸς ἐνδιάμεσόν τι σῶμα	263
ΔΟΥΒΟΥΝΙΩΤΟΥ, Κ. — Ἀναστασίου Γορδίου. Ἀπαρίθμησις ἀπασῶν τῶν ἐν τῇ πόλει τῆς Ζακύνθου ἐκκλησιῶν μετ' ἐπιγραμμάτων διστιχῶν ἱαμβικῶν ἐν ἔτει 1689	45
ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΥ, Ν. — Διαφοραὶ κατὰ τὴν νοητικὴν ἐξέλιξιν μεταξὺ τῶν εὐπόρων καὶ ἀπόρων ἐλληνοπαίδων	93
ΖΑΓΑΝΙΑΡΗ, Ι. — Συμβολὴ εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς βιομηχανικῆς ἀξίας τῶν πυρηνελαίων	389
ΖΕΓΓΕΛΗ, Κ. — Ποία ἡ ἀληθὴς ἐρμηνεία τῆς κοσμογονικῆς θεωρίας τῶν ἀριθμῶν τοῦ Πυθαγόρα	158
ΘΩΜΗ, Γ. — Ταχεῖα μέθοδος προσδιορισμοῦ τοῦ βενζοϊκοῦ ὑδραργύρου ἐν ἰσοτονικοῖς διαλύμασι	117
THOMIS, G. — Über eine acidimetrische Methode für die Bestimmung der Salicylsäure und ihrer Salze	281
ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ, ΑΔΒ. καὶ ΠΙΕΡΡΗ, Ι. — Περὶ τοῦ ποσοτικοῦ προσδιορισμοῦ τῆς κινίνης εἰς σοκολατίδια ταννικῆς κινίνης	173
JOAKIMOGLU, G. UND KLISSIUNIS, N. — Der Einfluss von Kaffeeinfusen auf die Resorptionfähigkeit des Darmes	129
ΙΩΑΚΕΙΜΟΓΛΟΥ, Γ. καὶ ΛΟΓΑΡΑ, Ι. — Χημικαὶ διαφοραὶ μεταξὺ ἄρρενος καὶ θήλεος	16
ΙΩΑΚΕΙΜΟΓΛΟΥ, Γ. καὶ ΚΛΕΙΣΙΟΥΝΗ, Ν. — Περὶ τῆς ἀποστειρώσεως τοῦ ποσίου ὕδατος διὰ τῆς ὀλιγοδυναμικῆς ἐνεργείας τοῦ ἀργύρου	197
ΙΩΑΚΕΙΜΟΓΛΟΥ, Γ. καὶ ΓΙΑΝΝΟΥΣΗ, Σ. — Περὶ τοῦ κόστους τῆς ἐπαρκοῦς τροφῆς τῶν πτωχῶν τάξεων τοῦ λαοῦ	223
ΙΩΑΝΝΙΔΗ, Δ. καὶ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Α. — Μέθοδος ἐλέγχου τοῦ χρησιμοποιηθέντος οἶνοπνεύματος διὰ τὴν παρασκευὴν οἴζου	297
ΚΑΛΟΓΕΡΕΑ, Σ. καὶ ΚΟΤΣΩΝΗ, Σ. — Διερεύνησις τῶν ἀντιδράσεων ταγγίσεως ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἑλληνικὰ ἐλαιόλαδα καὶ τρόπος διακρίσεως τῶν ἀνακαθαρισμένων ἐλαίων ἀπὸ τὰ φυσικά	169
ΚΑΝΔΗΛΗ, Ι. — Φυσικαὶ καὶ χημικαὶ σταθεραὶ καὶ λοιπαὶ ιδιότητες τοῦ ἑλληνικοῦ γιγαρτελαίου	35
CATSARAS, M. — Le rôle étiologique de l'élément toxique et infectieux dans la genèse des affections psychiques	11
KATZILAMBROS, L. — Die Bestimmung des Bilirubins in hämoglobinhaltigen	

Serumproben nach Van der Bergh	323
ΚΕΛΑΪΔΙΤΟΥ, Γ.—Τρόπος ἐπιλογῆς ἑλληνικῶν φυλῶν ζακχαρομυκῆτων Κύπρου καὶ Σαντορίνης εἰς ὑπερόξινον περιβάλλον τρυγικοῦ ὀξέος παρουσίᾳ οἰνοπνεύματος καὶ θεικοῦ μαγνησίου	385
ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΥ, Α.—Ἐπιγραφὴ ἐκ Θεσπιῶν	128
ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΥ, Α.—Ὅροι προκηρύξεων μισθώσεως ἱερῶν γαιῶν, μισθώσεις καὶ δωρεαὶ ἐν Θεσπιαῖς	146
ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΥ, Α.—Ἀρχαιρεσίαι ἐν Θεσπιαῖς	197
ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΥ, Α.—Παρατηρήσεις εἰς τὴν ἀνακοίνωσιν Π. Ἀριστόφρονος	246
COSMETATOS, G.—De l'oeil et du cerveau cyclopéens	239
KOUSIS, AR.—Les manuscrits medicaux inédits d'Adamant Coray	371
ΚΟΥΖΗ, ΑΡ.—Παρατηρήσεις εἰς τὴν ἀνακοίνωσιν Α. Χατζῆ	382
KRIMBA, B.—Origine et mutations de la sultanine	201
KRIMBA, B.—Rhizobolie à l'intérieur du tronc de la vigne de Corinthe	205
CRITIKOS, N.—Sur la séismicité de la Macédoine	78
ΚΤΕΝΑ, Κ.—Παρατηρήσεις εἰς τὴν ἀνακοίνωσιν Κ. Ρενιέρη	275
ΚΥΡΙΑΚΟΥ, Γ.—Ἐκθεσις περὶ τῆς γεωργικῆς πολιτικῆς	303
ΚΩΤΣΙΟΠΟΥΛΟΥ, Μ.—Περὶ τῆς εἰς ὕδωρ περιεκτικότητος τῆς μελάσσης	22
ΛΕΙΒΑΘΗΝΟΥ, Α. Ν.—Ἀρμονικὴ ἔκφρασις τῆς ἡμερησίας καὶ μηνιαίας μέσης θερμοκρασίας τῶν Ἀθηνῶν	30
ΛΕΙΒΑΘΗΝΟΥ, Α. Ν.—Ἐπὶ τῶν ὑψῶν βροχῆς, τῆς διαρκείας καὶ τῶν ἐντάσεων αὐτῆς ἐν Ἀθήναις	180
ΛΕΙΒΑΘΗΝΟΥ, Α. Ν.—Ἐπὶ τῆς ὥρας ἐνάρξεως καὶ λήξεως τῆς βροχῆς ἐν Ἀθήναις	330
LIATSIKAS, N.—Salzböden-Vorkommen auf den braunen Steppenböden der thessalischen Ebene	185
MALTEZOS, C.—Contribution à la recherche des dimensions des clepsydres des tribunaux chez les Grecs	311
MALTEZOS, C.—Les subdivisions du doigt chez les Grecs	399
MARAVÉLAKIS, M.—Les caractères géologiques et macrosismiques des séismes de Chalcidique	131
MARIOLOPOULOS, E. G. et ALEXANDROU, L.—La congélation de la mer dans le golfe de Thessalonique	234
MITZOPOULOS, M.—Le Quaternaire marin (Tyrrhenien) dans la presqu'île de Pérachora	286
ΜΠΑΛΑΝΟΥ, Δ.—Περικοπαὶ ἐξ ἀνεκδότων ἐπιστολῶν τοῦ Θεοκλήτου Φαρμακίδου ἀναφερόμεναι εἰς πολιτικὰ γεγονότα τῶν ἐτῶν 1829-1834	105
XANTHAKIS, J.—Sur le terme Z de M. Kimura	32
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ, Α.—Μανομετρικὸν ἀσβεστόμετρον	54
ΟΕΚΟΝΟΜΟΣ, S.—Un nouveau cystoscope photographique et didactique	292
PANDAZIS, G.—Dixinae and Chaoborinae of Greece	67
ΠΑΝΟΠΟΥΛΟΥ, Γ. καὶ ΜΕΓΑΛΟΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, Ι.—Ἐρευναι ἐπὶ μεθόδων προσδιορισμοῦ τῆς ὀξύτητος εἰς τὰ ἄλφυρα	327

ΠΑΠΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ, Ι.—'Εδαφολογικὴ ἔρευνα ἐν τῇ περιοχῇ Σίνδου (Τεκελῇ) Μακεδονίας	348
ΠΕΡΡΑΚΗ, Ν. ΚΑΠΑΤΟΥ, Α. καὶ ΚΥΡΙΑΚΙΑΝ, Π.—'Επὶ τοῦ σταθεροῦ παραμαγνητισμοῦ τοῦ μεταλλικοῦ ρηνίου	163
ΠΕΤΖΕΤΑΚΗ, Μ.—Πειραματικὴ ἀναπαραγωγή τῆς ἱκτεροαιμορραγικῆς σπειροχαϊτιάσεως ἐπὶ τοῦ ἀρουραίου (ἰὸς μυῶντων ὑπονόμων Ἀθηνῶν)	41
PLAKIDIS, S.—On the irregularitis of period of S Bootis and R Camelopardalis..	191
PLAKIDIS, S.—Observations of RS Ophiuchi	333
ΠΛΑΚΙΔΟΥ, Σ.—'Η βροχὴ διαττόντων ἀστέρων τῆς 9ης Ὀκτωβρίου 1933.. .. .	382
ΠΟΛΙΤΟΥ, Ι.—Περὶ τῆς θαλασσίας χλωρίδος τῆς Ἀττικῆς.. .. .	129
POLITIS, J.—Détermination de fruits trouvés dans un encensoir du palais Minoën de Mallia.. .. .	217
ΡΑΛΛΗ, Κ.—Περὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἐκκλησιάρχου	306
ΡΑΛΛΗ, Κ.—Περὶ τῶν συνοδικῶν τόμων	343
ΡΑΛΛΗ, Κ.—Περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἐν Σερβίᾳ ἀρχιερέων ἀπὸ ἀρχομένου τοῦ ιη' αἰῶνος μέχρις ὑπερμεσοῦντος τοῦ ιθ' αἰῶνος	368
ΡΑΛΛΗ, Κ.—Περὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ Ὀστιαρίου.. .. .	396
ΡΕΝΙΕΡΗ, Κ.—Τὸ λατεριτικὸν κλίμα εἰς τὴν Ἀττικὴν	271
SACORRAPOS, M.—Grefe de l'hypophyse de veau sur un malade atteint de diabète insipide	76
SAMARAS, ST.—Die Störungen des Calciumgehalts des Blutes bei Verbrühungen	275
ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ, Θ.—'Εξέτασις ἐγκωρίων αὐθεντικῶν δειγμάτων βουτύρου ἐκ γάλακτος προβάτων καὶ αἰγῶν	111
ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΥ, ΟΡ. καὶ ΜΑΡΑΝΗ, ΑΓΓ.—Νέα μέθοδος ἀποχρωματισμοῦ γλεῦκους σταφυλῶν	72
ΣΤΥΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ, Μ. καὶ ΤΣΙΤΣΙΓΙΑΝΝΗ, Γ.—Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς συχνότητος τῆς φυματίωσης παρὰ τοῖς σφαγίοις καὶ πιθαναὶ σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὴν φυματίωσιν τοῦ ἀνθρώπου ἐν Ἑλλάδι	229
SOTIRIADIS, G.—The campaign of Marathon according to a recent critic	377
ΣΩΤΗΡΙΟΥ, Γ.—'Η εἰκὼν τῆς Παμμακαρίστου. Ψηφιδωτὴ φορητὴ εἰκὼν τῆς Παμμακαρίστου τοῦ Πατριαρχικοῦ ναοῦ Κωνσταντινουπόλεως.. .. .	359
ΤΖΩΝΗ, Κ.—Πειραματικαὶ ἔρευναι ἐπὶ τῆς γλοιότητος τοῦ αἵματος ὡς πρὸς τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἐκχυλισμάτων ὑποφύσεως καὶ τὴν ἀνταγωνιστικὴν δρᾶσιν αὐτῶν πρὸς τὴν ἰνσουλίνην	249
ΦΡΑΓΚΟΥΛΗ, Ι.—Μέθοδος παρασκευῆς ὁροῦ τοῦ γάλακτος διὰ βασικοῦ ὀξικοῦ μολύβδου	20
ΧΑΤΖΗ, ΑΝ.—Νέος κῶδιξ Στεφάνου τοῦ Ἀλεξανδρέως	381
ΧΑΤΖΙΔΑΚΗ, Γ. Ν.—Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν Ἑλληνικῶν τινῶν ἐπιτημάτων	335
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ.—'Ο Ἀθηναϊκὸς κῶδιξ τῶν Πρακτικῶν τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τὸ αὐτοκέφαλον τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου	59

3. — ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΜΕΝΑΙ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, Α.—Περὶ ἐνώσεών τινῶν παραθέσεως τῆς ἀμμωνίας καὶ ὀργανικῶν τινῶν βάσεων μετὰ τετραχλωριούχου τιτανίου	403

ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙ, Ι. — Πλατωνικά ζητήματα	402
ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙ, Ι. — Ὁ Γερμανὸς περιηγητὴς V. Harff	402
ΚΟΥΓΕΑ, Σ. — Περὶ τοῦ φιλλέληνικοῦ λευκώματος τοῦ Σγούτα	403

4. ΠΙΝΑΚΕΣ ΕΚΤΟΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

ΑΡΙΣΤΟΦΡΟΝΟΣ Π. — Αἱ ἀνασκαφαὶ κατὰ τὴν Ἀκαδήμειαν τοῦ Πλάτωνος. Πίνακες Α καὶ Β	244
CRITICOS, N. — Sur la séismicité de la Macédoine. Planches I et II.. . . .	86
COSMETATOS, G. — De l'œil et du cerveau cyclopéens	240
MARAVÉLAKIS, M. — Les caractères géologiques et macrosismiques des séismes de Chalcidique (Septembre 1932).	136
ΣΩΤΗΡΙΟΥ Γ. — Ἡ εἰκὼν τῆς Παμμακαρίστου. Ψηφιδωτὴ φορητὴ εἰκὼν τῆς Παμμακα- ρίστου τοῦ Πατριαρχικοῦ ναοῦ Κωνσταντινουπόλεως.. . . .	
Πίναξ Α'	360
Πίναξ Β'	364

β.—ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ ΚΑΘ' ΥΛΗΝ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΜΕΝΑΙ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ, ΚΑΙ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

Ἀνατομική.

COSMETATOS, G.—De l'œil et du cerveau cyclopéens .. 239

Ἀρχαιολογία.

ΑΡΙΣΤΟΦΡΟΝΟΣ, Π.—Ἐκθεσις περὶ τῶν ἐκτελουμένων ἀνασκαφῶν πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ἀρχαίας Ἀκαδημείας .. 70

ΑΡΙΣΤΟΦΡΟΝΟΣ, Π.—Αἱ ἀνασκαφαὶ κατὰ τὴν Ἀκαδήμειαν τοῦ Πλάτωνος .. 243

ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΥ, Α.—Ἐπιγραφή ἐκ Θεσπιῶν .. 128

ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΥ, Α.—Ὅροι προκηρύξεων μισθώσεως ἱερῶν γαιῶν, μισθώσεις καὶ δωρεαὶ ἐν Θεσπιαῖς .. 146

ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΥ, Α.—Ἀρχαιεσΐαι ἐν Θεσπιαῖς .. 197

ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΥ, Α.—Παρατηρήσεις εἰς ἀνακοίνωσιν Π. Ἀριστόφρονος .. 246

POLITIS, J.—Détermination de fruits trouvés dans un encensoir du palais Minoën de Mallia .. 217

SOTIRIADIS, G.—The campaign of Marathon according to a recent critic .. 377

Ἀστρονομία.

XANTHAKIS, J.—Sur le terme Z de M. Kimura .. 32

PLAKIDIS, S.—On the irregularitis of period of S Bootis and R Camelopardalis.. 191

PLAKIDIS, S.—Observations of RS Ophiuchi .. 333

ΠΛΑΚΙΔΟΥ, Σ.—Ἡ βροχὴ διαττόντων ἀστέρων τῆς 9ης Ὀκτωβρίου 1933. .. 382

Βιογραφίαι.

ΑΜΑΝΤΟΥ, Κ.—Τὸ ἔργον τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ .. (10)

ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙ, Ι.—Ἀδαμάντιος Κοραῆς καὶ Κάρολος Βενέδικτος Hase .. (49)

ΚΟΥΓΕΑ, Σ.—Ὁ Hase καὶ οἱ ἐν Παριείοις Ἕλληνες .. (69)

ΚΟΥΖΗ, Α.—Ὁ Κοραῆς ὡς ἱατρός .. (71)

ΜΕΝΑΡΔΟΥ, Σ.—Συμπληρωματικαὶ σημειώσεις περὶ τοῦ Hase .. (70)

ΠΑΛΑΜΑ, Κ.—Ἄννα Νοάγιε .. (94)

Βιολογία - Χημεία Βιολογική. (*Ιδε επίσης: Ἱατρική).

- KATZILAMBROS, L. — Die Bestimmung des Bilirubins in hämoglobinhaltigen
Serumproben nach Van der Bergh... 323
- SAMARAS, ST. — Die Störungen des Calciumgehalts des Blutes bei Verbrühungen 275

Βοτανική.

- KRIMBA, B. — Origine et mutations de la sultanine... 201
- KRIMBA, B. — Rhizobolie à l'intérieur du tronc de la vigne de Corinthe... 205
- ΠΟΛΙΤΟΥ, Ι. — Περὶ τῆς θαλασσίας χλωρίδος τῆς Ἀττικῆς... 129

Γεωλογία.

- ΚΤΕΝΑ, Κ. — Παρατηρήσεις εἰς τὴν ἀνακοίνωσιν Κ. Ρενιέρη... 275
- MITZΟΡΟУLOS, M. — Le Quaternaire marin (Tyrrenien) dans la presqu'île de
Perachora... 286
- PENIEPH, K. — Τὸ λατεριτικὸν κλίμα εἰς τὴν Ἀττικὴν... 271

Γεωπονία - Ἐδαφολογία.

- ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ, ΧΡ. — Ταχεῖα μέθοδος ἐκτοπίσεως καὶ προσδιορισμὸς τοῦ ἀπερροφημένου
ἀσβεστίου καὶ μαγνησίου ἐκ τῶν κολλοειδῶν τοῦ ἐδάφους τῇ βοηθείᾳ ὑδρατμῶν 267
- ΚΥΡΙΑΚΟΥ, Γ. — Ἐκθεσις περὶ τῆς γεωργικῆς πολιτικῆς... 303
- LIATSIKAS, N. — Salzböden-Vorkommen auf den braunen Steppenböden der thes-
salischen Ebene... 185

Γεωφυσικὴ - Σεισμολογία.

- CRITICOS, N. — Sur la séismicité de la Macédoine... 78
- MARAVÉLAKIS, MAX. — Les caractères géologiques et macrosismiques des séismes
de Chalcidique (Septembre 1932)... 131

Γλωσσολογία.

- ΧΑΤΖΙΔΑΚΗ, Γ. — Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν ἐλληνικῶν τινῶν ἐπιθημάτων... 335

Ζωολογία.

- PANDAZIS, G. — Dixinae and Chaoborinae of Greece... 67

Ἱατρικὴ - Ὑγιεινὴ.

- ALIVISATOS, G. et ARVANITIS, D. — Contribution à la standardisation de l'exa-
men du yaourt... 147
- ΙΩΑΚΕΙΜΟΓΛΟΥ, Γ. καὶ ΓΙΑΝΟΥΣΗ, Σ. — Περὶ τοῦ κόστους τῆς ἐπαρκοῦς τροφῆς τῶν
πτωχῶν τάξεων τοῦ λαοῦ... 223

CATSARAS, M.— Le rôle étiologique de l'élément toxique et infectueux dans la génése des affections psychiques	11
ΘΕΚΟΝΟΜΟΣ, S. — Un nouveau cystoscope photographique et didactique	292
ΠΕΤΖΕΤΑΚΗ, Μ.— Πειραματική αναπαγωγή της εκτεροαιμορραγικής σπειροχαιτιάσεως ἐπὶ τοῦ ἀρουραίου	41
SACORRAPOS, MEN.— Greffe de l'hypophyse de veau sur un malade atteint de dia- bète insipide	76
ΣΤΥΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ, Μ. καὶ ΤΣΙΤΣΙΓΙΑΝΝΗ, Γ.— Συμβολή εἰς τὴν μελέτην τῆς συχνότη- τος τῆς φυματίωσης παρὰ τοῖς σφαγίοις καὶ πιθαναὶ σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὴν φυματίωσιν τοῦ ἀνθρώπου ἐν Ἑλλάδι	229

Ἱστορία-Ἱστορία Ἐκκλησιαστική.

ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΟΥ, Κ.— Ἀναστασίου Γορδίου. Ἀπαρίθμησις ἀπασῶν τῶν ἐν τῇ πόλει τῆς Ζακύνθου ἐκκλησιῶν μετ' ἐπιγραμμάτων διστιχῶν ἱαμβικῶν ἐν ἔτει 1689	45
ΜΠΑΛΑΝΟΥ, Δ.— Περικοπαὶ ἐξ ἀνεκδότων ἐπιστολῶν τοῦ Θεοκλήτου Φαρμακίδου ἀνα- φερόμεναι εἰς πολιτικὰ γεγονότα τῶν ἐτῶν 1829-1834	105
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ.— Ὁ Ἀθηναϊκὸς κώδιξ τῶν Πρακτικῶν τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τὸ αὐτοκέφαλον τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου	59

Ἱστορία Φυσικῶν Ἐπιστημῶν καὶ Ἱατρικῆς.

ΖΕΓΓΕΛΗ, Κ.— Ποία ἡ ἀληθὴς ἐρμηνεία τῆς κοσμογονικῆς θεωρίας τῶν ἀριθμῶν τοῦ Πυθαγόρα	158
COUSIS, A.— Les manuscrits médicaux inédits d'Adamant Coray	371
ΚΟΥΖΗ, ΑΡ.— Παρατηρήσεις εἰς τὴν ἀνακοίνωσιν Α. Χατζῆ	382
ΧΑΤΖΗ, ΑΝ.— Νέος κώδιξ Στεφάνου τοῦ Ἀλεξανδρέως	381

Μαθηματικά.

ΒΑΡΟΠΟΥΛΟΥ, Θ.— Περὶ ἐνὸς προβλήματος τοῦ Κ. Μαλτέζου	122
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Φ.— Ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν διακλαδώσεων ἐνὸς ἀβελιανοῦ σώματος ὡς πρὸς ἐνδιάμεσόν τι σῶμα	263

Μετεωρολογία-Κλιματολογία.

ΛΕΙΒΑΘΗΝΟΥ, Α.— Ἀρμονικὴ ἔκφρασις τῆς ἡμερησίας καὶ μηνιαίας μέσης θερμοκρασίας τῶν Ἀθηνῶν	30
ΛΕΙΒΑΘΗΝΟΥ, Α.— Ἐπὶ τῶν ὑψῶν βροχῆς, τῆς διαρκείας καὶ τῶν ἐντάσεων αὐτῆς ἐν Ἀθήναις	180
ΛΕΙΒΑΘΗΝΟΥ, Α.— Ἐπὶ τῆς ὥρας ἐνάρξεως καὶ λήξεως τῆς βροχῆς ἐν Ἀθήναις	330
MARIOLOPOULOS, E. et ALÉXANDROU, L.— La congélation de la mer dans le golfe de Thessalonique	234

Νομική.— Δίκαιον Ἐκκλησιαστικόν.

ΡΑΛΛΗ, Κ.— Περὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἐκκλησιάρχου	306

ΡΑΛΛΗ, Κ.—Περὶ τῶν συνοδικῶν τόμων	343
— — Περὶ ἐκλογῆς τῶν ἐν Σερβίᾳ ἀρχιερέων ἀπὸ ἀρχομένου τοῦ ιη' αἰῶνος μέχρις ὑπερμεσοῦντος τοῦ ιθ' αἰῶνος	368
ΡΑΛΛΗ, Κ.—Περὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ ὀστιάριου	396

Τέχνη Βυζαντινή.

ΣΩΤΗΡΙΟΥ, Γ.—Ἡ εἰκὼν τῆς Παμμακαρίστου. Ψηφιδωτὴ φορητὴ εἰκὼν τῆς Παμμακα- ρίστου τοῦ Πατριαρχικοῦ ναοῦ Κωνσταντινουπόλεως	359

Φαρμακολογία.

ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ, ΑΛ. καὶ ΠΙΕΡΡΗ, Ι.—Περὶ τοῦ ποσοτικοῦ προσδιορισμοῦ τῆς κινίνης εἰς σοκολατίδια ταννικῆς κινίνης	173
ΙΩΑΚΕΙΜΟΓΛΟΥ, Γ. καὶ ΛΑΓΑΡΑ, Γ.—Χημικαὶ διαφοραὶ μετὰξὺ ἄρρενος καὶ θήλεος ..	16
JOACHIMOGLU, G. und KLISSIUNIS, N.—Der Einfluss von Kaffeeinfusen auf die Resorptionsfähigkeit des Darmes	129
ΙΩΑΚΕΙΜΟΓΛΟΥ, Γ. καὶ ΚΛΕΙΣΙΟΥΝΗ Ν.—Περὶ τῆς ἀποστειρώσεως τοῦ ποσίμου ὕδατος διὰ τῆς ὀλιγοδυναμικῆς ἐνεργείας τοῦ ἀργύρου.. .. .	197

Φυσική.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΕΣ, Μ.—De la prédétermination du diagramme en charge des alternateurs	176
ΜΑΛΤΕΖΟΣ, C.—Contribution à la recherche des dimensions des clepsydres des tribunaux chez les Grecs.	311
ΜΑΛΤΕΖΟΣ, C.—Les subdivisions du doigt chez les Grecs	399
ΠΕΡΡΑΚΗ, Ν., ΚΑΠΑΤΟΥ, Α. καὶ ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ, Π.—Ἐπὶ τοῦ σταθεροῦ παραμαγνητι- σμοῦ τοῦ μεταλλικοῦ ρηνίου	163

Φυσιολογία.

Κ. ΤΖΩΝΗ. — Πειραματικαὶ ἔρευναι ἐπὶ τῆς γλοιότητος τοῦ αἵματος ὡς πρὸς τὴν ἐπί- δρασιν τῶν ἐκχυλισμάτων ὑποφύσεως καὶ τὴν ἀνταγωνιστικὴν δρᾶσιν αὐτῶν πρὸς τὴν ἰνσουλίνην	249

Χημεία - Φυσικοχημεία.

ΑΝΑΓΝΟΣΤΟΠΟΥΛΟΣ, Ρ. and GALANOS, SP.—The influence of the chemical compo- sition of some organs of the olive tree on the fruiting of it	208
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Α.—Ταχεῖα μέθοδος ἀναζήτησεως καὶ ποσοτικοῦ προσδιορισμοῦ ἰχθῶν ἰωδι- κῶν ἀλάτων ἐπὶ παρουσίᾳ βρωμικῶν καὶ χλωρικῶν	252
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Α.—Νέα μέθοδος ἀναζήτησεως ἰωδιούχων ἐπὶ παρουσίᾳ χλωρικῶν, βρωμι- καὶ ἰωδικῶν ἀλάτων	324
ΖΑΓΑΝΙΑΡΗ, Ι.—Συμβολὴ εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς βιομηχανικῆς ἀξίας τῶν πυρηνελαίων ..	389

ΘΩΜΗ, Γ.—Ταχεία μέθοδος προσδιορισμοῦ τοῦ βενζοϊκοῦ ὑδραργύρου ἐν ἰσοτονικοῖς διαλύμασι.. . . .	117
THOMIS, G. — Über eine acidimetrische Methode für die Bestimmung der Salicylsäure und ihrer Salze.. . . .	281
ΙΩΑΝΝΙΔΗ, Δ. καὶ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Α.—Μέθοδος ἐλέγχου τοῦ χρησιμοποιηθέντος οἶνοπνεύματος διὰ τὴν παρασκευὴν οὔζου	297
ΚΑΛΟΓΕΡΕΑ, ΣΩΚ. καὶ ΚΟΤΣΩΝΗ, ΣΤ.—Διερεῦνησις τῶν ἀντιδράσεων ταγγίσεως ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἑλληνικὰ ἐλαιόλαδα καὶ τρόπος διακρίσεως τῶν ἀνακαθαρισμένων ἐλαίων ἀπὸ τὰ φυσικά	169
ΚΑΝΔΗΛΗ Ι.—Φυσικαὶ καὶ χημικαὶ σταθεραὶ καὶ λοιπαὶ ιδιότητες τοῦ ἑλληνικοῦ γιγαρτελαίου	35
ΚΕΛΑΪΔΙΤΗ, Γ.—Τρόπος ἐπιλογῆς ἑλληνικῶν φυλῶν σακχαρομυκήτων Κύπρου καὶ Σαντορίνης εἰς ὑπερόξινον περιβάλλον τρυγικοῦ ὀξέος παρουσίᾳ οἶνοπνεύματος καὶ θετικοῦ μαγνησίου.. . . .	385
ΚΩΤΣΙΟΠΟΥΛΟΥ, Μ.—Περὶ τῆς εἰς ὕδωρ περιεκτικότητος τῆς μελάσσης.. . . .	22
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ, Α.—Μανομετρικὸν ἀσβεστόμετρον.	54
ΠΑΝΟΠΟΥΛΟΥ, Γ. καὶ ΜΕΓΑΛΟΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, Ι.—Ἐρευναι ἐπὶ τῆς μεθόδου προσδιορισμοῦ τῆς ὀξύτητος εἰς τὰ ἄλευρα.	327
ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ, Θ.—Ἐξέτασις ἐγχωρίων αὐθεντικῶν δειγμάτων βουτύρου ἐκ γάλακτος προβάτων καὶ αἰγῶν.. . . .	111
ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΥ, ΟΡ. καὶ ΜΑΡΑΝΗ, ΑΓΓ.—Νέα μέθοδος προσδιορισμοῦ γλεύκους σταφυλῶν	72
ΦΡΑΓΚΟΥΛΗ, Ι.—Μέθοδος παρασκευῆς ὁροῦ τοῦ γάλακτος διὰ βασικοῦ ὀξικοῦ μολύβδου	20

Ψυχολογία.

ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΥ, Ν.—Διαφοραὶ κατὰ τὴν νοητικὴν ἐξέλιξιν μεταξὺ τῶν εὐπόρων καὶ ἀπόρων ἑλληνοπαίδων	93

ΠΡΑΚΤΙΚΑ, ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΙ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

Α. ΠΡΑΚΤΙΚΑ

Τιμή τοῦ 1ου τόμου (1926, Σελ. 323) Δρχ. 75	Τιμή τοῦ 5ου τόμου (1930, Σελ. 621) Δρχ. 200
Τιμή τοῦ 2ου τόμου (1927, Σελ. 572) » 100	Τιμή τοῦ 6ου τόμου (1931, Σελ. 655) » 300
Τιμή τοῦ 3ου τόμου (1928, Σελ. 809) » 100	Τιμή τοῦ 7ου τόμου (1932, Σελ. 574) » 300
Τιμή τοῦ 4ου τόμου (1929, Σελ. 792) » 150	Τιμή τοῦ 8ου τόμου (1933, Σελ. 615) » 300

Τιμή Ἑξωτερικοῦ ἐκάστου τόμου \$ 5

Τιμή τοῦ 9ου τόμου, 1934 (ὑπὸ ἐκτύπωσιν) Δρχ. 300

Β. ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΙ

Δ. ΑΙΓΙΝΗΤΟΥ. Τὸ πρόβλημα τῆς παλιρροίας τοῦ Εὐρίπου (Σελ. 128)	Δρχ. 160
ΘΕΜ. Γ. ΣΚΛΑΒΟΥΝΟΥ. Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστοβιολογίαν τοῦ Μολυσματικοῦ Μαλακίου (Τερμίνθου) (Σελ. 27, μετὰ δύο πινάκων)	» 55
ΒΑΣ. Α. ΜΥΣΤΑΚΙΔΟΥ. Δύο Ἑλληνες, Κωνσταντῖνος Ἀστέλλα καὶ [Εμ]μα- νουήλ Μουζίκιος ἐν Τυβίγγῃ κατ' Αὐγουστον τοῦ 1586 (Σελ. 16)	» 20
Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗ. Τὰ καταφυτικά πεδία τῶν μασητηρίων μυῶν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν θηλαστικῶν (Σελ. 24 μετὰ τριῶν πινάκων)	» 45
Ι. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙ. Ἡ ἐξ ἀθηναϊκοῦ Κώδικος παραλλαγή τοῦ «Περὶ Ξενι- τείας» ποιήματος (Σελ. 32 μετὰ δύο πινάκων)	» 45
CONST. A. ΚΤΕΝΑΣ. Le groupe d'îles de Santorin. Contribution à l'étude des laves tertiaires et quaternaires de la mer Égée. Premier fascicule	ὑπὸ ἐκτύπωσιν
MAX K. ΜΙΤΣΟΡΟΥΛΟΣ. Beiträge zur Cephalopodenfauna des Obe- ren Lias der Alta Brianza (Σελ. 136 μετὰ πινάκων)	Δρχ. 210

Γ. ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

Τόμος πρῶτος (Α-ΑΜ) Δρχ. 1200, Ἑξωτερικοῦ £ 2.10

Δ. ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Τόμος πρῶτος	Δρχ. 1000
ΚΩΝΣΤ. ΑΜΑΝΤΟΥ. Σπυρίδωνος Λάμπρου, Βραχέα Χρονικά	Δρχ. 300
ΣΠΥΡ. ΘΕΟΤΟΚΗ. Ἀποφάσεις Μείζονος Συμβουλίου Βενετίας (1255-1669) περὶ Κρήτης	Δρχ. 700

Ε. ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ

Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ. Λαογραφικά Σύμμεικτα. Τόμος Γ' Δρχ. 100

Τὰ Πρακτικά καὶ αἱ Πραγματεῖαι τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν πωλοῦνται εἰς τὸ βιβλιοπωλεῖον
Κ. Ἐλευθερουδάκη, ἔνθα ἐγγράφονται καὶ συνδρομηταί.

Εἰς τὰς ἄνω τιμὰς προσθετέα τὰ ταχυδρομικὰ τέλη ἐν περιπτώσει ἀποστολῆς διὰ ταχυδρομείου.